

THEOLOGIA SCOTI

A prolixitate, & ſubtilitas eius ab obſcuritate libera & vindicata:

SEV

OPVS THEOLOGICVM STVDENTIBVS

Sic attemperatum, vt in illo habeant ad manus Theologiæ Scholaſticæ integritatem breuem, profunditatem planam.

AVTHORE
V. P. IOANNE GABRIELE BOYVIN
In Prouincia Franco-Pariſina ſtrictioris Obſeruantiæ Lectore Theologiæ Iubilato.

Et apud FF. Minores Virienſe emerito Profeſſore; ex eadem Vrbe oriundo.

IN QVATVOR PARTES DIVISA.

TERTIA PARS.

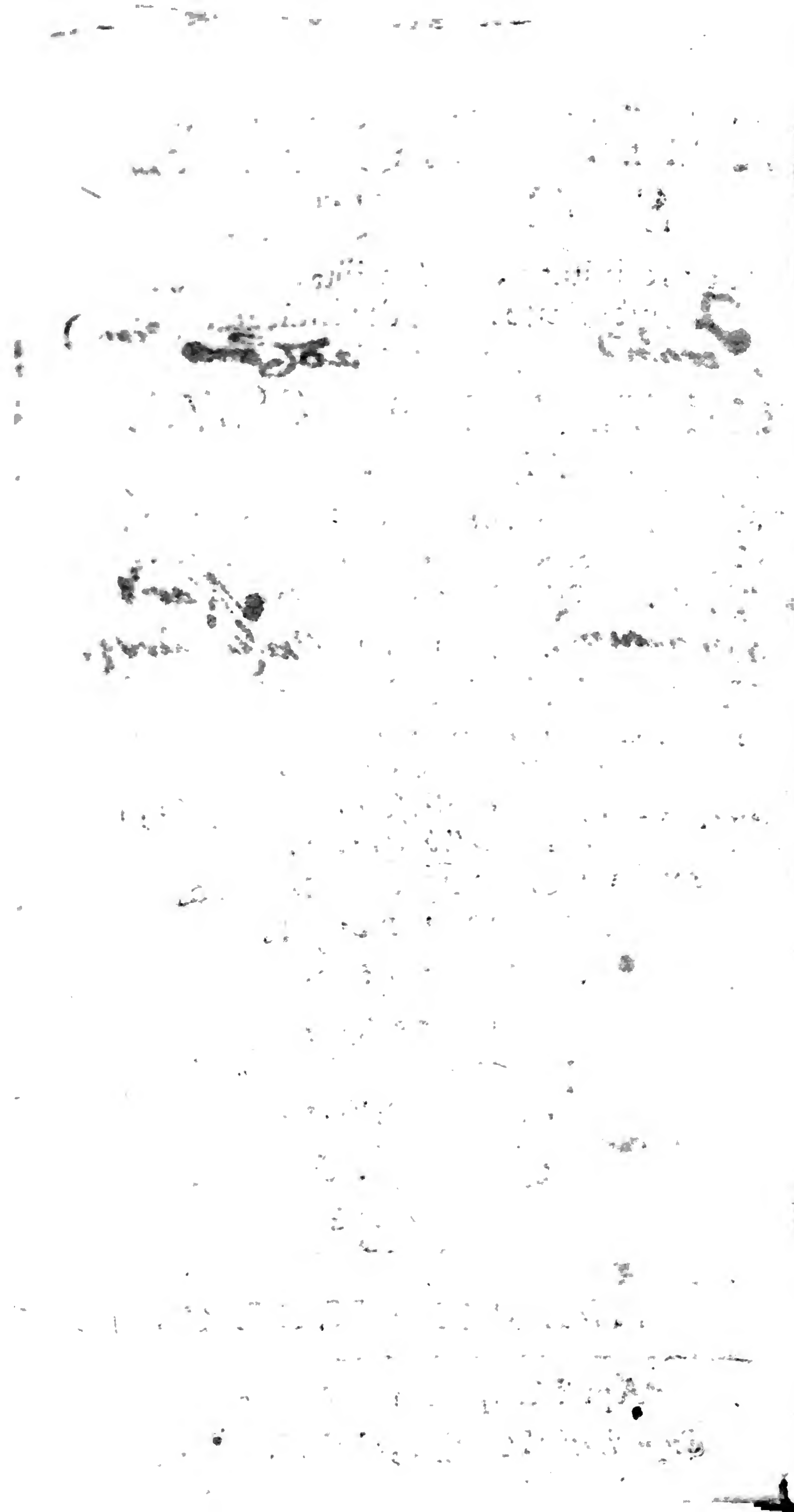
Sexta Editio correctior.

VENETIIS, M. DC. XC.

Apud Gaſparem de Stortis.

Superiorum Permiſſu, & Priuilegio.

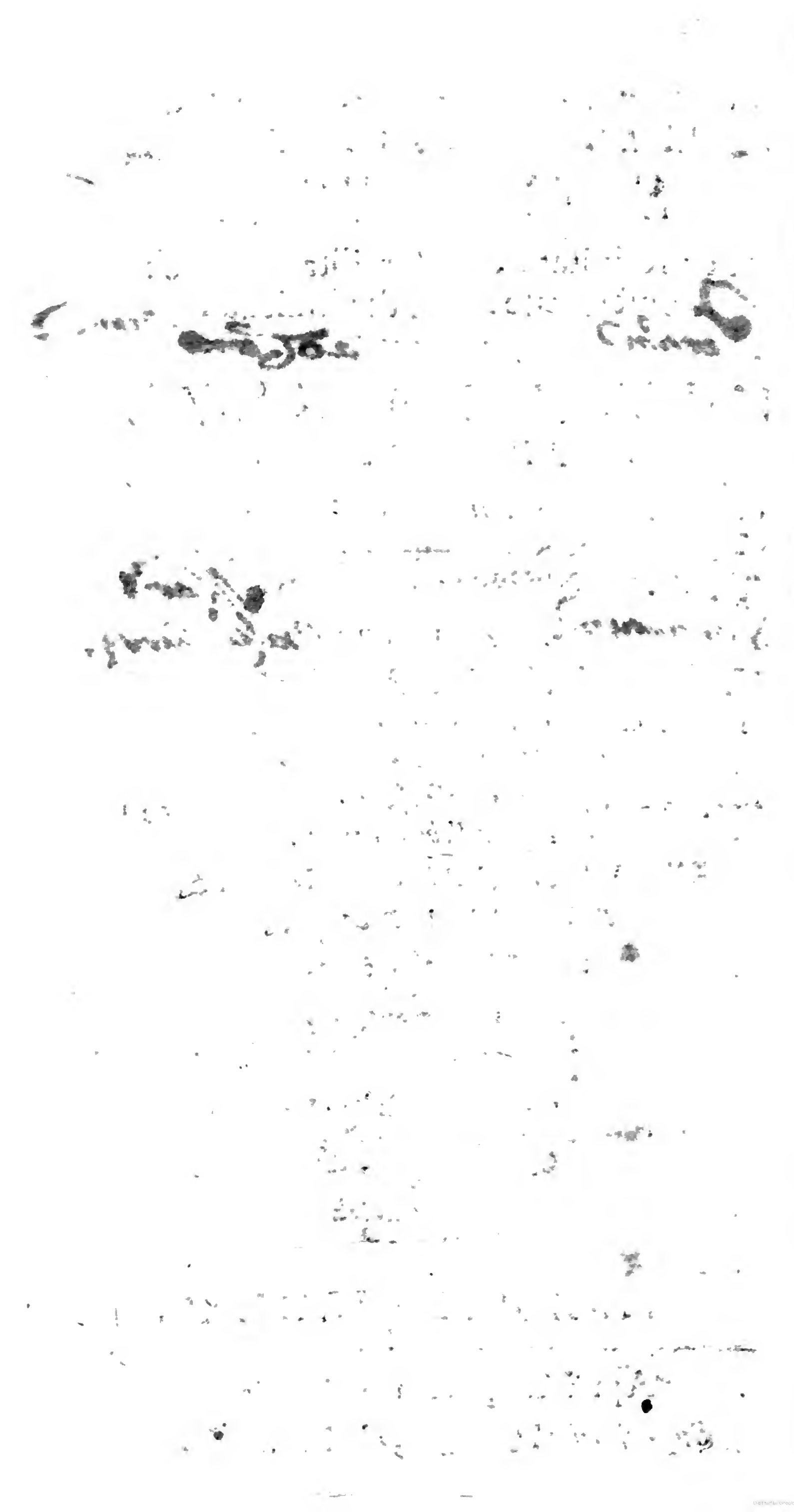

INDEX DISPVTATIONVM, Capitum, & Quæſtionum.

TERTIÆ PARTIS.

TRACTATVS DE SACRAMENTIS.

A 2 II. Quæ-

INDEX DISPVTATIONVM, Capitum, & Quæstionum.

TERTIÆ PARTIS.

TRACTATVS DE SACRAMENTIS.

Cap. II. De Confirmatione.

Cap. III. De Sacramento Eucharistiæ.

Cap. IV. De Sacrificio Missæ.

Cap. V. De Pœnitentia.

Cap. VI. De partibus Pœnitentiæ.

Cap. VII. De Confessione.

III. Quo

XVII.

Cap. IV. De Sacrificio Missæ.

Cap. V. De Pœnitentia.

Cap. VI. De partibus Pœnitentiæ.

Cap. VII. De Confessione.

III. Quo

DE ACTIBVS HVMANIS

Compendiosa Tractatio.

Tractatus De Legibus & Poenis Ecclesiast. contra infractores legum, seu de Censuris.

Disputatio I. De Legibus.

Disput. II. De Qualibet Lege in Particulari.

Disput. III. De Censuris.

10. *An*

FINIS.

TRACTATVS DE SACRAMENTIS.

CVm Deus suam gratiam, maximè habitualem, Sacramentis alligauerit, tanquam certis quibusdam canalibus, per quos in animam transfunditur supernaturalis illa qualitas; ideò congruum mihi visum est, vt postquam de Gratia egimus, subiungatur Tractatus de Sacramentis, in duas disputationes diuidendus, quarum prior erit de illis in genere, posterior de ijsdem in specie.

DISPVTATIO PRIMA.

De Sacramentis in genere.

IN hac disputatione tria maximè nobis examinanda sunt; scilicet natura & multiplicitas Sacramentorum, deinde ipsorum causa, denique eorum effectus.

CAPVT PRIMVM.

De natura & numero Sacramentorum.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Sacramentum?

SAcramenti vocabulum diuersimodè vsurpatur v.g. pro Mysterio, vel pro secreto; sed propriè

& secundum nostrum propositum sumitur pro Signo rei sacræ; quam definitionem affert D. Augustinus: illa tamen descriptio non est accurata; in sacris enim Scripturis, multa sunt signa rei sacræ, quibus tamen ratio sacramenti non competit propriè, v. g. Transitus maris rubri significabat gratiam per pœnitentiam conferendam, Manna gratiam per Eucharistiam communicandam, Serpens æneus gratiam per Christum in cruce pendentem nobis dandam; hęc autem omnia non sunt propriè sacramenta; & sic August. descriptio minus correcta est; quam si saluare velimus, ob reuerentiam tanti Doctoris, addendum est signum efficax rei sacræ, idest, gratiæ: ad Sacramenti enim rationem, non sufficit quòd gratiam significet, vt Manna, Serpens æneus, & Transitus maris rubri significabãt; sed requiritur insuper, quòd ipsamet gratiam producant & effundant, Hæc omnia explicabit.

CONCLVSIO.

Sacramentum est Signum sensibile & externum, diuinitus institutum, gratiam Dei efficaciter significans. Dicitur primò, *Signum sensibile*, seu *externum*; quia instituta sunt Sacramenta sub rebus sensibilibus, vt sunt aqua in Baptismo, oleum in Confirmatione, Extrema-unctione, & Ordine; panis in Eucharistia, verba absolutionis in Pœnitentia, & nutus externus partium in Matrimonio. Ratio autem cur Sacramenta sunt sensibilia, est quia Ecclesia est sensibilis, & proinde sensibiles debet habere ceremonias. Dicitur secundò, *diuinitus institutum*; quia solus Christus Deus & homo instituit Sacramenta. Dicitur tertiò *gratiam significans*; quia omnia Sacramenta gratiam nobis collatam significant: alia gratiam substantialem & subsistentem significant, scilicet Eucharistia, quæ significat Christum quem continet, qui quidem Christus vocatur gratia subsistẽs, & substantialis, in quantum est principium omnis gratiæ; alia verò significant gratiam inhærentem & habitualem; quæ inhæret animabus Fidelium qui Sacramenta recipiunt. Subiungitur tandem, *efficaciter*; quia est hæc differentia inter Sacramenta nouæ legis, & Sacramenta veteris, quòd Sacramenta veteris legis significabant tantùm gratiam non verò conferebant;

bant; nostra verò illam significant & conferunt. Porrò, quando diximus Sacramentum esse signum, hoc intelligitur multis modis; scilicet, quòd sit signum rememoratiuum Passionis Christi, demonstratiuum gratiæ præsentis, & prognosticum gloriæ futuræ.

Obijc. Si Sacramentum esset signum gratiæ quam confert, non posset recipi Sacramentum, nisi simul reciperetur gratia; sed aliquando recipitur Sacramentum, & non gratia, vt patet in indignè communicantibus, qui corpus Christi reuerà sumunt & nullam accipiunt gratiam. Resp. Sacramenta esse reuerà effectiua & productiua gratiæ, dummodò non ponatur obex, vt faciunt illi qui communicant indignè; hoc tamen non impedit efficaciam Sacramentorum, quia si aliquando illam non conferant, hoc prouenit, non ex defectu Sacramenti, sed ex defectu recipientis, qui interponit obicem gratiæ. Exemplificari potest de sole, qui habet virtutem illuminatiuam omnium corporum, si quis tamen clauderet oculos, non illuminaretur; sed talis defectus procederet, non ex parte solis, qui non minùs diceretur illuminatiuus, sed ex parte illius qui oculos clauderet. Nec quis dicat, aquam benedictam conferre gratiam, quoniam tollit peccata venialia; hoc enim falsum est: nam licèt tollat peccata venialia, saltem remotè; non tamen gratiam confert, quia peccata venialia illam non tollunt. Nec etiam quis objiciat, Sacramentum non posse definiri, quia est ens per accidens, compositum ex rebus & verbis: licèt enim Sacramenta sint entia per accidens in genere naturæ, tamen sunt vnum per se in genere moris; ex institutione enim Christi forma Sacramentorum habet necessariam habitudinem ad Sacramentorum materiã.

QVÆSTIO II.

Quot sint Sacramenta noua legis?

Controuertuntur inter se Catholici & Hæretici super numerum Sacramentorum nouæ legis, hæretici enim communiter duo tantùm volunt, Baptismum & Panem, seu Cœnam, quam nos Eucharistiam vocamus; Catholici verò septem assignant, quæ sunt Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-unctio, Ordo & Matrimonium.

CONCLVSIO.

SEptem sunt legis nouæ Sacramenta supra enumerata: qui quidem numerus, licèt non habeatur expressè ex sacra Scriptura, colligitur tamen ex traditione Ecclesiæ & Concilijs, maximè Florentino & Tridentino, quod vltimum sess.7. de Sacramentis in genere can.1. habet, *Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis esse plura aut pauciora, quàm septem, Anathema sit.* Porrò, quia talis numerus est contingens, quandoquidem Christus plura aut pauciora instituere potuit, ideò non possunt assignari rationes necessariæ, quæ probent talem numerum; sed tantùm afferuntur rationes conuenientiæ, quæ suadent illum esse ita congruum, vt non debuerit esse maior vel minor.

Prima ratio conuenientiæ petitur ex proportione & comparatione vitæ spiritualis cum corporali; homo enim potest concipi dupliciter, vel in ordine ad se, vel in ordine ad rempublicam; cuius est membrum: si in ordine ad se, indiget generatione, per quam existere incipit, & huic respondet Baptismus, quo spiritualiter nascimur. Secundò, indiget augmentatione, cui respondet Confirmatio, qua, veluti infirmi & modò geniti infantes, in gratia accrescimus, robur que accipimus ad protestandam fidem. Tertiò, indiget nutritione, cui respondet Eucharistia, qua tanquam spirituali cibo reficimur. Quartò, indiget medicina, qua recuperatur pristina sanitas, & huic respondet Pœnitentia. Quintò, eget remedio contra reliquias morbi, ad refocillationem virium debilitatarum, & huic respondet Extrema-unctio. Si autem consideretur, vt est membrum reipublicæ, respublica indiget potestate & magistratu ad regendum alios, & huic respondet Ordo, ad populi Christiani gubernationem & functiones Ecclesiasticas obeundas. Septimò tandem, eadem respublica indiget propagatione indiuiduorum, qua conseruetur, & huic respondet Matrimonium, ad procreandam sobolem, quæ in Dei cultu instruatur.

Secunda ratio conuenientiæ desumitur ex Doctore seraphico D. Bonauentura, & hæc est; Deus per Sacramenta voluit tollere tùm culpam, tum pœnam; est autem triplex culpa, & quadruplex poena; ergo de-

debent esse septem Sacramenta, Probatur minor; Culpa vel est originalis, contra quam instituitur Baptismus; vel mortalis, contra quam datur Pœnitentia; vel venialis, quam tollit Extrema-unctio. Pœna etiam peccati est quadruplex; prima est ignorantia, contra quam est Ordo, in quo traditur clauis scientiæ & potestas discernendi inter lepram & lepram; secunda est infirmitas naturæ, contra quam est Confirmatio, quæ nouas vires addit ad protestationem fidei; tertia est malitia, contra quam Eucharistia instituitur; quarta tandem est concupiscentia, contra quam est Matrimonium.

Obijc. Hic septenarius Sacramentorum numerus in Scriptura non reperitur: ergo fingitur gratis. Respondendum ést sicut anteà, talem non assignari numerum, quasi habeatur expresse in Scripturis; sed quia habetur ex traditione Apostolica, quæ non est minoris auctoritatis: Habetur etiam ex Concilijs, maximè ex præcitatis; si enim requireretur expressa Scriptura, nec Baptismus, nec Cœna deberent teneri ab aduersarijs. Quòd si aliquando Paulus & D. Augustinus loquantur tantùm de duobus Sacramentis; hoc non est, excludendo alia, sed tantùm, quia illa sunt præcipua. Si etiam ex latere Christi morientis fluxerint tantùm aqua & sanguis, quæ sunt symbola Baptismi & Euchariſtiæ; non minus per tales liquores figurata fuerunt cætera, quæ in illis duobus virtualiter continentur; Baptismus enim est ianua, & Eucharistia finis omnium Sacramentorum.

QVÆSTIO III.

An Sacramenta sint æqualia in dignitate?

SCribens Lutherus ad Pragenses, de instituendis ministris, asserit vnum Sacramentum dignius altero esse non posse; quia, inquiebat, omnia Sacramenta constant verbo Dei, quod æqualis dignitatis ést in omnibus. Hæreticus tamen ille damnatus fuit in Concilio Tridentino, sessionis 7. can. 3. *Si quis dixerit, septem Sacramenta ita esse inter se paria, vt nulla ratione aliud sit alio dignius, Anathema sit.*

CONCLVSIO.

EVcharistia; absolutè loquendo, est nobilior aliis; cætera verò excedunt & exceduntur.

Probatur prima pars; Primò, quia Eucharistia continet gratiam substantialem, nempè Christum, alia tantùm gratiam accidentalem. Secundò, quia Eucharistia nunquam caret suo significato, semper enim continet corpus & sanguinem Christi; alia autem carent aliquando (gratia scilicet) ob suscipientis indispositionem. Tertiò, quia Eucharistia consistit in esse permanente; post prolationem enim verborum, Sacramentum Eucharistiæ remanet, quamdiù remanet Hostia incorrupta; alia autem Sacramenta consistunt in actione transeunte; post prolationem enim verborum, non ampliùs existunt. Quartò, quia qui conficit Sacramentum Eucharistiæ, potest illud recipere; nullus autem se baptizare, nec confirmare, nec absoluere, nec vngere, nec ordinare potest; licèt partes, quæ conficiunt Matrimonium, illud recipiant. Quintò, quia Eucharistia habet rationem tum Sacramenti, tum Sacrificij, vt aliquando dicemus. Sextò; quia Eucharistia est finis aliorum Sacramentorum; alia enim Sacramenta ad istud ordinantur, v.g. Ordo ad eius consecrationem, Baptismus ad eius receptionem, Confirmatio ad eius publicam frequentationem, Pœnitentia ad dignam perceptionem, Extrema-vnctio ad digniorem, Matrimonium ad eius significationem: Matrimonium enim significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, & talem coniunctionem realem Eucharistia efficit.

Probatur secunda pars; quòd cætera Sacramenta sese inuicem excedant & excedantur; & hoc patet inductione. Baptismus primò excedit alia Sacramenta quantùm ad remissionem peccati, remittit enim tùm peccatum originale, tùm actuale, & insuper tollit pœnas peccati. Secundò, Confirmatio excedit, quoad gratiam actualem, quam fortiùs confert, quàm alia Sacramenta, ad protestandam fidem; Apostoli enim ante receptionem Confirmationis, etiamsi baptizati fuissent & recepissent Eucharistiam, timidi erant; post Confirmationem verò intrepidi prædicabant Euangelium. Tertiò, Pœnitentia excedit alia Sacramenta

menta

menta à Baptiſmo, neceſſitate; quia præter Baptiſmum nullum Sacramentum ita neceſſarium eſt, ſicut Pœnitentia; excedit etiam Baptiſmum in multiplicitate, quia iterari poteſt Pœnitentia, non Baptiſmus. Quartò. Extrema-vnctio excedit Pœnitentiam in perfectione, quia illam præſupponit, & tollit peccati reliquias. Quintò, Ordo excellit in dignitate ſui miniſtri, quia alia Sacramenta poſſunt conferri à non Epiſcopis, etiam confirmatio ex diſpenſatione ſummi Pontificis, quæ à ſimplici Sacerdote conferri poteſt; non ſic autem Ordo, maximè Presbyteratus; deinde, Ordo habet poteſtatem ſupra corpus Chriſti reale, quandoquidem illud conſecrare poteſt; alia autem Sacramenta habent tantùm authoritatem ſuprà corpus Chriſti myſticum, nempè ſuper Fideles. Matrimonium tandem excedit alia in ſignificatione, quia ſignificat vnionem Verbi cum natura humana; vnde vocatur ab Apoſtolo *magnum Sacramentum*.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm Sacramenta conſtent rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma?

RES & verba non ſumuntur ſemper formaliter, ſed aliquando analogicè; pro eo ſcilicet, quod rebus aut verbis reſpōdet; ſic in Matrimonio nutus partium contrahentium tenet locum Verborum, & in Pœnitentia actiones ſenſibiles pœnitentis, vt Confeſſio, Contritio, &c. tenent vicem rei; ſuper hæc enim Sacerdos abſolutionem, quæ eſt forma Sacramenti Pœnitentiæ, applicat: Quærimus ergo hic, vtrùm Sacramenta conſtent rebus & verbis, ſiue formaliter, ſiue analogicè ſpectatis.

CONCLVSIO.

SAcramenta verbis & rebus conſtant, tanquam materia & forma. Sic Concilium Florentinum in doctrina de Sacramentis in genere, vbi ait, omnia Sacramenta conſtare rebus, tanquam materia, verbis tanquam forma, & intentione miniſtri conferentis Sacramentum & intendentis facere quod facit Eccleſia: res autem, qua Sacramentum conſtat, vocatur elemen-

mentum ab Augustino, dicente, *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*;

Probatur conclusio inductione. In Baptismo v. g. aqua est res; in Confirmatione, impositio manuum; in Eucharistia, panis & vinum; in Pœnitentia, actus sensibiles pœnitentis; in Extrema-vnctione, vnctio facta cum oleo; in Ordine, impositio manuum & porrectio vasorum; in Matrimonio tandem, traditio corporum explicata per verba: & sic omnia Sacramenta constant rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma, quæ proferuntur à ministro in omnibus Sacramentis, excepto Matrimonio, vbi verba ad nutus partium contrahentium sunt forma.

Obiic. Vna & eadem res non potest habere plures formas; sed significatio gratiæ est forma cuiuslibet Sacramenti, forma enim signi est significatio, Sacramenta autem sunt signa, vt diximus: ergo significatio est eorum forma: ergo Sacramenta non constant verbis tanquam forma. Resp. Sacramentum posse sumi materialiter, vel formaliter; materialiter est aliquod ens morale constans rebus & verbis, formaliter verò sumitur pro signo: quo posito, distinguo minorem; significatio est forma Sacramenti formaliter sumpti, & vt signum est, concedo: materialiter considerati, nego. Si quis dicat, Materia est permanens; actus autem pœnitentis non sunt permanentes: ergo non sunt materia pœnitentiæ: Resp. maiorem esse veram in naturalibus, non verò in moralibus, vbi sufficit quòd materia sit res sensibilis, ad quam forma subsequatur.

Obiic. vt materia & forma componant essentiam alicuius entis, debent adhiberi & esse simul; sed verba & res aliquando non existunt simul quando efficitur Sacramentum; aliqui enim infundunt aquam super baptizatum paulo ante, vel post prolationem verborum: ergo illa Sacramenta non constant rebus tanquã materia & forma. Resp. quòd ad cõponenda entia naturalia requiratur vnio naturalis & mathematica inter materiã & formã, ad componenda autem entia moralia, qualia sunt Sacramenta, sufficit vnio moralis quæ modò maior esse debet, modò minor pro diuersitate Sacramentorum: minor v. g. requiritur vnio in Matrimonio, cũ possit cõtrahi per litteras inter absẽtes, licèt hoc prohibeatur vsu Ecclesiæ, in Eucharistia

ristia requiritur vnio maior, quia pronomen demonstratiuum *hoc*, denotat rem ita debere esse præsentem, vt possit quasi digito demonstrari; non tanta requiritur in Baptismo, qui potest fieri per aspersionem, & aspersio in distantem; minor adhuc requiritur in pœnitentia, potest enim Sacerdos audire hodie peccata, & cras absoluere.

QVÆSTIO V.

An materia & forma Sacramentorum sint determinatæ?

LVtherus negatiuè respondet, & cum eo plurimi hæretici, qui irrident eos, qui in collatione Sacramentorum certis & determinatis vtuntur verbis; quia, inquiunt, Sacramenta instituta sunt ad excitandam & alendam fidem in mente recipientium; vnde, modò excitetur fides Christi, non curant de verbis quibus ipsa excitetur. Quoad Caluinum autem, asserit pertinaciter, quòd in necessitate, v. g. deficiente aqua, possit fieri Baptismus in lacte, vino, ceruisia, aut quocumque alio liquore, quo posset fieri balneum ad abluendum baptizandum infantem. Hos hæresiarchas refutabit

CONCLVSIO.

MAteria & forma Sacramentorum ita determinatæ sunt, vt in ipsis nulla essentialis fieri possit mutatio. Habetur enim Deuteronom. 12. quòd in cæremonijs veteris Testamenti nulla licebat fieri mutatio, iuxta hæc verba, *Quòd præcipio tibi, facies; nec addes quicquam, aut minues*; à fortiori in nouo Testamento hæc determinatio requiritur, quoniam Sacramenta nouæ legis sunt maioris momenti quàm veteris.

Probatur conclusio; Sacramenta sunt causæ instrumentales gratiæ conferendæ, quæ institutæ & determinatæ fuerunt à Christo, qui est causa principalis: ergo debent conferri per ea verba, & per easdem res quas instituit Christus; causa enim principalis determinat instrumentalem, vnde si assumerentur alia instrumenta, non haberent vim conferen-

di gratiam. Hoc confirmatur à Concil. Florent. & Trident. cap. de Sacramentis. Non debet ergo mutari materia aut forma, neque substantialiter, neque accidentaliter; si enim fieret mutatio essentialis, inualidum esset Sacramentum; si verò esset mutatio accidentalis, minister Sacramentorum, qui talem faceret mutationem, peccaret. Superest sciendum, quænam mutatio sit essentialis & quænam accidentalis; ad quod Resp. quod mutatio essentialis in materia, est illa quæ talis est, vt iuxta communem vsum loquendi & iudicium hominum discrepet à materia vsitata, & non ampliùs vocetur eius nomine: Mutatio autem essentialis in verbis, est quando non manet idẽ sensus verborum. Ratione primi, non potest v. g. Baptismus fieri in lixiuio consummato, nec in ceruisio, aut iure nimis alteratis; secus autem, si parua fieret mutatio. Ratione secundi, inualidus esset Baptismus collatus in his verbis, *In te ego Baptizo nomine*, &c. variaretur enim pro tunc sensus verborum; qui autem diceret, *te ego Baptizo*, aut omitteret pronomen, *Ego*, valeret Baptismus quia esset tantùm mutatio accidentalis.

Obijc. Zachariam summum Pontificem approbauit formam baptizandi, qua vsus fuit quidam aliàs ignarus linguæ latinæ, qui sub his verbis baptizauit; dicendo; *Ego te Baptizo in nomine Patris, Filia & Spiritua Sancta*; quæ voces includunt mutationem essentialem, quandoquidem sunt alterius significationis à verbis Sacramenti. Respondet Doctor Angelicus & nos cum illo; vbi corruptio fit ex ignorantia, vel lapsu linguæ, retinendo intentionem Ecclesiæ, vbi etiam corruptio non fit in principio aut medio dictionis, pro tunc validum esse Sacramentum; quando verò fit in principio, vel medio, esse inualidum: quia finis & terminatio non est ita essentialis, ac principium.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm nostra Sacramenta sint necessaria?

ALiquid potest esse necessariũ in Morali Christiana duplici necessitate; quarum prima vocatur necessitas medij, secunda est necessitas præcepti. Necessitas

cessitas medij est ea, qua aliquid est ita necessarium, vt sine ipso finis haberi non possit, etiam ablata ratione præcepti. Necessitas præcepti est ea qua aliquid necessarium est ex sola ratione præcipientis. Necessitas medij in se duplex est, scilicet intrinseca & extrinseca intrinseca petitur ex conditione extremorum; sic v.g. vt ignis calefaciat, necessarium est, quòd habeat calorem: extrinseca autem oritur, non ex natura rei, sed ex institutione diuina.

CONCLVSIO PRIMA.

SAcramenta non sunt necessaria necessitate intrinseca, sed necessitate extrinseca, orta videlicet ex institutione Dei. Primũ patet, quia nulla est ratio intrinseca & essentialis cur aqua baptismi habeat potestatem abluendi peccatum originale, vel Pœnitentia peccatum actuale, vel alia Sacramenta virtutem habeant gratiam conferendi: imò Deus qui est liber *ad extra*, loco horum Sacramentorum potuit alia instituere; & etiam sine Sacramentis potuit conferre gratiam: ergo non sunt necessaria necessitate intrinseca. Veritas secundi habetur ex Conc. Trid. Can. 4. sess. 7. contra Zuinglianos, vbi sic habetur; *Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non esse necessaria, sed superflua; & sine eorum voto, per solam fidem, homines posse gratiam iustificationis adipisci, Anathema sit.* Si autem non sint necessaria intrinsecè, remanet quòd saltem extrinsecè necessaria sint.

CONCLVSIO SECVNDA.

DVplici necessitate extrinseca Sacramenta videntur esse necessaria; Baptismus enim, Pœnitentia & Ordo necessaria sunt necessitate medij, vel in re vel in voto; Baptismus enim necessarius est omnibus sine exceptione, quia omnes in Adam peccauerunt, dempta Virgine Maria: Pœnitentia est necessaria illis qui peccauerũt actualiter: Ordo autem est necessarius necessitate medij, non omnibus, sed pro omnibus; quia omnes indigent ministris ordinatis ab Ecclesia, qui possint absoluere reos. Quoad alia autem sacramenta, sunt tantùm necessaria necessitate præcepti, vt determinauit Cõc. Flor. in decreto vnionis; nam sine

charistia, Extrema-vnctione & Confirmatione, aliquis saluus euadere potest.

Obijc. Quod est necessarium necessitate præcepti, est etiam necessarium necessitate medij; quia ex institutione Dei & Christi obseruatio mandatorum est ita necessaria, vt sine ipsa beatitudo obtineri non possit. Resp. necessitatem præcepti reuera includere necessitatem medij, quando datur facultas & locus obseruandi præceptum, concedo; absolutè & quando non datur locus, nego. Sic v. g. si quis habeat locum sumendi Eucharistiam, debet reuera sumere tempore Paschali; necessitas tamen dispensat de obseruantia talis præcepti: quod non videtur idem in Sacramentis quæ sunt necessaria necessitate medii, vbi necessitas non excusat, quin infans moribundus baptizetur.

QVÆSTIO VII.

An in statu Innocentiæ fuerint Sacramenta?

TRiplex est naturæ humanæ status: primus est naturæ perfectissimæ, in beatitudine scilicet existentis: de quo non est controuersia, an in illo Sacramento reperiantur: secundus est naturæ integræ, quatenus consideratur in innocentia: tertius est naturæ corruptæ per peccatum. Hic tertius vlterius potest diuidi in tres alios; nam alius est status hominis lapsi sub lege naturæ, qui durauit ab Adamo ad Moisen; alius est sub lege scripta, in qua mandata legis data fuerunt Moisi, & toti populo Iudaico in monte Sinai, & durauit à Moise ad Christum, tertius est sub lege gratiæ, à Christo scilicet ad finem mundi perseueraturus. Hæc tempora vocantur ab August. ante legem, sub lege, & sub gratia; & communiter appellantur lex Naturæ, lex Mosaica, & lex Gratiæ. De triplici illo statu loquendum est in hac quæstione, & duabus sequentibus.

CONCLVSIO PRIMA.

IN statu innocentiæ nulla de facto extiterunt Sacramēta. Rationes huius veritatis sunt; prima, quia

Sacra-

Sacramenta sunt medicinæ quædam spirituales, vel quædam media supernaturalia, quæ gratiam per modum medicinæ conferuntur; sed ante peccatum non erat morbus: ergo talis status non indiguit medicina, nec proinde Sacramentis. Secunda ratio est, quia Sacramenta debent lege stabili durare & non ad breue tempus, exiguo verò tempore durauit status innocentiæ: ergo non fuit conueniens vt Deus, qui talem breuitatem temporis præuidebat, institueret Sacramenta pro tam exiguo durationis interuallo. Tertia ratio est, quia Sacramenta pertinent ad constitutionem Ecclesiæ, sunt enim publici & solemnes ritus religionis; in illo autem statu innocentiæ non erat Ecclesia perfectè composita, erant enim tantùm duæ personæ, & ad congregationem propriè dictam tres ad minùs requiruntur. Quarta tandem ratio est, quia non habemus ex scriptura, aut traditione, aut Patribus, vel Concilijs, quòd vllum pro tunc fuerit Sacramentum.

Obijc. Matrimonium, quod est Sacramentum, fuisse in lege innocentiæ. Resp. pro tunc Matrimonium fuisse tantùm in officium naturæ, non in signum collationis naturæ; & sic non fuit Sacramentum. Quòd si ab aliquibus Sacramentum dicatur; hoc est, quia fuit signum futuræ Incarnationis, non verò quòd fuerit signum efficax gartiæ; vel fuit signum vnionis Christi cum Ecclesia; vnde Paulus vocans Matrimonium *magnum Sacramentum*; subiungit *in Christo & Ecclesia*.

Obijc. ex August. Lignum vitæ erat Sacramentum; sed lignum vitæ fuit in statu Innocentiæ: ergo, &c. Resp. vocari ab Aug. Sacramentum, latè, non propriè; latè, quatenus aliquid reconditum significabat, nempe virtutem conseruandi corpora, reparando scilicet humidum radicale dissipatum per actiones caloris natiui.

CONCLVSIO SECVNDA.

SI longius durasset ille status, non constat satis an fuissent in illo Sacramenta, potuissent tamen institui; imò, probabile est, quòd futura fuissent. Hæc conclusio tres partes habet.

Probatur prima pars, quia diximus anteà, quòd insti-

stitutio Sacramentorum fuit libera: ergo pendet ex sola diuina voluntate quæ potuit illa instituere, vel non; diuina autem voluntas non innotescit, nisi per reuelationem; at nulla habetur reuelatio, an Deus instituisset Sacramenta, si status innocentiæ perseuerasset; ergo iure dicimus, hoc nobis non constare.

Probatur secunda pars; quia Deus, si status innocentiæ durasset, potuisset instituere Sacramenta in remedium peccatorum, si posteà peccassent filij Adæ; non fuissent enim impeccabiles; potuisset etiam instituere illa ad conferendam augmentationem gratiæ, vel ad Dei cultum, vel ad gratiarum actiones; quia homines pro tunc fuissent viatores: ergo potuissent mereri augmentationem gratiæ per frequentationem talium Sacramentorum.

Pobatur tertia pars, quòd scilicet probabiliter fuissent aliqua Sacramenta, & præsertim Eucharistia Ordo, Matrimonium & Pœnitentia. Eucharistia fuisset ob tanti Sacramenti excellentiam & peculiarem vnionem cum Christo, qui venisset vt glorificator: Ordo extitisset, quo deputati fuissent aliqui ad offerenda Deo Sacrificia in protestationem sui summi dominij, & in gratiarum actionem beneficiorum in tali statu recipiendorum; si enim in lege Naturæ & Mosaica fuit Sacerdotium, in lege Innocentiæ debuisset Sacerdotium esse perfectius, & proinde Sacramentum. Probabile est tertiò, fuisse futurum Matrimonium, ad gratiam conferendam coniugibus, qua excitarentur ad mutuum amorem. Probabile est denique, futuram fuisse Pœnitentiam: licèt enim omnes fuissent nati in iustitia originali, non fuissent tamen confirmati in gratia; imò potuissent ab illa recedere; Deus autem non reliquisset eos sine remedio, sicut nec nos reliquit: ergo credibile est, quod pro tunc instituisset Pœnitentiam: quibus autem ritibus & ceremonijs conferenda & recipienda fuissent illa Sacramenta, non constat.

Obijc. in secundam & tertiam partem: Sacramenta sunt tanquam medicinæ contra morbum lethalem peccati; sed in statu innocentiæ non fuisset morbus peccati: ergo nec debuisset parari medicina. Resp. primò, quòd si Sacramenta dicantur medicinæ peccati, hoc est, prout sunt instituta, in lege scilicet corrupta, in qua, cum peccata vigeant, debent

Sa-

Sacramenta dari, tanquam medicinæ; in illo autem statu innocentiæ non fuissent medicinæ, sed quædam instrumenta, quibus gratia habita augeretur. Resp. secundò, quòd sit duplex medicina, præseruatiua scilicet, & sanatiua: si autem homines perseuerassent longiùs in statu innocentiæ, pro tunc Sacramenta tenuissent locum medicinæ perseruatiuæ; augendo enim gratiam in quolibet homine, quo maior fuisset gratia hominis, eo firmius adhæsisset Deo, & consequenter difficiliùs in peccatum incidisset. Resp. tertiò, quòd etiam pro tunc Sacramenta potuissent tenere locum medicinæ sanatiuæ; in quantùm, vt diximus, descendentes ab Adamo, non erant perfectiores Patre, & sic potuissent peccare; si autem peccassent, pro tunc Sacramentum fuisset illis in medicinam, nedum præseruatiuam, sed etiam sanatiuam & curatiuam.

QVÆSTIO VIII.

An fuerint aliqua Sacramenta in lege naturæ?

LEx, quæ antecessit legem scriptam, non ideò dicitur lex naturæ, quia pro tunc vigebat tantùm cognitio naturalis Dei, & sola præcepta naturalia existebant, vel quòd pro tunc homines solis naturæ viribus possent consequi salutem; sed dicitur lex naturæ, in quantùm distinguitur à lege scripta; tunc enim nulla erat lex scripta, nisi interiùs in mente hominum, & si fuerint aliqua præcepta positiua, vt de fabricanda arca, respectu Noemi, de sacrificando in pane & vino respectu Melchisedech, & de Circumcisione respectu Abrahæ pro se & sua familia; talia præcepta non habebant vim & rationem legis propriè, quia non erant publica, nec data omnibus, sed priuatis quibusdam personis & familijs. In ea lege, quæ vocatur lex naturæ, fides Christi mediatoris venturi debuit esse in quolibet, vel explicita vel implicita; debuit esse explicita in capitibus familiarum, qua scilicet crederent, Deum in carne venturum; debuit verò esse implicita in alijs, qui tenebantur credere in communi, Deum conuenienti modo reconciliaturum sibi humanum genus. Illa autem fides ortum potuit habere ab Adamo, cui Deus indicauit, ipsum poste-

ros-

rosque posse liberare suos paruulos à peccato originali per fidem in Christum venturum applicatam ipsis paruulis à parentibus. An autem illa fides debuerit exprimi aliquo actu expresso & signo externo, quod habeat rationem Sacramenti, hoc quæritur.

CONCLVSIO I.

IN lege naturæ fuit aliquod Sacramentum pro paruulis. Sic Aug. l. 5. contra Iulianum c. 9. *Non est credendum ante datam Circumcisionem, famulos Dei, quandoquidem his inerat mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento opitulatos fuisse paruulis suis; quamuis quid illud esset, scriptura voluerit nos latere necessaria aliqua ex causa.* Ex quo passu Aug. nedum patet in lege naturæ fuisse aliquod remedium pro peccato originali, quod omnes vltrò fatentur; sed illud constitisse in aliquo signo externo, contra illos qui dicunt, quòd solus actus internus fidei applicatus paruulis sufficeret; si hoc enim esset, nulla esset causa, cur istud remedium internum non posset applicari paruulis post ipsorum animationem, & antequam egrederentur ex vtero materno. Quinam autem esset ille actus externus, quo scilicet parentes liberabant suos paruulos à peccato originali; an scilicet esset oratio, vel oblatio, vel aliquid simile, non constat, vt dicit Aug. loco citato; sed constat tantùm, quod ille actus deberet fieri in protestationem Christi venturi: Vnde Doctores dicunt, quòd liberum erat parentibus vti eo ritu quo vellent, & quo mouebantur communiter à Spiritu sancto; modò, vt diximus, esset professio exterior fidei in Christũ venturum, siue explicita, siue implicita. Tale autem remedium, quod vigebat in lege naturæ, perseuerauit in lege scripta pro fœminis, quibus non poterat aptari Circumcisio.

QVÆSTIO VLTIMA.

An fuerint aliqua Sacramenta in lege scripta?

PEr veterem & scriptam legem intelligimus tempus à Moise ad Christum; licèt alii ponant illud ad Abrahã, in quantùm iste Patriarcha habuit præceptum Circumcisionis pro sua familia: propriè tamen sta-

ſtatus legis ſcriptæ eſt à tempore quo Deus dedit legem Moiſi in monte Sinai, illa verò lex erat tantùm reſpectu populi Iudaici, non pro Gentilibus, pro quibus vigebat lex naturæ, quæ pro illis perſeuerauit vſque ad Chriſtum: Quod autem in tali lege ſcripta Sacramenti extiterint, aſſeuerabit

CONCLVSIO.

IN lege ſcripta fuit Circumciſio, tanquam Sacramentum inſtitutum ad remedium peccati originalis, & alia Sacramenta quæ legalem conferebant ſanctificationem, & veram gratiam ſignificabant dandam per noſtra Sacramenta.

Probatur prima pars ex Geneſ. 17. *Maſculus, cuius præputij caro non circumciſa fuerit, delebitur anima illius de populo ſuo.* Ratio noſtra conuenientię eſt, quòd ſicut in lege naturæ erat aliquod remedium pro peccato originali, quod conſiſtebat in aliquo ſigno externo non tamen determinato & expreſſo ex inſtitutione Dei; fuit conueniens, vt in lege ſcripta, quæ erat perfectior, determinatum fuerit à Deo: quod quidem ſignum externum, quod habebat rationem Sacramenti, aliud non fuit quam Circumciſio, quæ applicata paruulis tolleret peccatum originale, & conſequenter conferret gratiam, quæ omnia faciunt verum Sacramentum, ad quod tantùm tria requiruntur; nempe promiſſio Dei de conferenda gratia, ſignum externum & ſenſibile, & tandem quòd à Deo præcipiatur.

Probatur ſecunda pars; quòd ſcilicet præter Circumciſionem fuerint alia Sacramenta quæ ſanctificationem legalem conferebant, & veram ſignificabant gratiam per noſtra Sacramenta conferendam: in veteri enim lege qui tetigerant cadauer, qui erant ſanguiniflui, & ſimiles, cenſebantur veluti polluti, & à communicatione aliorum ſeparati; per ſacrificia verò reddebantur habiles ad frequentandum cum alijs, & veluti ſancti & immaculati efficiebantur (ſanctitate ſcilicet legali) per quædam ſacrificia, quæ proinde erant Sacramenta ſaltem imperfecta. Deinde, talia Sacramenta erant veluti figura noſtrorum, vt patet; nam Circumciſio figurabat Baptiſmum, Panes propoſitionis, Agnus Paſchalis, & Manna ſignifica-

ca-

cabant Eucharistiam; Consecrationes Pontificum & Leuitarum erant figura Ordinis; Purificationes figurabant Pœnitentiam; Matrimonium tandem legis veteris, quod in statu innocentiæ erat in officium naturæ, & in legibus non scripta & scripta in remedium concupiscentiæ, figurabat Matrimonium legis nouæ, quòd est, nedum in officium naturæ & in remedium concupiscentiæ, sed in Sacramentum verè & propriè sumptum. Quoad Extremam Vnctionem, non habebat suam figuram in lege veteri, sicut nec Confirmatio; quia Extrema Vnctio est quædam præparatio immediata ad gloriam & ingressum Cœli, quod nondum erat apertum: Confirmatio verò est Sacramentum plenitudinis & perfectionis gratiæ, quod quidem tempus perfectionis non erat in veteri Testamento, sed reseruabatur ad nostrum.

CAPVT SECVNDVM.

De causa Sacramentorum.

QVadruplex est genus causarum ex Philosophis: alia enim est materialis, ex qua res fit; alia formalis, quæ dat esse completum rei: alia finalis, propter quam res est; & efficiens, à qua res accipit esse. Non loquimur de causa materiali Sacramentorum; diximus enim res sumptas vel formaliter, vel analogicè, esse ipsorum materiam; diximus etiam verba esse formam ipsorum, sanctificatio pariter hominis est causa finalis cur instituta fuerunt Saramenta: ergo tantùm nobis remanet loquendum de causa efficiente, à qua Sacramenta fiunt; & hoc discutietur in præsenti capite.

QVÆSTIO PRIMA.

Quis sit Author Sacramentorum?

IN sequenti quæstione dicturi sumus de causa ministeriali Sacramentorum, à quo scilicet ministrari debeant: nunc priùs agemus de causa principali illorum; quæ quidem causa principalis duplex est: vna quæ vocatur principalis simpliciter, alia verò quæ vocatur causa principalis meritoria. Causa principalis

cipalis ſimpliciter eſt ea quæ propria authoritate facit, vt Sacramenta habeant efficaciam conferendi gratiam infallibiliter, cauſa verò principalis meritoria, eſt ea quæ meruit vt gratia conferretur per talia ſigna exteriora.

CONCLVSIO.

SAcramentorum cauſa principalis eſt ſolus Deus; cauſa autem principalis meritoria eſt Chriſtus. Probatur prima pars; Ille eſt cauſa principalis Sacramentorum, qui ſolus, & propria authoritate habet virtutem conferendi gratiam mediante applicatione alicuius ſigni externi, quod vocatur Sacramentum; ſed gratia à ſolo Deo dependet, & ſolus Deus habet virtutem alligandi communicationem gratiæ illis ſignis quæ vocamus Sacramenta: ergo ſolus Deus eſt cauſa principalis ſimpliciter Sacramentorum; & hoc eſt quod omnes dicunt, ſolum Deum eſſe cauſam gratiæ.

Probatur ſecunda pars ex Conc. Trid. Seſſ. 7. Can. *Si quis dixerit, omnia & ſingula Sacramenta noua legis non fuiſſe à Domino noſtro Ieſu Chriſto inſtituta; Anathema ſit*. Ratio huius eſt, quia Sacramenta ſunt quædam partes pertinentes ad legem Euangelicam; ſed lex Euangelica eſt à Chriſto: ergo & Sacramenta ab eo debuerunt eſſe. Fuerunt inquam ab illo, tanquam à cauſa meritoria, in quantùm per ſuam Paſſionem meruit, vt Deus ſuam gratiam alligaret his ſignis, quæ ipſemet Chriſtus eligit.

Obijc. Cauſa principalis Sacramentorum eſt Deus: ergo Chriſtus non poteſt dici etiam cauſa principalis. Reſp. eſſe cauſam ſimul principalem, ſeu primam; & etiam minùs principalem, ſeu ſecundam; ſed hoc, diuerſo reſpectu: reſpectu enim Dei, Chriſtus eſt veluti cauſa ſecunda & minùs principalis Sacramentorum; reſpectu verò miniſtrorum, quæ conficiunt & applicant illa Sacramenta, eſt cauſa principalis: non quidem efficiens, quaſi ipſemet Chriſtus gratiam producat & conferat, ſed eſt cauſa meritoria, in quantùm principaliter meruit à Deo, quòd Sacramenta gratiam conferrent. Et hoc eſt quod Doctores dicunt communiter, triplicem eſſe cauſam Sacramentorum: quarum prima vocatur authori-

ritatiua, & hæc competit soli Deo; secunda vocatur excellentiæ, quæ propria est Christo, in quantùm est instrumentum coniunctum cum diuinitate; vbi nos, qui aliquando sumus instrumenta meritoria gratiæ, non habemus potestatem excellentiæ, quia non sumus vniti hypostaticè cum Deo; tertia tandem dicitur ministerialis causa Sacramentorum, quia competit illis qui Sacramenta ministrant.

Obiic. Confirmationem fuisse institutam in Concilio Meldensi secundùm Alexandrum Alensem, & Extremam-unctionem ortam esse à Diuo Iacobo, vt vult Magister sententiarum: ergo Christus non fuit causa omnium Sacramentorum. Resp. illos fuisse locutos tantùm de promulgatione horum Sacramentorum, non verò de illorum institutione; contrarium enim habetur in Concil. Trid. loco citato. Dices, Aliqua Sacramenta fuerunt instituta ante passionem Christi: ergo Christus per passionem suam non fuit causa meritoria Sacramentorum. Resp. quòd talia Sacramenta habuerunt suam efficaciam à passione Christi; non præsenti, nec præterita, sed futura. Instabis: Quando effectus est in actu, causa debet esse in actu, sed sacramenta erant in actu, instituta, quando nondum erat passio Christi: ergo passio futura non sufficiebat. Resp. quando instituta fuerunt Sacramenta, passionem fuisse in actu, sed distinguo; fuit in actu respectu acceptationis Dei, quia etiam antequam Christus pateretur, acceptauit illius mortem, tanquam meritoriam omnium gratiarum quas Deus contulit intuitu eius, etiam in ipsa creatione mundi; non tamen Passio Christi erat in actu proprio & formali, quando Sacramenta instituta sunt.

QVÆSTIO II.

Quis sit minister Sacramentorum?

CAluinus putat, tum bonos tum malos Angelos in corporibus assumptis posse ministrare Sacramenta: Lutherus vult quidem, solos homines hoc posse facere, sed credit omnes posse Sacramenta ministrare, dummodo sint baptizati; omnes enim Christianos dicit esse Sacerdotes; & fundatur dictis Petri,

vo-

vocantis eos qui sunt Christiani, *Regale Sacerdotium*, non aduertens, quòd Petrus loquatur de Sacerdotio spirituali, quo Christiani offerunt Deo hostias spirituales, nempe affectiones cordis.

CONCLVSIO.

SOli homines sunt ministri Sacramentorum; non tamen omnes. Primum est contra Caluinum, secundum contra Lutherum.

Probatur prima pars: illi enim soli sunt ministri Sacramentorum, quos Deus destinauit ad tale ministerium; sed hi fuerunt soli homines quibus dixit pro Baptismo conferendo, Matth. 28. *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Pro Sacramento Eucharistiæ, Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Pro Pœnitentia Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Pro Extrema vnctione, Iacobi 5. *Infirmatur quis ex vobis? inducat Presbyteros.*

Confirmatur; sicut ad confectionem Sacramenti requiritur verum & naturale elementum, v. g. vera & naturalis aqua, verus panis & verum oleum; sic etiam requiritur verum & naturale verbum; sed competit solis hominibus loqui propriè, loqui enim est actio vitalis, quæ est à principio coniuncto, non vero à principio separato, vt sunt Angeli, vel dæmones respectu corporum assumptorum: ergo ad solos homines spectat, non verò ad Angelos confectio & administratio Sacramentorum.

Probatur secunda pars: illi qui non habent intentionem conficiendi & ministrandi Sacramenta, non possunt illa ministare, aut conficere; sed amentes, fatui & furiosi, qui non habent rationem, intentionem habere non possunt; quia intentio est actus rationis: ergo non sunt ministri Sacramentorum; & sic tale ministerium non competit omnibus hominibus. Deinde, illi qui non habent caracterem ordinis, non possunt esse ministri Confirmationis, Eucharistiæ, Absolutionis, Ordinis, & Extremæ Vnctionis: sic Concil. Trid. sess. 7. can. 18.

Obijc. in primam partem, Patres qui asserunt Angelos posse conficere Sacramentum baptismi: ergo non solis hominibus competit ministrare Sacramēta.

Resp.

Resp. Angelos, tum bonos, tum malos, posse reuerà de potentia Dei absoluta baptizare, & alia Sacramenta conficere; hoc tamen non fit de potentia ordinaria: vnde mens Canonistarum est, quod si Angelus bonus videretur in corpore assumpto aliquem baptizasse, credendum esset quod Baptismus esse validus, & quod Deus dispensasset in tali occasione, Angelo scilicet proferente voces percepta sab hominibus & nostris similes: si verò dæmon in carne assumpta videretur Baptizare, inualidus censeretur Baptismus; non est enim credibile, Deum talem potentiam dedisse diabolo, qui tantùm nostram perditionem intendit; vnde verisimilius esset, quod pro tunc dæmon sic baptizare simulans, vellet in perditionem tradere infantem sic baptizatum.

Obijc. in secundam partem; Omnes homines sunt fratres Christi per incarnationem; sed inter fratres omnia sunt communia: ergo si Christus, qui est frater Christianorum, Sacramenta ministrare potuit & ea conficere, idem possunt facere Christiani, qui sunt Christi fratres. Resp. Christianos esse fratres Christi adoptiuos, concedo: mediante gratia quam illis meruit Christus: naturales, nego: quando autem dicitur, inter fratres omnia sunt communia; distinguo etiam, inter fratres naturales, concedo: inter fratres adoptiuos, nego.

QVÆSTIO III.

An requiratur intentio ministri?

INtentio ministri triplex esse potest; prima est materialis, qua minister intendit proferre verba & facere externam actionem: secunda est formalis implicita, faciendi in confuso quod facit Ecclesia; tertia tandem est formalis explicita, conferendi effectum Sacramenti. Lutherus, qui vult Sacramenta esse tantùm ad excitandam fidem in mente astantium, vel recipientium, dicit primam iutentionem sufficere, quia potest excitare fidem; nos verò aliter sentimus.

CON-

CONCLVSIO.

LIcèt non requiratur intentio formalis explicita, requiritur tamen implicita. Non requiritur inquam, quod minister intendat actu baptizare, vel conferre gratiam, aut delere peccatum originale; requiritur tamen quod intendat facere, quod facit Ecclesia, quod fecit Christus, quod faciunt alij Sacerdotes; vel saltem intendat fungi suo officio; hæc enim omnia æquipollent intentione actuali, & illam includunt.

Probatur hæc conclusio ex Conc. Florent. in decreto vnionis Sess.7. de Sacramentis in genere Can. 11. *Si quis dixerit, in ministro, dum Sacramentum conficit, non requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia, Anathema sit.* Sic etiam Concil. Trident. Sess.14. Can. 6. *Si Sacerdoti desit animus verè absoluendi, nihil fit.* Ratio est, quia absolutio non est nedum ministerium, sed actus iudicialis, quo sententia profertur: ergo debet proferri cum intentione. Deinde si intentio materialis sufficeret, & non requireretur formalis, saltem implicita, lector mensæ, qui inter legendum recitaret hæc verba, *Hoc est corpus meum*, consecraret panem appositum quod falsum est.

Obijc. quod Patriarcha Alexandrinus approbauerit Baptismum Gregorij Nazianzeni, qui adhuc puer alios pueros baptizauit ludendo: ergo non est necessaria formalis intentio. Resp. hoc approbatum fuisse; quia interrogatus Gregorius confessus est se intendisse facere quod intendebat Patriarcha Alexandrinus, licèt ioco; vnde dicendum est, quod qui haberet tantùm intentionem iocandi, non baptizaret; qui haberet verò intentionem iocandi & baptizandi, vel faciendi quod facit Ecclesia Christiana, verè baptizaret.

Obijc. secundò quod famulus qui transigit contractum pro domino, non indigeat intentione; si enim v. g. det equum vice domini sui, sufficit quod illum porrigat, licèt non intendat dare: ergo à pari dicendum est de ministro, qui vice Christi gratiam confert per Sacramenta. Resp. distinguendo antecedens; si famulus ille habeat tantùm rationem nuntij, con,

concedo: si habeat potestatem à domino tractandi negotium pro sua voluntate, nego: sed Sacerdotes habent talem potestatem, vt patet ex dictis Christi, *Quorum remiseritis peccata; remittuntur eis*: ergo indigent intentione; Sacerdotes enim vocantur à Paulo Dispensatores Misteriorum Dei, dispensatio autem fit cum intentione.

Obiic. tertiò, nullum ergo esse certum, an sit baptizatus, nec-nè; quia potest semper dubitare de intentione ministri. Resp. nullum esse certum certitudine fidei; tamen est certus certitudine morali: non debet enim credere de proximo, quod voluerit perpetrare sacrilegium, non intendendo effectum Sacramenti conferre. Nec quis dicat, ergo Baptismus Hæreticorum periculosus est; quia non intendunt facere quòd facit Ecclesia Romana, sed quod facit Geneuensis. Respondeo enim, quod intendere facere quod facit Ecclesia Geneuensis, hoc est intendere virtualiter quod fecit Christus, & quod iussit facere.

QVÆSTIO IV.

Qualis debeat esse intentio ministri?

QVia intentio ministri debet esse formalis, siue sit implicita, siue explicita; potest vlterius quæri, an illa intentio formalis debeat esse actualis, vel virtualis, vel habitualis; Sed ante responsionem, sciendum est, quod intentio actualis est, quando minister actu conficiens Sacramentum intendit facere quod fecit Christus, vel Ecclesia: Intentio virtualis est, quando propter distractionem minister non intendit actu facere quod fecit Christus, sed antea intendit; nec illa intentio, quam vocamus actualem, fuit interrupta per contrarium actum: Habitualis tandem est quædam promptitudo, qua Sacerdos v. g. est expeditus ad baptizandum; quæ quidem promptitudo oriri potest ex habitu infuso vel acquisito.

CON-

CONCLVSIO.

INtentio habitualis non sufficit; actualis non requiritur absolutè, sed virtualis dumtaxat necessaria est. Primum patet, quia talis habitus qui est v. g. in Sacerdote ad consecrandum, & in Episcopo ad confirmandum, non est deliberatus; imò potest esse in dormiente & in hominibus mente captis; vnde patet talem intentionem non sufficere. Quod si D. Thomas videatur hoc asseuerare; hoc est, quia confundit intentionem virtualem cum habituali. Secundum manifestum est, quia intentio actualis non est in potestate nostra semper; non possumus enim quin aliquando distrahamur, & nimis durum esset hoc exigere à ministro; tamen cauendum est, vt quisque hanc intentionem habeat. Tertium ergo liquet ex duobus *primis*; cum enim intentio ministri necessaria sit, vt probauit præcedens *conclusio per* Concilia; intentio verò habitualis non sufficiat, nec actualis absolutè exigatur: ergo concludendum est, quod minister saltem virtualem debeat habere: ad intentionem autem virtualem requiritur, quod paulò anteà fuerit actualis; & non sufficit, quod v. g. suscipiendo Sacerdotium, quis habeat intentionem semper consecrandi.

Obijc. Sacramenta non habent vim operatiuam à ministro, sed à solo Christo: ergo nullo modo intentio ministri requiritur. Resp. non esse nobis quæstionem de effectu Sacramentorum; gratia enim quæ est effectus Sacramenti, nullomodo dependet à ministro, nec ab intentione ministri, sed loquimur de esse & confectione Sacramentorum, quæ dependent à ministri intentione; vnde v. g. si homo intenderet aliquem baptizare, & non intenderet illi conferre gratiam; gratia ipsa non suspenderetur ob defectum intentionis; quia vt optimè dicit responsio, vis operatiua Sacramentorum à solo Christo dependet: hoc non impedit tamen, quin dicamus quod si minister non intenderet Sacramentum facere, reuera nec Sacramentum faceret, nec produceret gratiam.

Obijc. secundò, Intentio virtualis non sufficit; quia intentio virtualis nihil aliud est, quàm actus præteritus; sed quod est præteritum, non potest pro-

ducere gratiam præſentem: ergo ad effectum Sacramenti virtualis intentio non ſufficit. Reſp. negando antecedens, ad probationem diſtinguo minorē; quod eſt prçteritum non poteſt influere in prçſens, nec producere gratiam præſentem, phyſicè, concedo: effectus enim phyſicus in actu exigit cauſam phyſicam in actu; moraliter, nego. Habemus exemplum de paſſione Chriſti, quæ antequam exiſteret, fuit principium gratiarum quæ communicatæ fuerunt in veteri Teſtamento, & nunc etiam, vbi iam peracta eſt, eſt adhuc fons & origo omnium gratiarum nobis collatarum. Nil ergo mirum, ſi dicamus intentionem virtualem influere in gratiam ſaltem moraliter; nam ex vi primæ intentionis quæ actualis fuit, incipit homo applicare ſe ad Sacramentum, vel ad præparationem Sacramenti.

QVÆSTIO V.

An requiratur Fides in miniſtro?

MVlti hoc olim putauerunt, inter quos videtur fuiſſe Cyprianus, & illi qui hanc tenebant opinionem, rebaptizabant eos qui anteà baptizati fuerant ab hæreticis. In hoc errore fuerunt Donatiſtæ; contra quos Auguſtiuus ſeptem libros ex profeſſo ſcripſit, & ipſemet Auguſtinus Cyprianum excuſat, dicens quòd tempore Cypriani nondum erat Concilium plenarium per quod rei veritas haberetur.

CONCLVSIO.

NOn requiritur Fides ad valorem Sacramenti. Hæc propoſitio eſt de fide, ſaltem poſt tempus Cypriani, quippe quæ fuit definita in Concilio Carthaginenſi Prouinciali, Canone 1. poſt mortem Cypriani eiuſdem vrbis antea Epiſcopi; in Arelatenſi primo & ſecundò, in Laodicæno Canone 8. in Nicæno primò Canon. 17. vbi iubet, hæreticos Paulianiſtas ad Eccleſiam redeuntes rebaptizari, quia peccabant in forma Baptiſmi; alios verò hæreticos debitam materiam & formam adhibentes, minimè: ſic etiam Concilium Tridentinum Seſſ. 7. Canon. 4. de Baptiſmo. Hæc quæſtio intelligitur de ſolo Baptiſmo, non

verò

verò de alijs Sacramentis, quia supponunt Baptismum; hæretici tamen, si antequam à nobis recedant sint Præsbyteri, possunt absolutionem conferre; & si sint Episcopi, possunt ordinare; talis enim potestas pertinet ad spiritualem caracterem qui est indelebilis; vnde cùm fiunt hæretici, amittunt solam licentiam, non verò potestatem: quod intelligitur tamen de potestate ordinis, non iurisdictionis; licèt enim possint consecrare v.g. non possunt tamen excommunicare. Porrò, idem dicendum est de paganis respectu Baptismi, ac de hæreticis, quòd scilicet baptizare possint.

Obijc. Baptismus confertur in nomine Trinitatis; ergo non potest conferri ab illis qui fide Trinitatis carent. Negatur consequentia: non baptizant enim authoritate propria, sed Christi, qui sic disposuit, vt infidelis possit ministrare Baptismum. Nec dicas, extra Ecclesiam non est salus: ergo nec potest recipere infans salutem per baptismum à pagano collatum. Distinguitur enim: extra Ecclesiam non est salus: formaliter, concedo: ministerialiter, nego: licèt ergo pagani non pertineant ad Ecclesiam quoad fidem; pertinent tamen quoad ministerium. Si quis dicat, caput naturale non influit mediantibus venis aridis: ergo nec mysticum mediantibus infidelibus: negabitur consequentia; primum enim procedit ex defectu virtutis capitis naturalis, quod cum sit finitum in sua efficacitate, non potest per tales venas influere; Christus autem est infinitæ virtutis, vnde sicut potest sine ministris iustificare, potest etiam per ministros infideles.

QVÆSTIO VI.

An probitas requiratur in Ministro?

HOc potest duplicem sensum pati; primò an probitas requiratur in Ministro, vt validum sit Sacramentum; secundò, vt licitum sit. Valdenses, seu Pauperes de Lugduno, & Donatistarum plurimi, primum asseuerauerunt.

CONCLVSIO.

AD valorem Sacramenti non requiritur probitas Ministri; qui ministrat tamen Sacramentum ex officio, peccat, si sit in peccato mortali: si autem ministret per accidens, non peccat: sic omnes Canonistæ.

Probatur prima pars, quia Minister agit authoritate, non propria, sed sibi concessa à Deo, quam Deus non aufert propter peccatum. Sic impius Iudas baptizabat validè, ait Augustinus. Deinde, potestas conficiendi Sacramentum non est gratia sanctificans, sed gratis data: ergo compossibilis est cum peccato. Tandem, quia potestas conficiendi Sacramentum non datur communiter in vtilitatem ministri: ergo nec debet auferri per peccatum ministri. Porrò, sicut propter peccatum non aufertur potestas iurisdictionis; secundum dictum Petri 1.2. *Subditi estote dominis, non tantùm bonis, sed & dyscolis*; ergo nec aufertur potestas Ordinis.

Probantur aliæ partes, quòd scilicet primò ministrans ex officio peccet, si sit in peccato mortali, dum ministrat; quia si in veteri lege ad ministranda legalia, quæ erant Sacramenta imperfecta requirebatur sanctitas legalis, vt habetur Leuit. 23. *Sancti erunt Deo suo, qui incensum & panes Deo suo offerunt*: ergo à fortiori in lege gratiæ ministri ex officio peccant, si in peccato ministrent. Hinc tenentur ministri, si non confiteri, habere contritionem, saltem existimatam. Ratio quare ministrans per accidens, & non ex officio, non peccet, vt v.g. Laicus, vel Ecclesiasticus non pastor, qui requiritur baptizare infantem moribundum, est quia sanctitas non alligatur puro ministerio, sed ministranti ex officio.

Obijc. in primam partem: Nemo dat quod non habet. Ecclesiast. 14. *Ab immundo quis mundabitur?* & posteà; *Qui baptizatur à mortuo, quid proficit lauatio eius?* Cum ergo minister improbus non habeat gratiam, non potest illam conferre per Sacramenta. Resp. quòd mali ministri habeant gratiam ministerialiter, non verò formaliter, & quod non possint mundare propria virtute, benè autem virtute Christi. Quod si Ecclesiastic. 34. habeatur, quod baptismus à mor-

mortuo non proficiat, idest, qui lauatur à mortuo, hoc est à tactu mortui, & iterum tangit illum, talis lauatio non prodest; hoc est in textu. Quod si dicatur communiter quod arbor mala non possit bonos fructus facere: tanquam causa principalis concedo; tanquam ministerialis, nego. Si etiam Malachias asserat, Deum maledicere benedictionibus peccatorum; loquitur de actionibus quæ vim habebant ex opere operantis; tales enim non recipit Deus à peccatore. Si aliquod Concilium dicat, Baptismum infirmorum non sanare: loquitur de Baptismo Arianorum, qui baptizabant in nomine Patris maioris, Filij minoris, & Spiritus sancti.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quanam dispositio requiratur in suscipiente Sacramentum?

Sicut in ministro aliquid requiritur, vt validè conferat Sacramenta, aliquid etiam vt licitè conferat; sic etiam aliud requiritur in suscipiente Sacramentum vt validè Baptismum suscipiat, & aliud vt meritoriè.

CONCLVSIO VLTIMA.

Vt validum sit Sacramentum, requiritur in adultis voluntas suscipiendi; vt verò Sacramentum conferat gratiam, aliquando requiritur sanctitas in suscipiente, aliquando non. Primum patet ex Innocentio 3. cap. *maiores*, de Baptismo; vbi ait, *Qui nunquam consentit, nec rem, nec caracterem Sacramenti suscipit*. Illa autem intentio sufficit quæ est virtualis; si enim aliquis hodie petat Baptismum, & posteà cadat in dementiam, potest baptizari; non verò, si nunquam intentionem habuerit; pro pueris autem qui intentione carent, sufficit intentio Christi & Ecclesiæ.

Probatur secundum; vt enim quis recipiat gratiam, seu augmentum gratiæ, quod confertur per Confirmationem, Eucharistiam, Extremam-unctionem, Ordinem & Matrimonium, debet in gratia præexistere; vnde hæc Sacramenta vocantur Sacramenta

viuorum, quia dantur illis qui habent iam vitam spiritualem.

Probatur tertium, respectu Pœnitentiæ & Baptismi; si enim requireretur gratia in illo qui baptizatur, vel qui absoluitur; talia Sacramenta non tollerent peccatum, quod tamen falsum est; quia Baptismus tollit peccatum originale, & Pœnitentia peccatum actuale; & hæc duo Sacramenta dicuntur ob hoc, Sacramenta mortuorum; quia sunt pro illis qui vita spirituali carent.

CAPVT VLTIMVM.

De effectu Sacramentorum.

QVandoquidem ad causam sequitur effectus: ideò, postquam egimus de causa Sacramentorum, nunc ad ipsorum effectum transeundum est. Effectus autem Sacramentorum sunt duo, quorum vnus est gratia, siue habitualis, siue actualis; alius verò est caracter, qui si non per omnia Sacramenta conferatur, per tria tamen communicari solet, nimirum per Baptismum, Confirmationem & Ordinem; de his omnibus dicetur suo loco in præsenti capite.

QVÆSTIO PRIMA.

An Sacramenta conferant gratiam habitualem?

HÆretici huius temporis volunt Sacramenta non producere gratiam efficienter, sed tantùm obiectiuè, in ratione scilicet signi, excitando in nobis fidem passionis Christi, & mediante fide gratiam, sicut imagines rerum sacrarum solent in nobis excitare deuotionem: sed si hoc verum esset, non deberent necessariò Sacramenta accipi à quolibet; sufficeret enim, si viderentur illi qui talia Sacramenta conferunt; nam per hoc fides æqualiter in illis excitari posset, ac si actualiter ea reciperent: Nos autem qui dicimus quòd Sacramenta conferant gratiam efficienter, non vt causa principalis, quia solus Deus illam sic confert; nec vt causa principalis

lis meritoria, quia solus Christus est talis causa, sed vt causa instrumentalis, aliter habemus concludere.

CONCLVSIO.

Sacramenta gratiam habitualem conferunt; & per gratiam habitualem intelligimus aliquam qualitatem inhærentem animæ & diuinitùs infusam, qua homo iustificatur, vnde vocatur gratia iustificans, qua etiam sanctificatur, vnde vocatur sanctificans, vel gratus Deo efficitur, vnde vocatur tandem gratum faciens. Hæc conclusio habetur ex Concilijs Florentino, Arausicano, & Trid. quod quidem vltimum sess. 7. de Sacramentis can. 6. habet; *Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam, sublato obice, non conferre, Anathema sit.*

Confirmatur nostra conclusio ex Scriptura, quæ ostendit, loquendo de quolibet Sacramento, omnia gratiam conferre: de Baptismo enim habetur Act. 2. *Baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum*; non tollitur verò peccatum, nisi per gratiam habitualem: De Confirmatione habetur Act. 8. quòd per manuum impositionem dabatur Spiritus sanctus. De Eucharistia habetur Ioann. 6. *Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.* De Pœnitentia fertur Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* De Matrimonio habetur ad Ephes. 5. *Quòd sit magnum Sacramentum*: non esset autem magnum inter Sacramenta, si non conferret gratiam, sicut alia conferunt. De Ordine tandem habetur 2. ad Timoth. 1. *Vt resuscites gratiam quæ in te est per manuum impositionem.* De Extrema-vnctione, Iacobi 5. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ.*

QVÆSTIO II.

Vtrùm Sacramenta conferant habitus supernaturales cum gratia?

In homine iusto, præter gratiam habitualem reperiuntur habitus supernaturales, vt Fides, Spes, Cha-

ritas, Temperantia, Iustitia, Fortitudo, Prudentia; qui facilitant hominem ad bene agendum, & bene vtendum creaturis. Hic ergo quæritur, vtrum Sacramenta infundant hos supernaturales habitus cum gratia habituali.

CONCLVSIO.

Sacramenta cum gratia habituali conferunt gratiam donorum & virtutum; idest, habitus supernaturales, tum Theologicos, vt sunt Fides, Spes & Charitas; tum Cardinales, vt sunt Iustitia, Temperantia, Fortitudo & Prudentia; tum Morales vt sunt Humilitas, &c. Sic Conc. Trident. sess.6. cap.6. Cuius ratio est, quia sicut in vita corporali Deus conferendo animam, quæ est principium vitæ, potenias superaddit, vt anima producat actiones vitales; sic etiam Deus dans gratiam, dat etiam habitus supernaturales, quibus homo possit in genere gratiæ actiones vitales producere; & hoc fit tum respectu adultorum, tum respectu infantium.

Obijc. Omnia Sacramenta non conferunt gratiam, sed tantùm duo, nimirum Baptismus & Pœnitentia; alia enim quæ dicuntur Sacramenta viuorum, illam præsupponunt: ergo malè dicitur in præcedenti conclusione, quòd Sacramenta conferant gratiam habitualem, & minus rectè in ista, quod conferant cum gratia habituali habitus supernaturales; quia tales habitus non infunduntur nisi cum gratia: cùm ergo in Sacramentis viuorum gratia non infundatur, propterea non infunduntur in illis habitus supernaturales. Resp. quòd quando diximus in præsenti conclusione Sacramenta conferre gratiam; hoc est, vel in se, vel in augmento; idest, vel producunt gratiam vt sic, vel producunt augmentationem gratiæ: sic etiam, quando dicimus in præsenti conclusione, quòd Sacramenta conferunt habitus supernaturales, hoc est, vel in se, vel in augmento; v.g. ille qui recipiens Eucharistiam habet gratiam, habet etiam Fidem, Spem & Charitatem, & alios habitus supernaturales; augentur tamen, sicut & gratia, per sumptionem Eucharistiæ.

Obijc. secundò, habitus dantur propter actus; sed infantes non sunt capaces actuum supernaturalium:

lium: ergo nec illis infunduntur habitus supernaturales. Pro adultis etiam videtur, quòd habeant æqualem difficultatem operandi post Baptismum, ac ante; quòd est signum, ipsos per Baptismum non recepisse habitus supernaturales, quibus promptiores fierent ad bene agendum. Resp. tales habitus infundi infantibus, vt illis possint bene vti, cùm adoleuerint. Quoad adultos verò, si sentiant difficultatem bene agendi post Baptismum; hoc non prouenit ex defectu habituum; sed ob inordinatos concupiscentiæ motus, quæ per Baptismum non tollitur.

QVÆSTIO III.

An Sacramenta conferant gratias actuales?

EX dictis & ex dicendis in hac quæstione, patet triplicem esse gratiam: prima vocatur gratia habitualis, & est ea, vt diximus, qua homo gratus est Deo; alia est gratia virtutum coinfusarum cum gratia habituali, quæ datur vt homo iustus faciliùs prorumpat in actus supernaturales, v.g. Fidei, Temperantiæ, aut Humilitatis: alia tandem est gratia actualis, qua excitatur homo ad hoc, vt operetur benè. De duabus primis egimus; superest ergo loquendum de tertia.

CONCLVSIO.

PRæter gratiam habitualem, quam Sacramenta conferunt, præter etiam habitus supernaturales, qui coinfunduntur cum gratia habituali, Sacramenta conferunt gratias speciales, quæ Sacramentales dicuntur, & quæ sunt auxilia quædam actualia ad rectè fungendum muneribus, ad quæ destinamur per ipsa Sacramenta: & sic Sacramenta habent duos effectus; vnum communem, nempe gratiam sanctificantem & habitualem, quæ ab omnibus Sacramentis confertur, siue in se, siue in augmento, & alium particularem, nempe gratiam actualem, quæ Sacramentalis vocatur, & quæ est necessaria ad ritè obeunda munera, quibus per Sacramenta destinamur. Baptismus v.g. nedum confert gratiã habitualem, qua

regeneramur, sed & gratiam actualem, siue excitantem, siue adiuuantem, vt dignè suscipiamus alia Sacramenta cùm opus fuerit. Confirmatio non solùm confert augmentum gratiæ habitualis, sed etiam auxilium actuale, ad profitendam publicè fidem, cùm opus fuerit. Pœnitentia præter gratiam habitualem quam infundit ad tollendum peccatum actuale, confert pro occasione gratias actuales ad vitanda peccata; Eucharistia dat gratiam actualem ad nutriendam & exercendam charitatem; Extrema-vnctio dat gratias actuales necessarias ad vincendas tentationes, quæ in articulo mortis oriri solent. Ordo nedùm dat gratiam habitualem Ordinato, sed & specialem, & actualem qua ritè exerceat actus sui Ordinis. Matrimonium tandem præter gratiam habitualem quam auget in contrahentibus, dat illis specialia auxilia ad onera coniugij faciliùs toleranda. Ex qua inductione patet, quòd singula Sacramenta gratiam habitualem habeant pro effectu communi; & Sacramentalem pro effectu singulari. Superest tantùm quòd notetur, gratiam habitualem conferri, cùm applicatur Sacramentum; gratiam verò Sacramentalem, quæ actualis est, dari tantùm quando occasio se præbet vel malum vitandi, vel bonum faciendi, vel munus suum obeundi.

QVÆSTIO IV.

An Sacramenta conferant gratiam ex opere operato.

THeologi dicunt duplicem esse modum quo gratia ordinariè obtinetur; ex opere operantis, & ex opere operato. Sacramentum autem conferre gratiam ex opere operantis, est illam causare intuitu boni operis interni coniuncti cum receptione Sacramenti, cui debetur gratia, v.g. intuitu Fidei, Deuotionis aut Charitatis suscipientis Sacramentum: Sacramentum verò conferre gratiam ex opere operato, est eam causare in virtute ipsius operis externi quod Deus instituit, & non intuitu meriti vel dispositionis illius qui Sacramentum recipit: vnde licèt fides & deuotio requirantur in suscipiente, nullam tamen efficaciam habent circa gratiam, sed sunt tantùm dispo-

dispositiones præuiæ, quæ requiruntur, non ex parte agentis, sed ex parte subiecti; non requiruntur, inquam, vt agens possit agere, sed vt subiectum possit recipere formam; v.g. ignis ex sua ratione propria, & si sic fari liceat, ex opere operato est calefactiuus; vt tamen calefaciat actu, requiritur expulsio humiditatis; talis autem expulsio requiritur tanquam dispositio præuia ex parte subiecti, non verò ex parte agentis.

CONCLVSIO.

SAcramenta nouæ legis causant gratiam ex opere operato, non ex opere operantis, nisi tantùm dispositiuè; sic Conc. Trid. sess. 7. can. 8. *Si quis dixerit; noua legis Sacramenta ex opere operato non conferre gratiam, Anathema sit*; sic antea Concil. Arauf. 1. can. 11. sic etiam Carth. 4. canon. 7. Idem sentiunt communiter Doctores Catholici: Augustinus præ cæteris, qui lib. 4. contra Cresconium cap. 61. ait; *Non horum meritis à quibus ministratur Sacramentum, nec horum quibus ministratur, constat Baptismus, sed propria constat sanctitate & virtute, propter eum à quo institutus est*: hoc est ergo, quasi Augustinus diceret, Sacramenta non conferre gratiam ex meritis illius qui ministrat, nec illius qui suscipit, sed sua propria virtute: ergo ex opere operato.

Confirmatur ratione; quia si vetera Sacramenta conferebant gratiam legalem ex opere operato quam significabant primariò: ergo nostra causant gratiam habitualem ex opere operato; aliàs non essent nobiliora veteribus, quæ gratiam habitualem & sanctificantem causabant ex opere operantis. Secundò, Sacramenta nostra se habent vt medicinæ quædam supernaturales à Christo institutæ, quibus curatur anima à morbis spiritualibus; sed medicinæ non habent quòd sanent à bonitate medici, nec ægroti, sed à seipsis & ex virtute ipsius medicinæ: ergo Sacramenta virtute propria & ex opere operato habent virtutem producendi gratiam. Tandem ex ipsismet hæreticis, Baptismus prodest tum infantibus, tùm amentibus, in quibus non est opus operans; opus enim operans est opus aliquod meritorium, cuius non sunt capaces illi qui non habent vsum rationis; ergo inferendum est,

quod Baptismus gratiam conferat ex se, seu ex opere operato.

Quòd si Sacramenta causent gratiam ex opere operantis, hoc est tantùm dispositiuè, vt scilicet tollatur obex, qui impedit introductionem formæ ex parte subiecti, vt diximus de expulsione humiditatis in ligno, quæ est requisita dispositio ex parte subiecti, ad hoc vt recipiat calorem; non verò requiritur ex parte ignis, qui semper ex sua virtute propria est calefactiuus. Sic ergo vt Baptismus v. g. conferat gratiam adulto, requiritur intentio in ipso, & aliquis dolor de peccatis suis; sed hoc est ex parte subiecti, non verò ex parte causæ: quòd si dolor requiratur in adulto, talis dolor non pertinet ad Pœnitentiam, vt est Sacramentum, sed ad Pœnitentiam quæ est virtus; quid sit autem Pœnitentia virtus, & Pœnitentia Sacramentum, dicetur agendo de Sacramento Pœnitentiæ. Quod si quæratur, cur debeat præexistere dolor de peccatis anteà commissis in adulto baptizando; est quia iustum videtur, quod ille qui voluntariè à Deo auersus est per peccatum, voluntariè ad Deum reuertatur per resipiscentiam, seu dolorem de peccato, & ille dolor in adultis supponit fidem, & spem, non quidem infusam, quia per Baptismum datur, sed acquisitam: Pro paruulis autem non sic dicendum est; quia cum aliena voluntate peccauerint, per solum Baptismum sine proprio actu sanctificantur.

Obijc. D. Petrus cap. 3. 1. Epistol. dicit Baptismum esse similem Arcæ Noè, quæ nihil produxit conseruando ipsum Noè. *Resp.* talem similitudinem non esse omnimodam; sed in hoc tantùm stare; quòd sicut nullus eorũ qui fuerunt in Arca, perijt per aquas diluuij, sic nullus eorum qui baptizati fuerunt, peribit per peccatum originale. Quòd si Marc. 16. habeatur, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit*; ex hoc non est inferendum, Baptismum non iustificare, sed solam fidem: imò, ex hoc potest tantùm inferri quòd fides requiratur in adulto baptizando, non tanquam aliquid complens efficacitatem Baptismi, quia pro tunc non conferret gratiam ex opere operato; sed tanquam aliquid remouens impedimentum à subiecto; & sic fides non iustificat, vt volunt hæretici: sed est conditio sine qua esset obex in susci-

suscipiente: vnde, si dicatur quòd *Iustus ex fide viuit*; hoc est, non fide sola, sed fide quæ est à Sacramentis, vel quæ præsupponit Sacramenta. Si etiam Petrus loco præcitato dicat, quòd ablutio non soluat, sed bonæ conscientiæ interrogatio; loquitur de adultis, vbi ablutio sine intentione, sine fide acquisita, & sine dolore de peccato non producit gratiam; licèt producat characterem & rem Sacramenti; non verò effectum eius primarium.

QVÆSTIO V.

An Sacramenta legis antiquæ contulerint gratiam, ex opere operato?

NOn dubitatur, quin illa Sacramenta sanctitatem legalem ex opere operato contulerint; in veteri enim lege contrahebatur immunditia per partum, per tactum mortui, & per alios modos, ita quòd qui contraxerant talem immunditiam, erant aliquo modo irregulares; & ob hoc arcebantur ab ingressu templi, & conuictu cum alijs fidelibus; Sacramenta autem tollebant talem immunditiam ex opere operato, quatenus talem virtutem habebant ex institutione diuina; & talis emundatio dicebatur collatio sanctitatis legalis. Quoad gratiam iustificantem constat, eam Sacramenta veteris legis aliquando contulisse, non ex opere operato, sed ex opere operantis; hoc est in virtute amoris Dei, vel contritionis eorum qui talia Sacramenta recipiebant; an autem gratiam contulerint ex opere operato, hoc quærimus. Sed notandum est, quòd sermo noster sit de Sacramentis purè Mosaicis, & quæ præcisè ad veterem legem pertinebant; vnde non loquimur de Circumcisione quæ instituta erat in lege naturæ, tempore scilicet Abrahæ; de illa enim dicetur in quæstione sequenti.

CONCLVSIO.

LEgis antiquæ Sacramenta non conferebant gratiam ex opere operato; primò, quia Paulus vocat Sacramenta vetera, *Elementa vacua, egena, & infirma*; vnde ad Galatas 3. dicebat; *In lege nemo iu-*

iustificatur apud Deum; vnde etiam Ioann. 1. ait quòd, *Lex per Moysen data est, gratia verò per Iesum Christum*. Secundò, quia potissima ratio distinctionis per quam lex nostra differt à Mosaica, est quia nostra habet vim iustificandi, vnde aptè vocatur lex gratiæ; vetus autem non sic; per legem enim nemo iustificabatur, nisi ex opere operantis. Tertiò, quia vt Sacramentum ex se & ex opere operato conferat gratiam, debet habere annexam Dei promissionem; talis autem promissio non habetur neque ex Scriptura, neque ex traditione, neque ex Concilijs aut Patribus: imò Paulus loquens de Christo, dicit, *Melius sortitus est ministerium, quando & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus promissionibus sancitum est*; Et posteà explicans tales promissiones, addit ipse, *Propitius ero iniquitatibus eorum*; quod reuera non promisit Testamentum vetus.

Obijc. Vetera Sacramenta promittebant remissionem peccatorum, Leuitici 4. 5. & 6. sed non possunt remitti peccata, saltem mortalia, sine infusione gratiæ: ergo gratiam ipsam promittebant: ergo conferebant ex se & ex opere operato. Resp. quòd duo sint in peccato; scilicet macula peccati quam contrahit anima per actum peccaminosum, & quæ in ipsa remanet post actum peccati; & est pęna peccati; eo enim instanti quo quis in peccatum incidit, pœnam peccati meretur; Sacramenta autem vetera promittebant remissionem peccati, quantùm ad pœnam temporalem, concedo: quantum ad culpam & pœnam gehennæ, nego. Quod patet per hoc, quòd sacrificia veteris legis remittebant tantùm aliqua peccata in particulari; si verò remisissent culpam peccati, omnia simul remisissent, non remittitur enim vnum sine alio. Quòd si quis dicat, immolationem arietis omnia peccata remisisse; hoc verum est de omnibus peccatis commissis in ablatione rei alienæ, non verò de omnibus peccatis simpliciter.

QVÆ-

QVÆSTIO VI.

An Circumcisio contulerit gratiam ex opere operato?

CIrcumcisio præcipuum erat legis antiquæ Sacramentum, constans amputatione præputij ex institutione diuina. Data fuit à Deo ad designandam familiam Abrahæ & discernendos Iudæos ab alijs gentibus, ex qua familia oriundus erat Christus. Data etiam fuit ad deletionem peccati originalis. In ea Circumcisione plura sunt notatu digna; primò minister, de quo tenent communiter Doctores, quemlibet, etiam fœminam, in necessarijs saltem, potuisse circumcidere. Secundò instrumentum, quod erat culter lapideus, vt habetur Exodi 4. & Iosuè 5. Tertiò tempus, quod erat octauus dies à natiuitate, iuxta illud Leuitici, *Die octauo circumcidetur puer*; & hoc tempus non poterat anticipari; vnde imminente periculo, si infantes essent moribundi ante octauum diem, vtebantur parentes remedio legis naturæ sicut vtebantur pro fœminis; quòd si postea conualuissent paruuli; debebant circumcidi, non quidem in deletionem peccati, quia iam sublatum erat; sed in obseruationem præcepti, & vt infantes in populo Dei annumerarentur. Licèt tamen Circumcisio nō posset anticipari, poterat tamen differri occurrentibus legitimis causis, v.g. morbo, aut alio mortis periculo: Sic pueri Hebræorum in deserto nati, ob iter continuum, & nouas quotidie castrametationes, manserunt incircumcisi spatio quadraginta annorum, quibus fuerunt in deserto; sic Iosuè 5. & pro tunc probabile est, quòd vsi fuerint remedio legis naturæ contra originale peccatum. Vbi sciendum, quòd si octauus dies in Sabbatum incideret, in eo non minùs fiebat Circumcisio. Quartum tandem quod est notatu dignum in Circumcisione, erat nominis impositio; Deus enim Circumcisionem instituens, mutauit nomen Abram in Abraham, & Sarai in Sara; hinc Iudęi soliti erant dare nomina pueris in Circumcisione.

CON-

CONCLVSIO.

CIrcumcisio conferebat gratiam ex opere operato. Sic Scotus in 4. dist. 1. quæst. 6. Sic etiam Augustinus l. 2. de nuptijs & concupiscentia; *Ex quo*, inquit, *instituta est Circumcisio in populo Dei in purgationem huius peccati veteris, valebat magnis & paruulis, sicut Baptismus cœpit valere ex quo institutus est*: ergo sicut Baptismus confert gratiam ex opere operato, sic & Circumcisio. Idem etiam habet lib. 4. de Baptismo cap. 24. *Præceptum est Abrahæ, vt circumcideret paruulos, quia ipsum Sacramentum multum per se valet*; quæ particula, *per se* denotat collationem gratiæ ex opere operato.

Probatur ratione nostra conclusio; quia, si Circumcisio conferret gratiam tantùm ex opere operantis; vel esset respectu operis operantis eorum, qui Circumcisionem recipiebant; vel respectu operis operantis ministri: sed hoc non potest dici respectu operantis ministri; Circumcisio enim erat valida, etiamsi per infideles & Samaritanos conferretur, vt notat Augustinus lib. 1. contra Cresconium: Non producebat etiam gratiam ex opere operantis recipientium, quia erant communiter paruuli qui non poterant mereri nec demereri: ergo nec producere opus operans, cuius intuitu reciperent gratiam; vnde superest quòd asseramus circumcisionem produxisse gratiam ex opere operato.

Obijc. Circumcisio ex Apostolo *non est reputata Abrahæ in iustitiam*: ergo non contulit illi gratiam. Resp. Circumcisionem dupliciter spectari posse; Primò, vt est quædam externa ceremonia, qua fiebat scissio præputij, & tunc non erat destinata ad conferendam iustitiam, sed distinguebat tantùm posteros Abrahæ, scilicet Iudæos, à Gentilibus: Secundò, sumitur quatenus illa ceremonia coniungebatur cum protestatione fidei in Christum venturum, & tunc delebat peccatum originale, & gratiam conferebat ex opere operato. In prima acceptione intelligendi sunt Patres dicentes Circumcisionem nihil profuisse, & esse tantùm infirmum, & egenum elementum.

Obijc. secundò: Infantes post Circumcisionem de-

decedentes cælum non ingrediebantur, quod signum est non contulisse gratiam. Resp. quòd si non intrarent cælum, non erat ex defectu Circumcisionis, sed quia nondum pretium solutum erat; & ob hoc non poterat cælum aperiri. Si dicas, ergo Circumcisio non differt à Baptismo. Resp. ideò differre, quia maiorem confert Baptismus gratiam; sic intellige Patres dicentes eam non conferre gratiam; idest comparatè ad Baptismum, quatenus non tantam conferebat gratiam, quantam Baptismus confert. Si inferatur, ergo lex vetus non differt à noua, si Sacramenta veteris legis conferebant gratiam ex opere operato; Resp. differre in Sacramentis purè Mosaicis; Circumcisio autem pertinet tum ad legem naturæ, quoniam data est tempore Abrahæ, tum ad legem scriptam, quia in ea perseuerauit. Porrò, idem dicendum est de remedio legis naturæ ac de Circumcisione, quòd scilicet tale remedium gratiam contulerit ex opere operato.

QVÆSTIO VII.

An Sacramenta conferant gratiam vel moraliter, vel physicè?

DIuus Thomas Sacramenta vocat causas instrumentales physicas gratiæ, in quantùm vult ipsa gratiam physicè producere per modum instrumenti physici: antequam verò detur nostra opinio, sciendum est, quòd Sacramenta possint intelligi quadrupliciter conferre gratiam. Primò ad modum causæ sine qua non, itaut dicantur signa externa, quibus positis, Deus dicatur conferre gratiam, sicut v. g. sigillum repræsentatum eleemosynatio esset signum ad recipiendam eleemosynam. Secundò, possunt dici causæ mediatæ gratiæ, ita quòd non attingat gratiam, sed vel producant caracterem in anima, vel ornatum aut dispositionem in ea, ad cuius positionem gratia producitur. Tertiò, possunt intelligi gratiam producere physicè, ita quòd reali & physico influxu gratiam producant. Quartò tandem, intelligi potest quòd moraliter gratiam conferant, quatenùs scilicet mouent causam physicam, nempe Deum, vt gratiam producat in anima illius qui Sacramen-

mentum suscipit. Si Sacramenta producèrent gratiam primo modo, vt denarius plumbeus, quo exhibito datur aliqua merces pro labore, propriè Sacramenta non producerent gratiam, sicut nec denarius exhibitus producit mercedem; quòd est contra Concilia, præsertim Tridentinum, dicens; *Si quis dixerit Sacramenta noua legis non conferre gratiam, Anathema sit.* Asserere etiam Sacramenta esse causas mediatas gratiæ, in quantùm producunt caracterem vel dispositionem in anima, quibus positis, Deus infunderet gratiam, hoc æquè esset contra Concilia determinantia Sacramenta gratiam conferre. licèt enim homo generans producat vltimam organizationem corporis, qua posita, anima rationalis infunditur, non proptereà dicitur animam producere. Tota ergo difficultas consistit, an Sacramenta conferant gratiam physicè, vt vult D. Thomas; vel moraliter, vt sentit Scotus; producere autem moraliter, est mouere causam physicam, vel iussu, vel prece, vel consilio, vel merito, ad aliquid producendum.

CONCLVSIO.

SAcramenta non producunt gratiam vt causæ physicæ, sed vt causæ morales; quatenus impetrant à Deo gratiam, quam ipsemet Deus statuit dare infallibiliter, quotiescumque hæ actiones religiosæ exercerentur.

Probatur conclusio; primò, quia ex D. Thoma 1. parte quæstio. 45. artic. 5. creatura non potest creare, neque principaliter, neque instrumentaliter, saltem physicè; quia creare est potentiæ infinitæ; sed Sacramenta sunt creaturæ: ergo non possunt producere gratiam, vt causæ physicæ; quoniam gratia habet esse per creationem. Secundò, quia causæ physicæ non producunt gratiam; nisi quando actu existunt; sed Sacramenta conferunt gratiam aliquando pro eo tempore quo non ampliùs existunt; Augustinus enim & D. Thomas quæst. 69. artic. 10. aiunt, si quis hodie fictè reciperet Baptismum, idest, non attritus, nec volens atteri, reciperet rem & caracterem Baptismi, & si cras deponeret fictionem, idest, attereretur, reciperet cras gratiam virtute Baptismi hodie suscepti. Tertiò, quia Sacramenta non sunt nobilioris

ris conditionis quàm Christus; sed Christus non causauit gratiam per veram & physicam efficientiam, sed tantùm per influxum moralem, in quantùm meruit à Patre, vt daret gratias hominibus intuitu suæ mortis: ergo nil mirum est, si dicamus Sacramenta conferre tantùm gratiam moraliter. Huius sententiæ sunt Hieronymus in cap.4. Esaiæ, August. in Epist. 13. & Bernardus qui serm. de Cœna, Domini habet; *Sicut inuestitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum, ita gratiarum diuisiones traditæ sunt per Sacramenta*; hæc autem non agunt physicè: ergo nec Sacramenta. Quòd si autem Sacramenta non producant gratiam physicè; remanet, vt illam moraliter producant.

Obijc. Si Sacramenta producant gratiam tantùm moraliter; maximè quia mouent voluntatem Dei ad eam producendam; sed voluntas diuina, cùm sit Deus ipse, non potest moueri à creatura: ergo Sacramenta non producunt gratiam moraliter. Resp. quòd reuerà creatura non potest esse causa volitionis diuinæ, qua velit gratiam creare ad receptionem Sacramenti, quia talis volitio est ab æterno, & nihil temporaneum potest esse causa actionis æternæ, sed creatura per receptionem Sacramenti potest esse causa actus, quo gratiam producat in tempore; & talis actus est tantùm respectus rationis, sicut creatio mundi, prædestinatio Petri, reprobatio Iudæ & prouidentia circa omnes creaturas.

Instabis; quando v. g. amicus regis mouet ipsum regem precibus, vt parcat alicui reo; preces illius amici non tantùm mouent regem ad actum, quo veniam indulget, sed etiam ad volitionem, qua rex vult dare veniam: ergo à pari, quando Sacramenta, vt causæ morales, impetrant gratiam à Deo, non tantùm mouent Deum ad actum externum quo dat gratiam, sed etiam mouent ad actum internum quo Deus vult dare illam gratiam; & sic volitio diuina est causata à Creatura. Resp. concedendo comparationem, sed valet tantùm respectu agentium creatorum, non verò respectu Dei; causa enim moralis aliter operatur respectu creaturæ, & respectu Dei; respectu enim Dei est tantùm causa actus externi, non verò interni, quia increatus est; respectu verò creaturæ, causa moralis quæ mouet, est causa, tùm

actus

actus interni, quo voluntas se determinat ad volendum; tùm actus externi, quo causa principalis aliquid operatur.

Obijc. Si Sacramenta producunt tantùm moraliter gratiam; est potiùs Deus qui ad præsentiam Sacramentorum gratiam producit, quàm ipsa Sacramenta: & sic nostra Sacramenta sunt tantùm signa vacua, quæ nullam habent excellentiam supra Sacramenta legis Mosaicæ. Resp. negando consequentiam, quia Sacramenta nostra reuerà sunt plena gratiæ, quatenùs illam impetrant; sicut v.g. Passio Christi dicitur propriè causa gratiæ, quia per Passionem Christus nobis gratias meruit; non est ergo par ratio de denario plumbeo, quo exhibito datur merces; quia talis denarius non est impetratorius, nullum enim habet meritum: Sacramenta autem sunt meritoria & impetratoria, quia continnet ipsum Christum vel realiter, vt in Eucharistia; vel virtualiter, vt in alijs Sacramentis, quæ fundantur in virtute sanguinis Christi, vt constat ex 6. ad Rom. *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.*

Obijc. Si Sacramenta non producunt gratiam physicè, sed potiùs Deus ad receptionem Sacramenti: ergo sacerdos non potest dicere, Ego te absoluo, sed potiùs Deus est qui te absoluit ad præsentiam sacerdotis & Sacramenti. Resp. negando consequentiam, quia minister non profert verba absolutionis tantùm concionatoriè & declaratoriè; sed ea profert efficaciter & iuridicè per potestatem sibi traditam, licèt non physicè attingat effectum: quia tamen necessitat Deum conferre gratiam ex pacto, debet dicere, Ego te absoluo; sicut is qui cogit custodem carceris ad aperiendam ianuam, dicitur incarceratum liberare; sicut etiam rex dicitur reum absoluere, qui iubet eum absolui.

Obijc. vltimò, Si Sacramenta conferrent gratiam tantùm moraliter, talis modus producendi gratiam esset similis illi modo, quo maleficus arte dæmonis operatur maleficia; non sunt enim verba quæ efficiunt maleficium, sed ipse dæmon ad prolationem verborum. Resp. quòd per exempla turpia non debeant explicari mysteria diuina: est tamen aliqua similitudo, ex qua colligitur iniquitas & superbia dæmo-

monis; videns enim diabolus Deum instituisse aliqua signa quibus pollicitus est gratiam ad sanctificationem animarum; sic etiam dæmon, ad instar Dei, voluit instituere signa sensibilia, quibus promisit assistere suis Magis ad maleficia facienda in ruinam animarum; hoc autem agit dæmon, vt sicut Deus per Sacramenta honoratur, ita & ipse diabolus colatur per maleficia; licèt tamen inter vtrumque modum producendi sit aliqua similitudo, est tamen disparitas; quia signa diaboli non sunt signa infallibilia, sunt enim aliquando falsa & illusoria. Adde quòd illa signa diaboli non sunt impetratoria, sicut Sacramenta, quæ infallibiliter gratiam impetrant, ratione contenti, scilicet Christi; quem continent vel realiter, vel virtualiter, vt diximus in secunda obiectione.

QVÆSTIO VLTIMA.

An Sacramenta imprimant caracterem?

POstquam egimus de gratia, quæ est primarius Sacramentorum effectus, de caractere superest agendum, qui est secundarius effectus aliquorum. Caracter autem græcè idem est ac signum latinè, quo vna res distinguitur ab alia. Definitur autem caracter, signum spirituale indelebile, quo Fideles Christo consignantur, & ad ipsius cultum destinantur; qui enim tali caractere sunt insigniti, sunt quasi ipsius gregis, & ab alijs distinguntur.

CONCLVSIO.

NOn omnia Sacramenta conferunt caracterem, sed tria tantùm: Baptismus nempe, Confirmatio, & Ordo; sic Concil. Trid. sess. 2. can. 9. de Sacramentis in genere. Quia Christianus tripliciter distinguitur ab alio; primò, vt Christianus simpliciter à non Christiano, & hoc habet per caracterem Baptismi; secundò, vt fortis miles ab infirmo, quod habetur per Confirmationem; tertiò, vt perfectus à non perfecto, & tales designantur per caracterem Ordinis. Ratione talis caracteris, qui est indelebilis, & nullo peccato obliterari potest, Sacramenta quæ con-

conferunt tales caracteres, non possunt iterari. Quia etiam tales caracteres sunt indelebiles, non solùm manent in hac vita, sed perseuerant in animabus beatorum & damnatorum, in illis ad maiorem ornatum & splendorem, in his verò ad maiorem ignominiam. Quoad effectus caracteris, tres sunt quos producit in anima; primò enim per caracterem confertur quædam potestas spiritualis ad ea peragenda quæ spectant ad cultum diuinum, quæ quidem potestas vel est passiua vt in Baptismo, quo homo redditur idoneus ad alia Sacramenta licitè vel validè suscipienda, vel est actiua, vt in Ordine, quo homo fit idoneus ad Sacramenta alijs ministranda, & in Confirmatione, qua est idoneus ad fidem profitendam. Secundò, caracter configurat hominem Christo, à quo, tanquam à summo sacerdote, deriuatur omnis potestas spiritualis; & sic, qui aliquo Sacramentali caractere insigniti sunt, efficiuntur Christo similiores quàm alij. Tertiò, tandem caracter discernit eos, qui ipsum receperunt ab alijs; vnde per totam æternitatem distinguetur Baptizatus à non Baptizato, Confirmatus à non Confirmato, & Ordinatus à non Ordinato.

DISPVTATIO SECVNDA.

De Sacramento in specie.

AD disputationem de Sacramentis in communi, ordo doctrinæ postulat, vt adiungamus examinationem eorum, quæ dici possunt de Sacramentis sigillatim sumptis.

CAPVT PRIMVM.

De Baptismo.

AGentes de multiplicitate Sacramentorum, probauimus ea esse septem numero, & talem numerum collegimus ex comparatione hominis naturaliter sumpti ad comparationem Christiani; vbi facientes analogiam vitæ corporalis ad spiritualem; diximus quòd sicut in homine generatio est primum quod considerari debet, sic etiam in vita spirituali Baptismus,

ptiſmus, qui generationi correſpondet, eſt primum Sacramentorum, cuius naturam explicare debemus. Vt omnia, quæ de hoc Sacramento ſcitu ſunt neceſſaria, innoteſcant; ſeptem quæſtiones proponemus; quarum prima erit de natura, inſtitutione, & multiplicitate Baptiſmi; ſecunda de materia tum remota, tùm proxima eius, tertia erit de forma; quarta de miniſtro, quinta de effectu & diſpoſitione ad illum; ſexta de ſuſcipientibus; ſeptima denique de ritu & de cæremonijs illius.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid ſit Baptiſmus? Quando fuit inſtitutus? & quotuplex ſit.

NOn loquimur hic de baptiſmo Ioannis, qui habebat tantùm vim iuſtificandi ex opere operantis, quatenus ſcilicet ex ſigno humilitatis iunctæ cum quadam peccatorum confeſſione generali, ſeu in communi facta, poterat excitare contritionem, & & ſic iuſtificare, & erat tantùm præparatio ad Baptiſmum Chriſti; vnde ipſemet Ioannes dicebat, *Ego vos baptizo in aqua, ille vos baptizabit in ſpiritu*; & ipſe Ioannes baptizans baptizabat in nomine venturi, id eſt Chriſti: ſermo ergo noſter eſt tantùm de Baptiſmo Chriſti.

CONCLVSIO PRIMA.

BAptiſmus, qui ſecundùm Ethymologiam nominis, nihil aliud eſt, quam ablutio; ſiue tollat tantùm maculas corporis, ſiue abluat etiam animam, in quantùm eſt ſacramentum, poteſt definiri phyſicè, & metaphyſicè: phyſicè, eſt ablutio corporis ſub præſcripta verborum forma; metaphyſicè verò, eſt primum legis nouæ Sacramentum, diuinitus à Chriſto inſtitutum, ad ſignicandam & conferendam gratiam originalem. Hoc ex ſe ſatis conſtat; notandum tamen eſt quòd gratia illa, quæ eſt effectus Baptiſmi, vocatur impropriè originalis; quia per gratiam originalem intelligitur ea, quæ habetur in ipſamet conceptione, quam nullus hominum, dempta Virgine Maria, habuit, ſed vocatur ori-

originalis impropriè, quia tenet locum gratiæ illius, quam habuissemus ab origine, si Adamus non peccasset.

CONCLVSIO SECVNDA.

Baptismus secundùm communiorem sententiam fuit institutus, non quando Christus post resurrectionem dixit Apostolis, *Ite, prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes eos, &c.* sed quando Christus baptizatus fuit à Ioanne in Iordane; tunc enim indicata fuit materia baptismi, nempè aqua; quæ per Christi baptismum fuit tactu eius mundata, vt esset materia huiusce Sacramenti. Forma etiam, quæ est inuocatio Trinitatis, fuit indicata, quia persona Patris innotuit per hanc vocem dicentem, *Hic est filius meus*; persona Filij designata fuit per eadem verba, quæ significabant illum qui baptizabatur, esse Filium Dei; tandem personam Spiritus sancti designauit species columbæ. Licèt autem Baptismus fuerit eo tempore institutus, præceptum tamen Baptismi fuit tantùm generale, quando Christus post resurrectionem dixit, *Ite, prædicate, baptizantes*. Dixi, quòd præceptum fuerit tantùm generale post mortem Christi; sed hoc non impedit quin esset præceptum aliquod speciale baptizandi, datum Apostolis ante Passionem: Augustinus enim Epistol. 108. dicit, quòd Iudas proditor baptizauerit; & Ioannis 3. habetur, quòd Christus demorabatur in Iudæa cum discipulis, vbi & baptizabat, idest, per Apostolos; non quidem baptismo Ioannis, qui enim tali Baptismo baptizabantur, recipiebant iterum Baptismum Christi, Act. 19. quod confirmat reuera Baptismum institutum fuisse ante mortem Christi.

Obijc. Forma Baptismi data tantùm fuit, quando Christus dixit, *Euntes prædicate, Baptizantes*. Resp. pro tunc reuera datam fuisse ritu solemni & publico; sed hoc non impedit quin antea data fuerit Apostolis, saltem ritu priuato. Quòd si Ioannes cap. 7. dicat, *Spiritus sanctus nondùm erat datus, quia Christus nondùm erat glorificatus*: Verum est, quòd Spiritus sanctus nondùm erat datus visibiliter, nisi in die Pen-

Pentecosten; hoc non impedit tamen, quin ante mortem ipsam Christi, Spiritus sanctus, seu gratia eius fuerit data inuisibiliter per Baptismum, Nec quis etiam instet, dicens, Sacramenta habere tantùm vim à Passione Christi; hoc enim verum est de Passione Christi vel inchoata, vel consummata; inchoata autem fuit, quando in conceptione sua mortem acceptauit pro salute hominum.

CONCLVSIO TERTIA.

Baptismus strictè sumptus est vnicus; latè autem vsurpatus, triplex dici potest, nimirum Baptismus fluminis, flaminis, & sanguinis. Primum patet ex 4. ad Ephes. vbi habetur; quòd sit *vnus Deus, vna fides, & vnum baptisma*. Quòd tamen baptismus triplex sit, quando latè scilicet sumitur, patet ex sacra Scriptura: Marci enim 10. mors Christi appellatur Baptismus: nam dixit Christus; *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum; aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* Vnde Doctores vocant martyrium, Baptismum sanguinis, quoad pœnitentiam perfectam, vocatur etiam Baptismus; Marci enim 1. & Lucæ 3. *Erat Ioannes prædicans baptismum pœnitentiæ*; & sic adest alius Baptismus, nempè flaminis, quo scilicet gratia Spiritus sancti, qui vocatur flamen, confertur. Insuper est tertius Baptismus, qui dicitur fluminis; & est ille de quo loquimur in præsenti Disputatione. Baptismus Sanguinis iterari potest, si scilicet Martyr in vita rediret, Baptismus Flaminis reiteratur ordinariè, sed nunquam Baptismus Fluminis. Baptismus Fluminis confert gratiam ex opere operato, quia Sacramentum est: Baptismus Flaminis confert gratiam ex opere operantis: Baptismus sanguinis confert gratiam ex opere operato, non quidem vi Sacramenti, quia non est est Sacramentum; sed ex priuilegio speciali, cuius meminit Matth. cap. 10. *Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam*. Baptismus Fluminis habet rationem Sacramenti, Baptismus tamen Sanguinis aut Flaminis non sunt propriè Sacramenta, licèt conferant effectum Sacramenti, nempè gratiam. Ratio autem quare hi Baptismi non sunt Sacramenta, est, quia Sacramenta constant verbis & signis sensibilibus, sed in Martyrio

non sunt verba, & in Pœnitentia non est signum sensibile, quia potest consistere in dolore interno. Quoad effectus tamen, habent eosdem quos Baptismus habet, quia Pœnitentia & Martyrium delent peccata, tum originale, tum actuale, tollunt etiam pœnam peccati, vt patet de Latrone cum Christo moriente, qui ita intensum elicuit actum contritionis, vt reuerà dispensatus fuerit ab omni pœna Purgatorij; ipso enim die quo mortuus est, fuit cum Christo in Paradiso: Martyrium etiam habet eundem effectum; Ecclesia enim nunquam orat pro martyre; imò, inquit Augustinus, qui pro martyre orat, iniuriam facit martyri. Porrò, per martyrium intelligitur actus religionis imperatus à charitate & elicitus à fortitudine, quo aliquis mortem patitur ob honestam causam, qualis est conseruatio fidei, religionis, castitatis, immunitatis Ecclesiæ, vel ob aliam virtutem. Per Baptismum autem Flaminis non intelligitur quælibet conuersio, sed perfecta, quæ includit contritionem veram & charitatem cũ desiderio Baptismi; votũ enim Baptismi Fluminis requiritur, vel implicitè, vel explicitè, tum in pœnitentia, tum in martyrio: Imò martyrium ipsum, vt gratiam conferat, exigit actum attritionis, seu displicentiam de peccato; & pro tunc martyr mediante martyrio, de attrito fit contritus: quod intelligitur tamen de adultis; Innocentes enim ab Herode mactati, vt sancti reputantur ab Ecclesia, licèt dolorem de peccato, nec voluntatem Martyrij habuerint. Tandem, quia diximus votum Baptismi esse necessarium; ideò si quis posset baptizari, & ex negligentia sua non baptizaretur, non haberet gratiam per Pœnitentiam aut Martyrium, nisi ipsum in fine pœniteret de sua negligentia.

QVÆSTIO II.

Quanam sit materia Baptismi?

HErmiani & Celeucitæ excludebant aquam à materia Sacramenti, quia affirmabant Ioannem baptizasse in aqua, & Christum baptizaturum in Spiritu sancto & igne; sed non attendebant sensum Scripturæ, quæ innuere volebat, Ioannem baptizasse in sola aqua, & non in spiritu & gratia; Christum

stum verò baptizaturum in aqua & Spiritu. Iacobitæ loco aquæ vtebantur ferro candenti, quod imprimebant fronti, quia inquiebant, Ioannes promisit quòd Christus esset baptizaturus in Spiritu S. & in igne. Quod non debet tamen intelligi de igne elementari, sed de igne spirituali, nempe de Spiritu sancto, qui in die Pentecostes descendit super Apostolos in forma ignis. Lutherus tandem, qui aliquando interrogatus, vtrùm in necessitate Baptismus posset fieri in vino, vel lacte, respondit hoc esse dimittendum iusto Dei iudicio; posteà tamen asseuerauit omnem liquorem, ex quo balneum fieri potest, posse esse materiam Baptismi. Quæ sit mens nostra, tum de materia proxima, tum de remota, aperiet

CONCLVSIO PRIMA.

Materia remota Baptismi est aqua naturalis. Sic Concilium Tridentinum conformiter Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, & Act. 8. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* Conuenienter autem aqua est assumpta ad Baptismum, quia cùm Baptismus sit necessarius singulis, bonitas diuina illum conferri voluit in re communissima. Deinde est quædam conuenientia inter aquam & Baptismum; sicut enim aqua extinguit ignem & leuat sordes corporis, sic Baptismus extinguit peccatum, & maculam animæ abluit. Illa autem aqua, quæ est materia Baptismi, debet esse pura & elementaris; & sic excluduntur aquæ distillatæ, saliua, sudor, lachrymæ, & vrina. Debet etiam esse vsualis; & sic nix, grando, & glacies non possunt esse materia Baptismi, nisi resoluantur in aquam, ad minus dum proferuntur verba. Debet etiam esse simplex, & sic aqua ita permixta cum alio corpore, vt perdat denominationem aquæ, est inepta; sic non potest fieri Baptismus vbi caro & succus admixtus ita densarent aquam, vt non amplius esset aqua, sicut nec in luto. Quoad lixiuium, transit communiter pro materia dubia, sicut sal etiam resolutum. Quoad ceruisiam verò, secundum communem vsum transit in tertiam entitatem, & sic non est materia propria Baptismi; potest verò Baptismus fieri in aqua calida, salsa, lutosa & transeunte per meatus sulphureos. Quòd si Papa Stephanus

dicatur approbasse Baptismum factum in vino ex necessitate; hoc fecit vt persona particularis; quod tamen multi de eo non credunt.

CONCLVSIO SECVNDA.

MAteria proxima Baptismi est ablutio, & sic aqua debet lauare aliquo modo & abluere; illa autem ablutio consistit in contactu physico; vnde si paruulus inclusus in corio, vtero, vel secundinis, abluatur secundùm id tantùm in quo inclusus est, non erit Baptizatus; sicut nec ille cuius vestes tantùm abluerentur: si verò aqua caderet super capillos tantùm, hoc sufficeret ad Baptismum. Contactus etiam aquæ debet esse successiuus; & sic puer inclusus in dolio aquæ etiam si proferrentur verba, non esset baptizatus. Quoad partes quæ debent ablui, dicendum est, nec totum corpus debere necessariò ablui, nec minimam partem sufficere extra necessitatem; licèt enim ablueretur digitus, non propter hoc ablutus diceretur homo; sed debet communiter fieri ablutio in capite, vbi vigent tum interiores, tum exteriores sensus. Si puer emittat tantùm pedem vel manum ex vtero matris, potest in ea parte baptizari; quia anima, ad cuius salutem Baptismus instituitur, viget in illa; si tamen viuus egrediatur, debet iterari Baptismus sub conditione. Quoad quantitatem aquæ, dico illam sufficere, quæ potest contingere corpus, & successiuè fluere per partem corporis sufficientem; siue fluat proprio pondere, siue per actionem externam; vnde iudicatum est, Baptismum fuisse validum factum à muliere, quæ digito tantùm madefacto, impressit signum crucis super frontem pueri moribundi.

CONCLVSIO TERTIA.

TRiplex est ablutio, nimirum per immersionem, per infusionem, & per aspersionem; & altera quæque harum sufficit, siue fiat semel, ad significandam vnitatem essentiæ, siue fiat ter, ad denotandam personarum Trinitatem. Si Diuus Thomas dicat, non valere baptismum, nisi post tertiam immersionem; hoc est, quia non perficitur communiter prolatio

latio Verborum, nisi cum tertia ablutione. Si Ecclesia dederit præceptum de tribus ablutionibus; hoc est præceptum decentiæ & congruitatis, non verò necessitatis. Quòd ablutio facta per infusionem sufficiat, patet ex primitiua Ecclesia; & ex præsenti vsu Ecclesiæ Græcæ, quæ per trinam immersionem baptizat. Quod denique sufficiat aspersio copiosa, constat, quia fertur beatum Laurentium sola aspersione baptizasse hominem paulò ante mortem. Diuus Thomas etiam existimat sic baptizasse Apostolos, quando erat multitudo copiosa baptizandorum, vt in Actibus, vbi tria hominum millia in vno die sunt baptizata: sed notandum quòd copiosa debet esse aspersio, & sic minima gutta non sufficeret.

CONCLVSIO QVARTA.

IMmersio sine emersione sufficit; quando enim baptizans immergit puerum in flumen, etiam si è manibus cadens paruulus non emergat, in tali actione est vera & propria ablutio: ergo validus est Baptismus, dummodo habeatur intentio, & proferantur verba: Imò, si aliquis carens aqua proijceret infantem in puteum, modo proferret verba, dum illum tangit aqua, vel paulò ante, vel paulò post, & modo hoc fiat ante mortem pueri, valet Baptismus. Nec quis dicat, quòd non sit ablutio, sed proiectio ordinata communiter ad suffocationem; quia præcedit aliquo tempore ablutio, & suffocatio sequens non tollit rationem ablutionis. Nec obstat, quòd minister non tangat baptizatum; tangit enim mediatè, in quantùm proijciendo est causa cur abluatur, sicut aspergens est vera causa vt aqua tangat baptizatum: in illo tamen casu quo deesset aqua, non est proijciendus puer in puteum; esset enim peccatum mortale, & incurreretur irregularitas, & suæ saluti magis consulendum est, quàm alienæ: Vnde in hoc casu idem esset, ac si deesset aqua; imò quia hæc opinio est in praxi dubia, & multi Doctores tenent, puerum sic proiectum non baptizari, si posteà emergeret puer, deberet iterari Baptismus sub conditione.

QVÆSTIO III.

Quanam sit forma Baptismi.

MVlti in forma Baptismi errauerunt. Gnostici, teste Irenæo, baptizabant in nomine ignoti Patris, in veritate matris omnium, & in nomine Iesu descendentis. Paulianistæ non baptizabant in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vt testatur Innocentius primus Epistola 22. cap. 5. Vnde Concilium Nicænum iubet ipsos rebaptizari. Aliqui Arianorum baptizabant in nomine Patris per Filium in Spiritu sancto; vnde Nicephorus lib. 15. cap. 35. refert quemdam Deuterium Arianum Episcopum voluisse sic baptizare, & subito euanuisse aquam. Alij alio modo baptizabant, non seruata forma præscripta, vt in nomine Patris maioris, Filij minoris, & Spiritus sancti. Alij tandem baptizabant ritu Catholico; Vnde in Concilio primo Arelatensi canon. 8. iubetur interrogari Arianos sub qua forma baptizati sint. Eunomiani baptizabant in mortem Domini. Greci, qui baptizabant sub hac forma, *Baptizetur talis seruus Christi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, validè quidem baptizabant, quia vtebantur tali modo, vt vitarent occasionem schismatis orti inter primos Christianos, quorum alij dicebant, *Ego sum Pauli, ego Cepha*, qui a baptizati erant vel à Paulo, vel à Cepha, vt habetur 1. Corinth. 3. sed errabant in hoc, quòd auderent rebaptizare illos qui erant baptizati more latino, & hic error damnatus fuit in Concil. Later. sub Innocentio III. Lutherus tandem baptizabat sub nostro ritu; at volebat hoc non esse necessarium ad substantiam Baptismi, sed dicebat esse validum, dummodo esset datus in nomine non hominis, sed Domini; imò, volebat Baptismum quocumque nomine datum valere, dummodo suscipiens illum reciperet in nomine Domini. Superest nobis explicare mentem Catholicam, quod fiet in conclusionibus sequentibus.

CON-

CONCLVSIO PRIMA.

FOrma Baptiſmi eſt hæc, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*; Sic Concilia Florentinum & Tridentinum, hoc etiam habetur ex Scriptura, Christo ſcilicet dicente Apoſtolis, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti*; ex hoc tamen textu non ita clarè extrahitur forma Baptiſmi, vt non recurrendum ſit ad traditionem & declarationem Eccleſiæ; quia licèt Euangelium præcipiat baptizare in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti non iubet tamen dicere, *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* ſicut ex eo quòd Christus præcepit prædicare vel dare eleemoſynam, non tenemur dicere, ego vos doceo, nec ego vobis eleemoſynam do in nomine Christi; ſed ſufficit, quòd illam demus ob Christum; ſic etiam quando Christus iubet baptizare in nomine, &c. ſatisfit præcepto, quando aliquis infundit aquam ob nomen Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & non eſt neceſſarium, quòd hoc exprimatur, dummodo habeat in mente. Forma ergo Baptiſmi habetur tùm ex ſacra Scriptura, quæ docet Baptiſmum debere fieri in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; tum ex traditione Eccleſiæ, quæ declarat quòd debeamus dicere expreſsè & vocaliter, *Ego te baptizo*.

CONCLVSIO SECVNDA.

IN forma Baptiſmi debet neceſſariò exprimi actio baptizantis, non verò neceſſariò exprimitur perſona miniſtri. Prima pars huius concluſionis patet ex Concilio Florentino cap. 1. de Bap. vbi habetur, *ſi quis puerum ter in aquam immerſerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & non dixerit, ego te baptizo, puer non eſt baptizatus*. Illa autem actio poteſt exprimi verbo actiuo; dicendo, *Ego te baptizo*; vel verbo paſſiuo; vt, *baptizaris à me in nomine Patris, &c.* vel imperatiuo, vt, *baptizetur ſeruus Christi*, ſicut aiunt Græci; *vel baptizeris à me*; imò ſufficit, vt quis vtatur nomine ſynonimo, dicendo, *Ego te lauo, abluo, intinguo, mergo, mundo, &c.* hoc tamen non licèt. Valet etiam ſi repetatur ter, *baptizo*,

dicendo nimirum, *Ego te baptizo in nomine Patris*, *ego te baptizo in nomine Filij*, *ego te baptizo in nomine Spiritus sancti*, modò eodem tempore morali proferantur verba. Secunda pars conclusionis patet ex forma Græcorum, quæ supprimit expressionem personæ ministri, ministri enim apud Græcos non dicunt, *Ego te baptizo*, sed *baptizetur seruus Christi*, vbi talis forma ministrum supprimit; & ipsa est legitima, vt docet Concilium Florentinum. Quòd etiam apud Latinos pronomen, ego, possit omitti, patet; quia intelligitur sub verbo, *baptizo*: ob præceptum tamen Ecclesiæ omittendum non est, & qui scienter omitteret, peccaret?

CONCLVSIO TERTIA.

PErsona baptizanda debet necessariò exprimi; sicut enim materia proxima seu ablutio debet versari circa determinatam personam quæ abluitur, sic & verba debent talem personam exprimere. Persona autem baptizanda potest exprimi vel per pronomen, *te*, aut, *vos*, dignitatis causa, modo baptizans velit semper significare singularem personam; hoc tamen faciens peccaret, non verò si essent plures personæ quæ baptizarentur; pro tunc enim minister posset dicere, *Ego baptizo vos*, idest, *te & te*; & hoc etiam non debet fieri nisi in necessitate; licèt enim teneret Baptismus, peccaret tamen baptizans in plurali. Potest etiam exprimi persona baptizanda per verbum passiuum secundæ personæ; vt, *baptizeris à me*, aut, per nomen proprium; dicendo, *Ego baptizo Petrum*, aut per appellatiuum, *Ego baptizo dominationem*; in Ecclesia etiam Græca exprimi debet persona baptizanda, saltem sub his verbis, *Baptizetur hic seruus Christi, &c.* nō tollitur autem Baptismus, si sit error in nomine, aut persona: vt si quis diceret, *baptizo te Petre*, cùm sit Ioannes, aut crederet baptizare puerum, & baptizaret puellam, valeret Sacramentum, nisi restringeret suam intentionem ad talem personam; tamen qui sic ageret, grauiter, peccaret.

CON-

CONCLVSIO QVARTA.

NEcessaria est expressa inuocatio Trinitatis ex Matth. vltim. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, &c.* ibi tamen recurrendum est ad traditionem, quæ hoc declarauit, vt diximus in conclusione prima. Si quæratur ratio à priori, quare talis expressio fieri debeat, petitur ex sola institutione Christi; ratio verò à posteriori est, quia Baptismus est Sacramentum fidei, quo per fidem iungimur Ecclesiæ, vnde necessarium est in illo profiteri Mysterium Trinitatis quod est primum; ex quo patet, Baptismum collatum in nomine Christi esse inualidum: sic Pelagius, Zacharias, & alij Pontifices; vnde in canon. 49. Apostol. improbatur baptismus datus in morte Christi, cuius ratio redditur, quòd Christus non dixerit, in mea morte baptizate eos; sed, *euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* vbi expressè Apostoli damnant Baptismum datum in nomine solius Christi, siue in morte Christi, hæc enim sunt vnum & idem. Non est ergo verisimile, quòd Apostoli baptizauerint in nomine Christi: vnde quando Act. 8. dicitur, quòd baptizabant in nomine Christi; hoc est, in fide & authoritate Christi à quo habebant potentiam baptizandi. Quòd si etiam Nicolaus primus dicat, Baptismum valere in nomine Christi; hoc non est, quasi excluderentur aliæ personæ; sed quia nominabant Christum loco Filij, dicentes scilicet, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Christi, & Spiritus sancti*, vt maiori scilicet honore Christus haberetur.

CONCLVSIO VLTIMA.

INuocatio trium personarum Trinitatis debet esse expressa; vnde qui diceret, *Ego te baptizo in nomine Deitatis, vel Trinitatis, vel trium personarum*, non baptizaret; quia non seruaret formam præscriptam à Christo, qui voluit tres personas exprimi. Si fieret autem Baptismus *in nomine Genitoris, Geniti & procedenti ab vtroque*, negant veteres esse validum; vt D. Thomas, Bonauentura, Scotus, &c. quia, inquiunt, Baptismus debet dari cum expressione perso-

ſonarum ſub nominibus, quæ ſignificent proprietates peſonales, quæ ſunt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus; non verò quæ ſignificent proprietates notionales, vt ſunt genitor, genitus, & procedens: contrarium tamen tenent alij, vnde Baptiſmus deberet iterari in hoc caſu, ſaltem ſub conditione, quoniam ad ſignificationem Trinitatis debet fieri Baptiſmus cum inuocatione trium perſonarum, & ad denotandam Eſſentiæ vnitatem, debet dari in nomine, & non in nominibus, pro tunc enim non valeret; nam ita neceſſaria eſt profeſſio vnitatis Eſſentiæ, quàm Trinitatis perſonarum; per nomen autem intelligitur eſſentia & natura. Quod ſi dicatur, *in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus ſancti*; Baptiſmus eſt validus, quia eſt tantùm repetitio, non multiplicatio aut diuerſitas eſſentiæ; an autem valeat, dicendo, *Ego te baptizo in nomine Patris, Filij, Spiritus ſancti*; negant aliqui, quia inquiunt, ſublata coniunctione, videntur confundi perſonæ & diſtingui ſolis nominibus, quod eſſet Sabellianum: alij contrarium ſentiunt, & ſic in hoc dubio deberet iterari Baptiſmus ſub conditione. Porrò, *Amen*, non eſt de eſſentia Baptiſmi, ſed tantùm præceptum Eccleſiæ; vnde peccaret qui hanc omitteret particulam.

QVÆSTIO IV.

De Miniſtro Baptiſmi.

ALiàs dubitatum fuit an Baptiſmus eſſet validè collatus à non baptizato; vnde Auguſtinus in hac difficultate dubius hæret, dicens, ſe non audere ſuper id determinare quidquam, lib. ſcilicet 2. contra Epiſtolam Parmeniani cap. 13. ſed hoc determinauit Concilium Florentinum, vt Auguſtinus cupiebat; ſcilicet licere in caſu neceſſitatis, ſiue laico, ſiue viro, ſiue fœminæ, ſiue Chriſtiano, ſiue pagano, baptizare, modo adſit materia, forma & intentio. Quæ ſit mens noſtra ſuper diuerſitatem miniſtrorum, aperietur; ſi priùs notauerimus, nullum poſſe ſe baptizare Baptiſmo Fluminis; licet poſſit ſe baptizare Baptiſmo Flaminis, eliciendo ſcilicet actum contritionis perfectæ cum voto Baptiſmi Fluminis.

CON-

CONCLVSIO PRIMA.

QVilibet homo, dummodo possit loqui & abluere, siue sit homo, siue mulier, siue Catholicus, siue hæreticus, siue fidelis, siue infidelis & paganus, potest esse minister Baptismi. Sic Concilium Florentinum decreto de Armenis, vbi dicitur, *in causa necessitatis non solùm Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam Laicus & mulier, imò & paganus & hæreticus baptizare potest, modò Ecclesiæ formam seruet, & facere intendat quod illa facit*. De hac re iam nulla superest difficultas inter Catholicos, licèt fuerit maxima tempore Cypriani & Augustini, vt diximus. Hæc conclusio intelligi debet conformiter Concilio citato, in necessitate; extra enim necessitatem licèt validus esset Baptismus, tamen committeretur peccatum, si aliquis non Pastor, non Sacerdos, non fidelis baptizaret. Sacerdos, qui extra necessitatem sine solemnitate baptizaret, peccaret mortaliter, sicut & ille qui baptizaret in domo priuata, nisi filium principis. Porrò, ratio conclusionis nostræ petitur ex institutione Christi, quæ nobis innotescit ex traditione Apostolica. Ratio verò congruentiæ desumitur ex hoc, quòd sicut hoc Sacramentum est omnibus necessarium, ideò Christus congruenter voluit ipsum instituere in materia communi & à ministro communissimo, saltem in necessitate. Nec eiusdem rationis est Pœnitentia, quia pendet à iurisdictione. Si quis autem quærat, quinam ordo debeat seruari inter hos ministros necessitatis; respondetur, quòd cæteris paribus, Sacerdoti debeat cedere Diaconus, isti Subdiaconus, Laicus Clerico, Infidelis Fideli, & Fœmina viro; omnes enim isti ministri, sunt ministri necessitatis; vbi autem est vir, non est necessaria mulier. Dixi, cæteris paribus; nam si Sacerdos non posset ritè Baptismum ministrare, aut non vellet, nisi daretur pecunia; quilibet alius baptizare posset, seruato semper ordine.

CONCLVSIO SECVNDA.

SOlus Sacerdos, ijsque Parochus, est minister ex officio; quatenus enim Presbyter, habet potestatem ordinis ex iure diuino; & quatenus Parochus habet potestatem iurisdictionis in suos subditos, ex concessione Episcopi; vnde in Canone *interdicimus*, prohibetur districtissimè, nè Sacerdos extra casum necessitatis baptizet non sibi subditum. Licèt autem solus Sacerdos sit minister in officio; Diaconus tamen est capax huius ministerij ex concessione, vel iussu Sacerdotis, vt patet ex Pontificali Romano dicente, *Diaconum debere baptizare*, ex commissione scilicet, & absente Presbytero; non verò ex officio, vt determinauit in iure Canonico Clemens Romanus lib. 8. Constit. Apostolic. 46. Ratione talis commissionis olim Diaconi baptizabant cum solemnitate, ob penuriam Sacerdotum; Subdiaconi autem & alij clerici non possunt baptizare extra necessitatem, nisi ex commissione summi Pontificis. Quòd si quis quærat vtrùm ministri vnitas requiratur in Baptismo; respondebitur affirmatiuè, vnde si vnus ablueret & alter proferret verba Baptismi, non esset Baptismus: ille enim qui non ablueret, & diceret, *Ego te baptizo*, mentiretur, plures tamen possunt vnum baptizare, quatenus scilicet quilibet infunderet aquam & proferret verba; & pro tunc, si simul infunderent & verba proferrent, omnes baptizarent; si verò vnus priùs alio aquam infunderet & verba proferret, ille solus baptizaret. In prima suppositione erit tantùm vnicum Sacramentum; pro tunc enim illi duo ministri haberentur vt vnicus moraliter, forma Baptismi vt vnica, & ablutio vna tantùm.

QVÆSTIO V.

Quinam sint effectus Baptismi & quæ dispositio?

HÆretici huius temporis docent, peccata per Baptismum non tolli, sed tantùm tegi, aut non imputari; & fundantur in dicto Dauidis: *Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum, & cuius tecta sunt peccata*; sed hic error repugnat Paulo

ad

ad Ephes.5. dicenti, *Christus dilexit Ecclesiam, mundans eam lauacro aquæ*; aduersatur etiam toti Ecclesiæ dicenti, *Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum*, & Concilio Tridentino sess. 5. can. 5. Ad solutionem ergo Psalmistæ, dicendum est; peccata tegi & non imputari, quia auferuntur ita planè, vt videri & imputari non possint.

CONCLVSIO PRIMA.

BAptismus verè & propriè tollit omne peccatum, omnem pœnam peccatis debitam, gratiam habitualem confert, & cum habitus supernaturales coinfusos & gratia Sacramentalem.

Primæ partes habentur in Concilio Florent. in decreto de Armenis, vbi dicit, *Huius Sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis & actualis & omnis pœnæ quæ pro ipsa culpa debetur.* Quòd Baptismus tollat culpam originalem, constat apud omnes; quia ad hoc est institutus. Quod tollat omne peccatum tum actuale, tum morale, tum veniale, patet; quia per Baptismum datur gratia sanctificans, cuius effectus est delere peccatum. Quòd tandem remittat omnem pœnam peccati, petitur ex Conc. Trid. sess. 14. c. 8. & ex communi traditione Ecclesiæ, quæ nunquam baptizatis imponit pœnam satisfactoriam. Vbi notandum tandem, quòd licèt Baptismus tollat pœnam inflictam à Deo, non tamen ab homine; vnde puniuntur illi post Baptismum, qui ante Baptismum fuerunt homicidæ; sicut in homines scandalizati sunt per culpam publicam, sic debent reparari per pœnam publicam; in foro tamen interiori possunt iudices parcere, in fauorem Baptismi.

Quod alias partes, probatæ sunt in primis quæstionibus capitis vltimi de Sacramentis in genere, vbi probauimus Sacramenta conferre primò gratiam habitualem, secundò habitus supernaturales coinfusos, seu gratiam virtutum, & tandem gratiam Sacramentales; sed his addimus aliqua, quod scilicet Baptismus pro secundarijs effectibus conferat primò Characterem: secundò apertionem ianuæ cælestis, quia confert gratiam, & gratia tollit peccatum, remouetque omnia impedimenta ad ingressum cæli: tertiò confert coniunctionem hominis cum Christo, Baptismus

enim

enim confert fidem, & per fidem homo est membrum corporis Ecclesiæ cuius caput est Christus: quartò tandem Baptismus facit hominem subditum iurisdictioni Ecclesiæ; quilibet enim per Baptismum fit membrum Ecclesiæ, & membrum subditur voluntati capitis.

CONCLVSIO SECVNDA.

IN paruulis nulla requiritur dispositio personalis, quia non sunt illius capaces; vnde super fidem alienam, nempe patrinorum, baptisantur: in adultis verò requiritur aliquid ex parte intellectus, & aliquid ex parte voluntatis; fides nimirum in intellectu, *sine fide* enim *impossibile est placere Deo*, quæ quidem fides non est habitualis; habitus enim fidei datur per Baptismum, sed est actualis procedens ex speciali & supernaturali auxilio Dei. Ex parte voluntatis aliud requiritur; sed distinguendum est inter illos qui baptizantur cum solo peccato originali, & alios qui baptizantur habentes tum peccatum originale, tum peccatum actuale; si enim baptizandi adulti habeant tantùm peccatum originale, sufficit voluntas recipiendi baptismum cum proposito seruandi legem Christi, & hoc requiritur, quia Deus non iustificat adultum, nisi consentientem & volentem obseruare ea, ad quæ destinatur per Baptismum. Si verò adultus cum peccato originali habet peccatum actuale, requiritur detestatio peccati, & conuersio ad Deum; non remittitur enim peccatum actuale, nisi retractetur à peccante: sicut ergo peccatum consistit in auersione Dei & conuersione ad creaturam, seu ad actum peccati; sic non potest remitti, nisi peccator per Pœnitentiam præcedentem Baptismum, se conuertat ad Deum, & se auertat à peccato; vnde Act. 2. habetur, *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum*; vnde etiam Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. & 6. docet ad iustificationem, quæ fit in adultis per Baptismum in re vel in voto, requiri detestationem peccatorum & conuersionem ad Deum; illa autem detestatio, si habeatur per attritionem supernaturalem sufficit.

Obijc. in primam conclusionem D. Paulus vocat concupiscentiam peccatum; sed baptismus non tollit

tollit concupiscentiam, etiam in his qui habent omnes dispositiones requisitas ad baptismum. Resp. Paulum appellare concupiscentiam peccatum per metonymiam, quia scilicet est causa peccati, nos enim allicit ad peccandum; non debet autem vocari propriè peccatum, sed potiùs pœna peccati.

Instabis, ergo saltem falsum est quòd dicimus, baptismum tollere omnem pœnam peccati, quandoquidem non tollit concupiscentiam, nec malitiam, nec ignorantiam, nec infirmitatem, quæ sunt peccati pœnæ. Resp. duplicem esse pœnam peccati, prima dicitur pœna directa peccati, quæ est damnatio, vel aliquod opus satisfactorium, quod de lege communi debemus elicere, quando culpa peccati deleta est; secunda dicitur pœna indirecta peccati, quæ consistit in quibusdam inordinatis motibus, qui in nobis insurgere solent, quia per peccatum perdidimus iustitiam originalem, quæ nos liberasset à talibus motibus. A pœna directa nos liberat Baptismus, non verò liberat à pœnis indirectis, quæ à Theologis communiter potiùs vocantur pœnalitates peccati, quàm pœnæ.

CONCLVSIO TERTIA.

ILle qui fictè Baptismum recipit, non recipit effectum Baptismi, sublata tamen fictione; effectus Baptismi redit; fictio autem non intelligitur de simulatione quam aliquis adhibet, cum sine vlla voluntate Baptismum recipit, quia pro tunc non est Sacramentum; sed ille intelligitur fictè Baptismum recipere, qui habens voluntatem recipiendi Baptismum, retinet affectionem ad peccatum mortale, nec vult elicere actum contritionis, aut saltem attritionis. Primum patet ex iam dictis in conclusione præcedenti; vbi asseruimus, detestationem peccati requiri saltem in adultis, vt possint gratiam Baptismatis recipere. Quoad secundum, petitur ex Augustino, & post eum ex omnibus Theologis docentibus, recedente fictione per detestationem peccati redire effectum Baptismi, seu gratiam habitualem, quæ anteà data fuisset, si non fuisset apposita fictio. Exemplificatur, aliquis adultus vult hodie Baptismum recipere; non vult tamen deserere suum peccatum mor-

mortale, ipsum detestando; fictè recipit baptismum & tantùm accipit rem, non verò effectum eius, scilicet gratiam; crastina verò die deponit suam fictionem, idest, atteritur vel conteritur de peccatis suis, & pro tunc gratia, quam recepisset in acceptione Baptismi, redit. Ratio huius est, quia solus Baptismus potest remittere peccatum originale: debet ergo ablata fictione, Baptismus suum habere effectum, vel iterari; secundum non potest fieri: ergo primum debet admitti; & sic recedente fictione, redit gratia delens tum peccatum originale, tum peccatum actuale. Hæc est, inquam, mens Augustini lib. 1. contra Donatistas cap. 12. Vbi notandum, quòd recedente fictione, omnia peccata, tum originale, tum mortale, tum veniale, ante Baptismum commissa remittantur, & pœna etiam ipsorum, & hoc per solam attritionem, quia illa sufficit cum Baptismo. Quoad peccata verò mortalia post Baptismum & in illo Baptismo commissa, non tolluntur nisi per contritionem, quia talia peccata non habent fauorem Baptismi, qui datus est ante illa. Dicendum ergo est, quòd ille qui fictè Baptismum recipit, committat sacrilegium, & illud sacrilegium non potest tolli, nisi tollatur fictio per contritionem. Sciendum etiam est, quòd sublata fictione per contritionem, non tollitur pœna peccatis post Baptismum commissis debita, sed tantùm de æterna fit temporalis, vt in pœnitentia. Porrò, non est idem dicendum de Confirmatione, ac de Baptismo; licet enim Confirmatio non possit iterari, si quis Confirmationem fictè recipiat, recipit quidem caracterem, non verò gratiam; recedente tamen fictione, non recipitur gratia habitualis, licèt possit recipi gratia quædam actualis ad fidem profitendam. Ratio autem est, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate, cum autem augmentum gratiæ habitualis possit accipi cum attritione iuncta Eucharistiæ, non est dicendum quòd debeat redire Confirmationis effectus.

QVÆSTIO VI.

Quomodo Baptismus sit necessarius & qui sint baptizandi?

REuocandum est in mentem, quòd duplex sit necessitas, nempe medij & præcepti de quibus anteà. Sciendum est etiam quod Anabaptistæ dicant non licere tradere Baptismum, nisi adultis, qui illum per se expetunt. Hæc hæresis orta est ann. D. 1528. & author illius fuit quidam Baltasar Pacimontanus, qui posteà crematus fuit Viennæ. Eamdem hæresim susceperunt paulò post ministri Transsyluani: contrarium docet Ecclesiæ traditio, vt dicet.

CONCLVSIO PRIMA.

BAptismus est necessarius tum necessitate medij, quod colligitur ex Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum*: tum necessitate præcepti, quod desumitur ex eodem loco; quod enim est necessarium necessitate medij, est etiam necessarium necessitate præcepti; illud autem præceptum obligat etiam iustos, vnde Apostoli & B. Virgo debuerunt baptizari; non quidem necessitate medij, quia iam anteà erant iusti, sed necessitate præcepti. Hoc præceptum obligat etiam infideles, Christus enim habet potestatem excellentiæ super omnes, non obligat autem paruulos ante vsum rationis; non sunt enim capaces præcepti, sed obligat parentes in casu saltem necessitatis baptizare pueros; imò, Concilium Prouinciale Rothomagi celebratum constituit sub excommunicatione parentibus, vt infans baptizetur ante nonum diẽ. Quoad tempus autem quo præceptum Baptismi obligauit, fuit illud (saltem quoad omnes) quo Euangelium fuit sufficienter promulgatum; in die autem Pentecostes videtur facta fuisse solemnis promulgatio Euangelij, postquam enim Petrus confutauit Iudæos, qui credebant Apostolos madere musto, compunctione tacti Iudæi scire voluerunt, quomodo saluari possent, hinc cœpit occasionem Petrus promulgan-

gandi Euangelium, Baptismum, & alia præcepta legis nouæ; & in hoc sermone tria millia Iudæorum sunt conuersa & baptizata; quia autem in illo consessu fuerunt populi ex omni gente, & regione populorum, vt habetur Act. 2. sic fuit promulgatum Euangelium, saltem in vniuersum; hoc tamen non prohibet, quin respectu alicuius prouinciæ vel ciuitatis, promulgatio talis fuerit insufficiens: vnde posteà, *In omnem terram exiuit sonus eorum*; & Euangelij & Apostolorum clamor ad ampliorem legis nouæ publicationem.

CONCLVSIO SECVNDA.

INfantes legitimè baptizari possunt; quidquid dicant Anabatistæ contra traditionem Ecclesiæ; Origenes enim lib. 5. in cap. 6. ad Rom. ait. *Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit, etiam paruulis dare baptismum.* Ratio conclusionis est, quia infantes sunt capaces gratiæ & gloriæ: ergo potest illis conferri Baptismus, qui est medium ad vtramque; sunt inquam, capaces gratiæ, vt patet ex Ioanne Baptista & Ieremia, qui sanctificati fuerunt in vtero materno; sunt etiam capaces glorię, vt liquet ex Innocentibus. Deinde, Christus dixit, *Sinite paruulos venire ad me, talium enim est regnum cælorum*; non possunt autem venire ad Christum nec possidere regnum cœlorum, nisi tracti sint per Baptismum: ergo sunt capaces Baptismi. Tertiò, veritas nostræ conclusionis probatur ex praxi Ecclesiæ, quæ semper solicita est baptizare tum paruulos, tum adultos. Quartò, infantes legis gratię non sunt deterioris conditionis, quàm infantes legis scriptæ, qui octauo die circumcidebantur. Quintò tandem, Act. 16. baptizata est Lydia & domus eius, custos carceris & domus eius; & 1. Cor. 1. Baptizata est Stephana & domus eius; nõ est autem credibile, quòd in tribus integris familijs non essent aliqui paruuli.

Obijc. Fides necessaria est ad receptionem baptismi; infantes autem non sunt capaces fidei: ergo nec baptismi. Resp. necessaria est fides propria in adultis; aliena in infantibus; & hæc est fides, vel parentum, vel Ecclesiæ; fides autem aliena ideò sufficit in baptismo, quia baptismus tollit peccatum commissum

sum

ſum per voluntatem alienam. Super hanc difficultatem dicit optimè Aug. ſerm. 10. de verbis Apoſt. *Accommodat mater Eccleſia aliorum pedes, vt veniant; aliorum cor, vt credant; aliorum linguam, vt confiteantur*; Si Chriſtus mittens Apoſtolos, ad baptizandum dixit; *Euntes docete, baptizantes eos*, &c. *docentes ſeruare omnia quæcumque præcepi vobis*; ibi Chriſtus ponit ordinem, quem ſeruare debebant Apoſtoli reſpectu Gentilium adultorum. Si dicant Anabaptiſtæ, hoc non haberi ex Scriptura; Reſp. haberi ex traditione Apoſtolica, quæ non eſt minoris authoritatis. Si inſtent, ergo Euchariſtia eſt infantibus neceſſaria: Negatur, quia Euchariſtia non eſt neceſſaria neceſſitate medij, ſed tantùm præcepti; præceptum autem non obligat vſu rationis carentes.

CONCLVSIO TERTIA.

BAptiſmus collatus filijs hæreticorum, Iudæorum & paganornm eſt validus; non ſemper tamen licet omnes iſtos baptizare: licet, inquam, vt filij hæreticorum, & paganorum, qui fidem aliàs receperunt & ab ea receſſerunt, baptizentur, inuitis parentibus, quia Eccleſia habet ius cogendi parentes ad ſeruandam fidem, & illos afficiendi pœna mortis, ſi ſint pertinaces: ergo multò magis poterit illos priuare poteſtate quam habent in filios, & ſic baptizare illos, inuitis parentibus, & illos retinere.

Filij infidelium non baptizatorum, etiamſi ſubditi ſint Eccleſię quoad bonum temporale, non poſſunt licitè baptizari, quia poſt baptiſmum vel relinquerentur curæ parentum, & tunc eſſet euidens periculum ſubuerſionis, quod cederet in iniuriam baptiſmi & fidei; vel ſubſtraherentur parentibus, quod non debet fieri: licèt enim in hoc caſu Eccleſia haberet dominium in bona infidelium, non tamen haberet dominium ſuper perſonas; & ſic non poſſet priuare parentes iure naturali quod habent in filios. Quòd ſi Deus velit vt omnes baptizentur, hoc non vult niſi ſeruata iuſtitia.

Filij infidelium poſſunt baptizari, inuitis parentibus, ſi ſint adulti & petant baptiſmum; quia ius habent petendi quod ſibi neceſſarium eſt: imò, ſi ſint etiam paruuli, poſſunt baptizari inuitis parentibus, dum-

dummodo sint in articulo mortis, quia pro tunc non est subuersionis periculum. Quòd si infideles sint serui principum Christianorum, eorum filij possunt baptizari inuitis parentibus; pro tunc enim tales infideles possunt vendi & priuari bonis à domino: ergo ipsemet dominus potest illorum filios substrahere & baptizare, inuitis parentibus; non verò debet filios baptizatos reddere parentibus non baptizatis, nè sit subuersionis periculnm. Non est eadem ratio de subditis qui non sunt serui.

Filius natus ex vno parente fideli & alio infideli, baptizari potest; imò, etiamsi vterque sit infidelis, modò vnus consentiat, licèt dissentiat alter, potest baptizari; quia fides est fauorabilis. Filius etiam natus ex vtroque parente infideli; si posteà vnus parens conuertatur, & alter in infidelitate maneat, potest baptizari; nam proles sequitur innocentem.

Infantes existentes in vtero materno non possunt solo signo crucis impresso super vterum maternum cum fide parentum & inuocatione Trinitatis baptizari, Pius enim V. hanc opinionem, quæ erat Caietani, condemnauit: si tamen posset infundi aqua super pueri membra, ille baptizaretur; vt quis enim renascatur per baptismum, sufficit quod præcedat illa natiuitas, qua quis de homine non homine fit homo.

Nullo modo licet matrem occidere, etiamsi sit ad hoc parata, vt baptizetur puer, qui alio modo non potest baptizari; licèt ante partum morte naturali deberent mori & mater & infans: quia sicut homicidium prohibetur, & est intrinsecè malum, sic etiam interdicitur acceleratio mortis. Nec est dicendum quòd ista mater cesserit ius suum; quia nullum habemus ius supra vitam, nec mortem; si tamen mulier illa propter crimen aliquod perpetratum damnata esset ad mortem, posset accelerari mors ipsius, vt infans baptizaretur; in tali enim suppositione hæc mulier per crimen proprium amisit dominium quod habere poterat supra vitam.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quænam sint ceremoniæ in Sacramento Baptismi adhibendæ?

DE Baptismi ceremonijs consulendum est quodlibet Rituale, vbi docentur tum illæ quæ præcedunt, tum ea quæ comitantur, tum denique illæ quæ subsequuntur in administratione solemni huius Sacramenti. Dixi, solemni, quando enim priuatim confertur baptismus, tales ceremoniæ non sunt necessariæ, nec de præcepto: cùm ergo illi Ritus possunt haberi ex rituali, illas prætermittere possumus; nè tamen aliquid non dictum remaneat, pauca dicemus de illis.

CONCLVSIO.

CEremoniæ quæ baptismum antecedunt, sunt hæ præsertim. Primò, præparatur aqua, & consecratur fons baptismalis destinatus ad collationem baptismi, quod fit in vigilijs Paschæ & Pentecostes. Secundò, afferuntur infantes ad Ecclesiam, qui hærent in introitu eius, tanquam indigni accessu Ecclesiæ, quia sunt adhuc in potestate dæmonis. Tertiò, Sacerdos triplicem facit insufflationem & varios exorcismos, vt expellatur dæmon; posteà signum crucis in fronte & alijs partibus baptizandi efformatur, vt impetus diaboli cessent, & in eundem finem sit impositio manus à Sacerdote, & plures proferuntur orationes. Quartò, imponit in os baptizandi salem priùs à se benedictum, ad gratiam baptismi significandam, qua homo liberatur à peccati putredine; & speciali prudentia dotatur, cuius sal est symbolum. Quintò, minister tingit sua saliua aures baptizandi, vt aperiantur ad audiendos Christi sermones; & nares eius, vt hauriant bonum odorem virtutis ac pietatis. Sextò, ad interrogationes Sacerdotis sequuntur abrenuntiationes baptizandi, quibus renuntiat diabolo, siue per se, siue per patrinos. Septimò, in scapulis & in pectore vngitur, quasi athleta Christi, lactaturus contra dæmonem, cui paulò anteà renuntiauit. Octauò, post illam vnctionem ba-

baptizandus interrogatur super articulos fidei, & publicam professionem illius emittit. Nonò tandem, elicit liberum & publicum consensum quo significat se velle baptizari.

Quoad conditiones quæ baptismum comitantur, paucæ sunt numero; infunditur enim tantùm aqua cum debita prolatione verborum, vel mergitur baptizandus, vel tandem aspergitur copiosè, secundum consuetudinem Ecclesiæ, vel temporis.

Quantùm verò ad ceremonias subsequentes baptismum, hæ sunt. Primò, Baptizatus vngitur sacro Chrismate in vertice capitis; quod quidem Chrisma debet esse recens; consecratum scilicet eodem anno, in die cœnæ Domini, & hoc ab Episcopo; vnde derogatum est consuetudini Ecclesiæ, quæ in primis sęculis volebat vt vnctiones Chrismatis fierent à solis Episcopis; sed posteà concessum fuit vt vnctio baptismalis posset fieri à simplici sacerdote, vt constat ex Concilijs Carthaginen. & Tolet. hæc autem vnctio denotat baptizatum in vertice vnctum, ab eo die esse coniunctum Christo tanquam capiti. Secundò, Baptizatus induitur veste candida, in signum innocentiæ restitutæ. Tertiò, traditur baptizato cereus accensus, ad denotandum ipsum esse translatum à potestate tenebrarum in sanctorum lucem & in feruorem charitatis, quam per baptismum accepit. Quartò, requiruntur sponsores, seu patrini, vel patres lustrici, qui baptizandum leuent de fonte, & nomen imponant; in quibus patrinis plures conditiones requiruntur; debent enim esse baptizati, sic Concilium Moguntinum; non debent esse hæretici, sic Concilium Tridentinum; non sunt enim apti ad instruendum in fide, quod tamen patrinis incumbit: non debent esse Monachi, Moniales, aut Religiosi, sic Concilium Coloniense parte vlt. cap. 16. Ratio in promptu datur, quia illorum est colere solitudinem; & sic non possunt curam aliorum suscipere: Non debent patrini esse pater aut mater carnalis, nisi in necessitate, ex tali enim officio coniux coniugis esset cognatus, nec maneret liber vsus matrimonij inter illos, nisi post dispensationem saltem Episcopi; tandem sponsores debent scire rudimenta fidei, vt leuatos possint docere. Illi sponsores requiruntur nedum pro paruulis, sed etiam pro adultis; hi enim sunt

ſunt neophyti in fide, & quaſi modogeniti infantes; vnde Tertullianus notat etiam adultis dari olim lac mel. Porrò, ex baptiſmo reſurgit quædam cognatio ſpiritualis videlicet, inter ſuſcipientes & ſuſceptum, & patrem & matrem baptizati. Quod ſi Pater baptizaret in neceſſitate filium, non contraheret cum vxore cognationem; ſecus, ſi extra neceſſitatem. Olim erat cognatio inter virum & fœminam, qui ſimul ſuſcipiebant infantem leuandum; erat etiam inter miniſtrum, & ipſos ſuſcipientes, ſed hoc ablatum eſt per Concilium Tridintinum, de reformatione Matrimonij.

DISPVTATIO SECVNDA.

De Confirmatione.

QVandoquidem Confirmatio eſt veluti perfectio & conſummatio baptiſmi, quoniam per Baptiſmum acquirtur fides, & per Confirmationem dantur vires ad profitendam fidem, ideò, explicato Sacramento Baptiſmi, ad Confirmationem deuenire oportet.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid ſit Confirmatio.

PLuribus nominibus inſignitur Confirmatio; primò enim dicitur baptiſmus, Act. 1. *Vos autem baptizabamini Spiritu ſancto*; quia ſcilicet eſt ipſius cõplementum, vt diximus. Secundò, dicitur manus impoſitio, ratione ſcilicet ritus quo confertur. Tertiò, dicitur Sacramentum Chriſmatis, ſine quo non ſumus perfectè Chriſtiani; Chriſtianus enim & Chriſtus dicuntur à Chriſmate. Dicitur quartò Confirmatio, quia roborat & confirmat hominem ad fidem profitendam.

CONCLVSIO.

COnfirmatio, ſicut baptiſmus & quodlibet aliud Sacramentum, poteſt definiri vel phyſicè; vel metaphyſicè; phyſicè, eſt vnctio Chriſmatis facta

& eritis mihi testes vsque ad vltimum terræ : & sic promittitur Apostolis per Confirmationem amplior gratia, qua essent fortes in confessione fidei. Secundò Confirmatio habet signum sensibile, quod est impositio manuum, Actor. 8. *Orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum* : & paulo post, *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*. Quod si in die Pentecostes Apostoli non receperint Spiritum sanctum per impositionem manuum; hoc factum est ex speciali priuilegio, sic enim dabatur cæteris. Quod tertiò Confirmatio habuerit præceptum, patet ex executione mandati; si enim Apostoli sua sponte, & sine Christi institutione & præcepto adhibuissent talem impositionem manuum, non infallibiliter descendisset Spiritus sanctus; descendebat tamen quotiescumque manus imponebant.

Obijc. Si manuum impositio erat signum sensibile, quo gratia Confirmationis conferebatur, non potuit illa manuum impositio mutari; materia enim Sacramenti mutari non potest substantialiter; videtur autem mutata illa impositio in vnctionem; per vnctionem enim Chrismatis tribuitur Confirmatio. Resp. nos vti eadem materia, qua vsi fuerunt Apostoli, & Apostoli eadem materia vsos fuisse, qua nos actu vtimur; quando enim Apostoli Confirmationem conferebant, non faciebant impositionem manuum sine vnctione & consignatione crucis, aliàs D. Augustinus non vocaret Confirmationem Sacramentum Chrismatis, nec D. Dionysius Sacramentum vnguenti; quando etiam in præsenti tribuitur Confirmatio, non fit vnctio sine impositione manuum. Quòd si Augustinus dicat; manuum impositionem non esse vt baptismum, quasi non posset repeti, quia, inquit, nihil est aliud quam oratio super hominem; ibi Augustinus non loquitur de Confirmatione, sed de quadam impositione manuum, qua suo tempore exteriùs reconciliabantur hæretici Ecclesiæ.

QVÆSTIO III.

Quando instituta fuerit Confirmatio?

EX antecedenti conclusione patet, Confirmationem esse Sacramentum; patet etiam ex dictis omnia Sacramenta esse instituta à Christo, conformiter Concilio Trid. Sess. 7. can. 10. vbi habetur, *Si quis dixerit omnia & singula Sacramenta noua legis non fuisse à Domino nostro Iesu Christo instituta, Anathema sit*: ergo colligitur ex his, Christum instituisse Confirmationem; sed quo tempore instituta fuerit, quæritur.

CONCLVSIO.

CHristus Sacramentum Confirmationis instituit in nocte cœnæ, secundùm probabiliorem sententiam; omnes enim Theologi dicunt; quod in tali nocte, in sermone habito ad discipulos, nouum Testamentum instituerit; & sic verisimile est, quod materiam & formam & præceptum huius Sacramenti pro tunc assignauerit. Fundatur autem hæc opinio in traditione Apostolica; vt habet Fabianus Papa Epist. 2. ad Orientales cap. 1. quæ scripta est ante mille quadringentos annos, in qua sic habet, *In illa die Dominus Iesus postquam cœnauit cum discipulis suis, & lauit pedes eorum, Chrisma conficere docuit, sicut à sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt.* Ob hanc causam quotannis Ecclesia nouum Chrisma consecrat feria quinta in cœna Domini.

Obijc. Hoc Sacramentum non fuit in vsu, nisi post descensum Spiritus sancti in die Pentecostes, neque à Christo, neque ab Apostolis: ergo signum est non fuisse anteà institutum. Resp. negando consequentiam: & ratio cur non fuit in vsu ante Pentecostem, quia in hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus sancti, quam dari non expediebat, donec Iesus esset glorificatus, secundum illud Ioannis 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.*

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

Quanam sit materia remota Confirmationis?

CAietanus, Soto & Nauarrus putant, solum oleum oliuarum esse materiam remotam huius Sacramenti, credentes quod si cum oleo admisceatur Balsamum, hoc est tantùm ex præcepto Ecclesiæ. D. Thomas & alij sentiunt Chrisma confectum ex Oleo & Balsamo esse materiam essentialem.

CONCLVSIO.

MAteria remota essentialis huius Sacramenti est Chrisma confectum ex Oleo & Balsamo. Sic Concilium Florentinum decreto de Armenis sic loquens; *Secundum Sacramentum est Confirmatio, cuius materia est Chrisma confectum ex Oleo, quod nitorem significat conscientiæ; & Balsamo quod odorem significat bonæ famæ.* Quod autem Concilium loquatur de materia essentiali patet; quia ibidem recensens in particulari materias Sacramentorum, in omnibus alijs nihil ponit, quod non sit materia essentialis cuiuslibet; ergo à pari in isto, vbi dicit Chrisma confectum ex Balsamo esse materiam Confirmationis, loquitur de materia essentiali. Si dicant aduersarij, admixtionem Olei esse in Confirmatione, sicut est admixtio aquæ in Eucharistia, quæ est tantùm de præcepto; hoc negatur, & colligitur ex Concilio Florentino; quando enim loquitur de materia calicis, non dicit esse quid mixtum ex vino & aqua, sed esse vinum simpliciter: quandoquidem ergo, loquens de materia Confirmationis, dicit esse Chrisma confectum ex Oleo & Balsamo, non putat admixtionem Balsami esse tantùm ex præcepto; aliàs mentionem non fecisset talis vnctionis, sicut nec in Eucharistia commemorat mixtionem aquæ.

Obijc. Innocentius tertius, aliàs consultus, an vnctus solo oleo deberet iterum confirmari, respondit, nihil iterandum esse, sed quod omissum est cautè supplendum: ergo Confirmatio erat valida sine mixtione Balsami. Resp. negando consequentiam, hoc enim confirmat nostram conclusionem; quia

si mixtio Balsami sit tantùm necessaria ex præcepto, sicut aqua in calice, sequeretur non esse posteà supplendum necessariò Balsamum: si quis enim oblitus fuisset admiscere aquam vino, nullus diceret quòd talis mixtio debeat suppleri post consecrationem; cùm ergo Innocentius determinauerit supplendum esse cautè Balsamum; per hoc voluit quòd Balsamum esset necessarium ad validitatem Confirmationis. Difficultas ergo tota superest, quòd dixerit nihil esse iterandum; sed loquitur tantùm de iteratione ceremoniarum, quæ non debent iterari, sed tantùm vnctio cum Oleo & Balsamo.

Obijc. Balsamum esse rarissimum: ergo non congruit diuinæ bonitati, quòd assignauerit pro materia Sacramenti aliquid quod vix reperiri potest. Resp. hanc rationem fore validam, si Confirmatio esset absolutè necessaria, tanquam medium ad salutem. Deinde, ex ipsis aduersarijs constat, quòd admixtio Balsami sit necessaria ex præcepto, & consequenter sub pœna peccati mortalis: ergo pari iure posset dici, quòd non congruat diuinæ bonitati aliquid præcepisse sub peccato mortali, quod sine difficultate non potest obtineri. Tandem dicendum est, quòd hæc ratio non obstet; quia modicum Balsami requiritur: vnde Fabianus Papa reprehendit Episcopos Orientales, quòd defectu Balsami renouarent tantùm Chrisma singulis triennijs, quasi esset excusatio ficta; ad essentiam enim Chrismatis non requiritur, vt singulæ partes eius contineant formaliter aliquid Balsami, sed sufficit quòd toti mixto saltem insit tantùm Balsami, vt omnes Chrismatis partes alterentur recipiendo in se eius odorem.

QVÆSTIO V.

Quænam sit materia proxima Confirmationis?

MAteria remota, vt diximus, est Chrisma, quod debet esse consecratum ab Episcopo sicut voluit traditio Ecclesiastica, & Concilium Romanum, sub Syluestro Primo, statuens nullum Presbyterum posse Chrisma conficere, non quidem inducendo nouam prohibitionem; sed declarando quæ iure di-

diuino erant prohibita. Ratio quare Chrisma debet esse consecratum, est, quia materia externa Sacramentorum, qua Christus vsus fuit, consecrata est antequam ad vsum Sacramenti applicetur; ideò nec Aqua in Baptismo, nec Panis in Eucharistia consecranda sunt, quia talia consecrauit Christus vsu suo; in Ordine autem, materia, quæ sunt vasa sacra, consecratur, & Oleum in Sacramento Extremæ-unctionis: in Pœnitentia verò & Matrimonio materia non consecratur, quia non est quid extrinsecum, sed sunt ipsi Pœnitentes aut Contrahentes. An autem potestas consecrandi Chrisma possit delegari simplici Sacerdoti ex dispensatione, aliqui credunt, alij probabilius negant; Concilium enim Florentinum postquam docuit Ministrum huius Sacramenti esse Episcopum, docet simplicem Sacerdotem ex concessione posse illud ministrare, sed cum Chrismate per Episcopum benedicto. Ex quo patet, Ecclesiam nunquam dispensasse, quod posset simplex Sacerdos Chrisma consecrare. Ex his ergo habetur, Chrisma compositum ex Balsamo & Oleo, & benedictum ab Episcopo, esse materiam remotam essentialem huius Sacramenti; vnde superest tantùm quòd assignetur materia proxima eius.

CONCLVSIO.

Materia proxima huius Sacramenti est vnctio seu applicatio Chrismatis in fronte Baptizati: debet, inquam, illa vnctio fieri in fronte, & in forma crucis, & hoc ex necessitate Sacramenti, quod probatur ex communi vsu & praxi Ecclesiæ; quæ verè confirmatum non censet illum, qui non fuerit taliter vnctus Chrismate. Ratio quam allegat Concilium Florentinum; est, quia hoc Sacramentum datur ad fidem Christi audacter & sine verecundia profitendam; frons autem est veluti sedes verecundiæ: ergo illa pars debet consignari, & in ea fieri vnctio cum signo crucis, vt scilicet confirmatus sine metu fidem, seu crucem Christi fateatur, quæ est Iudæis scandalum, gentibus autem stultitia.

Obijc. Apostoli confirmabant primos Christianos per impositionem manuum, vt habetur pluribus in locis sacræ Scripturæ; ergo non vngebant; &

proinde vnctio Chrismatis non est materia proxima huius Sacramenti. Resp. Apostolos dupliciter manus imposuisse; primò, quando dabatur Spiritus sanctus visibiliter cum dono linguarum, & hoc faciebant per solam manuum impositionem, quod non habebat rationem Sacramenti; non enim erat ceremonia permanens; & hanc potestatem dandi Spiritum sanctum visibiliter, voluit emere Simon Magus. Secundò Apostoli manus imponebant, quando volebant conferre Sacramentum Confirmationis; & pro tunc cum impositione manuum vngebant frontem recipientium, vt habetur ex traditione Apostolica & ex antiquis Patribus, qui vocabant hoc Sacramentum, Sacramentum vnguenti, & Sacramentum Chrismatis.

QVÆSTIO VI.

Quænam sit forma Confirmationis?

EX antecedentibus liquet de necessitate Sacramenti huius esse, quòd adsit Chrisma confectum ex Oleo & Balsamo, quod quidem debeat necessariò eadem necessitate Sacramenti esse consecratum ab Episcopo; ita quòd benedictio Episcopi non sit minus de essentia Sacramenti, quàm Balsamum cum Oleo: Quænam autem forma debeat coniungi cum illa vnctione quæ fit ex Chrismate, asseret

CONCLVSIO.

FOrma Sacramenti Confirmationis sunt hæc verba, *Consigno te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Hoc patet ex Concilio Florentino in decreto Vnionis, ex Pontificali Romano, & ex praxi Ecclesiæ. Quòd autem hæc forma legitima sit, patet, quia ibi significatur causa principalis, scilicet Trinitas, cùm dicitur, *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Secundò, indicatur causa ministerialis, nimirum ille qui confert, per hæc verba, *consigno, & confirmo.* Tertiò, denotatur persona quæ confirmatur, per pronomen, *te.* Quartò tandem innotescit effectus duplex huius Sacramenti, quorum vnus est facere aliquem Christi militem, ipsum insigniendo crucis signo, vnde di-

dicitur, *consigno te signo crucis*: alius verò est dare robur ad sustinendos impetus aduersariorum, confirmando scilicet; vnde additur, *confirmo te Chrismate salutis*. Porrò, hæc verba sunt de essentia Sacramenti; vnde qui diceret tantùm *signo te*, non addendo, *signo crucis*, aut *confirmo te*, non specificando *Chrismate salutis*: aut qui diceret tantùm *signo te signo crucis*, tacendo, & *Confirmo te Chrismate salutis*, aut vice versa, non faceret Sacramentum. Non esset etiam validum, si supprimerentur verba, *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*.

QVÆSTIO VII.

Quis sit Minister huius Sacramenti?

VVicleffus improperat Ecclesiæ Romanæ, quæ vult solum Episcopum esse ministrum ordinarium huius Sacramenti arguens Romanos, quòd sint in errore Donatistarum, qui dicebant valorem Sacramenti pendere à dignitate Ministri: sed maximè fallitur; Donatistæ enim ideò damnati sunt, quod dicerent valorem Sacramenti procedere à bonitate Ministri, & Sacramenta non validè conferri ab improbis; quod nos ipsi damnamus, licèt asseramus Ministrum huiusce Sacramenti debere esse ad Episcopatus dignitatem euectum.

CONCLVSIO PRIMA.

SOlus Episcopus est ordinarius Minister huius Sacramenti. Sic Concilium Florentinum in decreto de Armenis, & Tridentinum Sessionis 7. can. 3. de Confirmatione, vbi dicitur; *Si quis dixerit, sanctæ Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemuis simplicem Sacerdotem, Anathema sit*. Ius etiam Canonicum capite *manus*, de consecratione, distinct. 5. hoc habet, *Manus quoque impositionis Sacramentum ab alijs perfici non potest, quam à summis Sacerdotibus; nec tempore Apostolorum ab alijs quàm ab ipsis Apostolis legitur aut scribitur peractum esse*. Ratio congruentiæ, est D. Bonauenturæ, quia Episcopus in Ecclesia est veluti dux in exercitu: sicut ergo ducis est consignare suos milites; sic etiam ad Episco-

pum pertinet consignare Christianos, quia per Confirmationem sunt veluti milites Christi.

Obijc. Actuum 9. Ananias qui erat tantùm Sacerdos (vt ait Augustinus) imposuit manus super Paulum, ergo hoc non spectat tantùm ad Episcopos. Respondeo, Ananiam imposuisse manus super Paulum, non vt ipsum confirmaret, quia nondum Paulus erat baptizatus, sed vt illi visum restitueret, & sic pertinet tantùm ad Episcopum confirmare: hoc autem facere potest, modò sit consecratus, etiamsi sit excommunicatus, suspensus & hæreticus; caracter enim Episcopalis semper remanet, & administratio Confirmationis est actus solius Ordinis Episcopalis.

CONCLVSIO SECVNDA.

QVilibet Sacerdos potest ex commissione Summi Pontificis hoc Sacramentum conferre. Nec est quòd Soto imputet Scoto hoc negasse; iste enim in 4. dist. 7. q. 1. in solutione dubij tertij dicit, quod Minister est Episcopus vel alius cui committi poterit; quando desunt autem Episcopi, constat; quia Gregorius Magnus hoc concessit Presbyteris Sardiniæ. Gregorius etiam 13. refertur dispensasse cum Sacerdote in India: Concil. denique Florent. in decreto Eugenij dicit, aliquando per dispensationem Apostolicæ Sedis id concessum fuisse; propter hoc tamen non mutatur essentia huius Sacramenti, quia essentialis Minister illius, non est solus Episcopus, nisi ordinarius, sed hic & ille Sacerdos habens dispensationem summi Pontificis, qui solus dispensare potest in fauorem Presbyteri solius, non alterius qui sit ipsi inferior.

Obijc. De commissione Episcopi confirmare possunt simplices Sacerdotes ex Concilijs Tolet. & Arausic. & ex Innocentio Papa, dicentibus, quòd nemo audeat Chrismate præsente Episcopo, nisi ab eo illi fuerit præceptum. Respondeo hæc Concilia & ipsum Innocentium non loqui de Chrismatione Confirmationis; sed Concil. Arausic. loquitur de vnctione, qua vngebantur hæretici, dum conuertebantur ad Ecclesiam, quos in istis locis vngebant, vt supplerent ceremonias, quas hæretici omiserant in Baptismo, Concil. Tolet. loquitur de vnctione quæ fit

in

in baptiſmo in vertice baptizandorum; aliàs enim non licebat ſimplici Sacerdoti vngere baptizandum Chriſmate, imò nec baptizare, niſi abſente Epiſcopo, vt habet D. Leo Epiſtol. 8. in fine vbi ſcribit, *Id neque coram Epiſcopo licèt Presbyteris, in baptiſterium introire, nec præſente Antiſtite, infantem tingere, aut ſignare.* Quoad Innocentium tandem, loquitur de vnctione, qua vngi ſolebant Energumeni, vt ab illis depelleretur dæmon.

QVÆSTIO VIII.

Qui poſsint confirmari.

NOn quæritur hic, quinam debeant accipere hoc Sacramentum, nullus enim ad hoc tenetur, cum non ſit neceſſarium neceſſitate medij; aliàs Eccleſia curaret, vt qui moriuntur, illud reciperent: non eſt etiam neceſſarium neceſſitate præcepti, niſi pro Ordinandis, nullum enim extat præceptum nec diuinum, nec Eccleſiaſticum quoad omnes, ſed ſolùm pro illis, qui ſaltem tonſuram clericalem recipere cupiunt; vt habetur ex Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. de Reformatione. Quòd ſi Scotus videatur dicere, hoc Sacramentum eſſe neceſſarium ſub peccato mortali; hoc debet intelligi, quòd ſi omitteretur ex contemptu, reuera eſſet peccatum mortale; imò ſentiunt communiter Doctores, quòd in caſu neceſſitatis recipienda ſit confirmatio, quando v. g. aliquis verſatur inter hæreticos: indiget enim virtute quadam ſpeciali ad proteſtandam & defendendam fidem, & hoc robur per Confirmationem accipitur: remanet ergo tantùm, vt videamus quinam poſſint confirmari.

CONCLVSIO.

LIcèt Confirmatio poſſit dari omnibus baptizatis, tum infantibus, tùm adultis; conuenientius tamen eſt, ipſam differre ad rationis ætatem, ſic Catech. Rom. dicens, poſt Baptiſmum Sacramentum Confirmationis poſſe miniſtrari; ſed minùs tamen expeditè hoc fieri, antequã pueri vſum rationis habuerint; vnde alij aſſerunt expectandum eſſe duodecimũ

annum, meliùs tamen alij septimum. Ex dictis potest colligi, amentes perpetuos posse confirmari; si enim infantes ante vsum rationis possint recipere hoc Sacramentum; ergo & amentes perpetui qui sunt veluti infantes: quoad illos qui aliquando rationis vsum habuerunt, & in amentiam sunt lapsi posteà, si non constet illos in vltimo actu sanitatis fuisse in peccato mortali, possunt confirmari, etiamsi anteà non expetierint hoc Sacramentum.

QVÆSTIO IX.

Quosnam effectus producat Confirmatio?

HOc iam censetur explicatum ex his quæ diximus agendo de Sacramentis in genere, vbi asseruimus quodlibet Sacramentum producere gratiam habitualem, siue in entitate, siue augmento, & gratiam Sacramentalem, quæ actualis est: insuper etiam asseruimus Baptismum, Confirmationem, & Ordinem conferre caracterem in suscipientibus: Quia tamen hic explicare tenemur quæ pertinent ad Confirmationem, nobis explicandum incumbit qui sint ipsius effectus.

CONCLVSIO.

COnfirmatio confert caracterem, augmentum gratiæ habitualis, & gratiam sacramentalem. Primum patet ex iam dictis de Sacramentis in genere: dicam tantùm hunc caracterem consignare Christianum in militem Christi, & illum deputare partim ad agendum, scilicet ad profitendam fidem; partim ad patiendum, nimirum ad receptionem tonsuræ clericalis & sacrorum Ordinum: hic autem caracter distinguitur realiter à caractere baptismi, quia sunt duo Sacramenta distincta, quæ debent habere consequenter effectus distinctos. Secundum patet ex se, quia omnia Sacramenta conferunt gratiam suo modo: Sacramenta scilicet mortuorum cōferunt gratiam in se; Sacramenta autem viuorum conferunt gratiam in augmento ordinariè & per se, licèt per accidens aliquando possint causare gratiam in se, v. g. quando quis habens solam attritionem, putat se esse debitè

debitè absolutum, licèt non sit reuera defectu intentionis Ministri, & posteà vt talis accedit ad Eucharistiam, vel ad Confirmationem, mediante vno horum Sacramentorum, recipit gratiam habitualem in se consideratam, non verò augmentum gratiæ, quia illam antea non habebat. Tertium tandem euidens est; quia cùm quodlibet Sacramentum habeat finem specialem, confert gratiam specialem suo fini accommodatam, & ea quæ confertur per Confirmationem, est protectio Spiritus sancti, qua aliquis conseruat fidem Catholicam & illam intrepidus protestatur publicè.

QVÆSTIO X.

Quid requiratur in Confirmando?

QVoniam diximus duos esse præcipuos effectus Confirmationis, nimirum caracterem, & gratiam; nunc loquendum venit de dispositionibus quæ requiruntur, vt vterque effectus producatur in illo, qui confirmationem suscipit.

CONCLVSIO.

VT caracter recipiatur, sufficit voluntas recipiendi Sacramentum; vt verò Confirmandus recipiat augmentum gratiæ habitualis, exigitur vt præexistat in gratia. Ratio primi est, quia caracter est compatibilis cum peccato; & sic ad recipiendum caracterem Confirmationis, non requiritur gratia præexistens; sed sufficit voluntas recipiendi illum: sicut, vt baptizatus recipiat caracterem baptismi, sufficit quòd voluntatem habeat recipiendi baptismum: hoc etiam debet intelligi tantùm de adultis; quandoquidem enim diximus, Confirmationem posse conferri infantibus, qui propria intentione carent: in illis ergo non requiritur propria voluntas, sed aliena saltem sufficit, siue sit Ecclesiæ, siue sit parentum, aut aliorum qui puerum confirmandum exponunt. Quoad secundum, euidens est; quia Sacramenta viuorum gratiam præsupponunt, & illam augent: ergo requiritur vt ille qui confirmandus est, iam in gratia existat, vt possit recipere augmentum eius: augmentum enim alicuius qualitatis præsupponit illam qua-

litatem iam existentem in suo esse. Quoniam ergo ad recipiendam Confirmationem requiritur gratia, ideò ille qui confirmandus est, si peccauerit post Baptismum, indiget contritione, aut saltem attritione cum confessione, aliàs poneret obicem; non requiritur autem confessio per se, quia nullum extat præceptum; nisi quando confirmandus est conscius peccati; vnde qui sine cõfessione susciperet hoc Sacramentum, putans se esse contritum, cùm sit attritus tantùm, reciperet gratiam per Confirmationem; quia quodlibet Sacramentum habet vim faciendi ex attrito contritum.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quinam sint ritus huius Sacramenti?

SAcramentum hoc cùm possit tantùm conferri à Ministro solemni, eleuato scilicet ad dignitatem Episcopalem, non potest etiam dari vel saltem non debet, nisi cum certis quibusdam cæremonijs, quarum aliæ præcedunt, aliæ concomitantur, aliæ denique subsequuntur illius administrationem.

CONCLVSIO.

RItus antecedens collationem Confirmationis sunt hi. Conficitur Chrisma, ad cuius consecrationem Episcopus primò benedicit oleum & balsamum: Secundò idem Episcopus halat super os ampullæ continentis oleum, & post eum duodecim Sacerdotes, ad denotandam Spiritus sancti plenitudinem olim datam per insufflationem, Ioann. 20. vbi Christus insufflauit, & dixit Apostolis, *Accipite Spiritum sanctum*. Tertiò miscetur balsamum cum oleo, Quartò Episcopus Chrisma confectum salutat, sine mitra dicens ter, *Aue sanctum Chrisma*, submissa voce in primis, deindè paulò altiori. Quintò hoc fit quotannis feria quinta in cœna Domini.

Quoad ceremonias comitantes collationem Confirmationis; primò destinatur tempus, quod communiter erat in vigilia Pentecostes, quia eo tempore Apostoli roborati sunt, & nunc est quodlibet aliud; quolibet enim tempore confirmare solent Episcopi, nimi-

nimirum temporibus suę visitationis. Secundò debet fieri in loco honesto, licèt extra Ecclesiam. Tertiò Episcopus debet esse in Pontificalibus. Quartò debet esse aliquis qui confirmandum offerat. Quintò ex decentia tam Confirmans, quàm confirmatus debent esse ieiuni ob reuerentiam Sacramenti. Dixi, ex decentia non ex præcepto; mos enim inualuit, vt post prandium confirment Episcopi.

Quoad sequentes cęremonias. Primò, frons confirmati ligatur vitta, nè Chrisma alijs rebus adhæreat, vel ut significetur, gratiam Confirmationis esse conseruandam. Secundò, Episcopus leui alapa confirmatum percutit, vt Confirmatus reminiscatur se hoc Sacramētum recepisse, nè scilicet iteretur Confirmatio, quæ est Sacramentum irreiterabile; quandoquidem confert indelebilem caracterem: percutitur etiam confirmatus, vt discat in posterum forti animo omnes iniurias, imò & mortem, pro Christi fide esse tolerandas. Sunt & aliæ cæremoniæ, de quibus consulendum est Rituale Episcoporum.

CAPVT TERTIVM.

De Sacramento Eucharistia.

DOctores, qui communiter tractationem Sacramentorum aggrediuntur, præponunt Eucharistiam Pœnitentiæ, & hoc iure, quia quandoquidem Eucharistia in moralibus, correspondet nutritioni in naturalibus, & ad nutritionem vel in nutritione morbus aliquando accidit: sic etiam Eucharistia, quæ est nutritio quædam spiritualis, à nobis præponenda est Pœnitentiæ, quæ est veluti remedium à Christo præparatum ad medendas animas, si fortè in peccatum lapsæ sint. Antequam ergo de Sacramento Pœnitentiæ loquamur, nobis explicandum incumbit augustissimum Eucharistiæ Sacramentum.

QVÆ-

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Eucharistia, quotuplex & quando instituta fuerit?

SIcut natura Dei vno & eodem nomine explicari non potest, sic & mysteria diuina pluribus nominibus indigent, vt perfectè concipiantur: vnde Eucharistia, quæ est mysteriorum nostræ religionis præstantissimum, pluribus insignitur. Dicitur primò Eucharistia, idest gratiarum actio, vel bona gratia; quia Christus hoc Sacramentum instituendo gratias egit; vel quia nos illud recipiendo, gratias agere debemus; vel tandem quia continet Christum gratiarum omnium fontem. Dicitur secundò Synaxis, idest collectio, & latinè communio vocatur; non quòd sit necessarium Eucharistiam pluribus simul administrare, vt volunt hæretici, sed quia vnit homines Christo, tanquam capiti, & inter se illos coniungit, vt membra cum membris. Tertiò dicitur Viaticum, quia est viatorum cibus & præsertim infirmorum, qui illo roborantur ex hac vita ad Dei tribunal progredientes. Quartò dicitur Sacrificium & Hostia, quia non solùm habet rationem Sacramenti, sed & Sacrificij, vt dicetur suo loco.

CONCLVSIO PRIMA.

EVcharistia est Sacramentum, quod sub speciebus panis & vini continet corpus & sanguinem Christi ad conseruationem vitæ spiritualis. Dicitur Primò *Sacramentum* & hoc constat tum apud Catholicos, tum apud Hæreticos. Dicitur secundò, *sub speciebus panis & vini*, ad explicandam materiam, quæ est panis & vinum; ponendo etiam, *sub speciebus*, innotescit vis consecrationis, per quam desinit esse panis & succedit corpus Christi / Additur tertiò, quòd Eucharistia *coniunctiuè contineat corpus & sanguinem Christi*, vt explicetur natura integra huius Sacramenti quoad significationem; significat enim refectionem quæ integratur ex potu & cibo, licèt quantùm ad substantiam, Sacramentum integrum sit sub vna tantùm specie. Subiungitur tandem, *ad conseruationem vitæ*

spi-

piritualis; & in hoc denotatur effectus & finis huiusce Sacramenti.

CONCLVSIO SECVNDA.

SAcramentum Eucharistiæ non est vnum, si sumatur materialiter; sed est vnum, si formaliter accipiatur. Ratio primi est, quia ibi sunt plura Sacramenta materialiter, vbi sunt plures res sensibiles, qnarum vna potest significare & conferre gratiam sine alia; sed in Eucharistia sunt plures materiæ, scilicet panis & vinum, sunt plures formæ etiam, scilicet *Hoc est corpus meum*, *hic est calix sanguinis mei*, & quodlibet horum potest conferre gratiam sine alio, vt patet ex laicis qui recipiunt tantùm vnam speciem: ergo sunt plura Sacramenta materialiter. Ratio secundi est, quia Eucharistia significat refectionem spiritualem animæ; sed refectio perfectius denotatur in speciebus panis & vini simul, quàm in specie solius panis, vel solius vini, licèt Christianus æquè reficiatur ex sumptione vnius speciei tantùm, quàm duarum, quoniam quælibet carnem & sanguinem Christi continet: ergo Eucharistia formaliter sumpta esttantùm vnicũ Sacrameatum, quoniam significat vnicam refectionẽ.

CONCLVSIO TERTIA.

EVcharistiæ Sacramentum fuit institutum in nocte cœnæ, post comestionem scilicet Agni Paschalis. Hoc est conforme D. Paulo qui ad Corinth. scribens narrat, quòd Christus *in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens benedixit ac fregit, deditque discipulis suis dicens, Accipite & manducate, hoc est corpus meum*. Ratio conuenientiæ huius est, quia testamenta solent confirmari imminente morte: cùm ergo Christus per suam passionem nobis legare voluerit gloriam cœlestem, tanquam hæreditatem; voluit paulò ante mortem nobis dare suum corpus & sanguinem, tanquam pignus vitæ æternæ. Errant ergo qui dicunt Christum nobis suo testamento reliquisse Corpus; sed dicendu est quod nobis legauerit gloriam æternam, faciendo nos suos hæredes & cohæredes Christi, in cuius gloriæ pignus & assecurationem

nem nobis reliquit corpus & sanguinem suum, tanquam viaticum aliquod, quo perducerentur ad illam hæreditatem capessendam. Quoad ordinem autem quem tenuit Christus in institutione huius Sacramenti, hunc affert Maldonatus. Primò facta fuit cœna legalis consistens in comestione Agni Paschalis; secundò facta est cœna communis; tertiò lotio pedum; quartò institutio Eucharistiæ; quintò discessio Iudæ; sextò concio Domini.

QVÆSTIO II.

Ex quibus constet Sacramentum Eucharistiæ?

NOn loquimur hic de Sacramento Eucharistiæ in fieri, quia constat ipsum, sicut alia Sacramenta fieri per materiam, quæ est panis & vinum; per formam, quæ consistit in verbis, & per ministrum, qui est Sacerdos; sed loquimur de Eucharistia in facto esse, & vt est quid permanens; & de ipsa sic sumpta quærimus quænam sint ea, ex quibus constat.

CONCLVSIO.

SAcramentum Eucharistiæ, tanquam totum aliquod morale, constituitur ex corpore & sanguine Christi, & speciebus: seu, vt dicit Scotus, ex corpore & sanguine Christi, quatenus dicunt relationem ad species: non consistit enim hoc Sacramentum in materia & forma, scilicet in pane & verbis, quia Eucharistia tamdiu est Sacramentum, quamdiu corpus & sanguis Christi in ea permanent, panis autem & verba non remanent, quando adsunt corpus & sanguis Christi: ergo Eucharistia in facto esse non constituitur ex illis: Non constat etiam hoc Sacramentum ex corpore & sanguine, quia ad Sacramentum requiritur signum visibile: Denique solæ species non faciunt etiam Sacramentum, quia ad rationem Sacramenti requiritur, quòd sit signum visibile rem inuisibilem continens: ergo remanet, vt constituatur ex vtroque, nimirum ex speciebus, quæ

sunt signa visibilia, & ex corpore & sanguine Christi, quæ sunt res sacræ.

Obijc. Eucharistia ex Tertulliano est figura corporis Christi; sed figura inuoluit absentiam rei figuratæ: ergo hoc Sacramentum non constat corpore Christi. Respondeo, Tertullianum velle corpus Christi in Eucharistia esse figuram corporis Christi extensi in ara crucis, vnde Eucharistia vocatur memoriale Passionis Christi: non ergo est figura corporis Christi simpliciter, nisi sit figura plena significato, non verò vacua; sicut verbum dicitur figura substantiæ Patris: figura inquam plena, est enim eadem Patris substantia. Nec quis dicat, nihil esse simul Sacramentum, & rem Sacramenti, proindeque corpus Christi non esse Sacramentum, quoniam est res Sacramenti, quia producitur per verba. Resp. enim Sacramentum Euucharistiæ habere hoc speciale, quòd sit simul tum Sacramentum, tum res Sacramenti: corpus, inquam, Christi est res Sacramenti, quia producitur per verba Sacramentalia, & est Sacramentum, quia cum speciebus producit gratiam.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Sacramentum Eucharistiæ sit necessarium?

QVia multoties loquuti fuimus de necessitate tum medij, tum præcepti, tædiosum esset, hic rursus explicare quid sit vtraque necessitas, sed videndum tantùm est, qua necessitate Eucharistia sit necessaria.

CONCLVSIO PRIMA.

EVcharistia non est necessaria absolutè necessitate medij, est tamen medium ita vtile, vt dicatur quasi moraliter necessarium.

Probatur primum, quia Eucharistia nō est medium institutum ad iustificationem; siue remissionem peccati mortalis; imò receptio Eucharistiæ præsupponit iustificationem vt licitè fiat; & sic non est necessaria, nec in re, nec in voto, quia votum de aliqua re faciendi non est necessarium, nisi ipsa res sit necessaria: vnde cùm susceptio Eucharistiæ non sit necessa-

cessaria, consequenter votum eius non erit necessarium. Quòd si dicatur aliquando necessaria necessitate medij; hoc est secundariò, ratione scilicet præcepti adiuncti; obseruatio enim mandatorum Dei & Ecclesiæ est medium necessarium ad salutem, conformiter responsioni Christi, *si vis ad vitam ingredi, serua mandata.*

Probatur secundum, certum enim est ex Concil. Trid. sess. 6. Canone 22. nos non posse diu in gratia perseuerare, sine specialibus auxilijs Dei, ad quæ obtinenda Sacramentum hoc est efficacissimum. Deinde, Eucharistia est præcipuus animæ cibus, & non potest diu vita persistere nisi mediante cibo: ergo est medium ita vtile, vt sit quasi moraliter necessarium.

Obijc. Pœnitentia, Baptismus & Eucharistia sunt eiusdem necessitatis, vt patet ex Script. quæ ijsdem verbis hæc Sacramenta præcipit: de Baptismo enim dicit, *Nisi quis renatus fuerit &c.* de Pœnitentia ait, *Nisi pœnitentiam egeritis, &c;* & de Eucharistia, *Nisi manducaueritis, &c.* ergo sicut Baptismus & Pœnitentia sunt necessaria necessitate medij, sic & Euchatistia. Resp. negando consequentiam; quia necessitas Sacramentorum non pendet tantùm ex modo loquendi Scripturæ, sed ex ipsorum natura & institutione; vnde cùm Baptismus & Pœnitentia sint instituta ad infusionem gratiæ quæ absolutè necessaria est, ideò sunt necessaria necessitate medij; quia verò Eucharistia destinatur tantùm ad augmentum gratiæ, non est necessaria medij necessitate.

Instabis, Eucharistia est instituta vt cibus animæ; sed necessarius est absolutè cibus pro vita corporali: ergo & Eucharistia pro vita spirituali. Respondeo, cibum animæ non esse ita necessarium, ac cibum corporis; quia cibus animæ potest suppleri per actus amoris, & per bona opera. Quod si aliqui Patres legantur communicasse infantes: ex hoc non potest inferri Eucharistiæ necessitas absoluta, sed hoc tantùm fiebat, quia erat vsus huiusce temporis, & hoc ratione præcepti.

CONCLVSIO SECVNDA.

HOc Sacramentum est necessarium necessitate præcepti, tum diuini, tum Ecclesiastici.

Quoad præceptum diuinum, habetur Ioannis 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*. Quoad tempus autem quo obligat hoc præceptum; hoc est quando Eucharistia iudicatur necessaria ad conseruandam vitam spiritualem gratiæ contra tentationes: hæc enim est differentia inter præcepta affirmatiua & negatiua, quòd prima obligent tantùm, quando vrget necessitas finis, propter quem sunt instituta; secunda verò obligent semper & pro semper: præceptum ergo Eucharistiæ obligat primò in articulo mortis, tunc enim tentationes solent esse grauiores; secundò in reliqua vita, quoties opus est remedio ad perseuerandum in gratia, vt in grauioribus tentationibus; tertiò, quando quis prudenter putat se non ampliùs habere occasionem communicandi in tota vita; tunc enim debet se præmunire contra tentationes futuras.

Quoad præceptum Ecclesiasticum, semper extitit in Ecclesia: Initio nascentis Ecclesiæ omnes qui intererant sacrificio missæ, tenebantur communicare: cùm ille feruor charitatis minueretur, Fabianus Papa iussit ter communicare quolibet anno, in Natiuitate Domini scilicet, in Paschate & Pentecoste; vbi Soter Papa adiecit feriam quintam in cœna Domini: nunc statutum est, vt omnes saltem in Paschate communicent. Quòd si propter rationabilem causam non possint sumere Eucharistiam in Paschate, cõtrouertuntur authores, an teneantur communicare in prima occasione; negant enim Soto, Antoninus & Syluester, putantes hoc manere liberum; quia, inquiunt, communio Paschalis est præceptum affirmatiuum, quòd obligat tantùm pro tempore præscripto; meliùs tamen alij affirmant.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

Quanam sit materia Eucharistiæ?

CVm locuti fuerimus de materia proxima, interna & permanenti Eucharistiæ, quæ consistit in speciebus, sub quibus continentur corpus & sanguis Christi; nunc agendum est de materia remota externa & transeunte, quæ desinit esse per verba consecratoria, & ex qua fit hoc Sacramentum.

CONCLVSIO PRIMA.

MAteria Eucharistiæ sunt panis & vinum. Matth. enim 26. Marci 14. Lucæ 22. & ad Corinth. 2. legimus Christum accepisse panem in confectione huius Sacramenti, & calicem in quo erat vinum; vt patet ex verbis sequentibus, *Non bibam amodò de hoc gemine vitis*; & iussit facere quod fecit, dicens, *Hoc facite*: ergo tenere debemus materiam huius Sacramenti esse panem & vinum; & hoc est conforme tum Concilijs, tum Patribus, quos superfluum esset recensere. Nulla dari potest ratio conuincens de hac veritate, quia Christus in quacumque alia materia potuit instituere Eucharistiam, saltem manducabili & potabili; sed potest assignari ratio congruentiæ, quia scilicet sicut panis & vinum sunt congrua corporis alimenta, sic Eucharistia sub speciebus panis & vini congruum est alimentum animæ. Quòd si canones permittant afferri vuas, oleum & incensum; hoc est tanquam oblationes, & ceremonias ad honorem Dei & Sanctorum, & etiam in Sacerdotum alimenta.

CONCLVSIO SECVNDA.

PAnis, quæ est materia huius Sacramenti, debet esse triticeus. Sic Concilium Flo. & Catechismus Concil. Trid. vbi habetur, traditionem Ecclesiæ esse, vt in pane triticeo consecratio fiat; vnde non sufficit vt fiat in hordeo, auena, milio, frumento nigro; sed requiritur, quòd secundum iudicium peritorum habeat veram rationem tritici, siue ita vocetur, siue

non;

non:& quando dubium erit an ſit verè triticum, necnè, materia erit dubia, & in ea non debet confici Sacramentum, maximè cùm Euchariſtia non ſit abſolutè neceſſaria. Quoad ſelicam ſeu ſecalam, aliqui putant eſſe materiam propriam Euchariſtiæ, dicentes non differre ſpecie à tritico, ſed eſſe triticum inferius: meliùs tamen dicendum eſt, eſſe materiam dubiam, in qua non licet fieri conſecrationem ſine peccato mortali. Porrò, panis ille triticeus debet macerari ex aqua pura & elementari, & concoqui ad ignem, maſſa enim cruda farinæ aqua ſubactæ non eſt cibus vſualis. Tandem panis ille igne coctus non debet iterum oleo vel butyro eſſe frixus, quia non eſſet panis vſualis, ſed potiùs placenta, aut aliquid ſimile.

CONCLVSIO TERTIA.

Panis ille triticeus poteſt eſſe vel azymus vel fermentatus: quod habeat enim fermentum, hoc eſt accidentale pani, & ſine fermento, vel cum fermento, non eſt minùs panis; ergo erit ſemper materia propria Euchariſtiæ. Hoc confirmat Conc. Flor. in decreto vnionis, vbi Eugenius 4. præcepit tam Græcis, quàm Latinis, vt in hac parte vſum ſuæ Eccleſiæ retineant, quod habetur in praxi: Græci enim fermentato pane vtuntur, & Latini azymo. Licèt autem in vtroque conſecratio fieri poſſit, panis tamen azymus magis accedit ad conſecrationem quam fecit Chriſtus, qui vſus fuit pane azymo; erat enim primus dies azymorum, ſcilicet 14. Lunæ Martij, & tunc non licebat vti pane fermentato ſecundùm dictum Exodi 2. *Et edent carnes nocte illâ, & azymos panes*: Hoc non impedit tamen, quin Eccleſiæ cuilibet liceat vti conſuetudine ſua; imò Græci non debent vti pane azymo, nec Latini fermentato.

CONCLVSIO QVARTA.

Vinum cuiuſcumque ſpeciei eſt materia apta huius Sacramenti, dummodo ſit vinum vſuale & potabile, non poteſt ergo fieri conſecratio in vuis nō expreſſis, quia non ſunt vinum, nec dicuntur bibi: non poteſt etiam fieri in liquore deprompto ex vuis agreſtibus & alijs non maturis; quia ex illis non fit vinum

po-

potabile, sed Omphacium: non potest etiam fieri consecratio in liquore expresso ex vuis siccis, si possit aliquis exprimi; quia pro tunc sunt corruptæ, & talis liquor non esset vinum: non potest etiam fieri consequenter in aceto, non est enim ampliùs vinum, sed vinum corruptum; potest tamen fieri in musto, idest, in vino recenter ex vua expresso, licèt non debeat fieri, nisi sit depuratum & coctum: potest etiam fieri in vino congelato, quia species congelatæ possunt retinere liquorem qui ante congelationem consecratur: ergo & ipsum sanguinem recipere possunt; & proinde in ijs fieri consecratio; quia sunt actu vinum & de facile potabile; non sic in Baptismo, quia ad Baptismum actualis ablutio requiritur.

CONCLVSIO QVINTA.

PArum aquæ debet admisceri vino, non quidem de necessitate Sacramenti, sed ex præcepto Ecclesiæ. Sic Conc. Trid. in Catechismo cap. de Eucharistia. Ecclesia autem hoc præcipiens secuta est exemplum Christi, qui consecrauit in vino aqua diluto, vt habet Concil. Carthag. can. 24. vt etiam ait Clemens Rom. lib. 8. Constitutionum Apostolicarum cap. 12. Si tamen hoc fecit Christus, non iussit vt fieret à nobis, vt patet ex Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. dicente præceptum fuisse ab Ecclesia Sacerdotibus, vt aquam vino miscerent; & sic talis mixtio non est de necessitate Sacramenti, nec præcepti diuini, sed Ecclesiastici, quod ortum habuit ab Apostolis, vt scilicet repræsentetur sanguis & aqua è latere Christi fluentes, & vnio Ecclesiæ cum Christo, per aquas enim populi significantur.

QVÆSTIO V.

Vtrùm materia consecranda debeat esse præsens sensibilis & determinata?

EX dictis in præcedentì quæstione constat, panem triticeum esse materiam Eucharistiæ, nec refert an sit fermentatus aut azymus quoàd valorem Sacramenti; licèt esset peccatum non seruare morem

suæ

ſuæ Eccleſiæ: quamquam verum ſit dicere, quod Græcus apud Latinos exiſtens poſſit in azymo celebrare, ſecundùm hoc dictum: *Cùm fueris Romæ, Romano viuito more*. Conſtat etiam vinum eſſe materiam, etiamſi fuerit miraculosè productum: vt vinum nuptiarum Canæ in Galilæa; non tamen vinum nimis coctum erit materia propria, quia mutauit ſpeciem vini. Quoad quantitatem panis & vini conſecrandi, neminem latet, quamlibet magnam quantitatem panis & vini poſſe conſecrari; quia non eſt repugnantia ex parte materiæ, cùm ſit apta ad conſecrãdũ, ſicut & quælibet minima pars: non eſt etiam repugnantia ex parte formæ, quia verba conſecrationis poſſunt proferri ſuper quamlibet quantitatem: nec denique repugnat ex parte Miniſtri, cùm poſſit habere intentionem conſecrandi quamlibet quantitatem. Hoc tamen licitè fieri non poteſt; qui enim in tanta quantitate conſecraret, quæ non poſſet in tempore opportuno ſumi, grauiter peccaret, faceret enim iniuriam tanto Sacramento, cùm ſpecies poſſent corrumpi, & Sacramentum deſinere ſine vſu, qui eſt ſecundarius finis Euchariſtiæ; vbi productio corporis Chriſti eſt finis primarius. An autem fieri poſſit talis conſecratio in minima parte panis aut vini, reſoluet

CONCLVSIO PRIMA.

QVæcumque pars quantumuis parua panis, poteſt eſſe materia conſecrationis, modò ſit ſenſibilis. Ratio primi eſt, quia quælibet parua quantitas eſt panis, & panis eſt materia apta. Ratio ſecundi eſt, quia ſi tam exigua eſſet, vt non poſſet videri, aut tangi, non poſſet deſignari à Sacerdote, & ſic non poſſet dicere, *Hoc eſt corpus meum*. Deinde, ex definitione Sacramenti, Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile: ergo & materia eius ſenſibilis; ſi tamen minima pars manet vnita toti, etiamſi eſſet ita exigua, vt non poſſet tangi & videri, ſub ea poſſet recipi & conſeruari corpus Chriſti, quia illa eſſet ſemper ſenſibilis, ſi non reſpectu ſui, ſaltem reſpectu totius. Sic etiam dicendum eſt de minima guttula vini; Non verò idem eſt ſentiendum de minima gutta aquæ reſpectu Baptiſmi, quia Baptiſmus

consecratio. Vnde certum est primò, quòd ille qui ex decem hostijs vellet tantùm quatuor consecrare, non determinando quas vellet, nullam consecraret. Certum est secundò, quòd qui vellet vnam partem vini aut panis consecrare, non determinando qualem partem, non consecraret, benè autem si determinaret illam aut illam partem; licèt difficile esset partem consecratam à non consecrata discernere, grauiter tamen peccaret. Certum est tertiò quòd qui tres hostias teneret, putans esse tantùm vnam, quia simul iunctæ sunt, omnes consecraret; præsumitur enim ex virtuali intentione, quam habet consecrandi quod tenet; deinde habent rationem vnius: si haberet tamen intentionem explicitam consecrandi tantùm hostiam quam videt, aliæ duæ non essent consecratæ. Certum est tandem, quòd si Sacerdos multas ad altare tulerit hostias cum animo illas consecrandi, & dùm consecrat, intendit consecrare eam quam habet præ manibus, non cogitando de alijs, omnes consecrat propter virtualem intentionem actu contrario non reuocatam.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm necessariò debeant simul consecrari panis & vinum?

HÆc quæstio non intelligitur de necessitate Sacramenti; si quis enim tantùm panem consecraret aut vinum, esset verum & perfectum Sacramentum, quia contineret corpus Christi & ipsius sanguinem: esset inquam, perfectum in primaria significatione, quia Christum præsentem significaret; non in secundaria, quoniam significat secundario refectionem quæ in corporalibus fieri solet ex potu & cibo: loquimur ergo de necessitate præcepti.

CONCLVSIO.

DE præcepto, tum diuino, tum etiam Ecclesiastico, debent consecrari simul panis & vinum. Primum conceditur ab omnibus, excepto Nauarro & certis quibusdam. Et ratio nostra est, quia de iure diuino debet fieri sacrificium quotiescumque fit con-

secratio, vt patet ex his verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, vbi Christus ostendit sacerdotem debere consecrare offerendo & consecrando, secundùm Conc. Trid. sess. 22. c. 1. sed sacrificium non esset perfectum sine consecratione vtriusque, ad sacrificium enim requiritur mactatio hostiæ, vnde sicut Christus mactatus fuit in morte, & ipsius sanguis à corpore separatus; ita in sacrificio Missæ fieri debet eadem separatio: vnde vi verborum solum corpus est sub specie panis, & solus sanguis sub specie vini, licèt per concomitantiam corpus, & sanguis sint sub vtraque specie: ergo non potest fieri consecratio ex solo pane. Secundum verò habetur ex iure Canonico cap. *Comperimus* de Consecratione dist. 2. vbi habetur quòd conficiens sub vna tantùm specie, committit sacrilegium graue; non est autem peccatum nisi per violationem præcepti: ergo consecratio in pane & vino est necessaria necessitate præcepti Ecclesiastici.

Obijc. Si Sacerdos non posset consecrare vnam tantùm speciem, non posset etiam communicare in vnica specie, sed potest hoc sicut & Laicus: ergo & illud. Respondeo concedendo sequelam maioris, quia sacrificium non perficitur sola oblatione, sed & consumptione; vnde vt perfectum sit sacrificium, debet sumere vtramque speciem: ad minorem verò dico, quòd Sacerdos non celebrans possit communicare sub vna specie sicut Laicus, & pro tunc Eucharistia est tantùm Sacramentum, non verò sacrificium. Vnde ex dictis patet, quòd Sacerdos habens tantùm panem & non vinum, non debeat consecrare panem ad communicandum infirmum; tale enim præceptum tantùm obligat, quando est commoditas sine aliquo peccato. Si quis dicat, Christum consecrasse sub sola specie panis in Castello Emmaus: Respondendum est, quòd hoc potuit facere ex potestate excellentiæ, quæ non competit alteri à Christo. An autem summus Pontifex possit in hoc casu dispensare; alij hoc probabile tenent, sed meliùs alij negant.

QVÆSTIO VII.

An aqua admixta vino conuertatur immediatè in sanguinem?

DIximus quòd ex præcepto debeat admisceri aqua cum sanguine, saltem necessitate præcepti, an autem illa aqua conuertatur in sanguinem immediatè, vel primò in vinum & posteà in sanguinem: aliqui primum tenuerunt, dicentes, quòd si aqua admixta sit in vino in tanta quantitate, vt non sit conuersa in vinum ante verba consecrationis, transubstantietur immediatè in sanguinem per ipsa verba: alij contrarium probabilius tenent.

CONCLVSIO.

AQua non conuertitur immediatè in sanguinem, quia materia huius Sacramenti non est aqua, sed vinum, vt diximus; & sic aqua non est consecrabilis: vnde debet infundi in calicem in quantitate ita modica, vt facilè ante consecrationem in vinum mutari possit; quod si non mutetur, vt potest accidere propter vini tenuitatem & nimiam aquam, pro tunc remanet aqua pura in calice. Vbi notandum est, quòd licèt aqua non conuertatur in vinum ante consecrationem; possit tamen conuerti in illud post illam, quia species consecratæ vini, in quibus admixta est aqua, possunt tam diu remanere sine consumptione, quòd ipsa aqua per virtutem specierum vini desinat esse aqua & fiat vinum, quoniam in illis speciebus consecratis remanet virtus ad generandum vinum, ac si substantia vini adesset, Deo scilicet supplente aliquid ex parte specierum, sicut supplet reuerà, quando ex speciebus corruptis vini acetum generatur, & ex speciebus panis generantur vermes: & sic non est dicendum, quòd post consecrationem aqua, quæ non potuit anteà conuerti in vinum, posteà conuertatur in sanguinem Christi; quia verba consecratoria iam prolata sunt, & nil manet quod possit illam aquam transubstantiare in sanguinem.

Obijc. Si aqua quæ ante consecrationem non muta-

tur in vinum, remaneret aqua, totum illud quod est in calice, non posset adorari. Respondeo, quòd adoratur tantùm illud quod est consecratum; vnde nec musca adoraretur si incidisset in calicem. Si dicas, ergo si remaneret aqua, Sacerdos hauriens sanguinem cum illa aqua, non esset ieiunus, & ideò non posset celebrare alias Missas in Natiuitate Domini; Respondebitur, præsumi semper ieiunum, quia aqua præsumitur conuersa in vinum ante consecrationem.

QVÆSTIO VIII.

Quanam sit forma Eucharistiæ?

LVtherani & Caluinistæ putarunt recitandam esse hystoriam Eucharisticę institutionis, quę sic incipit, *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, &c.* Differunt tamen Caluinistæ in eo quòd proferunt ea verba per modum concionis & instructionis, vt audientes habeant in memoria id quod fecit Christus; Lutherani verò proferunt per modum consecrationis, quia efficiunt id quod significant.

CONCLVSIO PRIMA.

FOrma consecrationis panis sunt hæc verba: *Hoc est corpus meum.* Quoad particulam, *enim*, est tantùm ex institutione Petri, volentis coniungere hæc verba cum præcedentibus. Ratio est, quia talibus verbis vsus est Christus, & per illa consecrauit. Deinde, illa verba sunt forma Eucharistiæ, quæ faciunt corpus Christi præsens in illa: verba autem allata hoc faciunt; significant enim corpus Christi ibi esse pręsens, & verba consecratoria faciunt id quod significant. Quoad ista verba antecedentia, *Qui pridiè quàm pateretur*, non sunt verba Christi, sed Apostolorum, quæ enuntiant quomodo & quando consecrauerit Christus. Quoad ista, *Accipite & manducate*, non sunt de essentia formæ, quia omittuntur à Luca; qui tamen ea omitteret, peccaret grauiter.

Obijc. Si hæc verba, *Hoc est corpus meum*, efficiunt corpus Christi præsens; vel hoc efficiunt vt sunt vera, vel vt sunt falsa; non vt sunt falsa; aliàs corpus Chri-

Christi non esset præsens; non etiam vt sunt vera; quia sequeretur corpus Christi esse præsens antequam proferrantur verba: propositio enim vera, est ea quæ enuntiat obiectum esse tale quale enuntiatur. Respondeo, hanc propositionem operari suum effectum in quantùm est vera, non quidem veritate antecedente verborum prolationem, sed veritate concomitante & immediatè sequente talem prolationē: est enim hæc differentia inter propositionem speculatiuam & practicam, quòd prima supponat obiectum esse tale antequam enuntietur, secunda verò faciat obiectum tale: illa autem propositio, *Hoc est corpus meum*; est effectiua, non speculatiua tantùm. Ex dictis patet, verba præallata requiri necessariò, & non debere in illis fieri mutationem substantialem; vnde nil fit dicendo, *Hoc est corpus Christi*, quia illa verba non proferuntur in persona Christi, quod requiritur. Nihil fit etiam dicendo, *Accipite hoc corpus meum*, quia hæc verba non denotant productionem corporis Christi; supponitur enim anteà productum esse. Nil fit etiam dicendo. *Hoc sit corpus meum*, non denotatur enim productio. Nec valet dicendo, *Hic panis est corpus meum*, vel *hoc fit corpus meum*, vel *confi cie corpus meum*; mutatur enim sensus formæ, quæ debet exprimi in facto esse, vt fecit Christus. Isti autem modi loquendi essent validi, *Hic cibus est corpus meum*, *istud est corpus meum*, *hic est corpus meum*; *hic est corpus meus*, *hic est corpum meun*: modò *Hic* non sumatur aduerbialiter, sed loco pronominis, modò etiam istæ pronuntiationes incongruę fiant solùm ex imperitia, & non ex praua intentione ministri.

CONCLVSIO SECVNDA.

HÆc sola verba, *Hic est calix sanguinis mei*, vel *hic est sanguis meus*, sunt forma respectu vini; sic Scotus contra D. Thomam & aliquos, qui dicunt verba sequentia vsque ad ista, *Hæc quotiescumque feceritis*, esse de essentia Sacramenti. Ratio nostra est, quia per verba sola præallata redditur sanguis præsens; verba enim consecrationis faciunt id quod significant; sed hæc verba, *Hic est calix sanguinis mei*; significant sanguinem Christi esse præsentem: ergo in illis consistit præcisè forma: quia tamen supra

hoc est dissentio inter Theologos, ideò quando quis consecrat, non debet habere intentionem cum solis primis verbis, vel cum omnibus necessariò, ne se exponat periculo: sed debet intendere consecrationem facere cum illis verbis quæ instituit Christus, siue sint sola prima, siue sint etiam sequentia. Nec dicat D. Thomas hæc verba sequentia, *Noui & æterni testamenti*, esse determinationes prædicati, ac proinde essentiales: licèt enim per illas determinationes specificetur quòd sanguis qui est in calice, sit idem ac ille qui effusus est; hoc tamen non est essentiale ad Eucharistiam, & sic cum solis primis potest fieri consecratio. Quòd si, dum proferuntur hæc omnia verba, teneatur calix præ manibus, hoc non importat, quòd sint de essentia Sacramenti; aliàs particula, *enim*, esset etiam de essentia, sed hoc fit ad maiorem explicationem formæ præcedentis. Adde quòd in Ecclesia Græca fuerunt viri pietate insignes, qui talia verba sequentia omiserunt.

Ex dictis constat quòd si quis diceret, *Hic calix est nouum testamentum in meo sanguine*, vt Lucas & Paulus dixerunt, fieret consecratio; non enim mutatur sensus substantialis, sed idem est, ac si diceretur, *Hic est calix Christi, quo nouum testamentum sancitum est*; qui tamen sic ageret, grauiter peccaret contra vsum Ecclesiæ & determinationes Conciliorum. Porrò, quando dicitur, *Hic est calix meus*; hoc est per metonymiam, vbi sumitur continens pro contento, itaut sit sensus; *sanguis meus est in calice*.

CONCLVSIO TERTIA.

VErba quæ profert Sacerdos, proferuntur in persona Christi, non tantùm recitatiuè, sed effectiuè, & per pronomina *Hoc* & *Hic*, non significantur, nec panis, nec vinum, nec corpus, nec sanguis, nec species, sed significatur confusè contentum sub speciebus. Ratio primi est, quia si Sacerdos verba proferret in nomine suo, corpus Christi non esset, sed corpus Sacerdotis dicentis, *Hoc est corpus meum*. Ratio secũdi est, quia si verba proferrentur tantùm recitatiuè, non efficerent corpus Christi esse sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini; ergo proferuntur, nedum significatiuè, sed insuper effectiuè: significa-

ca-

catiuè quidem, vt insinuetur quid fecit Christus; effectiuè verò, faciendo scilicet quod Christus ipse fecit & transubstantiando panem & vinum in corpus & sanguinem Christi. Vt autem hæc verba verè significent, sufficit quòd in fine prolationis verborum, corpus & sanguis adsint. Quoad alias partes conclusionis; per *hoc*, non intelligitur panis, quia panis non est Corpus Christi; non intelligitur etiam Corpus Christi, quia hoc faceret hunc sensum, *Hoc corpus meum est corpus meum*; non etiam intelligitur species, quia non est verum dicere quòd species sint corpus Christi; remanet ergo quòd pronomen, *Hoc*, designetur quod est confusè contentum sub speciebus; ita vt sit sensus, *quod continetur sub speciebus est corpus meum*, seu *hoc corpus est corpus meum*, sicut quando dicitur, *hic homo est Petrus*; & tunc non est propositio identica, quia procedit de magis confuso ad minus confusum. Notandum tamen est, quòd si particula, *Hoc*, supponat pro contento sub speciebus, vel pro corpore indeterminato, illud intelligendum est non pro eo tempore quo ipsa particula profertur, sed pro eo tempore quo omnia verba proferuntur, vnde quando pronomen, *Hoc*, profertur, est particula vaga; quæ habet significationem suspensam, donec determinetur à prædicato, nempe *corpus meum*, & pro tunc vera esse incipit hæc propositio, *hoc corpus est corpus meum*; hæc est enim natura propositionum effectiuarum.

QVÆSTIO IX.

An corpus Christi sit in Eucharistia.

CApharnaitæ concipere non valentes hanc veritatem, dixerunt de Christo promittente se daturum suam carnem manducandam & suum sanguinem potandum, *quomodo potest hic nobis suam carnem dare ad manducandum?* multi hæretici post illos insurrexerunt in Ecclesiam, præsertim Berengarius Archidiaconus Andegauensis, & nostro penè sæculo Caluinus & Lutherus, cum hoc discrimine; quòd Caluinus credat, Christum esse in Eucharistia figuratum, & Lutherus impanatum; idest, primus asseruit nos habere tantùm figuram corporis Christi

hoc est dissentio inter Theologos, ideò quando quis consecrat, non debet habere intentionem cum solis primis verbis, vel cum omnibus necessariò, ne se exponat periculo: sed debet intendere consecrationem facere cum illis verbis quæ instituit Christus, siue sint sola prima, siue sint etiam sequentia. Nec dicat D. Thomas hæc verba sequentia, *Noui & æterni testamenti*, esse determinationes prædicati, ac proinde essentiales: licèt enim per illas determinationes specificetur quòd sanguis qui est in calice, sit idem ac ille qui effusus est; hoc tamen non est essentiale ad Eucharistiam, & sic cum solis primis potest fieri consecratio. Quòd si, dum proferuntur hæc omnia verba, teneatur calix præ manibus, hoc non importat, quòd sint de essentia Sacramenti; aliàs particula, *enim*, esset etiam de essentia, sed hoc fit ad maiorem explicationem formæ præcedentis. Adde quòd in Ecclesia Græca fuerunt viri pietate insignes, qui talia verba sequentia omiserunt.

Ex dictis constat quòd si quis diceret, *Hic calix est nouum testamentum in meo sanguine*, vt Lucas & Paulus dixerunt, fieret consecratio; non enim mutatur sensus substantialis, sed idem est, ac si diceretur, *Hic est calix Christi, quo nouum testamentum sancitum est*; qui tamen sic ageret, grauiter peccaret contra vsum Ecclesiæ & determinationes Conciliorum. Porrò, quando dicitur, *Hic est calix meus*; hoc est per metonymiam, vbi sumitur continens pro contento, itaut sit sensus; *sanguis meus est in calice*.

CONCLVSIO TERTIA.

VErba quæ profert Sacerdos, proferuntur in persona Christi, non tantùm recitatiuè, sed effectiuè, & per pronomina *Hoc* & *Hic*, non significantur, nec panis, nec vinum, nec corpus, nec sanguis, nec species, sed significatur confusè contentum sub speciebus. Ratio primi est, quia si Sacerdos verba proferret in nomine suo, corpus Christi non esset, sed corpus Sacerdotis dicentis, *Hoc est corpus meum*. Ratio secũdi est, quia si verba proferrentur tantùm recitatiuè, non efficerent corpus Christi esse sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini; ergo proferuntur, nedum significatiuè, sed insuper effectiuè: significa-

ca-

catiuè quidem, vt insinuetur quid fecit Christus; effectiuè verò, faciendo scilicet quod Christus ipse fecit & transubstantiando panem & vinum in corpus & sanguinem Christi. Vt autem hæc verba verè significent, sufficit quòd in fine prolationis verborum, corpus & sanguis adsint. Quoad alias partes conclusionis; per *hoc*, non intelligitur panis, quia panis non est Corpus Christi; non intelligitur etiam Corpus Christi, quia hoc faceret hunc sensum, *Hoc corpus meum est corpus meum*; non etiam intelligitur species, quia non est verum dicere quòd species sint corpus Christi; remanet ergo quòd pronomen, *Hoc*, designetur quod est confusè contentum sub speciebus; ita vt sit sensus, *quod continetur sub speciebus est corpus meum*, seu *hoc corpus est corpus meum*, sicut quando dicitur, *hic homo est Petrus*; & tunc non est propositio identica, quia procedit de magis confuso ad minus confusum. Notandum tamen est, quòd si particula, *Hoc*, supponat pro contento sub speciebus, vel pro corpore indeterminato, illud intelligendum est non pro eo tempore quo ipsa particula profertur, sed pro eo tempore quo omnia verba proferuntur, vnde quando pronomen, *Hoc*, profertur, est particula vaga; quæ habet significationem suspensam, donec determinetur à prædicato, nempe *corpus meum*, & pro tunc vera esse incipit hæc propositio, *hoc corpus est corpus meum*; hæc est enim natura propositionum effectiuarum.

QVÆSTIO IX.

An corpus Christi sit in Eucharistia.

CApharnaitæ concipere non valentes hanc veritatem, dixerunt de Christo promittente se daturum suam carnem manducandam & suum sanguinem potandum, *quomodo potest hic nobis suam carnem dare ad manducandum*? multi hæretici post illos insurrexerunt in Ecclesiam, præsertim Berengarius Archidiaconus Andegauensis, & nostro penè sæculo Caluinus & Lutherus, cum hoc discrimine; quòd Caluinus credat, Christum esse in Eucharistia figuratum, & Lutherus impanatum; idest, primus asseruit nos habere tantùm figuram corporis Christi

in Sacramento, non verò realitatem; secundus autem, qui tenet corpus Christi esse realiter in Eucharistia, credit substantiam panis remanere cum substantia corporis Christi: vterque Hæresiarcha refutatur in præsenti quæstione & in sequenti.

CONCLVSIO.

CORpus Christi verè & realiter est in Eucharistia. Ioan. 6. *Panis quem ego dabo caro mea est*; ibidem, *nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*: non potest autem manducari, nisi sit præsens in Sacramento. Rursus ibidem, *caro mea verè est cibus*; idem habent verba institutionis Eucharistiæ 1. ad Corinth. 11. *Accipite & manducate, hoc est corpus meum*. Nec hoc explicent aduersarij de figura corporis Christi; Primò, quia Caluinus dicit scripturam esse ita intelligibilem, vt explicari non debeat; cùm ergo Christus dicat *Hoc est corpus meum*, quomodo hoc explicat Caluinus de figura? Secundò, quia Christus hoc dixit cum esset moriturus: ergo debebat perspicuè loqui, & non vti figuris, vt ipse promisit Ioan. 12; *Venit hora cùm iam non in prouerbijs loquar vobis*. Tertiò, quia Eucharistiæ institutio erat testamentum Christi, vel saltem confirmatio testamenti illius, vt habetur Lucæ 22. *Hic calix est nouum testamentum in meo sanguine*, sed testamentum debet fieri verbis perspicuis, & clausulæ eius debent sumi ad litteram, vt habet Paulus ad Galatas dicens, *Nemo superordinet testamento hominis*; id est, glossam non imponat; maxima ergo temeritas est Caluino, dum præsumit explicare testamentum Christi. Quartò, quia si testator legasset alicui amico suam domũ, nonne esset ridiculum, si executor testamenti prætenderet testatorem voluisse tantùm legare figuram suæ domus? Quintò, quia si Eucharistia esset tantùm figura corporis Christi, nihil haberet Eucharistia supra manna, quod fuit certè figura corporis Christi. Sextò, quia si Christus voluisset tantùm loqui de figura corporis sui, videns Capharnaitas sese scandalizare ex suis dictis, debuisset ad tollendum scandalum, explicare suam mentem, & dicere se daturum non corpus suum realiter, sed figuram corporis sui: & per talem explicationem, Capharnaitæ rediissent

sent ad Christum, à quo per prima verba recesserant; attamen ex Scriptura patet, quòd Christus non explicuerit suum dictum, imò illud per iuramentum confirmauerit, subiungens; *Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*. Septimò, quia non est recurrendum ad figuras; vbi nulla est repugnantia; non autem repugnat quòd Christus dederit realiter suum corpus. Octauò, quia leges à prudentibus & sapientibus latæ debent ferri per verba clara, nè quis ex verborum ambiguitate legem violet; Christus autem Sacramentum instituens, legem tulit, dicens Apostolis, *hoc facite*. Nonò, quia rex verax & probus, qui seriò promisisset pecuniam & daret tantùm figuram eius, illuderet. sed Christus, qui est rex regum & veritas ipsamet, seriò promisit carnem suam, Ioann. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea est*: ergo si daret solum panem, qui esset figura carnis suæ, illuderet Ecclesiæ. Decimò, quia Christus egisset indignè cum Ecclesia, quam vocat suam sponsam, si reliquisset illam in errore per spatium quindecim sæculorum & vltra, vsque scilicet ad tempus Caluini. & hoc ex occasione suorum verborum, quæ Ecclesia Romana nudè & litteraliter & sine vlla explicatione voluit credere, tanquam sponsa fidelissima verbis sui sponsi. Vndecimò, quia in nostra mente Catholica fuerunt Patres cuiuscumque sæculi, quos recensere prolixius esset, & eo inutilius quod de facili videri possunt apud Bellarminum tomo 2. fol. 40. Duodecimò tandem, quia veritas nostræ fidei habetur ex liturgijs cuiuscumque Ecclesiæ, vt videre est apud eumdem Bellarminum præcitatum.

Obijc. 1. ex Matth. 4. *Si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere*: ergo non sunt credendi illi, qui dicunt Christum esse in Sacramento. Resp. Matthæum loqui de Pseudochristis, idest, de peruersis hominibus, qui se dicunt Christum; non de Christo in Eucharistia. Dices, ergo sensus nostri falluntur, si non sit panis, sed Christus. Resp. non falli, quia vident accidentia panis; sed falleretur intellectus, si non obstante dicto Christi, crederet sub accidentibus panis non esse corpus eius. Dices, *quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur*, quod non est dicendum de corpore Christi. Respon-

ideo, Corpus Christi non eijci, quia desinit esse eo instanti quo species corruptæ sunt, sed eijcitur id in quod conuersæ sunt species post sui corruptionem. Dices: indignum est, Christi corpus manibus impuri hominis tractari? Respondeo dignum esse charitate illius,

Obijc. 2. hæc verba, *Hoc est corpus meum*, debere intelligi per fidem, & non realiter carnem Christi manducari, Ioann. enim 6. habetur, *Caro non prodest quidquam? spiritus est qui viuificat: verba, quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt*. Respondet Chrysostomus Homil. 26. in Ioan. hoc non dici de ipsa carne Christi; aliàs non profuisset in morte, sed de his qui carnaliter accipiunt; quasi sit sensus, cognitio carnalis & habita per sensus, nil prodest ad hoc mysterium capiendum, sed fides requiritur; quando etiã dicit Christus, *Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt*; si per hoc intendisset demonstrare, corpus suum esse in pane per solam fidem, aut figuram; per hanc explicationem placasset animos discipulorum, quod tamen non fecit; quia abierunt; sed hoc dixit, vt refelleret Capharnaitas, qui putabant Christum carnem suam daturum modo cruento & sensibili, sicut carnem communem.

Obijc. 3. Christum in institutione Eucharistiæ loquutum fuisse per figuras, quia quando loquitur de sanguine, loquitur de calice, accipiens continens pro contento: ergo etiam in pane vsus fuit figura. Respondeo, quod sit reuera vsus figura respectu calicis, sed illa figura omnibus constat, & est modus loquendi vsitatus apud homines, qui tradentes lagenam plenam vino, dicunt: accipe vinum. Dices ex 1. ad Corinth. 10. *Patres nostri*, inquit Paulus, *eamdem escam manducauerunt*, sed Iudæi habuerunt tantùm figuram corporis Christi: ergo & nos habemus tantùm figuram. Respondeo manducauerunt eamdem escam inter se concedo: ac nos, nego. *Aliud est enim*, inquit Augustinus, *Pascha quod celebrat Iudæus in oue, aliud quod sumimus in corpore & sanguine*.

Obijc. 4. Verbum, *est*, sumitur in Scriptura pro significat, vt Genes. 41. *Septem spicæ sunt septem anni*; Lucæ 3. *Semen est verbum Dei*, id est significat, sicut quando Christus dicit, *Ego sum ostium, vitis, pastor*. Respondeo reuera, quòd particula, *est*, aliquando

idem

idem sit ac significat, non quòd Christus in allatis exemplis significet ostium vel vitem, quia figuratum est nobilius figura, sed quia ostium est figura Christi; aliquando tamen non sumitur *est*, pro significat, vt quando Pater dixit, *hic est Filius meus dilectus*; sic etiam in consecratione, hoc verbum substantiuum sumitur propriè secundum Concilia, & Patres cuiuscumque sæculi. Porrò hæc particula, *est*, sumitur pro significat in parabolis, & Parabolæ scripturæ dignoscuntur per applicationem factam in antecedentibus vel subsequentibus verbis: nulla autem sunt verba antecedentia vel subsequentia, quæ indicent Christum loqui parabolicè, quando dixit; *Accipite & manducate*.

Obijc. 5. Christus porrigens calicem dedit tantùm vinum potandum: ergo dedit tantùm panem manducandum. Antecedens patet ex verbis Christi dicentis, *Non bibam iamodò de hoc genimine vitis*: ergo erat vinum. Respondeo 1. Christum accepisse duabus vicibus calicem, secundùm dictum Lucæ cap. 22. Primò, accepit calicem in cœna communi, & pro tunc dixit, *non bibam amodò*, &c. secundò, accepit calicem quem consecrauit, & pro tunc non protulit illa verba. Quod si ex Matthæo, Christus dixerit hæc verba, dum protulit calicem quem prætendimus consecratum; hoc est quia iste Euangelista non exprimit diffusè ea quæ fecit Christus. Respondeo secundò; vocare potuit Christus suum sanguinem, genimen vitis seu vinum. Primò, quia ex vino factus est. Secundò, quia accidentia vini in illo remanserunt. Quòd si Christus dixerit Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, hoc non debet intelligi quasi Eucharistia sit memoria Christi absentis, sed quia repetitio eiusdem sacrificij incruenti quod fecit Christus.

Obijc. 6. ex Tertull. lib. 1. contra Marcionem, *Christum repræsentare in pane corpus suum*, & alibi, *nobis dedisse figuram Corporis sui*, & alios Patres idem sentientes. Resp. Christum repræsentare corpus, id est, præsens exhibere, sicut dicitur quòd Pater in Thabor filium repræsentauerit; quòd si vocent figuram corporis; hoc est: figuram plenam figurato; nam aliquando stat veritas cum figura, vt ad Hebræos 1. *Christus dicitur figura substantiæ Patris*, licèt Christus

ptismus consistit in ablutione, quæ non potest fieri ex vna gutta, nisi motu violento, vt diximus. Porrò quando dixi, materiam debere videri aut tangi, sufficit ad hoc, quòd ex sua natura sit sensibilis, vt patet quando Sacerdos plures hostias consecrat, quarum aliæ sub alijs delitescunt; vt patet etiam quando calix est coopertus palla aut patena, & quando cœcus consecrat, vt aliquis fecit in Concilio Tridentino ex dispensatione summi Pontificis; in his enim occasionibus materia semper est moraliter sensibilis, & moralia moraliter sunt accipienda.

CONCLVSIO SECVNDA.

Materia consecranda debet esse moraliter præsens, ita quòd designari ac demonstrari possit per particulam, *Hoc*: quanta autem debeat esse illa moralis propinquitas, attendendum est iudicium prudentum; hoc tamen est certum apud omnes, quod debeat esse in conspectu Ministri. Vnde Sacerdos non potest consecrare quæ sunt à tergo, nisi habeat illa præ manibus, & illud æquiualeat conspectui; potestque illa materia designari per pronomen, *Hoc*: Certum est etiam vinum, in dolio præsenti inclusum posse consecrari, dicitur enim de illo vt continetur in dolio, vel amphora, *hoc vinum est bonum*; sicut & de pecunia inclusa in crumena, *hæc pecunia est mea*: Certum est tertiò, non requiri tactum; sufficit enim præsentia materiæ ad horum verborum veritatem, *Hoc est Corpus meum*: Certum est quartò, non posse consecrari hostiam post parietem existentem, nec in tabernaculo, quia non videtur humano modo præsens: Certum est quintò, hostias contentas in cibario apposito super altari posse consecrari: Certum est denique; non fieri consecrationem, si materia nondum est præsens, quando verba inchoantur; quia non demonstratur per pronomen, *Hoc*.

CONCLVSIO TERTIA.

Materia debet esse determinata, quia intentio requiritur in ministro; & non est intentio sine cognitione, nec cognitio sine determinatione, nisi ergo determinetur materia in particulari, non fiet con-

consecratio. Vnde certum est primò, quòd ille qui ex decem hostijs vellet tantùm quatuor consecrare, non determinando quas vellet, nullam consecraret. Certum est secundò, quòd qui vellet vnam partem vini aut panis consecrare, non determinando qualem partem, non consecraret, benè autem si determinaret illam aut illam partem; licèt difficile esset partem consecratam à non consecrata discernere, grauiter tamen peccaret. Certum est tertiò quòd qui tres hostias teneret, putans esse tantùm vnam, quia simul iunctæ sunt, omnes consecraret; præsumitur enim ex virtuali intentione, quam habet consecrandi quod tenet; deinde habent rationem vnius: si haberet tamen intentionem explicitam consecrandi tantùm hostiam quam videt, aliæ duæ non essent consecratæ. Certum est tandem, quòd si Sacerdos multas ad altare tulerit hostias cum animo illas consecrandi, & dùm consecrat, intendit consecrare eam quam habet præ manibus, non cogitando de alijs, omnes consecrat propter virtualem intentionem actu contrario non reuocatam.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm necessariò debeant simul consecrari panis & vinum?

HÆc quæstio non intelligitur de necessitate Sacramenti; si quis enim tantùm panem consecraret aut vinum, esset verum & perfectum Sacramentum, quia contineret corpus Christi & ipsius sanguinem: esset inquam, perfectum in primaria significatione, quia Christum præsentem significaret; non in secundaria, quoniam significat secundario refectionem quæ in corporalibus fieri solet ex potu & cibo: loquimur ergo de necessitate præcepti.

CONCLVSIO.

DE præcepto, tum diuino, tum etiam Ecclesiastico, debent consecrari simul panis & vinum. Primum conceditur ab omnibus, excepto Nauarro & certis quibusdam. Et ratio nostra est, quia de iure diuino debet fieri sacrificium quotiescumque fit con-

secratio, vt patet ex his verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, vbi Christus ostendit sacerdotem debere consecrare offerendo & consecrando, secundùm Conc. Trid. sess. 22. c. 1. sed sacrificium non esset perfectum sine consecratione vtriusque, ad sacrificium enim requiritur mactatio hostiæ, vnde sicut Christus mactatus fuit in morte, & ipsius sanguis à corpore separatus; ita in sacrificio Missæ fieri debet eadem separatio: vnde vi verborum solum corpus est sub specie panis, & solus sanguis sub specie vini, licèt per concomitantiam corpus, & sanguis sint sub vtraque specie: ergo non potest fieri consecratio ex solo pane. Secundum verò habetur ex iure Canonico cap. *Comperimus* de Consecratione dist. 2. vbi habetur quòd conficiens sub vna tantùm specie, committit sacrilegium graue; non est autem peccatum nisi per violationem præcepti: ergo consecratio in pane & vino est necessaria necessitate præcepti Ecclesiastici.

Obijc. Si Sacerdos non posset consecrare vnam tantùm speciem, non posset etiam communicare in vnica specie, sed potest hoc sicut & Laicus: ergo & illud. Respondeo concedendo sequelam maioris, quia sacrificium non perficitur sola oblatione, sed & consumptione; vnde vt perfectum sit sacrificium, debet sumere vtramque speciem: ad minorem verò dico, quòd Sacerdos non celebrans possit communicare sub vna specie sicut Laicus, & pro tunc Eucharistia est tantùm Sacramentum, non verò sacrificium. Vnde ex dictis patet, quòd Sacerdos habens tantùm panem & non vinum, non debeat consecrare panem ad communicandum infirmum; tale enim præceptum tantùm obligat, quando est commoditas sine aliquo peccato. Si quis dicat, Christum consecrasse sub sola specie panis in Castello Emmaus: Respondendum est, quòd hoc potuit facere ex potestate excellentiæ, quæ non competit alteri à Christo. An autem summus Pontifex possit in hoc casu dispensare; alij hoc probabile tenent, sed meliùs alij negant.

QVÆSTIO VII.

An aqua admixta vino conuertatur immediatè in sanguinem?

DIximus quòd ex præcepto debeat admisceri aqua cum sanguine, saltem necessitate præcepti, an autem illa aqua conuertatur in sanguinem immediatè, vel primò in vinum & posteà in sanguinem: aliqui primum tenuerunt, dicentes, quòd si aqua admixta sit in vino in tanta quantitate, vt non sit conuersa in vinum ante verba consecrationis, transubstantietur immediatè in sanguinem per ipsa verba: alij contrarium probabilius tenent.

CONCLVSIO.

AQua non conuertitur immediatè in sanguinem, quia materia huius Sacramenti non est aqua, sed vinum, vt diximus; & sic aqua non est consecrabilis: vnde debet infundi in calicem in quantitate ita modica, vt facilè ante consecrationem in vinum mutari possit; quod si non mutetur, vt potest accidere propter vini tenuitatem & nimiam aquam, pro tuhc remanet aqua pura in calice. Vbi notandum est, quòd licèt aqua non conuertatur in vinum ante consecrationem; possit tamen conuerti in illud post illam, quia species consecratæ vini, in quibus admixta est aqua, possunt tam diu remanere sine consumptione, quòd ipsa aqua per virtutem specierum vini desinat esse aqua & fiat vinum, quoniam in illis speciebus consecratis remanet virtus ad generandum vinum, ac si substantia vini adesset, Deo scilicet supplente aliquid ex parte specierum, sicut supplet reuerà, quando ex speciebus corruptis vini acetum generatur, & ex speciebus panis generantur vermes: & sic non est dicendum, quòd post consecrationem aqua, quæ non potuit anteà conuerti in vinum, posteà conuertatur in sanguinem Christi; quia verba consecratoria iam prolata sunt, & nil manet quod possit illam aquam transubstantiare in sanguinem.

Obijc. Si aqua quæ ante consecrationem non muta-

tur in vinum, remaneret aqua, totum illud quod est in calice, non posset adorari. Respondeo, quòd adoratur tantùm illud quod est consecratum; vnde nec musca adoraretur si incidisset in calicem. Si dicas, ergo si remaneret aqua, Sacerdos hauriens sanguinem cum illa aqua, non esset ieiunus, & ideò non posset celebrare alias Missas in Natiuitate Domini; Respondebitur, præsumi semper ieiunum, quia aqua præsumitur conuersa in vinum ante consecrationem.

QVÆSTIO VIII.

Quanam sit forma Eucharistiæ?

LVtherani & Caluinistæ putarunt recitandam esse hystoriam Eucharisticę institutionis, quę sic incipit, *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, &c.* Differunt tamen Caluinistæ in eo quòd proferunt ea verba per modum concionis & instructionis, vt audientes habeant in memoria id quod fecit Christus; Lutherani verò proferunt per modum consecrationis, quia efficiunt id quod significant.

CONCLVSIO PRIMA.

FOrma consecrationis panis sunt hæc verba: *Hoc est corpus meum.* Quoad particulam, *enim*, est tantùm ex institutione Petri, volentis coniungere hæc verba cum præcedentibus. Ratio est, quia talibus verbis vsus est Christus, & per illa consecrauit. Deinde, illa verba sunt forma Eucharistiæ, quæ faciunt corpus Christi præsens in illa: verba autem allata hoc faciunt; significant enim corpus Christi ibi esse pręsens, & verba consecratoria faciunt id quod significant. Quoad ista verba antecedentia, *Qui pridiè quàm pateretur*, non sunt verba Christi, sed Apostolorum, quæ enuntiant quomodo & quando consecrauerit Christus. Quoad ista, *Accipite & manducate*, non sunt de essentia formæ, quia omittuntur à Luca; qui tamen ea omitteret, peccaret grauiter.

Obijc. Si hæc verba, *Hoc est corpus meum*, efficiunt corpus Christi præsens; vel hoc efficiunt vt sunt vera, vel vt sunt falsa; non vt sunt falsa; aliàs corpus

Chri-

Christi non esset præsens; non etiam vt sunt vera; quia sequeretur corpus Christi esse præsens antequam proferrantur verba: propositio enim vera, est ea quæ enuntiat obiectum esse tale quale enuntiatur. Respondeo, hanc propositionem operari suum effectum in quantùm est vera, non quidem veritate antecedente verborum prolationem, sed veritate concomitante & immediatè sequente talem prolationē: est enim hæc differentia inter propositionem speculatiuam & practicam, quòd prima supponat obiectum esse tale antequam enuntietur, secunda verò faciat obiectum tale: illa autem propositio, *Hoc est corpus meum*; est effectiua, non speculatiua tantùm. Ex dictis patet, verba præallata requiri necessariò, & non debere in illis fieri mutationem substantialem; vnde nil fit dicendo, *Hoc est corpus Christi*, quia illa verba non proferuntur in persona Christi, quod requiritur. Nihil fit etiam dicendo, *Accipite hoc corpus meum*, quia hæc verba non denotant productionem corporis Christi; supponitur enim anteà productum esse. Nil fit etiam dicendo. *Hoc sit corpus meum*, non denotatur enim productio. Nec valet dicendo, *Hic panis est corpus meum*, vel *hoc fit corpus meum*, vel *confi cio corpus meum*; mutatur enim sensus formæ, quæ debet exprimi in facto esse, vt fecit Christus. Isti autem modi loquendi essent validi, *Hic cibus est corpus meum*, *istud est corpus meum*, *hic est corpus meum*; *hic est corpus meus*, *hic est corpum meum*: modò *Hic* non sumatur aduerbialiter, sed loco pronominis, modò etiam istæ pronuntiationes incongruę fiant solùm ex imperitia, & non ex praua intentione ministri.

CONCLVSIO SECVNDA.

HÆc sola verba, *Hic est calix sanguinis mei*, vel *hic est sanguis meus*, sunt forma respectu vini; sic Scotus contra D. Thomam & aliquos, qui dicunt verba sequentia vsque ad ista, *Hæc quotiescumque feceritis*, esse de essentia Sacramenti. Ratio nostra est, quia per verba sola præallata redditur sanguis præsens; verba enim consecrationis faciunt id quod significant; sed hæc verba, *Hic est calix sanguinis mei*; significant sanguinem Christi esse præsentem: ergo in illis consistit præcisè forma: quia tamen supra

hoc est dissentio inter Theologos, ideò quando quis consecrat, non debet habere intentionem cum solis primis verbis, vel cum omnibus necessariò, ne se exponat periculo: sed debet intendere consecrationem facere cum illis verbis quæ instituit Christus, siue sint sola prima, siue sint etiam sequentia. Nec dicat D. Thomas hæc verba sequentia, *Noui & æterni testamenti*, esse determinationes prædicati, ac proinde essentiales: licèt enim per illas determinationes specificetur quòd sanguis qui est in calice, sit idem ac ille qui effusus est; hoc tamen non est essentiale ad Eucharistiam, & sic cum solis primis potest fieri consecratio. Quòd si, dum proferuntur hæc omnia verba, teneatur calix præ manibus, hoc non importat, quòd sint de essentia Sacramenti; aliàs particula, *enim*, esset etiam de essentia, sed hoc fit ad maiorem explicationem formæ præcedentis. Adde quòd in Ecclesia Græca fuerunt viri pietate insignes, qui talia verba sequentia omiserunt.

Ex dictis constat quòd si quis diceret, *Hic calix est nouum testamentum in meo sanguine*, vt Lucas & Paulus dixerunt, fieret consecratio; non enim mutatur sensus substantialis, sed idem est, ac si diceretur, *Hic est calix Christi, quo nouum testamentum sancitum est*; qui tamen sic ageret, grauiter peccaret contra vsum Ecclesiæ & determinationes Conciliorum. Porrò, quando dicitur, *Hic est calix meus*; hoc est per metonymiam, vbi sumitur continens pro contento, itaut sit sensus; *sanguis meus est in calice*.

CONCLVSIO TERTIA.

VErba quæ profert Sacerdos, proferuntur in persona Christi, non tantùm recitatiuè, sed effectiuè, & per pronomina *Hoc* & *Hic*, non significantur, nec panis, nec vinum, nec corpus, nec sanguis, nec species, sed significatur confusè contentum sub speciebus. Ratio primi est, quia si Sacerdos verba proferret in nomine suo, corpus Christi non esset, sed corpus Sacerdotis dicentis, *Hoc est corpus meum*. Ratio secūdi est, quia si verba proferrentur tantùm recitatiuè, non efficerent corpus Christi esse sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini; ergo proferuntur, nedum significatiuè, sed insuper effectiuè: significa-

ca-

catiuè quidem, vt insinuetur quid fecit Christus; effectiuè verò, faciendo scilicet quod Christus ipse fecit & transubstantiando panem & vinum in corpus & sanguinem Christi. Vt autem hæc verba verè significent, sufficit quòd in fine prolationis verborum, corpus & sanguis adsint. Quoad alias partes conclusionis; per *hoc*, non intelligitur panis, quia panis non est Corpus Christi; non intelligitur etiam Corpus Christi, quia hoc faceret hunc sensum, *Hoc corpus meum est corpus meum*; non etiam intelligitur species, quia non est verum dicere quòd species sint corpus Christi; remanet ergo quòd pronomen, *Hoc*, designetur quod est confusè contentum sub speciebus; ita vt sit sensns, *quod continetur sub speciebus est corpus meum*, seu *hoc corpus est corpus meum*, sicut quando dicitur, *hic homo est Petrus*; & tunc non est propositio identica, quia procedit de magis confuso ad minus confusum. Notandum tamen est, quòd si particula, *Hoc*, supponat pro contento sub speciebus, vel pro corpore indeterminato, illud intelligendum est non pro eo tempore quo ipsa particula profertur, sed pro eo tempore quo omnia verba proferuntur, vnde quando pronomen, *Hoc*, profertur, est particula vaga; quæ habet significationem suspensam, donec determinetur à prædicato, nempe *corpus meum*, & pro tunc vera esse incipit hæc propositio, *hoc corpus est corpus meum*; hæc est enim natura propositionum effectiuarum.

QVÆSTIO IX.

An corpus Christi sit in Eucharistia.

CApharnaitæ concipere non valentes hanc veritatem, dixerunt de Christo promittente se daturum suam carnem manducandam & suum sanguinem potandum, *quomodo potest hic nobis suam carnem dare ad manducandum?* multi hæretici post illos insurrexerunt in Ecclesiam, præsertim Berengarius Archidiaconus Andegauensis, & nostro penè sæculo Caluinus & Lutherus, cum hoc discrimine; quòd Caluinus credat, Christum esse in Eucharistia figuratum, & Lutherus impanatum; idest, primus asseruit nos habere tantùm figuram corporis Christi

potabile, sed Omphacium: non potest etiam fieri consecratio in liquore expresso ex vuis siccis, si possit aliquis exprimi; quia pro tunc sunt corruptæ, & talis liquor non esset vinum: non potest etiam fieri consequenter in aceto, non est enim ampliùs vinum, sed vinum corruptum; potest tamen fieri in musto, idest, in vino recenter ex vua expresso, licèt non debeat fieri, nisi sit depuratum & coctum: potest etiam fieri in vino congelato, quia species congelatæ possunt retinere liquorem qui ante congelationem consecratur: ergo & ipsum sanguinem recipere possunt; & proinde in ijs fieri consecratio; quia sunt actu vinum & de facile potabile; non sic in Baptismo, quia ad Baptismum actualis ablutio requiritur.

CONCLVSIO QVINTA.

PArum aquæ debet admisceri vino, non quidem de necessitate Sacramenti, sed ex præcepto Ecclesiæ. Sic Conc. Trid. in Catechismo cap. de Eucharistia. Ecclesia autem hoc præcipiens secuta est exemplum Christi, qui consecrauit in vino aqua diluto; vt habet Concil. Carthag. can. 24. vt etiam ait Clemens Rom. lib. 8. Constitutionum Apostolicarum cap. 12. Si tamen hoc fecit Christus, non iussit vt fieret à nobis, vt patet ex Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. dicente præceptum fuisse ab Ecclesia Sacerdotibus, vt aquam vino miscerent; & sic talis mixtio non est de necessitate Sacramenti, nec præcepti diuini, sed Ecclesiastici, quod ortum habuit ab Apostolis, vt scilicet repræsentetur sanguis & aqua è latere Christi fluentes, & vnio Ecclesiæ cum Christo, per aquas enim populi significantur.

QVÆSTIO V.

Vtrùm materia consecranda debeat esse præsens sensibilis & determinata?

EX dictis in præcedenti quæstione constat, panem triticeum esse materiam Eucharistiæ, nec refert an sit fermentatus aut azymus quoàd valorem Sacramenti; licèt esset peccatum non seruare morem

suæ

suæ Ecclesiæ: quamquam verum sit dicere, quod Græcus apud Latinos existens possit in azymo celebrare, secundùm hoc dictum: *Cùm fueris Romæ, Romano viuito more*. Constat etiam vinum esse materiam, etiamsi fuerit miraculosè productum: vt vinum nuptiarum Canæ in Galilæa; non tamen vinum nimis coctum erit materia propria, quia mutauit speciem vini. Quoad quantitatem panis & vini consecrandi, neminem latet, quamlibet magnam quantitatem panis & vini posse consecrari; quia non est repugnantia ex parte materiæ, cùm sit apta ad consecrãdũ, sicut & quælibet minima pars: non est etiam repugnantia ex parte formæ, quia verba consecrationis possunt proferri super quamlibet quantitatem: nec denique repugnat ex parte Ministri, cùm possit habere intentionem consecrandi quamlibet quantitatem. Hoc tamen licitè fieri non potest; qui enim in tanta quantitate consecraret, quæ non posset in tempore opportuno sumi, grauiter peccaret, faceret enim iniuriam tanto Sacramento, cùm species possent corrumpi, & Sacramentum desinere sine vsu, qui est secundarius finis Eucharistiæ; vbi productio corporis Christi est finis primarius. An autem fieri possit talis consecratio in minima parte panis aut vini, resoluet

CONCLVSIO PRIMA.

QVæcumque pars quantumuis parua panis, potest esse materia consecrationis, modò sit sensibilis. Ratio primi est, quia quælibet parua quantitas est panis, & panis est materia apta. Ratio secundi est, quia si tam exigua esset, vt non posset videri, aut tangi, non posset designari à Sacerdote, & sic non posset dicere, *Hoc est corpus meum*. Deinde, ex definitione Sacramenti, Sacramentum debet esse signum sensibile: ergo & materia eius sensibilis; si tamen minima pars manet vnita toti, etiamsi esset ita exigua, vt non posset tangi & videri, sub ea posset recipi & conseruari corpus Christi, quia illa esset semper sensibilis, si non respectu sui, saltem respectu totius. Sic etiam dicendum est de minima guttula vini; Non verò idem est sentiendum de minima gutta aquæ respectu Baptismi, quia Baptismus

consecratio. Vnde certum est primò, quòd ille qui ex decem hostijs vellet tantùm quatuor consecrare, non determinando quas vellet, nullam consecraret. Certum est secundò, quòd qui vellet vnam partem vini aut panis consecrare, non determinando qualem partem, non consecraret, benè autem si determinaret illam aut illam partem; licèt difficile esset partem consecratam à non consecrata discernere, grauiter tamen peccaret. Certum est tertiò quòd qui tres hostias teneret, putans esse tantùm vnam, quia simul iunctæ sunt, omnes consecraret; præsumitur enim ex virtuali intentione, quam habet consecrandi quod tenet; deinde habent rationem vnius: si haberet tamen intentionem explicitam consecrandi tantùm hostiam quam videt, aliæ duæ non essent consecratæ. Certum est tandem, quòd si Sacerdos multas ad altare tulerit hostias cum animo illas consecrandi, & dùm consecrat, intendit consecrare eam quam habet præ manibus, non cogitando de alijs, omnes consecrat propter virtualem intentionem actu contrario non reuocatam.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm necessariò debeant simul consecrari panis & vinum?

HÆc quæstio non intelligitur de necessitate Sacramenti; si quis enim tantùm panèm consecraret aut vinum, esset verum & perfectum Sacramentum, quia contineret corpus Christi & ipsius sanguinem: esset inquam, perfectum in primaria significatione, quia Christum præsentem significaret; non in secundaria, quoniam significat secundario refectionem quæ in corporalibus fieri solet ex potu & cibo: loquimur ergo de necessitate præcepti.

CONCLVSIO.

DE præcepto, tum diuino, tum etiam Ecclesiastico, debent consecrari simul panis & vinum. Primum conceditur ab omnibus, excepto Nauarro & certis quibusdam. Et ratio nostra est, quia de iure diuino debet fieri sacrificium quotiescumque fit con-

secratio, vt patet ex his verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, vbi Christus ostendit sacerdotem debere consecrare offerendo & consecrando, secundùm Conc. Trid. sess. 22. c. 1. sed sacrificium non esset perfectum sine consecratione vtriusque, ad sacrificium enim requiritur mactatio hostiæ, vnde sicut Christus mactatus fuit in morte, & ipsius sanguis à corpore separatus; ita in sacrificio Missæ fieri debet eadem separatio: vnde vi verborum solum corpus est sub specie panis, & solus sanguis sub specie vini, licèt per concomitantiam corpus, & sanguis sint sub vtraque specie: ergo non potest fieri consecratio ex solo pane. Secundum verò habetur ex iure Canonico cap. *Comperimus* de Consecratione dist. 2. vbi habetur quòd conficiens sub vna tantùm specie, committit sacrilegium graue; non est autem peccatum nisi per violationem præcepti: ergo consecratio in pane & vino est necessaria necessitate præcepti Ecclesiastici.

Obijc. Si Sacerdos non posset consecrare vnam tantùm speciem, non posset etiam communicare in vnica specie, sed potest hoc sicut & Laicus: ergo & illud. Respondeo concedendo sequelam maioris, quia sacrificium non perficitur sola oblatione, sed & consumptione; vnde vt perfectum sit sacrificium, debet sumere vtramque speciem: ad minorem verò dico, quòd Sacerdos non celebrans possit communicare sub vna specie sicut Laicus, & pro tunc Eucharistia est tantùm Sacramentum, non verò sacrificium. Vnde ex dictis patet, quòd Sacerdos habens tantùm panem & non vinum, non debeat consecrare panem ad communicandum infirmum; tale enim præceptum tantùm obligat, quando est commoditas sine aliquo peccato. Si quis dicat, Christum consecrasse sub sola specie panis in Castello Emmaus: Respondendum est, quòd hoc potuit facere ex potestate excellentiæ, quæ non competit alteri à Christo. An autem summus Pontifex possit in hoc casu dispensare; alij hoc probabile tenent, sed meliùs alij negant.

QVÆSTIO VII.

An aqua admixta vino conuertatur immediatè in sanguinem?

DIximus quòd ex præcepto debeat admisceri aqua cum sanguine, saltem necessitate præcepti, an autem illa aqua conuertatur in sanguinem immediatè, vel primò in vinum & posteà in sanguinem: aliqui primum tenuerunt, dicentes, quòd si aqua admixta sit in vino in tanta quantitate, vt non sit conuersa in vinum ante verba consecrationis, transubstantietur immediatè in sanguinem per ipsa verba: alij contrarium probabilius tenent.

CONCLVSIO.

AQua non conuertitur immediatè in sanguinem, quia materia huius Sacramenti non est aqua, sed vinum, vt diximus; & sic aqua non est consecrabilis: vnde debet infundi in calicem in quantitate ita modica, vt facilè ante consecrationem in vinum mutari possit; quod si non mutetur, vt potest accidere propter vini tenuitatem & nimiam aquam, pro tuhc remanet aqua pura in calice. Vbi notandum est, quòd licèt aqua non conuertatur in vinum ante consecrationem; possit tamen conuerti in illud post illam, quia species consecratæ vini, in quibus admixta est aqua, possunt tam diu remanere sine consumptione, quòd ipsa aqua per virtutem specierum vini desinat esse aqua & fiat vinum, quoniam in illis speciebus consecratis remanet virtus ad generandum vinum, ac si substantia vini adesset, Deo scilicet supplente aliquid ex parte specierum, sicut supplet reuerà, quando ex speciebus corruptis vini acetum generatur, & ex speciebus panis generantur vermes: & sic non est dicendum, quòd post consecrationem aqua, quæ non potuit anteà conuerti in vinum, posteà conuertatur in sanguinem Christi; quia verba consecratoria iam prolata sunt, & nil manet quod possit illam aquam transubstantiare in sanguinem.

Obijc. Si aqua quæ ante consecrationem non muta-

tur in vinum, remaneret aqua, totum illud quod est in calice, non posset adorari. Respondeo, quòd adoratur tantùm illud quod est consecratum; vnde nec musca adoraretur si incidisset in calicem. Si dicas, ergo si remaneret aqua, Sacerdos hauriens sanguinem cum illa aqua, non esset ieiunus, & ideò non posset celebrare alias Missas in Natiuitate Domini; Respondebitur, præsumi semper ieiunum, quia aqua præsumitur conuersa in vinum ante consecrationem.

QVÆSTIO VIII.

Quanam sit forma Eucharistiæ?

LVtherani & Caluinistæ putarunt recitandam esse hystoriam Eucharisticę institutionis, quę sic incipit, *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, &c.* Differunt tamen Caluinistæ in eo quòd proferunt ea verba per modum concionis & instructionis, vt audientes habeant in memoria id quod fecit Christus; Lutherani verò proferunt per modum consecrationis, quia efficiunt id quod significant.

CONCLVSIO PRIMA.

FOrma consecrationis panis sunt hæc verba: *Hoc est corpus meum.* Quoad particulam, *enim*, est tantùm ex institutione Petri, volentis coniungere hæc verba cum præcedentibus. Ratio est, quia talibus verbis vsus est Christus, & per illa consecrauit. Deinde, illa verba sunt forma Eucharistiæ, quæ faciunt corpus Christi præsens in illa: verba autem allata hoc faciunt; significant enim corpus Christi ibi esse pręsens, & verba consecratoria faciunt id quod significant. Quoad ista verba antecedentia, *Qui pridiè quàm pateretur*, non sunt verba Christi, sed Apostolorum, quæ enuntiant quomodo & quando consecrauerit Christus. Quoad ista, *Accipite & manducate*, non sunt de essentia formæ, quia omittuntur à Luca; qui tamen ea omitteret, peccaret grauiter.

Obijc. Si hæc verba, *Hoc est corpus meum*, efficiunt corpus Christi præsens; vel hoc efficiunt vt sunt vera, vel vt sunt falsa; non vt sunt falsa; aliàs corpus

Chri-

Christi non esset præsens; non etiam vt sunt vera; quia sequeretur corpus Christi esse præsens antequam proferrantur verba: propositio enim vera, est ea quæ enuntiat obiectum esse tale quale enuntiatur. Respondeo, hanc propositionem operari suum effectum in quantùm est vera, non quidem veritate antecedente verborum prolationem, sed veritate concomitante & immediatè sequente talem prolationē: est enim hæc differentia inter propositionem speculatiuam & practicam, quòd prima supponat obiectum esse tale antequam enuntietur, secunda verò faciat obiectum tale: illa autem propositio, *Hoc est corpus meum*; est effectiua, non speculatiua tantùm. Ex dictis patet, verba præallata requiri necessariò, & non debere in illis fieri mutationem substantialem; vnde nil fit dicendo, *Hoc est corpus Christi*, quia illa verba non proferuntur in persona Christi, quod requiritur. Nihil fit etiam dicendo, *Accipite hoc corpus meum*, quia hæc verba non denotant productionem corporis Christi; supponitur enim anteà productum esse. Nil fit etiam dicendo, *Hoc sit corpus meum*, non denotatur enim productio. Nec valet dicendo, *Hic panis est corpus meum*, vel *hoc fit corpus meum*, vel *conficio corpus meum*; mutatur enim sensus formæ, quæ debet exprimi in facto esse, vt fecit Christus. Isti autem modi loquendi essent validi, *Hic cibus est corpus meum*, *istud est corpus meum, hic est corpus meum*; *hic est corpus meus*, *hic est corpum meum*: modò *Hic* non sumatur aduerbialiter, sed loco pronominis, modò etiam istæ pronuntiationes incongruę fiant solùm ex imperitia, & non ex praua intentione ministri.

CONCLVSIO SECVNDA.

HÆc sola verba, *Hic est calix sanguinis mei*, vel *hic est sanguis meus*, sunt forma respectu vini; sic Scotus contra D. Thomam & aliquos, qui dicunt verba sequentia vsque ad ista, *Hæc quotiescumque feceritis*, esse de essentia Sacramenti. Ratio nostra est, quia per verba sola præallata redditur sanguis præsens; verba enim consecrationis faciunt id quod significant; sed hæc verba, *Hic est calix sanguinis mei*; significant sanguinem Christi esse præsentem: ergo in illis consistit præcisè forma: quia tamen supra

hoc est dissentio inter Theologos, ideò quando quis consecrat, non debet habere intentionem cum solis primis verbis, vel cum omnibus necessariò, ne se exponat periculo: sed debet intendere consecrationem facere cum illis verbis quæ instituit Christus, siue sint sola prima, siue sint etiam sequentia. Nec dicat D. Thomas hæc verba sequentia, *Noui & æterni testamenti*, esse determinationes prædicati, ac proinde essentiales: licèt enim per illas determinationes specificetur quòd sanguis qui est in calice, sit idem ac ille qui effusus est; hoc tamen non est essentiale ad Eucharistiam, & sic cum solis primis potest fieri consecratio. Quòd si, dum proferuntur hæc omnia verba, teneatur calix præ manibus, hoc non importat, quòd sint de essentia Sacramenti; aliàs particula, *enim*, esset etiam de essentia, sed hoc fit ad maiorem explicationem formæ præcedentis. Adde quòd in Ecclesia Græca fuerunt viri pietate insignes, qui talia verba sequentia omiserunt.

Ex dictis constat quòd si quis diceret, *Hic calix est nouum testamentum in meo sanguine*, vt Lucas & Paulus dixerunt, fieret consecratio; non enim mutatur sensus substantialis, sed idem est, ac si diceretur, *Hic est calix Christi, quo nouum testamentum sancitum est*; qui tamen sic ageret, grauiter peccaret contra vsum Ecclesiæ & determinationes Conciliorum. Porrò, quando dicitur, *Hic est calix meus*; hoc est per metonymiam, vbi sumitur continens pro contento, itaut sit sensus; *sanguis meus est in calice*.

CONCLVSIO TERTIA.

VErba quæ profert Sacerdos, proferuntur in persona Christi, non tantùm recitatiuè, sed effectiuè, & per pronomina *Hoc* & *Hic*, non significantur, nec panis, nec vinum, nec corpus, nec sanguis, nec species, sed significatur confusè contentum sub speciebus. Ratio primi est, quia si Sacerdos verba proferret in nomine suo, corpus Christi non esset, sed corpus Sacerdotis dicentis, *Hoc est corpus meum*. Ratio secũdi est, quia si verba proferrentur tantùm recitatiuè, non efficerent corpus Christi esse sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini; ergo proferuntur, nedum significatiuè, sed insuper effectiuè: significa-

ca-

catiuè quidem, vt insinuetur quid fecit Christus; effectiuè verò, faciendo scilicet quod Christus ipse fecit & transubstantiando panem & vinum in corpus & sanguinem Christi. Vt autem hæc verba verè significent, sufficit quòd in fine prolationis verborum, corpus & sanguis adsint. Quoad alias partes conclusionis; per *hoc*, non intelligitur panis, quia panis non est Corpus Christi; non intelligitur etiam Corpus Christi, quia hoc faceret hunc sensum, *Hoc corpus meum est corpus meum*; non etiam intelligitur species, quia non est verum dicere quòd species sint corpus Christi; remanet ergo quòd pronomen, *Hoc*, designetur quod est confusè contentum sub speciebus; ita vt sit sensus, *quod continetur sub speciebus est corpus meum*, seu *hoc corpus est corpus meum*, sicut quando dicitur, *hic homo est Petrus*; & tunc non est propositio identica, quia procedit de magis confuso ad minus confusum. Notandum tamen est, quòd si particula, *Hoc*, supponat pro contento sub speciebus, vel pro corpore indeterminato, illud intelligendum est non pro eo tempore quo ipsa particula profertur, sed pro eo tempore quo omnia verba proferuntur, vnde quando pronomen, *Hoc*, profertur, est particula vaga; quæ habet significationem suspensam, donec determinetur à prædicato, nempe *corpus meum*, & pro tunc vera esse incipit hæc propositio, *hoc corpus est corpus meum*; hæc est enim natura propositionum effectiuarum.

QVÆSTIO IX.

An corpus Christi sit in Eucharistia.

CApharnaitæ concipere non valentes hanc veritatem, dixerunt de Christo promittente se daturum suam carnem manducandam & suum sanguinem potandum, *quomodo potest hic nobis suam carnem dare ad manducandum*? multi hæretici post illos insurrexerunt in Ecclesiam, præsertim Berengarius Archidiaconus Andegauensis, & nostro penè sæculo Caluinus & Lutherus, cum hoc discrimine; quòd Caluinus credat, Christum esse in Eucharistia figuratum, & Lutherus impanatum; idest, primus asseruit nos habere tantùm figuram corporis Christi

in Sacramento, non verò realitatem; secundus autem, qui tenet corpus Christi esse realiter in Eucharistia, credit substantiam panis remanere cum substantia corporis Christi: vterque Hæresiarcha refutatur in præsenti quæstione & in sequenti.

CONCLVSIO.

Corpus Christi verè & realiter est in Eucharistia. Ioan. 6. *Panis quem ego dabo caro mea est*; ibidem, *nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*: non potest autem manducari, nisi sit præsens in Sacramento. Rursus ibidem, *caro mea verè est cibus*; idem habent verba institutionis Eucharistiæ 1. ad Corinth. 11. *Accipite & manducate, hoc est corpus meum*. Nec hoc explicent aduersarij de figura corporis Christi; Primò, quia Caluinus dicit scripturam esse ita intelligibilem, vt explicari non debeat; cùm ergo Christus dicat *Hoc est corpus meum*, quomodo hoc explicat Caluinus de figura? Secundò, quia Christus hoc dixit cum esset moriturus: ergo debebat perspicuè loqui, & non vti figuris, vt ipse promisit Ioan. 12; *Venit hora cùm iam non in prouerbijs loquar vobis*. Tertiò, quia Eucharistiæ institutio erat testamentum Christi, vel saltem confirmatio testamenti illius, vt habetur Lucæ 22. *Hic calix est nouum testamentum in meo sanguine*, sed testamentum debet fieri verbis perspicuis, & clausulæ eius debent sumi ad litteram, vt habet Paulus ad Galatas dicens, *Nemo superordinet testamento hominis*; id est, glossam non imponat; maxima ergo temeritas est Caluino, dum præsumit explicare testamentum Christi. Quartò, quia si testator legasset alicui amico suam domũ, nonne esset ridiculum, si executor testamenti prætenderet testatorem voluisse tantùm legare figuram suæ domus? Quintò, quia si Eucharistia esset tantùm figura corporis Christi; nihil haberet Eucharistia supra manna, quod fuit certè figura corporis Christi. Sextò, quia si Christus voluisset tantùm loqui de figura corporis sui, videns Capharnaitas sese scandalizare ex suis dictis, debuisset ad tollendum scandalum, explicare suam mentem, & dicere se daturum non corpus suum realiter, sed figuram corporis sui: & per talem explicationem, Capharnaitæ redijssent

sent ad Christum, à quo per prima verba recesserant; attamen ex Scriptura patet, quòd Christus non explicuerit suum dictum, imò illud per iuramentum confirmauerit, subiungens; *Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*. Septimò, quia non est recurrendum ad figuras, vbi nulla est repugnantia; non autem repugnat quòd Christus dederit realiter suum corpus. Octauò, quia leges à prudentibus & sapientibus latæ debent ferri per verba clara, nè quis ex verborum ambiguitate legem violet; Christus autem Sacramentum instituens, legem tulit, dicens Apostolis, *hoc facite*. Nonò, quia rex verax & probus, qui seriò promisisset pecuniam & daret tantùm figuram eius, illuderet. sed Christus, qui est rex regum & veritas ipsamet, seriò promisit carnem suam, Ioann. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea est*: ergo si daret solum panem, qui esset figura carnis suæ, illuderet Ecclesiæ. Decimò, quia Christus egisset indignè cum Ecclesia, quam vocat suam sponsam, si reliquisset illam in errore per spatium quindecim sæculorum & vltra, vsque scilicet ad tempus Caluini, & hoc ex occasione suorum verborum, quæ Ecclesia Romana nudè & litteraliter & sine vlla explicatione voluit credere, tanquam sponsa fidelissima verbis sui sponsi. Vndecimò, quia in nostra mente Catholica fuerunt Patres cuiuscumque sæculi, quos recensere prolixius esset, & eo inutilius quod de facili videri possunt apud Bellarminum tomo 2. fol. 40. Duodecimò tandem, quia veritas nostræ fidei habetur ex liturgijs cuiuscumque Ecclesiæ, vt videre est apud eumdem Bellarminum præcitatum.

Obijc. 1. ex Matth. 4. *Si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere*: ergo non sunt credendi illi, qui dicunt Christum esse in Sacramento. Resp. Matthæum loqui de Pseudochristis, idest, de peruersis hominibus, qui se dicunt Christum; non de Christo in Eucharistia. Dices, ergo sensus nostri falluntur, si non sit panis, sed Christus. Resp. non falli, quia vident accidentia panis; sed falleretur intellectus, si non obstante dicto Christi, crederet sub accidentibus panis non esse corpus eius. Dices, *quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur*, quod non est dicendum de corpore Christi. Respon-

ideo, Corpus Christi non eijci, quia desinit esse eo instanti quo species corruptæ sunt, sed eijcitur id in quod conuersæ sunt species post sui corruptionem. Dices: indignum est, Christi corpus manibus impuri hominis tractari? Respondeo dignum esse charitate illius,

Obijc. 2. hæc verba, *Hoc est corpus meum*, debere intelligi per fidem, & non realiter carnem Christi manducari, Ioann. enim 6. habetur, *Caro non prodest quidquam? spiritus est qui viuificat: verba, quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt*. Respondet Chrysostomus Homil. 26. in Ioan. hoc non dici de ipsa carne Christi; aliàs non profuisset in morte, sed de his qui carnaliter accipiunt; quasi sit sensus, cognitio carnalis & habita per sensus, nil prodest ad hoc mysterium capiendum, sed fides requiritur; quando etiã dicit Christus, *Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt*; si per hoc intendisset demonstrare, corpus suum esse in pane per solam fidem, aut figuram; per hanc explicationem placasset animos discipulorum, quod tamen non fecit; quia abierunt; sed hoc dixit, vt refelleret Capharnaitas, qui putabant Christum carnem suam daturum modo cruento & sensibili, sicut carnem communem.

Obijc. 3. Christum in institutione Eucharistiæ loquutum fuisse per figuras, quia quando loquitur de sanguine, loquitur de calice, accipiens continens pro contento: ergo etiam in pane vsus fuit figura. Respondeo, quod sit reuera vsus figura respectu calicis, sed illa figura omnibus constat, & est modus loquendi vsitatus apud homines, qui tradentes lagenam plenam vino, dicunt: accipe vinum. Dices ex 1. ad Corinth. 10. *Patres nostri*, inquit Paulus, *eamdem escam manducauerunt*, sed Iudæi habuerunt tantùm figuram corporis Christi: ergo & nos habemus tantùm figuram. Respondeo manducauerunt eamdem escam inter se concedo: ac nos, nego. *Aliud est enim*, inquit Augustinus, *Pascha quod celebrat Iudæus in oue, aliud quod sumimus in corpore & sanguine*.

Obijc. 4. Verbum, *est*, sumitur in Scriptura pro significat, vt Genes. 41. *Septem spicæ sunt septem anni*; Lucæ 3. *Semen est verbum Dei*, id est significat, sicut quando Christus dicit, *Ego sum ostium, vitis, pastor*. Respondeo reuera, quòd particula, *est*, aliquando

idem

idem sit ac significat, non quòd Christus in allatis exemplis significet ostium vel vitem, quia figuratum est nobilius figura, sed quia ostium est figura Christi; aliquando tamen non sumitur *est*, pro significat, vt quando Pater dixit, *hic est Filius meus dilectus*; sic etiam in consecratione, hoc verbum substantiuum sumitur propriè secundum Concilia, & Patres cuiuscumque sæculi. Porrò hæc particula, *est*, sumitur pro significat in parabolis, & Parabolæ scripturæ dignoscuntur per applicationem factam in antecedentibus vel subsequentibus verbis: nulla autem sunt verba antecedentia vel subsequentia, quæ indicent Christum loqui parabolicè, quando dixit; *Accipite & manducate*.

Obijc. 5. Christus porrigens calicem dedit tantùm vinum potandum: ergo dedit tantùm panem manducandum. Antecedens patet ex verbis Christi dicentis, *Non bibam iamodò de hoc genimine vitis*: ergo erat vinum. Respondeo 1. Christum accepisse duabus vicibus calicem, secundùm dictum Lucæ cap. 22. Primò, accepit calicem in cœna communi, & pro tunc dixit, *non bibam amodò*, &c. secundò, accepit calicem quem consecrauit, & pro tunc non protulit illa verba. Quod si ex Matthæo, Christus dixerit hæc verba, dum protulit calicem quem prætendimus consecratum; hoc est quia iste Euangelista non exprimit diffusè ea quæ fecit Christus. Respondeo secundò; vocare potuit Christus suum sanguinem, genimen vitis seu vinum. Primò, quia ex vino factus est. Secundò, quia accidentia vini in illo remanserunt. Quòd si Christus dixerit Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, hoc non debet intelligi quasi Eucharistia sit memoria Christi absentis, sed quia repetitio eiusdem sacrificij incruenti quod fecit Christus.

Obijc. 6. ex Tertull. lib. 1. contra Marcionem, *Christum repræsentare in pane corpus suum*, & alibi, *nobis dedisse figuram Corporis sui*, & alios Patres idem sentientes. Resp. Christum repræsentare corpus, id est, præsens exhibere, sicut dicitur quòd Pater in Thabor filium repræsentauerit; quòd si vocent figuram corporis; hoc est: figuram plenam figurato; nam aliquando stat veritas cum figura, vt ad Hebræos 1. *Christus dicitur figura substantia Patris*, licèt Christus

esset ipsamet substantia Patris. Si dicat August. tract. 25. in Ioann. *Quid paras dentes & ventrem? crede & manducasti*; Respondendum est, quòd Augustinus per primam partem suæ propositionis, voluerit refutare cruentam manducationem Capharnaitarum, docens corpus Christi non atteri dentibus: Per secundam verò insinuauit, fidem esse necessariam ad effectum huius Sacramenti. Quod autem Augustinus, super quem malè interpretatum fundantur hæretici, non excludat realitatem, patet, in Psalmum enim 98. habet, *Christus ipsam carnem manducandam nobis ad salutem dedit*. Et concione 1. super Psalm. 33. *Ferebatur*, inquit, *manibus suis, quando ait: Accipite, hoc est corpus meum*; quòsi si autem Patres obscurè locuti fuerunt in hac materia, hoc consultò fecerunt ne proderent arcana nostræ religionis infidelibus, qui ad eorum cognitionem non erant idonei; vnde Theodoretus dialogo 1. dicit, non esse consentaneum loqui apertè, nam hic fortè sunt aliqui infideles qui forsitan illos vocassent infanticidas & idololatras, colentes Bacchum & sanguinem.

QVÆSTIO X.

An corpus Christi sit in Sacramento per impanationem, annihilationem, aut transubstantiationem?

LVtherus primum asseruit, vt diximus, Durandus putauit formam substantialem panis conuersam esse in formam substantialem corporis Christi, remansisse tamen materiam, sicut in conuersionibus communibus fit. Alij tenuerunt, non remanere materiam aut formam panis, sed totum panem annihilari, & posteà produci totum corpus Christi, ita quod essent duæ actiones. Alij tandem transubstantiationem admittunt, dicentes panem non annihilari, sed totum conuerti in corpus Christi: hoc aperietur in sequentibus conclusionibus.

CONCLVSIO PRIMA.

COrpus Christi non est in Eucharistia per impanationem, quia nec totus panis remanet, vt vult Lutherus, nec materia prima panis, vt vult Durandus.

dus. Ratio nostra contra primum petitur ex verbis Christi dicentis, *Hoc est corpus meum*; si enim ibi esset panis, falsò diceret, *Hoc est corpus meum*; panis enim non est corpus Christi, nec corpus Christi est panis; deinde si esset substantia panis in Eucharistia; homo post sumptionem non esset ieiunus. Ratio contra Durandum sumitur ex Concilio Tridentino sessionis 13. canon. 2. vbi habetur, *Si quis dixerit in Sacramento Eucharistia substantiam panis & vini remanere, negaueritque mirabilem illam conuersionem totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi, remanentibus dumtaxat speciebus panis & vini, Anathema sit*. Quoniam ergo species panis & vini remanent, nec panis nec materia eius supersunt. Quòd si Eucharistia dicatur panis apud Paulum, *Quotiescumque manducabitis panem hunc &c.* Dicitur primò panis transitiuè idest, id quod antea erat panis. Secundò dicitur panis extrinsecè, quia remanent accidentia panis. Tertiò dicitur panis analogicè, quia sicut panis nutrit corpus, sic Eucharistia nutrit animam. Quòd si Gelasius Papa dicat manere naturam panis, idest, proprietates, quæ vocantur natura, sicut illi qui agunt de proprietatibus plantarum, dicuntur agere de plantarum natura. Si Chrysostomus dicat, in hac conuersione sunt quæ erant; hoc est, quoad speciem externam, non quoad substantiam. Si Durandus dicat, in omni mutatione manere subiectum commune, idest, materiam; hoc verum est in mutatione naturali. Si dicat Damascenus libr. 4. de fide cap. 4. mutari panem in carnem, sicut in nutritione hominis, vbi remanet materia; hoc dicit analogicè, vt ostendat esse mutationem realem, non tamen est omnimoda similitudo, ibi enim est transformatio, & hic est transubstantiatio.

CONCLVSIO SECVNDA.

Corpus Christi non est in Eucharistia per annihilationem panis, sed per transubstantiationem. Ratio primi est, quia essent duæ actiones, per quarum primam annihilaretur panis, & per secundam produceretur corpus, communiter tamen assignant Catholici vnam tantùm, quam transubstantiationem vocamus. Deinde, terminus ad quem annihilationis

est purum nihil, & in consecratione terminus ad quem, est corpus Christi in quod panis conuertitur. Tandem, si panis non mutaretur totaliter in corpus Christi, non esset vera transubstantiatio. Non tamen negamus, quin in transubstantiatione virtualiter includatur desitio vnius, nempè panis, & positio alterius, nempè corporis Christi; sed quia productio corporis Christi fit ex pane, ideò non est propriè creatio, quæ debet ex nihilo fieri; & quia etiam destructio panis non terminatur ad purum nihil, sed ad corpus Christi, ideò non est formalis annichilatio. Ratio secundi sumitur ex dictis, quia si corpus Christi non sit in Eucharistia per impanationem, nec per annichilationem & creationem, superest illud ibi esse per transubstantiationem, vt habet Concil. Trident. sess. 13. can. 2. Sic & antiqui patres docentes, substantiam panis & vini conuerti in corpus & sanguinem Christi, remanentibus solis speciebus. Quòd si illi Patres non vtantur explicitè hoc nomine transubstantiationis, vtuntur tamen significatione nominis, dicentes, solas species panis & vini remanere; si enim solæ species remaneant, nihil remanet de substantia panis, quando autem tota substantia vnius in totam substantiam alterius mutatur, hæc conuersio iure vocatur transubstantiatio.

QVÆSTIO XI.

Quæ sint in Eucharistia vi verborum, & quæ per concomitantiam?

DE fide est, Christum esse in Sacramento Eucharistiæ, & consequenter sunt in eo corpus eius, anima, sanguis, & diuinitas; postquam enim resurrexit, iam non moritur: cùm sit ergo viuus in Eucharistia, debet habere animam, sanguinem & corpus; corpus autem, sanguis, & anima, non sunt sine diuinitate, quod semel enim assumpsit Verbum diuinum, nunquam dimisit: sed quærimus, quænam sint præcisè tum sub specie panis, tum sub specie vini, vi verborum, & quæ per concomitantiam.

CON-

CONCLVSIO.

SVb ſpecie panis vi verborum eſt ſolum corpus Chriſti,& ſub ſpecie vini ſolus ſanguis ; per concomitantiam verò ſub ſpecie panis eſt ſanguis, & ſub ſpecie vini eſt corpus, & ſub vtraque ſpecie eſt anima & diuinitas. Sic Concil. Tridentinum ſeſſ. 13 c.13. *Statim*, inquit, *poſt conſecrationem Domini noſtri corpus, eiuſque ſanguinem, ſub panis & vini ſpecie, vnà cum ipſius anima & diuinitate exiſtere, docet fides Catholica; ſed corpus ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub ſpecie vini ex vi verborum: ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub vtraque, vt naturalis illius connexionis & concomitantia, qua partes Chriſti Domini, qui iam reſurrexit non amplius moriturus, inter ſe copulantur: diuinitatem porrò, propter admirabilem illam eius cum corpore & anima vnionem hypoſtaticam*. Poſita hac determinatione, nulla requiritur ratio probatiua noſtræ concluſionis, quia Catholici non poſſunt repugnare Concilio, & hæretici non diſputant de hac veritate, non credentes ipſum Chriſtum eſſe præſentem in Euchariſtia; poſſet tamen hæc aſſignari ratio, quòd ſcilicet verba ex propria ſua virtute faciunt tantùm id quod ſignificant; ſed verba quæ proferuntur ſuper panem, ſignificant tantùm pręſentiã corporis Chriſti, & verba prolata ſuper vinum, denotant tantùm præſentiam ſanguinis: ergo hoc tantùm efficiunt, & ſic ex vi verborum eſt ſolum corpus ſub ſpecie panis, & ſolus ſanguis ſub ſpecie vini; vnde ſi Apoſtoli conſecraſſent in triduo, ſanguis & anima Chriſti, non fuiſſent ſub hoſtia, licèt fuiſſet diuinitas quæ non dimiſit corpus in ſepulchro, nec animam in lymbo. Deinde, ſi ex vi verborum ſanguis eſſet cum corpore, Chriſtus non eſſet in Sacramento vt immolatus; ideò enim in Euchariſtia eſt ſacrificium, quia myſticè ſeparantur corpus & ſanguis Chriſti, vi verborum ſcilicet; talis tamen ſeparatio, quæ fit vi verborum, non impedit quin hæc omnia ſint ſimul, corpus, ſanguis, anima & diuinitas, quia eſt idem Chriſtus in Sacramento ac in cœlo.

Obijc. Anima eſt forma corporis; ergo ſi corpus ſit

sit sub specie panis vi verborum, anima etiam erit. Respondeo, animam non esse formam corporis, sed esse formam hominis; sine anima enim corpus habet formam corporeitatis, quæ ponitur reuera in Sacramento vi verborum cum organis suis corporalibus; vnde corpus Christi in Eucharistia est organicum, non tamen Christus est organicè in Sacramento: est inquam organicum, quia habet omnia organa quæ habet in cœlo; non est tamen organicè, quia non potest vti organis suis; non est enim extensum extrinsecè. Dices, Sanguis requiritur ad rationem corporis: ergo vi verborum, vbi est corpus, ibi est sanguis. Respondeo, distinguendo; est de ratione corporis viui, conc. immolati, neg. In Sacramento autem est vt immolatum, vnde nec sanguis est illi necessarius, nec alij humores. Dices, ergo corpus Christi ex bis in Eucharistia scilicet vi verborum sub specie panis, & per concomitantiam sub specie vini. Respondeo esse bis, sed diuerso modo.

QVÆSTIO XII.

An Christus sit in singulis partibus hostiæ ante diuisionem?

Constat, Christum esse sub singulis partibus hostiæ post diuisionem eius: quantumcumque enim diuidatur hostia, modò partes sint sensibiles, manet semper Christi corpus totum sub qualibet: an autem sit etiam in illis partibus singulis ante diuisionem, quæritur.

CONCLVSIO.

Corpus Christi est totum sub qualibet parte ante diuisionem, quia si esset vna pars corporis in vna parte hostiæ & alia pars in altera parte, frangeretur corpus ad fractionem hostiæ. Deinde ex hoc sequeretur, quòd esset commensuratiuè in hostia, quia vna pars corresponderet vni parti hostiæ, & altera alteri, & tunc esset maior in magna hostia, & minor in parua. Tandem, corpus Christi est totum in qualibet parte hostiæ post diuisionem: ergo & ante; quia

non

non possunt esse plures præsentię corporis Christi, nisi sint plures prolationes verborum super plures materias; nec est eadem ratio de specie reflectente in speculo, quæ est tota in toto & tota in qualibet parte post diuisionem, non ante; quia multiplicatio faciei procedit ex reflessione specierum in corpore lucido, vnde quia ante diuisionem erat tantùm vnum corpus lucidum continuum, erat tantùm vna reflexio; postquam autem separatum est speculum, corpus tot producit reflexiones, quot sunt corpora lucida: in proposito autem nulla est productio de nouo, quando hostia est diuisa in partes: quoniam ergo videtur quòd corpus Christi sit totum sub qualibet parte post diuisionem hostiæ, debuit esse totum sub qualibet parte ante diuisionem, aliàs essent plures præsentialitates corporis Christi nouæ, sine noua prolatione verborum.

Obijc. Si corpus Christi ante diuisionem hostiæ, sit in qualibet parte totum: ergo est multoties in hostia. Respondeo, negando consequentiam, quia numerus non resultat nisi post diuisionem; non enim anima est pluries in corpore, licet sit tota in toto & tota in qualibet parte: dicendum ergo est sic de Christo, quòd sit tantùm semel in hostia; est enim in Eucharistia ad modum substantię spiritualis, quoniam denudatur omni quantitate externa.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm corpus Christi habeat suam quantitatem in Eucharistia?

CORpus Christi non existit sub Sacramento circumscriptiuè; quia præsentia circumscriptiua est, quando vna pars locati respondet vni parti loci, & alia alteri; licèt possit dici esse circumscriptiuè, ratione specierum quæ sunt in loco circumscriptiuè. Non est etiam definitiuè in Eucharistia, quia quod est definitiuè in vno loco, non est in alio; sed dicitur esse sacramentaliter, id est modo quodam admirabili & ineffabili per modum substantiæ spiritualis, quoniã est totum sub tota hostia, & totũ sub qualibet parte; ita tamen vt sit actualiter in pluribus alijs locis eodem modo; An habeat autem quantitatem

in Sacramento, non verò realitatem; secundus autem, qui tenet corpus Christi esse realiter in Eucharistia, credit substantiam panis remanere cum substantia corporis Christi: vterque Hæresiarcha refutatur in præsenti quæstione & in sequenti.

CONCLVSIO.

Corpus Christi verè & realiter est in Eucharistia. Ioan. 6. *Panis quem ego dabo caro mea est*; ibidem, *nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*: non potest autem manducari, nisi sit præsens in Sacramento. Rursus ibidem, *caro mea verè est cibus*; idem habent verba institutionis Eucharistiæ 1. ad Corinth. 11. *Accipite & manducate, hoc est corpus meum*. Nec hoc explicent aduersarij de figura corporis Christi; Primò, quia Caluinus dicit scripturam esse ita intelligibilem, vt explicari non debeat; cùm ergo Christus dicat *Hoc est corpus meum*, quomodo hoc explicat Caluinus de figura? Secundò, quia Christus hoc dixit cum esset moriturus: ergo debebat perspicuè loqui, & non vti figuris, vt ipse promisit Ioan. 12; *Venit hora cùm iam non in prouerbijs loquar vobis*. Tertiò, quia Eucharistiæ institutio erat testamentum Christi, vel saltem confirmatio testamenti illius, vt habetur Lucæ 22. *Hic calix est nouum testamentum in meo sanguine*, sed testamentum debet fieri verbis perspicuis, & clausulæ eius debent sumi ad litteram, vt habet Paulus ad Galatas dicens, *Nemo superordinet testamento hominis*; id est, glossam non imponat; maxima ergo temeritas est Caluino, dum præsumit explicare testamentum Christi. Quartò, quia si testator legasset alicui amico suam domū, nonne esset ridiculum, si executor testamenti prætenderet testatorem voluisse tantùm legare figuram suæ domus? Quintò, quia si Eucharistia esset tantùm figura corporis Christi, nihil haberet Eucharistia supra manna, quod fuit certè figura corporis Christi. Sextò, quia si Christus voluisset tantùm loqui de figura corporis sui, videns Capharnaitas sese scandalizare ex suis dictis, debuisset ad tollendum scandalum, explicare suam mentem, & dicere se daturum non corpus suum realiter, sed figuram corporis sui: & per talem explicationem, Capharnaitæ redijssent

sent ad Christum, à quo per prima verba recesserant; attamen ex Scriptura patet, quòd Christus non explicuerit suum dictum, imò illud per iuramentum confirmauerit, subiungens; *Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*. Septimò, quia non est recurrendum ad figuras; vbi nulla est repugnantia; non autem repugnat quòd Christus dederit realiter suum corpus. Octauò, quia leges à prudentibus & sapientibus latæ debent ferri per verba clara, nè quis ex verborum ambiguitate legem violet; Christus autem Sacramentum instituens, legem tulit, dicens Apostolis, *hoc facite*. Nonò, quia rex verax & probus, qui seriò promisisset pecuniam & daret tantùm figuram eius, illuderet. sed Christus, qui est rex regum & veritas ipsamet, seriò promisit carnem suam, Ioann. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea est*: ergo si daret solum panem, qui esset figura carnis suæ, illuderet Ecclesiæ. Decimò, quia Christus egisset indignè cum Ecclesia, quam vocat suam sponsam, si reliquisset illam in errore per spatium quindecim sæculorum & vltra, vsque scilicet ad tempus Caluini, & hoc ex occasione suorum verborum, quæ Ecclesia Romana nudè & litteraliter & sine vlla explicatione voluit credere, tanquam sponsa fidelissima verbis sui sponsi. Vndecimò, quia in nostra mente Catholica fuerunt Patres cuiuscumque sæculi, quos recensere prolixius esset, & eo inutilius quod de facili videri possunt apud Bellarminum tomo 2. fol. 40. Duodecimò tandem, quia veritas nostræ fidei habetur ex liturgijs cuiuscumque Ecclesiæ, vt videre est apud eumdem Bellarminum præcitatum à

Obijc. 1. ex Matth. 4. *Si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere*: ergo non sunt credendi illi, qui dicunt Christum esse in Sacramento. Resp. Matthæum loqui de Pseudochristis, idest, de peruersis hominibus, qui se dicunt Christum; non de Christo in Eucharistia. Dices, ergo sensus nostri falluntur, si non sit panis, sed Christus. Resp. non falli, quia vident accidentia panis; sed falleretur intellectus, si non obstante dicto Christi, crederet sub accidentibus panis non esse corpus eius. Dices, *quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur*. quod non est dicendum de corpore Christi. Respon-

ideo, Corpus Christi non eijci, quia desinit esse eo instanti quo species corruptæ sunt, sed eijcitur id in quod conuersæ sunt species post sui corruptionem. Dices: indignum est, Christi corpus manibus impuri hominis tractari? Respondeo dignum esse charitate illius,

Obijc. 2. hæc verba, *Hoc est corpus meum*, debere intelligi per fidem, & non realiter carnem Christi manducari, Ioann. enim 6. habetur, *Caro non prodest quidquam? spiritus est qui viuificat: verba, quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt*. Respondet Chrysostomus Homil. 26. in Ioan. hoc non dici de ipsa carne Christi; aliàs non profuisset in morte, sed de his qui carnaliter accipiunt; quasi sit sensus, cognitio carnalis & habita per sensus, nil prodest ad hoc mysterium capiendum, sed fides requiritur; quando etiã dicit Christus, *Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt*; si per hoc intendisset demonstrare, corpus suum esse in pane per solam fidem, aut figuram; per hanc explicationem placasset animos discipulorum, quod tamen non fecit; quia abierunt; sed hoc dixit, vt refelleret Capharnaitas, qui putabant Christum carnem suam daturum modo cruento & sensibili, sicut carnem communem.

Obijc. 3. Christum in institutione Eucharistiæ loquutum fuisse per figuras, quia quando loquitur de sanguine, loquitur de calice, accipiens continens pro contento: ergo etiam in pane vsus fuit figura. Respondeo, quod sit reuera vsus figura respectu calicis. sed illa figura omnibus constat, & est modus loquendi vsitatus apud homines, qui tradentes lagenam plenam vino, dicunt: accipe vinum. Dices ex 1. ad Corinth. 10. *Patres nostri*, inquit Paulus, *eamdem escam manducauerunt*, sed Iudæi habuerunt tantùm figuram corporis Christi: ergo & nos habemus tantùm figuram. Respondeo manducauerunt eamdem escam inter se concedo: ac nos, nego. *Aliud est enim*, inquit Augustinus, *Pascha quod celebrat Iudæus in oue, aliud quod sumimus in corpore & sanguine*.

Obijc. 4. Verbum, *est*, sumitur in Scriptura pro significat, vt Genes. 41. *Septem spicæ sunt septem anni*; Lucæ 3. *Semen est verbum Dei*, id est significat, sicut quando Christus dicit, *Ego sum ostium, vitis, pastor*. Respondeo reuera, quòd particula, *est*, aliquando

idem

idem sit ac significat, non quòd Christus in allatis exemplis significet ostium vel vitem, quia figuratum est nobilius figura, sed quia ostium est figura Christi; aliquando tamen non sumitur *est*, pro significat, vt quando Pater dixit, *hic est Filius meus dilectus*; sic etiam in consecratione, hoc verbum substantiuum sumitur propriè secundum Concilia, & Patres cuiuscumque sæculi. Porrò hæc particula, *est*, sumitur pro significat in parabolis, & Parabolæ scripturæ dignoscuntur per applicationem factam in antecedentibus vel subsequentibus verbis: nulla autem sunt verba antecedentia vel subsequentia, quæ indicent Christum loqui parabolicè, quando dixit; *Accipite & manducate*.

Obijc. 5. Christus porrigens calicem dedit tantùm vinum potandum: ergo dedit tantùm panem manducandum. Antecedens patet ex verbis Christi dicentis, *Non bibam jamodò de hoc genimine vitis*: ergo erat vinum. Respondeo 1. Christum accepisse duabus vicibus calicem, secundùm dictum Lucæ cap. 22. Primò, accepit calicem in cœna communi, & pro tunc dixit, *non bibam amodò*, &c. secundò, accepit calicem quem consecrauit, & pro tunc non protulit illa verba. Quod si ex Matthæo, Christus dixerit hæc verba, dum protulit calicem quem prætendimus consecratum; hoc est quia iste Euangelista non exprimit diffusè ea quæ fecit Christus. Respondeo secundò; vocare potuit Christus suum sanguinem, genimen vitis seu vinum. Primò, quia ex vino factus est. Secundò, quia accidentia vini in illo remanserunt. Quòd si Christus dixerit Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, hoc non debet intelligi quasi Eucharistia sit memoria Christi absentis, sed quia repetitio eiusdem sacrificij incruenti quod fecit Christus.

Obijc. 6. ex Tertull. lib. 1. contra Marcionem, *Christum repræsentare in pane corpus suum*, & alibi, *nobis dedisse figuram Corporis sui*, & alios Patres idem sentientes. Resp. Christum repræsentare corpus, id est, præsens exhibere, sicut dicitur quòd Pater in Thabor filium repræsentauerit; quòd si vocent figuram corporis; hoc est: figuram plenam figurato; nam aliquando stat veritas cum figura, vt ad Hebræos 1. *Christus dicitur figura substantiæ Patris*, licèt Christus

eſſet ipſamet ſubſtantia Patris. Si dicat Auguſt. tract. 25. in Ioann. *Quid paras dentes & ventrem? crede & manducaſti*; Reſpondendum eſt, quòd Auguſtinus per primam partem ſuæ propoſitionis, voluerit refutare cruentam manducationem Capharnaitarum, docens corpus Chriſti non atteri dentibus: Per ſecundam verò inſinuauit, fidem eſſe neceſſariam ad effectum huius Sacramenti. Quod autem Auguſtinus, ſuper quem malè interpretatum fundantur hæretici, non excludat realitatem, patet, in Pſalmum enim 98. habet, *Chriſtus ipſam carnem manducandam nobis ad ſalutem dedit*. Et concione 1. ſuper Pſalm. 33. *Ferebatur*, inquit, *manibus ſuis, quando ait: Accipite, hoc eſt corpus meum*; quòſi ſi autem Patres obſcurè locuti fuerunt in hac materia, hoc conſultò fecerunt ne proderent arcana noſtræ religionis infidelibus, qui ad eorum cognitionem non erant idonei; vnde Theodoretus dialogo 1. dicit, non eſſe conſentaneum loqui apertè, nam hic fortè ſunt aliqui infideles qui forſitan illos vocaſſent infanticidas & idololatras, colentes Bacchum & ſanguinem.

QVÆSTIO X.

An corpus Chriſti ſit in Sacramento per impanationem, annihilationem, aut tranſubſtantiationem?

LVtherus primum aſſerui[illegible], vt diximus, Durandus putauit formam ſubſtantialem panis conuerſam eſſe in formam ſubſtantialem corporis Chriſti, remanſiſſe tamen materiam, ſicut in conuerſionibus communibus fit. Alij tenuerunt, non remanere materiam aut formam panis, ſed totum panem annihilari, & poſteà produci totum corpus Chriſti, ita quod eſſent duæ actiones. Alij tandem tranſubſtantiationem admittunt, dicentes panem non annihilari, ſed totum conuerti in corpus Chriſti: hoc aperietur in ſequentibus concluſionibus.

CONCLVSIO PRIMA.

COrpus Chriſti non eſt in Euchariſtia per impanationem, quia nec totus panis remanet, vt vult Lutherus, nec materia prima panis, vt vult Durandus.

dus. Ratio nostra contra primum petitur ex verbis Christi dicentis, *Hoc est corpus meum*; si enim ibi esset panis, falsò diceret, *Hoc est corpus meum*; panis enim non est corpus Christi, nec corpus Christi est panis; deinde si esset substantia panis in Eucharistia; homo post sumptionem non esset ieiunus. Ratio contra Durandum sumitur ex Concilio Tridentino sessionis 13. canon. 2. vbi habetur, *Si quis dixerit in Sacramento Eucharistia substantiam panis & vini remanere, negaueritque mirabilem illam conuersionem totius substantia panis & vini in corpus & sanguinem Christi, remanentibus dumtaxat speciebus panis & vini, Anathema sit*. Quoniam ergo species panis & vini remanent, nec panis nec materia eius supersunt. Quòd si Eucharistia dicatur panis apud Paulum, *Quotiescumque manducabitis panem hunc &c.* Dicitur primò panis transitiuè idest, id quod antea erat panis. Secundò dicitur panis extrinsecè, quia remanent accidentia panis. Tertiò dicitur panis analogicè, quia sicut panis nutrit corpus, sic Eucharistia nutrit animam. Quòd si Gelasius Papa dicat manere naturam panis, idest, proprietates, quæ vocantur natura, sicut illi qui agunt de proprietatibus plantarum, dicuntur agere de plantarum natura. Si Chrysostomus dicat, in hac conuersione sunt quæ erant; hoc est, quoad speciem externam, non quoad substantiam. Si Durandus dicat, in omni mutatione manere subiectum commune, idest, materiam; hoc verum est in mutatione naturali. Si dicat Damascenus libr. 4. de fide cap. 4. mutari panem in carnem, sicut in nutritione hominis, vbi remanet materia; hoc dicit analogicè, vt ostendat esse mutationem realem, non tamen est omnimoda similitudo, ibi enim est transformatio, & hic est transubstantiatio.

CONCLVSIO SECVNDA.

CORPUS Christi non est in Eucharistia per annihilationem panis, sed per transubstantiationem. Ratio primi est, quia essent duæ actiones, per quarum primam annihilaretur panis, & per secundam produceretur corpus, communiter tamen assignant Catholici vnam tantùm, quam transubstantiationem vocamus. Deinde, terminus ad quem annihilationis est

est purum nihil, & in consecratione terminus ad quem, est corpus Christi in quod panis conuertitur. Tandem, si panis non mutaretur totaliter in corpus Christi, non esset vera transubstantiatio. Non tamen negamus, quin in transubstantiatione virtualiter includatur desitio vnius, nempè panis, & positio alterius, nempè corporis Christi, sed quia productio corporis Christi fit ex pane, ideò non est propriè creatio, quæ debet ex nihilo fieri; & quia etiam destructio panis non terminatur ad purum nihil, sed ad corpus Christi, ideò non est formalis annichilatio. Ratio secundi sumitur ex dictis, quia si corpus Christi non sit in Eucharistia per impanationem, nec per annichilationem & creationem, superest illud ibi esse per transubstantiationem, vt habet Concil. Trident. sess. 13. can. 2. Sic & antiqui patres docentes, substantiam panis & vini conuerti in corpus & sanguinem Christi, remanentibus solis speciebus. Quòd si illi Patres non vtantur explicitè hoc nomine transubstantiationis, vtuntur tamen significatione nominis, dicentes, solas species panis & vini remanere; si enim solæ species remaneant, nihil remanet de substantia panis, quando autem tota substantia vnius in totam substantiam alterius mutatur, hæc conuersio iure vocatur transubstantiatio.

QVÆSTIO XI.

Quæ sint in Eucharistia vi verborum, & quæ per concomitantiam?

DE fide est, Christum esse in Sacramento Eucharistiæ, & consequenter sunt in eo corpus eius, anima, sanguis, & diuinitas; postquam enim resurrexit, iam non moritur: cùm sit ergo viuus in Eucharistia, debet habere animam, sanguinem & corpus; corpus autem, sanguis, & anima, non sunt sine diuinitate, quod semel enim assumpsit Verbum diuinum, nunquam dimisit; sed quærimus, quænam sint præcisè tum sub specie panis, tum sub specie vini, vi verborum, & quæ per concomitantiam.

CON-

CONCLVSIO.

SVb specie panis vi verborum est solum corpus Christi, & sub specie vini solus sanguis; per concomitantiam verò sub specie panis est sanguis, & sub specie vini est corpus, & sub vtraque specie est anima & diuinitas. Sic Concil. Tridentinum sess. 13 c. 13. *Statim*, inquit, *post consecrationem Domini nostri corpus, eiusque sanguinem, sub panis & vini specie, vnà cum ipsius anima & diuinitate existere, docet fides Catholica; sed corpus sub specie panis, & sanguinem sub specie vini ex vi verborum: ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub vtraque, vt naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui iam resurrexit non amplius moriturus, inter se copulantur: diuinitatem porrò, propter admirabilem illam eius cum corpore & anima vnionem hypostaticam.* Posita hac determinatione, nulla requiritur ratio probatiua nostræ conclusionis, quia Catholici non possunt repugnare Concilio, & hæretici non disputant de hac veritate, non credentes ipsum Christum esse præsentem in Eucharistia; posset tamen hæc assignari ratio, quòd scilicet verba ex propria sua virtute faciunt tantùm id quod significant; sed verba quæ proferuntur super panem, significant tantùm presentiã corporis Christi, & verba prolata super vinum, denotant tantùm præsentiam sanguinis: ergo hoc tantùm efficiunt, & sic ex vi verborum est solum corpus sub specie panis, & solus sanguis sub specie vini; vnde si Apostoli consecrassent in triduo, sanguis & anima Christi, non fuissent sub hostia, licèt fuisset diuinitas quæ non dimisit corpus in sepulchro, nec animam in lymbo. Deinde, si ex vi verborum sanguis esset cum corpore, Christus non esset in Sacramento vt immolatus; ideò enim in Eucharistia est sacrificium, quia mysticè separantur corpus & sanguis Christi, vi verborum scilicet; talis tamen separatio, quæ fit vi verborum, non impedit quin hæc omnia sint simul, corpus, sanguis, anima & diuinitas, quia est idem Christus in Sacramento ac in cœlo.

Obijc. Anima est forma corporis; ergo si corpus sit

non possunt esse plures præsentię corporis Christi, nisi sint plures prolationes verborum super plures materias; nec est eadem ratio de specie reflectente in speculo, quæ est tota in toto & tota in qualibet parte post diuisionem, non ante; quia multiplicatio faciei procedit ex reflessione specierum in corpore lucido, vnde quia ante diuisionem erat tantùm vnum corpus lucidum continuum, erat tantùm vna reflexio; postquam autem separatum est speculum, corpus tot producit reflexiones, quot sunt corpora lucida: in proposito autem nulla est productio de nouo, quando hostia est diuisa in partes: quoniam ergo videtur quòd corpus Christi sit totum sub qualibet parte post diuisionem hostiæ, debuit esse totum sub qualibet parte ante diuisionem, aliàs essent plures præsentialitates corporis Christi nouæ, sine noua prolatione verborum.

Obijc. Si corpus Christi ante diuisionem hostiæ, sit in qualibet parte totum: ergo est multoties in hostia. Respondeo, negando consequentiam, quia numerus non resultat nisi post diuisionem; non enim anima est pluries in corpore, licet sit tota in toto & tota in qualibet parte: dicendum ergo est sic de Christo, quòd sit tantùm semel in hostia; est enim in Eucharistia ad modum substantię spiritualis, quoniam denudatur omni quantitate externa.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm corpus Christi habeat suam quantitatem in Eucharistia?

Corpus Christi non existit sub Sacramento circumscriptiuè; quia præsentia circumscriptiua est, quando vna pars locati respondet vni parti loci, & alia alteri; licèt possit dici esse circumscriptiuè, ratione specierum quæ sunt in loco circumscriptiuè. Non est etiam definitiuè in Eucharistia, quia quod est definitiuè in vno loco, non est in alio; sed dicitur esse sacramentaliter, id est modo quodam admirabili & ineffabili per modum substantiæ spiritualis, quoniã est totum sub tota hostia, & totũ sub qualibet parte; ita tamen vt sit actualiter in pluribus alijs locis eodem modo; An habeat autem quantitatem

in

in Eucharistia, antequam soluatur, sciendum est esse duplicem quantitatem; internam nimirum & externam; prima distinguit partes à partibus in ordine ad se, easque ordinat, ita vt non confundantur; secunda verò extendit substantiam & eius partes in ordine ad locum, ita vt vna pars respondeat vni parti loci, & alia alteri.

CONCLVSIO.

CHristus non habet in Sacramento quantitatem externam, bene autem internam; non enim est extensum corpus Christi in ordine ad locum, quasi vna pars ipsius corporis correspondeat vni parti hostiæ, aliàs non esset totum sub qualibet parte, vt diximus, & sic non habet quantitatem externam: habet tamen internam in quantùm corpus Christi est animatum & organicum; & proinde in certa quantitate, saltem intrinseca, in quantum partes eius non confunduntur, sed distinguuntur; caput enim non est humerus, nec humeri brachia, sicut nec brachia pedes; licèt vbi sit vnum, ibi sit aliud: Alij hanc veritatem explicant, dicentes, Christum habere quantitatem in Eucharistia, non modum quantitatiuum, intelligentes per quantitatem, extensionem partium in ordine ad se; & per modum quantitatiuum, extensionem in ordine ad locum.

Obijc. Si Christus habet aliquam quantitatem, erunt duæ quantitates simul, quia species, sub quibus est corpus Christi, habent suam propriam quantitatem. Respondeo duas quantitates posse simul esse, quando vna est interna, & alia externa, vt in proposito: & exemplum habetur de hac penetratione dimensionum, seu quantitatum, quando corpus Christi exiuit de sepulchro; erat enim quantitas lapidis penetrati cum quantitate corporis Christi penetrantis.

QVÆ-

QVÆSTIO XIV.

Quænam prædicata verificentur de Christo in Eucharistia?

QVædam sunt prædicata quæ concernunt motum & existentiam, vt esse sursum, deorsum, in sacrario, &c. Alia sunt prædicata, quæ sunt propria & absoluta specierum, vt esse albas, rotundas, &c. Alia tandem quæ ostendunt actionem & passionem, vt v. g. generare vermes, & lacerari. Quænam debeant dici de Christo, vel de corpore Christi, assignabit.

CONCLVSIO.

IN prædicatis quæ concernunt existentiam & motum specierum, quæ dicuntur de speciebus, dicuntur de corpore Christi; & sic, sicut species dicuntur esse in sacrario, sursum, deorsum, deferri ad infirmum, ore sumi, traijci ad stomachum, hæc omnia dicuntur de Christo & de corpore eius: quia moto continente, mouetur contentum, moto dolio mouetur vinum. Prædicata quæ sunt propria & absoluta speciebus, licèt competant illis, non tamen affirmantur de corpore Christi; vnde quoniam albedo, rotunditas, sapor sunt veluti qualitates absolutæ specierum, quæ conueniunt illis, ideò dicuntur albę, rotundæ, & sapidæ; non tamen conueniunt corpori Christi, quod non debet vocari nec rotundum, nec album, nec sapidum. Prædicata quæ important actionẽ aut passionem, conueniunt speciebus, non corpori Christi; & sic licet species dicantur generare vermes, & atteri dentibus & lacerari, hoc non debet dici de corpore Christi. Ad tales enim actiones & passiones requiritur extensio localis, quam non habet corpus Christi: potest tamen impropriè & per denominationem extrinsecam dici, quod corpus Christi frangatur; sic in sacrificio Missæ celebrato ritu D. Ambrosij, Sacerdos dicit ad Christũ, *Corpus tuum frangitur! ò Christe!* Si quis quærat rationem, quare species possunt dici rotundæ, & non corpus Christi; est, quia istæ locutiones & ista prædicata non supponunt pro con-

tento sub speciebus, sed tantùm pro ipsa quantitate panis, quæ est subiectum accidentium.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm corpus Christi dicatur agere, pati, & moueri?

OMnis actio vel est sensitiua, vt est visio, auditio, &c. vel spiritualis, vt intellectio & volitio. Quærimus, vtrùm tales actiones possit elicere Christus; & insuper, vtrùm possit esse subiectum aliquarum actionum nostrarum: v.g. videri, aut tangi, & consequenter pati. Quærimus denique, an corpus Christi possit de loco in locum moueri.

CONCLVSIO PRIMA.

ACtiones intellectiuas potest elicere Christus, vt est in Sacramento; non verò sensitiuas, nisi de potentia Dei absoluta. Ratio primi est, quia anima Christi intelligit sicut Angelus, independenter à sensibus; talis enim dependentia tollitur in beatis; vnde licèt Christus in Eucharistia sit modo inextenso potest elicere actiones vitales spirituales. Ratio secundi est, quia sensus externi agunt per species, quæ sunt materiales & quantæ, & sic debent recipi in organo quanto & diuisibili, sicut autem corpus Christi non est extensum in Eucharistia, sic nec organa habet extensa: ergo nec videre, nec audire potest, vt est in Sacramento; licet Christus in Sacramento videat per operationem quam habet in cœlo, quoniam est vnum & idem corpus numero in cœlo ac in Sacramento; & hoc est quod dicunt communiter authores, Christus operari per concomitantiam in Sacramento. Ratio tertij est, quia nulla est contradictio, quin per absolutam Dei potentiam possit Deus imprimere species obiectorum spoliatas sua quantitate externa in organa inextensa Christi.

CON-

CONCLVSIO SECVNDA.

Corpus Christi, vt est in Sacramento, non potest alterari ab agentibus naturalibus, nec videri ab oculo corporeo, nec intelligi cognitione naturali. Primum dicitur, quia alteratio requirit contactum corporeum & quantitatiuum; sed corpus Christi non potest tangi per modum quantitatiuum, quandoquidem est inextensum: ergo nec alterari. Secundum asseritur propter eamdem rationem, quia oculus corporeus tendit tantùm in res quæ diuisibili modo existunt. Tertium tandem affirmatur eodem argumento, quia cognitio naturalis ortum habet à sensibus: si ergo corpus Christi non potest percipi sensu corporeo, nec consequenter poterit cognosci naturaliter. Super visionem Christi in Eucharistia, D. Thomas asserit, quando apparet visibiliter, miraculosè tamen, figura Christi, Christum non videri in se, nec eius sanguinem aut carnem, sed tantùm colorem & figuram ipsum referentem, & quòd pro tunc non sunt consumendæ species illæ, sed seruandæ in loco decenti, & nouus panis iterum consecrandus est, vt perficiatur sacrificium.

CONCLVSIO TERTIA.

Corpus Christi mouetur quidem ad motum specierum, non tamen à Sacerdote, quasi Sacerdos mouens species, moueat & corpus; sed mouetur à Deo, qui statuit, quòd quotiescumque mouerentur species, ipse moueret corpus; & hoc per idem miraculum continuatum, quo vniuit corpus Christi cum speciebus ex sua sola voluntate; sic Scotus, cuius ratio hæc est: Quando aliqua duo coniunguntur tantùm contingenter per voluntatem superioris, si vnum illorum sit proportionatum volenti, & aliud improportionatum, mouens mouendò proportionatum, non propter hoc mouet aliud per accidens, sed est ipsum superius, quod vniuit cum alio quod etiam mouet aliud, scilicet improportionatum, ad motum proportionati; sed corpus Christi vnitur contingenter cum speciebus per voluntatem Dei tanquam superioris, & corpus illud est impropor-

por-

portionatum illi qui mouet species, quandoquidem est inextensum: ergo quando sacerdos mouet species, non est ipse qui mouet corpus, sed est Deus qui mouet illud. Exemplificat Scotus de Angelo, qui vult se vnire lapidi per voluntatem, qui fert illum lapidem, non fert Angelum, sed est ipse Angelus qui se mouet ad motum lapidis.

Obijc. Moto aliquo, mouetur per accidens quod est in illo: ergo Sacerdos mouens species mouet per accidens corpus Christi. Antecedens est verum, quando contentum est in continente, vel vt forma, vel vt pars, vel est necessariò coniunctum illi, aut contingenter per voluntatem alterius, non verò per suam propriam voluntatem: Christus autem est coniunctus speciebus per voluntatem suam, & Dei concurrentis cum illo; vnde si moueatur, non mouetur per accidens à sacerdote.

Dices, homo in naui est coniunctus naui per voluntatem, attamen nauis mouet illum per accidens: ergo, &c. Respondeo, hoc esse verum, quia virtus fluctuum maris mouens nauim, posset hominem seorsim mouere, & sic mouet hominem per accidens; sacerdos verò non posset seorsim mouere corpus Christi, quia est inextensum: deinde corpus Christi non est sub speciebus tanquam in continente; est enim æqualiter in superficie specierum ac in profunditate, & hoc soluit vtramque obiectionem.

Dices, Mouetur anima ad motum corporis, licet si improportionata mouenti. Respondeo, hoc fieri quia facit vnum per se cum illo, corpus autem & species non faciunt vnum physicum, sed tantùm vnum morale: vnde non debet vnquam dici quòd corpus moueatur à Sacerdote, quia motio corporis fit per membra organica, quæ habent extensionem.

QVÆSTIO XVI.

An accidentia sint sine subiecto in Eucharistia?

DVplex est subiectum accidentium, mediatum scilicet & immediatum: Mediatum est substantia cui inhæret tota collectio accidentium; substantia enim dicitur, & à subsistendo per se, & à sustentando accidentia. Immediatum verò est quantitas,

titas, cui insunt alia accidentia; color enim, sapor, odor, & rotunditas insunt quantitati.

CONCLVSIO.

ACcidentia in Eucharistia sunt sine subiecto mediato, non verò omnia sunt sine immediato. Primum patet, quia nulla substantia ibi est subiectum accidentium; non remanet enim substantia panis in qua sint; nec etiam corpus Christi est subiectum illorum, quoniam non est modo diuisibili & quantitatiuo in Eucharistia: ergo accidentia non habent subiectum mediatum: Secundum dicitur, quia omnia accidentia inhærent quantitati, tanquam subiecto immediato, & ipsa quantitas est sine vllo subiecto.

Obijc. Non possunt accidentia esse sine substantia: ergo non sunt sine subiecto in Eucharistia. Nego antecedens; quia accidentia habent aliquam entitatem absolutam distinctam ab entitate substantiæ, quam Deus potest conseruare sine entitate subiecti, & de facto conseruat, non eodem concursu quo conseruabat illa accidentia in subiecto, quia illud est naturale; sed alio quod est supernaturale & omninò miraculosum: & ex his patet inhærentiam saltem actualem non esse de essentia accidentis.

QVÆSTIO XVII.

Quamdiu maneat corpus Christi sub speciebus?

INcipit reuerà esse sub illis eo instanti quo completur prolatio verborum, quia tunc est sub speciebus, quando verba significant ibi esse corpus Christi, quoniam verba efficiunt id quod significant: quærimus autem quamdiu duret in illis.

CONCLVSIO.

TAndiu conseruatur corpus Christi sub speciebus, quamdiu conseruaretur substantia panis, si ibi adeesset; quia Christus ex institutione Sacramenti succedit in locum panis: sicut ergo per quamlibet alterationem specierum non desinit corpus, nisi

nisi per eam tantùm, per quam desineret panis; non etiam desinit eo ipso quo in os recipitur, aut in ventrem traijcitur, quia non ita statim desineret substantia panis; desinit autem, quando ex ipsis speciebus generantur vermes. Quod si vna pars specierum corrumpatur quibus vermes succedant, & alia pars specierum remaneat; desinit corpus Christi sub illis accidentibus, non verò sub istis quæ remanserunt. Quid autem fiat si vinum consecratum misceatur cum non consecrato? Respondent Doctores, quòd si misceatur cum vino eiusdem speciei, tamdiu remaneat sanguis, tamdiu remanet illud vinum, ita quod, si vna gutta consecrati misceatur cum magna quantitate non consecrati, manebit sanguis Christi sub accidentibus illius guttæ; quia si in illa gutta esset substantia vini, non destrueretur illa gutta per magnam quantitatem eiusdem vini, quoniam corruptio fit tantùm à contrario. Vnde maior pars Doctorum dicit, quòd illa quantitas vini, cui admixta est gutta consecrata, debeat conseruari ad pios vsus, ob reuerentiam debitam speciebus consecratis; licet aliqui dicant posse administrari laicis, quia illa gutta habetur pro amissa, cùm ignoretur quænam illa sit. Quòd si illa gutta vini consecrati misceatur cum alio vino alterius speciei, verbi gratia cum vino albo, quod à multis censetur esse diuersum specie à rubeo, dicunt quòd desineret esse sanguis Christi eo instanti quo desinerent esse species vini rubei, & ex illis fieret vinum album. Porrò, an in illo casu debeat dici, quod sanguis Christi admisceatur cum vino: respondetur negatiuè; quia licèt species vini consecrati misceantur cum vino non consecrato, substantia tamen sanguinis non miscetur, quia ea tantùm misceri dicuntur, quorum extremitates coniunguntur; coniunctio autem fit tantùm inter res quæ habent extensionem localem: cum ergo sanguis sit inextensus, non potest dici quòd misceatur cum vino.

QVÆ-

QVÆSTIO XVIII.

Quomodo ex Speciebus generetur aliquid?

SPecies Sacramentales possunt nutrire, vt docet experientia: ex illis ergo potest produci sanguis, cum nutritio nihil sit aliud quàm conuersio alimenti in sanguinem, & sanguinis in substantiam aliti: ex speciebus etiam alteratis, & corruptis generantur vermes; & sic quærimus, quomodo hoc possit fieri, quia omnis generatio præsupponit materiam in qua forma substantialis rei genitæ recipiatur, ibi autem nulla est materia.

CONCLVSIO.

QVando ex speciebus producitur substantia, hoc fit ab agente supernaturali scilicet à Deo, qui eodem instanti quo species ita sunt alteratæ, vt non posset naturaliter sub eis conseruari panis substantia, si esset; & consequenter quo desinit esse corpus Christi, ibi creat materiam, eique vnit quantitatem panis & vini, & alias qualitates quæ inhærent illi pro eo instanti quo materia illa iam est vltimò disposita ad susceptionem illius formæ substantialis, quam Deus producit, & quam produxisset panis corruptus, si priùs fuisset. An autem creetur eadem materia panis quæ anteà fuit deperdita in consecratione, an alia de nouo producatur? vtrumque potest fieri.

Quæres, quænam sit vnio inter species sacramentales, & ipsum Christum. Respondeo, non vniri vnione substantiali, quia hæc reperitur tantùm inter substantias, & hic vniuntur accidentia: Non vniuntur etiam vnione accidentali, quia accidentia panis non afficiunt corpus Christi: Non vniuntur vnione sustentantis ad sustentatum, quia non corpus Christi, sed Deus sustentat illa accedentia, sed vniuntur tantùm vnione extrinseca procedente ex diuina voluntate, quæ ordinauit vt esset corpus Christi, vbi essent species sacramentales.

QVÆSTIO XIX.

Quosnam effectus producat Eucharistia?

FOrma Sacramenti Eucharistiæ producit præsentiam corporis Christi; verba enim prolata à Sacerdote faciunt Christum præsentem in altari; sed non loquimur de eo effectu formæ; bene autem de effectu producto per species consecratas. Prænotandum tamen est, Christum in Eucharistia tribus modis posse sumi: Primò; sacramentaliter tantùm, seu materialiter, vt quando quis peccati conscius Eucharistiam sumit: Secundò, spiritualiter tantùm, quomodo dicuntur sumere Christum illi, qui per affectum Christo vniuntur, & actu ipsum suscipere cupiunt: tertiò, sumitur materialiter simul & spiritualiter, quando quis cum dispositione præuia recipit Sacramentum, & rem seu effectum Sacramenti. Hic ergo loquimur de effectu qui producitur per Eucharistiam tertio modo susceptam.

CONCLVSIO PRIMA.

EVcharistia non confert per se primam gratiam, potest tamen conferre per accidens; sed per se confert augmentum gratiæ. Tres sunt partes, quarum probatur prima, quia sumptio Eucharistiæ supponit hominem in gratia, vnde vocatur sacramentum viuorum: deinde est cibus & alimentum animę, cibus verò non dat vitam, sed illam conseruat & fortiorem reddit; & hoc quadrat diuo Paulo dicenti primæ ad Corinth. 11. *Probet autem seipsum homo, &c.* idest tollat peccatum, nè sit reus corporis & sanguinis Domini: si ergo tollat peccatum, ante sumptionem Eucharistiæ, gratia præcedit: ergo illam non confert per se. Secunda pars est omnium Doctorum existimantium, quòd ille qui bona fide se existimat contritum, & est tantùm attritus, vi Sacramenti Eucharistiæ remittatur illi peccatum; quia Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato, ergo illam producunt, vbi non ponitur obex; sed qui credit se esse contritum, vel attritum, & bene absolutum, & tamen non est contritus, nec bene absolutus, defectu iuris-

di-

dictionis & intentionis ministri, non ponit obicem: ergo illi confertur prima gratia, & tollitur ab eo peccatum mortale, per receptionem Eucharistiæ, per quam fit de attrito contritus. Quoad tertiam partem, constat; quia Eucharistia sumitur per modum cibi, iuxta Ioannem dicentem, *Caro mea verè est cibus, &c.* cibus autem conseruat vitam corporalem & corroborat: ergo & Eucharistia vitam spiritualem gratiæ. Sic Concilium Tridentinum & omnes Doctores, asserentes Sacramenta mortuorum conferre gratiam ipsam. Quòd si Eucharistia dicatur delere peccata, vt habetur in consecratione calicis, *effundetur in remissionem peccatorum*: hoc intelligitur de cruenta effusione sanguinis Christi.

CONCLVSIO SECVNDA.

EVcharistia delet peccata venialia, aliquam pœnam peccati tollit & gratiam Sacramentalem seu actualem confert. Sunt adhuc tres partes. Ratio primæ est, quia Eucharistia excitat nos ad actus Charitatis, & per tales actus Charitatis delentur peccata venialia; & sic illa tollit, mediatè saltem: Aliqui insuper Theologi addunt quòd tollat peccata venialia immediatè ex opere operato. Pro secunda parte, diximus quòd tollat aliquam pœnam peccati, quod potest intelligi dupliciter: Si enim Eucharistia sumatur pro sacrificio expiatorio, tollit ex opere operato pœnam debitam peccatis, & tantam tollit, quantam vult Deus, vel Ecclesia quæ applicat sacrificium; si verò sumatur vt Sacramentum, non aufert pęnam ex opere operato, sed ex opere operantis, iuxta valorem actuum amoris & charitatis quos in nobis excitat; non remittit tamen totam aliquando, aliàs non esset iniungenda pœnitentia illis qui recipiunt Eucharistiam, sicut nec iniungitur adultis baptizatis; nec etiam concedendæ essent indulgentiæ, ad relaxandas pœnas illorum qui communicant. Tandem pro tertia parte diximus quòd Eucharistia conferat gratiam Sacramentalem; hoc est enim commune omnibus Sacramentis, & conforme Concilio Tridentino, dicenti *ea conferre auxilia ad vitanda peccata & tentationes superandas.*

QVÆSTIO XX.

Quandonam Eucharistia producat suos effectus.

EX dictis patet, quòd Eucharistia plurimos effectus conferat; in quo autem tempore conferuntur? an illo in quo hostia ab ore traijcitur in stomachum? an in illo quo species manent in stomacho? an denique post consummationem specierum?

CONCLVSIO.

EVcharistia confert effectum, non quando recipitur in ore, sed quando traijcitur in stomachum; facta enim est promissio gratiæ, manducantibus, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*. Manducatio autem non fit quando recipitur, vel retinetur alimentum in ore, nec quando alimentum est concoctum & digestum, sed quando defertur cibus in stomachum, ergo gratia communicatur in manducatione; in manducatione inquam prima, quando scilicet prima pars hostiæ; vel vna species deglutita est; in ea enim totus Christus residet. Ex quibus sequitur, quòd qui tam diu retinent hostiam in ore, vt corrumpantur species antequam deglutiantur, non recipiant fructum Eucharistiæ; nam gratia datur manducanti Sacramentum; non manducatur autem Sacramentum, quando non traijciuntur species in stomachum: ergo gratia non confertur. Quamdiu species manent in stomacho, non confertur maior gratia ex opere operato, etiamsi crescat dispositio & feruor subiecti; gratia enim confertur ex opere operato manducanti: potest tamen conferri ex opere operantis, inquantùm per illud opus elicitum in gratia meretur augmentum gratiæ. An autem qui sumpsit Eucharistiam in peccato, & conteritur antequam species sint digestæ in stomacho, recipiat gratiam virtute Sacramenti; videtur quòd non, quia per solam manducationem confertur. An tandem qui manducando aliquam partem hostiæ est in peccato, & antequam alias partes, vel aliam speciem deglutiat, producit actum contritionis, recipiat gratiam ex vi

Sa-

Sacramenti, controuertitur inter Doctores; negat enim Bonacina, quia totus, inquit, effectus Sacramenti producitur per sumptionem primæ partis: alij contrarium tenent, & in maiori numero, sicut & conferri maiorem gratiam, quando post sumptionem vnius speciei magis disponitur subiectum, ante sumptionem alterius: sic Caietanus, Suares, Soto, Reginaldus & cæteri.

QVÆSTIO XXI.

Quanam dispositio requiritur in suscipiente?

AD hoc vt suscipiatur effectus huius Sacramenti tres in communi dispositiones requiruntur; prima vt suscipiens sit baptizatus, quia Baptismus est ianua Sacramentorum; secunda vt habeat intentionem recipiendi illud; tertia vt non sit conscius peccati mortalis, hoc enim Sacramentum vocatur Sacramentum viuorum.

CONCLVSIO.

NOn sufficit contritio de peccato antequam aliquis sumat Eucharistiam, sed debet ex præcepto Ecclesiæ præmittere confessionem, si adsit copia confessarij: & hoc est conforme Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. imò docent Patres apud Suarem, hoc præceptum esse diuinum, latum scilicet à Christo, dicente apud D. Paulum, *Probet autem seipsum homo*. Quòd si copia Confessarij desit, debet præmitti contritionis actus cum proposito confitendi in prima occasione, & ille qui communicat tantùm cum attritione cognita peccat mortaliter; ponit enim obicem gratiæ conferendæ per Eucharistiam; qui verò Eucharistiam sumit cum contritione tantùm existimata, vel cum attritione quam ex ignorantia inuincibili sufficere putat, recipit effectum Sacramenti, quia bona fides excusat à peccato, & sic non ponit obicem; quia autem cum illa contritione vera vel existimata, debet includi votum de confessione facienda in prima occasione, reuerà debet illud votum impleri; hoc enim habet expresè Concilium Trident, dicens, *Quod si sacerdos absque prauia confes-*

sione, necessitate vrgente, celebrauerit; quamprimum confiteatur. Porrò, qui sumit Eucharistiam, debet esse ieiunus, nedum ieiunio Ecclesiastico, quod consistit in vnica comestione, sed & naturali, consistente in abstinentia à quocumque cibo à media nocte: Ratio huius est, quia corpus & sanguis Christi debent esse primus fidelium cibus, ideò nullus cibus ante eum debet sumi, neque per modum alimenti, neque medicamenti. Quomodo autem frangatur ieiunium, vel non frangatur, docetur potius ex vsu, quàm ex scientia. Illud autem præceptum est Ecclesiasticum, non Diuinum; vt patet ex Christo qui communicauit post cœnam, & ex primitiua Ecclesia, vbi aliquando sumpta fuit Eucharistia feria 5. in Cœna Domini post cœnam, ad repræsentationem Cœnæ Dominicæ, quod posteà tamen reuocatum est in Concilio Toletano. Quia anteà diximus, neminem peccati mortalis conscium posse sumere Eucharistiam; ideo deneganda est Communio peccatori publico eam petenti.

QVÆSTIO XXII.

Quis sit minister Eucharistiæ?

IN alijs Sacramentis confectio & administratio Sacramenti ad eundem pertinent; qui conficit enim Sacramentum, dicitur minister eius: respectu autem Eucharistiæ alius potest esse minister conficiens, alius distribuens.

CONCLVSIO PRIMA.

SOlus Sacerdos potest conficere Eucharistiam, solis enim Sacerdotibus dixit Christus, *Hoc facite*, per quod declarati sunt Sacerdotes; vnde Angelus non potest conficere, nisi ex speciali dispensatione diuina: sicut autem solus Sacerdos potest conficere Eucharistiam, sic etiam omnis potest, siue sit excommunicatus, degradatus, & hæreticus; habet enim semper ordinem Sacerdotalem, & consequenter potestatem supra corpus Christi reale, quam accipit in susceptione Ordinis. Quòd si ius canonicum dicat consecrationes hæreticorum esse irritas: idest, quòd pro-

prohibeatur ab illis recipere Eucharistiam : deinde sunt irritæ, quando prauam habent intentionem. Quia autem diximus, quòd quilibet Sacerdos possit Eucharistiam conficere ; hoc Sacramentum potest confici à pluribus simul, si eodem instanti verba proferant: si autem non proferant simul qui primus profert, conficit Sacramentum. Qui autem profert verba cum alio Sacerdote, v. g. Ordinati cum Episcopo, isti debent habere intentionem consecrandi, non absolutam sed conditionatam; supposito scilicet, quod simul cum Episcopo verba proferant, quia si haberent absolutam intentionem consecrandi, & Episcopus primò absolueret verba; tunc Ordinati proferrent verba super materiam consecratam, quod est sacrilegium: si verò prius absoluerent verba, Episcopus non consecraret, & sic non sacrificaret; licet Caietanus alio modo respondeat, quòd Ordinati non proferant verba formaliter cum intentione consecrandi; sed tantùm materialiter, vt instruantur quòd potestatem hoc faciendi receperint.

CONCLVSIO SECVNDA.

SOlus Sacerdos est ordinarius minister circa distributionem huius Sacramenti; vt autem possit licitè ministrare illud, debet habere iurisdictionem. Primum patet ex communi lege Ecclesiæ, quæ statuit, vt solus Sacerdos ministret Eucharistiam: potest tamen hæc distributio committi Diacono in necessitate, vnde reuerà Diaconi antiquitus ministrabant, quod non est nunc in vsu, ob copiam Sacerdotum: an autem hoc licitum sit alijs à Diacono, aliqui credunt laicum in mortis articulo in necessitate expositum, posse à se ipso sumere Eucharistiam, aut alteri ministrare, sicut fertur factum fuisse à regina Scotiæ, quæ proxima martyrio sese communicauit, & factum fuit in primitiua Ecclesia, vbi Eucharistia dabatur laicis in sudario, sumenda scilicet, dum proximum esset martyrium. Hoc posse adhuc fieri, maximè quando iudicatur Eucharistia multum necessaria tenetur à pluribus doctoribus; sed alij & probabilius & in maiori numero contrarium tenent; sic inter alios sentit Bonacina. An autem Sacerdos non sacrificando, possit se cõmunicare extra diem Veneris

sanctam, in qua est speciale priuilegium; hoc illi conceditur; sicut & Diacono in extrema necessitate, vbi deessent Sacerdos & Diaconus. Secundum constat etiam ex vocabulo Pastoris, qui tali nomine insignitur, quia ipsi incumbit pascendi officium; & sic ille qui ministrat hoc Sacramentum, debet esse Pastor & habere iurisdictionem ordinariam, qualem habent Episcopi, parochi & alij quibus animarum cura incumbit ex officio; vel saltem ab illis licentia debet concedi: vnde peccant qui sine priuilegio administrant Eucharistiam non subditis, & hoc mortaliter; nisi credatur fore vt Pastor hoc sciens approbaturus sit & daturus licentiam.

QVÆSTIO VLTIMA.

An sumenda sit necessariò Eucharistia sub vtraque specie?

HÆc difficultas præcisè oritur pro laicis, nullus enim dubitat, quin Sacerdos sacrificando debeat illam sub vtraque specie sumere: pro laicis ergo nos continuò obiurgant hæretici, dicentes, quòd contra institutionem Christi faciamus, diuidentes Eucharistiam & vna parte fraudantes laicos: vt autem iustificetur Ecclesiæ Catholicæ vsus, erit

CONCLVSIO.

NOn est necessarium vt sub vtraque specie recipiatur Eucharistia; Concilium enim Trident. sess.21. cap.1. prohibet talem administrationem laicis sub excommunicationis pœna. Prima ratio est, quia Ioann.6. habetur, *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Et ibidem, *Hic est panis qui de cœlo descendit, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur*, vbi Scriptura tribuit omnem vim sanctificandi & iustificandi, Eucharistiæ sumptæ sub specie vnica; quod non faceret, si altera species esset necessaria ad salutem. Secunda ratio petitur ex Lucæ 24. vbi sub vna specie Christus dedit Eucharistiam discipulis Emmaus, per panem enim quem benedixit, fregit & illis porrexit, intelligunt Augustin. Hieronymus, Theophylactus, Chrysostomus & alij, panem Eucharisti-

risticum : & non possunt respondere hæretici, quòd licèt Scriptura loquatur tantùm de pane, hoc non impediat quin calicem porrexerit; statim atque enim panem dedit, euanuit ab oculis eorum. Quòd si respectu aliorum non liceat consecrare sub vna specie tantùm, hoc licèt tamen Christo, qui est supra legem. Tertia ratio sumitur ex Actuum 2. vbi Apostoli erant perseuerantes in communicatione fractionis panis: quòd autem Lucas hic locutus fuerit de Eucharistia, fatentur Lutherus sermone de Euharistia, Caluinus c.17. institutionum ss.35. sicut & Plessæus libri primi de Eucharistia capite primo. Nec dicant hæretici, per fractionem panis intelligi etiam benedictionem calicis, quia Apostoli non potuissent consecrare sub vna specie: talis enim responsio gratis fingitur, & eius ratio nulla est, quia ibi non loquitur Lucas de Apostolis consecrantibus, sed de recenter conuersis, quibus frangebatur panis, licèt Apostoli consecrassent anteà sub vtraque specie, vt fit communiter. Quarta ratio habetur ex primitiua Ecclesia, vbi non erat licita congregatio Christianorum, & dabatur Eucharistia laicis sub sola specie panis, vt ferrent illam in proprias domos & ibi sumerent, vel in necessitate, vel ex pietate: viris quidem in concaua manu, & mulieribus in linteo: sic Tertullianus libri 2. ad vxorem capite 5. Clemens Alexandrinus l.1. Stromatum; Cyprianus sermone de lapsis : Basilius in Epistola ad Cæsariam Patritiam; Hieronymus in Epistola contra Iouinianum; Augustinus sermone 152. Quinta ratio hauritur ex S. Leone qui sermone 4. de Quadragesima loquens de Manichæis, asserit eos qui Romæ habitabant & sumebant communionem cum Catholicis, nunquam sumere calicem, quia erant in hoc errore quòd crederent vinum esse fel draconis; hoc autem non fecissent publicè, nisi licitum fuisset communicare sub vna specie, vel sub vtraque simul. Sexta tandem ratio potest repeti ex motiuis, quæ impulerant Ecclesiam Catholicam, vt alteram speciem remoueret; hæc autem fuerunt: primò, quia non minùs sub vna specie totus Christus continetur cum sanguine; secundò, quia non minor gratia datur sub vna quàm sub duabus, quoniam gratia non datur per species, sed per contentum sub illis; tertiò, quia sunt multi abstemij à vino, quartò,

quia vinum multis in locis deest in tanta quantitate; vt tot homines communicari possent; quintò, quia esset periculum effusionis.

Obijc. 1. Ioannis 6. habetur, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem; non habebitis vitam in vobis*; ergo vt gratia concedatur, debet cuilibet Christianus sumere sanguinem sub specie vini. Resp. non ibi esse præceptum de sumptione specierum; sed tantùm præcipitur vt quis manducet corpus & bibat sanguinem; vtrumque autem fit sumendo solam speciem panis, quia tunc sanguis dicitur bibi quoad substantiam, quoniam sumitur res potabilis, licèt non dicatur propriè bibi quoad modum. Quòd si Matth. 26. dixerit Christus, *Bibite ex hoc omnes*; hoc dictum fuit Apostolis solis, addit enim Marcus, & *biberunt ex eo omnes*. Quòd si dixerit Christus, *Quod vobis dico, omnibus dico*; ibi loquitur Christus de vigilia, dixit enim, *vigilate & orate, &c.* & illicò subiungit, *quod vobis dico, omnibus dico*.

Obijc. 2. Debemus sumere Eucharistiam, sicut illam instituit Christus: sed Christus instituit illam sub vtraque specie: ergo, &c. Resp. neg. mai. aliud enim est institutio Eucharistiæ facta à Christo, aliud est præceptum eius; si enim deberemus nos conformare absolutè Christo, deberemus sumere Eucharistiam post cœnam. Nec instare debent hæretici, quod hoc iusserit Christus dicens, *hoc facite*, idest, *distribuite sub vtraque specie, sicut ego*; hoc enim est falsum, quia dixit tantùm, *hoc facite*, post porrectionem corporis; ad calicem autem dixit, *hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem*, ad ostendendum quod posset fieri receptio Eucharistia, & non bibi species vini. Dices, Ergo frustra instituit Christus sub vtraque specie: Negatur, instituit enim Eucharistiam, non tantùm vt Sacramentum, sed & vt sacrificium, ad quod requiritur consecratio & sumptio vtriusque speciei.

Obijc. 3. D. Leonem exprobrantem Manichæis, qui nolebant sumere speciem vini: sed ad hoc iam respondimus quòd scilicet crederent Manichæi, vinum esse fel draconis: non ergo illos obiurgat quòd noluerint recipere speciem vini, sed quòd noluerint ob superstitionem & errorem. Sic etiam intelligendus est Gelasius Papa. Quòd si dicat Cyprianus sermone

de

de Cœna Domini, *lex esum sanguinis prohibet, Euangelium præcipit vt bibatur*: intelligitur de bibitione secundum substantiam, non de bibitione secundum modum. Si quis dicat, perfectior est Eucharistia sub vtraque specie, quàm sub vna. Respondemus vt aliàs, esse perfectiorem in significatione secundaria, quia Eucharistia significat perfectam refectionem, quæ sicut in corporalibus fit ex pane & vino; in spiritualibus etiam debet fieri ex corpore & sanguine Christi.

CAPVT QVARTVM.

De Sacrificio Missæ.

ANtequam descendamus ad explicationem Sacrificij Missæ, præsciendum est quid & quotuplex sit Sacrificium in se: sic autem definitur: Est oblatio rei sensibilis, à legitimo ministro, soli Deo facta, per realem immutationem hostiæ, ad testandum illius summum dominium. *Oblatio* tenet locum generis; ponitur postea, *rei sensibilis*; & sic oblatio interna, qua quis se & sua offert, non est sacrificium. Dicitur *à legitimo ministro*; idest à Sacerdote, qui solus offerre potest; licet Agnus Paschalis in veteri lege fuerit immolatus à quolibet Patrefamilias, erat enim institutum ante legem Mosaicam, & sic seruabatur ordo legis naturæ, vbi Patresfamilias erant Sacerdotes; licèt alij speciali Dei instinctu sacrificauerint, vt Abel, Abraham & Melchisedech. Dicitur, *soli Deo facta*; quia Sacrificium pertinet ad cultum Latriæ; qui soli Deo debetur. Additur, *per realem immutationem hostiæ*; occidebantur enim animalia, carnes eorum cremabantur, & aliæ hostiæ immutabantur, vt oleum & sanguis, quæ fundebantur super altare, sic etiam de cæteris. Quòd si dicatur, Christum non se occidisse; non minus tamen à seipso Sacerdote sacrificatus est, quia se occidit moraliter, tradendo se voluntariè Iudæis: licèt autem Martyres se tradant, non se tamen sacrificant propriè, quia non sunt Sacerdotes veri, & non moriuntur ad testandum summum Dei dominium, sed ad testandam suam fidem.

Sacrificium diuiditur tripliciter. Primò ratione

materiæ, ſecundò ratione formæ, tertiò ratione finis. Ratione materiæ diuiditur Sacrificium in victimam, immolationem & libamen: in Victima offerebantur animalia: per immolationem res inanimatæ ſolidæ offerebantur, vt panis, ſimila, thus, manipulus ſpicarum virentium, & triticum; quæ omnia leuabat ſacerdos & immutabat diuerſimodè; ſcindendo panem in fruſta, cremando ſimilam, vel in ſartagine aut clibano, vrendo ſal & triticum, denique & adolendo thus: in libamine tandem offerebantur res inanimatæ liquidæ, ſicuti ſunt vinum, ſanguis, oleum & aqua, quæ omnia effundebantur ſuper altare.

Diuiditur Sacrificium ratione Formæ, in holocauſtum, hoſtiam pro peccato, & hoſtiam pacificam. Quando Sacrificium erat holocauſtum, tota res conſumebatur ſine reſeruatione: quando erat hoſtia pro peccato (ſcilicet externo) vna pars erat in alimentum Sacerdotis, & aliæ erant conſumptæ: quoad hoſtiam pacificam, diuidebatur in tres partes, quarum vna conſumebatur, altera erat pro Sacerdote, & alia pro offerentibus: ſi hoſtia offerebatur in gratiarum actionem, partes reſeruatæ debebant comedi eodem die; ſi verò erat pro beneficio accipiendo, poterant reſeruari ſequentem, & non vlterius.

Diuiditur tandem Sacrificium, ratione finis, in Latreuticum, Euchariſticum, Impetratorium, & Propitiatorium. Primum erat ſolùm ad Deum colendum, ſecundum ad gratias agendum; tertium ad accipiendum beneficium aliquod; quartum ad obtinendam relaxationem pœnarum peccatis debitarum.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid ſit Sacrificium Miſſa, & à quo inſtitutum fuerit?

ALia erat Miſſa Catechumenorum, quæ durabat vſque ad offertorium, vbi tunc recedebant: alia fidelium, quæ erat ab offertorio ad finem, quo dimittebantur, dum diceret Sacerdos, *Ite Miſſa eſt*; alia eſt tandem Miſſa, quæ vtramque complectitur: dicendum nobis eſt quid ea ſit.

CON-

CONCLVSIO PRIMA.

MIssa secundum nomen, venit à verbo Hebraico, quod significat oblationem; vel à verbo Latino mitto, quia per consecrationem nobis veluti mittitur Christus à Deo, & per oblationem & sumptionem remittitur à nobis Deo. Missa verò secundùm rem est actio sacra, qua conficitur Christi corpus, Deo offertur, & à Sacerdote sumitur. Quòd autem Missa sit Sacrificium, patet; quia in ea reperiuntur omnia, quæ requiruntur ad Sacrificium: scilicet primò Sacerdos qui offert, nempe Christus, qui est principalis offerens; secundò hostia seu Christus sub specie panis & vini: tertiò Deus cui offertur; quartò Ecclesia pro qua offertur; quintò altare in quo offertur, & sextò, actio Sacrificantis: Eucharistia ergo est simul Sacramentum, quatenus sub signo visibili, nempe sub speciebus; continet rem inuisibilem, scilicet Christum, & gratiam quam confert; & Sacrificium etiam, quatenus offertur Deo Christus in illa existens.

Obijc. Christus non mactatur in Missa: ergo Missa non est Sacrificium. Respondeo, Christum non mactari realiter & actu, quia Christus est impassibilis; mactatur tamen mysticè, in quantùm vi verborum consecrationis corpus à sanguine separatur; vnde Christus est in altari vt immolatus, licèt per naturalem consecutionem, & per concomitantiam, viuus & totus reperiatur sub qualibet specie. Nec dicant aduersarij, nos non indigere alio Sacrificio à Sacrificio Crucis quod infinitum est: respondetur enim, quòd sit vnum & idem Sacrificium; & sic non indigemus alio Sacrificio, sed tantùm repetitione eius, vt Sacrificium Crucis, quod infinitum est, nobis applicetur, vel illis pro quibus offertur Missa.

CONCLVSIO SECVNDA.

SAcrificium Missæ, quantum ad substantiam, fuit institutum à Christo in vltima cœna, vbi consecrauit panem in corpus, & vinum in sanguinem, in quo consistit præcisa ratio Sacrificij, vt dicemus; & sic sacrificauit, & tulit legem de illo Sacrificio, vt du-

duraret in perpetuum, dicens Apostolis, *Hoc facite, &c.* Ratio congruentiæ, cur Christus instituerit hoc Sacrificium, est, quia ad nouæ legis authorem pertinebant instituere substantialia legis, cuiusmodi est Sacrificium. Quoad ceremonias quæ adiungi solent Sacrificio Missæ, institutæ sunt & compositę ab Ecclesia. Si quis dubitaret, an Christus sacrificauerit, posset conuinci ex Concil. Trid. sess. 22. cap. 1, & ex D. Paulo ad Hebr. 7. vbi Christus vocatur *Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech*: sicut ergo Melchisedech sacrificauit in pane & vino, sic Christus debuit sacrificare sub speciebus panis & vini. Si etiam quis dubitet, an Apostoli Missam celebrauerint, respondebitur affirmatiuè ex Actuum 13. vbi enim Latinè habetur, *ministrantibus illis*, textus Græcus habet λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ idest, *ipsis celebrantibus Missam Domino*, Liturgia enim & Missa idem sunt. Deinde ad Cor. 10. scribit Paulus, *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est; & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* hoc autem est celebrare Missam.

QVÆSTIO II.

Quid offeratur in Missa & à quo?

IN omni sacrificio requiritur Hostia quædam, quæ offeratur Deo ad protestandum ipsius summum dominium, & exigitur Minister quidam offerens illam hostiam: cùm ergo Missa sit sacrificium, vt diximus, dicendum est quid in illa offeratur, & à quo.

CONCLVSIO.

IN sacrificio Missæ offertur Christus, seu corpus & sanguis eius, quatenus sunt sub speciebus, & hoc offertur à Christo tanquam ab offerente principali, & à Sacerdote tanquam ab offerente minus principali; licèt insuper Ecclesia & Fideles suo modo offerant.

Probatur prima pars ex Patribus, qui communiter docent, Christum in hoc Sacramento immolari:

ergo ipse est hostia quæ offertur. Idem habetur in Concil. Trid. sess. 22. cap. 1. Et ratio est, quia sacrificium Crucis & Missæ non differunt nisi accidentaliter; in quantùm scilicet actiones sacrificandi sunt diuersæ, & per vnam Christus passibilis immolatur, per aliam Christus impassibilis: sicut ergo Christus fuit hostia immolata in cruce, sic etiam immolatur & offertur in Eucharistia, vel eius corpus & sanguis, vt subsunt speciebus; non enim immolatur Christus, vt est in cœlo, quia debet fieri immutatio hostiæ; & Christus, vt est in cœlo, non immutatur: ergo immutatur & immolatur vt est sub speciebus panis & vini, quia vi verborum sanguis est separatus à corpore.

Secunda pars tres alias habet, quarum prima habetur ex Concil. Later. Christum esse in hoc mysterio Sacerdotem & hostiam, & sic Christus est offerens: est autem offerens principalis, non quia illud instituit, aut fundatur in eius meritis; sed quia ministri offerunt illud in persona Christi, & illud consecrant: si enim proferrent hæc verba. *Hoc est corpus meum* nomine proprio, facerent panem corpus suum, & non corpus Christi; & sic Sacerdos se gerit in hoc ministerio vt legatus, qui repræsentat personam principis, nempe Christi; & hoc sufficit vt Christus sit principalis offerens: qui enim dat eleemosynam per famulum, est principalis donans; vnde sicut donatio principis est grata illi cui fit, licèt famulus sit iniquus; sic hoc Sacrificium est Deo gratum; licèt Minister sit immundus; quia principalis offerens mundus est, & Sacrificium mundum. Alij addunt, Christum esse principalem offerentem, quia præuidens omnia Sacrificia particularia quæ offerenda essent, illa obtulit Patri, & nunc quotidie offert. Quoad secundam partem, est conformis Concil. Niceno & rationi, quia sacrificium & sacerdotium sunt connexa: vnde solus Sacerdos propriè offerre potest sacrificium. Quilibet autem potest offerre, siue sit excommunicatus, siue degradatus, siue hæreticus, hoc enim pendet ab Ordine. Quòd si Gratianus dicat, extra Ecclesiam non esse Sacrificium; hoc verum est de efficaci, & vtili ipsi offerenti. Tertia tandem pars habetur ex Canone Missæ, vbi dicit Sacerdos; *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*: ergo

ergo quilibet fidelis potest offerre Sacrificium Missæ suo modo, concurrendo scilicet ad missam per opus externum; siue inseruiendo, siue offerendo panem, aut vinum, siue dando stipendium celebranti.

Obijc. contra primam partem: Hostia præsupponitur actioni sacrificandi, sed non præsupponitur Christus sub specie panis & vini ad actionem sacrificantis: imò per eam ponitur sub vtraque specie: ergo Christus, vt est sub speciebus, non est hostia. Respondeo, hoc verum esse in sacrificijs animalium; vbi res oblata erat nobilior antequam offerretur, quàm post; anteà enim erat viuens, & posteà fit mortua; non sic autem de Eucharistia, vbi id quod sequitur ad destructionem panis, nempe Christus, est nobilior ipso pane.

QVÆSTIO III.

In qua actione consistat essentia huius sacrificij?

PLures sunt actiones in Missa, scilicet oblatio panis & vini ante consecrationem, ipsa consecratio, oblatio corporis & sanguinis post consecrationem, fractio hostiæ & commixtio cum sanguine & tandem distributio Laicis. Non potest consistere sacrificium in prima oblatione, quia nondum est Christus: non potest etiam consistere in secunda, quia pro tunc non immutatur hostia; non consistit tertiò in fractione, quia si casu aliquo hostia in calicem caderet, omittenda esset fractio, & sumenda species panis cum calice; quartò non consistit in distributione laicis, multæ sunt enim Missæ, vbi sacerdos solus communicat: superest ergo difficultas, an essentia huius Sacrificij consistat in consecratione, vel in sumptione hostiæ.

CONCLVSIO.

SAcrificium Missæ præcisè consistit in sola consecratione, non in sumptione: non consistit inquam in sumptione, quia de fide est, vt habet Concilium Tridentinū, quòd Christus sacrificauerit in nocte cœnæ, licèt non sit de fide ipsum sumpsisse suum corpus & sanguinem; communior tamen pars Docto-

rum

rum hoc sentit. Deinde sacrificium est actio Sacerdotis, vt Sacerdos est, ad quam habet potestatem præcisè, ex vi suæ ordinationis; Sumptio autem non est actio Sacerdotis, nisi in quantùm fidelis est: ergo sacrificium non consistit in sumptione: superest igitur vt in consecratione consistat: diximus enim quòd Christus est principalis offerens in hoc sacrificio: ergo sacrificium con sistit in illa actione, quæ fit in persona Christi, & consecratio sola fit in persona eius, vbi Sacerdos nomine Christi, dicit; *Hoc est corpus meum*, & sic in consecratione consistit Sacrificium Missæ. Adde quod Sacrificium consistit in illa actione quæ immutat & destruit hostiam: hoc autem fit per consecrationem, vbi Christus ponitur vt immolatus, quoniam separatur corpus à sanguine vi verborum.

Obijc. Sacrificium debet esse sensibile, vt patet ex definitione eius; sed consecratio seu mystica separatio corporis à sanguine, non est sensibilis: ergo, &c. Resp. esse sensibilem ratione formæ seu verborum quæ sensibiliter proferuntur, & quæ, quantum est in seipsis, idest mysticè, separant corpus & sanguinem. Dices, Ergo post consecrationem potest non sumi hostia, quod omnes negant. Respondeo, duplicem esse finem huius sacrificij: Vnus est intrinsecus, scilicet gloria Dei, ad quam Missa destinatur; alius est extrinsecus, nempè vtilitas sacrificantis: propter finem ergo extrinsecum non debet fieri consecratio sine sumptione hostiæ.

Obijc. ex 1. ad Corinth. 11. *Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur; hic est calix qui pro vobis effunditur*; illa autem fractio & effusio fiunt in sumptione. Respondeo, quòd corpus frangitur, non in sumptione, vbi franguntur tantùm species, non corpus; sed in consecratione, vbi ponitur corpus Christi vt immolatum & diuisum à sanguine. Dices, si sacrificium consistat tantùm in mystica fractione hostiæ: ergo hoc sacrificium non est reale, sed tantùm mysticũ. Respondeo, esse reale simul & mysticum; mysticum quidem, quia mysticè tantùm mactatur hostia; est tamen reale, quia continet realiter Christum qui Deo offertur. Dices: Si sacrificium perficitur in sola consecratione, Sacerdos in consecrando deberet applicare suam intentionem pro viuis & defunctis;

solet

solet tamen Ecclesia facere memoriam defunctorum post consecrationem calicis. Respondeo quòd effectus qui habetur per Missam ex opere operato, applicetur in ipsa consecratione, effectus autem qui applicatur dum Sacerdos facit memoriam defunctorum, est tantùm ex opere operantis; vnde intentio ministri debet exprimi, vel paulò ante Missam, vel saltem ante consecrationem.

QVÆSTIO IV.

An Sacrificium Missæ sit propitiatorium & impetratorium?

NOn dubitatur quin sit latreuticum seu honorarium, in quantùm offertur ad cultum Dei qui summè honoratur per hoc Sacrificium: non est etiam difficultas, quin sit Eucharisticum seu Sacrificium laudis, in quantùm potest offerri in actionem gratiarum pro beneficijs à Deo acceptis: sed potest suboriri aliqua difficultas, an sit impetratorium & expiatorium: hoc vltimum negant hæretici; quia dicunt, quòd si Eucharistia esset expiatoria, hoc cederet in iniuriam Passionis Christi, qua Christus satisfecit abundantissimè pro omnibus peccatis, vt habetur ad Hebr. cap. 9. & 10. contra eos tamen erit

CONCLVSIO.

SAcrificium Missæ est expiatorium & impetratorium: Expiatorium quidem, in quantùm, vt habet D. Paulus ad Hebr. 5. præcipuum munus Sacerdotis, est offerre sacrificium pro peccatis; non quòd formaliter peccata remittantur per hoc sacrificium, quia supponit gratiam: ergo offertur pro expiatione peccatorum. Deinde, in veteri testamento erant sacrificia propitiatoria, quæ vocabantur hostiæ pro peccato, & quæ auferebant peccata legalia, & pœnam ipsis debitam: ergo Sacrificium Missæ expiat etiam peccata, & pœnas illis debitas tollit, vel saltem partem earum. Per hoc tamen non fit iniuria Passioni Christi, quia non est Sacrificium Missæ quod nobis præcisè relaxat pœnam debitam peccatis; sed

sed per Sacrificium Missæ nobis applicatur efficacia Sacrificij Crucis, sicut per quodcumque Sacramentum & per quamcumque actionem meritoriam efficacia crucis nobis applicatur. Quòd autem Sacrificium Missæ sit etiam impetratorium, patet ex liturgijs DD. Iacobi, Clementis, Basilij, Chrysostomi & aliorum, qui offerebant illud pro pace, & fructibus terræ impetrandis. Ratio est, quia si Sacrificium Missæ potest placare Deum, vt peccata condonet, poterit etiam impetrare à Deo bona temporalia. Deinde sicut sacrificia veteris legis erant impetratoria, vt patet ex secundi Regum cap. 24. vbi Dauid obtulit hostiam pacificam pro peste auertenda; sic etiam nostrum sacrificium, quod est longè nobilius, erit impetratorium.

QVÆSTIO V.

Quid sit effectus Sacrificij Missæ?

NOn loquimur de effectibus, quos habere potest ex opere operantis; sicut enim per quodlibet opus bonum, homo in gratia constitutus, potest mereri augmentum gratiæ, auxilia actualia, satisfacere pro se & pro alijs, quoad pœnam temporalem, & sibi etiam & alijs multa impetrare; sic hoc potest etiam fieri per Sacrificium Missæ, quod est actus præstantissimus orationis: loquimur ergo tantùm de effectibus qui procedunt à Sacrificio Missæ ex opere operato.

CONCLVSIO.

SAcrificium Missæ non confert gratiam habitualem in se, nec in augmento immediatè; potest tamen vtrumque facere mediate. Non producit primò gratiam habitualem in se, quia supponitur iam producta, tum in sacrificante, tum in illis pro quibus Sacrificium meritoriè offertur. Non producit secundò augmentum gratiæ per se, quia cresceret gratia in infante, amente & dormiente, si pro illis offerretur; producere tamen potest vtramque gratiam mediatè, impetrando scilicet actualia auxilia, mediantibus quibus peccator poterit resurgere

à pec-

à peccato, & ſic recipere gratiam habitualem in ſe, impetrando etiam auxilia actualia iuſto, mediantibus quibus poterit elicere actum charitatis, & mediante illo actu creſcere in gratia. Eodem modo dicendum eſt de remiſſione peccati ac de gratia; quod ſcilicet non remittat peccata mortalia immediatè; ſed tantùm mediantibus auxilijs actualibus, quibus homo à peccatis reſurgit; & etiam venialia ſic remittit, mediante ſcilicet ſpeciali auxilio, excitante ad actum perfectum amoris diuini, quo peccatum veniale remittitur: ſpecialior ergo effectus Sacrificij Miſſæ eſt, quòd impetret gratias præuenientes, quibus peccatores ad pœnitentiam excitentur & iuſti ad maiorem perfectionem; & quòd cauſet etiam relaxationem pœnæ temporalis debitæ peccato, ſiue ſecundùm ſe totam, ſiue ſecundùm partem.

QVÆSTIO VI.

An valor Sacrificij Miſſæ ſit finitus vel infinitus?

LOcuti fuimus in præcedenti quæſtione de effectu Sacrificij Miſſæ, qui non tam ſe extendit ad gratias habituales procurandas, quàm ad impetrationem gratiarum præuenientium, quibus reſurgant illi pro quibus offertur, & ad impetrationem etiam relaxationis pœnæ debitæ peccato; & tandem ad impetrationem beneficiorum temporalium. An autem hi effectus impediantur à ponentibus obicem, ſeu ab exiſtentibus in peccato mortali; diſtinguendum eſt: ſi enim loquamur de relaxatione pœnæ temporalis, ille effectus non conceditur niſi iuſtis, & non peccatoribus; An autem reuiuiſcat ille effectus, quando quis reſurgit à peccato, nihil certi affirmari poteſt, licèt hoc credat Hẽriques. Quoad beneficia etiam temporalia, non eſt veriſimile quòd Deus illa conferat ijs qui illi ſunt odio per peccatum. Si autem ſermo ſit de gratijs præuenientibus, collatio earum non impeditur per peccatum mortale; imò ideò offertur, vt per pœnitentiam remittantur peccata: poteſt tamen quis per obſtinationem ſe reddere indignum, vt recipiat maiores gratias, quas Deus daturus eſſet, ſi per inſignem malitiam peccatoris non impediretur.

tur. Postquam autem hæc omnia dicta sunt de effectu huius Sacrificij, videndum nobis est, an valor & effectus ipsius, sit finitus vel infinitus: vbi per valorem Sacrificij intelligimus moralem dignitatem, quam habet ex re oblata, vel ex parte offerentis; per effectum verò intelligimus id quod datur intuitu talis dignitatis: & illa tandem dignitas repeti potest, vel ex parte offerentis principalis, qui est Christus, vel minus principalis, qui est Sacerdos.

CONCLVSIO.

Sacrificium Missæ vt est à Christo, est infiniti valoris, & finiti vt est à Sacerdote, & effectus illius simpliciter finitus dici debet. Ratio primi est, quia Christus, qui est hostia & principalis offerens, est infinitæ dignitatis, ratione vnionis ipsius cum Verbo diuino: ergo valor Missæ, vt ab vtroque repetitur, est infinitus: non quod habeat hoc Sacrificium potentiam merendi aliquid, aut operandi nouam satisfactionem; quia Christus qui beatus est; non est amplius in statu merendi: sed hoc Sacrificium dicitur infinitum, quia habet vim infinitam impetrandi quòd Passio Christi applicetur nobis; & sic hoc Sacrificium non facit iniuriam Sacrificio Crucis, quia non habet suum effectum, nisi in ordine ad Passionem Christi quam nobis applicat. Ratio secundi est, quia si spectetur Sacrificium Missæ, in quantùm à simplici Sacerdote offertur, vel ab Ecclesia, valor ille est finitus, quia sanctitas vtriusque est finita, & in oblatione magis consideratur donatio offerentis, quàm res oblata, quando res oblata non facit ditiorem illum cui offertur. Quòd si aliquis dicat, hoc sacrificium esse infinitum in valore: hoc debet intelligi mediatè, quatenus impetrat peccatori gratias præuenientes quibus deletur peccatum quod est aliquo modo infinitum. Ratio tandem tertij est, quòd si Sacrificium Missæ haberet effectum infinitum, tam prodesset omnibus quàm singulis, & Ecclesia vno Sacrificio Purgatorium vacuare posset; & sic non deberet curare quòd anniuersaria pro eadem anima dicerentur: imò non deberet permittere, quòd pro vna persona particulari Missa celebraretur; iret enim contra charitatem, celebrando pro vna, si sine

dimi-

diminutione effectus, ita prodesset omnibus quàm vni: ex hoc etiam sequeretur, quòd qui accepisset centum eleemosynas pro centum missis à centum personis, posset satisfacere, si tantùm diceretur vna Missa; quia tam prodesset illis centum, quàm vni solùm, quod est prauum & erroneum sentire.

Obijc. ex dictis, Principalis offerens est Christus, hostia oblata est ipsemet, & Sacerdos nihil facit nisi in persona Christi; quoniam ergo hæc omnia sunt infinita, valor huius Sacrificij erit infinitus, & effectus infinitus. Resp. quòd aliud est loqui de valore, aliud de effectu; posset enim valor seu dignitas Sacrificij esse infinita & producere effectum finitum; non sufficit autem quòd aliquid sit infinitum in se, nisi offerens instituat illud ad effectum infinitum; quodlibet enim opus Christi erat sufficiens vt redimeret genus humanum; quia tamen Deus instituerat vt sola mors Christi nostram salutem operaretur, ideò aliæ actiones pœnales non habuerunt effectum infinitum, nisi quatenus dicunt ordinem ad ipsius mortem: quia ergo Christus non instituit hoc Sacrificium, vt haberet fructum infinitum; ideò effectus ipsius remanet semper finitus. Deinde, omne opus meritorium mensuratur ab acceptatione diuina; idest, in tantùm valet apud Deum, in quantùm acceptatur ab illo qui nemini tenetur: quoniam ergo Deus non acceptat Sacrificium Missæ, vt habeat effectum infinitum, ideò remanet finitus in effectu, Quòd autem Deus non acceptet illud pro infinito, habetur ab Ecclesia, quæ plura Sacrificia pro eadem persona offert.

Obijc. secundò: Si plures Sacerdotes consecrarent eamdem hostiam, & quilibet sibi applicaret fructum eius, vel alteri, quilibet haberet tantùm fructum, ac si vnus consecraret, vt tenent communiter Doctores; quod signum est, Sacrificium Missæ habere effectum infinitum. Resp. verè quidem singuli haberent tantum fructum, quantum vnus; sed hoc non procedit ex infinitate effectus Sacrificij Missæ, sed ex eo quòd pro tunc essent plura Sacrificia, tot scilicet quot essent Sacerdotes; quia singuli consecrant per se independenter, vt totales ministri, & Sacrificium consistit in actione consecrantis, quæ pro tunc

nunc esset multiplex, si proferrent verba eodem instanti. Quòd si hostia sit vnica, hoc non impedit multiplicationem Sacrificiorum, sicut nec multæ hostiæ ab eodem Ministro consecratæ faciunt plura Sacrificia.

QVÆSTIO VII.

Pro quibus possit celebrari Sacrificium Missæ.

TRiplex fit communiter applicatio Missæ. Prima est generalis, quæ fit ab Ecclesia applicante Sacrificium generaliter pro viuis & defunctis, & singulariter pro Summo Pontifice, Rege, Episcopo & alijs, quorum meminit Sacerdos, vt habetur in canone. Secunda est specialis, quæ competit illis, pro quibus Sacerdos intendit specialiter offerre Sacrificium. Tertia est specialissima, & hæc fit Sacerdotis. De secunda nobis est quæstio.

CONCLVSIO.

SAcrificium Missæ potest offerri pro omnibus viuentibus, qui sunt intra Ecclesiam, siue sint iusti, siue peccatores; sunt enim capaces fructuum huius Sacrificij, dum sunt in hac vita: imò Sacerdos non potest aliquem excludere à tali oblatione; quia si hoc fieret palam, esset scandalosum; si clam, signum esset odij occulti. Nec potest autem offerri pro excommunicatis excommunicatione maiori, hoc enim prohibetur in Iure Canonico; potest tamen offerri pro infidelibus, qui sunt extra Ecclesiam, quia nulla lex prohibet: econtra Paulus iubet fieri orationes pro Regibus Gentilibus, qui erant extra Ecclesiam: ergo Sacrificium Missæ, quod est præstantissimum genus orationis, potest illis applicari. Si Augustin. dicat, non debere offerri pro peccatoribus; hoc est pro peccatoribus mortuis. Si Con. Bracharense idem dicat de Catechumenis; loquitur de illis qui mortui sunt sine Baptismo. Quando Concil. Meld. dicit, non esse offerendum pro Energumenis; se explicat dicens, non debere nomina eorum recitari in publica oratione. Quoad mortuos, non potest offerri pro beatis, vt est latreuticum, quia sic soli Deo offe-

offerendum eſt; nec vt ſatisfactorium, quia non habent pœnam luendam: nec vt impetratorium, quia nullo bono carent, quoniam ſummo Bono fruuntur; poteſt tamen offerri pro illis, vt eſt Eucharisticum, agendo Deo gratias pro beneficijs, quæ Deus illis contulit; hoc enim cedit in eorum gaudium accidentale, videndo quòd in ſui memoriam offeratur Deo Sacrificium. Quoad animas damnatas, pro illis non poteſt offerri; ſunt enim fructuum eius incapaces; quoniam *in inferno nulla eſt redemptio*; vnde quod de Traiano & alijs ab inferno liberatis dicitur, reputatur fabuloſum. Tandem quoad animas in purgatorio exiſtentes, poteſt illis applicari, vt eſt ſatisfactorium; relaxat enim pœnas earum, applicando illis ſatisfactionem Chriſti: quomodo autem illis proſit, dicendum eſt quod proſit tantùm illis, quibus applicatur Sacrificium, & non alijs vt pecunia quæ ſoluitur pro vno, & non pro alio: & ratio petitur ex hoc quòd ſatisfactio Chriſti applicetur ex intentione offerentis: vnde Sacrificium Miſſæ non eſt vt lucerna accenſa pro principe, quæ illuminat nedum illum, ſed & alios qui ſunt in comitatu, vt aliqui voluerunt.

QVÆSTIO VLTIMA.

De quibuſdam circumſtantijs ad Miſſam requiſitis.

QVamplurimæ ſunt circumſtantiæ quæ Sacrificium Miſſæ concernunt; ſed quia potiùs à Canoniſtis, quàm à Scholaſticis exquiri debent, de ſolemnioribus tantùm dicetur aliquid, quæ videntur magis neceſſariæ: an v. g. Sacerdos celebrare teneatur; qua hora, quo loco, quibus veſtibus celebrare poſſit, & debeat; & hæc omnia explicabuntur.

CONCLVSIO.

QVoad neceſſitatem celebrandi, probabile eſt quod Sacerdotes vi ordinationis ſuæ teneantur celebrare aliquoties in vita; licèt aliqui ſentiant contrarium; dicentes de hoc nullum eſſe præceptum, nec diuinum, nec Eccleſiaſticum; vnde

expli-

explicant verba Christi dicentis, *hoc facite*, quòd scilicet per ea Christus voluerit obligare non singulos Sacerdotes, sed Ecclesiam totam, vel saltem prælatos, qui sunt successores Apostolorum, quibus Christus dixit, *hoc facite*; vnde addunt, quòd Sacerdos per ordinationem acceperit quidem potestatem sacrificandi, non obligationem; & quòd possit non sacrificare, sicut potest non absoluere. Contrarium tamen tenetur communiter; & asseritur, quòd Sacerdos vi sui officij acceperit onus intercedendi pro populo apud Deum, sicut faciebant Sacerdotes veteris legis, & propter hanc causam teneatur offerre Sacrificium; si enim non sacrificaret, faceret, vt in vanum gratiam Dei recepisset, cum in Ordine potestatem consecrandi receperit: Deinde nunquam sacrificando, daret occasionem scandali; tandem Pius V. videns Caietanum dicentem Sacerdotem tantùm peccare venialiter, qui nunquam sacrificat; curauit hanc opinionem deleri ex commentario supra D. Thomam. Quoties autem teneatur sacrificare Sacerdos, hoc non expressè dicunt Doctores, sed solùm affirmant quemlibet teneri, saltem aliquoties in anno celebrare.

Quoad horam celebrandi sacrificium Missæ, non licet hoc facere ante auroram; cuius rei duplex affertur ratio: vna mystica, quia offertur in Missa Christus qui est candor lucis æternę; & alia litteralis, quia ante crespuculum diei non sunt homines ad tam pium opus dispositi. Excipitur tamen ab hac regula nox Natiuitatis Domini, & olim excipiebatur etiam nox Resurrectionis, in qua Missa celebrabatur, quia Christus in noctæ surrexit; nunc autem cessauit illa consuetudo, & illa Missa anticipatur & dicitur in Sabbato sancto. Quòd si Telesphorus determinauerit, Missam non esse celebrandam, nisi hora tertia, loquitur de Missis Cathedralibus & Conuentualibus. Si etiam loquatur de alijs, hoc communi consuetudine reuocatum est. Missa etiam non debet regulariter post meridiem inchoari; dixi regulariter, per priuilegium enim licet aliquando etiam post meridiem celebrare.

Quoad locum huius Sacrificij, debet fieri celebratio in Ecclesia, ob reuerentiam; potest tamen Episcopus sine vlla necessitate, vtendo solùm iure suo, dare licentiam celebrandi in domo priuata, &

Oratorio non consecrato; modo habeatur semper altare portatile. Quoad Ecclesiam violatam, non licèt in ea celebrare. Sex autem modis potest violari Ecclesia: primò, propter voluntarium homicidium; secundò, propter iniuriosam sanguinis effusionem; tertiò, propter seminis humani effusionem, non occultam; quartò, per sepulturam fidelis; excommunicati; quintò, per sepulturam infidelis: sextò, quando parietes comburuntur, vel ita destruuntur, vt integrè reædificari debeant. Qui in Ecclesia violata celebrat, peccat mortaliter, non tamen fit irregularis, sicut qui celebrat in Ecclesia interdicta. Potest dare Episcopus licentiam celebrandi in loco violato, quia potest dare licentiam consecrandi in non consecrato. Si violatio contingat ante canonem inceptum, Sacerdos debet desinere: si post, debet absoluere. Si Ecclesia sit tantùm benedicta & non consecrata, potest Sacerdos statim eam reconciliare per aspersionem aquæ benedictæ, & aliàs cæremonias quæ habentur in Rituali: si autem sit consecrata ab Episcopo, debet ab eo reconciliari.

Quoad ornamenta; requiruntur primò altare lapideum consecratum, siue portatile; & in hoc non potest dispensare Episcopus, nec Papa vnquam fecit, licèt possit facere. Secundò, linteum super altare, quod ipsum regat; deinde mappa super quam ponatur corporale; & sic ad minimum debent esse duæ palæ extensæ, vel vna duplicata. Tertiò corporale benedictum ab Episcopo, vel ab alio habente priuilegium benedicendi. Quartò, debet esse lumen, sine quo peccatum mortale est celebrare. Quintò, Missalis liber, in quo sit ad minus canon, & sine ipso celebrans peccat mortaliter, quia se exponit periculo. Sextò, requiruntur calix & patena, quæ sint aurea, argentea, vel ad minus stannea. Septimò, tandem requiritur alba, cingulum, amictus, stola, manipulus, & casula.

CA-

CAPVT QVINTVM.

De Pœnitentia.

POenitentia, quæ secundùm vim nominis, nihil aliud est, quàm pœnæ tenentia: in quantùm peccator debet in se tenere pœnam pro peccato commisso expiando; potest spectari vel vt est virtus, vel vt est Sacramentum. Antequam autem agamus de pœnitentia, vt Sacramentum est, quædam prælibanda sunt de ea, vt est virtus; & tria præcipuè, nimirum quid sit pœnitentia virtus? in quibus conueniat cum Pœnitentia Sacramento? & tandem in quibus discrepet?

Quoad definitionem Pœnitentiæ, vt virtus est, sic traditur: Est virtus supernaturalis inclinans hominem ad detestationem peccati, in quantùm est offensa Dei, cum voluntate satisfaciendi Deo. Primò, dicitur *virtus*; detestari enim peccatum est actus honestatis & laudabilis, à pœnitentia procedens, tanquam ab habitu laudabili & honesto, maximè, quando talis detestatio habetur propter Deum offensum. Ideò etiam dicitur *supernaturalis*, quia actus pęnitentiæ disponunt ad gratiam: ergo sunt supernaturales ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. Potest tamen dari aliqua pœnitentia naturalis procedens à lumine naturæ, quod dictat Deum authorem naturæ non esse offendendū; sed illa pœnitentia non conducit ad gloriam. Quando posteà additur quod Pœnitentia sit virtus supernaturalis *inclinans ad detestationem peccati*; ex hoc patet quòd peccatum est obiectum materiale eius; & quando subiungitur, *vt est offensa Dei*, illa formalitas est obiectum formale pœnitentiæ: quia aliæ virtutes detestantur vitium sibi oppositum, vt sibi oppositum est, pœnitentia verò detestatur peccatum, vt est Dei offensiuum: & sic Pœnitentia est virtus ab alijs distincta, quæ est pars potentialis iustitiæ; quoniam per pœnitentiam aliquo modo compensamus Deum pro peccato commisso. Cùm denique apponitur, quòd talis detestatio debeat fieri *cum efficaci voluntate Deo satisfaciendi*; hoc ideò adiungitur, quia talis voluntas requiritur ad remissionem peccati: Vnde sciendum est, quòd Pœnitentia virtus necessaria sit absolutè,

siue implicitè, siue explicitè, vt recipiamus effectum Sacramenti Pœnitentiæ.

Quantùm ad conuenientias Pœnitentiæ, vt est virtus, & vt est Sacramentum, hæ sunt. Vtraque est vtilis medicina ad delendum peccatum actuale; imò si peccatum mortale sit, vtraque est necessaria: Vtraque versatur circa peccatum actuale: Vtraque habet pro subiecto hominem adultum: Vt Sacramentum tamen est, respicit hominem baptizatum, & vt virtus, ad non baptizatum etiam pertinet. Vtraque potest iterari, etiam circa idem peccatum, pluries illud detestando aut confitendo.

Qantùm autem ad differentias vtriusque, dicendum est quod disconueniant in his: quia scilicet Pœnitentia virtus est sub genere habitus, aut actus; Sacramentum verò sub genere signi. Deinde Pœnitentia virtus, est actus internus; licèt enim aliquando ad actum externum transeat, potest tamen saluari in actu interno, quo quis in corde detestatur peccatum, vt est autem Sacramentum, præter internum dolorem addit adhuc actum externum, nempe confessionem & absolutionem. Tertiò Pœnitentia virtus, est quædam pars essentialis Pœnitentiæ Sacramenti, quæ confunditur cum Contritione; Pœnitentia verò Sacramentum, est ipsum totum Sacramentum quod inuoluit Confessionem, Dolorem, Satisfactionem, & Absolutionem. Tandem Pœnitentia virtus, est de iure naturali diuino; dictat enim ratio naturalis detestandum esse peccatum commissum contra Deum; Pœnitentia verò, vt Sacramentum, est de iure diuino positiuo, scilicet de institutione Christi: antequam enim Christus instituisset Sacramenta nouæ legis, Pœnitentia erat tantùm virtus, non Sacramentum.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Pænitentia Sacramentum, quando fuerit instituta, & an necessaria fuerit?

POEnitentia potest sumi pro retractatione voluntatis, etiamsi mala non sit; & sic illum pœnitere dicitur, qui vellet aliquid non fecisse: sumitur aliquando pro dolore de rebus malè factis; & tunc si

pro-

procedat ex motiuo supernaturali, dicitur pœnitentia virtus: sumitur etiam pro absolutione à censuris, & tunc non est præcisè Sacramentum; per talem enim absolutionem non remittuntur peccata, sed tantùm relaxatur vinculum & pœna imposita ab Ecclesia: sumitur quartò pro satisfactione imposita à ministro absolutionis, & pro tunc non est nisi pars materialis huius Sacramenti: tandem sumitur pro pœnitentia Sacramento, & de ea sic sumpta nobis dicendum est.

CONCLVSIO PRIMA.

POEnitentia est nouæ legis Sacramentum, consistens in actibus pœnitentis & absoluentis, qnod institutum fuit à Christo per modum iudicij emendatiui ad remissionem peccatorum. Dicitur *noua legis Sacramentum*, quia ante Christum Pęnitentia non erat Sacramentum, ex Concil. Trid. sess.14. cap.3. vnde quando in veteri testamento mentio fit de Pęnitentia, cui Deus promittit remissionem peccatorum, hoc intelligendum est de Pęnitentia virtute, seu de contritione. Dicitur secundò, *consistens in actibus pœnitentis & absoluentis*; quia actus vtriusque sunt materia proxima Pęnitentiæ, Dicitur quòd sit *à Christo institutum*, vt mox videbitur. Additur *per modum iudicij emendatiui*; per Pęnitentiam enim, seu per absolutionem non condemnatur, sed emendatur homo. Subiungitur denique, *ad remissionem peccatorum*, vt pateat quod peccata mortalia sint materia circa quam versatur Pęnitentia.

CONCLVSIO SECVNDA.

INstitutum fuit Sacramentum Pęnitentiæ à Christo sicut & alia, ex Concilio Tridentino sess.7. Can. 10. Quantùm ad tempus, institutum fuit quando post resurrectionem dixit Apostolis Ioan.20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*. Sic Concilium Tridentinum sess.24. cap.1. Quando ergo Christus Matthæi 18. dicit Apostolis, *Quæcumque alligaueritis, &c.* erat tantùm promissio facta illis de potestate absoluendi, sicut quando dixit Petro

Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cœlorum*. Et talis potestatis habuit possessionem Petrus, cùm dixit illi Iesus Ioann. vltim. *Pasce oues meas*: pro tunc enim illum constituit Summum Pastorem, cum suprema potestate. Quando etiam Christus dixit Apostolis, *Pœnitentiam agite*, loquebatur de Pœnitentia virtute. Non audiendi sunt consequenter illi qui asserunt, Pœnitentiam fuisse institutam antequam Apostoli communicarent; quia non requiritur Pœnitentia Sacramentum, nisi post institutionem Christi, & sicut Apostoli debitè sumerent corpus Christi, sufficiebat contritio, seu pœnitentia virtus pro illis qui erant conscij peccati mortalis, vt Iudas; hoc tamen non impedit quin inchoata fuerit Pœnitentia nocte cœnæ, quando Christus ordinauit Apostolos, deditque illis per Ordinem caracterem Sacerdotalem, qui est fundamentum potestatis absoluendi; quod autem fuit pro tunc inchoatum, perfectum fuit tempore supradicto, iuxta Concilium. Quòd si Christus ante resurrectionem remiserit peccata Magdalenæ & alijs, hoc non faciebat vi Sacramenti, sed propria virtute. Quod si etiam quis dicat, potestatem absoluendi dari cum Ordine sacerdotali, & sic Christum ordinando Apostolos instituisse Pœnitentiam, hoc negandum est: recipitur enim primò actualis potestas consecrandi, cùm Episcopus dicit, *Accipite potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia*, & posteà recipitur potestas absoluendi, cùm dicit Episcopus, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis, &c.* Quia tamen per prima verba confertur caracter Ordinis, qui non confertur nouus per alia verba, sed tantùm augetur, ideò potest dici quod potestas radicalis absoluendi tradatur per prima, & compleatur per secunda.

CONCLVSIO TERTIA.

Sacramentum Pœnitentiæ est necessarium illis qui mortaliter peccauerunt post baptismum, tùm necessitate medij; quia est medium sine quo peccatum mortale actuale remitti non potest, tum necessitate præcepti, vt habetur in Concilio Tridentino sessionis 14. cap. 2. Huius ratio est, quia quæcumque sunt necessaria necessitate medij, sunt etiam necessaria necessitate præcepti, saltem si sint in nostra potestate;

ſtate; & hoc ideò additur, quia prima gratia eſt neceſſaria neceſſitate medij, non verò præcepti; quia autem Pœnitentia eſt neceſſaria neceſſitate præcepti, ideò ille qui iam eſt contritus, debet adhuc confiteri peccata & abſolui ab illis, vnde in Contritione virtualiter includitur Pœnitentia. Porrò, quando diximus Pœnitentiam eſſe neceſſariam, hoc eſt vel in re, vel in voto; imò poteſt aliquando fieri, quòd virtualis Pœnitentia ſufficiat; aliquis enim poteſt per actum amoris diuini perfectam obtinere remiſſionem ſui peccati: ſed quia nullus poteſt perfectè Deum diligere, niſi doleat ſaltem virtualiter de offenſis in Deum commiſſis; ideò talis actus amoris diuini dicitur inuoluere votum Pœnitentiæ, ſaltem implicitè.

Obijc. Pœnitentia non eſt neceſſaria niſi ad tollendum id quod remanſit in peccatore, tranſeunte actu peccaminoſo, ſed nihil remanſit: ergo non requiritur Pœnitentia. Reſp. diſtinguo minorem, nihil remanſit quoad ſubſtantiam actus, concedo: nihil remanſit quoad reatum peccaminoſi actus, nego; Vel nihil remanſit phyſicum, concedo: morale, nego; remanſit enim reatus & obligatio ad pœnam; ſeu remanſit culpa, quia homo eſt ingratus Deo & obligatus ad pœnam æternam pro peccato mortali, quæ commutatur in temporalem per Pœnitentiam; & illud morale, quod remanet poſt actum peccati, non eſt quid reale, ſed eſt tantùm reſpectus rationis; vt quando quis propter iniuriam factam principi, eſt illi inimicus & ad pœnam deputatur, nihil reale & poſitiuum in eo reperitur.

QVÆSTIO II.

Quenam ſit materia Pœnitentiæ?

MAteria Pœnitentiæ, vel eſt remota; vel proxima; vel eſt etiam ſufficiens, vel neceſſaria. Materia ſufficiens eſt ea, quæ ſufficit vt conferatur abſolutio: ſic peccatum veniale & mortale iam confeſſum & remiſſum, ſunt materia ſufficiens Pœnitentiæ; peccata verò mortalia nondum confeſſa, ſunt materia neceſſaria, quia neceſſariò debent explicari, vt gratia conferatur. Quando autem dicimus quòd pec-

cata sunt materia pœnitentiæ;hoc intelligitur de materia, circa quam destruendam; ad destructionem enim peccati tendit Pœnitentia.

CONCLVSIO PRIMA.

MAteria remota Pœnitentiæ sunt peccata actualia commissa post Baptismum: quia materia remota est ea circa quam versatur materia proxima; sed actus pęnitentis, qui sunt materia proxima, nempè contritio, confessio, & satisfactio, versantur circa peccata quæ confitemur; & de quibus dolemus: ergo peccata sunt materia remota. Dixi, commissa post Baptismum; ea enim quæ committuntur ante Baptismum, & non sunt expiata per illum, propter obicem & fictionem, non sunt materia pœnitentiæ, quia sunt commissa ab illis qui sunt extra Ecclesiam; quia verò pœnitentia est iudicium,& non potest fieri iudicium, nisi in ea quæ subduntur Ecclesiæ; dicendum est quòd illa peccata quæ sunt commissa ante Baptismum fictè receptum, remittuntur per ipsummet baptismum præcedentem, quando scilicet remouetur obex: fictio verò quæ est peccatum concomitans & obsequens Baptismum, est materia Pœnitentiæ;& sic licèt baptizatus non teneatur confiteri peccata ante Baptismum fictè receptum commissa, teneatur tamen confiteri fictionem & alia peccata quæ sequuntur. Quia diximus peccata esse materiam Pœnitentiæ, nedum mortalia, sed etiam venialia ipsi subsunt; cum hoc discrimine, quòd mortalia sint materia necessaria Pęnitentię, venialia autem tantùm materia sufficiens: vnde quis potest confiteri tantùm vnum aut duo peccata venialia & alia reticere;quoad peccata verò dubia, non sunt materia neque necessaria, neque sufficiens Pœnitentiæ: Vnde Sacerdos non debet impendere absolutionem,quando pęnitens est dubius si peccauerit: quòd si tamen sint quædam circumstantiæ non quidem conuincentes, sed quæ magis inclinent in partem peccati,potest dari absolutio sub conditione.

CON-

CONCLVSIO SECVNDA.

MAteria proxima Pœnitentiæ sunt actus pœnitentis, nimirum Contritio, Confessio & satisfactio; Absolutio enim cadit immediatè super illos actus; & mediatè super peccata, & hi tres actus congruè requiruntur, vt corde, ore & opere compensemus iniuriam Deo factam per peccatum. Hi autem actus requiruntur, tum pro peccatis mortalibus, tum pro venialibus: ita quòd tamen contritio, confessio, & satisfactio, cadentes supra peccata venialia & supra mortalia iam confessa, sint materia sufficiens Pœnitentiæ; cadentes verò supra mortalia non confessa, sint materia necessaria.

Obijc. contra id quod diximus peccata mortalia iam confessa & remissa, esse materiam sufficientem pœnitentiæ, quòd scilicet forma non possit bis cadere supra eandem materiam: ergo nec absolutio duplex supra idem peccatum. Respondeo, nostram assertionem veram esse. Benedictus enim Vndecimus in extrauaganti prima de Priuilegijs, dicit esse salubrem talem confessionem, cuius ratio peti debet ex institutione Christi, qui ad maiorem vtilitatem animarum, non limitauit hoc Sacramentum ad vnum actum remissionis; vnde, vt respondeatur ad obiectionem, dico: Quòd forma non possit quidem cadere bis suprà eamdem materiam proximam; vnde sacrilegium esset proferre duplicem absolutionem supra vnam confessionem; forma tamen potest cadere bis super eandem materiam remotam, ex eadem enim aqua potest fieri multiplex Baptismus; & sic absolutio poterit cadere supra duplicem confessionem, quam aliquis faciet de eodem peccato.

Obijc. secundò: Si peccatum iam remissum denuò absoluatur; Forma absolutionis qua Sacerdos dicit, *Ego te absoluo*, non erit vera: quia non absoluit à peccato, nec peccatum remittit, quoniam iam remissum est. Respondeo, quòd Sacerdos non absoluit in tali occasione absolutè, quasi remittat peccatum antea non remissum; quia prima absolutio semper manet rata, absoluit tamen proportionatè, iuxta dispositionem suscipientis, augendo scilicet ipsius gratiam per beneficium absolutionis, absolu-

tio ergo habet suum effectum, qui consistit in collatione gratiæ, qua peccatum deletur, si sit in anima, vel qua anima magis gratificatur, si non habeat peccatum; & sic forma est semper vera suo modo.

QVÆSTIO III.

Quaenam est forma Pœnitentiæ?

SCotus ait, Pœnitentiæ essentiam consistere in verbis formæ, quamuis requirantur necessariò actus pœnitentis ad validam eius receptionem. D. Thomas verò & alij, asserunt essentiam Pœnitentiæ constare ex actibus pœnitentis & absolutione tanquam materia & forma: sed facile conciliantur; quia Scotus per essentiam intelligit id quod præcisè confert gratiam, quod attribuendum est verbis; sicut enim sola verba significant gratiam, proinde illam conferunt. Hoc non impedit autem, quin actus pœnitentis requirantur ad faciendam essentiam completam huius Sacramenti. Quærimus autem hic, quænam sint verba, quæ pertinent præcisè ad formam huius Sacramenti.

CONCLVSIO.

FOrma Pœnitentiæ consistit præcisè in his duobus verbis, *Absoluo te*; pronomen enim, ego, continetur sub verbo: & ratio nostra est; quia forma cuiuslibet Sacramenti consistit in illis verbis quæ significant proprium effectum eius; sed illa duo verba significant remissionem peccati, quæ est eius effectus; ergo forma illius præcisè consistit in ipsis. Eumdem tamen effectum possent producere verba æquipollentia, sic validè absolueret quisquis, dicendo, *Remitto tibi peccata, impertior tibi Sacramentum absolutionis, libero te à peccatis tuis, absoluo tuam dominationem, Absolueris à me absoluatur seruus Christi*, vt Græci dicunt. Potest etiam cadere absolutio super plures in necessitate, vt in periculo naufragij, vel pugnæ imminentis. Ex hac conclusione plura colligi possunt scitu dignissima.

Primò, verba quæ præcedunt aut sequuntur non esse de necessitate Sacramenti: congruè tamen præmit-

mittitur ista deprecatio, *Misereatur tui*, ad impetrandum à Deo ne sit impedimentum ex parte recipientis. Non est necessarium addere, *à peccatis tuis*; quia facta confessione peccatorum, satis patet sententiam absolutionis applicari ad peccata confessa; iure tamen dicitur ad maiorem expressionem. Frustra dicitur *ab omnibus*, quia non potest vnum absolui sine alio. Non est tandem necessarium dicere: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*; vnde Doctores sentiunt Pœnitentem esse absolutum eo instanti, quo hæc verba proferuntur, *absoluo te*.

Secundò quòd per hæc verba, *absoluo te*, Sacerdos non tantùm declaret pœnitentem esse absolutum à Deo, vt vult Magister sententiarum; sed reipsa Sacerdos absoluit, tum à culpa, tum à pœna æterna, quam commutat per absolutionem in temporalem; si enim Sacerdos tantùm declararet pœnitentem esse absolutum à Deo, debuisset Christus dicere, quæcumque soluta sunt in cœlis, soluetis in terra; contrarium tamen dixit; scilicet, *Quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis*. Concil. Constant. determinauit hanc veritatem, sicut Trid. sess. 14. cap. 16. vnde Martinus V. declarauit hæreticum contrarium asserentem. Quòd si Deus dicat Esayæ 43. *Ego ipse deleo peccata*; hoc est, principaliter, & Sacerdos ministerialiter.

Tertiò sciendum, Absolutionem sub conditione futura esse inualidam, validam verò sub conditione de præsenti; vnde non potest Sacerdos dicere, *ego te absoluo*, si cras restituas; potest tamen dicere, *ego te absoluo*, si doles, vel si intendas restituere. Ratio autem quare absolutio sub conditione futura non valet, est quia Sacerdos non potest suspendere effectum Sacramenti; Sacramentum enim vel est validum statim atque prolata est forma, vel est validum adueniente conditione; non autem est validum dum profertur forma, quia Sacerdos non habet intentionem ipsum absoluendi, nisi posita conditione, non est etiam validum cum ponitur conditio, quia pro tunc non est ampliùs materia, nec forma: ergo sub tali conditione futura inualida est absolutio: sic omnes Doctores.

Quartò notandum, absolutionem non posse dari absenti, vnde Clemens Octauus in decreto super

hoc edito statuit absolutionem absenti collatam esse inualidam, & illos affici excommunicatione Summo Pontifici reseruata, qui absoluunt absentem, vel dicunt aliquem posse per litteras, vel per nuntium peccata confiteri absenti, & ab eodem absolutionem obtinere. Ratio est quia forma debet proferri voce humana, & ad personam præsentem dirigi, vt patet ex particula, *absoluo te*, quoad personas præsentes. Nec absolutio debet dari in scriptis, nec confessio fieri; vtraque enim debet esse verbalis, & maximè absolutio; licèt enim confessio defectu linguæ possit fieri signis & nutibus, non tamen sic absolutio dari potest; vnde differt Pœnitentia à Matrimonio, quod potest confici nutu, signo, & inter absentes: quia Christus instituit Matrimonium vt contractum, cui addidit nomen Sacramenti; sic autem potest fieri contractus. Quòd si quis dicat, absolutionem posse dari in scriptis, hoc verum est de absolutione censurarum, & de relaxatione reseruationis casuum; non verò de absolutione Sacramentali, quæ tollat peccatum reseruatum, vel delictum cui annexa est censura.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm per Pœnitentiam omnia peccata remittantur?

CVm locuti fuerimus anteà de natura pœnitentiæ, ipsius materia & forma, nunc dicendum est de ipsius effectu, qui est quadruplex; quorum primus versatur circa remissionem peccatorum mortalium: secundus circa remissionem venialium: alter circa relaxationem reatus seu pœnæ debitæ peccato: vltimus tandem est reuiuiscentia meritorum & recuperatio virtutum. De his deinceps quæremus. Primò, an per Pœnitentiam quodlibet peccatum mortale remittatur.

CONCLVSIO.

OMnia peccata mortalia per pœnitentiam ita remitti possunt, vt nec grauitas, nec multitudo ipsorum hanc remissionem impediat. Hoc est contra Nouatianos, dicentes reliqua peccata, præsertim Apo-

Apostasiam à fide, & Negationem Christi in tormentis, non posse remitti. Quòd multitudo peccatorum non impediat Pœnitentiam, patet ex responso Christi ad Petrum, *Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies*: quod omnes intelligunt de infinitis vicibus. Quod grauitas peccatorum non obstet efficacitati Pœnitentiæ, testatur Esayas cap. 1. *Si fuerint peccata vestra vt coccinum quasi nix dealbabuntur.* Quoad opinionem Nouatianorum, contradicit Scripturæ; quoniam Petrus qui Christum negauit, egit pœnitentiam, & Paulus 2. ad Timotheum 2. docet eos qui à fide defecerunt, admonendos esse, si fortè per Pœnitentiam resipiscant. Quoad rationes vtriusque partis confirmatiuas, petuntur ex hoc, quòd infinitus sit thesaurus bonitatis diuinæ; quod etiam Deus velit neminem perire, quod insuper damnatus fuerit Cainus dicens, *Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear*; quod denique homo in hac vita existens est semper viator, & proinde potest semper accedere ad beatitudinem, & per consequens potest semper obtinere remissionem suorum peccatorum per Pœnitentiam. Non est ergo credendum, esse quemdam numerum peccatorum, ad quem perueniens peccator, non possit amplius veniam obtinere: Vnde, si Scriptura aliquando dicere videatur, quòd mensura peccatorum est impleta; hoc intelligitur respectu punitionis temporalis, non verò æternæ; ita quod sensus sit, quòd Deus decreuerit permittere certum numerum peccatorum, & posteà punitionem temporalem infligere de illis.

Obijc. ex ad Hebr. 6. *Impossibile est eos qui semel illuminati sunt, & prolapsi sunt, rursus ad Pœnitentiam renouari*. Resp. hoc intelligi de renouatione per alium baptismum, qui vocatur Pœnitentia, ad differentiam multiplicis lauacri quod erat in veteri lege: vel si sit sermo de Pœnitentia, ibi *impossibile* sumitur pro difficile. Quòd si ad Hebr. cap. 10. dicat Paulus, *Voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis non relinqui hostiam pro peccato*; hoc est, non debere expectari quòd Christus iterum pro illis moriatur. Quòd si peccata in Spiritum sanctum dicantur irremissibilia: Respondendum, quòd aliqui per peccata in Spiritum sanctum intelligant præsumptionem de diuina misericordia, desperationem de illa, contem-

temptum gratiæ, inuidentiam fraternæ gratiæ, & impugnationem agnitæ veritatis; quæ omnia peccata lædunt bonitatem diuinam, quæ appropriantur Spiritui sancto; & pro tunc illi peccata dicuntur irremissibilia, in quantum scilicet difficile est, vt remittantur: Scotus verò per peccatum in Spiritum sanctum, intelligit impœnitentiam finalem, quæ certè irremissibilis est, quia supponitur quòd homo in illa decedat. Sic etiam intelligendus est Ioannes dicens, *Esse peccatum ad mortem*: loquitur enim de peccato, cum quo aliquis moritur, & pro tali non est orandum.

QVÆSTIO V.

An peccata possint remitti sine Pœnitentia?

Constat primò, sine Pœnitentia Sacramento posse remitti peccatum cum Pœnitentia virtute: quando scilicet deest locus Sacramento Pœnitentiæ, secundùm Chrysostomum Homil. 23. in Matthæum. *Non est aliquod omninò peccatum quod non cedat pœnitentia virtuti*. Constat 2. quòd vbi adest copia Pœnitentiæ Sacramenti, peccatum non remittatur sine illa de communi lege. Constat 3. quòd virtualis Pœnitentia, quæ consistit in dilectione Dei super omnia, possit remittere peccatum; qui enim nullo modo de peccatis cogitat, potest elicere actum dilectionis Dei, quo conuertitur ad Deum, & per quem paratus est compensare iniuriam Deo factam, & obseruare illius mandata; sed dubitatur, vtrum sine Pœnitentia virtute & sine Pœnitentia Sacramento formali aut virtuali, possint remitti peccata per absolutam Dei potentiam.

CONCLVSIO.

De potentia Dei absoluta potest remitti peccatum sine Pœnitentia, modò homo non actualiter inclinetur ad illud; habere enim talem affectum actualem est peccare de nouo. Conclusio hæc est Scoti in quartum distinct. 14. quæst. 1. parag. *Ex his*. Cuius ratio est, quia actus peccatoris, v.g. Attritio, non requiritur ad remissionem peccati, tamquam

quam forma per se expellens peccatum, sed tanquam dispositio; atqui non repugnat Deum conferre effectum formalem absque dispositione: ergo Deus potest conferre gratiam, qua peccatum remittatur sine pœnitentia & sine vllo actu pœnitentis. Non dependet enim infusio gratiæ ita absolutè à Penitentia hominis, vt implicet contradictionem, illam dari absque vllo actu eius. Deinde, per potentiam absolutam Deus potest ita diligere hominem in peccato, vt illum eleuet ad sui visionem: ergo poterit eleuare ad gratiam. Tandem non est quid minus, dare suum filium peccatoribus, quàm gratiam; sed Deus dedit nobis suum filium, cum adhuc essemus in peccato: ergo poterit dare gratiam peccatori, dummodo non adhæreat actu suo peccato.

Obijc. Tandiu peccator in peccato manet, quamdiu illud non retractauit: ergo non potest peccatum remitti sine actu peccatoris. Resp. antecedens esse verum de lege communi, in qua Pœnitentia necessaria est; falsum tamen de lege extraordinaria, vbi Deus altiori modo remitteret peccatum per formam contrariam ipsum expellentem, nempe per gratiam, quæ daretur sine illa Pœnitentia. Dices, Vt tollatur peccatum, debet tolli conuersio ad creaturam; sed illa conuersio non potest tolli nisi per actum peccatoris: ergo sine actu peccatoris, idest sine Pœnitentia, peccatum non potest remitti. Resp. talem conuersionem posse tolli per infusionem gratiæ, quæ habet vim conuertendi hominem ad Deum & proinde tollit conuersionem ad creaturam.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm peccatum possit remitti sine infusione gratiæ?

EX præcedenti quæstione sine Pœnitentia & motu pœnitentis potest peccatum remitti per gratiam habitualem, quæ est forma incompossibilis cum peccato, & proinde peccatum tollit. Hic quærimus, an etiam sine ipsa gratia & sine actibus pœnitentis possit peccatum remitti de potentia Dei absoluta.

CON-

CONCLVSIO.

Sine vlla mutatione pœnitentis, vel extrinseca, quæ fiat per actus ipsius; vel intrinseca, quæ fiat per infusionem gratiæ, potest peccatum remitti per condonationem; modò, vt diximus, voluntas peccatoris nullo modo actualiter adhæreat peccato; quia si actu inhæreret, esset nouum peccatum, & implicat peccatum remitti pro eo instanti quo committitur; quia peccatum sic esset, & non esset. Ratio est, quia Deus potest facere sine causa secunda, quod facit cum ea, atqui per gratiam Deus remittit peccatum: ergo sine illa potest illud remittere, simpliciter condonando ipsum. Deinde, macula & offensa quæ incurritur per peccatum, non est physica, sed moralis: ergo vt tollatur, non requiritur mutatio physica, quæ fiat per gratiam, sed sufficit mutatio moralis per condonationem: illa tamen remissio peccati non erit propriè iustificatio, quia non infundetur gratia iustificans: Vnde ille cui peccatum remitteretur sine gratia, non esset propriè amicus Dei, quia non haberet gratiam; nec esset inimicus, quia non haberet peccatum; sed amor ille, quem Deus haberet pro illo homine, esset purè naturalis, quia per eum diligeretur homo in puris naturalibus existens.

Obijci. Peccatum habituale consistit in priuatione gratiæ: ergo non potest tolli sine infusione illius. Resp. negando antecedens, aliàs Angelus in puris naturalibus existens esset peccator; sed consistit peccatum in auersione à Deo, quæ inuoluit priuationem gratiæ, & auersio à Deo duplex adhuc est; negatiua scilicet, qua homo non est conuersus ad Deum, & hæc non habet rationem peccati, & positiua, qua homo positiuè est auersus à Deo, & illi contrarius; si sine gratia peccatum remitteretur, homo remaneret auersus à Deo, idest non conuersus ad illum, neque per gratiam, neque per pœnitentiam, non esset verò auersus à Deo positiuè, neque contrarius, quia non haberet peccatum. Dices, Peccatum remanet quamdiu remanet macula; sed macula non potest tolli nisi per gratiam: ergo nec peccatum. Negatur minor, illa enim macula non est forma realis &

phy-

physica, quæ debeat deleri per formam realem & physicam; sed est tantùm moralis, quæ consistit in inimicitia Dei, quam Deus potest condonare gratis; & pro tunc esset signum & effectus amicitiæ Dei, non quidem positiuæ, qua Deus conferret bonum seu gratiam, sed negatiuæ, qua Deus auferret malum.

Obijc. Causa formalis iustificationis est gratia, ex Conc. Trident. sess. 6. cap. 7. ergo sine illâ peccator non potest iustificari: ergo nec peccata eius sine ea remitti possunt. Resp. concedendo primam consequentiam: quia nullus reuerà iustificari potest sine gratia iustificante; potest tamen remitti peccatum eius sine iustificatione, per condonationem scilicet; & sic negatur vltima consequentia. Dices, Ergo pro tunc peccata remitterentur per non imputationem, quod est Caluinisticum. Negatur consequentia, quia quando peccata non imputantur, non tolluntur reuerà; si verò condonarentur, tollerentur absolutè, licèt non tollerentur per iustificationem, vt fiunt de lege communi & per Pœnitentiam ordinariam, vbi Deus perfectiori modo remitti[illegible] tum, tollendo scilicet peccata & peccatorem iustificando.

QVÆSTIO VII.

An vnum peccatum mortale possit remitti sine alio?

DE lege communi hoc non fit: quia enim Deus remittit peccatum mortale per gratiam, non potest remitti vnum peccatum mortale per infusionem gratiæ, si remaneat aliud; pro tunc enim homo esset simul amicus Dei, per gratiam scilicet: & inimicus eius, nempe per peccatum quod remaneret: quando ergo iustificatio hominis fit per infusionem gratiæ, omnia mortalia tolluntur. Quæstio ergo nostra est de lege Dei absoluta; & affirmatiua erit.

CON-

CONCLVSIO.

DE potentia Dei absoluta, vnum peccatum mortale sine alio remitti potest, si enim, vt diximus in præcedenti conclusione, Deus absolutè possit remittere peccata per condonationem, poterit remittere vnum sine alio; quia potest condonare vnum, non condonando aliud. Deinde, Deus potest statuere per quemcumque actum Contritionis peccatum condonare, & non infundere gratiam; sed potest quis atteri de vno peccato, agnoscens illius fœditatem, & non atteri de alio: ergo potest vnum sine alio remittere. Tandem, posita contritione de pluribus peccatis, potest Deus acceptare Contritionem pro vno & non pro altero; licèt enim Contritio sit actus contrarius peccato, non expellit tamen formaliter peccatum, sed tantùm dispositiuè, & non obstante tali dispositione, Deus potest absolutè negare remissionem peccati.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm peccatum tollatur per solam non imputationem?

HÆreticorum aliqui voluerunt remissionem peccatorum fieri tantùm per non imputationem, non verò per destructionem illorum; itaut peccata remaneant in homine iusto, licèt Deus illa non imputet peccatori, sed ita se gerat circa illum, ac si peccatum non esset in eo. Alij autem putauerunt peccatum remitti quidem per condonationem, non infundi verò gratiam quæ formaliter inhæreat animæ, sed peccata tantùm condonari per iustitiam Christi, quæ nobis imputatur. Vtrosque refutabit

CONCLVSIO.

PEccata non remittuntur per solam non imputationem, nec per solam condonationem, sed per infusionem gratiæ & iustitiæ habitualis quæ nobis formaliter inhæret. Ratio primi est, quia peccatum non imputari, est non remitti, sed tantùm non

pu-

puniri; atqui peccata hominum remittuntur, & tolluntur reuerà: ergo non remittuntur per solam non imputationem. Minor habetur Ioann.1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Act.3. *Conuertimini vt deleantur peccata vestra*. Ezechielis 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini*. Secundum habetur primo ex Concilio Tridentino sess.6. can.4. *Si quis dixerit, homines iustificari vel sola imputatione iustitia Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, qua in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur atque illis inhareat, Anathema sit*. Ratio est, quia Christus per Pœnitentiam nobis restituit id quod amiseramus in Adamo; sed in ipso amisimus, non iustitiam imputatiuam, sed iustitiam inhærentem: ergo iustitia inhærens in Pœnitentia recuperatur. Deinde si peccatum remaneret in homine, licèt non imputaretur, non possemus propriè vocari iusti: quando enim sunt duæ formæ contrariæ, vna inhærens, alia extrinseca, denominatio sumitur ab inhærente; Æthiops enim semper dicetur niger, quamuis indutus candida veste: ergo à pari, si iustitia qua remittitur peccatum, esset tantùm forma extrinseca quæ nobis imputaretur, non deberemus ab illa vocari iusti, sed potiùs iniusti, si peccatum non destrueretur.

Obijc. ex Psalmo 31. *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*. Versu item 2. *Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum*. Denique 2. ad Corinth.5. *Deus dicitur in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis peccata ipsorum*. Respondeo, quòd reuerà peccata hominum non imputentur illis post Pœnitentiam; sed ideò non imputantur, quia destruuntur per gratiam habitualem; vnde dicimus in conclusione, illa non remitti per solam non imputationem; sed dicuntur non imputari & tegi, non quòd remaneant, sed quia tolluntur. Quòd si 2. ad Cor.5. *Christus dicatur peccatum fecisse, imò & peccatum factum fuisse; vt nos efficiamur iustitia Dei in illo*: Ex hoc non concludendum est, quòd non habeamus aliam iustitiam præter iustitiam Christi; sed ideò hoc dicitur, quia iustitia Christi meruit nostram.

QVÆ-

QVÆSTIO IX.

An per pœnitentiam remittantur peccata venialia?

EFfectum nobiliorem Pœnitentiæ, qui est peccari mortalis remissio, sequitur alter, qui est remissio venialis: de hoc quæremus, vtrùm possit remitti per Pœnitentiam; & vlterius, vtrùm possit remitti extra illam?

CONCLVSIO.

PEccata venialia delentur per Sacramentum Pœnitentiæ; possunt tamen remitti extra illud, per contritionem scilicet, & per dilectionem Dei, non verò per attritionem, nisi iungatur cum Pœnitentia, vel alijs Sacramentis, quæ habent vim faciendi de attrito contritum. Primum patet ex hoc quòd Pœnitentia possit remittere peccata mortalia; ergo & venialia, cum sit minor offensa in istis. Eadem currit ratio pro secundo & pro tertio: quia si Contritio & dilectio Dei extra Sacramentum possunt remittere mortalia, à fortiori venialia. Vt tollat autem contritio extra Sacramentum, seu pœnitentia virtus, peccata venialia, debet dolere peccator de peccatis venialibus, vel in communi, vel sigillatim; non tantùm quatenùs sunt offensa Dei; sed & vt leuis offensa Dei; dolor enim de peccatis venialibus vt sunt grauis offensa Dei, non sufficeret ad deletionem venialium: vnde actus doloris requisitus est ad delenda mortalia, quia ad delendum peccatum mortale sufficit voluntas non displicendi Deo in grauibus, & ad tollendum veniale requiritur voluntas non displicendi Deo in minimis; & sic iste amor & ista voluntas inuoluit priorem, quoniam non potest quis dolere de leui offensa Dei, quin doleat de graui; potest tamen dolere de graui, non de minima. Vt etiam dilectio Dei possit remittere venialia, debet ita perfecta esse, vt per eam homo velit placere Deo, nedum in grauibus actionibus, sed etiam in minimis. Quoad quartum, Attritio extra Sacramentum non remittit peccata venialia; quia vel remitteret homini

iniu-

iniusto; vel homini iusto; non remittere autem potest homini iniusto, quia coniunguntur cum peccato mortali, quod non potest remitti per solam Attritionem; ergo nec veniale: Nec etiam remittit homini iusto, quia sequeretur nunquam peccata venialia remitti per absolutionem, quoniam absolutio præsupponit Attritionem, & sic, si attritio deleret peccatũ veniale, nihil faceret absolutio, contra mentem Doctorum, qui dicunt peccata venialia esse materiam sufficientem absolutionis.

QVÆSTIO X.

Vtrùm Sacramentalia possint peccata venialia remittere?

PEr Sacramentalia intelliguntur res, aut actiones sacræ institutæ ab Ecclesia, vt per earum vsum, peccatorum venialium obtineatur remissio. Hæ autem actiones hoc versu continentur: Orans, tinctus, edens, confessio, dans, benedicens. Per *orans*, intelligitur oratio Dominica, vel ea quæ fit in Ecclesia consecrata, aut tunsio pectoris, vt habetur in iure canonico. Per *tinctum*, intelligitur aqua benedicta: & vnctio ceremonialis in Regem, & similes; Per *esum*, intelligitur manducatio panis benedicti; Per *confessionem*, intelligitur Confessio generalis, quæ v. g. fit publicè ante missam; Per *dans*, intelligitur eleemosyna, vel alia opera misericordiæ, tam corporalia, quam spiritualia. Tandem per *benedicens*, intelligitur benedictio Episcopi vel Abbatis consecrati.

CONCLVSIO.

SAcramentalia delent peccata venialia; ad hoc enim instituuntur ab Ecclesia, vt habet traditio communis. Illorum effectus non est infallibilis; non est enim fundatus in speciali promissione Christi, sed in impetratione Ecclesiæ, quæ ob sui sanctitatem meretur exaudiri à Deo, licèt aliquando non exaudiatur, oratio enim non semper habet suum effectum, maximè quando pro alijs funditur: si ergo aliquando Sacramentalia peccata venialia non deleant, hoc est ex defectu suscipientis, qui cùm

mu

multoties sit in peccato, dum illa accipit, peccatum eius impedit, quin Ecclesia audiatur. Quòd si quæratur, quomodo Sacramentalia peccatum veniale remittant; Respondendum est, illa non remittere *ex opere operato*; ea enim instituit Ecclesia, quæ instituere non potest signa sensibilia quæ remittant peccata, vel gratiam conferant *ex opere operato*: superest ergo vt deleant peccata venialia *ex opere operantis*, quatenus si sumantur vt debent & cum debita reuerentia, nata sunt impetrare à Deo per preces Ecclesiæ gratias actuales quæ in nobis excitent actum contritionis incompossibilem cum peccatis venialibus, & consequenter ea tollentem: quia tamen aliquando sumuntur irreuerenter, talis gratia non datur; vel si datur, reijcitur aliquando, & sic non remittuntur peccata venialia.

Hic quæri posset, an peccatum mortale possit remitti sine veniali; an veniale possit tolli sine mortali; an vnum veniale possit remitti sine alio; an venialia remittantur sine infusione gratiæ, quomodo tandem peccata venialia remittantur quando quis cum ipsis moritur. Respondeo primò, peccatum mortale posse remitti sine veniali; ad remissionem enim mortalis sufficit displicentia peccati, vt est grauis offensa; & ad remissionem venialis requiritur displicentia ipsius, vt est leuis offensa Dei: potest autem quis sibi displicere de graui offensa, & non displicere de leui: ergo mortale potest tolli sine veniali. Respondeo secundò, de potentia ordinaria non potest tolli veniale sine mortali; quia tolleretur vel per attritionem iunctam cum Sacramento, vel per contritionem extra Sacramentum, vel tandem per attritionem sine Sacramento. Si autem tolleretur peccatum veniale per attritionem cum Sacramento, vel per contritionem solam, infunderetur gratia habitualis, quæ producitur per vtramque, ac proinde remitteretur etiam peccatum mortale, quoniam est incompossibile cum gratia. Non potest etiam peccatum veniale remitti per attritionem extra Sacramentum; quia attritio sola non remittit, neque peccatum mortale, neque veniale, vt diximus in præcedenti quæstione. Hoc tamen non impedit quin de potentia extraordinaria aliquis possit elicere actum doloris incompossibilem cum peccato veniali, quo ipsum deleretur, & Deus dene-

denegare gratiam; & sic remoueretur peccatum mortale, deleto veniali. Respondeo tertiò, quòd vnum veniale possit remitti sine alio veniali; homo enim potest elicere actum doloris de intemperantia leui admissa, & sic habere remissionem illius; non autem dolere de leui Iniustitia quam commisit; & sic remanebit vnum peccatum veniale, & remittetur aliud. Respondeo quartò, non remitti quidem veniale peccatum sine infusione gratiæ, aut eius augmento; vel enim peccata venialia remittuntur cum peccato mortali, & tunc infunditur gratia, sine qua peccatum mortale non deletur, vel remittuntur sine mortali, respectu scilicet iusti, qui habebit tantùm peccata venialia, & tunc peccatum veniale remittitur per actum Contritionis, qui cum sit bonus & meritorius, auget proinde gratiam; & sic nunquam remittitur peccatum veniale sine gratia, vel eius augmento. Ex natura tamen peccati venialis non requiritur gratia, vt remittatur; quia si actus Charitatis vel Contritionis de peccato veniali non mereretur augmentum gratiæ, posset tamen delere peccatum veniale, etiamsi Deus non augeret gratiam. Resp. quintò, quòd alij dicant peccatum veniale cum quo quis moritur, remitti, in primo instanti, quo anima exijt è corpore in quo agnoscit statum sui peccati; & habet auxilium sufficiens, quo retractet illud peccatum: Adduntque, quòd si non sit amplius in statu merendi, respectu præmij essentialis, possit tamen adhuc mereri remissionem talis peccati, quòd non potest remitti alio modo; necessarium tamen est vt remittatur, quoniam ex vna parte *nihil coinquinatum intrabit in regnum cælorum*; & ex alia parte non est iustum, quòd anima in gratia Dei existens, semper priuetur visione beatifica. Scotus verò dicit, peccatum veniale remitti per solutionem pœnæ debitæ in Purgatorio, adiuncto tamen actu Charitatis quo anima acceptat liberè tales pœnas, qui quidem actus potiùs delet peccatum, quàm pœna; quia ille actus est incompossibilis cum peccato & mixtus aliquo dolore; pœna verò non soluit peccatum quantum ad maculam.

QVÆ-

QVÆSTIO XI.

An remissa culpa, tollatur reatus ad pœnam?

PEr culpam duo contrahit homo, maculam scilicet & reatum pœnæ, seu obligationem ad pœnam; remissa culpa per Pœnitentiam tollitur quidem macula peccati, & aufertur reatus pœnæ æternæ; an autem remaneat reatus seu obligatio ad pœnam temporalem, negant hæretici, affirmant Catholici, dicentes pęnam æternam mutari in temporalem, quia scilicet Deus taxauit diuersas pœnas diuersis peccatis: ita quòd peccato manenti in æternum assignauerit pœnam æternam; & peccato per pœnitentiam reuocato assignauerit pœnam temporalem proportionatam malitiæ peccati, vel contritioni, aut attritioni; ita ut si contritio fuerit maior, minus remaneat de pęna subeunda; si fuerit minor, magis supererit.

CONCLVSIO.

REmissa culpa, non semper tollitur omnis reatus ad pœnam, sed sæpissimè remanet pœna temporalis luenda, non tamen semper; quia actus contritionis aliquando est ita feruens, vt culpam & pœnam tollat. Hæc conclusio habetur expresse 2. Reg. 12. vbi Dauid, ob adulterium & homicidium, remissa culpa, punitur morte filij in pœnam sui peccati; vnde dixit illi Nathan Propheta, *Transtulit à te Deus peccatum tuum* (en remissio culpæ) *verumtamen quia blasphemare fecisti inimicos Dei viui, filius qui natus est tibi, morte morietur*, en pœna remanens. Deinde, licèt remissum sit peccatum originale per Baptismum, remanent tamen mors, morbi, fomes peccati & aliæ pœnalitates: ergo sic dicendum est de actuali. Tandem, requirit communiter Pœnitentia in illis qui conuertuntur, luctum, ieiunium & eleemosynam, secundùm hæc dicta, *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu & plantu.* Ioel 2. & illud, *Eleemosynis redime peccata*: hoc autem denotat, pœnam temporalem luendam remanere post remissionem culpæ. Nulla tamen datur ratio huius, nisi

sola

sola voluntas diuina; sicut enim culpam & pœnam æternam gratis remittit, sic & temporalem, quod tamen non facit; iure enim tales pœnas exigere potest Deus, detur nimia peccandi licentia.

Obijc. Ezech. 18. *In quacumque die impius se auerterit ab impietate sua, impietas eius non ampliùs ei nocebit, sed Deus omnium peccatorum eius obliuiscetur.* Resp. hoc intelligi de pœna æterna, quæ post remissionem peccati non ampliùs nocebit homini; & de culpa, quam Deus reuera obliuiscitur post Pœnitentiam. Quòd si Deus multis remiserit peccata, & pœnitentiam non iunxerit; hoc factum fuit per gratiam specialem, quam Deus non omnibus impendit; & ideò taliter vsus est Christus circa illos, quia excitauerat in eis tantam contritionem, quòd per eam omnis pęna relaxari debuerit. Nec dicant aduersarij, Deum infinitè satisfecisse pro nobis: ergo nos non indigere vlteriori satisfactione: quia licèt infinitè satisfecerit quoad oblationem pretij, debemus tamen nobis hanc satisfactionem applicare; quòd fit reuerà per pęnas, quas subimus post remissionem culpæ. Si dicant, ablata causa, aufertur effectus; ergo ablato peccato tollitur pœna: Hoc verum est tantùm, vbi effectus dependet continuò à causa sua; aliàs, sublàto patre non remaneret filius; Reatus autem illius pœnæ non dependet à perseuerantia peccati; sed à solo peccato, etiamsi parum duret. Dices, Contritio aufert culpam & pœnam æternam: ergo à fortiori temporalem, quæ est facilior. Resp. contritionem neutrum tollere, sed est Deus qui tollit vtrumque ex pura misericordia, statuens dare contritioni remissionem culpæ, & relaxationem pœnæ æternæ, non verè pœnæ temporalis.

QVÆSTIO VLTIMA.

Vtrùm merita mortificata redeant per Pœnitentiam?

HIc est tandem quartus effectus Pœnitentiæ, de quo locuturi, prænotamus, opera nostra vel esse mortifera, quæ mortem animæ afferunt, vt peccata; vel mortua, quę fiunt ab homine existente in peccato mortali, vt eleemosyna facta extra gratiam

quæ dicitur mortua, quia caret principio vitæ, nempe ipsa gratia; vel mortificata, quæ facta sunt ab homine dum est in gratia: dicuntur tamen mortificari per peccatum adueniens, in quantùm stante peccato non habent ius ad gloriam: vel sunt viuificantia, quæ vitam gratiæ animæ afferunt, vt contritio & attritio cum Sacramento: vel sunt tandem viua, quæ fiunt ab homine in gratia existente. Hoc posito, certum est, quòd opera mortua non reuiuiscant, quia non anteà vixerunt, & reuiuiscere supponit anteà vixisse; sed quæstio nostra est de operibus mortificatis quæ facta fuerunt in gratia: & per peccatum mortificantur, quæriturque de illis, an remoto peccato per Pœnitentiam reuiuiscete incipiant.

CONCLVSIO.

OPera mortificata redeunt per Pœnitentiam. Sic Concilium Tridentinum sess.6. cap.6 sic & Hieronymus in hæc verba Pauli ad Galatas 3. *Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa*; super quòd dicit, *qui ob Christi fidem laborauerit & posteà lapsus fuerit in peccatum, non perdet merita sua, si ad pristinam fidem & studium reuertatur*. Ratio est, quia merita nostra non extinguntur per peccatum, sed semper manent in acceptatione diuina, & solùm impeditur ipsorum efficacia propter peccatum;& sic ablato peccato reuiuiscunt, idest dant ius homini ad præmium æternum; tota enim ratio quare mortificantur, erat peccatum: ergo sublato peccatum, viuificantur.

Obijc. Peccata remissa non redeunt quando quis denuò cadit in peccatum: ergo nec merita redeunt per pœnitentiam. Resp. negando consequentiam; vt enim, inquit Scotus, Deus pronior est ad miserendum, quàm ad puniendum: vnde vult quòd merita præterita redeant; non vult tamen quod renouentur peccata. Deinde ideò peccata non redeunt, quia destructa sunt penitus per Pœnitentiam, merita verò redeunt, quia remanserunt in acceptatione diuina.

Quæres, an opera mortificata reuiuiscant ex misericordia vel ex iustitia. Alij tenent primum cum Scoto, alij secundum; Vtrumque tamen dici potest:

rest: Primum quidem, quia merita reuiuiscunt per ablationem peccati, peccatum autem tollitur ex diuina misericordia; iustificatio enim est gratuita. Secundum etiam dic potest, quia Deus prom sit dare præmium meritis, etiam mortificatis, modò reuiuiscant per gratiam; Ioelis enim 2. Dominus pœnitentibus ait, *Reddam vobis annos, quos locusta, bruchus & rubigo comedit*, quod Hieronymus intelligit de reditu bonorum operum, quæ impediebantur per peccata quæ vocatur Locusta & Rubigo; & sic redeunt ex iustitia fundata in promissione Dei.

Quæres secundò, an ille qui resurgit à peccato per Pœnitentiam, resurgat ad maiorem gratiam? Dissentiunt Doctores: omnes quidem dicunt quod resurgat ad maiora merita, quia ad antiqua merita mortificata quæ redeunt per Pœnitentiam, additur meritum Pœnitentiæ, seu actus contritionis quem elicit: omnes etiam fatentur quòd resurgat ad maiorem gloriam, quia gloria datur iuxta intensionem meritorum: cùm ergo resurgat ad maiora merita, resurgit etiam ad maiorem gloriam. An autem resurgat ad maiorem gratiam; alij respondent negatiuè, quia prima gratia, inquiunt, extincta est per peccatum, & merita remanent in acceptatione diuina; & sic licèt resurgat ad maiora merita, non tamen resurgit ad maiorem gratiam, nisi actus contritionis sit ita intensus, vt per illum mereatur maiorem gratiam illa quam perdidit: Alij vero, & verisimiliùs, affirmant, & hoc iuxta Concil. Trident. sess. 6. cap. 16. & 33. vbi habetur quòd recuperetur gratia per Pœnitentiam, quòd si recuperetur gratia, & addatur noua correspondens actui Pœnitentiæ, sequitur quòd per pœnitentiam ille qui resurgit à peccato, resurgat etiam ad maiorem gratiam, sicut ad maiorem gloriam & ad maiora merita; & sic dicendum est quod gratia maneat etiam in acceptatione diuina, quia merita non sunt merita, nisi quatenus informantur gratia; vnde si merita maneant in acceptatione diuina, manet etiam gratia. Nec est dicendum quòd peccator recipiat vtilitatem à peccato, si resurgat ad maiorem gratiam & gloriam; hoc enim non prouenit ex peccato, sed ex pœnitentia & meritis præcedentibus. Nec est etiam dicendum quòd minori contritioni dabitur gratia ma-

ior; licèt enim gratia correſpondens contritioni ſit maior vel minor iuxta intentionem contritionis, attamen gratia correſpondens meritis præcedentibus poteſt eſſe maior, ſi maior fuerit ante peccatum.

Quæres, an ſicut merita redeunt per pœnitentiam, ſic etiam redeant per nouum peccatum peccata quæ antea remiſſa fuerant per pœnitentiam. Iam reſpondimus negatiuè; quia tamen hoc maiori explicatione indiget: Reſp. primò, ipſa non redire quoad culpam; deſtructa ſunt enim per pœnitentiam; & ſic ſi redirent, Deus illa reproduceret, quoniam homo ea non reproducit; hoc autem dicere eſt blaſphemum. Reſp. ſecundò, non redire peccata quoad pœnam ſenſus, quia non redit pœna, ſi culpa non redeat. Reſp. tertiò, peccata redire quoad priuationem gratiæ, & quoad pœnam damni; quotieſcumque enim aliquis in peccatum relabitur, priuatur gratia, & debitum incurrit carendi viſione diuina. Reſp. quartò, peccatum poſſe redire tum quoad culpam, tum quoad pœnam, de potentia Dei abſoluta; potuit enim Deus remittere tum culpam tum pœnam peccati, cum hac conditione, quod ſi committeretur denuò peccatum, prima non cenſerentur amplius remiſſa, ſed redirent tum quoad culpam, tum quoad pœnam; quia tamen remittuntur peccata abſolutè & independenter ab euentu futuro, illa non redeunt. Reſp. quintò, licèt peccata non redeant formaliter, redeunt tamen virtualiter, in quantùm aggrauatur peccatum ſubſequens propter ingratitudinem in Deum, à quo peccator accepit ſummum beneficium, nempe remiſſionem peccatorum præcedentium, & quò peccata grauiora ſunt remiſſa, eò ingratitudo eſt grauior. Porrò, licèt illa ingratitudo ſit circumſtantia notabiliter aggrauans nouum peccatum, non continet tamen omnem malitiam, quam continebant peccata remiſſa, nec conſtituit ſpeciale peccatum. Quòd ſi in parabola Matth. 18, dicatur reuocatum fuiſſe primò omne debitum ſerui, attamen regem poſteà repetijſſe illud debitum à ſeruo, quia non miſertus erat conſerui ſui; ex hoc non eſt concludendum quòd Deus ſic faciat ad commiſſionem noui peccati; ex parabola enim nihil conuincens inferri poteſt, ſed tantùm attendi debet finis ipſius; vnde cùm hæc parabola tantùm oſtendere prætendat, facien-

dam

dam esse eleemosynam, propterea non est concludendum quòd peccata redeant, nisi virtualiter.

CAPVT SEXTVM.

De partibus Pœnitentiæ.

PArtes essentiales Pœnitentiæ sunt tantùm duæ, scilicet materia & forma; per formam autem intelligitur absolutio Sacerdotis debitè applicata, & per materiam intelliguntur actus pœnitentis, præsertim contritio & confessio; nam satisfactio est quidem pars integrans illius; non tamen essentialis quia sine illa potest remitti peccatum; vt patet de illis qui moriuntur antequam eam impleuerint; est tamen pars integrans, quia ad integritatem iudicij pertinet punitio delicti, seu satisfactio pro illo: sicut ergo omnia membra sunt partes integrantes hominis, corpus verò & anima partes essentiales illius, sic in pœnitentia materia & forma sunt partes essentiales; satisfactio verò cum contritione & confessione est pars integrans, Volentibus ergo de omnibus agere, incipiendum est à contritione.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Contritio propriè sumpta?

COntritio est nomen metaphoricum sumptum à rebus naturalibus; sicut enim aliquid dicitur conteri, quod cùm anteà durum fuerit, in minutissimas partes posteà comminuitur, vt destruatur; sic voluntas hominis dicitur conteri, quia cùm anteà veluti indurata fuerit in peccato, posteà per gratiam emollitur & aboletur in ea tum peccatum, tum effectus peccati. Secundum rem: contritio est internus animi dolor de peccato commisso cum proposito non peccandi deinceps; & hæc diuiditur in perfectam & imperfectam, iuxta Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4. Prima, de qua nunc loquimur, vocatur contritio simpliciter; secunda attritio, & de illa posteà dicemus.

CONCLVSIO.

Contritio est dolor seu detestatio de peccato; vt est offensa Dei, super omnia detestabilia, propter Deum summè dilectum, cum spe veniæ & proposito non peccandi de cætero, & seruandi mandata Dei, præsertim illud quod est de Confessione Sacramentali & de satisfactione suo tempore faciendis. Dicitur primò, *dolor*; non quidem appetitus sensitiui, sed voluntatis sibi displicentis & tristitiam habentis de peccato commisso; & in hoc attritio conuenit cum contritione. Quòd si non habeatur tristitia de his, quę voluntariè accidunt, non minùs tamen habetur de peccato; licèt enim velimus illud, cùm committimus ipsum; tamen illud nolumus, dum conterimur. Dicitur secundò, *peccati vt est offensa Dei*; quia peccatum est obiectum contritionis, vt est offensa Dei; detestari enim peccatum vt est contra rationem, vel vt sanitatẽ minuit, non est habere veram contritionem. Dicitur tertiò, *super omnia detestabilia*; detestamur enim malum culpæ, & malum pœnæ; & ad veram contritionem exigitur, vt plus detestemur malum culpæ, quàm quodcumque malum pœnæ, qui tamen conteritur, non debet in particulari comparare singula mala, v.g. mortem temporalem, aut pœnam æternam cum peccato, nec illam comparationem debent proponere Confessarij, vt contritionem excitent in pœnitentibus; imò hoc periculosum est, vt notat D. Thomas hic qu. 3. art. 3. ad quartum; sed sufficit in confuso detestari peccatum super omnia mala detestabilia, & illa potiùs eligere quàm peccatum. Dicitur quarto, *propter Deum summè dilectum*; *Veram* enim *pœnitentiam non facit, nisi amor Dei, & odium peccati*, inquit Augustinus, serm. 7. de tempore. Qui ergo detestaretur peccatum super omnia detestabilia, quia adducit reatum pœnæ æternæ, non contereretur; sed illa detestatio debet procedere ex amore Dei super omnia; non quidem intensiuè, potest enim mater habere dolorem intensiorem de morte filij, quàm de peccato; sed appretiatiuè, ita quòd debeat præferre mortem filij ad peccatum. Dicitur quintò, *cum spe veniæ*; qui enim desperaret de misericordia consequenda, com-

committeret peccatum. Dicitur sextò, *cum proposito non peccandi deinceps*; si tamen hoc propositum fuerit tantùm implicitum, sufficit; illud autem includitur semper in contritione; qui enim conteritur de peccato, diligit Deum super omnia, & non vellet illi displicere neque in præsenti, neque in futuro. Dicitur septimò, *cum proposito seruandi mandata Dei*; qui enim non haberet talem voluntatem, censeretur habere affectum saltem virtualem ad peccatum. Additur tandem, *mandata*, præsertim de confessione & satisfactione; quia licèt contritio tollat peccatum, hoc facit semper in ordine ad confessionem & satisfactionem, quarum votum includitur saltem virtualiter in contritione.

Quæres, vtrùm contritio cum tali voto remittat peccata ante absolutionem? Omnes respondent quòd sic, quando contritio elicitur extra Sacramentum, ita quòd homo eliciens actum contritionis cum voto confitendi peccata, data occasione, illicò gratiam recipiat; vnde si posteà confiteatur peccata, hoc est vt suum votum impleat & recipiat augmentum gratiæ virtute Sacramenti, & relaxationem pœnæ debitæ peccatis, & vt securior sit de remissione peccatorum; quia si habuisset tantùm attritionem loco contritionis, peccata quæ non fuissent remissa per talem attritionem, remitterentur per absolutionem sequentem, modò perseueraret attritio. An verò per contritionem remittantur peccata in Sacramento ante absolutionem; aliqui respondent negatiuè, asserentes illam contritionem præcedentem absolutionem, manere in acceptatione diuina, donec adueniat absolutio, cui præcisè spectat gratiam conferre & remittere peccatum: alij tamen meliùs asserunt ipsam contritionem conferre gratiam pro eo instanti quo elicitur, etiamsi nondum aduenerit absolutio; quod videtur conforme Concilio Tridentino sess. 14. c. 4. quòd si dicatur, ergo frustra recipitur absolutio: ergo etiam falsa est forma Sacramenti, qua Sacerdos dicit, *Ego te absoluo*: Respondebitur, vtramque consequentiam esse falsam: Primò enim absolutio non est frustra; auget enim gratiam quam confert *ex opere operato*, pœnam æternam remittit, & hominem reddit securiorem; cum enim nullus sciat

se esse contritum, debet absolui, vt vi Sacramenti & absolutionis ex attrito fiat contritus. Secundò, forma absolutionis non est falsa; Sacerdos enim dicens, *Ego te absoluo*, non intendit absoluere absolutè, sed secundùm exigentiam pœnitentis, in quantùm scilicet Sacerdos potest, & pœnitens indiget; ita quòd si pœnitens habet tantùm attritionem de peccatis, reuerà absoluat de illis; si verò peccata sint remissa per antecedentem contritionem, pro tunc non remittit quidem peccata, sed gratiam auget, pœnam peccatorum minuit, & vulnus peccati tollit; quæ omnia sunt beneficia absolutionis; & sic verba Sacerdotis dicentis, *Ego te absoluo*, non sunt falsa.

QVÆSTIO II.

Quid sit Attritio, & quomodo à Contritione differat?

ANtea loquuti fuimus de contritione, quam alij dicunt esse actum charitatis, quia procedit ex amore Dei super omnia, licèt meo sensu potius dici debeat actus pœnitentiæ virtutis: licèt enim contritio includat actum amoris Dei, elicitur tamen à Pœnitentia, quæ est virtus inclinans hominem ad compensandam offensam Deo factam; vnde est quædam species iustitiæ commutatiuæ, quæ habet quatuor actus; quorum primus est dolor interior de peccato commisso, secundus est propositum non amplius peccandi, tertius est confessio peccatorum, quartus tandem est satisfactio pro pœna debita peccato: nunc ergo dicendum est de Attritione.

CONCLVSIO.

ATtritio ex Concil. Triden. sess. 14. cap. 4. est dolor imperfectus de peccato commisso, quatenus oritur, non ex dilectione Dei super omnia, sed ex alijs motiuis, v.g. ex metu gehennæ, & ex metu amissionis gloriæ, vel ob turpitudinem peccati, cum spe veniæ & intentione non peccandi denuò. In hoc ergo differunt præcisè contritio & attritio, quod contritio fiat ex motiuo amoris Dei super omnia, non sic verò attritio: vnde, si alij dicant eas differre

ferre intensione vel duratione, aut quia vna semper acceptetur à Deo, non semper altera, aut quia illa semper informatur gratia, non ista; aut tandem quia prima sufficit per se ad iustificationem, non vltima; hæ omnes differentię non sunt essentiales; priùs enim natura est contritio, quàm intendatur, quàm longius duret, quàm acceptetur, quàm sufficiat ad tollendum peccatum, & quàm informetur gratia, licèt eodem tempore contritio sit contritio, & gratiam conferat.

Quæres, si contritio & attritio differant specie, quomodo attritio fiet contritio? Resp. quòd attritio non fiat contritio; idem enim actus numero qui est attritio, non potest esse contritio: sed dicunt Doctores, hominem ex attrito fieri contritum, per Sacramentum scilicet: in quantùm attritio iuncta Sacramento habet eundem effectum ac contritio; remittit enim peccata & gratiam confert, & sic attritus fit contritus; non formaliter, quia attritus manet semper attritus, sed æquiualenter & effectiuè.

QVÆSTIO III.

An Attritio sufficiat ad remissionem peccati?

Hic non loquimur de illo dolore, quo quis dolet de peccato ob prauum finem; v. g. de gula, quia non potest adimplere actum venereum, iste enim est malus: nec de illo qui elicitur ob finem naturalem; vt quando quis dolet de peccato, quia est contra rationem, vel contra Deum authorem naturæ; ille enim est naturalis, & sic non potest obtinere gratiam quæ supernaturalis est: Nec de illo qui est sine proposito, saltem virtuali, non peccandi in posterum; esset enim ille dolor compatibilis cum voluntate peccandi: sed loquimur de illo dolore & de attritione illa, quæ secundum Conc. Trid sess. 14. cap. 4. elicitur impulsu Spiritu S. mouentis hominem ad illum actum doloris super omnia sua peccata, siue in communi, siue in particulari; quæ quidem attritio procedere potest vel ex fœditate peccati, vel ex metu gehennæ, vel ex amore gloriæ.

CONCLVSIO.

AD remiſſionem peccati ſufficit attritio cum Sacramento, vnde homo ſolùm attritus poteſt recipere fructuosè abſolutionem à peccatis. Sic Concil. Triden. ſeſſ. 14. cap. 4. determinans, *quòd attritio*, quam vocat contritionem imperfectam, *non ſolùm non faciat hominem hypocritam & magis peccatorem, ſed eſſe donum Dei & impulſum Spiritus ſancti, non adhuc inhabitantis, ſed tantùm mouentis, quo pœnitens viam ſibi ad iuſtitiam parat; & quamuis ſine Sacramento pœnitentiæ per ſe ad iuſtificationem peccatorem perducere nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam diſponit*. Catechiſmus Romanus idem affirmat cap 5. ſecundæ partis: Auguſtinus ſimiliter: l. enim de Catechizandorum rudimentis, cap. 17. dicit, *Qui volunt fieri Chriſtiani, tenentur habere aliquam diſpoſitionem, non omninò perfectam, ſed ſufficientem, vt baptiſmum recipiant & per illum iuſtificentur*: loquitur autem Auguſtinus de attritione, quæ habetur ex metu damnationis, & dicit illam eſſe ſufficientem, vt quis per baptiſmum gratiam recipiat. Accedit determinatio Facultatis Pariſinæ, quæ anno 1638. declarauit contrariam opinionem eſſe temerariam, erroneam, & virtutis Sacramenti Pœnitentiæ imminutiuam.

Confirmatur concluſio rationibus. Primò, quia Pœnitentia dicitur Sacramentum mortuorum, in quantùm per abſolutionem dat vitam gratiæ peccatoribus; ſed ſi ad abſolutionem requireretur contritio, abſolutio nunquam remitteret peccata, quia contritio præcedens Sacramentum Pœnitentiæ, ſeu abſolutionem, illa remittit & gratiam confert, ex Concil. Triden. ſeſſ. 14. cap. 4. ergo attritio ſufficit ad remiſſionem peccati, mediante abſolutione. Secundò, quia Chriſtus dediſſet fruſtrà poteſtatem clauium ſacerdotibus, ſi contritio præuia ad abſolutionem requireretur; nunquam enim ſacerdotes peccata ſoluerent, quando quidem iam eſſent ſoluta per contritionem; & ſic Sacramentum Pœnitentiæ careret ſuo effectu, qui eſt peccati remiſſio, & ſacerdotes ſua iuriſdictione: ergo dicendum eſt, quòd attritio ſufficiat, qua poſita, abſolutio habet ſuum effectum, & ſacerdos

sacerdos vtitur sua authoritate. Tertiò, quia in lege Mosaica per solam contritionem peccata remittebantur sine confessione: ergo nostra esset durior, si cum confessione requireretur contritio: ergo, vt sit dulcior, debet dici quòd sufficiat sola attritio cum confessione & absolutione.

Obijc. Attritio ex timore concepta non est meritoria: ergo non est sufficiens ad remissionem peccati. Resp. quòd timor potest concipi, vel vt excludit Deum, & est coniunctus cum affectu peccandi, vt quando quis esset paratus perseuerare in peccatis, si pœna non esset illis imposita; & ille timor, qui vocatur seruiliter seruilis, malus est, quia includit affectionem ad peccatum; alius est timor qui est seruilis simpliciter, & qui non admittit talem affectum ad peccatum, nec Deum excludit, quo videlicet peccator Deum punientem ita timet, vt ad illam pœnam euitandam doleat de peccatis, & iste timor bonus est; Deus enim illum excitat in nobis, dicens, Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus; sed timete eum qui potest animam & corpus perdere in gehennam*; & ille timor sufficit ad iustificationem cum absolutione.

Obijc. ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 6. non iustificantur adulti, nisi Deum diligere incipiant: ergo non sufficit attritio orta ex timore sine amore Dei. Resp. in attritione inuolui actum diuini amoris, saltem virtualiter & remotè, qui enim timet infernum, desiderat virtualiter possessionem gloriæ, quoniam inter vtrumque non est medium; qui autem cupit gloriam, vult etiam virtualiter amare Deum, in quo stat beatitudo. Dices, qui culpam odit propter pœnam, malè agit, quia culpa, quæ est malum gratiæ, est odibilior pœna, quæ est malum naturæ. Resp. odisse culpam propter pœnam non est actus malus, sed non est ita perfectus ac si culpa odiretur propter se; homo autem non tenetur facere id quod est perfectius, nec ordinare minus bonum in maius, imò aliquando maius bonum potest ordinari in minus, quando vtrumque ordinatur ad summum bonum, vt patet in sententia eorum qui dicunt Christum ordinatum fuisse in bonum hominis, quia scilicet tum Christus, tum homo, ordinati fuerunt ad Deum; quia ergo tum fuga pœnæ, tum odium culpæ

ordinantur ad Deum possidendum, potest sine iniustitia odio haberi culpa propter pœnam; & sic attritio sufficere potest ex metu gehennæ ad remissionem peccati.

Quæres, qualis esse debeat attritio? Resp. primò, ad melius esse; debet præcedere aut concomitari confessionem; quia confessio non est tantùm narratio peccatorum, sed est actus pœnitentiæ virtutis, qui debet procedere à corde dolente; potest tamen succedere confessioni, quia pro tunc censetur moraliter iungi cum confessione; non verò potest differri post absolutionem; aliàs caderet forma super materiam non dispositam. Idem dices de contritione in Sacramento. Resp. secundò, Attritio debet esse dolor supernaturalis ex Concilio Trid. sess. 16. cap. 4. quia dispositio ad formam supernaturalem, qualis est gratia, debet esse supernaturalis. Resp. tertiò, Attritionem debere esse cum proposito efficaci & absoluto non peccandi in futurum; & sic non sufficit propositum inefficax, quo quis dicit: vellem quidem non furari, si non essem paupertate affectus; remanet enim absoluta peccandi inclinatio cum illa velleitate: propositum tamen illud absolutum non necessariò debet esse explicitum, sed implicitum sufficit. Resp. 4. quòd Attritio debet esse vniuersalis; se extendens ad singula peccata, vel saltē ad omnia generaliter; nō enim disponitur peccator ad gratiam, si non habeat displicentiam de omnibus peccatis. Resp. quintò, quòd attritio debeat esse vera, & quòd existimata non sufficit; vnde si quis bona fide ad Sacramentum accedat cum examinatione conscientiæ, etiamsi conatus fuerit elicere attritionem supernaturalem, non potest absolui, si illam actu non habeat, quidquid dicant aliqui. Resp. sextò, quòd ad attritionem non sufficit voluntas suscipiendi Sacramentum, sed requiritur attritio formalis, quæ vel actualis sit, vel paulò ante actualis fuerit. An autem sufficiat actus, quo quis dolet, quòd non habeat attritionem; affirmant Nauarrus, Paludanus, & alij; negant Bonacina, Henriques, Vasques & cæteri: verisimile est tamen, quòd si talis dolor sit verus & supernaturalis, coniungitur cum dolore de peccatis, licèt non dignoscatur; & pro tunc ille actus sufficeret ad absolutionem.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

An Contritio sit necessaria?

COntritio non est quidem necessaria necessitate medij in lege gratiæ; quia cum attritione iuncta Sacramento, peccator saluari potest: An sit verò necessaria necessitate præcepti, explicabit

CONCLVSIO.

EXtra Sacramentum Pœnitentiæ necessaria est contritio necessitate præcepti, non verò in Sacramento; aliàs cum attritione nullus saluaretur: illud autem præceptum de contritione elicienda habetur in illis locis, vbi pœnitentia iniungitur; vt Ezech. 18. *Conuertimini, & agite pænitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris; & non erit vobis in ruinam iniquitas*, Quo iure autem necessaria sit contritio, & quando sit necessaria; dicendum est primò, quòd nedum sit de iure diuino, ex Lucæ 13. *Nisi pænitentiam egeritis, omnes simul peribitis*; & Ezechielis 18. *Conuertimini, & agite pænitentiam*: sed est etiam de lege naturæ; Concil. enim Tridentinum sess. 14. cap. 4. dicit quòd contritio necessaria fuerit omni tempore: ergo erat necessaria in lege naturæ, vbi non erat præceptum positiuum: Ratio est, quia supposita fide, qui peccauit in Deum, tenetur naturaliter reconciliari cum Deo, & proinde dolere de offensa in ipsum commissa. Quoad secundùm, dicendum est quòd præceptum contritionis vrgeat per se in articulo mortis etiam existimato, & in periculo amentiæ perpetuæ, pro tunc enim est maxima necessitas se conuertendi ad Deum: si tamen in his casibus quis haberet attritionem cum confessione, tenetur communiter, quòd non sit præcepta contritio; hoc enim faciens non se committit periculo damnationis, nam fit de attrito contritus: aliqui tamen contrarium tenent. Per accidens aliquando extra illas occasiones præcipitur contritio extra Sacramentum; vt quando recepturi sumus, vel administraturi aliquod Sacramentum, ne sacrilegium committatur; vel quando quis est in periculo aliud committendi peccatum, ad

quod

quod traheretur per peccatum præcedens, iuxta illud Gregorij. *Peccatum quod per pœnitentiam non deletur, suo pondere in aliud trahit*: ne ergo in istud incidat peccator, debet illud reuocare per contritionem. Contritio insuper necessaria est, quando quis dubitat de obliuione peccatorum; vel quando vrget generalis calamitas Ecclesiæ, pro qua fit publica oratio: de hoc tamen dubitant aliqui, & longè plures de contritione elicienda in die festo.

Obijc. Si per Scripturam præcepta est contritio, ex quo habetur quòd attritio sola cum Sacramento sufficiat? quoniam præceptum de contritione generale est, Lucæ 13. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis*, Respondendum, legem istam habere suam exceptionem ex eadem Scriptura, vbi Christus dedit Apostolis clauium potestatem, & ius remittendi peccata; si enim possunt remittere peccata, hoc faciunt applicando absolutionem super attritionem solam; quia quando præcessit contritio, pro tunc ministri non remittunt peccata per absolutionem. Porrò, quando diximus contritionem esse necessariam extra Sacramentum, hoc intelligitur saltem de contritione virtuali, quæ consistit in dilectione Dei, quæ quidem peccata remittere potest.

Quæres, an aliquis teneatur conteri eo ipso quo peccauit. Aliqui hoc affirmant, quamplurimi tamen, & melius negant, quia præceptum contritionis est affirmatiuum, quod non obligat pro semper, sed certo quodam tempore: sequeretur enim ex hoc, quòd qui non contereretur, in instanti sequenti nouum peccatum committeret, transgrediendo præceptum contritionis; in secundo etiam instanti aliud peccatum faceret, & in tertio tertium, & sic deinceps. Dices, Ergo si non tenetur conteri, potest velle pro illo instanti non pœnitere. Resp. non posse velle non pœnitere absolutè, sed posse velle non pœnitere pro eo instanti quo contritio non est præcepta. Dices, quando lapsi sumus in morbum, tenemur recurrere ad medicum: ergo à fortiori, quando sumus in peccato. Negatur antecedens, quando medicina differri potest sine probabili periculo; & sic dicendum est de peccato: vnde si immineret periculum moriendi, non deberet differri con-

contritio. Dices, debemus corripere fratrem eo instanti quo lapsus est in peccatum: ergo debemus resurgere à peccato illicò ac in illud lapsi sumus. Resp. non teneri statim, nisi quando volitio peccati perseuerat in fratre, vel quando timetur nouum peccatum; & in his duabus conditionibus tenetur etiam conteri, vel saltem non continuare in volitione peccandi. Dices: tenemur restituere statim ac furati sumus; ergo & reddere Deo honorem, eo instanti quo hunc illi abstulimus per peccatum. Negatur paritas; qui enim non restituit, transgreditur de nouo præceptum non furandi, quo prohibetur subreptio & detentio rei alienæ; vnde qui detinet, & non restituit quando potest, peccat: qui verò non conteritur, non it contra præceptum, quia non præcipitur contritio pro omni tempore: deinde ille qui intulit iniuriam cum damno, debet illicò illam reparare, non tamen quando est sine damno, vt quando Deum offendimus, Dices, Nullo momento licet esse in peccato; ergo omni momento debemus conteri. Distinguo antecedens, non licet esse in peccato positiuè, idest non licet patrare peccatum, concedo: negatiuè, nego: possumus enim non conteri, quia contritio est præceptum positiuum: quando ergo Scriptura dicit, *Non tardes conuerti ad Deum*: ibi est consilium, non præceptum.

QVÆSTIO VLTIMA.

Qualis debeat esse Contritio?

Contritio spectari potest quantùm ad intensionem, quantùm ad durationem, & quantùm ad extensionem. Quantùm ad intensionem, dolor contritionis debet esse summus; nascitur enim ex amore Dei quem debemus diligere ex toto corde; non tamen requiritur vt sit summus intensiuè, quasi non possit dari intensior, sed debet esse summus appretiatiuè, itavt quodcumque malum præferamus peccato. Quantùm ad durationem, non requiritur quòd longius duret; eo enim ipso quo elicitur actus contritionis, est sufficiens dispositio ad gratiam; sicut enim eo instanti quo homo peccat, gratiam amittit, sic eodem quo conteritur, gratiam recuperat. An autem possit

possit elici contritio in instanti: si spectetur vt inuoluit omnia quæ necessaria sunt ex parte intellectus & voluntatis, non potest fieri in instanti; est enim actus humanus ad quem requiritur consideratio peccati, iudicium practicum intellectus dictantis dolendum esse de peccato, & tandem consensus voluntatis, quæ omnia non possunt fieri in instanti: si autem sumatur pro solo actu voluntatis hæc omnia præsupponentis, potest fieri in instanti. Quantùm ad extensionem denique voluntatis circa peccata, respondebit

CONCLVSIO.

Contritio debet quidem esse de omnibus peccatis, quia nullum est peccatum quod remittatur, nisi retractetur per contritionem; de quolibet tamen peccato non requiritur specialis contritio; essent enim plures contritione partiales ex quibus componeretur contritio totalis quæ iustificat, quod falsum est; contritio enim est simplex animi motus omnia peccata saltem in communi detestans: quia autem nullus potest dolere de peccatis, nisi de illis recogitet; dicendum est, si contritio fiat extra Sacramentum, non requiri distinctam peccatorum recogitationem, sed sufficere confusam; si verò contritio fiat in Sacramento, in ordine ad confessionem, tunc necessaria est explicita recogitatio singulorum peccatorum; sed hoc non requirit contritio vt sic, sed potiùs confessio.

CAPVT SEPTIMVM.

De Confessione.

QVÆSTIO PRIMA.

Quo iure necessaria sit Confessio?

Confessio aliquando sumitur pro laudatione. Psal. 32. *Confitemini Domino in Cithara*; aliquando pro publica protestatione fidei, Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore fit confessio ad salutem*: propriè sumitur pro accusatione sui ipsius, vnde describitur,

Le-

Legitima accusatio de peccatis proprijs, facta Sacerdoti iurisdictionem habenti, ad veniam obtinendam virtute clauium. Caluinistæ & Lutherani dicunt eam esse tantùm ab Ecclesia inuentam, & non à Christo institutã.

CONCLVSIO.

Confessio est de iure diuino; Christus enim illam instituit, non tanquam liberam quasi homo possit illa vti, vel non; sed vt necessariam pro illis qui habent peccata mortalia. Sic Conc. Trident. sess. 14. can. 14. *Si quis negauerit confessionem sacramentalem esse iure diuino institutam, vel iure diuino ad salutem necessariam; si quis etiam dixerit modum secretè confitendi soli Sacerdoti, esse ab institutione & mandato Christi alienum, aut esse inuentum humanum, Anathema sit.* Quoad locum Scripturæ vbi Christus eam instituit, habetur Ioan. 20. vbi Christus dicens Apostolis, *Sicut misit me viuens Pater, & ego mitto vos*, & mox subiungens, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis, &c.* commisit Apostolis & eorum successoribus potestatem iudicialem remittendi aut retinendi peccata, quod non possent facere iuridicè, si pœnitentes sua peccata non aperirent per confessionem; & sic est de iure diuino: vnde Ecclesia in Concilio Lateranensi præcipiens confessionem annuam, non facit præceptum de confessione, sed modificat præceptum Christi (quod erat indeterminatum) ad singulos annos: sic Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 5. vnde Papa non potest abrogare præceptum confessionis, nisi ex ea parte qua est Ecclesiasticum, non iubendo illam fieri annuatim.

Obijciunt communiter aduersarij Christum remisisse peccata Magdalenæ & Paralytico sine confessione: sed licèt hoc fecerit Christus, qui habebat potestatem excellentiæ non alligatam Sacramentis, & qui intima cordium penetrabat; non propterea sic agere possunt ipsius Ministri. Quòd si dicant, Petrum per lacrymas sine confessione obtinuisse suæ negationis remissionem; nil mirum est, nondum enim Apostoli habebant potestatem ligandi & soluendi; quæ tantùm data fuit post resurrectionem: Ioann. 20. Quòd si Nectarius Patriarcha Constantinopolita-

nus

nus dicatur abrogasse confessionem; non abrogauit secretam, sed publicam, quæ fieri solebat; & hoc propter hanc occasionem. Mos inoleuerat, vt in qualibet ciuitate deputaretur Sacerdos aliquis, qui exciperet confessiones quorumdam peccatorum publicorum, quæ congruum aliquando iudicabat publicare inter solemnia Missarum coram astantibus, tum vt alijs incuteretur timor; tum vt fieret aliqua satisfactio illis, quibus scandalum datum fuerat; quadam autem die mulier nobilis se accusando, accusauit diaconum cum quo peccauerat, de qua re grandis tumultus factus est in Ecclesia, quem audiens Nectarius, prohibuit ne deinceps fierent confessiones publicæ.

Objiciunt insuper aliquos Patres & præsertim Chrysostomum Homil. 3. in Epist. ad Hebræos dicentem, *Non dico tibi, vt te prodas in publicum, neque apud alios te accuses*. Et in Psalmum 59. *Si confunderis alicui dicere quia peccasti, dicito quotidie in anima tua*: Homil. etiam 4. de Lazaro, *Caue homini dixeris peccata, ne exprobret tibi; nec enim conseruo tuo confiteris*. Resp. Chrysostomum per hoc non respuere confessionem secretam; illam enim astruit Homilia 58. in Ioannem, & libro 3. de Sacerdotio; sed tantùm reijcit publicam, abrogatam per Nectarium antecessorem suum; fiebat enim pro tunc duplex confessio, vna publica ante populum ad incutiendum timorem, & scandalum de peccatis publicis reparandum; alia auricularis coram sacerdote ad absolutionem recipiendam. Primam reijcit Chrysostomus, secundam retinet; ita quod sensus illius sit, vt postquam pœnitens sua peccata confessus fuerit sacerdoti, non tanquam homini, nec tanquam conseruo suo, sed tanquam Deo cuius vices tenet, posteà secretam pœnitentiam faciat de peccatis suis, non illa declarando iterum hominibus, vt fieri solebat, sed soli Deo inter priuatos parietes.

Quæres, vtrùm confessio fuerit præcepta in lege Mosaica? Resp. negatiuè; tunc enim sacerdotes non habebant claues regni cœlorum, nec potestatem remittendi peccata, quæ tantùm data fuit Apostolis; vnde si discernebant inter lepram & lepram, hoc intelligitur de lepra corporali; iudicabant enim qualis esset lepra, & an esset perfectè sanata, eam-

tamen sanare non poterant. Quòd si Num.5. habeatur. *Vir, siue mulier cum transgressi fuerint mandatum Domini, confitebuntur peccatum suum*; hoc intelligitur de peccatis exterioribus, non de internis, quæ nos ipsi tenemur confiteri; vnde ea confessio erat tantùm figura nostræ: confitebantur autem illa peccata exteriora grauiora per certa quædam sacrificia, quæ pro certis quibusdam peccatis destinabantur, & quæ tenebantur offerre, in quo consistebat illorum confessio.

QVÆSTIO II.

Quos obliget præceptum Confessionis?

APud omnes Catholicos in confesso est, præceptum confessionis esse à Christo Domino institutum, vt dictum est superiùs; aliqui tamen putauerunt confessionem non fuisse à Christo præceptam; sed quia hoc secundum æquè ac primum, determinatum est in Concilio Tridentino sess. 14. cap. 6. non est quòd immoremur in probanda hac veritate; sed quærimus tantùm, qui sint obligati ad confessionem.

CONCLVSIO.

OMnes fideles baptizati, postquam rationis vsum attigerint, si habent peccata mortalia commissa post baptismum, aut in susceptione baptismi, tenentur confiteri. Quia diximus, *omnes*, ideo Summus Pontifex ad confessionem tenetur, nedum ex iure diuino, sed & Ecclesiastico; si non ex vi coactiua, saltem ex vi directiua; decens enim est vt obseruet legem, quam condidit. Quia diximus *fideles baptizati*, ideo infideles, & Catechumeni non tenentur ad confessionem, neque iure Ecclesiastico (Ecclesia enim habet tantùm ius in baptizatos) neque iure diuino, quia Christus neminem voluit ad confessionem teneri, nisi esset baptizatus; vnde Baptismus dicitur ianua Sacramentorum, & Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 5. dicit *hoc Sacramentum esse necessarium lapsis post baptismum*. Quia diximus, *postquam rationis vsum attingerint*; ideo sicut illi qui ca-

carent vsu rationis, non tenentur huic præcepto; qui tamen rationis sunt compotes etiam ante pubertatem, ad confessionem tenentur, tum de iure diuino, tum de Ecclesiastico; cum sint enim capaces peccati, debent ad remedium currere; qui tamen in hac ætate non confiteretur quotannis, non incurreret pœnam excommunicationis aut priuationis sepulturæ Ecclesiasticæ, quæ statuitur contra non confitentes annuatim, ex capite *Omnis vtriusque sexus*; Gregorius enim IX. dicitur, *Pueros sæpe delinquere, non tamen in illis punienda esse delicta*, *sicut in maioribus*; si tamen percuterent clericum, excommunicationem incurrerent. Quia diximus, *si habent peccata mortalia*; ideò qui habet tantùm venialia, non tenetur confiteri quotannis; hoc enim non præcipitur, neque iure diuino, neque Ecclesiastico; tenetur tamen comparere coram parocho, testificaturus se non indigere confessione, & hoc iure naturali ad vitandum scandalum. Quia diximus, *post Baptismum & in Baptismo commissa*: peccata commissa ante Baptismum non sunt materia legitima confessionis, quia commissa sunt ab homine non submisso Ecclesiæ; fictio tamen cum qua Baptismus recipitur, debet aperiri in confessione.

QVÆSTIO III.

Quo tempore obliget præceptum Confessionis?

NEmo tenetur ad confessionem eo instanti quo peccatum commisit; est enim præceptum affirmatiuum, sicut contritio; & sic obligat tantùm pro certo aliquo tempore: pro quonam autem? aliud est, loqui de iure diuino, aliud de iure Ecclesiastico; aliud est etiam loqui de necessitate confessionis per se, vel per accidens.

CONCLVSIO.

IVre diuino per se tenetur fidelis peccata confiteri in periculo mortis. Per periculum mortis intelligitur nedum grauis morbus, sed & nauigatio periculosa, vel prælium, aut quæcumque alia occasio in qua moraliter mors imminet. Ratione huius præcepti

cepti Pius V. anno 1566. renouauit prohibitionem factam medicis, nè curarent infirmos, quin prius eos monuerint de confessione facienda; cui legi dicuntur medici satisfacere, dum monent infirmos de confessione, vel parentes vt ad confessionem excitent infirmos. Præcepto eodem mulier quæ prima vice paritura est, aut quæ iam peperit cum periculo vitæ, tenetur ad confessionem, sicut & condemnatus ad mortem, & ægrotus qui in diuturno morbi periculo peccauit post confessionem factam; licèt enim non teneatur de nouo Eucharistiam sumere, quam anteà sumpsit (quia non est medium ad salutem absolutè necessarium) tenetur tamen confiteri iterum. An autem extra periculum mortis aliquis teneatur de iure diuino confiteri peccata; negant D. Thomas in 4. dist. 17. art. 4. & Scotus in 4. dist. 17. art. 4 circa finem. Alij cum Bonacina, sentiunt quòd si Ecclesia non determinasset præceptum confessionis ad singulos annos, non tamen debere differri vsque ad mortem; quia non est verisimile, quòd Christus instituerit tam æstimabile Sacramentum, vt semel tantùm reciperetur. Tempus quo sit emittenda confessio extra articulum mortis, determinari debet ex iudicio prudentis viri, ita quòd, inquiunt aliqui, non debeat differri vltra quatuor vel quinque annos.

Quoad tempus quo fieri debet confessio de iure diuino per accidens; facienda est cùm quis conscius peccati mortalis Eucharistiam sumere intendit; pro tunc enim, dum adest copia Confessarij, non sufficit contritio; sic Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 7. fundat autem Concilium hanc necessitatem confessionis esse de iure diuino in verbis Apostoli 1. Corinth. 11. dicentis, *Probet autem seipsum homo*. Non est idem dicendum de receptione aliorum Sacramentorum, in quibus contritio sufficit, cùm nullum sit præceptum diuinum aut Ecclesiasticum de confessione; vnde Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. de reformatione Matrimonij, hortatur quidem coniuges, vt peccata confiteantur antequam contrahant, non tamen præcipit; melius tamen est, vt quodcumque Sacramentũ recipiens confiteatur, nè loco contritionis habeat tantùm attritionẽ. Quòd si vrgente necessitate, Sacerdos absque confessione celebrauerit cum con-

contritione sola, tenetur post celebrationem quamprimùm confiteri, id est, prima data copia Confessarij; hoc tamen præceptum non est diuinum, sed Ecclesiasticum tantùm, latum in Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. Quantùm verò ad laicos, qui accesserunt ad altare, sumpturi Eucharistiam, & recordantur alicuius peccati mortalis, quod ob scandalum non possunt confiteri ante communionem, non tenentur post illam citius confiteri peccatum, quia Concilium obligat tantùm sacerdotes, & leges rigorosæ extendi non debent.

CONCLVSIO SECVNDA.

QVantum ad præceptum Ecclesiasticum, tenentur fideles, cùm ad annos discretionis peruenerint, confiteri peccata mortalia semel in anno. Sic habetur ex capite *Omnis vtriusque sexus*; non quod per hoc confessio præcipiatur, est enim de iure diuino: non quòd etiam determinet tempus quo de iure diuino confessio necessaria sit: confessio enim annua esset de iure diuino explicato per Ecclesiam, illud tamen præceptum est tantùm Ecclesiasticum; sed per hoc Ecclesia vult instituere præceptum Ecclesiasticum de tempore confessionis. Super hoc præceptum multa sunt notanda. Primò, quòd præceptum illud non obliget pro certa & determinata parte anni; vnde si præcipiatur in Paschate, hoc est per accidens, ratione Eucharistiæ sumendæ, ad quam non sufficit contritio, ex Concil. Trid. sess. 13. c. 7. Licèt ergo melius sit computare annum ab vno Paschate ad aliud, vel ab vna confessione ad aliam, ille tamen satisfaceret præcepto Ecclesiæ qui confessus fuisset mense Ianuario præterito, & differret aliam confessionem vsque ad mensem Decembrem anni sequentis; quia licèt essent viginti tres menses inter illas confessiones, nullum tamen annum præteriret sine confessione. Sic Gamacheus de Sacramento Pœnitentiæ cap. 15. ss. *Quod attinet*. Ratio est, quia præceptum non est de confessione facienda intra annum, sed singulis annis; in dato autem exemplo confessio fieret in quolibet anno. Secundum quod notetur, est quòd si confessio fiat inualidè, retinendo v. g. peccata, non satisfit præ-

cepto Ecclesiæ, nisi inualiditas confessionis oriretur ex ministro sine culpa pœnitentis, vtpote si Confessarius non haberet iurisdictionem, quam crederet habere pœnitens; qui faceret tamen illam confessionem inualidam, non incurreret pœnas latas à Concilio Lateranensi, vt sunt expulsio ab Ecclesia & priuatio sepulturæ Ecclesiasticæ, si hoc sacrilegium esset verè occultum; Ecclesia enim in foro externo non iudicat de occultis, si tamen est aliquo modo externum, vt si peccator illud reuelauerit alteri, tunc incurritur pœna. Sic Gamacheus quæstione 15. §. *Respondemus*, sic etiam Nauarrus, & multi alij apud Bonacinam, qui contrarium tenet, incurri scilicet excommunicationem, etiamsi sacrilegium sit occultum. Notetur tertiò, quòd qui præuidet se non habiturum copiam Confessarij quando confessionis vrgebit præceptum, tenetur illam anticipare; sicut qui præuidet se non posse vesperi recitare vesperas ob impedimentum, tenetur illas manè recitare; licèt aliqui teneant hoc non esse necessarium, quando impedimentum debet oriri ex febri. Quartò, qui non est confessus anno præterito, tenetur quamprimum confiteri; quia non limitatur annus, vt per hoc finiat præceptum confessionis, sed ad illam sollicitandam: & sic toties peccat qui non confitetur, quoties est confitendi opportunitas. Quòd si quis dicat, præceptum ieiunij, auditionis sacri, & communionis in Paschate, non obligare post tempus elapsum; respondetur, aliquid esse præceptum vel ob venerationem temporis determinati, vel absolutè & in se, nè ampliùs differatur; hoc vltimo modo præcepta est confessio, & sic elapso tempore Paschatis debet fieri; ieiunium verò, auditio sacri & communio Paschalis præcipiuntur ob venerationem temporis; & sic illo elapso non obligant; verisimilius est tamen quòd præceptum communionis etiam vrgeat post Pascha. Quintò, qui non est confessus in periculo mortis, cessante periculo non tenetur confiteri; cessat enim periculum imminens damnationis, propter quod imminente morte præcipiebatur confessio. Sextò, qui confessionem non emisit in aliquo anno, tenetur in sequenti duas emittere ad minus, vnam pro anno præterito, & aliam pro præsenti, si habeat peccata mortalia intra

illum.

illum; licèt enim vnico actu satisfieri possit pluribus præceptis, vt quando quis ieiunat tantùm semel pro die Vigiliæ & Quadragesimæ; quando tamen præcepta respiciunt plures actus per se faciendos, vt in confessione, quæ duplex esse debet in duobus annis, vna confessio non sufficit: alij contrarium tenent. Septimò, ad obseruationem præcepti huius, confessio debet fieri Sacerdori approbato, & sic non sufficit confiteri religioso non approbato; non est enim legitimus iudex: sed si sit approbatus, valida est confessio; nam si ex capite *Omnis vtriusque sexus*, confessio debeat fieri proprio sacerdoti, hoc verum est, excluso priuilegio; imò in eodem capite subiungitur, *vel alteri de eius licentia*. Cum ergo Papa sit proprius Sacerdos omnium fidelium, & Episcopus Diœcesanorum, Religiosus approbatus ab Episcopo, habens Priuilegium papale, censetur deputatus à Papa, qui est proprius parochus ordinis superioris; & sic potest audire confessionem annuam: Quis enim dicet quòd pastor possit committere licentiam sacerdoti approbato audiendi suas oues, & non possit Papa, aut Episcopus idem facere? Octauò, qui post communionem Paschalem meminit se oblitum fuisse aliquod mortale peccatum, non tenetur quamprimùm illud confiteri, sed potest differre ad annum sequentem. Si etiam aliquis ante elapsum annum confessus est sua peccata mortalia, & posteà relapsus est in aliud, probabile est non teneri ad confessionem illius, quia obseruauit præceptum Ecclesiæ: si tamen confessus est tantùm peccata venialia, debet illud mortale confiteri intra annum, quia tenetur singulis annis ad confessionem mortalium, & nullum confessus est.

Quæres, in quibus casibus excusari aliquis possit à Confessione. Respondeo, quòd multi sint. Primò, qui non habet confessarium, nec potest illum adire, nisi cum graui incommodo aut periculo; v.g. maris, aut hostium: nec enim Christus, aut Ecclesia præcipiunt aliquid cum graui detrimento. Secundò, qui timet probabiliter reuelationem enormis peccati, ex qua oriretur infamia, vel graue scandalum; non tamen dispensatur à confessione aliorum, quorum reuelatio multum obesse non potest. Tertiò, qui non potest confiteri sub sigillo confessionis,

vt

vt quando confessarius est surdus, & pœnitens in naui existit! & non potest confiteri, nisi ab alijs audiatur. Quartò, qui non potest confiteri, nisi per interpretem, quia confessio præcipitur facienda soli sacerdoti; tunc autem non esset solus. Quintò, qui non potest aliter confiteri quàm per Scripturam; vt si pœnitens careat lingua, vel confessarius sit surdus, si per nutus non possit peccata explicare, non tenetur ad confessionem, si sit periculum infamiæ; aliàs tenetur. Sextò, qui habet lubricam memoriam non tenetur peccata confiteri ex instanti quo ea commisit, nec etiam tenetur peccata scribere, quando illa patrauit: quando tamen procedit ad confessionem, & scit se coram Sacerdote multa peccata obliturum, tenetur ea scribere, modò in tali Scriptura non sit periculum manifestandi confessionem: in talibus ergo circumstantijs, ad contritionem est recurrendum, quæ sufficit, cùm non vrgeat pro tunc præceptum confessionis.

QVÆSTIO IV.

Quænam sint conditiones Confessionis?

SExdecim commmuniter assignantur, quæ requiruntur: aliquæ ad valorem, & omnes ad perfectionem eius; & illæ his quatuor versibus continentur, quas tradet & explicabit

CONCLVSIO.

SIt simplex, humilis, confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda & discreta, lubens, verecunda,
Integra, secreta, lacrimabilis, accelerata,
Fortis & accusans, quæ sit parere parata.

Quia primò confessio debet esse *simplex*, ideò superflua debent prætermitti, licèt enim pœnitens teneatur distinctè explicare sua peccata, numerum eorum & ipsorum circumstantias, inutiles tamen prohibentur discursus.

Quia secundò debet esse *humilis*, ideò confessio quæ fit cum iactantia, est inualida, tum quia deest dolor; tum quia nouum peccatum committitur; si tamē

fieret non flexis genibus, aut non detecto capite, etiam extra necessitatem, non esset inualida; non fieret enim grauis iniuria Sacramento.

Quia tertiò debet esse *pura*, quantùm ad intentionem, si fiat ob finem peccaminosum, v. g. ob hypocrisim, est inualida; si fiat tamen vt conseruetur bona opinio apud Confessarium, qui est vir grauis & pœnitenti notus, est valida.

Quia quartò debet esse *fidelis*, ideo non licèt mentiri circa peccatum mortale non anteà confessum; si tamen fuerit anteà confessum, potest dicere pœnitens se illud non cõmisisse, quia non est materia necessaria confessionis. Inualida etiam esset confessio, si quis diceret maiorem numerum peccatorum, quàm commiserit; quia hoc est decipere iudicem in materia necessaria, nisi hoc fiat bona fide, vt sæpiùs euenit in rudibus, qui credunt se plus peccasse, quàm peccauerint. Inualida etiam esset confessio, si peccata dubia pro certis experimerentur, & certa pro dubijs: certa enim debent exprimi vt certa, & dubia vt dubia; & sic qui dubitat, an aliquod peccatum commiserit, debet non illud reticere, sed confiteri, vt dubium; quia tutior pars est eligenda. Quòd si in dubio melior sit conditio possidentis, vt patet de illo qui dubitans an votum emiserit, nec ne, non tenetur illud implere, hoc est verum quando non datur lex contraria. Cùm ergo secundùm Doctores sit lex de confitendo peccato dubio, illud non est reticendum. Porrò, confessio non est inualida, si pœnitens mentiatur circa peccatũ veniale, dicendo se non illud commisisse; quia non est materia necessaria, nec Confessarius ius habet interrogandi de illo; hoc esset tamen peccatum veniale. Quòd si pœnitens confiteretur tantùm vnum peccatum veniale circa quod mentiretur, dicendo se illud commisisse quod non commiserit, tunc peccaret mortaliter; quia faceret sacrilegium; esset enim causa cur applicaretur forma Sacramenti super materiam insufficientem.

Quia quintò debet esse *frequens*, hoc intelligitur de consilio, quia multæ vtilitates procedunt ex frequenti confessione; hoc tamen non est de precepto, nisi quando quis sæpiùs labitur in peccatum, quod vitare non potest nisi auxilio confessionis; tunc enim il-

illius frequentia est de iure diuino.

Quia sextò debet esse *nuda*, ideò excusationibus palliari non debet, nec obscura reddi; debet enim esse talis, vt Sacerdos, ad quem spectat iudicare de peccatis, possit cognoscere an mortalia sint, vel venialia. Quod si hoc non possit cognoscere, non debet intendere illa absoluere vt mortalia vel vt venialia; sed sufficit si indeterminatè absoluantur peccata.

Quia septimò debet esse *discreta*, pœnitens debet vti verbis honestis & pudicis, dum peccata carnis explicat, non descendendo ad circumstantias inutiles; quam discretionem debet etiam adhibere confessarius: eadem conditione caueat pœnitens, nè declaret suum complicem. Denique debet adire confessariũ eruditum, vnde si dubitans de vsura accedat sacerdotẽ, quẽ scit ignarũ, vt propter ipsius ignorãtiam excusetur à restitutione, inualida est cõfessio.

Quia octauò debet esse *lubens*, requiritur voluntas & intentio confitendi peccata, aliàs esset inualida; si tamen quis confiteretur ad vitandam infamiam aut excommunicationem, modò adhibeat debitas circumstantias, esset valida: quia esset voluntaria intrinsecè, licèt admitteret inuoluntarium extrinsecũ.

Quia nonò debet esse *verecunda*, ideò pœnitens debet confusionem aliquo modo recipere de commissione peccati; vnde non debet confiteri sacerdoti cum quo commisit peccatum, quia non solet esse erubescentia, cùm declaratur peccatum illi cui iam notum est. Adde quod ex hoc posset dari occasio perseuerandi in peccato; si tamen hoc fieret aliquando, pœnitens deberet confiteri etiam peccata illa quæ anteà nota essent confessario, debet enim illa cognoscere vt iudex.

Quia decimò debet esse *integra*, & integritas nedum est de perfectione confessionis, sed etiam de ipsius validitate; quæstio subsequens instituetur ex professo de integritate confessionis.

Quia vndecimò debet esse *secreta*, ideò errant hæretici, qui dicunt initio fuisse publicam, & posteà secretam; secreta enim confessio semper fuit in vsu Ecclesiæ, licèt aliquando extiterit etiam publica iusta de causa, ob humilitatem peccatoris & reparationem scandali; cum illa tamen fiebat adhuc secreta, & illa publica abrogata est.

Quia duodecimò debet esse *lacrymabilis*: non propterea pœnitens fundere debet lacrymas, aut emittere gemitus; sed per hoc requiritur dolor internus, siue sit contritio, siue attritio, vt diximus.

Quia tertio decimò debet esse *accelerata*, non ideo peccator debet confiteri eo ipso quo peccauit, sed non debet illam longius differre ob periculum damnationis, & ideò hoc pertinet aliquo modo ad consilium.

Quia quarto decimo debet esse *fortis*, pœnitens debet vincere auersionem quam suggerit illi pudor; debet etiam fortiter deserere omne peccatum & omnem occasionem peccati, etiamsi sit detrimentum proprium passurus.

Quia quintodecimò debet esse *accusans*, peccata non debent proferri per solam narrationem; nec accusatio quæ fit de peccatis debet esse cum excusatione iniusta, licèt excusatio iusta possit afferri ad tuendam famam, ad quod omnes tenentur ex iure naturali.

Quia tandem debet esse *parere parata*, pœnitens debet obedire confessario iungenti fugam occasionis peccati, restitutionem rei, vel famæ ablatæ, reconciliationem cum proximo, & satisfactionem pro peccatis commissis.

QVÆSTIO V.

An Confessio debeat esse integra?

NOn loquimur de integritate confessionis quantùm ad peccata venialia; non sunt enim materia necessaria Pœnitentiæ, sed tantùm sufficiens; vnde vnum potest exprimi, & aliud reticeri: sed loquimur de integritate confessionis quoad peccata mortalia.

CONCLVSIO.

DE necessitate confessionis est, quod sit integra, ita quod pœnitens exprimere debeat species peccatorum, numerum illorum, & ipsorum circumstantias, saltem speciem peccati mutantes; & hoc intelligitur post diligentem conscientiæ examina-

mationem, quæ tanta debet esse, quanta adhiberi solet in negotio arduo, spectata etiam conditione personæ, qualitate officij eius, & temporis interuallo quo confessio non est facta, vnde qui confessus esset non præuio examine, confessio esset nulla, si sacerdotis interrogatio defectum examinis non suppleuerit, & ideò si confessarius aduertat pœnitentem non præmisisse examen, tenetur illum dimittere, vel interrogare; ex capite enim *Omnis vtriusque sexus*, confessarius debet diligenter inquirere de peccatoris & peccatorum circumstantijs.

Quantùm ad species peccatorum quæ debent explicari, vt confessio sit integra; hoc intelligitur de speciebus moralibus, ita quod pœnitens teneatur dicere se commisisse tale, vel tale peccatum, quod est contra tale vel tale præceptum: non autem necessarium vt exprimantur species physicè peccatorum; vnde qui confecit venenum, vino miscuit & propinauit inimico, satisfacit integritati confessionis, dicendo se veneno occidisse aliquem; aliquando tamen species physicæ explicandæ sunt. Primò quando alter ad peccaminosam actionem assumitur, v.g. si quis dedit venenum seruo suo scienti, qui illud obtulit inimico, excitare enim aliquem ad peccatum, peccatum nouum est, & ideò exprimendum. Secundò, quando inter plures actus physicos tanta intercedit mora, vt plura numero peccata stant ratione plurium volitionum quæ sunt interruptæ; & sic qui hodie venenum composuit, & cras illud propinauit, tenetur tales actus diuersos exprimere, quæ sunt diuersa peccata numero. Tertiò, quando illi actus physici habent adiunctas circumstantias, quæ moraliter diuersæ sunt; vt si quis iter suscipiens ad occidendum inimicum, conculcauit segetes.

Quando conclusio dicit, quod confessio debeat esse integra quoad numerum peccatorum; hoc intelligitur etiam in eadem specie, ita quod pęnitens teneatur dicere, se v.g. decies iurasse; non requiritur tamen, vt ille numerus sit certus mathematicè; hoc enim aliquando impossibile est; sed sufficit quod sit certus moraliter; vnde si certus numerus non occurrat, debet exprimi verisimilis; qui si non possit haberi ob longam & frequentem peccati habitudinem, satis

est si pœnitens indicet tempus à quo cœpit peccare, & consuetudinem quam habet peccandi ter, vel quater quotidie. Ratione huius veritatis; sequitur primò, quod ille qui furatus est centum nummos centum vicibus, debeat specificare illos centum actus repetitos, quia quilibet est peccaminosus. Sequitur secundò, quod non sufficiat sacerdoti dicere, se absoluisse vel communicasse aliquos dum erat in peccato, sed teneatur dicere quot absoluerit; non est enim vnica actio moralis, quia vna absolutio nō ordinatur ad alteram. Sequitur tertiò quod ille qui positiuè dixit se blasphemasse decies, & facta confessione agnoscit se blasphemasse duodecies, tenetur in prima confessione explicare duplicem illam blasphemiam; non tenetur tamen, si dixerit se decies vel circiter blasphemasse. Sequitur quartò, quòd ille qui dicit se plura peccata commisisse quàm commiserit, si hoc fecerit mala fide, non tantùm tenetur hoc explicare in noua confessione, sed primam confessionem tenetur repetere vt inualidam; voluit enim decipere iudicem in materia graui; si autem hoc fecerit bona fide, ad neutrum tenetur. Quod si deceperit circa peccata venialia, etiam mala fide, non tenetur repetere confessionem, nec hoc peccatum confiteri; est enim tantùm pecccatum veniale, quod potest non subijci confessioni. Sequitur quintò, quod peccata venialia, quando sola subijciuntur absolutioni, debent explicari, si non quoad numerum, saltem quoad speciem; vnde non sufficit si quis dicat se commisisse duo peccata venialia, sed debet explicare qualia sint, vel saltem vnum eorum; licèt enim de se non sint materia necessaria Pœnitentiæ, quando tamen aliquis vult recipere absolutionem de illis solis, sunt materia necessaria; & sic debent explicari quantùm ad speciem. Sequitur sextò, quod non sufficit dicere se substraxisse rem alienam, sed specificandum est se non restituisse per tale tempus quo potuit restituere; qui enim restituere potest, & non restituit, nouum peccatum facit, quoniam furtum consistit & in vsurpatione rei alienæ, & in detentione illius.

Quantùm ad circumstantias peccatorum, aliæ mutant speciem peccati, quæ scilicet aduersantur speciali præcepto, vt quando, v.g. quis furatur in loco sacro; hæc circumstantia addit malitiam sacrilegij

su-

supra malitiam furti; quando etiam quis fornicatur cum affini, additur supra simplicem fornicationem violatio honoris debiti parentibus. Aliæ sunt circumstantiæ aggrauantes peccatum intra suam speciem, vt grauis vel minor percussio, furtum decem vel centum nummorum, &c. Circumstantiæ mutantes speciem peccati quæ addunt specialem malitiam, debent exprimi. Sic Conc. Trident. sess. 14. cap. 5. ideò qui concupiuit mulierem, vel cum ea peccauit, debet exprimere, an fuerit virgo, an corrupta, coniugata, voto ligata, affinis vel consanguinea; sacerdos tamen qui carnaliter cognouit pęnitentem, non tenetur hoc explicare; non est enim incestus, nec sacrilegium; modò illam non sollicitauerit in confessione, nec sit parochus, nec ipsi incumbat ex officio onus procurandæ salutis pœnitenti; sic Bonacina, folio 140. Quantum ad circumstantias aggrauantes; si non aggrauent notabiliter peccatum, non sunt necessariò exprimendæ; si verò aggrauent notabiliter, licèt multi negent, quòd debeant exprimi (in quorum sententia, qui esset furatus mille nummos, teneretur tantùm dicere, se furtum mortale commisisse, dummodo restituerit vel paratus fuerit restituere), alij tamen meliùs affirmant. Porrò, circumstantiæ mutantes speciem peccati & aggrauantes, continentur hoc versu.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

QVÆSTIO VI.

In quibus casibus possit non esse integra Confessio.

NVlla datur lex ita generalis, quin aliquando exceptionem patiatur; vnde licèt detur præceptum diuinũ de integritate confessionis faciendæ vni & eidem sacerdoti, non desunt tamen occasiones, in quibus non vrgeat hoc præceptum.

CONCLVSIO.

COnfessio multoties potest non esse integra. Primò ex ignorantia & obliuione, vt quando quis, dum esset puer, ignorabat aliquod peccatum

esse declarandum, posteà agnoscit illud debuisse subijci confessioni, nō tenetur priores confessiones iterare, sed sufficit, si illud peccatum fateatur: si etiam quis inculpabiliter oblitus est peccatum mortale, debet tantùm illud declarare, non verò alia quæ iam confessus est, & quæ absoluta sunt, licèt illorum confessio non fuerit integra. Ad obseruandum ergo præceptum, Christi de integritate confessionis, sufficit quòd sit integra formaliter, & non requiritur semper quod sit integra materialiter: est autem integra formaliter: quando explicantur omnia peccata mortalia, quæ moraliter explicari possunt, itaut nullum retineatur sine iusta causa: est verò materialiter integra, quando omnia peccata mortalia, nullo dempto, explicantur; Christus autem non præcepit integritatem materialem confessionis, aliquando enim est impossibilis, vt quando quis, facto diligenti examine, non meminit alicuius peccati; aliquando etiam non est facienda integra propter iustas causas, de quibus illicò. Præceptum verò Christi est consentaneum rationi & onus ipsius leue est, vnde non præcepit semper integritatem materialem confessionis.

Secundò, ab integritate materiali confessionis dispensatur pœnitens, qui incepit confiteri & præ morbi grauitate perficere non potest. Dispensatur etiam qui signis & nutibus explicat sua peccata in specie, licèt non explicet quantùm ad externum sermonem, quia hoc non potest. Prætereà, dispensatur qui lingua carens aliqua tantùm peccata exprimit in specie, & alia exprimere non potest, nisi in genere. Sic dicendum est de extraneo, cuius idioma non percipitur; cùm enim faciat quod in se est, debet absolui, si non sit alius Sacerdos qui ipsum intelligat. Ægrotus qui dat & dare tantùm potest signa confessionis in genere, absolui debet; imò, si non det actu talia signa, modò dederit anteà, potest absolui si illis, qui moribundum audierunt, testimonium dederint, inquit Conc. Carthaginense quartum can. 76. nullum enim est periculum sacrilegij ex parte ministri, quia habet semper, & habere debet in mente sua vel in verbis intentionem conditionatam de absoluendo pœnitente secundùm ipsius dispositionem; vnde in absolutione additur communiter *in quantum possum, & indiges*. Si autem nullum detur testimonium, quod moribun-

bundus dederit signa, contritionis, aut attritionis, absolui non potest, nec etiam sub conditione; vt enim applicetur forma Sacramenti sub conditione, materia debet esse probabiliter disposita. Idem dicendum est de amente, qui ante amentiam dedit signa contritionis.

Tertiò, dispensatur ab integritate confessionis, quando ex confessione alicuius peccati imminet aliquod graue damnum corporale aut spirituale, siue pœnitenti, siue confessario; præceptum enim Christi non obligat cum tanto incommodo, quia iugum eius suaue est; vnde si pœnitens probabiliter timeat, quod sacerdos reuelet graue aliquod peccatum, debet alia confiteri & istud retinere, si non sit alius cui omnia possit explicare. Si etiam pœnitens occiderit patrem vel matrem confessarij, non tenetur illi aperire hoc peccatum, nè ipsi det locum vindictæ, quod est graue damnum confessario. Si fœmina confitens sacerdoti se esse fornicariam, probabiliter timeat, ne ipsam confessarius sollicitet, à confessione dispensatur. Si pœnitens morbo contagioso laboret, potest dare absolutionem confessarius post vnius peccati mortalis confessionem, si sine periculo non possit à longè audire omnia. Si confessarius morbo corripiatur, potest ad confessionem primi peccati mortalis absoluere, si pœnitens sit in periculo, & non sit alius sacerdos, vt reperitur tempore pestis. Si plures pœnitentes reperiantur simul vbi mors imminet, v. g. in prælio, in procella maris, in domo quæ igne conflagratur, &c. possunt aliqui eorum aliqua peccata alta voce proferre, & statim sacerdos absoluere in plurali, dicendo, *Absoluo vos*. Si tandem timet Sacerdos quin infirmus moriatur, debet audito aliquo mortali peccato absoluere.

Quartò, multi tenent, vt Caietanus, Scotus, Valentia, Antoninus & Nauarrus, quòd ille qui habet peccata reseruata cum non reseruatis, posit adire Superiorem à quo absoluatur, qui si grauioribus negotijs occupetur, & tempus nō habuerit audiendi integram cōfessionem, nec voluerit propter rationabiles causas alteri dare licentiam audiendi & absoluendi, poterit tantùm audire reseruata, & absoluere illa cum onere explicandi nō reseruata alteri confessario; & tunc, inquiunt, illa confessio est sacramentalis & per abso-

lutionem remittuntur peccata reseruata directè, & non reseruata indirectè; ita quòd debeant posteà subijci clauibus Ecclesiæ, vt remittantur directè, sicut peccata quæ oblita fuerunt in præcedentibus confessionibus indirectè remissa fuerunt, & directè posteà absolui debent, idest impendi beneficium absolutionis, vt gratia augeatur & non committatur peccatum nouum, illa non confitendo: Nec tunc, aiunt, violabitur integritas confessionis, quia tanta fit quanta requiritur iudicio Superioris; alij tamen & meliùs, sentiunt Superiorem non posse sic confessionem diuidere; & in hoc casu, si sit negotijs præpeditus, debere tantùm tollere reseruationem illorum peccatorum, & absoluere ab excommunicatione; si quæ sit contracta, & posteà remittere pœnitentem cuilibet confessario approbato, vt faciat illi confessionem sacramentalem de omnibus, & absolutionem recipiat.

Quintò, Nauarrus, Valentia & alij putant quòd pœnitens dispensetur à confessione peccati, quando non potest illud exprimere, nisi manifestando complicem; quia inquiunt, præceptum de non infamando proximo, quod est de iure diuino naturali, præualet præcepto confessionis integræ, quod est tantùm de iure diuino positiuo. Contrarium tenent & probabilius D. Bonauentura, Scotus, Durandus, Syluester & alij, pro quibus stat D. Bernardus opusculo *de honesta vitæ formula*, circa finem; dicens, *de nullo prorsus loquaris sinistrè, nisi in confessione; & hoc vbi aliter manifestare non potes peccatum tuum*; vnde dices ad rationem allatam, quòd occultum peccatum proximi manifestare, non sit illum infamare, quando hoc fit ex rationabili causa & sine intentione infamandi, vt fit in confessione, vbi peccatum manifestatur tantùm Confessario, qui tenetur seruare sigillum.

QVÆSTIO VII.

An solus Sacerdos sit minister Confessionis?

Qvia in mente hæreticorum Sacramenta & ministri non aliter remittunt peccata; nisi excitando fidem in suscipientibus; ideò quilibet laicus

eus potest hoc facere, & in remissione peccati Papa non excedit mulierculam, inquit Vuicleffus.

CONCLVSIO.

SOlus Sacerdos potest esse minister huius Sacramenti. Sic Conc. Trident. sess. 14. cap. 6. Ratio est, quia illi soli possunt absoluere, quibus potestas clauium, seu remittendi peccata concessa est; solis autem Apostolis, nedum quatenus repræsentabant Episcopos, sed quatenus Sacerdotes erant, dictum fuit; *Quæcumque ligaueritis super terram*, &c. *Quorum remiseritis*, &c. Hoc, inquam, illis dictum fuit, vt erant Sacerdotes, sicut & hæc verba, *Hoc facite in meam commemorationem*; Cuius ratio est, quia Sacramentũ hoc est omnibus necessarium, ergo & conferendum ab illis qui habent characterem communem, nempe sacerdotalem; non potest ergo Ecclesia dispensare, vt aliquis non sacerdos absoluat; hoc enim est de iure diuino: Vnde, si dicat Iacobus cap. 5. *Confitemini alterutrum peccata*; non loquitur de confessione sacramentali, sed de confessione publica, quæ fiebat humilitatis causa, de qua dicit Bernardus lib. de vera & falsa pœnitentia, *Si desit Sacerdos, peccator confiteatur proximo*: non loquitur, inquam, Apostolus, de confessione Sacramentali ad absolutionem, si enim laicus illam præsumeret conferre; fieret irregularis ex iure Canonico. Quòd si loquatur de sacramentali hoc est ad Sacerdotes, qui taliter sunt patres spirituales, vt sint etiam fratres. Quòd si ex iure canonico Communio danda est furibus Presbytero aut Diacono confessis; hoc intelligitur de confessione generali quæ fiebat cum priuata, vt viderent omnes, an essent contriti & digni Communione. Sic intelligendus est Cyprianus committens absolutionem lapsorum cuidam Diacono; loquebatur enim de absolutione illa, qua publici pœnitentes recipiebantur in communionem Ecclesiæ.

QVÆSTIO VIII.

An omnis Sacerdos sit Minister Confessionis?

QVia dicemus, quod Sacerdos debeat habere potestatem clauium vt absoluere possit; dicendum est quod potestas clauium nihil aliud sit, quàm potestas soluendi & ligandi, qua sacerdos vt iudex Ecclesiasticus dignos admittere valet ad regnum cœlorum, & indignos repellere; vnde sunt duo actus huius potestatis, quorum primus est soluere, & alius ligare: primus est primariò intentus, & fit per actionem positiuam, conferendo gratiam remissionis peccati; posterior verò fit per negationem actionis seu solutionis. In quolibet confessario duplex clauis requiritur, scilicet Ordinis & iurisdictionis. Potestas seu clauis Ordinis nihil aliud est, quàm caracter sacerdotalis, quo ex institutione diuina aliquis deputatur, vt possit esse iudex in foro conscientiæ. Potestas seu clauis iurisdictionis est authoritas qua vnus alteri est superior in foro pœnitentiali. Prima vocatur potestas tantùm habitualis; impedita defectu materiæ cui possit applicari; Sacerdos enim vt sacerdos, non habet subditos, & consequenter non est iudex: secunda verò vocatur actualis, quia est expedita ad operandum, habetque debitam materiam cui applicetur, nempe subditos: Porrò prima est indelebilis sicut caracter; secunda verò auferri potest per excommunicationem & hæresim.

CONCLVSIO.

OMnis Sacerdos non est Minister huius Sacramenti, & sic non sufficit sola clauis Ordinis, quam habet vt Sacerdos; sed requiritur clauis iurisdictionis, qua subditos habeat quos absoluere possit. Sic Concil. Florent. determinans tria esse necessaria essentialiter ad hoc Sacramentum, nempe materiam, formam; & ministrum habentem iurisdictionem: vnde Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. dicit, nullius esse momenti eam absolutionem, quam sacerdos profert in eum, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdictionem. Ratio in promptu est, quia

quia absolutio est actus iudicialis, qui requirit iurisdictionem in subditos. Quando autem illa potestas iurisdictionis datur? Aliqui dicunt, eam tradi cùm datur potestas Ordinis ita quod Sacerdos in Ordinatione duplicem potestatem recipiat, vnam super corpus Christi verum, quod potest consecrare, alteram super mysticum, nempè super Fideles, ad quos absoluendos fit aptus, licèt suspendatur ab Ecclesia, donec habeat subditos. Sed hoc verum non censetur; sicut enim non potest suspendi potestas Ordinis circa corpus Christi verum, non posset etiam suspendi circa mysticum. Alij dicunt, partim dari potestatem iurisdictionis in Ordine, & partim extra ordinationem, quando committuntur subditi; hoc tamen non placet, quia iurisdictio & subiectio sunt correlatiua; vnde quia in ordinatione non habet subditos; nullam habet etiam iurisdictionem. Dicendum ergo est, quod potestas Ordinis & Iurisdictionis sint distinctæ; & quod hæc detur extra Sacramentum Ordinis, per externam concessionem, vel ex officio, quando aliquis destinatur ad curam animarum, vt Papa, Episcopi & Pastores; eo enim ipso quo ad talia munera recipiuntur, iurisdictionem habent in subditos.

Obijc. Sacerdotes in sua ordinatione recipiunt potestatem offerendi sacrificium, præter quam nulla alia potestas requiritur, vt sacrificare valeant: ergo cùm accipiant pro tunc etiam potestatem remittendi peccata, nulla alia indigent: ergo illa n habent vi ordinationis, & sic omnis sacerdos absoluere potest. Resp. negando paritatem; quia potentia consecrandi non habet rationem clauis, non est enim iudicium; vnde non requirit iurisdictionem; benè autem potestas absoluendi exigit, quia fertur per modum iudicij. Dices, in sua ordinatione constituitur iudex ad ferendam absolutionem, vt patet ex verbis Episcoporum; *Quorum remiseris peccata, remittuntur eis*: ergo non requiritur alia potestas iurisdictionis. Resp. ex vi ordinationis datur quidem potestas absoluendi, quæ est completa in ratione actiui, sed non est completa in ratione passiui; quia non habentur subditi: si ergo in Ordine constituatur iudex, hoc verum est secundùm habitudinem, non secundùm actum.

QVÆ-

QVÆSTIO IX.

An quilibet Sacerdos possit absoluere à venialibus peccatis?

EX antecedenti quæstione quilibet Sacerdos non potest absoluere à peccatis mortalibus, quia requiritur iurisdictio, siue ordinaria siue delegata; quod intelligitur etiam de Sacerdotibus circa alios Sacerdotes, vt habetur ex Conc. Trid. sess. 23. cap. 15. vbi statuitur, nullum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum audire, nisi habeat parochiale beneficium aut approbationem ab Episcopo; vnde si contrarium sit in vsu in multis locis, hoc fit validè & licitè, non ex vi alicuius consuetudinis; huic enim derogauit Conc. sed ex consensu tacito Episcoporum, qui cùm hoc sciant & non prohibeant, censentur approbare sacerdotes ad hoc; si tamen hoc prohibeant, non ampliùs est licitum, & manendum est in determinatione Concilij hoc prohibentis: potest nihilominus oriri difficultas de peccatis venialibus, an simplex Sacerdos non approbatus ab illis absoluere possit.

CONCLVSIO.

SImplex sacerdos cum claui solius Ordinis absoluere potest à venialibus. Sic Nauarrus, Medina, & alij. Ratio peti potest ex hoc, quod peccata venialia, licèt sint materia sufficiens absolutionis, non sunt tamen materia necessaria; liberum enim est pœnitenti ea subijcere clauibus Ecclesiæ, vel non: ergo liberum est etiam pęnitenti ea submittere cuicumque judici, modò habeat potestatem Ordinis. Quod confirmari potest ex cap. *Omnis vtriusque sexus*, præcipiente, vt singuli confiteantur peccata mortalia proprio Sacerdoti; vnde signum est venialia posse subijci alteri. Deinde, hoc habetur ex consuetudine Ecclesiæ, & tacito consensu Prælatorum.

QVÆSTIO X.

An quilibet Sacerdos possit absoluere in articulo mortis?

ALiqui hanc potestatem auferunt excommunicatis, suspensis & interdictis; quia, inquiunt, censura Ecclesiastica tollit iurisdictionem, quæ tamen est necessaria; sed ad hoc dicendum est, quod censura tollat iurisdictionem ad licitè absoluendum, non verò ad validè.

CONCLVSIO.

QVilibet Sacerdos etiam non approbatus in articulo mortis absoluere potest; vt enim Sacerdos possit absoluere, requiritur tantùm vt habeat potestatem Ordinis & clauem iurisdictionis; sed vtramque habet Sacerdos in articulo mortis: habet enim primò potestatem Ordinis, quia est Sacerdos; & clauem iurisdictionis, ex concessione enim Ecclesiæ Sacerdos habet quemlibet pro legitima materia in articulo mortis; quod etiam non est denegandum Sacerdoti excommunicato, interdicto, suspenso & hæretico; Concil. enim Trid. sess. 14. cap. 7. docet quod omnes Sacerdotes absoluere possint in articulo mortis. Quod dicitur de articulo mortis, dicitur etiam de quouis probabili vitæ periculo, vt in pugna, in periculosa nauigatione, & pro eo tempore, quo quis teneretur ex præcepto diuino confiteri proprio sacerdoti, si illum haberet. Hæc omnia intelligenda sunt quando deest sacerdos approbatus non excommunicatus qui velit absoluere, pro tunc enim moribundus non est in necessitate confitendi simplici sacerdoti; si autem esset tantùm sacerdos excommunicatus præsens, vel degradatus, vel hæreticus; sacerdos non approbatus potest & debet absoluere, non verò excommunicatus. Porrò, potestas quam habet simplex sacerdos absoluendi in articulo mortis, est absoluta & directa, ita vt absolutus nõ teneatur, elapso periculo, peccata iterum alteri confiteri, etiamsi reseruata fuerint: si tamen habeant censuram annexam, debet absolutus elapso periculo se præsentare Superiori.

riori; non vt ab illo absoluatur denuò, sed vt ostendat se esse absolutum, & ad quamlibet pœnitentiam recipiendam paratum; aliàs in easdem censuras reincideret ex iure canonico. Hic sciendum, quemlibet Sacerdotem posse summum Pontificē absoluere; sicut enim potest assignare alios pro materia, sic & seipsum.

QVÆSTIO XI.

Quis sit Minister ordinarius Confessionis?

CErtum est, omnes Fideles proprium habere sacerdotem cui tenentur confiteri, vel alteri de eius licentia, itaut aliter Confessio sit nulla: nomine autem proprij Sacerdotis intelligitur ille, cui ex officio animarum cura incumbit, & qui habet iurisdictionem ordinariam in foro conscientiæ; siue talis iurisdictio sit proxima & immediata, qualem habent parochi; siue sit vniuersalis & quasi remota, vt est in Episcopis & in summo Pontifice.

CONCLVSIO.

TRiplex est Minister ordinarius confessionis; scilicet Summus Pontifex, Episcopus Diœcesanus, & proprius Parochus. Ad summum Pontificem reducuntur summus Pœnitentiarius, Legatus à latere, & similes, ad Episcopum reducuntur eorum Vicarij, Abbates exempti, Generales Ordinum & Prouinciales, qui habent iurisdictionem quasi Episcopalem super subditos; ad Parochum reducuntur Vicarij perpetui, & in religionibus immediati Prælati, vt sunt Priores, Rectores, Guardiani, &c. eorum omnium iurisdictio non terminatur loco, sed personis; quare extra Diœcesim, vel Parochiam absoluere possunt: talis enim iurisdictio spectat ad personam non ad locum; quia administratio eius non requirit solemnitatem. Hi ergo omnes, tùm Papa, tùm Episcopus, tùm Parochus, sunt proprius Sacerdos, prout proprius condistinguitur contra alienum; vnde quilibet potest confiteri in Paschate sua peccata Episcopo, vel eius Vicario, & in Ecclesia Cathedrali Eucharistiam recipere, quia est mater Ecclesia omnium: Papa tamen & Episcopi non sunt proprij sacerdotes, prout proprius con-

con-

condiſtinguitur à communi; ſolus enim eſt proprius ſacerdos, qui proximam curam habet adminiſtrandi Sacramenta.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm quis poſsit dare delegatam Iuriſdictionem?

IVriſdictio in foro conſcientiæ poteſt delegari directè, vel indirectè. Delegatur directè, quando Epiſcopus committit alicui abſoluendi poteſtatem; delegatur indirectè, quando datur pœnitenti facultas eligendi ſibi confeſſarium à quo abſoluatur; hoc eſt enim indirectè dare Confeſſario poteſtatem abſoluendi.

CONCLVSIO.

OMnes, qui habent poteſtatem ordinariam, poſſunt eam delegare; delegatio enim eſt vnus ex actibus iuriſdictionis ordinariæ; vnde Papa poteſt illam delegare pro quolibet loco & quibuslibet peccatis; Epiſcopi etiam delegare poſſunt in ſua Diœceſi, licèt verò Parochi poſſint delegare in ſua parochia iure communi, quia habent iuriſdictionem ordinariā, iure tamen poſitiuo non poſſunt delegare, niſi eos qui approbati ſunt ab Epiſcopo; eorum enim poteſtas reſtricta eſt per Conc. Trid. Præter hos, nullus delegare poteſt apud sæculares Eccleſiaſticos; alij enim ſunt delegati, & delegatus delegare non poteſt, niſi ex commiſſione ſpeciali; tamen apud Regulares, Generales & Prouinciales delegare poſſunt, & Guardiani reſpectu eorum, qui approbati ſunt à Prouincialibus. Delegatio nullam habet formam ſpecialem ad delegandum neceſſariam; ſed ſufficit quod delegans explicet ſuam voluntatem, quoquo modo hoc fiat. Quoad tempus quo durat delegatio, dicendum eſt poſſe reuocari à delegante. Quòd ſi fiat ad præfixum tempus, durat tantùm pro illo: ſi verò delegatio facta fuerit indefinitè, tamdiu durat quamdiu non reuocatur: nec per mortem delegantis amittitur iuriſdictio delegata, quia tenet legem gratiæ & fauoris; fauor autem non expirat morte concedentis; ſic priuilegia regularium durant mortuo Papa aut Epiſco-

Episcopo, modò non fuerint reuocata à successore, vel à Capitulo.

QVÆSTIO XIII.

An habens potestatem audiendi Confessiones à Papa vel Episcopo, possit illas audire sine licentia Episcopi aut Parochi?

PApa, Episcopus, & Parochus sunt ministri ordinarij confessionis, ad quos pertinet delegare; excepto tamen Parocho, cui per Conil. Trident. delegandi restricta est potestas ad sacerdotes approbatos: cùm ergo Papa possit delegare in tota Ecclesia, quæritur, vtrùm talis delegatio valeat sine licentia Episcoporum, cùm etiam Episcopus quilibet deputare possit in sua Diœcesi, quæritur vtrùm sic delegatus ab Episcopo possit audire confessiones reluctantibus Parochis.

CONCLVSIO.

SVfficit Iurisdictio delegata Papæ aut Episcopi, vt quis possit audire confessiones, reluctante Episcopo, aut Parocho, nisi hæc restrictio apponatur in delegatione. Sic omnes Summistæ, qui hoc colligunt ex Ioanne XII. in extrauaganti *vas electionis*, Benedicto XI. & Martino V. Ratio est, quia Papa & Episcopus possunt per se audire confessiones cuiuscumque subditi sine licentia Pastorum inferiorum; habent enim iurisdictionem, nedum illis æqualem, sed & superiorem: ergo possunt alios ita delegare, vt operari possint sine Parochi licentia. Deinde, si priuilegium à superiore concessum exigeret licentiam inferioris, esset inutile; quia ipsa licentia inferioris, sufficeret; vnde Honorius III. rogatus de quodam priuilegio concesso Ordini Minorum & Prædicatorum de celebrando in altari portatili, respondit priuilegium intelligendum esse sine licentia inferiorum prælatorum, quia aliàs nihil operaretur.

Obijc. priuilegium concessum alicui intelligendum esse sine prægiudicio alterius ex communi axiomate iuris; hoc autem cederet in præiudicium Parochi, qui priuaretur iure suo. Resp. quòd non priuaretur iure

iure suo; habet enim tantùm iurisdictionem subordinatam superiori; vnde sicut superior potest illa vti quando vult, sic illam delegare potest alteri. Deinde non habet iurisdictionem propter suam vtilitatem, sed ouium suarum. Tandem per hoc iuuantur Parochi.

Obijc. secundò, ex cap. *Omnis vtriusque sexus*, omnes Sacerdotes debent proprio Sacerdoti vel alteri ex eius licentia confiteri; nomine autem proprij Sacerdotis intelligitur Parochus, vnde Sixtus IV. agens de priuilegijs Mendicantibus concessis dicit, per illa priuilegia non esse derogatum, quominus Fideles semel in anno tempore Paschatis suo proprio Sacerdoti confiteri teneantur. Resp. nomine proprij Sacerdotis intelligi vel Papam, vel Episcopum, vel Parochum; vnde ait D. Thomas cap. 4. opusculi 19. *Qui confessus est Episcopo suo, vel habenti vicem eius, confessus est proprio Sacerdoti*; ex quibus patet, confessionem factam religioso satisfacere pro annuo præcepto, sicut expressè definiuit Benedictus XI. extrauag. prima *de priuilegijs*, & Ioannes XXI. extrauaganti *vas electionis*, de Hæreticis, & Clemens VIII. qui hanc conclusionem definiuit, dum quidam pastores hanc quæstionem mouerent. Quòd si Sixtus IV. dicat, se non velle religiosos hoc prædicare; hoc est ad seruandam pacem; additur enim in eadem bulla, *ipsi fratres Mendicantes non censentur exclusi, quominus secundùm iuris communis & priuilegiorum eisdem concessorum dispositionem confessiones audire & pœnitentias iniungere valeant*. Hoc confirmat Pius V. in bulla: *Etsi Mendicantes*, vbi sic habet, *A confessionibus audiendis, tam intra eorum Ecclesias, & domos, quàm extra, minimè prohibeantur Mendicantes, super hoc litteras felicis recordationis Pauli Papæ IV. prædecessoris nostri, concedentes eisdem fratribus Mendicantibus regularis obseruantiæ, posse confessiones sæcularium personarum etiam insimarum, etiam extra domos & monasteria sua & vbi libet audire, approbando, & de nouo concedendo*. Nec dicant, omnia priuilegia (quæ vocant Regularium, & quæ potiùs vocari deberent populorum priuilegia, quoniam in fauorem illorum & non regularium sunt) esse reuocata; hoc enim dicere non sufficit, imò probandum remanet, nec vllo modo probari poterit: licèt enim Pius IV. Pius V. & Gregorius

rius XIII. ad terminos Conc. Triden. ea reduxerint; non tamen vllo modo illa reuocarunt; imò Vrbanus VIII. qui reuocauit priuilegia, quibus certi quidam religiosi audiebant confessiones sine approbatione Ordinarij, in bulla quæ incipit, *in plenitudinem potestatis*, confirmat omnia regularium priuilegia, dummodò sint in vsu, sacrique Concilij decretis minimè aduersentur; nusquam autem reperietur in Concilio, reuocatum fuisse priuilegium, quo in Paschate absoluere possunt Regulares etiam ad implesionem præcepti annuæ confessionis; imò Clemens VIII. renouauit illud, & Innocentius X. qui in breui Apostolico dato anno 1649. post maturam discussionem determinauit, quòd Regulares & communionem dare & confessionem recipere possent, etiam in Paschate.

Concil. Trident. etiam nullo modo reuocauit priuilegium, quo fideles audire possunt Missam in Ecclesijs regularium, & non teneri vlterius ad Missam Parochialem; Leo enim XI. in Bulla quæ incipit, *intelleximus*, quæsitus an Fideles satisfaciant præcepto Ecclesiæ de audienda Missa diebus festis & dominicis, cùm illi adsunt in Ecclesijs regularium, respondet affirmatiuè, modo hoc fiat non contempto proprio Sacerdote Parochiali; & ibi derogat decretis omnibus in contrarium emanatis: vnde Conc. Triden. sess. 22. tantummodo præcipit, quòd moneantur populi, vt frequenter ad suas parochias, saltem diebus Dominicis, & maioribus festis accedant; supra quod congregatio Cardinalium sacri Concilij interpretum notat, admonendos esse & non cogendos populos, vt frequentent Parochias suas ad audiendam Missã. Pius V. hoc decretum Concilij explicauit in Bulla, *Etsi Mendicantium*, intentionem Ecclesiæ daclarans, quòd satisfiat præcepto audiendi Missam diebus festis & dominicis in Ecclesijs regularium. Idem determinauit Clemens VIII. in Bulla *Significatur*. Quòd si Sixtus IV. inhibeat fratribus Mendicantibus, ne hoc prædicent; hoc est ad pacem seruandam. Quòd si idem Sixtus dicat, hoc iure cautum esse, quòd Parochiani Missas audiant in sua Parochia; addit illicò, *Nisi forsan ex honesta causa ab Ecclesia se absentarent*; illa autem iusta causa potest esse, quòd aliqui magis recolligantur in Ecclesijs regularium, quàm in alijs;
vel

vel quòd ibi maiorem deuotionem habere soleant. Quoad constitutionem iuris hoc præcipientis, continetur capite *vt Dominicis, de Parochis*; vbi additur hoc prohibitũ esse, si fiat proprio contempto presbytero. Quòd si multoties vel ex iure, vel in bullis specialibus habeatur, quòd regulares non possint administrare Sacramenta; hoc est ex iure communi; possunt tamen ex priuilegio.

QVÆSTIO XIV.

Quis sit minister vagorum, & itinerantium?

SVmmus Pontifex potest sibi eligere confessarium iure diuino, Episcopi & Prælati iure Ecclesiastico, cap. vltim. *de pœnitentia & remissione*, Parochi & sacerdotes sæculares hoc habent ex consuetudine; debent tamen eligere sacerdotes approbatos ab Episcopo, vti determinauit Concil. Tridentin. sed respectu vagorum & itinerantium quid sit sentiendum, quærimus.

CONCLVSIO.

QVi duo habent domicilia, in quibus æquè habitant per annum, possunt vtrique Parocho confiteri, quia vterque est proprius Sacerdos, & hæc iurisdictio non sequitur actualem habitationem, seu domicilium. Quoad illos qui habent in aliquo loco fixum domicilium, non in alio, vt Scolares, Milites, Mercatores, Litigantes, possunt confiteri in parochia in qua habitant; talis enim consuetudo fuit iustè introducta, nè diutiùs hoc Sacramento careant. Quoad vagos, debent confiteri in loco vbi vagantur, tali sacerdoti qualem voluerint eligere, actualis enim habitatio tenet locum domicilij, & parochus loci in quo commorantur, potest ad hoc illos astringere. Quoad peregrinos, possunt confiteri Parocho loci ad quem perueniunt; olim de hoc petebant licentiam à proprio sacerdote, nunc ex consuetudine sufficit tacita licentia illius, modò iter agant bona fide & non in fraudem legis.

QVÆSTIO XV.

Quænam conditiones requirantur in Confeßario?

ALiæ requiruntur, vt validè administretur confessio; aliæ, vt licitè fiat. Vt validè confesio administretur, requiritur quòd Minister sit sacerdos; quòd sit approbatus ab Ordinario pœnitentis, ipsis enim demandata est cura de suis ouibus; & quòd non sit excommunicatus, suspensus, degradatus, aut hæreticus; tales enim censentur amisisse iurisdictionem: requiritur denique, vt intentionem absoluendi habeat. Quoad conditiones requisitas, vt licitè administretur confessio, explicabit

CONCLVSIO.

TRes præsertim conditiones requiruntur ad licitè administrandam confessionem, nimirum Bonitas moralis, Scientia, & Prudentia. Requiritur primò Bonitas, vt volunt omnes, non enim debent administrari Sacramenta cum conscientia peccati mortalis: sacerdos ergo debet prius esse confessus vel contritus; & sic peccatum est eligere confessarium, quem constat esse in peccato mortali; est enim contra charitatem inducere aliquem ad opus, quod facturus sit cum peccato mortali: quòd si tamen accedatur minister ex officio, cui ex onere pastoratus incumbit audire confessiones, tunc licitum est vti iure suo, & ab illo absolutionem petere, modò non sint alij.

Secundò, requiritur Scientia: nullus enim debet exercere iudicium in aliqua causa graui, nisi habeat scientiam proportionatam ad ferendum æquum iudicium, aliàs se exponeret periculo malè iudicandi. Debent autem communiter scire confessarij, quænam sit distinctio inter peccatum mortale & veniale; quænam peccata habeant adiunctam excommunicationem, & quæ non; debent scire, quæ circumstantiæ mutent speciem peccati, & quæ aggrauent tantùm; non debent ignorare, quando pœnitens ad restitutionem tenetur; & sic debent scire contractus vsurarios, & aliquid de speciebus irregularitatum, maximè si

con-

confessarius velit absoluere sacerdotes; debet scire quæ sint necessaria, vt pœnitens sit dispositus ad absolutionem recipiendam, tùm ex parte doloris pro peccatis præteritis, tùm ex parte propositi pro futuris vitandis; non debet tamen scire solutionem omnium difficultatum quæ oriri possunt, sed sufficit vt possit soluere ea quæ frequentiùs accidunt, & de alijs possit dubitare, vt consilium petat vel à peritis vel à libris.

Tertiò, requiritur Prudentia in confessario. Primò in interrogando pœnitentem de his quæ ignorat, vel occultare vellet. Secundò in adiuuando ipsum, vt contritionem concipiat & firmum propositum non recidiuandi. Tertiò in erudiendo illum de credendis & faciendis. Quartò in pacificando ipsius conscientiam, si scrupulis angatur. Quintò in adhibendo consilia & remedia pro peccatis vitandis. Sextò in expendendo an pœnitens sit ritè dispositus ad absolutionem recipiendam; vbi attendere debet an illa sit deneganda. Quòd si pœnitens peccatum, aut occasionem proximam peccati relinquere non vult, absolui non potest; signum enim est quòd non verè doleat de peccato: si verò ex mera fragilitate in eadem peccata sæpius relabatur, non desinat absolui, modò præsumatur accedere cum vera Contritione aut Attritione de peccatis, & firmo proposito non amplius peccandi: sic enim expressè habet Conc. Triden. sess. 14. cap. 2.

QVÆSTIO XV.

Quid dicendum sit de casibus reseruatis?

PEr reseruationem peccatorum intelligitur ablatio, seu non concessio iurisdictionis à superiore ad absoluenda certa quædam peccata; cùm enim iurisdictio absoluendi à peccatis detur per authoritatem superioris, ideò potest illam dare circa aliqua peccata, & negare circa alia, & ista censentur reseruari.

CON-

CONCLVSIO.

EST in Ecclesia potestas reseruandi casus, non tantùm quoad externam gubernationem, sed etiam in foro conscientiæ. Sic determinauit Concilium Tridentin. sess. 14. cap. 11. *Si quis dixerit Episcopos non habere ius reseruandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideò casuum reseruationem non prohibere, quominus sacerdos à reseruatis verè absoluat. Anathema sit.* Licèt autem loquatur tantùm de Episcopis, attamen illa potestas residet in omnibus prælatis iurisdictionem habentibus, siue summam, quam habet Papa; siue Episcopalem, quam habent cum Episcopis Generales & Prouinciales Ordinum. In Papa est potestas reseruandi in Ecclesia vniuersa, in Episcopo pro sua Diœcesi, & in prælatis regularibus pro suis subditis. Parochi, quia non sunt prælati, non habent potestatem reseruandi sibi casus, nec Guardiani nostræ religionis; licèt enim prælati sint, quia habent iurisdictionem in foro tùm interno, tùm externo; non possunt tamen sibi reseruare casus, quia vt diximus, casuum reseruatio est tantùm ablatio seu non concessio iurisdictionis circa certa peccata, & sic pertinet tantùm ad illos, ad quos spectat approbatio & concessio iurisdictionis; sed collatio iurisdictionis non spectat ad Guardianos: ergo nec casuum reseruatio. Imò Generales non possunt reseruare, nisi ex consensu generalis Capituli, & Prouinciales ex consensu prouincialis Capituli, vt habetur ex decreto Clementis VIII. Quoad peccata quæ reseruari possunt, dicendum est venialia reseruari non posse; quia possunt non subijci absolutioni; sunt enim materia tantùm sufficiens confessionis, non necessaria: mortalia verò tum interna, tum externa reseruari possunt, non tamen reseruantur nisi externa: omnia ergo peccata externa reseruari possunt validè, non tamen licitè; sed tantùm ea quæ habent grauitatem aliquam, vel quæ necessaria sunt ad bonum publicum, vt reseruentur; si tamen Prælatus sine iusta causa reseruet sibi peccatum, reuera reseruabitur. Aliqua peccata reseruantur ratione censuræ ipsis annexa; non potest enim quis absolui à peccato, nisi antea ab illo tollatur excommunicatio; impedit enim

enim ex ommunicatio participationem Sacramentorum. Alia reseruantur propter solam culpam, quam non vult absolui superior. Omnes casus reseruati Summo Pontifici habent annexam excommunicationem; non sic de casibus Episcopis reseruatis; Episcoporum casus reseruati vel sunt de iure communi; & sunt hi quinque, nempe homicidium voluntarium, falsificatio litterarum Episcopalium, violatio libertatis Ecclesiæ, violatio Immunitatis Ecclesiæ, & sortilegium. Alij sunt reseruati de iure speciali Ecclesiæ, de quibus videantur ritualia Episcoporum. Alij tandem sunt reseruati de iure personali, & hos quilibet Episcopus sibi reseruat.

Quoad potestatem absoluendi à casibus reseruatis; dico, quòd qui reseruauit sibi peccata, potest de illis absoluere, sicut & superior ipsius; nemo enim peccata reseruans intendit sibi potentiam absoluendi adimere, nec suo superiori, nec suo successori æqualem iurisdictionem habenti. In articulo mortis quilibet sacerdos absoluere potest à casibus reseruatis, pro tunc enim non sunt casus reseruati, vt habet Concil. Trident. Sess. 14. cap. 7. quando tamen aliqui absoluuntur ab excommunicatione Pontifici reseruata, debet ab eis exigi iuramentum, quòd si conualescant, præsentabunt se ei, à quo extra articulum mortis poterant absolui. Quòd si superior audiat omnia peccata tum reseruata, tum non reseruata, ab omnibus debet absoluere; necessaria est enim integritas tum absolutionis, tum confessionis. Quòd si superior negotijs præpeditus non possit integram confessionem audire, debet dare licentiam alicui, vt audiatur pœnitens & absoluatur ab omnibus. Quòd si propter iustas causas non velit, maximi momenti authores dicunt quòd possit tantùm audire peccata reseruata, & illa absoluere: alij æqualis famæ & numeri contrarium sentiunt, in quam partem facilius descenderem; dicendo scilicet, quòd tale impedimentum non sit ratio sufficiens ad tollendam integritatem confessionis; vnde censerem, quòd superior pro tunc deberet tollere reseruationem casuum, & absoluere ab excommunicatione in foro externo, tuncque dimittere pœnitentem ad ordinarium confessarium.

QVÆSTIO XVII.

Quo iure & in quibus seruari debeat Sigillum Confessionis?

PEr Sigillum Confessionis, quod est nomen metaphoricum, intelligitur obligatio, quam habent sacerdotes & alij participantes ad auditionem confessionis, celandi ea quæ per eam nouerint. Dicendum ergo nobis est aliquid de Sigillo.

CONCLVSIO.

SIgillum Confessionis debet seruari tum de lege naturali, tum de diuina, tum de Ecclesiastica. Debet seruari de iure naturali; per illud enim tenemur seruare depositum, præstare fidelitatem, famam illorum seruare, qui illam apud nos deposuerunt, tandem alteri non facere quod nobis fieri nolumus. Debet etiam seruari ex iure diuino, quia confessio est iuris diuini; ergo secretum Confessionis præcipitur eodem iure, sine quo esset nimis odiosa; qui enim præcipit finem, censetur ea præcipere sine quibus finis subsistere nequit. Quòd denique sit de iure humano Ecclesiastico, constat ex capite *Omnis vtriusque sexus*, de pœnitentijs & remissionibus, vbi hoc prohibetur strictissimè sub pœna grauissima à iudice infligenda; sacerdos tamen qui peccatum confessum manifestaret, non fieret irregularis; hoc enim non refertur in iure. Ad secretum seruandum plures tenentur. Primò Confessarius. Secundò illi qui quouis modo cognoscunt aliquod peccatum ex confessionē, vt interpres confessionis, & illi qui sedentes prope confitentem, casu aut industria peccata audiunt. Tertiò qui fingit se esse sacerdotem, & vt talis confessione audit. Quartò laicus, cui facta fuit confessio ex humilitate. Quintò ille cui reuelata fuit confessio à sacerdote iniustè, aut iustè de licentia pœnitentis. Sextò tenentur Superiores ad secretum quibus confessarij aliquid virtualiter de confessione reuelauerint, vt petendo ab illis licentiam à peccatis reseruatis absoluendi. Septimò qui inuenit chartam vbi peccata scripta sunt: Non tamen tenetur pœnitens ad celanda

da ea quæ sibi dicta sunt à confessario, qualis est Pœnitentia, nisi hoc exigeret confessarius.

Sigillum confessionis seruandum est tam directè, quam indirectè; vnde non potest sacerdos dicere se non absoluisse talem pœnitentem; esset enim moraliter reuelare peccatum mortale, sine quo non negatur absolutio. Non debet etiam manifestare venialia in particulari, licèt minima sint. Seruandum est secretum tum verbis, tum signis, vnde sacerdos non potest publicè negare Eucharistiam ex scientia habita solum in confessione. Non potest sacerdos vllum crimen reuelare, qualecumque sit, non obstante quacunque interrogatione, siue extra iudicium, siue in iudicio, siue cum iuramento, siue absque eo; nulla enim est iuridica interrogatio circa hoc, & sic semper æquiuocare debet sacerdos, quòd scilicet hoc nesciat vt reuelet, hoc nesciat vt homo, sed vt minister Dei.

Confessarius vi Sigilli non potest vti extra confessionem notitia acquisita per illam; & sic non potest Confessarius extra tribunal loqui cum pœnitente de peccatis confessis, cum animo illum adiuuandi, quidquid dicant aliqui; hoc enim pudorem & confusionem inijcit ipsi pœnitenti: per hoc tamen non frangeretur Sigillum confessionis; non enim esset reuelare peccata audita alteri: pœnitens ergo debet interrogare extra confessionem, vel dare licentiam vt loqui possit sacerdos. Ex hac veritate multa colliguntur: Primò, superiorem qui audiuit confessionem sui inferioris, non posse illum ita gubernare, vt alij possint suspicari peccatum illius; imò, vt ipse agnoscat, hoc sibi fieri ratione confessionis, ne illi odiosum reddatur Sacramentum; si tamen nouerit alio modo suum peccatum, potest illud punire, ac si non fuisset confessum. Secundò, qui ex confessione nouit seruum suum esse furem, non debet ex sola scientia confessionis illum dimittere, nec prætexere excusationem vt dimittat. An Confessarius possit denegare suffragium pœnitenti, vt eligatur ad beneficium, quem aliàs nouit probum & per confessionem improbum videt, negant Bonacina, Sanches, Suares Filliucius; alij verò affirmant. Tertiò, Parochus non potest aliquem reijcere à Matrimonio, quem nouit impotentem ex confessione, aut conuictum graui crimine. Quartò,

nullus potest vti scientia ex confessione habita cum reuelatione peccati aut eius periculo, ad tuendum bonum temporale aut spirituale quantumcumque magnum sit. Quintò, ille qui per confessionem nouit Ecclesiam esse pollutam, non potest hoc detegere, vt reconcilietur. Sextò, non potest Confessarius ob peccata confessa vultum asperiorem solito præbere pœnitenti. Septimo denique, qui scit per confessionem pœnitentem admiscuisse venenum vino, potest abstinere à celebratione Missæ, inquiunt omnes Doctores.

CAPVT OCTAVVM.

De Satisfactione.

VNa fieri potest extra Sacramentum, quando scilicet quis cognoscens se commisisse peccatum, aliquas cœnas acceptat: alia fit in Sacramento per opera iniuncta à Confessario, & hæc vocatur Sacramentalis, de qua loquendum est.

QVÆSTIO VNICA.

Quid dicendum sit de Satisfactione?

SAtisfactio, quæ, vt diximus, est pars integrans Pœnitentiæ, describitur, Compensatio pœnæ temporalis debitæ ob iniuriam Deo illatam, consistens in operibus pœnalibus taxatis à Confessario. Illa autem Satisfactio est pars Sacramenti, non quidem essentialis, quia Sacramentum potest esse sine satisfactione exhibita, & confert effectum ante expletam satisfactionē; dicitur tamen pars integrans, quia sine ea non est perfectè integra Pœnitentia, licèt possit esse vera ipsa deficiente, sicut homo est verè homo etiamsi manu careat, licèt non sit integrè homo. Potest tamen dici pars essentialis Pœnitentiæ, quatenus aliqua Satisfactio continetur in actu doloris & confessionis,

CON-

CONCLVSIO.

Confessarius tenetur imponere satisfactionem. Sic Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 8. debet enim facere integrum Sacramentum. Nulla certa regula vel mensura taxata est ab Ecclesia pro Pœnitentia iniungenda; hoc enim relinquitur iudicio confessarij, qui vt medicus debet curare salutem ægroti, & vt iudex, seruare æquitatem; vnde debet attendi grauitas peccati, statusque pœnitentis, seu quantitas contritionis. Aliquando potest non imponi Pœnitentia, vt quando pœnitens est incapax illam efficiendi, vtpote morti proximus, & quando certò constaret confessario pœnitentem integrè satisfecisse pro peccato ante confessionem; quia tamen id rarò constare potest, ideò regulariter iniungenda est Pœnitentia.

Opus satisfactionis iniunctum pœnitenti, debet esse moraliter bonum; debet deinde regulariter esse externum, quia est pars Sacramenti sensibilis; potest tamen esse internum, vt si imponatur propositum vitandi peccatum aliquoties, vel aliquibus diebus, vel ægroto prolatio nominis Iesu in corde, quando illud voce proferre non potest. Non debet esse necessariò opus supererogationis; potest enim iniungi pro pęnitentia ieiunium quadragesimale; regulariter tamen debet esse tale, vt maior sit Pœnitentia. Tandem opus satisfactionis debet esse personale, licèt aliquando confessor possit acceptare opus eliciendum ab alio iusta de causa.

Satisfactio Sacramentalis confert effectum *ex opere operato*, scilicet remissionem alicuius pœnæ temporalis; quoniam enim est pars Sacramenti, debet operari vt Sacramentum; Sacramentum autem confert suum effectum *ex opere operato*: hoc tamen debet intelligi, modò non ponatur obex; quia qui in peccato existens elicit opus iniunctum à confessario, satisfacit quidem præcepto sacerdotis, & reddit Sacramentum integrum, & sic non peccat mortaliter, quod faceret, si prætermitteret illud opus: illud tamen opus non prodest illi ad remissionem pęnæ peccati, licet prosit, ablato impedimento, vt dicunt quamplurimi Doctores: præter remissionem autem

pœnæ quæ per pœnitentiam tollitur, seu per opus Satisfactionis *ex opere operato*, potest tolli alia pœna, quæ respondebit *operi operantis*.

Pœnitens tenetur acceptare Pœnitentiam tolerabilem, acceptamque adimplere, ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 8. vbi potestatem ligandi sacerdotibus concessam intelligit, quantùm ad potestatem obligandi ad satisfactionem. Sic habetur ex cap. *Omnis vtriusque sexus*, vbi præcipitur, vt quisquis fidelis impleat Pœnitentiam à confessario iniunctam. Ratio est, quia quilibet subditus tenetur obtemperare sententiæ sui legitimi iudicis; potest tamen pœnitens rogare confessarium, vt illam mitiget, cui debet annuere confessarius ad reddendum facilius iugum confessionis: imò potest pœnitens ante acceptam absolutionem dicere sacerdoti, quòd si nolint moderare Pœnitentiam, meliùs velit alterum adire Confessarium; non tenetur enim Confessario obedire, nisi in ordine ad absolutionem.

Confessarius ex iusta & rationabili causa Pęnitentiam mutare potest; siue sit data à se, quia sicut eam semel iniunxit, ita mutare potest, cùm nulli faciat iniuriam; siue ab æquali sit iniuncta, quia Confessarius æqualis habet potestatem æqualem; siue etiam à Superiore, modò iniuncta sit propter peccata non reseruata; quia sicut potuisset illa peccata absoluere, etiam posito quòd Superior absoluerit, potest Pœnitentiam commutare ex rationabili causa. Quòd si peccata fuerint reseruata, aliqui dicunt Pœnitentiam posse mutari, aliqui non. Quando autem mutatur Pœnitentia debet pęnitens iterare confessionem maiorum peccatorum, super quæ applicata fuit illa Pœnitentia, supposito quòd eam oblitus fuerit; si verò pœnitens recordetur suæ pœnitentię, poterit mutari sine iteratione peccatorum; tunc enim sufficienter cognoscit statum pœnitentis ad mutandam illius Pœnitentiam.

CAPVT NONVM.

De Indulgentijs.

POenitentia non tollit pœnas peccati totaliter, sed de æternis illas mutat in temporales: remissa ergo culpa per absolutionē, remanet pœna luenda in hoc sæculo, vel in purgatorio; per actiones scilicet pœnales in hoc sæculo, quæ satisfactoriæ sint; & hæc est via ordinaria: qua pœna peccati remittitur, alia est via ordinaria, per indulgentias scilicet, quibus nobis applicantur merita Christi & Sanctorum in satisfactionem pœnarum, quas debemus luere in hoc sæculo, vel in futuro; vnde postquam egimus de Pœnitentia, quæ tollit culpam, & de satisfactione quæ est via ordinaria ad remissionem pœnæ, agendum est de Indulgentijs, quæ sunt via extraordinaria.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sint Indulgentiæ, & in quo consistant?

ALiquando nomen indulgentiæ significat nimiam licentiam agendi impunè contra legem; aliquando significat remissionem criminis: sed vt sumitur in præsenti, significat remissionem pœnæ temporalis debitæ peccato post ipsius absolutionem, quæ totaliter remittitur, si Indulgentia sit plenaria; & partialiter tantùm, si sit limitata.

CONCLVSIO PRIMA.

INdulgentia est relaxatio pœnæ temporalis, debitæ peccatis actualibus, concessa per applicationem thesauri Ecclesiastici. Dicitur primò, *relaxatio pœnæ*; quia per indulgentiam tollitur pœna peccato debita: hoc etiam dicitur, vt innotescat per Indulgentiam peccatum non tolli, nequidem veniale, sed tantùm pœnam. Dicitur secundò, *pœna temporalis*; quia per Indulgentias non remittitur pœna æterna, quoniam debetur peccatis mortalibus nondum deletis, & per Indulgentias non delentur peccata. Dicitur

tertiò, *debita peccato actuali*; non originali: quia remittitur per Baptismum, quo aufertur peccatum & omnis reatus seu pœna peccati. Additur, *per applicationem thesauri Ecclesiastici*; quia sicut in republica seruatur thesaurus seu copia pecuniæ ciuibus distribuendæ iuxta necessitatem, ita in acceptatione Dei conseruatur thesaurus constans ex infinitis meritis Christi & satisfactionibus Sanctorum, cuius dispositionem habet Summus Pontifex; vnde potest illum distribuere secundùm necessitatem Ecclesiæ.

CONCLVSIO SECVNDA.

INdulgētiæ fundātur in potestate, quā habet Ecclesia condonandi pœnas peccatorum, etiam extra Sacramentum; quæ potestas colligitur ex Matth. 16. *Quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis*: hæc autem verba sunt vniuersalissima, vnde vi sua omnem actum soluendi includunt, non solùm à peccatis, sed etiam à peccatorum pœnis, vt confirmat traditio Ecclesiæ & vsus antiquissimus. Illa potestas concedendi Indulgentias habet pro fundamento merita Christi, & satisfactiones Sanctorum; multa enim opera egit Christus, quæ erant superabundantia, quandoquidem per vnum actum infinitos mundos poterat redimere, quodlibet enim opus Christi erat infiniti valoris; vnde quandoquidem multa opera meritoria elicuit Christus, non debuerunt esse inania, sed remanserunt in thesauro Ecclesiæ, hoc est in acceptatione diuina, vt peccatoribus applicarentur. Multi etiam Sancti multa opera satisfactoria præstiterunt, quæ sibi non erant necessaria, & hoc etiam tempore iusti faciunt multa opera quæ sunt supererogationis, & præstant exuperantes satisfactiones quibus non indigent; vnde reponuntur in thesauro Ecclesiæ & nobis conceduntur per Bullas Pontificum, quæ sunt signa externa per quæ voluntas Pontificis nobis applicantis tales satisfactiones, innotescit: Nec propterea dicendum est, quòd nos redimant Sancti, quia redemptio illi tantùm attribuitur, qui liberat à culpa & à pœna æterna.

Obijciunt Hæretici, merita Christi & Sanctorum recepisse sufficiens præmium: Christus, v. g. sui nominis exaltationem recipiendo, & Sancti accipiendo

do gloriam, quæ superat omnia merita: ergo nec Christus nec Sancti habuerunt superabundantia opera in quibus fundetur thesaurus Ecclesiæ. Resp. quòd Christus propter infinitatem suorum meritorum nullum potuerit recipere præmium creatum proportionatum illis; quoad sanctos, bona illorum opera erant simul & meritoria, & satisfactoria: vt erant meritoria non fuerunt superabundantia, quia illis data fuit pro præmio & gloria æterna, ad quam *non sunt condignæ passiones huius temporis*, inquit D. Paulus vt erant verò salisfactoria, illis correspondet remissio pœnæ peccati; & quia elicuerunt plura opera post expiationem suorum peccatorum, talia opera erant superabundantia in satisfactione; & sic remanserunt in thesauro Ecclesiæ: Quis enim putat quòd Ioannes Baptista, qui nullum peccatum mortale vnquam admisit, non præstiterit plura opera satisfactoria superabundantia, quæ inutilia esse non debuerunt? quod à fortiori dicendum est de beata Virgine, quæ semper benè operata est, & nullum quantumuis leue peccatum admisit: Sanctorum ergo satisfactio illis superflua, alijs est necessaria & ipsis applicatur: & in hoc stat aliquo modo Sanctorum communio. Notetur tamen, à satisfactionibus Sanctorum thesaurum Ecclesiæ non esse infinitum, sed à meritis Christi, quæ infinita fuerunt; vnde euacuari non potest. Porrò, ex hoc non est dicendum, quòd satisfactiones Sanctorum sint superfluæ, si satisfactio Christi sit infinita: potest enim ex hoc tantùm inferri quòd non sint necessariæ absolutè; & vt superfluæ non remaneant, respondent aliqui, quòd per Indulgentias applicetur certus & limitatus gradus satisfactionum Christi, qui additur gradus satisfactionum Sanctorum; hoc enim est Christo honorificum, quoniam Sanctorum merita sunt à passione Christi.

QVÆSTIO II.

Quotuplex est Indulgentia, & quomodo Indulgentia ad tempus intelligi debeant?

Diuiditur communiter Indulgentia in personalem, localem & realem. Personalis est illa quam Pontifex ita confert personæ, vt illi quasi

inhæreat; sicut quando Papa dat alicui Indulgentiam, quotiescumque profert ter nomen Iesu & Mariæ. Localis est ea quæ inhæret loco, vt quando datur Indulgentia illis, qui aliquam Ecclesiam visitant. Realis denique est ea quæ inhæret alicui rei; vt quando Pontifex dat Indulgentias ferenti Rosarium, aut Imaginem Crucifixi: istæ autem sunt annexæ rei, & ob hoc dicuntur reales. Præter hanc diuisionem Indulgentiarum est alia, quam afferet

CONCLVSIO PRIMA.

Diuiditur Indulgentia in Plenariam & Temporalem, seu ad tempus aliquod limitatam. Plenaria est ea quæ remittit, non quidem culpam, vt diximus, sed totam pœnam debitam peccatis; & hoc vel absolutè, quando scilicet nulla est restrictio in Bulla; vel in certo genere, vt quando in Bulla datur Indulgentia Plenaria de pœnitentijs iniunctis; pro tunc enim hæc verba denotant Indulgentiam prodesse tantùm ad remittendam pęnam debitam pœnitentijs iniunctis, & non peractis. Indulgentia temporalis est ea, qua tantùm aliqua pars pœnæ debitæ peccato relaxatur; sicut quando dantur Indulgentiæ quadraginta dierum, vel septem, aut centum, aut mille annorum. Aliquando per certas Indulgentias remittitur quarta, vel tertia, vel dimidia pars pœnarum peccatis debitarum; & tunc qui habet plures pœnas luendas, indulgentias lucrando, per accidens maiorem fructum percipit. Aliquando datæ sunt Indulgentiæ duarum, vel trium aut quatuor Catenarum: in primitiua enim Ecclesia iniungebatur aliquando Catena, idest obligatio ieiunandi in pane & aqua quadraginta diebus; qui præcedebant septem annos pœnitentiæ publicæ pro certis peccatis & hæc pœnitentia iniungebatur illis, qui falsa accusatione erant causa mortis alterius. Aliqui distingunt inter plenariam Indulgentiam & Iubilæum; distinctio tamen nulla est, nisi accidentalis, ratione scilicet adiunctorum; in quantùm in Iubilæo conceditur maior potestas, absoluendi nimirum à casibus reseruatis & censuris, & dispensandi super aliqua vota, & aliquando super irregularitatem; sed hoc non est de ratione Indulgentiæ; quia respicit tantùm remissionem

nem, non culpæ, sed pœnæ temporalis, quæ æqualiter condonatur in Indulgentia plenaria, ac in Iubilæo.

CONCLVSIO SECVNDA.

QVando dantur Indulgentiæ, v. g. centum annorum, per hoc intelligi non debet, quòd relaxentur centum anni de pœnis soluendis in purgatorio: sed intelligitur, quòd tot & tantæ pœnæ purgatorij remittantur, quot & quantæ deletæ fuissent per Pœnitentiam centum annorum iniunctam per antiquos canones: olim enim pro grauibus peccatis, v. g. pro adulterio & similibus iniungebantur Pœnitentiæ septem annorum, & pro grauioribus longiores: vnde, illi qui multa millia peccatorum patrauerant, multis annorum millibus Pœnitentiam debuissent agere, si potuissent; istæ autem Pœnitentiæ minuebant pœnas quæ debebantur peccatis in purgatorio; vnde Indulgentiæ mille annorum, v. g. tot relaxabant pœnas purgatorij, quot relaxassent mille anni Pęnitentiæ antiquæ.

QVÆSTIO III.

Quid sit Iubilæus?

ANtequam ipsius explicationem afferamus, notandum est, quod ipsius figura duplex habeatur in veteri Testamento, quarum prima fuit in anno Sabbatico, & secunda in anno Iubilæo.

Annus Sabbaticus in lege Mosaica erat septimus, quo in memoriam diei septimæ, Iudæi non colebant terram, nec metebant; sicut enim Deus sex diebus operatus est, & septimo requieuit; sic iussit Hebræis, Exod. 23. vt sex annis colerent terram & meterent, & septimo cessarent ab omni cultura; quo anno gaudebant pauperes fructibus qui sponte nascebantur; anno verò sexto Deus dabat benedictionem terræ, vt fructus sufficientes ferret pro anno sexto & septimo. Tria fiebant in illo anno. Primò remittebantur debita illis qui erant ex genere Iudæorum, non verò gentilibus, aut peregrinis, nec proselitis; id est, illis qui facti erant Iudæi. Secundò, serui

in libertatem remittebantur, modò essent Hebræi. Tertiò denique legebatur populo Deuteronomium, quod est veluti appendix legis veteris. Porrò, hic annus Sabbaticus non cœpit numerari ab illo tempore, quo Iudæi egressi sunt ex Ægypto, quia ex hoc non cœperunt terram colere, sed ex quo ingressi sunt terram promissionis, & diuisio illis facta fuit à Iosue; tunc enim cœperunt terram colere. Hic autem annus fuit figura nostri Iubilæi, in quo pœnæ debitæ peccatis remittuntur.

Annus Iubilęus, qui incepit sicut annus Sabbaticus, à primo scilicet anno possessionis & culturæ terræ promissionis, erat quinquagesimus. In illo fiebant hæc tria, quorum duo prima erant communia anno Sabbatico: Primò, remittebantur debita: Secundò, serui fiebant liberi: Tertiò, auitæ possessiones redibant ad pristinos dominos, quod non fiebat in anno Sabbatico; vnde quando quis vendebat agrum, eo charius vel vilius vendebant, quo magis vel minus distabat ab anno Iubilæi, & hic annus fuit secunda figura nostri Iubilæi.

CONCLVSIO.

PEr Iubilęum intelligitur Indulgentia plenaria, quæ in amplissima forma conceditur, quia datur potestas confessario approbato absoluendi ab omnibus censuris & casibus reseruati, sicut & commutandi vota quædam: & etiam aliquando dispensandi super irregularitates, iuxta præscriptum Bullarum quæ semper legendæ sunt, quia tantùm valent, quantùm sonant. Licèt annus Iubilæus, qui sanctus dicitur, figuram habuerit in veteri Testamento, vt diximus; non est tamen de iure diuino, sed tantùm Ecclesiastico; instituit enim illum Bonifacius VIII. anno D. 1300. & simul ordinauit vt centesimo quolibet anno renouaretur. Clemens VI. ipsum anticipauit; instituit enim illum anno 1350. & iussit vt renouaretur quolibet anno quinquagesimo. Tandem Sixtus IV. illum reduxit ad annum vigesimum quintum: hoc tamen non impedit, quin in necessitatibus Ecclesiæ sæpius Iubilæa concedantur.

Annus Iubilæi incipit in vigilia Natiuitatis Domini, & durat vsque ad sequentem vigiliam Nati-

uitatis Domini: quod intelligitur de vrbe Roma; in regnis enim & prouincijs incipit tantùm cùm Bullæ Pontificum ab Ordinarijs receptæ & publicatæ sunt, Incipit, inquam Romæ immediatè ante vesperas, qua hora aperiuntur valuæ sancti Petri, & desinit anno sequenti eodem die, finitis vesperis;& pro tunc ipsæ valuæ clauduntur. Quando in Bulla Iubilæi datur facultas absoluendi à casibus reseruatis in Bulla Cœnæ Domini, potest absolui de Hæresi, quicquid aliqui sentiant, fundati super enormitatem huius casus; sic enim responsum fuit in Pœnitentiaria anno Domini 1617. occasione Iubilæi à Paulo V. concessi; quod tamen de hæresi occulta intelligitur. Quoad actiones faciendas vt quis lucretur Iubilæum, præscribuntur à Bulla. Quoad Confessarium, potest tempore Iubilæi eligi quilibet approbatus ab Ordinario; vnde regularis, qui habet tantùm approbationem sui Superioris, potest quidem absoluere regularem, sed non sæcularem; quia non est approbatus ab Ordinario ipsius sæcularis.

QVÆSTIO IV.

Quis possit Indulgentias concedere?

NEminem latet, multos esse superiores dignitate Ecclesiastica pollentes, quorum omnium caput est supremus Pontifex, cui succedunt Archiepiscopi, Episcopi, Superiores ordinum, maiores scilicet, qui super subditos dignitatem quasi Episcopalem habent. De his omnibus procedit quæstio, sicut & de Concilio, de quo quæritur, an possit Indulgentias concedere.

CONCLVSIO.

SOlus Summus Pontifex potest primariò & iure diuino Indulgentias concedere: quia facultas distribuendi bona publica, per se competit principi supremo reipublicæ, & proinde Summo Pontifici, vniuersalis Ecclesiæ rectori, cui soli dictum est, *Pasce oues meas*; & ideò est fons omnis iurisdictionis: Episcopus autem habet hanc potestatem, sed hoc est à Summo Pontifice; vnde sicut Summus Pontifex limitat

po-

potestatem Episcoporum circa absolutionem (multos enim casus sibi reseruat Papa, de quibus non possunt absoluere Episcopi) sic etiam illam limitat quoad indulgentias; vnde Episcopi possunt tantùm concedere Indugentias vnius anni in dedicatione solùm Ecclesiæ, & in alijs occasionibus possunt tantùm concedere Indulgentias quadraginta dierum. Quòd si concedant aliquando in sua visitatione Indulgentias plenarias, hoc est ex concessione Summi Pontificis, cuius Bullam obtinere tenentur. Potestas illa Episcoporũ circa Indulgentias vocatur quidem ordinaria, quia sequitur illorum munus, & eorum dignitatis annexa est, authoritate summi Pontificis. Idẽ dicẽdum est de Archiepiscopis, qui tamen in hoc superant Episcopos, quòd possint per totum suum Archiepiscopatum Indulgentias tales concedere, & etiam in Episcopatibus suorum suffraganeorum, vt habetur capite *à nostro*, de pœnitentijs & remissionibus, quod intelligitur in suis visitationibus. Si Episcopi darent Indulgentias excedentes quadraginta dies, non essent inualidæ simpliciter, sed tantùm quoad excessum. Tum Archiepiscopi, tùm Episcopi possunt Indulgentias conferre, modò sint electi & confirmati, etiamsi non sint consecrati; quia indulgentiæ emanant ab exteriori iurisdictione, quæ non requirit consecrationem: sic Summus Pontifex electus, & non consecratus potest Indulgentias concedere. Si Episcopus sit excommunicatus denuntiatus, concedere non valet Indulgentias, quia caret actu iurisdictionis. Si in peccato mortali existat, dum illas concedit, non peccat mortaliter, quia non exercet actum Ordinis, sed iurisdictionis. Potest Episcopus delegare suam potentiam concedendi Indulgentias clerico, non laico; iure enim humano ab Ecclesiasticis remouetur; potest tamen Summus Pontifex de absoluta authoritate. Tandem Episcopus potest tantùm dare Indulgentias suis Diœcesanis, quibus participare possunt etiam regulares exempti, se submittendo in hoc Episcopis; exemptio enim regularium non debet cedere in illorum damnum.

Quoad Concilium generale, si sit Acephalum, hoc est sine capite, non potest concedere Indulgentias & sic mortuo Pontifice, Concilium non potest amplius plenarias concedere, quia nõ reperitur, quod hæc potestas

testas sit concessa Ecclesiæ, sed Petro, cui dictum est, *Pasce oues meas*. Quod si Concilium vniatur capiti per se, vel per legatos; tunc potest concedere Indulgentias in tota Ecclesia; suis enim legatis suam potentiam delegauit Pontifex. Quoad Cardinales, Patriarchas & Primates, non habent potestatem concedendi Indulgentias de iure communi, nisi in quantùm sunt Archiepiscopi, vel Episcopi: vel nisi illis detur talis potestas ex priuilegio, commissione, aut consuetudine. Quoad Prælatos regulares potestatem quasi Episcopalem habentes, vt sunt Generales Ordinũ & Prouinciales, Rodericus dicit eos habere ordinariam potestatem Indulgentias concedendi, qua tamen non vtuntur per desuetudinem: possunt tamen authoritate Apostolica ipsas concedere; Leo enim decimus concessit Ministris Prouincialibus de Obseruantia, vt possint concedere suis subditis plenariam Indulgentiam in sua visitatione. Sic Alexander IV. quadraginta dies Indulgentiæ concessit audientibus sermones Fratrum Minorum.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quænam requirantur, vt quis possit Indulgentias consequi?

Constat quidem, quod ex parte concedentis requiratur iusta & legitima causa, vt validè indulgentias possit concedere; quæ quidem iusta causa est honor Dei, Ecclesiæ vtilitas, bonum commune, vel priuatum: Pontifex enim non est dominus meritorum & satisfactionum Christi, sed tantùm dispensator, qui thesaurum sibi commissum debet distribuere secundùm intentionem Christi. Intentio autem Christi & Sanctorum est, vt Ecclesiæ thesaurus non dispensetur, nisi ob honorem Dei & Ecclesiæ vtilitatem: ideò qui sine iusta causa hunc thesaurum dispensat, quod est potiùs dissipare, nedum peccat mortaliter, sed inualida est concessio. Requiruntur etiam conditiones multæ ex parte illius, qui indulgentias lucrari peroptat. Debet primò esse viator, quia concessio Indulgentiæ est actus iurisdictionis, qui non potest exerceri nisi in viatores. Debet etiam esse fidelis & baptizatus; infideles enim non sunt

mem-

membra Ecclesiæ, & sic ipsius influentiam recipere non valent, sicut nec hæretici, aut apostatæ à fide, qui sunt membra præscissa; imò excommunicati etiam fideles & contriti Indulgentias consequi non possunt, quia afficiuntur pœnis excommunicationis, quarum vna est, priuari communibus Ecclesiæ bonis; sunt aliæ denique, quas mox sumus explicaturi.

CONCLVSIO.

AD recipiendas Indulgentias requiritur status gratiæ & adimpletio operum iniunctorum in in Bulla concessionis. Ratio primi est; quia non potest remitti pœna, non remissa culpa; vt ergo quis relaxationem pœnæ debitæ peccato obtineat per Indulgentiam, debet habere peccata iam remissa; an autem lucraturus Indulgentias debeat esse in gratia per confessionem, vel an sola contritio sufficiat; distinguendum est, & dicendum, quòd si non exprimatur confessio facienda in Bulla, vt quando simpliciter dicitur, qui hoc vel illud fecerit, tales Indulgentias consequetur, pro tunc non est facienda confessio, qui ia existens in gratia est capax Indulgentiarum, nec superior confessionem exigit: si verò Bulla exprimat confessionem esse faciendam, vt quando dicitur, qui post confessionem & communionem tali opus elicuerit, tali gaudebit Indulgentia, non sufficit pro tunc contritio, sed confessio vltra facienda est, saltem si quis sit conscius peccati mortalis; si nullum enim tale peccatum commisit ab vltima confessione, censetur habitualiter confessus, qui perseuerat in antecedenti confessione, & non indiget confessione peccati venialis; sicut enim Ecclesia extra Indulgentias confessionem venialium non exigit, sic nec in Indulgentijs; quia tamen aliqui contrarium sentiunt, in praxi consulerem confessionem.

Ratio secundæ partis est, quia superior concedit solùm Indulgentias sub conditione operum iniunctorum in Bulla: ergo ipsa facienda sunt; vnde adolescens qui nondum vigesimum primum annum attigit, non minus tenetur ieiunare si præscribatur ieiunium. Qui etiam prætermittit aliquod opus iniunctum, etiam ex impotentia vel ex iusto impedi-

mento, Indulgentias non lucratur, nisi commutatio talis operis in aliud exprimatur, quia Indulgentiæ, non sunt absolutè ad salutem necessariæ. Quando exprimitur eleemosyna facienda, magna vel parua, sufficit, modò in Bulla non exprimatur, pro cuiuscumque facultate; Nauarrus tamen putat debere esse diuersam pro diuersitate personarum. Qui dat pecuniam seruo, vt impendat eleemosynam, quam non largitur seruus, non lucratur Indulgentiam, contra Emmanuelem; non enim præstat opus præscriptum. Qui prætermittit opus tantùm leue, vt qui in Rosario dicendo omitteret vnum Aue Maria, lucratur Indulgentias, quia hæc materia est leuis respectu operis iniuncti: si tamen esset leuis in se, & non respectu operis iniuncti, qui prætermitteret illā, Indulgentias non lucraretur; vnde si daretur Indulgentia dicenti vnum Pater cum Aue Maria, qui omitteret Aue Maria, non haberet Indulgentiæ fructum; licèt enim illi materia esset leuis in se, esset tamen grauis respectu operis iniuncti.

Qui elicit opera iniuncta ad percipiendam Indulgentiam, non tenetur esse in gratia toto tempore quo præstat illa opera; sed sufficit, vt in gratia existat, dum facit vltimum opus, quo posito conceditur Indulgentia. Quando ergo tempore Iubilæi præscribitur ieiunium & communio; qui ieiunabit in peccato mortali, modo communicet in gratia, Indulgentiam consequitur; illud enim opus non requiritur vt meritorium, nec vt satisfactorium, nec vt applicans Indulgentias, sed est tantùm vt conditio, qua posita, Summus Pontifex Indulgentias applicat. An autem quis lucretur Indulgentias quando omnia opera iniuncta fecit in peccato mortali, & remouet posteà impedimentum per pœnitentiam: Respondent affirmatiuè Syluester, Paludanus & Henriques; communiter tamen negant alij, quia hoc non sonat ex Bulla.

Obijc. nos malè dixisse, quod soli viatores possint Indulgentias lucrari, quandoquidem Indulgentiæ possunt applicari animabus existentibus in purgatorio, quæ non sunt amplius viatrices, quoniam nec mereri, nec demereri possunt. Resp. reuera posse applicari Indulgentias defunctis, est enim communis mens Doctorum & traditio Ecclesiæ, quæ ad

admittit communionem suffragiorum inter Ecclesiã militantem & patientem, ità quod nostra bona opera pro illis animabus possint offerri: hoc tamen debet expressè specificari in Bulla; si enim Indulgentiæ cõcedantur tantùm pro fidelibus, non comprehenduntur sub hoc termino defuncti; sed debet exprimi in Bulla pro fidelibus viuis & defunctis, & pro tunc quilibet potest pro defuncto lucrari Indulgentiam, cui tantùm proderit, quantùm prodesset illi, qui opera iniuncta exercet pro defuncto. Respondendum ergo est, hoc supposito, ad obiectionem: Indulgentiæ applicari possunt defunctis: per modum suffragij, concedo: per modum iudicij, seu absolutionis & authoritatis, nego. Applicare autem Indulgentiam per modum iudicij, est immediatè remittere pœnam alicui, tanquam Dei minister & iudex illius cui pœna remittitur; cum autem Summus Pontifex non sit iudex animarum Purgatorij, non potest concedere Indulgentias pro illis per modum iudicij. Applicare verò Indulgentias per modum suffragij, est offerre Deo pro anima alicuius defuncti pretium æquale pœnis ipsis debitis, vt ipsemet Deus illas remittat & relaxet; sic qui applicat Iubilæum alicui defuncto per modum suffragij, offert ipsi Deo merita Christi & satisfactiones Sanctorum, quæ dispensantur à Summo Pontifice in illo Iubilæo, vt tali animæ prosint.

Quando in Iubilæo conceduntur Indulgentiæ pro viuis & defunctis, debent opera iniuncta in Bulla bis præstari, semel pro viuo, & semel pro defuncto; potest tamen viuus concedere ius suum defuncto, & non pro se lucrari. Solus Summus Pontifex concedere potest Indulgentias pro defunctis; ad viuos enim limitatur potestas Episcoporum à Summo Pontifice. Porrò, hæc est differentia inter Indulgentiam pro se accipiendam, vel pro defuncto; quod si aliquis illam velit lucrari pro se, non valeat, nisi ille sit in gratia qui eam consequi desiderat; accepta autem pro defuncto, valida est, etiamsi eliciens opera non sit in gratia: ille enim non satisfacit, sed tantùm præstat opus externum, quo posito Summus pontifex applicat defuncto Indulgentiam per modum suffragij, quatenus offert Deo satisfactiones Christi & Sanctorum, quas dignetur acceptare in solutionem pœnarum soluendarum à defuncto; vnde dicunt

Do-

Doctores, Indulgentiam habere valorem *ex opere operato*, & non dependere à sanctitate illius, qui illam lucratur pro defunctis; & sic Filliucius, Nauarrus, Suares, Corduba, Henriques, & alij citati à Bonacina, qui est eiusdem mentis.

CAPVT DECIMVM.

De Extrema-Vnctione.

POenitentiam quæ in remedium peccati mortalis instituta est, proximè sequitur Extrema-Vnctio, tùm in remedium peccati venialis, tùm ad tollendas reliquias peccati, vt dicemus loquendo de eius effectibus. Omnia autem quæ dicturi sumus de Extrema-Vnctione proponentur & soluentur in eadem quæstione.

QVÆSTIO VNICA.

Quid sit Extrema-Vnctio? An sit Sacramentum, à quo instituta? Quæ sit materia, forma, minister, subiectum & fructus eius?

NOn sumus locuturi de illa Vnctione, qua baptizatus chrismate vngitur in vertice, nec de ea qua Catechumeni oleo benedicto vngebantur in pectore & scapulis, nec de illa qua vnguntur Confirmati in fronte, nec de illa qua Episcopi vnguntur in capite & manibus, & Sacerdotes in manibus tantùm; non agimus etiam de vnctione qua vnguntur reges, sicut nec de ea qua templum, altare & calix vnguntur; sed de illa qua vnguntur infirmi periclitantes de vita, quæ vocatur extrema. Ex his patet septem esse vnctiones in Ecclesia.

CONCLVSIO PRIMA.

EXtrema-Vnctio *est Sacramentum nouæ legis consistens in Vnctione corporis ægroti periclitantis, facta ex oleo consecrato in partibus corporis, vbi præcipuè vigent sensus, sub præscripta verborum forma, ad salutem mentis & corporis ægroti ordinatum.* Hæc omnia & ex se patent, & patebunt ex sequentibus.

CON-

CONCLVSIO SECVNDA.

EXtrema-vnctio est verè & propriè Sacramentum; quia habet tres conditiones ad Sacramentum requisitas, quæ sunt signum externum, promissio gratiæ & institutio Christi. Primò enim extrema-vnctio est signum externum, quoniam vnctio quæ fit super infirmum, externa est. Secundò, habet promissionem gratiæ, vt patet ex Iacobi 5. *Infirmatur quis vestrum? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo. & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.* In his vltimis verbis, vbi per extremam-vnctionem promittitur remissio peccati, promittitur etiam collatio gratiæ, quia peccatum non remittitur, nisi per gratiam. Tertiò denique, hoc Sacramentum est institutum à Christo, vt mox dicetur.

CONCLVSIO TERTIA.

EXtrema vnctio non est instituta ab Apostolis, sed à Christo; Apostoli enim non potuerunt promittere infallibiliter remissionem peccati, nec infusionem gratiæ; quia hæc non sunt in eorum potestate: ergo, cum Iacobus præcitatus promiserit remissionem peccati per Extremam Vnctionem, signum est quòd eam Christus instituerit, cui pertinet, ratione potestatis excellentiæ, quam habet, gratiam conferre & signa externa instituere, quibus gratia conferatur. Quando autem fuerit institutum hoc Sacramentum, Euangelistæ solliciti tantùm memorare quę ad salutem sunt necessaria, huius Sacramenti non meminerunt; probabile tamen est, inquiunt Doctores, fuisse institutum in nocte cœnæ, quoad designationem materiæ, formæ & ritus in eo seruandi; quoad potestatem verò illum ministrandi, datam fuisse post resurrectionem Ioannis 20. quando potestatem absoluendi Apostoli receperunt; ad quam absolutionem pertinet hoc Sacramentum, cùm sit ad deletionem peccati venialis institutum.

CON-

CONCLVSIO QVARTA.

Materia remota huius Sacramenti, est oleum oliuarum benedictum ab Episcopo; proxima verò est vnctio. Quod debeat assumi oleum pro materia, patet ex Iacobo; *vngentes oleo*; quòd debeat esse oliuarum, constat; quia oleum simpliciter dictum est oleum oliuarum: quod debeat esse benedictum ab Episcopo, habetur ex Conc. Floren. & Trid. sess. 10. cuius ratio est, quia materia huius Sacramenti non fuit sanctificata vsu Christi. Quod vnctio sit materia proxima; liquet, quia per eam applicatur oleum: illa autem vnctio fit in modum crucis, ex consuetudine tantùm, non ex necessitate, vt fit in Confirmatione, vbi vngitur homo, tanquam Christi miles, qui ducis, nempe crucis, signum portare debet; hic autem vngitur per modum medicinæ, vt salutem recipiat. Illæ vnctiones septem communiter enumerantur, scilicet oculorum, aurium, narium, oris, manuum, pedum & lumborum; duæ tamen vltimæ non sunt de necessitate Sacramenti; imò vnctio lumborum omittitur in fœminis, aliæ verò sunt ita necessariæ, vt si vnus sensus non vngatur, Sacramentum sit inualidum, ex D. Thoma; quia Sacramentum hoc ordinatum est ad tollendas sordes & reliquias peccati, cuius radix est in quinque sensibus. Quod si quis careat aliquo membro, pars propinquior vngenda est.

CONCLVSIO QVINTA.

Forma huius Sacramenti consistit in his verbis, *Per istam sanctam vnctionem, & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, auditum, gustum, tactum & olfactum*: vel *per incessum & per ardorem libidinis*, quando vnguntur pedes & lumbi. Inuocatio Trinitatis est tantùm ex vsu Ecclesiæ, non ex necessitate Sacramenti; hoc enim Sacramentum non est professio fidei, sicut Baptismus. Quando ponitur in forma, *Per suam misericordiam*, illa verba non sunt de necessitate Sacramenti; non possunt tamen omitti sine peccato. Dum periculum mortis imminet, sacerdos vngendo

do omnes sensus, potest tantùm proferre vnam formam, dicendo, *Parcat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum, gustum, &c.* Porrò, hæc forma est deprecatoria, non iudicatiua; vt sunt istæ, *Ego te absoluo, ego te baptizo*; vnde sacerdos debet dicere, *indulgeat tibi Deus*; non verò, indulgeo; non quod hoc Sacramentum habeat suam efficaciam ex vi orationis presbyteri, vt est opus operans; habet enim ex vi promissionis Christi, quæ est infallibilis; sed quia hoc instituit Christus sub verbis deprecatorijs, vt patet ex Iacobi 5. *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum.*

CONCLVSIO SEXTA.

MInister huius Sacramenti est Sacerdos, Sic Concil. Tridentin. vnde Iacobi 5. *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*; nomine autem Presbyteri intelligitur Sacerdos; si administraret ergo Diaconus vel Subdiaconus, Sacramentum esset inualidum, etiam de licentia Papæ, hoc enim est de iure diuino. Si laici dicuntur vnxisse; hoc fuit vnctione facta ex deuotione, non Sacramentali. Omnis autem Sacerdos vngere potest, siue sit excommunicatus, siue degradatus, aut nullam habens iurisdictionem; hoc enim Sacramentum non datur per modum iudicij, vt Pœnitentia; peccarent tamen isti, si administrarent extra necessitatem. Debet tantùm esse vnus Minister; & sic, si dicat Iacobus, *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*; idest, vnum ex Presbyteris; potest tamen in necessitate vnus facere vnam vnctionem & alius aliam; modò ille qui vngit, proferat formam tali vnctioni respondentem.

CONCLVSIO SEPTIMA.

VT quis possit recipere hoc Sacramentum, debet esse baptizatus; Baptismus enim est ianua Sacramentorum. Debet secundò habere vel habuisse vsum rationis; qui enim non habuerunt, non deliquerunt; illis autem, qui antequam reciderent in phrenesim hoc Sacramentum desiderauerunt, potest dari, etiamsi tempore phrenesis contradicant; modò non speretur conualescentia, aut non fuerint in

peccato

peccato notorio ante phrenesim. Debet tertiò esse grauiter infirmus; ista enim vnctio vocatur extrema: non debet ergo dari non infirmis, licèt sint in periculo mortis, vt sunt conscendentes mare, pugnam aggredientes, damnati ad mortem, mulieres in partu; tales enim non sunt ægroti, & est institutum pro ægrotis; dicit enim Iacobus, *Infirmatur quis vestrum*: quia tamen senectus est morbi species, potest dari confectis senio. Debet quartò non esse conscius peccati mortalis; quia Sacramentum hoc, est Sacramentum viuorum, quod datur illis tantùm qui sunt in gratia. Quintò non debet esse excommunicatus.

CONCLVSIO VLTIMA.

Extrema-Vnctio habet pro effectibus: Primò, augmentum gratiæ habitualis; hoc enim commune est omnibus Sacramentis. Secundò, remissionem venialium, ex Iacobi 5. *Si in peccatis fuerit, remittuntur ei*: non remittuntur autem peccata mortalia; hoc enim spectat ad Pœnitentiam: ergo remittuntur venialia. Sic Concil. Trid. sess. 14. cap. 2. Non remittit autem peccata venialia immediatè, sed mediatè; in quantùm per Extremam-Vnctionem dantur gratiæ actuales, per quas elicitur actus contritionis, vel dilectionis Dei, quibus actibus delentur per se peccata venialia. Tertiò, tollit reliquias peccati, id-est peccata mortalia, vel venialia, quæ post alia Sacramenta relinquuntur: vel quia fiunt post illa, & non aduertuntur; vel quia non sunt absoluta per alia Sacramenta indebitè suscepta. Quartò denique, conducit aliquando ad salutem corporis, cùm expedit animæ, aut prouidentiæ D. iustum videtur; habetur enim Iacobi 5. *Oratio fidei saluabit infirmum*. Quoad tempus, quo hi effectus conferuntur, alij tenent conferri in prima vnctione, alij partialiter in qualibet; sed melius alij, quando perficitur quinta vnctio cum sua forma: quia est vltima essentialis, quæ impendit hos effectus virtute omnium præcedentium; proprium enim est Sacramentorum consistentium in vsu, vt producant gratiam eo instanti quo perficiuntur. Quod si Eucharistia producat effectum in sumptione corporis, licèt Sacerdos non sumeret

meret sanguinem, hoc est, quia verum est Sacramentum, etiamsi non sumatur sanguis; non sic autem de vnica vnctione; aliæ enim sunt essentiales. Non tamen dantur omnes gratiæ actuales in vnctione vltima; aliquæ enim reseruantur prout videtur Deo expedire, v.g. pro articulo mortis, vbi dantur ad confortandam animam ægroti contra difficultates in illo tempore occurrentes.

CAPVT VNDECIMVM.

De Ordine.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Ordo, & quando fuerit institutus?

NOn sumitur hic Ordo pro respectu inter res aliquas, quarum vna est prior alia, vel natura, vt causa effectu; vel tempore, vt arbor fructu, vel loco, vt cœlum igne; vel dignitate, vt ordo iudicis ordine ciuium. Non sumitur etiam hic Ordo pro varia Religione, quarum vna vocatur Ordo sancti Benedicti, alia sancti Dominici, vel sancti Francisci; sed in nostro proposito sumitur pro signo seu cæremonia externa, qua confertur homini dignitas & officium in Ecclesia Christi.

CONCLVSIO PRIMA.

ORdo est Sacramentum, quo traditur spiritualis potestas conficiendi Eucharistiam, vel ministrandi in ordine ad illam, adhibitis quibusdam rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma. Dicitur primò, *Sacramentum*, & est reuera, vt videbimus in sequentibus. Dicitur secundò, *quo traditur potestas spiritualis*; verba enim formæ sunt hæc, vel similia, *Accipe potestatem*. Tertiò dicitur, *circa Eucharistiam*, vel *in ordine ad illam*; Sacerdotium enim ordinatur immediatè ad Eucharistiam, & alij inferiores Ordines ministrant circa illam; alij remotè, vt Minores Ordines; alij proximè, vt Ordines sacri: Episcopatus etiam ordinatur ad Eucharistiam; Episcoporum enim officium est, vt consecrent Sacerdotes

dotes qui conficiunt Euchariſtiam. Tandem adiungitur, *adhibitis quibuſdam rebus*, *tanquam materia*; quia res porrectæ ſunt materia Sacramenti huius; *& verbis*, *tanquam forma*, verba enim Epiſcopi faciunt formam cuiuslibet Ordinis. Quare autem res ſint materia, & verba ſint forma, in promptu reſpondetur; quia ſicut materia præſupponitur ad formam, ſic etiam res præſupponuntur ad verba, tanquam ſignificatum ad ſignificans; verba enim ſignificant actionem quam facit Epiſcopus, & rem quam porrigit.

CONCLVSIO SECVNDA.

ORdinatio fuit inſtituta in vltima cœna; quando Chriſtus dixit Apoſtolis, *Hoc facite in meam commemorationem*. Sic Conc. Trident. ſeſſ. 22. c. 1. & can. 1. Sic etiam D. Thomas, & alij explicantes hoc modo hęc verba Chriſti, *hoc facite*; id eſt, quemadmodum ego conſecro Euchariſtiam, & illam offero, & vos conſecro Sacerdotes & Epiſcopos, ita vos accipite poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam, & illam offerendi in ſacrificium, ſacerdoteſque inſtituendi & Epiſcopos. Ratio probabilitatis eſt, quia conſtat Chriſtum inſtituiſſe Sacramenta, hoc enim Eccleſia non poteſt; non apparet autem commodior locus inſtitutionis Ordinis, quàm in vltima cœna, cùm ipſam Euchariſtiam inſtituit & dedit poteſtatem illam conſecrandi. Contulit autem Chriſtus per excellentiæ poteſtatem omnes Ordines ſimul Apoſtolis: nam ſub principali quod eſt Sacerdotium, omnes comprehenduntur; quia participant aliquam poteſtatem circa corpus Chriſti, & conferendo tales Ordines, dedit etiam poteſtatem Apoſtolis illos conferendi.

QVÆSTIO II.

Quot ſint Ordines, & qui ſint Maiores vel Minores.

IN veteri Teſtamento, vbi Synagoga erat noſtræ Eccleſiæ typus, tres erant Miniſtri templo inſeruientes, ſcilicet Leuitæ, Sacerdotes & Pontifex:

Leuitæ erant ex tribu Leui, sicut Sacerdotes & Pontifex; licèt tamen ex hac tribu omnes dicerentur Leuitæ, non tamen omnes erant Leuitæ propriè, seu inseruientes altari, nisi certo ritu consecrati fuissent. Leuitę Sacerdotibus ministrabant in sacrificijs, Sacerdotes verò offerebant victimas super altare holocausti, subministrabant ligna, vt nutriretur ignis perpetuus, vespere & manè adolebant incensum super altare Thymiamatis (erant enim duo altaria, vnum æreum, quod erat altare holocausti, in quo victimæ offerebantur; aliud aureum, nempe altare Thymiamatis, in quo incendebantur aromata) concinnabant lucernas quæ erant iuxta altare, affuso oleo oliuarum; singulis Sabbatis panes duodecim calidos ponebant super mensam propositionis, amouebantque veteres, quos manducabant posteà, nec dabant profanis, immolabant vaccam rufam extra castra, adiurabant mulieres in casu zelotypiæ, discernebant inter lepram & lepram, mundabant leprosos & menstruatas, & seminifluos, legemque Dei scire & interpretari tenebatur. Quoad Pontificem, præter hæc omnia officia quæ agere poterat, quatuor insuper faciebat; Primò, consecrabat Leuitas & Sacerdotes; secundò, in controuersijs legalibus agebat supremum iudicem & vltimam pronuntiabat sententiam, cui omnes sub pœna mortis parere tenebantur; tertiò, in rebus magni momenti Deum consulebat, & ab eo accipiebat responsum; quartò denique, in solemni die expiationis seu propitiationis introibat Sanctuarium & publicam expiationem instituebat totius populi à peccatis (legalibus scilicet) Vt autem hæc omnia pateant, multa consideranda sunt, quæ & rarissima & cognitu necessaria videntur, vt sacra Scriptura, præsertim veteris Testamenti innotescat; vnde;

Notandum est primò, quòd in lege Mosaica Deus ex omnibus tribubus ad sui cultum tribum Leuiticam sibi destinauerat, & ex hac tribu assumebantur Leuitæ propriè dicti, Sacerdotes & Pontifex; summum tamen sacerdotium secundùm legem ordinariam erat in sola familia Aaron, qui fuit primus summus sacerdos, iure successionis; licèt enim ante Aaron Moises fuerit Pontifex, hoc habuit via extraordinaria, diuina scilicet ordinatione; vnde filij eius non suc-

successerunt in pontificatu, bene autem filij Aaronis; Aaron, inquam, fuit primus Pontifex, cui succedebant posteri; imminenti enim morte Moisis, iussit illi Dominus, vt assumeret Aaron in Pontificem & quatuor eius filios, Nadab, Abiud, Eleazar & Ithamar, quos reuerà vnxit Moises. Posteà, duo primi occisi sunt à Deo igne cœlesti eo quod ignem alienum obtulissent; & cùm non haberent liberos, Eleazar successit patri, Eleazaro filius, & sic deinceps. Quia Leuitæ non habuerunt partem in terra promissionis, habuerunt quadraginta & octo vrbes cum agris suburbanis ad iumentorum pastum. Illarum vrbium sex erant refugio pro solo homicidio inuoluntario, tres ex vna parte Ioardanis & tres ex altera. Æqualis erant distantiæ, & omnes in montibus, vt facilius videri possent. Præter has quadraginta & octo vrbes, Deus voluit vt Leuitæ alerentur aliarum tribuum decimis (sub nomine autem Leuitarum comprehendebantur etiam Sacerdotes & Pontifex) Deinde Sacerdotes & Pontifex, non verò alij Leuitæ, habebat primitias, quæ ter in anno soluebantur; in Paschate scilicet de nouis spicis, in Pentecoste de nouis panibus, & in festo Tabernaculorum, quæ erat decima quinta mensis Septembris, de nouis fructibus. Insuper habebant primogenita tum hominum tum animalium, quæ si essent immunda, redimebantur quinque siclis; si essent munda, offerebantur. Tandem habebant oblationes, quilibet enim sponte aliquid offerebat in templo.

Notandum est secundò, vt pateant ea quæ diximus de officio Sacerdotum, quod in Scriptura fiat mentio Tabernaculi & Templi; quæ licèt ad idem officium fuerint destinata; distinguebantur tamen in hoc, quod Tabernaculum factum à Moise iussu Dei, erat portatile & per partes dissoluebatur, quando mouebantur castra; Templum verò Salomonis erat fixum, quia vsque ad Salomonem fuerunt Hebræi in perpetuo bello; quadraginta enim annis errauerunt in deserto, & posteà cum vicinis in Palæstina semper pugnauerunt, vnde ne profanetur templum à gentilibus, si victi fuissent, acceperunt tantùm tabernaculum, quod erat portatile; quando verò in pace fuerunt omnia tempore Salomonis, habuerunt templum fixum. Tabernaculum fuit longum triginta

L 2 cu-

cubitis, altum verò, & latum decem, ex quacunque parte constructum ex tabulis lignorum Sethim inauratis; ex parte tamen orientali, nullæ erant tabulæ, quia hac ingrediebantur sacerdotes; sed illarum loco erant quinque columnæ inauratæ, quæ velo tegebantur, quo eleuato, ingrediebantur sacerdotes. Tabernaculi coopertura erat tam superius, quam ad latera, ex cortinis factis ex cocco, purpura, hyacinto & bysso, & insuper erant coopertura aliæ contra pluuiam. Extra Tabernaculum erat atrium, sicut cæmeterium, clausum sexaginta columnis aureis, & erat quasi Templum laicorum. In hoc atrio, prope Tabernaculum erat altare holocausti; & inter altare holocausti & tabernaculum erat labrum æneum seu mare æneum; idest, quoddam vas denominatum mare ob magnitudinem, in quo Pontifex & Sacerdotes lauabant pedes & manus, quando ingrediebantur tabernaculum. Tabernaculum diuidebatur in duas partes, vna dicebatur Sanctum, in qua erant candelabrum, mensa panum propositionis & altare Thymiamatis; alia dicebatur Sanctum Sanctorum, vbi erat Arca fœderis cum propitiatorio: in Sanctum ingrediebantur quotidie sacerdotes; tum vt adolerent Thymiamata, tum vt vespere accenderent lucernas & manè extinguerent; sed in Sanctum Sanctorum solus Pontifex ingrediebatur semel in anno, nempe in festo Expiationis, de qua inferius.

Templum, quod erat multo maius, diuidebatur in duas partes, sicut Tabernaculum; scilicet in Sanctum & Sanctorum Sanctorum: inter vtrumque erat velum lapideum, quod scissum est in morte Christi. Templum habebat duo atria, vnum pro sacerdotibus non sacrificantibus, aliud pro laicis. In Santo Sanctorum erat arca, in qua inclusæ fuerunt duæ tabulæ legis, quas à Deo recepit Moises, posteà circa tempus captiuitatis Babylonicæ Ieremias apposuit in ea vrnam auream in qua erat manna, & virga Aaronis. Illa arca vocabatur Arca Testamenti, quia legem includebat, quæ erat veluti Testamentum Dei, quod volebat impleri; aliquando vocabatur Arca fœderis, quia lex erat signum fœderis inter Deum & Israelitas. Illa arca præcedebat castra Iudæorum, quando mouebantur; illam ordinariè ferebant Leuitæ, extraordinariè Sacerdotes, vt in transitu Iordanis, & nun-

nunquàm Laici; vnde Oza manu volens erigere illam, quia cadere videbatur, punitus est. Arca fuit primò in Tabernaculo, secundò in Templo, posteà imminēte captiuitate Babylonica, Ieremias eam præuidens, ex instinctu Dei antequam vastaretur templum, portauit arcam & altare Thymiamatis ope Angelorum in montem Nebo, quam ibi occultauit in quadam spelunca, vbi occulta erit, inquit Epiphanius, vsque in diem iudicij, quo manifestabitur ad confusionem Iudæorum. Super arcam erat propitiatorium, quod erat veluti eius coopertura, ex auro factum; & super illud erant duo Cherubim ex puro auro, qui expansis alis, tegebant ipsum, & super illos sedebat Deus & loquens cum Moise propitiabatur populo, vt habetur Exodi 25. & Num.7. In illa parte templi, quæ vocabatur Sanctum, erant tria instrumenta, nempe candelabrum, mensa propositionis, & altare Thymiamatis. Candelabrum, quod præfuit in tabernaculo, erat ex auro mundissimo; ex eius hastili septem rami procedebant, & tam in hastili quam in ramis æqualiter assurgentibus, erant lucernæ quæ illuminabant mensam propositionis & altare Thymiamatis, sed tantùm nocte; vnde dixi, quòd sacerdotes manè illas extinguebant, & accendebant vespere. Mensa propositionis erat ex lignis Sethim auro obductis, super eam apponebantur duodecim panes, quia erant duodecim tribus Israel, sex ex vna parte & sex ex alia, vnus super alterum; omnibus superponebatur thus ad significandum Deo oblatos esse. Dicebantur propositionis, quia coram Deo proponebantur; erant azymi, singulisque sabbatis auferebantur veteres, & apponebantur noui calidi, qui pinsebantur à Leuitis ex simila quæ offerebatur à populo; veteres autem manducabantur à ministris templi. Altare Thymiamatis erat illud, super quod offerebantur thus & alia aromata, quæ semel manè & semel vespere incendebantur.

Extra Tabernaculum in atrio Sacerdotum sub dio erant duo instrumenta; altare scilicet holocaustorum & labrum æneum. Super altare Holocausti offerebantur omnia, præter aromata. Erat factū ex lignis Sethim sicut altare Thymiamatis, sed erat subductum tabulis æneis, & aliud tabulis argenteis, erat cauum

ad continendum ignem pro sacrificijs comburendis, habebat superius craticulam auream foraminibus plenam, cui imponebantur victimæ, vt à supposito igne cremarentur. In cauitate huius altaris erat foculus æneus ex craticula pendens, in quo conseruabatur ignis de cœlo descensus qui nutriebatur à Sacerdotibus. Ignis iile sic è celo descendit. Postquam Aaron à Moise consecratus est, volens primum offerre sacrificium, Leuit. 9. descendit ignis de cœlo, qui consumpsit Holocaustum. Illo igne debuerunt vti Sacerdotes in perpetuum; vnde quia Nadab & Abiud filij Aaronis vsi sunt igne alieno in sacrificio, ignis descendit de cœlo, qui consummauit eos. Durauit ille ignis vsque ad captiuitatem Babylonicam, quo tempore Sacerdotes illum concluserunt in puteo, & post captiuitatem Babylonicam, iussu Nehemiæ, quæsitus est à nepotibus illorum sacerdotum qui eum occultauerunt, & non est inuentus, sed pro eo reperta est aqua crassa, qua iussit Nehemias aspergi sacrificia, & continuò in ignem versa est, & inflammauit ligna superposita. Aliud instrumentum, quod erat in atrio sacerdotum, erat labrum æneum, seu vas quoddam, in quo sacerdotes ad sacrificium accessuri lauabant pedes & manus, & hostiarum partes, antequam offerentur. Huic simile curauit fieri Salomon, sed multò capacius; vnde propter suam immensitatem dictum est mare æneum.

Notandum est tertiò, quòd alia officia Sacerdotis, quæ sunt immolare vaccam rufam, mundare leprosos & adiurare mulieres in casu Zelothypiæ: duo prima connexionem inter se habent, quando aliqui erāt immundi qer se, vt puerperæ, leprosi, hemorroissæ; vel ex cōtactu rei immundæ: tangendo scilicet leprosos, seminifluos, vestes eorum, aut sedilia, reptilia, animalia immunda, aut munda mortua sponte, aut cadauera, vel ossa, vel sepulchra; offerebantur pro illis diuersa sacrificia, de quibus in Leuitico; & insuper aspergebatur aqua lustrali vel expiationis quæ sic fiebat. Sacerdotes accipiebant vaccam rufam sine macula, quæ nunquam portauerat iugum, & eam immolabant extra castra, cùm Iudæi erant in deserto, vel extra portam, cùm erant in Ierusalem, & totam comburebant cum ligno cedrino & hyssopo, & tunc illi cineres spargebantur in aquam viuam, & erat aqua lustra-

ftralis, qua per aspersionem purificabantur immundi. Quantùm ad Zelothypiam, vir dubitans de vxore sua eam adducebat coram tabernaculo ad sacerdotem. Secundò, offerebat sacrificium Zelothypiæ, idest, farinam hordaceam sine oleo & thure. Tertiò, Sacerdos accipiebat aquam lustrationis in vase fictili, in quam immittebat pauxillum terræ de pauimento tabernaculi, & ista aqua vocabatur amarissima. Quartò, super eam proferebat maledictiones infrà dictas. Quintò, discooperiebat caput mulieris & in manibus eius ponebat oblationem, farinam scilicet, & similiter proferebat super mulierem easdem maledictiones, dicens, *Si innocens es, non nocebit tibi ista aqua; sin rea, his subiacebis: Dominus Deus, in cuius conspectu stas, putrefacere faciat femur tuum, & tumen vterus tuus disrumpatur*, Sextò, mulier respondebat, amen, amen. Septimò, Sacerdos scribebat illas maledictiones in libro, moxque abluebat Scripturam aqua, quam habebat in vasa; deinde aquam maledictam dabat mulieri bibendam; & si erat rea, statim femore putrescente, & intumescente vtero, disrumpebatur, & sic expirabat. Addunt Rabini, quòd eo tempore puniebatur adulter absens.

Notandum est quartà, hæc fuisse officia Pontificis. Primò, consecrabat Leuitas & Sacerdotes, illos purificando, consecrando, & applicando ad vsum sui ministerij. Secundò, in controuersijs agebat supremum iudicem; in singulis enim ciuitatibus constituti erant iudices inferiores à Pontifice, qui debebant dirimere controuersias, Deuteron. 16. Quòd si non possent dirimere illas, conueniebant supremos iudices qui erant in Ierusalem, & quibus Pontifex præerat, qui dabat sententiam, cui sub pœna mortis quilibet tenebatur acquiescere: & sic erant duo tribunalia; minus scilicet in qualibet vrbe, vbi erant viginti & tres iudices; & maius in Ierusalem, in quo erāt septuaginta. Illi septuaginta seniores fuerunt electi à Moise, Num. 11. ex mandato Dei, & eo ipso habuerunt spiritum Prophetiæ. An autem successores habuerint, non cōstat; sed creditur singulari assistentia præditos fuisse, quæ assistentia præsertim residebat in summo Pontifice; vnde ex pluribus, erat infallibilis, quod patet ex Deuteron. 17. vbi Deus promittit litigantibus iudicij veritatem, si deferant litigia ad illum; deinde

ibidem iubet, quod sub pęna mortis teneantur illi acquiescere; non mandaret autem acquiescere sententiæ quæ posset esse falsa. Habemus exemplum magni Tribunalis Matth. 1. vbi dubitans Herodes, an Messias natus esset, detulit hanc difficultatem ad Concilium, vbi præsidebat Pontifex, ait enim Scriptura, *Rex turbatus est, & congregans omnes principes Sacerdotum sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur? Et illi dixerunt ei, in Bethleem Iuda; sic enim scriptum est*. Tertiò, Pontifex in rebus magni momenti Deum consulebat; sed quomodo responsum acciperet dubitatur: Alij dicunt, quod hoc fieret per Angelum, voce humana; alij per reuelationem, sed probabiliùs alij per splendorem lapidum pretiosorum, qui erant in rationali supra pectus Pontificis: si gemmæ plus solito lucebant, signum erat fœlicis successus; si minus solito, signum erat mali; si more naturali, signum erat Deum non velle respondere. Quartò tandem, in die solemni Expiationis introibat Sanctuarium, & instituebat publicam expiationē peccatorum populi, quæ sic fiebat. Duodecima die mensis septimi seu Septembris, post multas alias ceremonias mittebat sortem super duos hircos, vt alter immolaretur pro peccato, alter viuus mitteretur in desertum; hunc statuebat in conspectu populi, & posita vtraque manu sub capite eius, confitebatur omnia populi peccata, ipsique hirco imprecabatur, & sic mittebat eum in desertum, quasi auferentem & portantem peccata totius populi, & ob hoc dicebatur caper emissarius. Sed quandoquidem Expiatio erat vnum ex festis Iudæorum, ideò de illis:

Notādum est quintò, quòd Iudæi multa festa celebrabant. Primò, sabbatum in memoriam creationis mundi. Secundò, festum Neomenię primo die mensis lunaris, pro beneficio diuinæ gubernationis. Tertiò, Pascha in memoriam liberationis Iudæorum ex Ægypto, cui annexum est quartò festum Azymorum in memoriam egressionis ex Ægypto, quod durabat septem diebus, quia in sua egressione non habuerunt tempus, quo fermentari posset eorum panis: compulsi enim erant à Deo exire; in memoriam huius rei, celebrabant festum Azymorum. Quintò, celebrabant festum Pentecostes, quod vocabatur solemnitas Hebdomadarum, in memoriā legis datæ quinquaginta diebus ab egressu filiorum Israel ex Ægypto. Sextò, festum

stum Tubarum prima die mensis septimi, in memoriam liberationis Isaac in sacrificio Abrahæ. Hoc factum memorantes Iudęi, solebant tubis corneis clangere; vnde dictum est festum Tubarum, seu cornu: & sic in hac die erant duo festa; concurrebat enim festum Noemonię, quod accidebat prima die cuiuslibet mensis. Septimò, erat festum Expiationis die duodecima mensis septimi, in memoriam illius beneficij, quo Deus ad intercessionem Moisis propitiatus est populo vitulum adoranti. Octauò, erat festum Tabernaculorum seu Scenophegię, decimo quinto mensis septimi, vsque ad septem dies sequentes, in memoriam illius beneficij quo Deus voluit Iudæos in tabernaculis habitare, cum egressi sunt ex Ægypto. Nonò, erat festum Cœtus seu Collectæ, quod celebrabatur transactis septem diebus Tabernaculorum, in quo colligebantur ea quæ necessaria erant ad expensas diuini cultus. His notatis, ad nostram quæstionem deueniendum est, cui respondebit

CONCLVSIO.

COmmuniter assignantur septem Ordines in vniuersum; quorum tres dicuntur maiores, & quatuor minores. Minores sunt, Ordo Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, & Acolythorum: Maiores verò, sunt Subdiaconatus, Diaconatus & Sacerdotium, quod subdiuiditur in Sacerdotium maius & minus; nam Episcopi sunt Sacerdotes maiores, & alij minores. Hic numerus colligitur ex diuersis actibus, quos singuli habent circa Eucharistiam, quæ est finis Ordinationis; aliqui enim Sacerdotes consecrant qui possunt Eucharistiam conficere, & hi sunt Episcopi; alij eam conficiunt, & sunt Sacerdotes communes; alij ministrant immediatè ad illam, vt Diaconi, qui calicem & panem Sacerdoti offerunt; alij mediatè; ordinando materiam in vasis, vt Subdiaconi: alij illam præsentant Subdiacono, vt Acolythi: alij autem versantur circa recipientes illam, vel arcendo infideles, vt Ostiarij; vel legendo Prophetas, & Catechumenos docendo fidei rudimenta, vt possint accedere ad Eucharistiam, & hi sunt Lectores, vel imponendo manus super Energumenos, vt liberentur à dæmonibus, & sic possint sacra recipere, vt Exor-

cistæ. Quoad tonsuram, non est Ordo, sed præparatio ad Ordines; est enim introductio ad Clericaturam, & Ordo est gradus Clericaturæ; ex deputatione tamen Ecclesiæ & priuilegio, Clerici sunt capaces iurisdictionis Ecclesiasticæ & beneficiorum. Diximus, quòd illorum Ordinum quatuor sint Minores, & tres Maiores; scilicet Sacerdotium, Diaconatus & Subdiaconatus, qui vocantur etiam Ordines sacri: non tamen Subdiaconatus fuit semper Ordo sacer, vt patet ex capite, *nullus in Episcopum*, dist. 60. Quare autem isti sint sacri, non quatuor alij, dissentiunt Doctores; quidam volunt dici sacros, quia sunt Sacramenta, & collatio aliorum non est Sacramentum: sed hoc dici non potest; aliquando enim Subdiaconatus non fuit Ordo sacer, fuit tamen semper Sacramentum, aliàs non esset adhuc; Ecclesia enim Sacramentum instituere non potest. Melius ergo est, quòd dicamus hos tres Ordines vidi Maiores, quia magis accedunt ad Eucharistiam; & ideò dici sacros, quia habent annexum votum Continentiæ; & sic qui illis initiantur, consecrantur Deo specialius. Subdiaconatus autem olim non erat Ordo sacer, quia non habebat votum Castitatis sibi annexum. Porrò licèt sint septem Ordines, omnes tamen dicuntur vnum Sacramentum Ordinis, quia habent respectum ad vnum finem, qui est offerre Eucharistiam, aut ministrare circa illlam. Deindè sunt vnum genere subalterno; nam licèt differant specie, conueniunt tamen in hoc, quòd quilibet sit ordo.

QVÆSTIO III.

An quilibet Ordo sit Sacramentum?

ORdinatio in se est Sacramentum, cùm omnia necessaria ad Sacramentum illi conueniant. Primò enim reperitur in Ordinatione ceremonia externa, nempe manuum impositio, Act. 6. *Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus*; vbi Scriptura loquitur de Ordinatione septem Diaconorum: Act. etiam 3. ordinantur Episcopi Paulus & Barnabas impositione manuum: & Act. 14. *Cùm constituissent per singulas Ecclesias Presbyteros*; vbi in Græco habetur, *cùm creassent per manus impo-*

positionem Presbyteros. Secundò reperitur promissio gratiæ, quæ est secunda conditio Sacramenti; enim ad Timotheum 4. dicit Paulus, *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi cum impositione manuum Presbyterij*, Tertiò denique reperitur institutio Christi, quæ est tertia conditio: Act. enim 13. habetur, *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos*. Quòd si Christus non legatur imposuisse manus: non disputamus quid fecerit, sed quid iusserit. Constat ergo Ordinationem in se esse Sacramentum, quidquid negent hæretici, vnde videndum remanet, vtrùm quodlibet sit verè Sacramentum.

CONCLVSIO.

QVilibet Ordo in specie Sacramentum est: & Episcopatus primò est, verum Sacramentum à Presbyteratu distinctum. Sic Concil. Trident. sess. 23. cap. 4. vbi dicitur, Episcopatum esse sacrum Ordinem, sicut est ordo Presbyterorum; vbi Concilium comparat vnum Ordinem cum alio; sicque Episcopatus & Presbyteratus sunt duo Ordines: ergo duo Sacramenta; quilibet enim Ordo est Sacramentum. Ratio nostra est, quia ideò Sacerdotium est Sacramentum, quia est ceremonia externa, qua datur potestas consecrandi Eucharistiam; quod alij præstare non possunt; sed Ordinatio Episcopi est ceremonia externa, qua datur potestas administrandi Confirmationem & Ordines, & consecrandi Chrisma, templa, & altaria, quæ non possunt validè præstari nisi ab Episcopo: ergo, &c. Deinde in Ordinatione Episcopi requiritur materia proxima, nempe impositio manuum Episcoporum; deinde forma, quando Episcopi dicunt, *Accipe Spiritum sanctum*: reperitur etiam gratia, vt patet ex verbis formæ; accipere enim Spiritum sanctum est accipere gratiam: tandem recipitur caracter distinctus à caractere Presbyteratus, aliàs posset repeti Episcoporum consecratio. Si quis dicat; Ergo sunt plures Ordines quàm septem; negatur, quia est vnus Ordo genere cum Presbyteratu, qui diuiditur in maiorem & minorem: Episcopatus autem est maior, non quòd det maiorem potestatem conficiendi Eucharistiam, sed quia illa potestas

ab Episcopo dependet, quia illam confert & interdicere potest. Nec quis inferat, posse ergo aliquem ordinari Episcopum, qui non sit Sacerdos; hoc enim est falsum; sicut enim aliquis non potest ordinari, nisi sit baptizatus, sic nec Episcopus fieri, nisi sit anteà Presbyter. Nec etiam quis instet, dicendo, quod si Episcopatus conferat caracterem, erit maior caractere Presbyteri, & sic erit aliqua potestas maior potestate consecrandi Eucharistiam; respondebitur enim quòd si caracter Episcopalis sumatur integraliter, pro tunc est maior Sacerdotali, quia illum includit, & pro tunc etiam ordo Episcopalis erit maior extensiuè: si verò sumatur præcisè pro vltima consecratione & potestate quam addit Episcopatus super Presbyteratum, est minor intensiuè; nulla enim potestas maior est, quàm potestas consecrandi Eucharistiam.

Ordo Diaconatus est propriè Sacramentum (nullus enim dubitat de Presbyteratu) Act. enim 6. ordinātur Diaconi per manuum impositionem, sicut Episcopi & Presbyteri. Deinde Diaconi in absentia Presbyterorum possunt dare Eucharistiam, reconciliare publicos pœnitentes, prædicare, ac ferè omnia munera Episcoporum & Sacerdotum exercere in eorum absentia, ac proinde eorum ordinatio est Sacramentum. Tandem Diaconatus Ordo imprimit caracterem; non potest enim amitti nec repeti: ergo est Sacramentum; sola enim Sacramenta imprimunt caracterem, quo scilicet Diaconus constituitur in statu aliquo immutabili.

Ordo Subdiaconatus est verum Sacramentum: hoc non est ita constans, sicut præcedens, communiter tamen tenetur à Doctoribus, paucis exceptis. Ratio est, quia imprimit caracterem, quia per illum homo ordinatur ad officium diuinum, v.g. vt deferat calicem & patenam ad altare, aquamque & vinum ministret Diacono: quia etiam Subdiaconus debet seruare castitatem, & vt hæc omnia dignè fiant, requiritur gratia specialis: ergo est Sacramentum. Nec dicant aduersarij, Subdiaconatum antiquitus non extitisse; contrarium enim habet Conc. Trid. sess. 23. c. 2. vbi habet, nomina & officia Subdiaconatus, aliorumque inferiorum Ordinum, fuisse in vsu ab initio nascentis Ecclesiæ. Si Vrbanus in iure canonico relatus dicat, primitiuam Ecclesiam habuisse tantùm Sacer-

do-

dotium & Diaconatum; loquitur de Ordinibus sacris, inter quos nondum erat Subdiaconatus. Si Conc. Laodic. inhibeat, nè Subdiaconi tangant vasa sacra, hoc est quamdiu sanguis & corpus Christi sunt in illis.

Minores etiam quatuor ordines sunt Sacramentum. Sic Concil. Florent. dicens Sacramentum Ordinis esse sextum Sacramentum, & materiam eius esse id quod ab Episcopo porrigitur; vbi ponit exempla de Ordinibus Sacerdotis, Diaconi & Subdiaconi; & addit idem esse intelligendum de alijs minoribus. Sic etiam Concil. Trident. sess. 2. cap. 23. vbi septem Ordines numerat, & posteà cap. 3. dicit absolutè, Ordinem esse Sacramentum: si ergo sint Ordines distincti, erunt & distincta Sacramenta. His adde, quod quilibet Ordo minor caracterem imprimat, & gratia indigeat ad officium suum reuerenter obeundum. Nec dicas, esse ergo plura Sacramenta, quàm septem; quia plures Ordines sunt vnum Sacramentum genere subalterno; quòd si non Ordinati possint actus minorum Ordinum exercere; hoc est, non ex officio, sed ex deputatione ministrorum Ecclesiæ.

QVÆSTIO IV.

Quænam sint materia & forma Sacramenti Ordinis?

DIfficultas quæ maior est in hac quæstione, consistit in hoc quòd aliqui sentiant, impositionem manuum non esse de essentia vllius Ordinis, sed esse tantùm ceremoniam accidentalem in Præsbyteratu & Diaconatu; contra ipsos tamen stat vniuersus cœtus Theologorum, Scriptura & Patres, dicentes manuum impositionem esse absolutè necessariam & essentialem. Sic Concilium Nicenum sess. 14. cap. 4. vbi de Extrama-Vnctione loquens, dicit, ministrum eius esse Episcopum & Presbyterum ritè ordinatum per manus impositionem. Quòd si Patres & Concilia, præsertim Florentinum, assignando materiam huius Sacramenti, loquantur tantùm de porrectione instrumentorum; non explicuerunt totum ritum, sed tantùm illam partem de qua dubitabant Armeni. S dicatur, Sacerdotes fieri, dũ in porrectione vasorũ dicit Episcopus, *Accipe potestatem offerendi sacrificium*

per

per hoc fit tantùm incompletè Sacerdos, habet enim duas potestates, inquit Scotus, quæ ipsum adæquatè constituunt, vnam supra corpus Christi reale, quæ traditur per porrectionem vasorum, aliam supra corpus Christi mysticum, seu Fideles, quæ traditur per impositionem manuum. Constet ergo, quòd pars essentialis materiæ, secundùm communem Doctorum sententiam, sit impositio manuum respectu Presbyteri & Diaconi: vnde ad vasorum porrectionem, quæ est alia pars essentialis, & ad declarationem formæ cuiuslibet Sacramenti deueniendum est.

CONCLVSIO.

MAteria proxima ordinationis Episcoporum, est impositio manuum trium aliorum Episcoporum, sub qua comprehenduntur virtualiter aliæ cæremoniæ: Forma verò sunt verba quæ proferunt, dicendo, *Accipe Spiritum sanctum*. In ordinatione Sacerdotis materia proxima est porrectio calicis cum vino, & patenæ cum hostia, & impositio manuum Episcopi: & forma sunt hæc verba, *Accipe potestatem offerendi sacrificium, & accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, &c.* quæ vltima verba dicuntur in impositione manuum, & prima in porrectione calicis. In Ordinatione Diaconi materia est manuum impositio, & porrectio libri Euangeliorum: Forma verò quæ respondet manuum impositioni, est; *Accipe Spiritum sanctum, ac robur ad resistendum diabolo & tentationibus eius*; & forma quæ respondet porrectioni libri, est, *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei*: Christus tamen non instituit hoc Sacramentum in porrectione libri Euangeliorum, quia nondum erant, sed in impositione manus & traditione alicuius rei, qua officium Diaconi designaretur, quæ relicta fuit in dispositione Ecclesiæ; sic de forma dicendum est. In ordinatione Subdiaconi materia est traditio calicis vacui cum patena superposita, & libri Epistolarum: Forma verò est, *Accipe librum Epistolarum, vt habeas potentiam legendi eas in Ecclesia sancta Dei*. Tandem in aliis Ordinibus materia est traditio rerum, quæ designant officium cuiuslibet Ordinati; forma verò sunt verba prolata ab Episcopo, quibus tales res porriguntur. Porrò, debet esse con-

tactus

tactus materiæ traditæ ab Episcopo; sed alij dicunt contactum moralem sufficere, quia Sacramenta sunt entia moralia, & moralia sunt moraliter intelligenda; qui quidem contactus moralis consistit in acceptatione rei traditæ, v. g. in extensione manuum; tutius tamen est, & grauis momenti Doctores asseuerant, contactum debere esse physicum; non est tamen necessarium, vt omnia instrumenta tangantur physicè, nec quòd proferantur simul mathematicè verba Episcoporum, dum tanguntur vasa. Potest Episcopus cum vnica forma in plurali prolata porrigere vasa multis; sic enim determinatum fuit in quadam congregatione Romæ habita.

QVÆSTIO V.

Quis sit minister Ordinis; & qui sint ordinandi.

HIc quæritur tum de ministro ordinario, tum de ministro ex commissione; quia autem dicam, solum masculum posse Ordinari, sciendũ est quod per Presbyteras, de quibus agitur in Concilijs, intelliguntur viduæ seniores, quæ alijs ratione ætatis præerant; Presbyter enim idem est ac senior: vel intelliguntur fœminæ quarum mariti ex earum consensu ad Sacerdotia erant euecti, quæque castitatem tenebantur seruare. Per Diaconissas intelliguntur mulieres quæ deputabantur ad ministerium aliquo modo sacrum, vt ad obsequium reddendum Sacerdotibus; vel intelliguntur fœminæ, quarum mariti ad Diaconatum euecti erant.

CONCLVSIO PRIMA.

ORdinarius minister Ordinis est solus Episcopus, plures tamen alij sunt ministri ex commissione. Prima pars est contra Caluinum & Lutherum, qui volunt ordinationem esse à tota multitudine fidelium & Clero; quòd si soli pastores Ordinent, hoc est nomine totius populi. Ratio conclusionis est, quia Ordo est quædam dignitas Ecclesiastica, & ad solum principem, qualis est Episcopus, pertinet dignitates distribuere. Cùm autem diximus Episcopum esse

mini-

ministrum ordinarium, hoc intelligitur, siue sit excommunicatus, siue interdictus, aut priuatus suo Episcopatu; hoc enim emanat à potestate Ordinis quæ in illis residet, nec amitti potest: si tamen non sit Sacerdos, non potest ordinare. Vt licitè Ordines conferat, debet tantùm ordinare Diœcesanos; validè tamen ordinantur qui ordinati sunt ab alieno Episcopo. Quòd si dicantur irritè ordinari; hoc est, quia priuantur legitimo vsu suorum Ordinum. Quoad secundam partem, patet; quia Cardinales Presbyteri possunt tonsuram & minores concedere ex commissione illis delegata per priuilegium eorum dignitati annexum. Abbates ius mitræ & baculi habentes possunt conferre minores & tonsuram suis subditis Regularibus; alijs verò tantùm ex speciali consensu Ordinarij. Simplex Sacerdos ex commissione Papæ potest conferre minores. Subdiaconatum & Diaconatum, vt constat ex priuilegio concesso Abbati Cisterciensi, & alijs quatuor primis Abbatibus eiusdem Ordinis, quo priuilegio Abbas Cisterciensis omnes sui Ordinis monachos potest Ordinare; alij verò quatuor, tantùm suos subditos. Hoc priuilegium fuit illis concessum ab Innocentio VIII. anno 1489. Summus Pontifex non potest dispensare, vt quis Ordinetur Sacerdos à non Episcopo, hoc enim nunquam visum fuit, neque pro distantia, aut inopia Episcoporum, aut alia quacumque causa, sicut videmus potestatem administrandi Confirmationem delegatam fuisse simplici Sacerdoti: minus ergo simplex Sacerdos potest consecrare Episcopum, maior enim à minori non potest benedici. Non potest denique Summus Pontifex communicare potestatem Ordinandi non Sacerdoti, quia Ordinatio est potestas Ordinis maioris.

CONCLVSIO SECVNDA.

MVltæ conditiones requiruntur in Ordinandis. Primò, Ordinandus debet esse masculus; sic enim voluit Christus, qui solos Apostolos ordinauit, dicens *Hoc facite*, non verò feminas, nequidem matrem suam, quæ omnium erat sanctissima. Secundò, debet esse baptizatus; Baptismus enim est ianua Sacramentorum, & sic non baptizatus inualidè Ordinatur.

natur. Tertiò debet esse Confirmatus: sic Conc. Trid. sess. 23. cap. 4. vbi non confirmatis prohibetur tonsura, quæ est præparatio ad Ordines; qui tamen non confirmatus ordinaretur, validè esset ordinatus. Quartò, debet esse initiatus tonsura ex communi praxi Ecclesiæ, valeret tamen ordinatio sine illa. Quintò, requiritur legitima ætas: ad primam tonsuram & minores, septem anni, completi saltem; ad Subdiaconatum viginti duo anni inchoati: ad Diaconatũ viginti tres inchoati; ad Presbyteratũ viginti quinque inchoati; ad Episcopatum verò triginta completi. Sic habetur capite *cùm in cunctis*, de electione; vnde qui mala fide ante hos annos suscipiunt Ordines, sunt suspensi; & si exerceant, fiunt irregulares; si verò suscipiant bona fide, v. g, testimonio parentum, non sunt suspensi; vnde exercendo posteà etiam scientes se non habere ætatem, peccant quidem mortaliter: sed non fiunt irregulares, quia non violant censuram; suspensio enim non fertur, nisi contra eos qui mala fide ante debitam ætatem Ordines suscipiunt. Sic Suares, Toletus & cum alijs Bonacina. Hæc conditio intelligitur de licita susceptione Ordinum; validè enim quilibet ordinatur in qualibet ætate; vnde dicunt Doctores, Sacerdotium & Episcopatũ posse recipi ante vsum rationis: ratio enim requiritur tantùm in Sacramentis quæ consistunt in aliquo actu recipiẽtis, vt in Matrimonio, quod consistit in mutuo consensu, & Pœnitentia quæ consistit in dolore & confessione; in Ordinatione autem non requiritur actus suscipientis, sed sufficit intentio ministri & Ecclesiæ. An autem ille qui sic ordinatur, teneretur ad votum continentiæ; dum fit adultus, negatur, nisi ordinationem suam ratificet, quia ad votum requiritur deliberata intentio. Sextò, non debet esse censura innodatus; sic enim recipiens Ordinem fieret irregularis, teneret tamen Ordo. Septimò non debet suscipere Ordines per saltum, idest, non debet Diaconatũ suscipere qui Subdiaconatum non habet, valeret tamen Ordo, & in hoc posset dispensare Episcopus; modo sic Ordinatus actum Ordinis superioris non exercuerit, tunc enim fieret irregularis, & solus Papa posset dispensare. Octauò, debet habere titulum, dum promouetur ad Ordines, & recipiens Ordinem sine titulo suspenditur ab executione Ordinum, nisi

pri-

aliud medium recuperari potest, nempè per pœnitentiam; gratiæ verò Sacramentales nunquam redirent, & sic ordinatus illis semper careret. Ex his constat Ordinem cum gratia habituali conferre Sacramentales.

CONCLVSIO SECVNDA.

SAcramentum Ordinis confert caracterem, ex Concil. Trid. sess. 23. can. 4. per Baptismum enim homo consignatur vt consecratus familiæ Christi, per Confirmationem consignatur vt miles ad ferendum vexillum Christi & in Ordine consignatur in eius Ecclesia, vt spiritualia munera obeat. Quia caracter est indelebilis, quando quis degradatur, tantùm priuatur exercitio Ordinis; quando etiam Pontifex dispensat cum Diaconis & Subdiaconis, non dispensat de Ordine qui est indelebilis, sed de oneribus quæ sunt annexa Ordini, qualia sunt cœlibatus & recitatio officij. Quilibet Ordo confert specialem caracterem in anima: vnde si dicatur, ergo plura accidentia differentia solo numero sunt in eodem subiecto; respondendum erit, quòd differant specie sicut & singuli Ordines: deinde plura accidentia relatiua, vt plures paternitates, possunt esse simul. Quia ordo caracterem confert, iterari non potest, & sic illos iterans peccaret; non tamen fieret irregularis, sicut in Baptismo; quia in iure irregularitas non fertur circa iterantes Confirmationem aut Ordinem, sed Baptismum. Porrò, confertur caracter in vltima actione essentiali qua confertur Ordo, v. g. in impositione manuum respectu Sacerdotis & Diaconi.

CONCLVSIO TERTIA.

COelibatus est annexus sacris Ordinibus, vnde nemo coniugatus sacris Ordinibus initiari potest, nisi antea perpetuam castitatem voverit vxor: nemo etiam ordinatus vxorem ducere potest; denique, qui sacris ordinibus initiatur, perpetuam castitatem seruare debet. Cœlibatus annexus est Ordini iure tantùm Ecclesiastico, in quantùm annexum est votum castitatis, quod tacitè emittitur per susceptionem Ordinum; qui vult enim aliquem statum, vult onera

onera eius: quòd autem Cœlibatus non sit de iure diuino, ex hoc patet quòd Ecclesia permiserit Sacerdotibus Græcis vsum Matrimonij contracti ante ordinationem: licèt tamen non sit cœlibatus de iure naturali aut diuino, est tamen de antiquo iure Ecclesiæ, quæ hoc iustè præcipit, vt facilius Ordinati possint orationi incumbere, & vt purius agnum immaculatum sacrificent.

CAPVT VLTIMVM.

De Sacramento Matrimonij.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Matrimonium, & quando institutum fuerit?

MAtrimonium sic dicitur, quia est matris munimen, seu matris munium: liberi enim ex Matrimonio procreati matrem munire, & protegere debent. Tripliciter potest spectari; primò, vt est officium naturæ, ad procreandos liberos qui naturam conseruent, sic fuit in lege naturæ integræ. Secundò, vt est remedium concupiscentiæ, sic fuit in statu naturæ corruptæ, vbi cœpit vigere concupiscentia. Tertiò, vt est Sacramentum nouæ legis, per quod datur gratia habitualis & Sacramentalis ad facilius portandum onera matrimonij; & sic est in lege gratiæ, vbi non tantùm ordinatur in officium naturæ, vel in remedium concupiscentiæ, sed etiam ad gratiam conferendam, prout est Sacramentum vt dicemus.

CONCLVSIO PRIMA.

MAtrimonium est legitimus & indissolubilis contractus inter virum & fœminam, quo traditur & acceptatur mutua corporum potestas, & confertur gratia. Dicitur primò, *legitimus contractus*, quia debet celebrari iuxta leges Ecclesiæ. Dicitur secundò, *indissolubilis*; vnde non potest dissolui consensu contrahentium, sicut alij contractus ciuiles; & sic non valet illud axioma iuris, res per quas nascitur, per easdem dissoluitur. Dicitur tertiò, *inter*

inter virum & fœminam; ideſt inter vnum & vnam, vt dicemus. Dicitur quartò, *quo traditur, & acceptatur mutua corporum poteſtas*; & in his conſiſtit materia & forma huius Sacramenti. Tandem additur, *& confertur gratia*, nempe habitualis & Sacramentalis; quarum vltima conſiſtit in auxilis ſupernaturalibus, quæ Deus confert ad leuius portanda onera Matrimonij.

CONCLVSIO SECVNDA.

MAtrimonium vt erat in officium tantùm naturæ in ſtatu innocentiæ, non fuit inſtitutum à Chriſto, nec vt fuit in remèdium concupiſcentiæ in lege ſcripta; erat enim ante Chriſtum, & pro tunc habebat tantùm rationem contractus ciuilis; ſed vt eſt Sacramentum in lege gratiæ, ab illo inſtitutum eſt; Matrimonio enim, quod erat antea tantum contractus ciuilis, Chriſtus addidit rationem Sacramenti mediante gratia, quam illi annecti voluit. Controuertitur autem quo tempore inſtituerit ipſum Chriſtus; alij enim dicunt inſtitutum fuiſſe, dum Chriſtus adfuit nuptijs Canæ in Galilea, ſed probabilius ſentiunt alij Chriſtum illud inſtituiſſe, cùm dixit Matt. 19. *Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ: quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*, quod amplius potuit declarari in ſermone, quem habuit ad diſcipulos in nocte cœnæ.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Matrimonium ſit & fuerit in præcepto?

SVpponitur Matrimonium eſſe bonum, & nuptias non eſſe inuentas à diabolo, vt voluerunt aliqui; alias non dixiſſet Deus Geneſ. 1. *Creſcite, & multiplicamini*, nec Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*; nec ipſe adſtitiſſet nuptijs Canæ. Ratio huius eſt, quia propagatio naturæ humanæ cum debito modo, eſt per ſe bona; non poſſet autem ritè propagari per educationem liberorum, niſi pater & mater nexu indiſſolubili coniungerentur: ergo Matrimonium bonum eſt. Et ſi dicat Tatianus hęreticus actum Matrimonij eſſe eiuſdē ſpeciei ac fornicatio & adulte-

CONCLVSIO.

MAtrimonium est Sacramentum ex Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. & ex D. Paulo ad Ephes. 5. *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ; Sacramentum hoc magnum est, dico, in Christo & in Ecclesia*: in quantum adhæsio cum vxore, est Sacramentum significans coniunctionem Christi cum Ecclesia. Quòd autem Matrimonium conferat gratiam sicut alia Sacramenta, habetur ex 1. ad Timoth. secundò, *Saluabitur mulier per filiorum generationem, si perseuerauerit in fide*; idest, in fidelitate.

Obijc. Si Matrimonium esset Sacramentum, vir esset simoniacus, si acciperet ab vxore pecuniam. Negatur; non accipitur enim pecunia pro Matrimonio vt Sacramentum est; sed vt est contractus ciuilis, ad sustinenda scilicet onera Matrimonij. Dices, Ecclesia non potest variare Sacramenta, nec impedire quominus sint legitima, si habeant materiam, formam & intentionem ministri; attamen Conc. Trid. cap. de reformatione Matrimonij irritauit istud, si non fiat coram parocho & testibus, vbi sine illis erat validum ante Concilium. Resp. Ecclesiam inualidare tantùm contractum ciuilem qui subest Sacramento, declarando ipsum esse irritum, si non fiat cum tali circumstantia: non inualidat tamen Sacramentum, quia non habet ius in illud, nisi remotè; licèt habeat ius proximè in contractum ciuilem, & hoc habet à principibus, qui illum reliquerunt in potestate Ecclesiæ; vnde quando contractus ciuilis est inualidus, inualidum est etiam Sacramentum.

QVÆSTIO IV.

Quid sint materia, forma & minister huius Sacramenti?

NObis breuiter dicere competit de materia, tùm proxima, tum remota, & aliter concludendum est de ministro huius Sacramenti, quàm de ministris aliorum, vbi Sacerdotes Sacramenta ministrant, hic verò ministri sunt ipsęmet partes, quæ contrahunt, & non sacerdos qui dicit, *ego coniungo vos*.

QVÆ-

CONCLVSIO.

QVantum primò ad materiam remotam Matrimonij, sunt corpora contrahentium, sicut materia remota venditionis est id quod venditur. Quantùm secundò ad materiam proximam, est mutua traditio corporum; quia id quod immediatè sequitur materiam remotam, est materia proxima. Quantùm tertiò ad formam, est mutua acceptatio partium verbis vel signis expressa; applicat enim materiam, & ille contractus esset imperfectus cum sola traditione corporum, perficiturque per acceptationem mutuam: alij dicunt mutuum consensum habere rationem materiæ & formæ; sed hoc idem est; nam mutuus consensus inuoluit tam traditionem, quæ est materia, quàm acceptationem, quæ est forma. Quantum denique ad ministrum, sunt ipsi contrahentes, non Parochus, quia sine præsentia Parochi ante Concil. Triden. validum erat Matrimonium. Deinde ille est minister qui applicat formam in materia, sed ipsi contrahentes ponunt acceptationem & mutuam traditionem corporum: ergo sunt ministri. Non requiritur ergo Parochus, vt minister, sed tanquam conditio requisita essentialiter, ad contractum ciuilem; hoc verò exigit Ecclesia in Concilio Triden. vt consensum partium expostulet, & sua benedictione solemni confirmet Matrimonium.

QVÆSTIO V.

Qualis requiratur consensus ad Matrimonium?

COnstat quidem mutuum consensum ita necessariò ad Matrimonium requiri, vt sine illo non possit esse verum: non potest enim esse contractus sine consensu partium, nec Matrimonium sine contractu. An Deus possit consensum supplere in Matrimonio, aliqui affirmant, quia se habet in genere causæ efficientis, alij negant, dicentes ipsum reduci ad causam formalem, quam Deus non potest supplere: sed melius distinguendum est, quòd si Matrimonium sumatur, prout dat potestatem viro super

per mulierem, ſupplere poſſit Deus; non verò ſi ſumatur pro contractu, quia eſt de eſſentia illius. Ille autem conſenſus debet exprimi per voces aut ſigna externa; eſt enim contractus humanus qui eſſentialiter requirit conſenſum internum externo actu expreſſum, ex quibus duabus partibus actus humanus completus componitur. Signa ſufficiunt, nedum in mutis, ſed & in his qui non poſſunt loqui, modo ſigna externa ſufficienter exprimant conſenſum internum.

CONCLVSIO.

Conſenſus ad matrimonium requiſitus, debet primò eſſe deliberata ratione; ille enim conſenſus mutuam obligationem inducit, & obligatio non inducitur in re graui, niſi fiat deliberato animo. Debet ſecundò non eſſe exortus per metum grauem, quem vocant cadentem in conſtantem virum, ideſt qui talis ſit, vt virum conſtantem perturbare & cogere valeat. Non debet tertiò eſſe factus ex ignorantia perſonæ ſecundùm ſubſtantiam, vt ſi quis putet ſponſare Mariam, & Annam ducat. Non debet quartò eſſe ex ignorantia perſonæ quoad ſeruitutem, vt ſi fœmina conſentiat in ſeruum quem putat liberum; conſenſus enim matrimonij fertur in perſonam liberam, quæ habet poteſtatem corporis ſui, & alteri poteſt eam tradere. Nè dicatur tamen quòd error conditionis minus pręcipuæ conſenſum impediat; validum enim eſt ſi fœmina conſentiat in virum, quem putat diuitem, nobilem, pulchrum & caſtum, qui tamen hæc omnia non habet. Quintò, conſenſus debet eſſe abſolutus, & non ſub conditione de futuro; quia aliàs ſuſpenderetur Sacramentum, donec poneretur, vel non poneretur conditio. Quòd ſi conditio futura ſit neceſſaria, vt ſi diceretur, *Sponſo te, ſi ſol cras oriatur*, valet conſenſus; habetur enim talis conditio pro non adiecta, quoniam neceſſaria eſt, & non eſt veriſimile quòd perſona prudens ſuſpendat conſenſum, donec impleatur conditio neceſſaria, quaſi incertus eſſet eius aduentus. Si quis tamen intenderet expectare euentum talis conditionis, non eſſet Matrimonium de præſenti. Sextò, conſenſus datus ſub conditione turpi, non impedit Matrimonium,

quia censetur pro non adiecta illa conditio, ait Gregorius XI. cap. si conditiones; v. g. ego te duco, si parentem interfeceris. Septimò, illa conditio censetur pro non adiecta, si sit contra substantiam Matrimonij, vt duco te si prolis generationem impedieris maleficiò. Octauò denique, si conditio sit de præsenti aut de præterito, validum est matrimonium, stante conditione.

QVÆSTIO VI.

An Matrimonium possit contrahi per procuratores?

Consensus, quem diximus esse necessarium ad valorem Matrimonij, fertur præcisè in traditionem corporum, non verò fertur essentialiter in copulam; aliàs Matrimonium B. Virginis & S. Ioseph non fuisset verum Matrimonium, quod est temerarium negare; distinguitur enim dominium ab vsu, vnde si fœmina consentiat in traditionem sui corporis sub potestate viri, non consentiendo in copulam, nec dissentiendo, consensus ille sufficit, licèt vsus sequatur communiter ad dominium. Dubitari potest, an Matrimonium contractum per procuratorem validum sit.

CONCLVSIO.

Ex praxi apud Reges constat, Matrimonium posse contrahi per procuratorem, siue procurator sit vir, siue fœmina, & etiam per litteras; Matrimonium enim est contractus eleuatus ad Sacramentum, & natura contractus postulat vt possit fieri per litteras, vel per procuratorem; adhoc enim requiritur tantùm consensus, & consensus potest dari & explicari, tum per litteras, tum per verba procuratoris. Quòd si in talibus Matrimonijs sponsi præsentes coniungantur denuò in facie Ecclesiæ; hoc est tantùm ad ratificationem eius, vel vt tollantur scrupuli, vel vt suppleantur solemnitates Ecclesiæ, quæ omissæ fuerant.

Requiruntur multæ conditiones, vt procurator validè contrahat Matrimonium. Primò, debet illud celebrare coram Parocho & testibus, & illis debet osten-

ostendere litteras & procurationem, & nedum traditio partis debet innotescere, sed etiam acceptatio. Secundò, debet habere procurationem specialem, vbi nominatim agatur de Matrimonio, generalis enim pro contractu quolibet faciendo non sufficit. Tertiò, procuratio debet esse determinata pro tali persona; mandatum enim vagum non sufficeret. Quartò, procurator debet per se exequi procurationem, nec alium potest substituere, nisi hoc exprimat procuratio. Quintò requiritur vt procuratio non sit reuocata eo tempore quo procurator contrahit; pro tunc enim irritum esset Matrimonium, etiamsi de retractatione non constaret procuratori aut alteri coniungi, imò si retractatio esset tantùm interna, Matrimonium non valeret, etiamsi ille qui procurationem dedit, iurasset se eam non reuocaturum. Hoc est ex iure Canonico, ex quo patet, actum consensus procuratoris & consensus mandantis constituere vnum tantùm actum numero in genere moris.

Ratio quare Matrimonium contractum per procuratorem est validum, petitur ex hoc, quòd Christus eleuans hunc contractum naturalem & ciuilem ad esse Sacramenti non mutauit rationem eius; vnde quia contractus ille factus per procuratorem, vel litteras, est legitimus contractus, ideò talis contractus inter fideles est legitimum Sacramentum. Forma huius Matrimonij qua procurator vti potest, est hæc; recipio te in vxorem nomine Petri, vel Petrus accipit te in vxorem, mediante me; similiter sponsa dicere debet, ego duco Petrum nomine tuo, vel te mediante. An autem Procurator peccet mortaliter contrahendo Matrimonium in peccato mortali, negatur: quia non est minister principalis, nec Sacramentum recipit; mandans verò peccat mortaliter, si negligat se disponere ad recipiendum Sacramentum, quando probabiliter putat procuratorem contracturum matrimonium; similiter etiam gratiam recipit pro illo instanti, si non ponat obicem. Si quæratur, an peccet inter dormiendum, si sit in peccato, dum Matrimonium contrahitur, affirmat Sanchez, negant alij, ob inaduertentiam; & credunt quod potius peccauerit ante somnum, dum præuidens se matrimonium contracturum, præparationem ad illud neglexit.

QVÆSTIO VII.

An Matrimonium clandestinum sit inualidum?

DVplex est Matrimonium, nempe solemne & clandestinum. Primum est illud quod fit coram Parocho & testibus, & denuntiationibus Ecclesiæ præmissis; & hoc dicitur fieri in facie Ecclesiæ, non materiali, sed morali, quia fit coram multitudine fidelium. Clandestinum duplex est, vnum quod fit sine denuntiationibus, attamen coram testibus & Parocho: aliud quod fit sine Parocho & testibus, & hoc est propriè clandestinum. Ante Concil. Trident. vtrumque erat validum, licèt prohibitum; post Concil. verò irritum fuit illud quod fit sine præsentia Parochi & testium; ad maiorem scilicet reuerentiam Sacramenti, ob indissolubilitatem strictius obseruandam, & ad vitandas discordias inter amicos contrahentium.

CONCLVSIO.

MAtrimonium clandestinum sine Parocho & testibus factum, inualidum est. Sic Conc. Triden. sess. 14. cap. 1. sic Ecclesia reddit votum irritum professionis ante sextum decimum annum, & ante probationem; sic etiam ius ciuile reddit prodigum inhabilem ad contrahendum pro bonis temporalibus: in hoc autem Ecclesia non extendit suum ius super sacramentum immediatè, sed super contractum ciuilem, quem condescensione principum inualidat; & cui Sacramentũ ita subest, vt ipso posito, ponatur Sacramẽtum inter Christianos, & ipso ablato, auferatur.

Matrimonium tamen contractum sine denunciationibus non est minùs validum post Conc. ac ante; committitur tamen peccatum mortale, nisi in certis casibus. Primò, si timeretur Matrimonium malitiosè impediendum à parentibus & tutoribus, vt eorum bona absumant, vel eos iungant indignis; tunc si non possit adiri Episcopus, aut rogatus noluerit ex odio dispensationem dare, proclamationibus omissis, potest contrahi. Secundò, quando ex promaclamationibus oriretur scandalum, v. g. quando vir & fœmina,

na, qui c eduntur matrimonoi coniuncti, attamen viuunt tantùm in concubinatu, posteà contrahere volunt, non requiritur pro tunc vlla proclamatio. Tertiò, quando Episcopus dat licentiam, quòd tamen ordinariè non facit absolutè; iubet enim saltem vnam fieri, ne lateant impedimenta. Quartò, quando vir moribundus in vxorem vult ducere suam concubinam ad prolem legitimandam. Sunt & aliæ exceptiones cognitu faciles.

QVÆSTIO VIII.

Quales debeant esse Parochus & testes?

LEx Concilij, de qua locuti fuimus in quæstione antecedenti, quæ exigit præsentiam Parochi & testium, aliquas patitur exceptiones. Primò, respectu infidelium; est enim illa lex merè Ecclesiastica, & sic non obligat infideles; si vnus tamen est fidelis, Matrimonium nullum est. Secundò, respectu fidelium, qui prius contraxerunt in facie Ecclesiæ, sed inualidè, ob occultum impedimentum, posteà clam contrahere possunt. Aliqui dicunt, ignorantiam etiam dispensare ab hac lege, sed falsò. Tertiò, respectu eorum qui contrahunt in loco, vbi Concil. non est receptum, etiamsi transeant tantùm; imò etiamsi hunc locum accedant eo fine, vt contrahant Matrimonium; qui vult enim contractum ciuilem facere, vbicumque ipsum inire potest, & fraus tunc non fit legi: potest enim quilibet iure suo vti: habet verò ius eo eundi: peccat tamen mortaliter, quia ante Conc. matrimonium occultum prohibitum erat, & nunc adhuc est, vbi non recipitur Conc. Exceptis his casibus, requiruntur Parochus & testes; sed videamus, quales esse debebant.

CONCLVSIO.

PArochus debet esset proprius parœciæ sponsi aut sponsæ, vel alter ex eius licentia: potest etiam esse Episcopus vel Vicarius generalis Episcopi: qui vnam personam constituit cum illo, cuius vices gerit: vel Capitulum sede vacante, vel Legatus Pontificis in terris suæ legationis, vel à fortiori Sum-

na, qui c eduntur matrimonoi coniuncti, attamen viuunt tantùm in concubinatu, posteà contrahere volunt, non requiritur pro tunc vlla proclamatio. Tertiò, quando Episcopus dat licentiam, quòd tamen ordinariè non facit absolutè; iubet enim saltem vnam fieri, ne lateant impedimenta. Quartò, quando vir moribundus in vxorem vult ducere suam concubinam ad prolem legitimandam. Sunt & aliæ exceptiones cognitu faciles.

QVÆSTIO VIII.

Quales debeant esse Parochus & testes?

LEx Concilij, de qua locuti fuimus in quæstione antecedenti, quæ exigit præsentiam Parochi & testium, aliquas patitur exceptiones. Primò, respectu infidelium; est enim illa lex merè Ecclesiastica, & sic non obligat infideles; si vnus tamen est fidelis, Matrimonium nullum est. Secundò, respectu fidelium, qui prius contraxerunt in facie Ecclesiæ, sed inualidè, ob occultum impedimentum, posteà clam contrahere possunt. Aliqui dicunt, ignorantiam etiam dispensare ab hac lege, sed falsò. Tertiò, respectu eorum qui contrahunt in loco, vbi Concil. non est receptum, etiamsi transeant tantùm; imò etiamsi hunc locum accedant eo fine, vt contrahant Matrimonium; qui vult enim contractum ciuilem facere, vbicumque ipsum inire potest, & fraus tunc non fit legi: potest enim quilibet iure suo vti: habet verò ius eo eundi: peccat tamen mortaliter, quia ante Conc. matrimonium occultum prohibitum erat, & nunc adhuc est, vbi non recipitur Conc. Exceptis his casibus, requiruntur Parochus & testes; sed videamus, quales esse debebant.

CONCLVSIO.

PArochus debet esset proprius parœciæ sponsi aut sponsæ, vel alter ex eius licentia: potest etiam esse Episcopus vel Vicarius generalis Episcopi: qui vnam personam constituit cum illo, cuius vices gerit: vel Capitulum sede vacante, vel Legatus Pontificis in terris suæ legationis, vel à fortiori Sum-

mus Pontifex. Quoad Archiepiscopos in suffraganeorum Diœcesibus nihil in hoc possunt, nisi cùm actu visitant, aut quando causa ad eos deuoluitur per appellationem. Quoad vagos contrahere debent coram Parocho loci, in quo hospitantur; etiamsi non sit Sacerdos; Conc. enim exigit tantùm Parochum. Quòd si Conc. dicat matrimonium non aliter debere fieri nisi coram Parocho, vel alio Sacerdote, ex hoc non debet inferri quòd Parochus debeat esse Sacerdos; nam ly, alius, sæpe refertur ad aliquid diuersæ qualitatis, vt Luc. 23. *Ducebantur autem & alij duo nequam cum illo*. Licèt Parochus sit excommunicatus non toleratus, validè tamen assistit, quia non est actus iurisdictionis, sed testis. Quòd si excommunicatus non possit esse testis; hoc est in causis communibus non in grauibus, vbi infames possunt adhiberi. Quòd si Parochus vel eius Vicarius habens commissionem administrandi Sacramenta, dent licentiam alteri; hoc debet fieri alteri Sacerdoti. Debet non esse reuocata hæc delegatio, & tam Parochus quam commissus debent assistere modo humano, idest attendere ad contractum; & sic dormiens, amens, & similes adsistere nequeunt.

Quoad testes, debent esse præsentes præsentia etiam morali, & attendere ad ea quæ fiunt; licèt tamen asistant inuiti, non minus sunt legitimi testes, vt declarauit congregatio Cardinalium. Porrò, qualescumque testes præsentes esse possunt, etiamsi illis desint conditiones in iure requisitæ; vnde infames, excommunicati, parentes, consanguinei; familiares, famuli, fœminæ recipi possunt; tales enim non reijcit Conc. & sic non est ratio cur excipiantur; fauores enim sunt ampliandi, & matrimonium est materia fauorabilis.

QVÆSTIO IX.

An matrimonium sit indissolubile?

HOc potest intelligi vel respectu status innocentiæ, vel respectu status legis Mosaicæ, vel denique respectu Euangelicæ legis. Quoad tempus intermedium inter statum innocentiæ, & tempus legis Mosaicæ, non loquimur de illo, quia nulla fuit in eo

lex

lex particularis Quoad statum innocentiæ, in eo Matrimonium fuit indissolubile; quia pro tunc tale fuit, quale erat ex institutione diuina, sed ex institutione diuina erat indissolubile; ex intentione enim Dei & naturæ ordinabatur ad educationem prolis, non solùm ad breue tempus, sed per totam vitam ipsiusmet prolis: ergo parentes debebant simul manere. Quod si Abraham & Moises dimiserint vxores suas, hoc fuit ex dispensatione Dei; Abraham enim iussu Dei repudiauit Agar quæ serua erat, & accepit Sara quæ erat libera, vt significaret se repudiaturum Synagogam, & accepturum Ecclesiam. Licèt tamen Matrimonium ex se sit indissolubile, potest tamen quæri, vtrum fuerit aliquando dissolutum ex dispensatione diuina.

CONCLVSIO.

IN lege Mosaica sicut in Euangelica Matrimonium erat indissolubile, & est adhuc; in illa tamen ex concessione diuina licitum fuit iusta de causa Matrimonium soluere, etiam quoad vinculum.

Pro lege Mosaica, patet; quia in omni lege tale fuit Matrimonium, quale fuit ex institutione sua; sed vt diximus, ex institutione sua est Indissolubile: ergo tale remansit in lege Mosaica. Constat tamen ex Deuteronomij 24. quòd ex concessione diuina solutum aliquando fuerit; ibi enim habetur: *Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam; & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudij, & dabit in manu eius, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque libellum repudij, & dimiserit de domo sua, vel certè mortuus fuerit, non poterit amplius eam prior maritus recipere in vxorem*. Nec refert, quòd Matth. 19. dicatur, hoc Deum Iudæis permisisse propter duritiem cordis; sequeretur enim Deum verè non concessisse hanc solutionem: sed eam tantùm reliquisse impunitam; quod falsum est, & pugnat cum verbis supradictis, maximamque dedisset Iudæis occasionem peccandi, quippe qui omnes credebant lege hoc sibi esse licitum. Matth. ergo mox allegatus ostendere tantùm intendit, quod pronitas Iudæorum ad peccandum fuerit causa cur Deus eorum imbecillitati subuenire cupiens, tale repudium illis

concesserit, licèt verè & sincerè. Quòd si etiam habeatur Deuteronomij 24. mulierem repudiatam alteri nuptam fieri abominabilem; hoc est in quantùm est repudiata (per hoc enim infamiam incurrit) non in quantum nupta est.

Quantùm ad legem Euangelicam, Matrimonij indissolubilitas habetur Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet; & qui dimissam duxerit, mœchatur*: habetur etiam Matth. 19. *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ*. Ratio nostra est; quia in lege gratiæ Matrimonium est Sacramentum significans vnionem Christi cum Ecclesia per incarnationem; illa autem vnio perpetua est, vnde Matth. cap. 18. dicens, *Qui dimiserit vxorem, nisi ob fornicationem, mœchatur*, intelligendus est de dimissione quoad thorum, non quoad vinculum.

Reperiuntur tamen quædam occasiones, in quibus matrimonium potest dissolui. Primò, quando contractum est inter infideles, & alter coniugum ad fidem conuertitur, pro tunc fidelis potest cum alio inire, non est enim obstrictus infideli; & in hoc casu Deus ipse dispensat. Secundò, quando matrimonium inter fideles contractum tantummodo ratum est, & altera partium religionem ingreditur ante consummationem matrimonij. Huius rei causa est voluntas Christi declarata per traditionem Ecclesiæ; & hoc habetur in Conc. Trid. sess. 14. can. 6. *Si quis dixerit; Matrimonium ratum non solui per solemne votum professionis, Anathema sit*: vnde eo ipso quo quis professus est Religionem approbatam, siue militarem, siue regularem, coniux potest cum alio contrahere; & professus ita liber est, quòd si Papa dispensaret supra votum, posset aliam ducere, inquiunt aliqui. Non potest tamen dissolui Matrimonium ratum per receptionem Ordinis sacri, nec etiam Episcopatus, vt habetur in extrauag. antiqua de voto, hoc enim priuilegium soli professioni datum est. Tertiò, potest dissolui matrimonium ratum per dispensationem Summi Pontificis; dispensat enim in vota solemnia religionis quæ sunt maiora: deinde, hoc fecit aliquando; non est autem verisimile ipsum errasse in tanto negotio. Dixi, iusta de causa, sine causa enim inualidè dispensaret; nam in his quæ sunt de iure diuino, non est Dominus, sed dispensator: dispensatio autem rei alie-

alienæ sine iusta causa & contra voluntatem domini, nulla est.

QVÆSTIO X.

An Matrimonium sit necessariò vnius cum vna?

Montanistæ & Nouatiani secundas nuptias negantes esse licitas, contradicunt Apostolo dicenti ad Roman. 7. *Si mortuus fuit vir eius, liberata est à lege viri; vt non sit adultera, si fuerit cum alio*; & primæ ad Timoth. 5. *Volo iuniores viduas nubere.* Dicendum ergo est, quòd si in Neocæsariensi Conc. prohibeantur Presbyteri interesse celebritati secundarum nuptiarum, cùm pœnitentia iniungenda sit illis qui sæpius nubunt: hoc ideò dicitur, quia vt ait D. Thomas, hoc est signum incontinentiæ, & ideò parum honorificum est. Quòd si Chrysostomus secundas nuptias fornicationem appellet; hoc reperitur tantùm in Opere imperfecto, cuius non est author, quippe qui multis refertus est erroribus; ipse autem contrarium sentit Homil. 2. ad Ephes. vbi dicit, se non damnare secundas nuptias: quæstio ergo nostra non intelligitur, an Matrimonium sit vnius cum vna successiuè, sed simul & semel; ita quòd homini liceat habere simul plures vxores, & hoc est quærere, an Polygamia sit licita.

CONCLVSIO.

Non possunt simul plures vxores duci, Polygamia enim est absolutè illicita: nā repugnat primæ institutioni Matrimonij, quoniam Genes. 1. habetur, *Masculum & feminam fecit eos*; aliquo modo etiam est contra legem naturæ (non absolutè, quia de ea non posset fieri vlla dispensatio) nam in primo Matrimonio traditur maritus vxori, & contra legem naturæ videtur esse, quòd res vni tradita tradatur adhuc alteri. Licèt tamen Polygamia sit illicita, nihilominùs ex dispensatione Dei concessa est; non quidem ante diluuium, sed post. Non ante diluuium; quia eo tempore solus Lamech habuit duas vxores Genes. 5. qui ob hoc reprehenditur vt adulter à Nicolao Papa. Post diluuium plures sanctissimi viri plures habue-

runt vxores, vtpote Abraham, Iacob, Elcana, Dauid, & alij: illi autem vixissent in perpetuo concubinatu, si ex dispensatione diuina Polygamia illis non licuisset. Nec refert, quòd illæ vxores concubinæ dicantur; concubina enim & vxor vsurpabantur pro eodem; & in hoc solùm stabat distinctio, quòd illa quæ dicebatur vxor, sumebatur simul in coniugium & in administrationem familiæ; sic erat Sara in Domo Abrahæ, sic Lia & Rachel in domo Iacob; concubinæ autem dicebantur illæ, quæ erant tantùm assumptæ in ordine ad generationem. Porrò, in lege gratiæ reductum est Matrimonium ad primam sui institutionem, idest, ad vnicam vxorem. vbi animaduertendum quòd licèt fuerit in veteri lege licitum viro habere plures vxores, nusquam tamen habuit eadem vxor plures viros.

QVÆSTIO XI.

Quænam sint bona Matrimonij?

COnfunduntur vulgò bona Matrimonij cum effectibus eius; vnde postquam diximus quòd Sacramentum Matrimonij conferat gratiam habitualem illis, qui obicem non ponunt, sicut & gratiam actualem seu Sacramentalem, quæ consistit in auxilijs quibusdam actualibus à Deo collatis pro loco & tempore, vt onera Matrimonij portentur; postquam etiam asseruimus, hoc Sacramentum inter fideles contractum legitimè, & ab illis consummatum, producere indissolubilitatem; nobis dicendum remanet de bonis ipsius Matrimonij; si prænotauerimus, quod ad gratiam habitualem per hoc Sacramentum recipiendam non requiritur vt tollatur obex peccati mortalis per confessionem; nulla enim lex hoc præcipit, sed ad hoc sufficit contritio, vel vera, vel existimata; si enim sit vera, peccatum tollit, & pro tunc confessio non est necessaria necessitate medij, nec præcepti; si verè est tantùm existimata, contrahens vi Sacramenti de attrito fit contritus.

CON.

CONCLVSIO.

TRia communiter assignantur bona Matrimonij; nempe donum Sacramenti consistens in charitate, & in indissolubilitate, de qua egimus; bonum Fidei, bonum denique Prolis. De istis superest loquendum.

Ad fidem coniugalem tria exiguntur: Primò, vt sponsi simul cohabitent & administrent familiam cum hoc ordine, vt viro subdita sit mulier in tali administratione; & vir teneatur præstare vxori & familiæ alimēta & alia necessaria. Ex illa ratione tenetur vxor sequi habitationē viri, nisi in hoc pateretur graue incommodum, vt si ad bellum proficisceretur. Secundò; vt alter alteri debitum reddat 1. Corinth. 7. *Vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro*: & ad hoc tenentur ex iustitia; nam vterque coniux contrahendo tradit alteri potestatem sui corporis, 1. Cor. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*. Coniux ergo qui negaret debitum coniugi petenti siue tacitè, siue expressè, iret contra iustitiam; petere autem tacitè censetur mulier, quando vir cognoscit in ea voluntatem petendi, quam præ verecundia non explicat. Tertiò, requiritur ad fidem coniugalem, vt coniux viuente coniuge, cum alia persona non contrahat; esset enim adulterium. Rom. 7. *Viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro*; vnde, vt altera partium ad alias nuptias conuolet, debet haberi certum testimonium de morte suæ partis, nec quantumlibet tempus absentiæ ad hoc sufficit.

Licèt ad fidem coniugalem cohabitatio requiratur, impediri tamen potest per diuortium, in hoc distinctum à repudio, in quo fiebat solutio Matrimonij quoad vinculum, quòd in diuortio fit tantùm solutio quoad thorum & cohabitationem: fieri autem potest quoad thorum, propria authoritate; sed quoad habitationem, tantùm authoritate Ecclesiæ, cap. *Porrò*, de diuort. Potest diuortium fieri ex pluribus causis remanente vinculo; scilicet ob ingressum vtriusque partis in religionem, ob adulterium, hæresim, perditos mores, denique ob seuitiam, & morbum contagiosum. Ista tamen impediunt, quo-

minus coniux possit separari à coniuge propter adulterium; si adulterium sine crimine sit, vt quando mulier patitur violentiam, vel alium virum cognoscit quem credit suum coniugem; si vterque coniux teneatur eodem crimine; si coniux sit coniugi adulterandi causa, si denique post adulterium vnus cum alio rem habuerit.

Plura similiter coniuges dispensant à debito reddendo, quæ prolixius retexere non intendo, tum quia hoc meæ menti repugnat, tum quia hæc omnia de facili haberi possunt à Canonistis; dicam tamen in sequentibus casibus posse à traditione debiti dispensari. Primò, quando coniux petit beneuolè, non intendens coniugem adstringere ad hoc, sicut quando amicus petit rem sibi debitam ab amico, non intendens illum obligare. Secundò, quando coniux adulterium commisit, coniux innocens potest illi negare debitum. Tertio, excusatur à peccato, qui rarò negat, vel qui petitus differt redditionem per breue tempus; & hoc ob paruitatem materiæ, modò non sit periculum incontinentiæ; pro tunc enim non potest cessare obligatio debiti. Quartò, quando vna partium frequentius petit, quam par sit; debet enim in omnibus modus seruari. Denique ob furorem, morbum contagiosum & metum mortis in partu, iustum & rationabilem; non verò quando timetur filiorum multiplicatio, nisi coniuges mutuo consensu & sine periculo incontinentiæ cedant iuri suo, aut quando non habent vnde filios alant; tunc enim vnum posse alteri debitum negare sentiunt Doctores.

QVÆSTIO XII.

Quænam sint impedimenta Matrimonij?

NEmo dubitat, quin Papa possit impedimenta statuere, quæ dirimant Matrimonium; hoc enim habetur in Concil. Trident. sess. 24. can. 3. & 4. Non quòd habeat potestatem super Matrimonium, vt Sacramentum est, sed vt est contractus ciuilis, quem potest (non tamen sine iusta causa) irritare; non tantùm in terris vbi dominatur temporaliter, sed per totam Ecclesiam; quia talis potestas circa res matrimoniales ablata est Principibus tem-

temporalibus in iure canonico, & reseruata est Ecclesiæ, vt patet ex Conc. Trid. sess. 24. cap. 12. excepta causa dotis & matrimonij infidelium, de quibus contractibus possunt cognoscere Principes sæculares. Ratio quare talis potestas reseruata est Ecclesiæ, est quia Matrimonium non est tantùm contractus ciuilis, sed Sacramentum & res spiritualis, quæ debet iudicari ab Ecclesia. Quantum ergo ad principes fideles, præcisè statuere possunt impedimenta ad Matrimonium, vt est contractus ciuilis; sed illa potestas ab eis sublata est, & tantùm illis reseruata causa dotis & Matrimonij infidelium & hæreticorum, quod non habet rationem Sacramenti, sed contractus ciuilis. Quantum ad principes infideles, possunt statuere impedimenta; tum quoad subditos infideles, respectu quorum Matrimonium est tantùm contractus ciuilis, tum quoad fideles, inter quos Matrimonium non est verè Sacramentum, nisi sit verè contractus ciuilis: non esset autem legitimus contractus ciuilis, si leges ciuiles iustè quæ cedunt in rei pub. vtilitatem, illum prohiberent. Porrò, Iudæi non possunt talia impedimenta condere; quia nec habent rempubl. nec principem legitimum, nec possunt vti legibus cæremonialibus Mosaicis, quia abrogatæ sunt.

Constat ergo Ecclesiam posse statuere impedimenta ad Matrimonium, & multa reuera condidisse, quorum aliqua impediunt nè fiat, factum tamen non dirimunt: alia verò faciendum impediunt, dirimuntque factum. Sunt autem quinque specialiter quæ faciendum Matrimonium impediunt, quorum primum est tempus prohibitum ab Ecclesia; vnde peccarent mortaliter qui à primo die Aduentus vsque ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum vsque ad octauam Paschæ inclusiuè contraherent; hoc enim prohibitum est à Concil. Trid. sess. 24. cap. 10. Quod si ibi prohibeantur tantùm solemnitates nuptiarum; per illas intelliguntur benedictio coniugum in Ecclesia & traductio sponsæ, non tamen consummatio Matrimonij. Potest dispensare Ordinarius, vt sine solemnitatibus fiat. Secundum impedimentum est interdictum seu prohibitio, vt quando Episcopus vel Parochus, vel iudex iustè prohibent, nè vna persona cum alia contrahat, vel hoc tempore aut illo. Tertium

tium est votum castitatis, aut ingrediendæ religionis, aut suscipiendi Ordines sacros, aut non nubendi; peccat enim qui facit contra votum in re graui. Quartum petitur ex sponsalibus celebratis cum alia persona. Quintum denique est crimen; multa autem crimina Matrimonium impediunt quæ videri possunt apud Bonacinam. Hæc quinque impedimenta duobus his versibus continentur.

Tempora, Mandatum, Votum, Sponsalia, Crimen,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Quantùm ad impedimenta dirimentia, fuerunt semper duodecim expressa in versibus sequentibus, quibus duo adiunxit Concil. Triden. impedit enim, quominus Matrimonium clandestinum sit legitimum, sicut & illud quòd contrahitur inter raptorem & raptam, quamdiu manet in potestate raptoris.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas:
Si sis affinis, si fortè coire nequibis:
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

CONCLVSIO.

Error cadere potest vel in substantiam personæ, vt quando quis credens ducere Annam, ducit Mariam; & tunc inualidum est Matrimonium, iure etiam naturali; contrahens enim non consentit cum illa persona; vnde non valeret apud infideles. Hoc intelligitur, etiamsi error esset concomitans, vt quando quis ducit Annam putans ducere Mariam, quam tamen duceret, si cognosceret illam; quia non consentit actu circa illam; & consensus actualis requiritur. Vel potest error esse circa qualitatem personæ, vt quando aliquis ducit Mariam, quam putat diuitem, formosam, nobilem, & talis non est; Matrimonium est validum, nisi talis qualitas apponatur per modum conditionis, vel transeat in errorem personæ. Ratione primi, si quis dicat: duco te in vxorem, si tu es nobilis, & non sit reuera, Matrimonium nullum est; defectus enim conditionis, sine qua non factus fuisset contractus, inualidat contractum. Ratione secundi, non valeret Matrimonium, si Maria sponsaret Petrum se fingentem esse filium regis Galliæ, in quem illa consentit sicut in

filium

filium regis, qui reuera talis non est; tunc enim error censetur versari circa determinatam personam; valeret autem si contraheret cum Petro, qui se fingit esse filium regis simpliciter; consentit enim in determinatam personam quam præsentem ducit; & error tantùm cadit supra qualitatem.

Conditio est secundum impedimentum Matrimonij; sumitur autem conditio non latè, de ea enim loquuti fuimus anteà; sed strictè, pro seruitute: & de ea dicitur quòd Matrimonium contractum cum errore conditionis seruilis sit inualidum, modo conditio errantis sit deterior; sic qui contrahit cum serua, quam putat liberam, inualidè contrahit, licèt cum illa contraheret, si illam cognosceret seruam: si tamen seruus contraheret cum serua, quam putat liberam; aut cum libera, quàm putat seruam, contraheret validè; quia conditio eius non fit deterior. Hoc impedimentum inductum est ab Ecclesia, vt tollatur inæqualitas inter contrahentes, & ne fiat iniuria contrahenti. Seruitus extendi potest ad illos qui damnati sunt ob crimina ad remos perpetuos, vel perpetuo carceri, quia sunt serui pœnæ.

Votum tertiò Matrimonium dirimit, nimirum solemne, quale in professione religionis & in sacrorum Ordinum receptione emittitur; simplex autem votum castitatis tantùm impedit, excepto apud RR. PP. Societatis Iesu, qui elapso biennio, emittunt votum simplex castitatis, quod non tantùm impedit & dirimit Matrimonium respectu illorum, sed de facto excommunicationem incurrunt, si contrahant.

Cognatio, quartum impedimentum est dirimens Matrimonium; & est triplex nempe legalis, spiritualis, & naturalis. Cognatio legalis est quædam propinquitas inter certas personas proueniens ex adoptione: Adoptio autem est legitima assumptio personæ extraneæ in filium aut filiam; illa cognatio impedimentum est, primò, inter ascendentes & descendentes vsque ad quartum gradum inclusiuè: secundò, inter adoptatum & filios adoptantis: tertiò, inter adoptatum & vxorem adoptantis; & inter adoptantem & vxorem adoptati; primi sunt cognati in linea recta; secundi in linea transuersali; & tertij per modum affinitatis legalis. Cognatio spiritualis est

est propinquitas inter quasdam personas ex Baptismo & Confirmatione proueniens: & triplex est, nempè Paternitas inter baptizantem & baptizatum, & inter leuantem & leuatum, sic de confirmato: Compaternitas, inter baptizantem, confirmantem, patrinum, & patres carnales baptizati aut confirmati; denique est Confraternitas inter baptizatum seu confirmatum & filios baptizantis, confirmantis & patrinorum; sed ablata est Fraternitas per Concil. Trid. & remanserunt sola Paternitas & Compaternitas, quæ ex eodem Concil. non amplius se extendit ad susceptores & etiam limitatur ad vnum & ad vnam. Ad cognationem spiritualem multa requiruntur. Primò, vt teneatur infans in Baptismo; vnde si domi est baptizatus, qui tenet, dum supplentur solemnitates in Ecclesia, non contrahit. Secundò, vt quis teneat in primo Baptismo; vnde si rebaptizetur, susceptores non contrahunt cognationem, nisi probabile esset primum fuisse inualidum; probabiliter enim esset cognatio. Tertiò, debet teneri infans in baptismo solemni; & si teneatur tantùm domi, nulla est cognatio, quia Ecclesia non instituit susceptores nisi in Bapt. solemni. Quartò, susceptores suscipere debent puerum de manibus baptizantis, statim ac baptizatus est, aliàs non dicerentur leuare de fonte sacro: vnde mulier suscipiens puerum, non de manibus baptizantis sed patrini, non contrahit; & etiam, si susceptores tangant puerum tantùm digito, non dicuntur propterea tenere; ex quo patet contactum physicum esse necessarium, siue sit proprius vel alienus; qui enim suscipit per procuratorem, contrahit, vt maior pars Doctorum sentit: non ipse procurator, vt declarauit congregatio Cardinalium; qui tamen constituit alium, vt suo nomine baptizet, non ipse contrahit, sed designatus.

Quantùm ad cognationem naturalem, nil aliud est, quàm propinquitas personarum descendentium ex eodem stipite proximo per naturalem generationem. Distinguitur per lineas & gradus. Linea est series seu ordo personarum ascendentium vel descendentium ab eodem stipite; stipes autem est illa persona ex qua fit descensus. Gradus est distantia maior vel minor, qua vna persona magis vel minus distat ab alia. Linea duplex est, recta & collateralis; illa est secun-

dùm quam plures personæ ita à stipite descendunt; vt vna sit genita ab alia; hoc est, qua plures personæ ab eodem stipite descendũt, non tamen quòd vna sit ab alia. Vt cognoscatur quot gradibus vna persona distet ab alia, accipiendæ sunt hæ tres regulæ. Prima: In linea recta ascendentium & descendentium tot sunt gradus, quot personæ, vna dempta, scilicet stipite, sic Pater & Filius sunt in primo, quia dempto patre qui est stipes, remanet tantùm vna persona; sicque est tantùm vnus gradus; pari iure Nepos est in secundo gradu consanguinitatis cum Patre; Pronepos in tertiò, &c. Secunda regula. In linea collaterali & transuersa tot gradibus distant personæ inter se, quot distant à stipite; sic quia duo fratres distant à Patre vno gradu, distant inter se vno gradu. Tertia regula hæc est. Si in linea transuersa, duæ personæ distent inæqualiter à stipite, quot gradibus distat persona remotior, tot gradibus inter se distant; vnde si vna sit in secundo gradu distans à stipite, & alia in tertiò, sunt inter se distantes in tertio. Hoc posito, dico primò, Matrimonium esse inualidum intra quartum gradum consanguinitatis, tum in linea recta, tum in collaterali; sed hoc est tantùm de iure Ecclesiastico, quod olim illud prohibebat fieri intra septimum. Dicò secundò, quòd aliqui sentiant, prohibitum esse Matrimonium in omni gradu lineæ rectæ, & hoc de iure naturæ; quia contractus & vsus Matrimonij repugnant reuerentiæ, quæ debetur parentibus: alij tenent esse tantùm de iure naturæ prohibitum in primo gradu, iuxta illud Leuitic. 18. *Turpitudinem patris tui vel matris tuæ ne discooperias; mater enim tua est*: Vnde, si Matrimonium intra quartum gradum ascendentium prohibetur, hoc est tantùm de iure Ecclesiastico. Ad aduersarios respondentes, dicunt quòd maxima reuerentia debeatur tantum principio immediato, nempè patri; non mediato scilicet auo. Dico tertiò, in linea transuersa Matrimonium esse prohibitum de iure naturæ in primo gradu, v. g. inter Fratrem & Sororem: inter illos enim est maximus pudor, cui aduersatur vsus Matrimonij. Quod si initio mundi contrahebant Fratres cum Sororibus, hoc erat ad conseruandam speciem humanam, quod præceptum cuilibet alteri præponderat; vnde si eadem necessitas rediret, posset Pater con-

tra-

trahere cum Filia, & Frater cum Sorore.

Quintum impedimentum Matrimonium dirimens, est *Crimen*: illud autem crimen duplex est, nempè homicidium & adulterium. Ratione criminis, si vir & mulier simul machinentur mortem alterius coniugum, aut si vnus eorum machinetur mortem suæ coniugis, vt Matrimonium ineat cum alia, Matrimonium iniri non potest. Ratione secundi, si adulteri sibi inuicem promiserint fidem de Matrimonio ineundo post mortem coniugis, contrahere matrimonium non possunt; quia videntur mortem alterius coniugis procuraturi: sic nec illi qui contraxerunt viuente altero coniuge; Matrimonium tamen non est irritum, si vnus fingat alteri suam partem esse mortuam, illum decipiat, & inducat ad adulteriū. Non etiam irritatur Matrimonium, si v.g. Petrus occidat ex vindicta maritum Annæ, non verò vt cum illa contrahat. Non etiam irritatur, si solus Petrus occidat maritum Annæ vt eam ducat, modò illa non concurrerit, nec præcesserit adulterium cum homicidio.

Sextò impeditur Matrimonium per *cultus disparitatem*: Vnde fidelis contraheret inualidè cum infidele non baptizato, etiam catechumeno; validè tamen contrahit cum hæretico; hoc enim nulla lege cautum est, licèt sit graue peccatum, propter prohibitionem Ecclesiæ & periculum subuersionis: quod intelligendum est de locis in quibus hæretici non sunt tolerati; alibi enim, vt in Gallia, cessante periculo peruersionis & scandalo (quæ rarò absunt) non esset peccatum mortale de se. Istud impedimentum est tantùm de consuetudine Ecclesiæ, quæ non fuit tempore Augustini, cuius mater Monica virum duxerat infidelem: Quod si 1. Corinth. 7. Paulus permittat mulierem fidelem manere cum viro infideli; loquitur de muliere facta fideli post Matrimonium.

Impeditur septimò Matrimonium per *metum extrinsecum* cadentem supra constantem virum. Dicitur primò, per metum extrinsecum, qualis incuti potest à causa extrinseca libera, vt ab homine; non à causa intrinseca, qualis est ille qui incutitur à periculoso morbo, à morte, à feris animalibus, &c. Matrimonium enim initum vt hæc omnia vitentur, validum est: sic validum est Matrimonium filiæ medici nolentis curare ægrotum, nisi ducat ægrotus illam filiam

liam; metus enim non incutitur à medico, sed à morbo: Valet etiam dum contrahitur ob metum inferni. Dixi secundò, cadentem supra constantem virum, seu grauem. Grauis metus à leui in hoc differt; quod grauis est ille qui cogit eligere minus malum, vt maius vitetur: leuis ex opposito est ille quo aliquis cogitur eligere maius malum vt minus deuitetur: posito graui metu vt extorqueatur consensus, Matrimonium Inualidum est. Ad metum grauem reducitur metus mortis, mutilationis, atrocis cruciatus, carceris diuturni, exilij, stupri, amissionis partis notabilis bonorum, infamiæ, &c. Quoad metum reuerentialem, nisi sit grauis, id est, coniunctus cum minis grauibus, verberibus & similibus, Matrimonium non inualidat.

Octauò, Matrimonium inualidatur per *Ordines maiores* susceptos validè, & hoc tantùm ex præcepto Ecclesiastico, non diuino; aliàs Ecclesia Romana non permitteret Sacerdotibus Græcis vsum Matrimonij. Licèt tamen matrimonium Ordines maiores subsequens inualidum sit propter votum solemne illis implicitè adiunctum, ex decreto Ecclesiæ: non tamen susceptio sacrorum Ordinum Matrimonium anteà contractum inualidat. Dixi, susceptos validè; si enim quis inualidè Ordinaretur, v.g. nolens, aut ab Episcopo non intendente Ordinationem, validè posset contrahere Matrimonium. Si quis Ordinem sacrum susciperet, nesciens illi annexum esse votum castitatis, ad illam teneretur, qui vult enim statum, vult ea quæ sunt annexa statui, vt illud votum: Quòd si intentionem haberet positiuam non vouendi, ad castitatem nihilominus teneretur; non ratione voti, quia nullum est, sed præcepti Ecclesiastici matrimonium ordinati prohibentis. An ille qui ordinatus est Ordine sacro ante vsum rationis, teneatur castitatem seruare, dum fit adultus; omnes respondent negatiuè, nisi Ordinem ratificauerit. sed controuertuntur de ordinato ante ætatem pubertatis, seu sexdecim annorum: affirmatiuam probabiliorem tenet Bonacina.

Per *ligamen* nonò Matrimonium impeditur: Per ligamen autem intelligitur vinculum prioris matrimonij, quo stante, nullus potest aliam vxorem ducere. Vinculum hoc inualidat matrimonium ex iure naturæ,

ræ, in quantùm repugnat quieti & paci familiæ, vnde super illud non potest dispensare Summus Pontifex. Quòd si in veteri Testam. licita fuerit Polygamia, seu pluralitas vxorum, hoc factum fuit ex Dei dispensatione; & sic hoc præceptum pertinet tantùm ad secundarium ius naturæ, quoniam Deus in illud dispensat, quæ dispensatio ablata est à Christo, Mat. 19. *Quicumque dimiserit vxorem, & aliam duxerit, mœchatur*; si enim mœchatur, dimissa alia, à fortiori mœchatur, illa retenta. Quoniam iure naturæ plures vxores prohibentur, à fortiori prohibentur plures viri vnius vxoris; hoc enim repugnat fini primario Matrimonij, nempè procreationi prolis, quæ impeditur ex seminum commixtione. Ex nostra conclusione sequitur, certitudinem moralem requiri de morte coniuges, vt superstes ad nouum matrimonium conuolet; & illa certitudo non censetur haberi per multorum annorum absentiam viri, nec per famam solam, nec per vnum testem, nisi hæc coniungantur cum indicijs ita euidentibus, vt nullus remaneat dubitandi locus, quod relinquendum est iudicio prudentis viri. Mulier quæ existimato mortuo coniuge, alium duxit, cognoscens certò primum esse viuentem, à primo recedere debet; si verò tantummodò dubitat, non potest petere debitum, tenetur tamen reddere. Porrò, licèt Polygamia, quæ consistit in possessione plurium vxorum, illicita sit; Bigamia tamen, qua plures habentur successiuè, non est illicita, ad Rom. 7. *Si mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro*: imò secundæ nuptiæ sunt Sacramentum, licèt ille qui ad eas transit, fiat irregularis, quia per secundas nuptias non significatur perfectè coniunctio vnius Christi cum vnica Ecclesia.

Inualidat decimò matrimonium *publica honestas*, quæ est propinquitas quædam orta ex validis sponsalibus de futuro, vel ex matrimonio rato, non consummato; cum hac differentia, quod prima, quæ extendebatur vsque ad quartum gradum inclusiuè, limitetur ad primum: secunda verò ad quartum gradum protendatur. Istud impedimentum vocatur publicæ honestatis; quia indecens est, vt frater ducat filiam, quæ fuit sponsa fratris sui mortui.

Vndecimò, irritatur matrimonium per *affinitatem*, quæ est propinquitas personarum prouenìens ex carnali

nali copula, siue l c ta, siue illicita si oriatur ex licita extendit se ad quartum gradum; sic ex illicita, ad primum limitatur. Cognoscuntur gradus affinitatis per hanc regulam. Quo gradu aliquis est consanguineus viro, eo gradu est affinis mulieri. Licèt autem consanguinei viro sint affines vxori eius, non tamen consanguinei viro sunt affines consanguineis vxoris; & sic duo fratres possunt in Matrimonium ducere suas sorores, & pater & filius contrahere possunt cum matre & filia. An affinitas Matrimonium dirimat iure Ecclesiastico vel naturali? Resp. dirimere iure Ecclesiastico vsque ad quartum gradum; iure verò naturæ aliqui dicunt dirimere in primo gradu lineæ rectæ; & sic Papam non posse dispensare, vt aliquis contrahat cum patre & filia, si filia sit orta ex copula licita, secus si ex illicita: alij in nullo gradu sentiunt Matrimonium esse prohibitum iure naturæ; sed omnes conueniunt in hoc, quod lege naturæ validum sit Matrimonium in primo gradu lineæ transuersæ; vnde Genes. 29. Iacob duas sorores sibi iunxit, & summum Pontifex dispensauit cum Rege Angliæ Henrico VIII. vt sponsaret Catharinam vxorem fratris sui; licèt eam posteà repudiauerit ex prætextu, quòd talis dispensatio esset inualida: vnde propter hoc excommunicatus fuit. Quod si Ioann. Baptista Herodem reprehenderit, dicens: *Non licet tibi habere vxorem fratris tui*, hoc est, quia illam habebat, viuente fratre, & quia hoc prohibitum erat lege diuina positiua, Leuitic. 18. *Turpitudinem fratris tui non reuelabis*: quæ abrogata est per nouam: vnde nunc tale Matrimonium est tantùm prohibitum lege Ecclesiastica.

Inualidatur Matrimonium duodecimò per *impotentiam*, modò sit perpetua, & respectu cuiuscumque personæ, & Matrimonium præcesserit. Impotentia censetur perpetua, quæ per triennium durauit ex iure canon. & quæ non potest tolli arte humana, vel sine vitæ periculo: sic ille censetur impotẽs perpetuus, qui potens reddi non potest, nisi per miraculum, aut arte magica, aut committendo aliquod peccatum: vt quãdo mulier à viro cognosci non potest; nisi ab alio antea cognoscatur: sic mulier censetur impotens quæ non potest reddi apta, nisi per incisionem vitæ pe-

periculum inducentem. Quod si impedimentum sit tantùm respectu vnius personæ, respectu talis personæ est quidem inualidum, non respectu aliarum; & sic facto diuortio authoritate Ecclesiæ, cum alio contrahi potest: sed debet illa impotentia probari per triennium. Quod si impotentia sit antecedens Matrimonium, irritatur; quia finis Matrimonij est, vt coniuges per copulam possint fieri vna caro: si verò superueniat Matrimonio consummato, non dirimit; quia iam facti sunt vna caro per copulam: licèt autem potestas ad copulam sit de essentia Matrimonij, non tamen copula actualis ad essentiam eius spectat. Ex hoc sequitur, Matrimonium contractum ab Eunucho perfecto, qui omninò caret semine, esse inualidum etiam de iure naturæ; quia copulam habere non potest, quæ consistit in emissione seminis; steriles verò inter quos potest esse vera copula, validè contrahunt; non verò senex decrepitus, si sit omninò impotens ad seminationem; & ad hoc non possit iuuari aliqua arte. Quando cognoscitur impotentia perpetua, separari debent coniuges, nè sit periculum incontinentiæ in tactibus & osculis, quæ tantùm licent in ordine ad copulam: secluso tamen scandalo & illo periculo, vir potest habere sororem, quam non potest habere vxorem. Supersunt duo impedimenta, quæ Matrimonium insuper irritant à Conc. Triden. inducta, quorum vnum est absentia Parochi & testium, & secundum est raptus. De primo diximus antea; de raptu dicam Matrimonium non posse contrahi, sed esse inualidum, si fiat cum puella rapta, quamdiu manet in raptoris potestate.

Quantùm denique ad potestatem dispensandi in impedimentis Matrimonij, summus Pontifex dispensare potest in impedimentis dirimentibus matrimonium iure Ecclesiastico, nam habet summam potestatem in tota Ecclesia; non debet tamen hoc facere nisi iuxta ex causa, maximè in his quæ sunt magni momenti, & quæ occasionem scandali præberent: in illis autem impedimentis quæ apponuntur iure naturæ, aut diuino, dispensare non potest. Quoad impedimenta quæ Matrimonium non dirimunt, sed tantùm prohibent. Episcopus dispensare potest, licèt inducta à superiore sint, hoc enim consuetudine receptum est; excipe tamen votum castitatis & religionis. Episcopus

etiam

etiam dispensare potest super impedimenta dirimentia, quando sunt occulta, & Matrimonium publicum, coniugesque sine scandalo separari non possunt, nec facilè ad Summum Pontificem recurrere. Potest insuper Episcopus dispensare super impedimenta dirimentia, quæ Matrimonio superueniunt, & impediunt ne petatur debitum: vt quando illa aduenire potest, quando sponsus cognouit consanguineam sponsæ; & cognatio spiritualis, quando sponsus extra necessitatem suum filium baptizauit.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quid dicendum sit de Sponsalibus?

SPonsalia, quæ à spondendo, seu promittendo dicta sunt, sumuntur primò pro futuri Matrimonij promissione: secundò pro contractu Matrimonij rato, non consummato; vnde venit nomen sponsi & sponsæ; vnde etiam Luc. 2. Maria dicitur fuisse Ioseph desponsata vxor: tertiò pro muneribus quæ olim à sponso dabantur sponsæ. Hic sumuntur Sponsalia primo modò, in quibus tres conditiones requiruntur. Prima, vt sit promissio futuri matrimonij; secunda, vt sit inter personas habiles ad contrahendum; tertia, vt manifestetur signis aut verbis. De his tribus dicendum est.

Quantùm ad primum, dico quòd illa promissio futuri matrimonij debeat esse deliberata, mutua, & facta inter præsentes. Debet primò esse *deliberata*, id est facta cum tali aduertentia, quanta requiritur ad opus meritorium, vel demeritorium. Si Sponsalium promissio fiat ex iracundia, aut alia passione, dicendum est, quòd si illa passio ita perturbet rationem, vt aduertentiam requisitam impediat, tantam quantam requirit commissio peccati mortalis, illa promissio non sufficit. quòd si cessante illo motu, promissionis sponsum pœniteat (nulla alia superueniente ratione) signum est non fuisse sufficientem deliberationem. Quando sponsalia fiunt fictè, & aliquis promittit exteriùs, non tamen habet animum promittendi aut se obligandi, sponsalia nulla sunt. Quando quis habet voluntatem promittendi & se obligandi, non tamen adimplendi promissum, valida sunt sponsalia;

salia. Quando aliquis habet intentionem promittendi, non tamen se obligandi, controuertuntur Doctores, an illa promissio sit valida, & vtramque partem existimant probabilem. Quando quis promisit Matrimonium contrahendum cum aliqua, etiam cum iuramento, non tamen habet animum promittendi aut iurandi, non tenetur contrahere ratione fraudis aut iniuriæ, quia nulla fit; posset tamen teneri, si in violatione fidei intercederet scandalum; si autem sub promissionis & iuramenti prætextu aliquis Virginem violauerit, non sufficit illi dotem constituere, sed eam ducere debet: modò scandalum graue superueniat, aut modò vir notabiliter mulierem non excesserit, aut nisi ex circumstantijs euidentibus potuerit mulier cognoscere fictionem promissionis; videretur enim pro tunc consensisse fraudi.

Debet secundò, promissio Sponsalium esse *mutua*; Sponsalia enim sunt promissio futuri matrimonij, & matrimonium requirit consensum vtriusque partis. Debet, inquam, esse mutua; vnde quando sponsorum alter matrimonium promittit, & alter non repromittit, sed tantùm promissionem alterius acceptat, inualida sunt sponsalia; per hoc enim iste acceptat quidem voluntatem promittentis, sed non intendit repromittere; nec pro tunc tacendo videtur consentire in repromissionem, sed tantùm in acceptationem. An ille qui promittit matrimonium, alio non repromittente, obligetur ad illud, quando alter posteà repromittit? alij dicunt obligari, non ex vi sponsalium, sed promissionis liberalis; alij sentiunt non obligari, quia illa promissio est onerosa; fit enim sub onere seu conditione repromissionis quæ non fuit: alij dicunt quòd si aliter paulo post repromittat; ita vt sit continuitas moralis & voluntas in alio perseueret, iste obligetur reuera.

Debet tertiò promissio Sponasalium fieri *inter præsentes*: vnde si promissio matrimonij futuri facta alicui fœminæ absenti, nullo pro illa talem promissionem acceptante, reuocari potest ante absentis acceptationem; & hæc acceptatio promittenti innotescere debet per litteras, vel per nuntium acceptantis. Quod si aliquis illam promissionem acceptet nomine absentis, reuocari non potest: modò tamen illa

promis-

promissio fiat præsenti, vt quando quis diceret, promitto tibi me ducturum Annam; si enim promissio fieret directè absenti, dicendo, promitto Annæ me illam ducturum, posset reuocari illa promissio, antequam acceptaretur ab absente. Quod si acceptans non habet commissionem specialem repromittendi pro absente, ipse absens potest illam promissionem acceptatam non ratificare, quia acceptans non acceptauit illam nomine proprio, sed sub beneplacito absentis. Porrò non omnes pro absente acceptare possunt, sed tantùm illi qui commissionem habent, vel qui sunt absenti consanguinitate, aut affinitate coniuncti, vel qui ex illa Promissione aliquando commodum reportant, vel qui subsunt absenti aut præsunt; vt filius pro patre, seruus pro domino, princeps pro subdito, tutor pro pupillo, &c.

Quantùm ad secundum, Sponsalia fieri debent inter personas habiles ad contrahendum; sponsalia enim ad Matrimonium ordinantur; vnde qui habent inhabilitatem perpetuam ad Matrimonium, habent etiam ad Sponsalia. Dixi *perpetuam*; nam impuberes, & illi qui voto Castitatis obstringuntur ad tempus, possunt Sponsalia emittere de Matrimonio contrahendo, elapso illo tempore. Quoad ætatem, setem anni completi requiruntur ad Sponsalia, & quatuordecim ad Matrimonium in viris, duodecim verò in fœminis. Non requiritur diuersa ætas in Sponsalibus, benè autem in Matrimonio; quia ad sponsalia sufficit vsus rationis, qui eodem tempore cunctis aduenit; ad Matrimonium verò requiritur virtus generandi, quæ tardius aduenit viris. Si sponsalia fiant ante completum septennium, inualida sunt, modo malitia non suppleat ætatem; malitia autem censetur ætatem præuenire, si contrahentes possint cognoscere naturam contractus quem faciunt, & si sint doli capaces. Quod si vltima dies septennij sit inchoata, hoc sufficit ad Sponsalia; in fauorem Matrimonij, sicut sufficit in Testamenti fauorem.

Quantùm ad tertium; Sponsalium promissio debet esse externa; nam promissio fit homini, & ab homine acceptari debet; non potest autem homo promissionem sibi factam acceptare, nisi sibi manifestetur aliquo signo exteriori: Votum ergo, quia fit Deo, potest consistere in promissione interna; Spõsalia verò, quia

fiunt homini, debent habere promissionem externam. Ad Sponsalia non sufficit votum factum Deo de contrahendo matrimonio cum tali fœmina, quia votum est de meliori bono; erit tamen validum, si matrimonium necessarium sit, vt quando aliquis aliquam defloraiut sub promissione matrimonij, vel quando ex tali matrimonio contrahendo aduenit magna vtilitas reipublicæ, ratione cuius matrimonium est melius cœlibatu. Promissio sponsalium non satis exprimitur per taciturnitatem; si enim vna regula iuris habeat; *qui tacet, consentire videtur*; in alia habetur, hoc esse verum, quando consensus est in sui fauorem, non verò quando est in sui præiudicium; tradere autem alteri potestatem sui corporis, hoc non est in fauorem tradentis, sed illius cui fit illa traditio. Debet ergo consensus Sponsalium manifestari verbis, aut signo aliquo habente verborum æquipollentiam, v. g. per nutum; annuli autem subarrhatio est signum de se æquiuocum; quod non semper promissionem matrimonij significat, cùm possit annulus dari ratione simplicis amicitię; vnde non est signum sufficiens consensus: sufficit tamen in locis vbi matrimonium futurum significat, vel vbi verba vnius partis præcesserint; si posteà fiat ab vna immissio annuli, & ab alia receptio eius: si etiam, habito contractu de matrimonio inter amicos, vna pars alteri mittat arrhas vel iocalia, nihil aliud exprimendo, & altera recipiat, hoc sufficit; sicut quando vir promittit matrimonium per verba, & fœmina spontè manum dederit; qui tacet enim, consentire videtur, vbi aduenit aliquis actus positiuus; hæc enim omnia verbis æquiualent: verba autem quibus exprimitur Sponsalium promissio, sunt ista, aut similia, *Accipiam te in vxorem*, vel *promitto te ducturum in sponsam*, *&c.*

Quantùm ad obligationem Sponsalium, certum est illa sub peccato mortali obligare; quia contractus Sponsalium est obligatorius in materia graui; ergo sub mortali peccato obligat, etiam iure naturæ, quo aliquis ex fidelitate tenetur promissis stare, & ex iustitia debet reddere alteri quod suum est. Quòd si in Sponsalium promissione non determina-

tum

tum fuerit tempus, quo contrahi debeat Matrimonium, non tenetur sponsus aut sponsa illud contrahere, nisi alter id petat, modò audeat petere; ex lege enim debitor non tenetur soluere, nisi à creditore requisitus; quod si sponsa non audeat petere adimpletionem Sponsalium, debet sponsus contrahere eo tempore quo præuidet sponsam velle exigere Matrimonium. Non est eadem ratio de voto quod aliquis emittit de ingressu religionis; debet enim data opportunitate, statim impleri, quia Deus semper illud exigit. Quod si Sponsalia facta sint à parentibus & tutoribus pro filijs aut pupillis suis, qui septimum annum non attigerunt, quod fieri potest in magna necessitate; sunt quidem valida, modò accesserit consensus expressus vel tacitus illorum, dum habent vsum rationis; non tamen obligant illos ad consensum: non tenentur enim regulariter filij parentibus obedire in his quæ statum matrimonialem concernunt; vnde si iura dicunt, filium factum puberem teneri ad matrimonium contrahendum quod pater promisit pro illo, dum nondum adultus esset; hoc verum est de debito honestatis, non de debito obligatorio sub peccato mortali.

Quantum denique ad Sponsalium solutionem, multæ communiter afferuntur rationes, ob quas dirimuntur. Primò, per religionis ingressum factum bona fide, siue sequatur professio, siue non; licèt etiam sponsalia firmata fuerint iuramento, illo non obstante, aliquis religionem ingredi potest; promissio enim illa & iuramentum, quod illam sequitur, censentur fieri sub tacita conditione, quòd status melior non eligatur: quòd si tamen virtute Sponsalium copulam habuerit cum Sponsa, religionem ingredi non potest; quia resarcire iniuriam, est de iure naturali, & religio tantùm de consilio. Quòd si post votum de religione factum virginem deflorauit aliquis, contrahere cum ea tenetur, quia vinculum iustitiæ fortius est vinculo charitatis; hoc intellige, si votum erat ignotum mulieri. Secundò dirimuntur etiam per votum simplex castitatis, siue antecesserit Sponsalia, siue illis successerit; nam in contractu Sponsalium semper supponitur conditio hæc, modò status me-

seruari in foro externo, in interno enim ius canonicũ nullum tempus præscribit. Octauè, dirimuntur per fornicationem; illa enim sufficit ad separationem thori: quod intellige, etiamsi vim passa fuerit sponsa, ex cap. *Raptores* 27. *quæst.* 2. tunc enim fit notabilis mutatio in persona.

Denique dissoluuntur ob impedimentum dirimens quod superuenit; vt est affinitas; ob notabilem fœditatem, vel grauem morbum; ob sponsorum inimicitiam; ob conuersationis antipathiam; ob paupertatem superuenientem, & similia.

DE ACTIBVS HVMANIS COMPENDIOSA TRACTATIO.

CVm Philosophis Moralibus incumbat necessitas loquendi de Actibus humanis ex professo, Theologi illorum explicationem ex Philosophia supponentes, de ijs tantùm agere tenentur, in quantùm sunt veluti fundamentum peccatorum & virtutem, quæ ad considerationem Theologorum per se spectant; vnde prolixitatis inutilitatem deuitare cupientes, philosophicas difficultates ad Philosophiam remittimus, quædam solùm dicturi de Actibus humanis, quæ & necessaria videntur, & breui appendice explicari possunt.

Dico primò, quòd actus humanus sumitur latissimè, pro omni actione quæ ab homine fit, siue etiam fiat à plantis & brutis, vt nutritio, augmentatio, visio, &c. Sumitur verò latè pro actione illa, quæ fit tantùm ab homine, vt locutio, intellectio, &c. Denique vsurpatur propriè pro actione quæ fit ab homine agente per deliberationem, seu cum ratione & libertate. Iste actus vocatur actus humanus; illi autẽ dicuntur tantùm actiones humanæ. Actus humanus propriè sumptus definitur, operatio hominis voluntaria, seu omissio eius; non tantùm enim ille dicitur agere, qui bonum operatur; sed etiam qui bonum, ad quod tenetur, omittit.

Dico, secundò, quod vis, seu coactio, quæ fit ab extrinseco, tollat libertatem; vis enim affertur passo non consentienti, sed repugnanti; vnde voluntas non potest cogi, nec violentari in actibus elicitis: eo enim ipso

ipso quo vult aliquid, & in illud consentit, libera est libertate saltem essentiali; quam explicuimus fol. 195. primæ partis: potest tamen cogi in actibus imperatis, licèt enim manui imperetur vt quiescat, potest ipsa manus moueri violenter ab extrinseco. Quoad concupiscentiam, non tollit, sed minuit, libertatem; quanto magis enim concupiscentia ad aliquid faciendum allicit, magis ad hoc se sponte & delectabiliter voluntas applicat, in quo stat libertas essentialis; quia tamen ad libertatem requiritur obiecti cognitio, cùm perturbet concupiscentia aliqualiter iudicium rationis, ideò libertatem minuit: hoc habetur fol. 347. secundæ partis. Quantùm ad ignorantiam, videantur ea quæ habentur fol. 348. 2. par. Quantùm denique ad metum, etiam diximus in præcitatis, quòd voluntarium & liberum non tollat, sed minuat: non tollit quidem, quia metus v.g. naufragij adducit consensum in mercatore, vt merces in mare proijciat; & vbi est consensus voluntatis, ibi est libertas; illa tamen minuitur, quia talis proiectio fit cum repugnantia & displicentia voluntatis.

An per metum ita minuatur liberum & voluntariũ, vt promissio sic facta adimplenda sit. Respõdet Dom. Gamacheus per tres sequentes regulas, quarum prima est hæc, *quæ fiunt metu interno, debent censeri simpliciter voluntaria; unde promissio per talem metum facta adimplenda est.* Metus intrinsecus vocatur ille, qui ab intrinseco tantùm impellimur; vt quando quis metu mortis eleemosynam vouet, tale votum obligat, quia nemo cogit, sed homo sibi imponit legem; & licèt sit æqualis repugnantia in voluntate actus, tamen volendi præualet actui nolendi. Secunda regula ista est: *Quæ fiunt ex metu interno, sunt voluntaria & obligatoria in rebus honestis & indifferentibus, vbi Ecclesia non declarauit illa esse irrita.* Si quis ergo seriò iurauit se daturum pecuniam latroni aliunde mortem allaturo, tenetur illam soluere, quia iuramẽtum non est de re mala respectu iurantis, licèt sit mala ex parte vexantis: hoc habetur cap. *debitores*. Quòd si votum & matrimonium per metum grauem facta, sint inualida; hoc est, quia Ecclesia illa irritauit. Tertia regula sequitur: *Omnis actio & omissio metu externo elicita voluntaria est, & ad culpam imputatur, si est contra legem Dei vel naturæ negatiuam*, vt est lex, *non mentieris*,

non occides, &c. *Si autem est contra legem humanam Ecclesiasticam vel politicam, non solet ordinariè facere hominem reum coram Deo, quando est metus grauis, nisi legislatur hunc metum prauidens, excipere noluerit*, vnde dux belli imperare potest militi, vt pugnet cum vitæ periculo. Quoad legem Dei positiuam, non obligat, præsente metu graui, modò absit scandalum; in hoc enim differunt lex positiua & negatiua, quod negatiua obliget pro semper, positiua autem vrget tantùm data opportunitate, & certo tempore, quo si adueniret grauis metus incussus ab extrinseco, non obligaret. Per grauem metum intelligitur ille qui sufficeret ad turbandos constantes viros, v.g. metus infamię, mortis, aut notabilis detrimenti; ob hoc dicitur metus cadens in constantem virum.

Dico tertiò, bonitatem actus humani desumi ex bonitate obiecti, finis & circumstantiarum. Duplex est finis actus humani, nimirùm finis operis, seu intrinsecus, & est ille quem immediatè respicit actio; & finis operantis, seu extrinsecus, qui respicitur ab agente: quando quis v. g. furatur, finis operis qui essentialis est furto, est ablatio rei alienæ; quando verò furatur ad fornicandum, fornicatio, quæ est accidentalis furto, est finis operantis. Quoad circumstantias, nihil aliud sunt, quàm quædam formalitates extrinsecæ substantiam operis circumstantes, & illæ continentur hoc versu, *Quis, Quid, Vbi, Quibus auxilijs, Cur, quomodò, Quando*. Illarum aliquæ augent bonitatem actus intra eamdem speciem, vt colere Deum, & colere maiori affectu, vtrumque spectat ad virtutem religionis: aliæ addunt actui interiori bonitatem specie distinctam, vt dare eleemosynam pauperi sacerdoti; eleemosyna pertinet ad charitatem, quòd verò detur sacerdoti ad religionem spectat. Quando actus ex obiecto indifferens, reddi potest à fine bonus vel malus; vt quando quis Ecclesiam ingreditur vt Deum colat, vel ob vanam gloriam. Quando actus est bonus ex obiecto, & refertur in bonum finem, ita vt bonitas finis sit diuersa à bonitate obiecti, actus desumit nouam rationem bonitatis ab illo fine; vnde, qui daret elemosynam Sacerdoti, vt Deum deprecaretur, ille actus esset bonus ex charitate, & ex religione, modò ametur illa eleemosyna propter se, & propter finem qui honestus est.

Dico

Dico quartò, eodem modo philosophandum esse de malitia ac de bonitate actuum humanorum; quod scilicet desumatur vel ex obiecto, vel ex fine, vel ex circumstantijs; cum hoc discrimine tamen, quod bonitas obiecti, finis & circumstantiarum sint tres conditiones requisitæ ad bonitatem actus; ad malitiam verò defectus vnius tantùm conditionis sufficit; vnde, si in aliquo eorum sit turpitudo, iam actus non erit bonus, sed malus; *bonum enim est ex integra causa, & malum ex quocumque defectu*: si ergo actus sit bonus ex obiecto, & malus ex fine, non est dicendum partim bonus & partim malus, sed malus simpliciter censendus est. Quantum ad circumstantias quæ reddunt actum malum vel bonum; dicendum est quod si sumantur formaliter, vt circumstatiæ sunt, non addant nouam nouitatem aut malitiam essentialem actui, sed tantum illam augent intra suam speciem, vt furari decem aut centum nummos; quia vt sic, sunt tantùm accidentariæ in ipso actu, vnde supponunt, non verò faciunt actum habere talem malitiam vel bonitatem essentialem: Quod si sumantur circumstantiæ, vt sunt obiectum actus humani, addunt illi bonitatem & malitiam essentialem: vt quando quis furatur in loco sacro, vel ob fornicationem.

Dico quintò, quod actus exterior non addat nouam bonitatem aut malitiam essentialem actui interiori, licèt aliquem accidentalem adijciat. Primum patet ex Genes. 22. *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me, benedicam tibi*, vbi Deus factum reputat quòd tantùm volitum est, & tanquam factum remunerat: ergo est æqualis meriti & bonitatis: Ratio est, quia actio externa non est bona aut mala, nisi quia actus internus à quo procedit, bonus aut malus est. Secundum constat primò, quia sępè accedente actu externo, internus repetitur, & augetur illius bonitas vel malitia: secundò, quia diuturnior mora reperitur in actu interno dùm exterior cōiungitur, & sic bonitas vel malitia augetur: tertiò, delectatio quæ in exercitio actus mali reperitur; & difficultas quæ est in exercitio actus boni, actum internum intendunt; sicque illum faciunt peiorem vel meliorem; vnde regulariter martyr actu magis meretur, quàm martyr desiderio. Ex his sequitur quod licèt actu internus & externus sint duæ actiones physicæ

ficæ; ſunt tamen vna tantùm actio in genere moris, & vnum tantùm peccatum formaliter: estò dicantur aliquando duo peccata materialiter & denominatiuè, in quantùm vna & eadem malitia denominat actum internum & externum, malum. Si dicatur contra primam partem: ergo non debuit Christus diuerſis præceptis prohibere actum internum & externum, quod tamen fecit, dicendo: *Bonum proximi non concupiſces*, & *non furtum facies*: ergo etiam fruſtra ſuadentur opera externa: ergo denique ſufficit dicere in confeſſione, adulterari volui. Reſp. ad primum, hoc ſic feciſſe Christum, vt doceret rudes Iudæos, non ſolùm furtum eſſe peccatum, ſed & ſolam volitionem furti eſſe peccaminoſam. Reſp. ad ſecundum, ideò bona opera ſuaderi, quia ſunt occaſio augendi affectum & reiterandi actum internum. Ad tertium dico, actum externum debere exprimi in confeſſione, vt appareat cenſura, reſeruatio, obligatio reſtituendi, firma determinatio voluntatis ad malum, quæ ſine actu externo potuiſſet eſſe forſan tantum ſimplex peccandi velleitas: denique actus externus explicari debet, quia voluit Christus, vt in pœnitentia peccatum aperiatur ſecundum ſuam totam entitatem, quæ completur ex actu interno & externo, tanquam ex materiali & formali.

Dico ſextò, quod bonitas vel malitia formalis priùs competat actibus internis, quàm externis: quia actus internus cauſat actum externum, tāquam ſuum effectum, v. g. volitio eleemoſynæ cauſat ipſius largitionem; ſed ſicut cauſa eſt prior effectu, ſic bonitas cauſæ eſt prior bonitate effectus: ergo priùs competit bonitas actui interno, quàm externo. Deinde, bonitas & malitia ſunt proprietates actus humani, ſed actus humanus eſt actus voluntatis, qui interior eſt; ergo bonitas & malitia competunt formaliter primo actui interno, & poſteà actui externo, quatenus ſcilicet informatur quodammodo à bonitate actus interni. Dixi quòd bonitas & malitia formalis conueniant primò actibus internis, ſi enim quæſtio intelligeretur de bonitate & malitia obiectiua, dici debet quod bonitas & malitia obiectiua prius competat actibus externis; ſic v. g. actio furti prius eſt mala obiectiuè, in quantum eſt diſſona rationi, quàm volitio furandi, quæ non eſt mala, niſi quia furtum malum

malum est; sed ipsa actio furti non est mala formaliter, nisi adueniat actio interna, seu volitio furandi; antea enim non est actio humana; sed eo ipso, quod actui interiori aduenit actio externa, actio externa incipit esse humana; & proinde bona vel mala; ita quod postea vna & eadem bonitas informet tum actum interiorem, tum exteriorem; cum hoc tamen ordine, quod prius competat actui interiori, & deinde externo. Quod si dicat Vasquez primariò prohiberi actionem externam, v.g. Furtum, Homicidium, &c. hoc est, quia prohibendo actionem externam, prohibetur interna, sine qua externa non esset mala; quippe non esset humana: quoniam actio humana est operatio voluntaria hominis. Si etiam actio externa dicatur primariò dissona rationi: ergo & primariò mala. Vtrumque verum est obiectiuè & fundamentaliter, non formaliter; à solo enim actu voluntatis concomitante actum externum, ipse actus externus humanus est, & consequenter bonus vel malus.

Dico septimò, quod bonitas moralis sit conuenientia actus liberi cum natura rationali, vt tali; idest, quatenus ex ratione operatur: Sicut enim illud dicitur bonum alicui, quod est illi conueniens; sic ille actus hominis dicitur bonus, qui conuenit illius naturæ: ergo bonitas moralis consistit in conuenientia. Consistit, inquam, in conuenientia cum natura rationali, vt tali, idest, vt operanti secundum rectam & prudentem rationem; vnde non sunt actus moraliter boni in brutis, quæ licèt operentur conformiter naturæ suæ, non tamen eliciunt actus suos secundum rationem, cum illa careant. Actus etiam hominis indeliberati, licèt sint materialiter boni, nimirum ex obiecto, non sunt tamen boni formaliter; quia bonitas formalis est conuenientia actus liberi; & illi non sunt liberi quia non fiunt ex deliberata intentione: possunt tamen ex non moraliter bonis, fieri moraliter boni, dum ex non liberis fiunt liberi; vt quando motibus primo primis aduenit aduertentia rationis, quando continuantur. Porrò, vt actus sit propriè moraliter bonus, non sufficit quod sit liber libertate essentiali, quæ consistit in determinatione voluntatis ad aliquem actum cum præuisa cognitione; sed requiritur vt sit liber libertate indifferentiæ, ita quod necessitatem excludat; vbi enim reperitur neces-

ſitas agendi, actus cenſeri non debet lau de vel vituperio dignus; nec conſequenter bonus aut malus moraliter dicendus eſt, niſi tantum latè & impropriè. Ex his apparet quòd bonitas actus moralis ſit entitas reſpectiua realis. Eſt primò reſpectiua, quia eſt conuenientia actus cum ratione, & conuenientia eſt relatio: eſt deinde realis & non tantùm denominatio merè extrinſeca, aut ens rationis, vt voluerunt aliqui; nam à parte rei actus qui dicitur bonus, eſt conformis rectæ rationi.

Dico octauò, quod malitia moralis ſit diſconuenientia & repugnantia actus liberi cum rationali natura, ſeù cum natura operante per rationem; diſcurrẽdum eſt enim de malitia; ſicut de bonitate; ſed animaduertendum eſt, quod ratio peccati & malitia moralis diſtinguuntur in hoc, quod malitia peccati conſiſtat in oppoſitione ad legem Dei: definitur enim *aliquid dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei*; malitia autem moralis conſiſtit in oppoſitione ad rationem præciſè, licèt enim omnis actus malus repugnet aliqualiter legi diuinæ, qua omne malum prohibetur; ſunt tamen aliqui actus de ſe moraliter mali citra ſpecialem Dei prohibitionem, vt odium Dei, blaſphemia, & ſimiles; qui ideò prohibentur à Deo, quia mali ſunt de ſe: alij autem ideo mali ſunt, quia prohibentur iure poſitiuo. An autem malitia moralis & malitia peccati conſiſtat in aliquo poſitiuo reali, aut tantùm in priuatiuo; Reſpondendum eſt, non tantùm malitiam quæ reperitur in omiſſione actus præcepti eſſe quid priuatum, vt ipſa actus omiſſio; ſed etiam malitiam quæ eſt in actu poſitiuo peccati, vt quando aliquis furatur, conſiſtit formaliter in priuatiuo, licèt materiale actionis ſit quid poſitiuum. Vtrumque patet ex hoc quod peccatum definiatur, *dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei*; vbi dùm dicitur, *factum, dictum, vel concupitum*, indicatur materiale actionis; dùm additur verò, *contra legem Dei*, oſtenditur negatio & repugnantia cum voluntate diuina præcipiente, vel prohibente actum. Ob hoc dicunt Theologi, peccare nihil aliud eſſe, quàm deficere à bono, & aſſerunt Philoſophi, loquentes de concurſu, peccatũ non habere cauſam efficientem, ſed deficientem; ſimiliterque bonũ & malũ non opponi contrariè, niſi quoad materiale actus;

ſed opponi tantùm priuatiuè, quantùm ad formale.

Dico nonò, dari actus indifferentes, nedùm in ſpecie, ſed & indiuiduo: Per actus indifferentes in ſpecie, intelliguntur actus in ſe conſiderati, qui ex ſua natura nec boni nec mali ſunt, vt ſpuere, ambulare: per actus indifferentes in indiuiduo intelliguntur ijdem actus, quatenùs eliciuntur ab homine, qui cùm debeat in omnibus actibus ſuis ſe conformare rationi, ideò aliqui dicunt, quod licèt dentur actus indifferentes ſecundùm ſpeciem, id eſt, ſecundùm ſe, non dantur tamen actus indifferentes in indiuiduo, quia in illis vel homo ſe conformat rationi, & tunc boni ſunt; vel rationi non ſe conformat, & tunc ſunt mali: Non obſtante tamen hac ratione, dicimur dari actus indifferentes in indiuiduo: ſic Alenſis, Bonauentura, Scotus, & plurimi. Probatur ex Hieronymi Epiſtola ad Auguſtinum, quæ eſt ſecunda inter Epiſtolas Auguſtini; *Bonum eſt*, ait, *Continentia, malum Luxuria, inter vtrumque indifferens ambulare; capitis purgamenta naribus proijcere, ſputis rheumata iacere, hoc nec bonum, nec malum eſt; ſiue enim feceris, ſiue non feceris, iuſtitiam non habebis, nec iniuſtitiam.* Quæ intelligi debent de actibus in indiuiduo ſumptis; non enim, *ſiue id feceris*, *ſiue non feceris*: & ſic ſpectantur non tantùm in ſe, ſed vt eliciuntur ab homine, quod eſt cōſiderare illos in indiuiduo. Ratio noſtra eſt, quia illi actus ſunt indifferentes etiam in indiuiduo, qui eliciuntur ab homine cum aduertentia rationis, & feruntur in obiectum quod neque bonum neque malū eſt; ſed plures eliciuntur tales actus, vt v.g. actus ſcribendi, ambulandi, &c. non enim ſunt boni, quia non fiunt honeſtatis gratia; nec mali, quia licèt ea proſequi quæ ſunt commoda naturæ, modò non prohibeantur. Si quis dicat, actum illum in indiuiduo eſſe malum, cui deeſt conditio finis honeſti, ſi autem ſit ex fine honeſto, pro tunc eſſe bonum: ergo nullum dari actum humanum indifferentem in indiuiduo. Reſp. hominem non ſemper debere ſibi finem honeſtum præfigere, ſed ſufficere aliquando quòd non agat contra finem honeſtum, licèt agat propter finem vtilem tantùm, aut delectabilem. Si Dicat Paulus 1. Corint. 10. *Omnia in gloriam Dei facite*. Reſp. eſſe ibi conſilium, non præceptum; quòd ſi ſit præceptum; eſt tantùm negatiuum, quo prohibetur nè quid contra

gloriam Dei faciamus, vel quòd non possit in gloriam Dei referri. Si Matth. 12. habeatur, quòd de omni verbo otioso reddenda sit ratio: hoc intelligitur de verbo otioso quod mendacium & calumniam includit, inquiunt Chrysostomus & Theophylatus; vel hoc intelligitur de eo quod est absolutè otiosum & nullum habet finem: illud autem quod fit ob vtilitatem, vel recreationem, vel necessitatem, non censetur purè otiosum, cuiusmodi sunt actus nostri indifferentes, qui licèt non fiant ob finem honestum, & ob hoc non dicantur boni; fiunt tamen ob vtilem aut delectabilem finem. Si quis instet actionem esse malam, quæ non est consentanea rationi; & illam esse bonam, quæ est rationi consentanea, quia ratio est regula actuum humanorum: ergo omnis actio vel bona vel mala est: Resp. vt actio non sit mala, sufficere quod sit consentanea rationi negatiuè, ita quod illi non repugnet; non requiritur autem quod sit consentanea positiuè. Deinde, actus indifferentes sunt conformes aliquo modo rationi, quæ iudicat illos esse conformes naturæ rationali, vt rationalis est; quia non fiunt ob finem honestum, sed sistunt in fine vtili vel delectabili, non tamen prohibito. Si quis vrgeat, actiones illas esse bonas, quia fiunt ob finem honestum; nam recta ratio dictat esse v. g. ambulandum ad conseruandam sanitatem; Resp. illam actionem cum tali respectu esse reuera bonam & honestam; sed loquimur de actione quæ sistit purè in commodo, vel vtili, quærentes v. g. vtrùm calefacere se, præcisè quia frigus corpori molestum est, sit moraliter bonum; quod nos asserimus esse actum indifferentem, qui bonus non est, quia non est quid honestum; nec malus, quia non est prohibitus; vnde, inter bonum & malum mediat non bonum. His omnibus non obstantibus, Christianissimum semper erit omnes actiones suas in gloriam Dei referre, iuxta D. Paulum dicentem: *Siue manducatis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

Dico decimò, quòd vt actiones humanæ bonæ sint, debent esse conformes legi æternæ, voluntati diuinæ, & conscientiæ agentis. Debent primò esse conformes legi æternæ, quia illa est prima & radicalis regula omnium agendorum: vnde peccatum definitur ab Augustino, *dictum, factum, vel concupitum contra*

contra legem Dei æternam lib. 22. contra Faustum cap. 7. Debent secundò esse conformes diuinæ voluntati; ex intellectu enim diuino & diuina voluntate resultat exemplar primarium, & regula quædam vniuersalis, quibus conformari debent actiones nostræ, vt bonæ sint. Debent tertiò esse conformes conscientiæ agentis; quod enim est contra conscientiam, est peccatum, ex Paulo, *Omne quod non est ex fide, peccatum est*; id est, quod non sit secundùm dictamen conscientiæ. Sicut ergo lex æterna est prima & immediata regula faciendorum, ita conscientia est proxima & mediata regula eorum, quæ facere aut vitare debemus. Conscientia propriè sumpta dicitur actus intellectus, quo iudicamus aliquid esse hic & nunc faciendum, vel non faciendum. Quod si attribuatur aliquando voluntati, cùm aliquis dicitur bonæ vel malæ conscientiæ, quia benè vel malè operatur per voluntatem; hoc est latè, & consequenter, in quantum conscientia excitat ad benè operandum; formaliter tamen est actus intellectus. Conscientia distinguitur à synderesi & à ratione in hoc, quod synderesis sit habitus intellectus, quo cognoscuntur prima principia practica, v. g. *bonum est faciendum, malum fugiendum; alteri ne facias quod tibi fieri non vis*. Ratio verò est discursus, mediante quo, conclusio deducitur, & conscientia est ipsamet conclusio dictans aliquid esse faciendum hic & nunc. Hoc patet in isto syllogismo practico, *Omne bonum est faciendum; sed eleemosyna est bona: ergo facienda est hic & nunc*. Prima propositio est à synderesi, secunda à ratione dictante eleemosynam esse bonam; conclusio est à conscientia. Conscientia diuidi solet in rectam seu infallibilem, erroneam, probabilem, dubiam, & scrupulosam. Recta seu infallibilis est ea, quæ cognoscendo obiectum sicuti est per media infallibilia, dictat faciendum quod reuera faciendum est. Erronea est illa quæ cognoscendo obiecta aliter quàm sunt, dictat facienda quæ non sunt facienda. Probabilis est ea, quæ cognoscendo obiecta per media probabilia cum formidine falsi, dictat aliquid esse faciendum. Dubia est illa quæ ex diuerso dictamine practico ita fluctuans remanet, vt in neutram partem se determinare queat. Scrupulosa denique illa est, quæ assentitur vni parti cum formidine alterius ob le-

leuissimas & incertas coniecturas. De conscientia recta seu infallibili nihil est dicendum, nisi quod actiones quæ fiunt ex ipsius dictamine, sunt infallibiliter bonæ; de alijs dicemus aliqua scitu necessaria.

Dico vndecimò, non esse licitum agere contra conscientiam errantem, faciendo quod ipsa prohibet, vel omittendo quod præcipit. Ratio est, quia non licèt velle malum iudicatum vt malum; qui autem operatur contra conscientiam errantem, vult malum iudicatum vt malum: ergo non licèt agere contra conscientiam errantem. Si quis dicat, conscientiam erroneam non esse rectam regulam: non est recta regula respectu intellectus, cuius iudicium erroneum est; sed est recta regula respectu voluntatis quæ tenetur conscientiam semper sequi. Nec quis obijciat, ergo poterit quis gaudere de actu præterito, qui malus cognoscitur, quando cognitus est error. Resp. posse quidem gaudere de actu voluntatis, quo Petrus v.g. dedit pecuniam quam credebat suam, quia talis largitio bona fuit; non potest tamen gaudere de obiecto, nempè de largitione pecuniæ alienæ, dum cognoscitur aliena. Si conscientia erronea iudicet ex ignorantia inuincibili aliquid esse faciendum aut vitandum, quod neutrum tamen est, tenetur se conformare illi iudicio erroneo; & si non faciat, peccabit, quia voluntas iudicium intellectus tenetur sequi tanquam suam regulam. Peccabit, inquam, mortaliter in materia graui, venialiter in materia leui. Dum aliquis ex ignorantia vincibili iudicat aliquid esse præceptum quod tale non est, voluntas debet sequi dictamen illius conscientiæ; debet enim sequi suam regulam, nempè tale iudicium. Licèt tamen voluntas exequatur id quod ex ignorantia vincibili credebat bonum, & tale non erat, in hoc non benè operatur; imò malè agit, quando malum operatur quod putabat bonum; quia ignorantia vincibilis non excusat à peccato, sicut ignorantia inuincibilis; vnde debuit sic agens perquirere an quod agit, bonum sit vel malum, & deponere conscientiam errantem, quantum potest; quamdiu tamen perseuerat illa consciētia errans, debet voluntas illam sequi ex quacumque ignorantia erret. Nec dicendum est, ergo sic agens necessariò peccat, siue agat ex conscientia erronea

nea vincibili, sine illi non se conformet. Hoc falsum est; quia vel potest deponere suum errorem, & sic potest non peccare; vel non potest adhibita omni diligentia deponere suum errorem, & pro tunc illa ignorantia est inuincibilis: & operari ex ignorantia inuincibili, non est peccatum.

Duodecimò, conscientiam opinatiuam distingui à dubia in hoc, quod in dubia fluctuet intellectus, nec vlli parti assensum tribuat; in opinante verò intellectus ad vnam partem se determinet, sed ob motiuum tantum probabile, cui falsum subesse potest. Nullus dubitat quin inter opiniones æquè probabiles alterutram sequi liceat, imò communis opinio est, quod non teneamur necessariò probabiliori adhærere, cum possimus relicta probabiliori, sequi probabilem, quæ peritis & doctis placet: sic inter alios Dom. Gamachæus in 1. 2. quæst. 19. fol. 151. Quod intelligendum est cum hac restrictione, modò non immineat periculum aliquod, ad quod vitandum charitas vel iustitia excitet, vt probabiliorem sequamur; modò etiam probabilis sententia suam probabilitatem non amiserit, vel ideò quia antiquata est, vel ob rationem nouam authoribus contrariæ sententiæ ignotam, quam putamus insolubilem. Per probabilem opinionem non intelligimus illam, quæ plures habet authores simpliciter; sed quæ plures habet authores classicos, probos & peritos, qui ex professo quæstionem examinent, & perpensis vtriusque partis rationibus, vnam è contradictorijs opinionibus determinent. Quòd illa probabilis opinio seligi possit, patet; quia si teneremur probabiliorem eligere, maximè angeremur in perquirenda opinione probabiliori, & non est verisimile quòd ad tantam anxietatem nos Deus reducere voluerit; imò credibilius est, quòd ille qui prudentum opinionem sequitur, non peccet, cùm prudenter & rationabiliter agat. Ratione distinctionis appositæ, nullus potest in administratione Sacramentorum vti materia, aut forma, aut intentione dubia, licèt sint probabiles; nisi in casu necessitatis, vbi materia certa v. g. aqua pura haberi non potest, sed tantùm lixiuium: Ratio huius est, quia in hoc casu imminet salutis periculum ad quod vitandum Charitas & Iustitia excitant, vt quilibet probabiliorem partem sequatur. Eadem ratione medi-

medicus habens pharmacum certò profuturum ægroto, non potest adhibere pharmacum tantùm probabiliter profuturum, aliàs censeretur imprudenter agere in re magni momenti; & in his occasionibus verum censetur hoc axioma, *in dubio tutior pars eligenda est*.

Dico tertiodecimò, illam conscientiam esse dubiã, quando intellectus neutri parti assentitur, sed fluctuans in æquilibrio manet, vel ex ignorantia iuris, vel ex ignorantia facti, vel ex diuersis authorum opinionibus. Ignorantia iuris est quando v. g. aliquis ignorat, an mendacium sit licitum: ignorantia autem facti est quando aliquis dubitat an tale verbum sit mendacium. Conscientia potest esse dubia, vel speculatiuè, vel practicè. Est dubia speculatiuè quando quis dubitat in genere, an aliquid licitum sit vel illicitum: est dubia practicè, quando quis in ipso exercitio dubitat, an talis actus in particulari sit licitus: quando miles v. g. dubitat an bellum in se sit licitum, conscientia est speculatiuè dubia; quando verò dubitat an hoc bellum in quo est, sit licitum, est dubia practicè. Debet regulariter conformari iudicium practicum iudicio speculatiuo intellectus, nisi aliqua ratio adueniat in obiecto, propter quam obiectum varietur; sic qui cognoscit in genere, furtum esse illicitum, debet scire hic & nunc non licere furari; qui tamen scit furtum esse illicitum, iudicare potest, licitum esse surripere rem alienam in extrema necessitate. Nunquam licet agere ex conscientia practicè dubia, idest, dubitante, an hoc sit hic & nunc licitum; sed determinatè debet intellectus dictare, hoc mihi licet: primò, quia qui sic ageret in humanis, frangeret leges amicitiæ; secundò, quia qui sic agit, se exponit peccandi periculo, quod est malè operari; tertiò, quia voluntas non potest dici à ratione dirigi, quamdiu ratio non se determinat ad alterutram partem. Peccat ergo qui agit ex conscientia practicè dubia; peccat, inquam, tali peccato, quale est dubium; idest, si dubitat an peccatum sit mortale aut veniale, an sit peccatum furti, vel homicidij; contrahitur huiusmodi peccatum. Debet ergo dubium deponi antequam fiat actio: hoc est debet intellectus ad alterutram partem se determinare ratione aliqua. Quod si occurrant duo præce-

pta

pta incompossibilia, vt audire sacrum, vel moribundo assistere; examinandum est quodnam magis obliget, & illud debet præeligi, deposito dubio: Si vndequaque sit periculum peccandi quod vitari non potest, eligatur quod apparet minus, ait Gregor. 23. Moral. & tunc non eligitur malum vt malum est, sed vt minus malum, & ideò vt bonum. Si denique sit æquale periculum peccandi æqualiter, nec possit dubium deponi, attamen necessarium sit alterutrum agere, vtrumque licitum est; & adueniente bona fide, quis non peccabit, cum faciat in tali euentu quod in se est. Aliquando licet operari ex conscientia speculatiuè dubia, quando practicè ad vnum est determinata; quia regula voluntatis non est scientia speculatiua, sed iudicium practicum intellectus: sic aliquis potest dubitare speculatiuè, an bellum hoc sit iustum; & esse certus practicè, quod sibi liceat certare in tali bello, cùm sciat non suum esse iudicare de iustitia belli, sed debere Principi obedire, donec appareat de belli iniustitia, & ibi est certitudo practica cum dubitatione speculatiua. Quando quis dubitat speculatiuè de honestate alicuius actionis, & postquam consuluit Iurisperitos, si res spectet ad dispositionem iuris, vel inquisiuit consuetudines locorum, si pertineat ad ius particulare loci; vel denique interrogauit Doctores Ecclesiasticos in rebus morum vel fidei, & nondum apparere possit de honestate actionis, illa actio omittenda est.

Dico vltimò, in hoc differre conscientiam probabilem & scrupulosam; quòd illa fundamenta habeat rationabilia suæ probabilitatis, v.g. authores famæ, vel rationem aliquam firmam; ista verò fundatur tantùm in suspicione orta ex leuibus fundamentis & motiuis. Nomen scrupuli per metaphoram desumitur à paruo quodam lapillo in calceo pedem vrgente, qui ob hoc scrupulus dicitur. Ille conscientiam dicitur habere scrupulosam, qui licèt practicè iudicet aliquid sibi esse licitum, speculatiuè tamen timet & dubitat ex leuibus fundamentis, nè illicitum sit. Licèt bonum sit scrupulosam conscientiam deponere, antequam fiat actio de qua habetur scrupulus; potest tamen actio illa benè fieri, manente scrupulo: Ratio est, quia hic scrupulus non inducit dubitationem practicam, sed tantùm speculatiuam,

ortam ex leui motiuo: cùm ergo iudicium practicum dictans aliquid esse bonum, habeat rationabile fundamentum, & iudicium speculatiuum, dictans illud non esse bonum, nitatur leui fundamento; qui sequitur iudicium illud practicum, censetur benè & prudenter agere, præferendo firmum motiuum leui fundamento: si tamen scrupulus ille deponi queat, deponendus est. Scrupuli suboriuntur communiter ex melancholia, qua homo in omnibus timidus efficitur: ex ignorantia, qua stante, non potest verum à falso discerni: ex suggestione diaboli angustias inducentis in animam, vt pax interior perturbetur: ex ieiunijs nimijs, vigilijs, & alijs corporis macerationibus, quæ cerebrum exsiccantes, iudicium perturbant, ex conuersatione cum scrupulosis; denique ex superbia, quam Deus punire intendens, subortum scrupulorum & anxietatis animæ permittit. Inter alia scrupulorum remedia, vtilissimum est, vt ille qui scrupulis torquetur; primò Deum frequenter oret, ad implorandum ipsius auxilium: secundò, vt cum omni mentis humilitate has animi molestias acceptet, indignum se reputans, qui conscientiæ serenitate perfruatur, ob sua peccata, & neglectum gratiæ: tertiò, vt deponat suum iudicium, & non obstantibus suis ratiocinationibus, se humiliter submittat iudicio docti & probi Confessarij.

TRACTATVS.

De Legibus, & de pœnis Ecclesiasticis contra infractores legum; seu de Censuris.

DVplicem habemus regulam, cui conformari debent actus humani, quarum prima est interna, scilicet conscientia; alia verò est externa, nempè Lex, quæ facienda præcipit, & prohibet vitanda. Postquam ergo de actibus humanis in bonum dirigibilibus, & de conscientia, quæ est ipsorum directiua intrinsecè, dictum est; non ineptè agendum venit de Legibus, quæ ipsosmet humanos actus extrinsecè regulant, acturi posteà de Censuris, quæ sunt certæ quædam pœnæ inflictæ ab Ecclesia in suarum legum infractores. Hoc fiet in tribus Disputationibus; quarum vna erit de Legibus in genere, secunda

de Legibus in specie, tertia de Censuris, vbi & de Irregularitate.

DISPVTATIO PRIMA.

De Legibus.

NOmen Legis vel à *ligando* habetur, in quantum homines ad aliquid obligantur per legem, vel à *legendo*, quia lex editur & scribitur, vt sæpiùs legatur ad instructionem subditorum; vel denique à *deligendo*, quatenus docet quæ sunt deligenda & eligenda. Videamus aliquid de Legibus in communi.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Lex?

NEc de existentia, nec de vtilitate legis vllus dubitare potest; quantùm enim ad existentiam, constat ab orbe condito datas fuisse leges & Angelis & hominibus; imò ab æterno erant ideæ quædam in mente diuina existentes, ad quas Deus tanquam ad certas leges respiciens, in tempore omnia creauit, & ordinauit, & conduxit, sicut decreuerat ab æterno. Quoad legum vtilitatem, clarior adhuc est; quomodo enim sine legibus posset humana societas subsistere; nisi per leges improborum malitia refrænaretur, & excitaretur bonorum labor & virtus; Agendum est ergo solùm de ipsa Legum definitione, & quæ sit illarum diuisio.

CONCLVSIO.

LEx est regula quædam perseuerans, indita vel præscripta ab eo qui potestatem habet obligandi communitatem, in cuius vtilitatem cedit, actiones humanas conducens in bonum & auertens à malo, sufficienter promulgata. Dicitur primò, *regula*: quia actus humani diriguntur per legem: sed an illa regula sit actus intellectus aut voluntatis, controuertuntur Doctores: Thomistæ enim volunt legem ad intellectum pertinere; Scotistæ verò meliùs illam

ad

ad voluntatem referunt, vis enim obligandi ad voluntatem formaliter ſpectat, licèt præſupponi debeat actus intellectus legislatoris, iudicantis, an quod per legem fertur, bonum ſit & vtile. Dicitur ſecundò, *perſeruans*; in quo à præcepto diſtinguitur, quod modò adeſt, modò abeſt, & ſemper ceſſat per mortem præcipientis, vbi leges perſeuerant & ſunt ſtabiles regulariter ratione ſui, licèt aliquando mutentur ratione finis ob quem conditæ ſunt: ſic leges ceremoniales veteris Teſtamenti abrogatæ fuerunt per legem nouam, quia inſtitutæ erant ad figurandam legem nouam; & dum præſens eſt veritas, figura ceſſare debet: aliquando etiam mutantur ratione ſubiecti cui feruntur leges, vt patet de legibus iudicialibus legis antiquæ, quæ datæ erant populo in ſeruitutem redacto; ceſſante autem illa ſeruitute, tales leges rigoroſæ ceſſare debuerunt. Dicitur tertiò, *indita, vel præſcripta*; vt includantur in hac definitione, tum lex naturalis, quæ à natura eſt; tum poſitiua, quæ à legislatore præſcribitur. Dicitur quartò, *ab eo qui poteſtatem habet obligandi communitatem*; nullus enim poteſt alium obligare, niſi legitimam in illum habeat authoritatem; cùm ergo lex vim habeat obligandi communitatem, ferri debet ab eo qui poteſtatem obligandi habeat. Additur quintò, *in cuius vtilitatem cedit*; leges enim in bonum commune cedunt, ſiue mediatè, ſiue immediatè, v. g. cùm leges feruntur in fauorem pupillorum & minorum, hoc mediatè vergit in bonum communitatis; nam bonum partis conducit ad bonum totius: lex etiam tributorum, quæ ſolùm vtilitatem Regis concernit, vertitur in bonum commune; ſi enim debitè Princeps non ſuſtentaretur, non poſſet onera reipublicæ ſuſtinere. Adiungitur ſextò, *actiones humanas conducens*; licèt enim ad aliquid faciendum vel omittendum aſtringi poſſint Angeli lege & præcepto, de actionibus tamen Angelicis hic loqui non intendimus, ſed tantùm de humanis. Adijcitur ſeptimò, *Conducens ad bonum, & remouens à malo*, excitare enim ad bonum & à malo remouere, ſunt præcipui fines legum. Additur vltimò, *ſufficienter promulgata*; quia nullum ſuperioris imperium inferiorem obligare poteſt, niſi in ſubditorum notitiam deducatur: ſed hæc eſt differentia inter leges; quòd lex naturalis ſufficienter ſingulis

lis promulgentur per iudicium naturale quod possident, quo iudicant naturaliter Deum esse colendum, parentes honorandos, &c. positiuæ verò externam requirant promulgationem.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit Lex?

ALiter respondent Iuristæ, aliter Theologi: Illi ius cum lege confundentes, ipsum diuidunt in ius naturale, ius gentium, & ius ciuile. Ius naturale est illud, quod est commune & brutis & hominibus, vt procreatio prolis, coniunctio maris & fœminæ. Ius gentium est illud quod est propositum solis hominibus, & illis ferè omnibus commune est, vt cultus erga Deum, honor erga parentes, vim vi repellendi licentia, &c. Ius ciuile est illud quod est proprium a icui regno, seu reipublicę; vt v. g. ius Atheniensium, ius Lacedæmonum, ius Gallorum; sed præsertim ius Romanorum nomine iuris ciuilis simpliciter gaudet. Quoad Theologos, alio modo leges diuidunt, quod explicabit

CONCLVSIO.

LEx primò diuiditur in legem naturalem & positiuam. Lex naturalis subdiuiditur in legem naturalem sacram, moralem, & politicam. Lex positiua in legem æternam, diuinam, & humanam.

Lex naturalis est iudicium naturale, quo ratio nobis dictat bonum esse faciendum, & malum fugiendum. Ex illo principio practico multa alia deducuntur, quorum alia sunt faciliora, alia difficiliora. Quòd si illa principia practica quæ dictantur à iudicio naturali, Deum respiciant, ad legem naturalem sacram pertinent; vt v. g. quando lex naturalis dictat Deum esse colendum & cum summa humilitate adorandum. Si illa principia præscribant homini modum, quo debeat mores componere in ordine ad finem vltimum, spectant ad legem naturalem moralem: Si denique illa principia lumine naturali cognita dirigant hominem in ordine ad societatem communem, legem naturalem politicam concernunt

per

gloriam Dei faciamus, vel quòd non possit in gloriam Dei referri. Si Matth. 12. habeatur, quòd de omni verbo otioso reddenda sit ratio: hoc intelligitur de verbo otioso quod mendacium & calumniam includit, inquiunt Chrysostomus & Theophylatus; vel hoc intelligitur de eo quod est absolutè otiosum & nullum habet finem: illud autem quod fit ob vtilitatem, vel recreationem, vel necessitatem, non censetur purè otiosum, cuiusmodi sunt actus nostri indifferentes, qui licèt non fiant ob finem honestum, & ob hoc non dicantur boni; fiunt tamen ob vtilem aut delectabilem finem. Si quis instet actionem esse malam, quæ non est consentanea rationi; & illam esse bonam, quæ est rationi consentanea, quia ratio est regula actuum humanorum: ergo omnis actio vel bona vel mala est: Resp. vt actio non sit mala, sufficere quod sit consentanea rationi negatiuè, ita quod illi non repugnet; non requiritur autem quod sit consentanea positiuè. Deinde, actus indifferentes sunt conformes aliquo modo rationi, quæ iudicat illos esse conformes naturæ rationali, vt rationalis est; quia non fiunt ob finem honestum, sed sistunt in fine vtili vel delectabili, non tamen prohibito. Si quis vrgeat, actiones illas esse bonas, quia fiunt ob finem honestum; nam recta ratio dictat esse v. g. ambulandum ad conseruandam sanitatem; Resp. illam actionem cum tali respectu esse reuera bonam & honestam; sed loquimur de actione quæ sistit purè in commodo, vel vtili, quærentes v. g. vtrùm calefacere se, præcisè quia frigus corpori molestum est, sit moraliter bonum; quod nos asserimus esse actum indifferentem, qui bonus non est, quia non est quid honestum; nec malus, quia non est prohibitus; vnde, inter bonum & malum mediat non bonum. His omnibus non obstantibus, Christianissimum semper erit omnes actiones suas in gloriam Dei referre, iuxta D. Paulum dicentem: *Siue manducatis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

Dico decimò, quòd vt actiones humanæ bonæ sint, debent esse conformes legi æternæ, voluntati diuinæ, & conscientiæ agentis. Debent primò esse conformes legi æternæ, quia illa est prima & radicalis regula omnium agendorum: vnde peccatum definitur ab Augustino, *dictum, factum, vel concupitum*

contra

contra legem Dei æternam lib. 22. contra Faustum cap. 7. Debent secundò esse conformes diuinæ voluntati; ex intellectu enim diuino & diuina voluntate resultat exemplar primarium, & regula quædam vniuersalis, quibus conformari debent actiones nostræ, vt bonæ sint. Debent tertiò esse conformes conscientiæ agentis; quod enim est contra conscientiam, est peccatum, ex Paulo, *Omne quod non est ex fide, peccatum est*; id est, quod non fit secundùm dictamen conscientiæ. Sicut ergo lex æterna est prima & immediata regula faciendorum, ita conscientia est proxima & mediata regula eorum, quæ facere aut vitare debemus. Conscientia propriè sumpta dicitur actus intellectus, quo iudicamus aliquid esse hic & nunc faciendum, vel non faciendum. Quod si attribuatur aliquando voluntati, cùm aliquis dicitur bonæ vel malæ conscientiæ, quia benè vel malè operatur per voluntatem; hoc est latè, & consequenter, in quantum conscientia excitat ad benè operandum; formaliter tamen est actus intellectus. Conscientia distinguitur à synderesi & à ratione in hoc, quod synderesis sit habitus intellectus, quo cognoscuntur prima principia practica, v. g. *bonum est faciendum, malum fugiendum; alteri ne facias quod tibi fieri non vis*. Ratio verò est discursus, mediante quo, conclusio deducitur, & conscientia est ipsamet conclusio dictans aliquid esse faciendum hic & nunc. Hoc patet in isto syllogismo practico, *Omne bonum est faciendum; sed eleemosyna est bona: ergo facienda est hic & nunc*. Prima propositio est à synderesi, secunda à ratione dictante eleemosynam esse bonam; conclusio est à conscientia. Conscientia diuidi solet in rectam seu infallibilem, erroneam, probabilem, dubiam, & scrupulosam. Recta seu infallibilis est ea, quæ cognoscendo obiectum sicuti est per media infallibilia, dictat faciendum quod reuera faciendum est. Erronea est illa quæ cognoscendo obiecta aliter quàm sunt, dictat facienda quæ non sunt facienda. Probabilis est ea, quæ cognoscendo obiecta per media probabilia cum formidine falsi, dictat aliquid esse faciendum. Dubia est illa quæ ex diuerso dictamine practico ita fluctuans remanet, vt in neutram partem se determinare queat. Scrupulosa denique illa est, quæ assentitur vni parti cum formidine alterius ob le-

leuissimas & incertas coniecturas. De conscientia recta seu infallibili nihil est dicendum, nisi quod actiones quæ fiunt ex ipsius dictamine, sunt infallibiliter bonæ; de alijs dicemus aliqua scitu necessaria.

Dico vndecimò, non esse licitum agere contra conscientiam errantem, faciendo quod ipsa prohibet, vel omittendo quod præcipit. Ratio est, quia non licèt velle malum iudicatum vt malum; qui autem operatur contra conscientiam errantem, vult malum iudicatum vt malum: ergo non licèt agere contra conscientiam errantem. Si quis dicat, conscientiam erroneam non esse rectam regulam: non est recta regula respectu intellectus, cuius iudicium erroneum est; sed est recta regula respectu voluntatis quæ tenetur conscientiam semper sequi. Nec quis obijciat, ergo poterit quis gaudere de actu præterito, qui malus cognoscitur, quando cognitus est error. Resp. posse quidem gaudere de actu voluntatis, quo Petrus v.g. dedit pecuniam quam credebat suam, quia talis largitio bona fuit; non potest tamen gaudere de obiecto; nempè de largitione pecuniæ alienæ, dum cognoscitur aliena. Si conscientia erronea iudicet ex ignorantia inuincibili aliquid esse faciendum aut vitandum, quod neutrum tamen est, tenetur se conformare illi iudicio erroneo; & si non faciat, peccabit, quia voluntas iudicium intellectus tenetur sequi tanquam suam regulam. Peccabit, inquam, mortaliter in materia graui, venialiter in materia leui. Dum aliquis ex ignorantia vincibili iudicat aliquid esse præceptum quod tale non est, voluntas debet sequi dictamen illius conscientiæ; debet enim sequi suam regulam, nempè tale iudicium. Licèt tamen voluntas exequatur id quod ex ignorantia vincibili credebat bonum, & tale non erat, in hoc non benè operatur; imò malè agit, quando malum operatur quod putabat bonum; quia ignorantia vincibilis non excusat à peccato, sicut ignorantia inuincibilis; vnde debuit sic agens perquirere an quod agit, bonum sit vel malum, & deponere conscientiam errantem, quantum potest; quamdiu tamen perseuerat illa consciētia errans, debet voluntas illam sequi ex quacumque ignorantia erret. Nec dicendum est, ergo sic agens necessariò peccat, siue agat ex conscientia erronea

nea vincibili, sine illi non se conformet. Hoc falsum est; quia vel potest deponere suum errorem, & sic potest non peccare; vel non potest adhibita omni diligentia deponere suum errorem, & pro tunc illa ignorantia est inuincibilis: & operari ex ignorantia inuincibili, non est peccatum.

Duodecimò, conscientiam opinatiuam distingui à dubia in hoc, quod in dubia fluctuet intellectus, nec vlli parti assensum tribuat; in opinante verò intellectus ad vnam partem se determinet, sed ob motiuum tantum probabile, cui falsum subesse potest. Nullus dubitat quin inter opiniones æquè probabiles alterutram sequi liceat, imò communis opinio est, quod non teneamur necessariò probabiliori adhærere, cum possimus relicta probabiliori, sequi probabilem, quæ peritis & doctis placet: sic inter alios Dom. Gamachæus in 1. 2. quæst. 19. fol. 151. Quod intelligendum est cum hac restrictione, modò non immineat periculum aliquod, ad quod vitandum charitas vel iustitia excitet, vt probabiliorem sequamur; modò etiam probabilis sententia suam probabilitatem non amiserit, vel ideò quia antiquata est, vel ob rationem nouam authoribus contrariæ sententiæ ignotam, quam putamus insolubilem. Per probabilem opinionem non intelligimus illam, quæ plures habet authores simpliciter; sed quæ plures habet authores classicos, probos & peritos, qui ex professo quæstionem examinent, & perpensis vtriusque partis rationibus, vnam è contradictorijs opinionibus determinent. Quòd illa probabilis opinio seligi possit, patet; quia si teneremur probabiliorem eligere, maximè angeremur in perquirenda opinione probabiliori, & non est verisimile quòd ad tantam anxietatem nos Deus reducere voluerit; imò credibilius est, quòd ille qui prudentum opinionem sequitur, non peccet, cùm prudenter & rationabiliter agat. Ratione distinctionis appositæ, nullus potest in administratione Sacramentorum vti materia, aut forma, aut intentione dubia, licèt sint probabiles; nisi in casu necessitatis, vbi materia certa v.g. aqua pura haberi non potest, sed tantùm lixiuium: Ratio huius est, quia in hoc casu imminet salutis periculum ad quod vitandum Charitas & Iustitia excitant, vt quilibet probabiliorem partem sequatur. Eadem ratione

medi-

medicus habens pharmacum certò profuturum ægroto, non potest adhibere pharmacum tantùm probabiliter profuturum, aliàs censeretur imprudenter agere in re magni momenti; & in his occasionibus verum censetur hoc axioma, *in dubio tutior pars eligenda est*.

Dico tertiodecimò, illam conscientiam esse dubiã, quando intellectus neutri parti assentitur, sed fluctuans in æquilibrio manet, vel ex ignorantia iuris, vel ex ignorantia facti, vel ex diuersis authorum opinionibus. Ignorantia iuris est quando v. g. aliquis ignorat, an mendacium sit licitum: ignorantia autem facti est quando aliquis dubitat an tale verbum sit mendacium. Conscientia potest esse dubia, vel speculatiuè, vel practicè. Est dubia speculatiuè quando quis dubitat in genere, an aliquid licitum sit vel illicitum: est dubia practicè, quando quis in ipso exercitio dubitat, an talis actus in particulari sit licitus: quando miles v. g. dubitat an bellum in se sit licitum, conscientia est speculatiuè dubia; quando verò dubitat an hoc bellum in quo est, sit licitum, est dubia practicè. Debet regulariter conformari iudicium practicum iudicio speculatiuo intellectus, nisi aliqua ratio adueniat in obiecto, propter quam obiectum varietur; sic qui cognoscit in genere, furtum esse illicitum, debet scire hic & nunc non licere furari; qui tamen scit furtum esse illicitum, iudicare potest, licitum esse surripere rem alienam in extrema necessitate. Nunquam licet agere ex conscientia practicè dubia, idest, dubitante, an hoc sit hic & nunc licitum; sed determinatè debet intellectus dictare, hoc mihi licet: primò, quia qui sic ageret in humanis, frangeret leges amicitiæ; secundò, quia qui sic agit, se exponit peccandi periculo, quod est malè operari; tertiò, quia voluntas non potest dici à ratione dirigi, quamdiu ratio non se determinat ad alterutram partem. Peccat ergo qui agit ex conscientia practicè dubia; peccat, inquam, tali peccato, quale est dubium; idest, si dubitat an peccatum sit mortale aut veniale, an sit peccatum furti, vel homicidij; contrahitur huiusmodi peccatum. Debet ergo dubium deponi antequam fiat actio: hoc est debet intellectus ad alterutram partem se determinare cum ratione aliqua. Quod si occurrant duo præcepta

pta incompossibilia, vt audire sacrum, vel moribundo assistere; examinandum est quodnam magis obliget, & illud debet præeligi, deposito dubio: Si vndequaque sit periculum peccandi quod vitari non potest, eligatur quod apparet minus, ait Gregor. 23. Moral. & tunc non eligitur malum vt malum est, sed vt minus malum, & ideò vt bonum. Si denique sit æquale periculum peccandi æqualiter, nec possit dubium deponi, attamen necessarium sit alterutrum agere, vtrumque licitum est; & adueniente bona fide, quis non peccabit, cum faciat in tali euentu quod in se est. Aliquando licet operari ex conscientia speculatiuè dubia, quando practicè ad vnum est determinata; quia regula voluntatis non est scientia speculatiua, sed iudicium practicum intellectus: sic aliquis potest dubitare speculatiuè, an bellum hoc sit iustum; & esse certus practicè, quod sibi liceat certare in tali bello, cùm sciat non suum esse iudicare de iustitia belli, sed debere Principi obedire, donec appareat de belli iniustitia, & ibi est certitudo practica cum dubitatione speculatiua. Quando quis dubitat speculatiuè de honestate alicuius actionis, & postquam consuluit Iurisperitos, si res spectet ad dispositionem iuris, vel inquisiuit consuetudines locorum, si pertineat ad ius particulare loci; vel denique interrogauit Doctores Ecclesiasticos in rebus morum vel fidei, & nondum apparere possit de honestate actionis, illa actio omittenda est.

Dico vltimò, in hoc differre conscientiam probabilem & scrupulosam; quòd illa fundamenta habeat rationabilia suæ probabilitatis, v.g. authores famæ, vel rationem aliquam firmam; ista verò fundatur tantùm in suspicione orta ex leuibus fundamentis & motiuis. Nomen scrupuli per metaphoram desumitur à paruo quodam lapillo in calceo pedem vrgente, qui ob hoc scrupulus dicitur. Ille conscientiam dicitur habere scrupulosam, qui licèt practicè iudicet aliquid sibi esse licitum, speculatiuè tamen timet & dubitat ex leuibus fundamentis, nè illicitum sit. Licèt bonum sit scrupulosam conscientiam deponere, antequam fiat actio de qua habetur scrupulus; potest tamen actio illa benè fieri, manente scrupulo: Ratio est, quia hic scrupulus non inducit dubitationem practicam, sed tantùm speculatiuam,

ortam ex leui motiuo: cùm ergo iudicium practicum dictans aliquid esse bonum, habeat rationabile fundamentum, & iudicium speculatiuum, dictans illud non esse bonum, nitatur leui fundamento; qui sequitur iudicium illud practicum, censetur benè & prudenter agere, præferendo firmum motiuum leui fundamento: si tamen scrupulus ille deponi queat, deponendus est. Scrupuli suboriuntur communiter ex melancholia, qua homo in omnibus timidus efficitur: ex ignorantia, qua stante, non potest verum à falso discerni: ex suggestione diaboli angustias inducentis in animam, vt pax interior perturbetur: ex ieiunijs nimijs, vigilijs, & alijs corporis macerationibus, quæ cerebrum exsiccantes, iudicium perturbant, ex conuersatione cum scrupulosis; denique ex superbia, quam Deus punire intendens, subortum scrupulorum & anxietatis animæ permittit. Inter alia scrupulorum remedia, vtilissimum est, vt ille qui scrupulis torquetur; primò Deum frequenter oret, ad implorandum ipsius auxilium: secundò, vt cum omni mentis humilitate has animi molestias acceptet, indignum se reputans, qui conscientiæ serenitate perfruatur, ob sua peccata, & neglectum gratiæ: tertiò, vt deponat suum iudicium, & non obstantibus suis ratiocinationibus, se humiliter submittat iudicio docti & probi Confessarij.

TRACTATVS.

De Legibus, & de pœnis Ecclesiasticis contra infractores legum; seu de Censuris.

DVplicem habemus regulam, cui conformari debent actus humani, quarum prima est interna, scilicet conscientia; alia verò est externa, nempè Lex, quæ facienda præcipit, & prohibet vitanda. Postquam ergo de actibus humanis in bonum dirigibiiibus, & de conscientia, quæ est ipsorum directiua intrinsecè, dictum est; non ineptè agendum venit de Legibus, quæ ipsosmet humanos actus extrinsecè regulant, acturi posteà de Censutis, quæ sunt certæ quædam pœnæ inflictæ ab Ecclesia in suarum legum infractores. Hoc fiet in tribus Disputationibus; quarum vna erit de Legibus in genere, secunda de

de Legibus in specie, tertia de Censuris, vbi & de Irregularitate.

DISPVTATIO PRIMA.

De Legibus.

NOmen Legis vel à *ligando* habetur, in quantum homines ad aliquid obligantur per legem, vel à *legendo*, quia lex editur & scribitur, vt sæpiùs legatur ad instructionem subditorum; vel denique à *deligendo*, quatenus docet quæ sunt deligenda & eligenda. Videamus aliquid de Legibus in communi.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid sit Lex?

NEc de existentia, nec de vtilitate legis vllus dubitare potest; quantùm enim ad existentiam, constat ab orbe condito datas fuisse leges & Angelis & hominibus; imò ab æterno erant ideæ quædam in mente diuina existentes, ad quas Deus tanquam ad certas leges respiciens, in tempore omnia creauit, & ordinauit, & conduxit, sicut decreuerat ab æterno. Quoad legum vtilitatem, clarior adhuc est; quomodo enim sine legibus posset humana societas subsistere; nisi per leges improborum malitia refrænaretur, & excitaretur bonorum labor & virtus; Agendum est ergo solùm de ipsa Legum definitione, & quæ sit illarum diuisio.

CONCLVSIO.

LEx est regula quædam perseuerans, indita vel præscripta ab eo qui potestatem habet obligandi communitatem, in cuius vtilitatem cedit, actiones humanas conducens in bonum & auertens à malo, sufficienter promulgata. Dicitur primò, *regula*: quia actus humani diriguntur per legem: sed an illa regula sit actus intellectus aut voluntatis, controuertuntur Doctores: Thomistæ enim volunt legem ad intellectum pertinere; Scotistæ verò meliùs illam ad

lis promulgentur per iudicium naturale quod possident, quo iudicant naturaliter Deum esse colendum, parentes honorandos, &c. positiuæ verò externam requirant promulgationem.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit Lex?

ALiter respondent Iuristæ, aliter Theologi: Illi ius cum lege confundentes, ipsum diuidunt in ius naturale, ius gentium, & ius ciuile. Ius naturale est illud, quod est commune & brutis & hominibus, vt procreatio prolis, coniunctio maris & fœminæ. Ius gentium est illud quod est propositum solis hominibus, & illis ferè omnibus commune est, vt cultus erga Deum, honor erga parentes, vim vi repellendi licentia, &c. Ius ciuile est illud quod est proprium alicui regno, seu reipublicę; vt v. g. ius Atheniensium, ius Lacedæmonum, ius Gallorum; sed præsertim ius Romanorum nomine iuris ciuilis simpliciter gaudet. Quoad Theologos, alio modo leges diuidunt, quod explicabit

CONCLVSIO.

LEx primò diuiditur in legem naturalem & positiuam. Lex naturalis subdiuiditur in legem naturalem sacram, moralem, & politicam. Lex positiua in legem æternam, diuinam, & humanam.

Lex naturalis est iudicium naturale, quo ratio nobis dictat bonum esse faciendum, & malum fugiendum. Ex illo principio practico multa alia deducuntur, quorum alia sunt faciliora, alia difficiliora. Quòd si illa principia practica quæ dictantur à iudicio naturali, Deum respiciant, ad legem naturalem sacram pertinent; vt v. g. quando lex naturalis dictat Deum esse colendum & cum summa humilitate adorandum. Si illa principia præscribant homini modum, quo debeat mores componere in ordine ad finem vltimum, spectant ad legem naturalem moralem: Si denique illa principia lumine naturali cognita dirigant hominem in ordine ad societatem communem, legem naturalem politicam concernunt.

per

per quam v. g. vir & vxor sibi mutuam fidem seruare debent, ad prolis educationem & instructionem tenentur parentes, filij ad parentum reuerentiam, Reges ad conseruationem legatorum alterius principis, ciues permanere debent in facta agrorum diuisione, &c.

Lex positiua est ea quæ præscribitur à legislatore; & hæc, vt diximus, duplex est, diuina & humana; Lex enim æterna, quæ nihil aliud est, quàm decretum Dei æternum, quo statuit homines & Angelos, sic esse in tempore regulandos, non est propriè Lex; ab æterno enim non sunt subditi, & Lex dicitur per respectum ad subditos; vnde si vocetur Lex, hoc est, quia est regula practica, non actu, sed aptitudine. Lex positiua diuina est, ea quam Deus præscripsit ratione vtentibus, illis tradens modum quo possint peruenire ad cœlestem beatitudinem, quæ est finis hominis. Deus illam dedit vel per se, vt in nouo Testamento, in quo Deus homo factus multa præcepit quæ legem gratiæ integrant: vel illam contulit Angelorum ope, vt Lex vetus, quam Deus dedit Moysi in summitate montis Sinai per Angelos tradentes eam nomine Dei. Lex positiua humana est regula quædam præscripta ab homine habente publicam authoritatem, præscribens subditis aliquid faciendum, vel prohibens aliud. Alia est lex Ecclesiastica, quæ ad bonum supernaturale dirigit; alia est ciuilis, quæ tendit in bonum naturale. De his omnibus dicere conabimur.

QVÆSTIO VI.

De materia, proprietatibus, fine, & affectibus Legis?

QVantum ad materiam legis; quæstio potest intelligi, vel de materia *in qua*; idest, de subiecto in quo lex residet; vel de materia *circa quam* leges versantur.

CON-

CONCLVSIO PRIMA.

MAteria *in qua*, seu subiectum in quo primariò leges resident, est intellectus antecedenter, & formaliter voluntas; quando enim superior aliquis legem condere intendit, cognoscit primò id quod statuere vult, an scilicet sit bonum & vtile, & illud iudicium est in intellectu; deinde præscribit suis inferioribus id quod sibi congruum & illis vtile videtur, in quo stat formalis ratio legis; & hoc decretum in voluntate, tanquam in suo subiecto, remanet: & sic materia *in qua* legis, saltem primaria est intellectus & voluntas legislatoris. Legis materia secundaria *in qua*, est, vox, tabula, liber, scriptura, & alia id genus: postquam enim leges stabilitæ sunt in mente legislatoris, vt habent suam essentiam, non physicam, sed moralem, quæ consistit in vi obligatiua, debent inferioribus manifestari per talia instrumenta. Materia denique *circa quam* versantur leges, sunt actiones humanæ, quæ sub legem cadunt, vt bonæ fiant, & declinent à malo.

CONCLVSIO SECVNDA.

TRes assignantur communiter proprietates legis, nimirum authoritas, veritas & bonitas; lex enim habet principium, formam & finem. Ratione principij condentis legem, debetur legi authoritas; quia nullus potest legem edere, nisi authoritate polleat. Ratione formæ, debetur legi veritas, seu rectitudo; nam lex iniusta non est lex, sed tyrannis. Ratione finis, legi debetur bonitas, quia lex non ordinatur nisi in bonum commune hominum, & in bonum particulare Dei; si enim quæratur, quare punitur Petrus; aptè respondetur, vt obseruetur lex, si secundò quæratur, qualem talem punitionem lex præscribit? meritò, dicitur propter bonum communitatis, quæ detrimentum pateretur, & non puniretur malefactores; si perquiratur vlterius, propter quod est bonum communitatis? hoc est, propter bonum Dei, qui est omnium creatorum finis vltimus. Per hoc patet responsio ad tertiam partem tituli quæstionis,

nimirum de fine legis, qui alius non est, quam reipubl. vtilitas.

CONCLVSIO TERTIA.

EFfectus legis duplex est. Primò obligat, & secundò nata est subditoa reddere bonos. Quod leges naturæ sint reddere subditos bonos; hoc intelligitur de lege morali, quæ instituitur ad mores componendos: si aliquandò subditi boni non efficiantur per legem, imò fiant præuaricatores hoc; est per accidens, contra naturam legis & legislatoris intentionem. Quod etiam leges obligent subditos; constat; quia essentia moralis legis est, quod obliget, & illa obligatio duplex est, vna sub peccato, seu in foro interno; alia sub pœna temporali, seu in foro externo. Obligatio legis supponit promulgationem, vt diximus; nullus enim tenetur ad id quod ignorat, nec scire potest; non est autem necesse, vt lex obliget, maximè in foro externo, quod singulis intimetur; sed suffic t, quod illius publicatio fiat in singulis Prouincijs regni; non obligat tamen in conscientia, nisi eos ad quorum aures peruenit, sed pro tunc ignorantia excusat, modò non fuerit crassa & vincibilis; ita quod subditus talem legem audire potuerit & debuerit, assistendo, v.g. missis parochialibus in quibus proclamantur præcepta Ecclesiæ, maximè circa festa & ieiunia. Quoad legis receptionem à subditis, hoc non requiritur; legislator enim vim obligandi habet independenter à populo, & populus maiori authoritate polleret, si legem principis posset impedire: si tamen non fuit in vsu per decennium, censetur abrogata per desuetudinem, modo casus obseruandi legem aliquoties aduenerit intra illud tempus.

QVÆSTIO IV.

Quis leges condere valeat?

COnstat quidem, patrem posse imponere præcepta suis liberis, maritum suæ vxori, dominum suis seruis aut famulis, sicut & iudices inferiores intra terminos suæ iurisdictionis; quia omnes illi habent

habent potestatem œconomicam: cum tamen non habeant potestatem publicam, nec iurisdictionem vniuersalem super omnia membra reipublicæ, leges propriè dictas instituere nequeunt; nam legislatio est præcipuus actus, quo gubernatur respublica: ergo fieri tantum potest ab eo qui authoritate pollet publica super rempublicam; ideò erit.

CONCLVSIO.

ILle tantum habet authoritatem condendi leges, qui iurisdictionem publicam habet, qualem habet Deus super Angelos & homines, summus Pontifex in omnes Christianos. Respublica in suos ciues, & Reges in suos subditos. Deus habet à seipso suam authoritatem, Pontifex immediatè à Deo, & Reges iure successiuo, vel electionis; cùm enim communitas seu respublica sit corpus quoddam liberum, habet naturaliter ius regendi seipsam, vnde vel tale ius sibi reseruare potest, vel in alium transferre sine limitatione, vel cum limitatione. Ex hoc multa sequuntur.

Primò; Summus Pontifex potest leges Ecclesiasticas instituere in toto orbe Christiano, Christus enim absolutè dixit Petro, *Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis*, &c. Quantum ad leges ciuiles & politicas, nullas potest ferre, nisi in suo territorio, in quo potestatem politicam & Ecclesiasticam in eadem persona coniungit. Sic dicendum est de Archiepiscopis & Episcopis in suis Diæcesibus, & de Cardinalibus in subditos dependentes ab Ecclesia sui tituli. Concilia generalia si fiant authoritate Summi Pontificis, leges vniuersales totam Ecclesiam obligantes instituere possunt; & hoc iuxta potestatem illis traditam, & non amplius. Quod si celebrentur independenter ab illo, talem potestatem non habent; Christus enim non dedit illam potestatem cœtui Ecclesiæ sine capite, sed Petro; *Quæcumque ligaueris*, &c. Concilia Nationalia, quæ fiunt authoritate Primatis vel Archiepiscopi, præsentibus Episcopis nationis, non possunt concedere leges, quæ obligent extra nationem; sicut nec Prouincialia extra prouinciam; nisi hæc Concilia generaliter approbet Summus Pontifex, & satis declare

se velle vt tales leges ad totam Ecclesiam se extẽdãt. Quoad Generales Ordinum, leges condere possunt in Capitulo Generali, sicut & Prouiciales in Prouinciali, in his scilicet quæ obseruantiã regulæ spectãt.

Secundò, Imperator legitimè electus pctestatem obtinet condendi leges, in regnis & prouincijs sibi subditis tantùm. Dixi, *Legitimè electus*, quia si per viam iniustam & illegitimam imperium inuaserit, deest illi iusta authoritas, quę ad cõdendas leges requiritur, nisi paulatim populi consentiant; & ablata fuerit potestas legitimi Superioris, v.g. per mortẽ eius, & hæredũ legitimorum carentiam, in quorum præiudicium nihil prodest subditorum cõsensus in fauorem vsurpatoris. Adiunxi, *In suis prouincijs tantùm*; obligare enim potest tantùm subditos: vnde si vocetur, v. g. Imperator Occidentis, non est quod ius habeat in omnia Occidẽtis regna; sed ideò taliter vocatur, quia est Imperator in Occidente, & aliquam præcedentiam habet in Concilijs ante alios reges & præsides.

Tertiò, Reges in suis regnis leges ciuiles & politicas ferre possunt; habent enim authoritatem publicam in suos subditos, sicque ius habent dirigendi illos & legibus coercendi. Sic dicendum est de alijs supremis principibus, qui in iurisdictione temporali superiorem non agnoscunt. Reginæ etiam regni dominæ leges possunt ferre; quia potestatem regiam habent; vnde si in lege habeatur, quòd fœminæ remotæ sint ab omnibus officijs publicis & ciuilibus; hoc verum est de fœminis ordinarijs, quæ publicam iurisdictionem non habent. An contracto Matrimonio reginæ cum aliquo, stet potestas condendi leges apud reginam vel regem, quando iure hæreditario dominium pertinet ad reginam; controuertuntur Doctores, quorum maior pars sustinet remanere apud reginam; nec Matrimonium transferre dominium regni in maritum, nec tale ius posse dari in dotem, nec alienari posse. Quòd si vir sit caput mulieris, & mulier sit sub illius potestate; hoc est, quantùm ad vsum matrimonij, seu quantùm ad œconomicum regimen familiæ; non verò quantùm ad ius regium, & politicam administrationem regni.

Quartò, communitates perfectæ, quæ respublicæ vocantur, leges statuere possunt; ipsis enim competit suprema authoritas, quam vel apud se conseruant, aut

aut magnatibus, aut duci transferunt, aut denique mediam faciunt inter ducem & ciues; itaut nec dux sine communitate, nec communitas sine duce leges statuere possint, seu caput cum membris. Est autem magna differentia inter duces illos qui regulariter præsunt istis rebuspublicis, & reges qui suis subditis dominantur; quod tales duces in sua potestte limitati sint, tum quoad terminum, tum quoad qualitatem authoritatis; reges verò plenariam, vt plurimum, habeant authoritatem, & præsertim Rex noster Christianissimus, qui in omnibus, quæ iusta sunt, plenissimum habet imperium, & de omnibus quæ agit nullam aliam affert rationem, nisi solummodò hæc verba, *talis est voluntas nostra*. Porrò, licèt subditi authoritatem dederint suis principibus, illam tamen pro libito reuocare nequeunt; quia illam subditi concesserunt in perpetuum, & hoc repugnaret paci & tranquilitati regnorum, frequenterque motus & seditiones excitaret.

QVÆSTIO V.

Qui Legibus subijci possint?

QVantum ad legem naturalem & diuinam, omnes omninò homines, siue etiam sint iustissimi, illis subijciuntur, quicquid dicant Lutherus & Caluinus, putantes iustos & probos viros nulla lege, diuina aut humana constringi; quantùm ad reatum & imputationem, modò habeant singularem fiduciam in Deum, & credant sesse iustos, licèt multa peccata commiserint; quia, inquiunt, *iusto non est lex posita*. Sed hoc est directè contra D. Paulum Roman. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*; & Hebr. vlt. *Obedite præpositis vestris*. Si ergo idem Apostolus 1. Timoth. 1. dicat, *Iusto non est lex posita*; id est, iustus non indiget coactione legis, sed obedire paratus est ex solo Dei amore. Non est ergo nobis quæstio de subiectione hominum, respectu legis diuinæ aut naturalis; sed respectu legis humanæ, siue sit ciuilis, siue Ecclesiastica; vbi difficultas esse potest respectu regum, infidelium, amentium, puerorum, indigenarum & peregrinorum.

CONCLVSIO PRIMA.

PRincipes sæculares aut Ecclesiastici non tenentur ex vi coactiua ad seruandas leges quas ipsi, aut prædecessores condiderunt; sed tenentur ex vi directiua ad illarum obseruantiam. Non tenentur primò ad illas ex vi coactiua; quia lex obligat tantùm subditos, & nullus est sibi subditus; deinde, actus legislatorius inuoluit iurisdictionem, & nullus in se habet iurisdictionē, alàs esset simul dominus & subditus; tandem, hoc habetur in lege, *princeps, de legibus*, vbi dicitur, *Princeps legibus solutus est*: tenentur tamen legibus contractuum, quia in contrahendo agunt potius personam priuatam, quàm publicam. Tenentur secundò ad obseruationem legis ex vi directiua, & æquitate fundata in iure naturæ; quia debent alios suo exemplo mouere, & magis excitant facta, quàm dicta: Deinde, caput debet se conformare membris. Tertiò, non videtur leges obseruari posse, quando publicè à legislatore videntur violari. Quartò, quia absurdum est, vt princeps aliter agat, & aliter iubeat actiones fieri. Quintò denique, quia Christus Matth. 23. arguit illos *qui dicunt, & non faciunt*. Dum ergo dicit lex, solutum esse Principem à legibus: hoc verum est directè & formaliter ex vi illarum legum, quatenus ab illo latæ sunt; falsum est verò indirectè & mediatè, nimirum ex vi iuris naturalis, quatenus ex ipso, si non teneantur ad leges ex vi coactiua, in quantùm non subiacent pœnis latis contra transgressores legum, tenentur tamen ex vi directiua ad illarum obseruationem, propter rationes allatas. Si quæratur, an legislatore peccēt mortaliter, dum suas leges non obseruant: Ad hoc respondent primò omnes, ipsos peccare reuerà non seruando leges taxantes pretia rerum: quia de iure naturæ est, ne res pluris vendatur, aut minoris ematur, quàm valet communiter; tantùm autem præsumitur valere, quantùm per legem determinatur. Idem dicendum est de contractibus, in quibus debet esse æqualitas ex vtraque parte contrahentium, & sic leges de contractibus obseruare debent sub peccato. Respondetur secundò, principes legem ferentes non teneri ad eas leges, quæ non habent materiam vniuersalem, nec principi accommo-

modatam; sic quando prohibent, ne quis arma deferat, aut palatium ingrediatur cum ense, vel ceruos venetur in sylua, ad talia non tenentur; hoc est enim contra maiestatem & authoritatem principis. Respondent aliqui, legislatorem non peccare, dum legem infringit, quę materiam habet vniuersalem & legislatori accommodatam, vt quando Papa non jejunat, non recitat horas, aut committit simoniam iuris tantùm humani; sed longè melius tenent alij, ipsum peccare, non quidem directè ex efficacia propria legis, quia non potest se directè obligare, cùm habeat in se directam iurisdictionem; sed indirectè, in quantùm lex à seipso lata, est conditio, qua posita, lex naturæ obligat principem ad præstandum id quod alijs præscripsit.

CONCLVSIO SECVNDA.

PVeri vsu rationis carentes nullis legibus tenentur; ligantur tamen legibus ebrij, amentes, dormientes, & legem inuincibiliter ignorantes: Infideles verò & Catechumeni illis nullo modo subijciuntur. Probatur prima pars de pueris, quia leges imponuntur illis tantùm, qui possunt eas intelligere; ipsisque præbere obedientiam; hoc autem falsum est de pueris vsu rationis carentibus, ergo legibus non subijciuntur: vnde tempore ieiunij possunt vti carnibus; & adulti possunt illis carnes porrigere, modò non sit specialis prohibitio Ecclesiæ, quæ viget in Gallia; possunt etiam sacris interesse tempore interdicti: quod si priuentur sepultura Ecclesiastica, illo durante; hoc est in pœnam aliorum, vel ob incapacitatem loci; possunt etiam introduci in Monasteria Monialium; seclusa speciali prohibitione; vnde si Concilium Tridentinum excommunicationem pronuntiet in introducentes personas alterius sexus; intelligitur de personis ratione pollentibus. Probatur secunda pars; quia licèt ebrij, amentes, dormientes, & legem ignorantes nequeant per accidens intelligere legem, nec illam obseruare ex accidenti: per se tamen afficiuntur legibus, legesque ad illos, velut ad subditos diriguntur per se, quia de se sunt vsu rationis capaces: non peccant tamen actu, defectu aduertentiæ; sed quis illis porrigeret carnes tempore ieiunij, pecca-

lis promulgentur per iudicium naturale quod possident, quo iudicant naturaliter Deum esse colendum, parentes honorandos, &c. positiuæ verò externam requirant promulgationem.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit Lex?

ALiter respondent Iuristæ, aliter Theologi. Illi ius cum lege confundentes, ipsum diuidunt in ius naturale, ius gentium, & ius ciuile. Ius naturale est illud, quod est commune & brutis & hominibus, vt procreatio prolis, coniunctio maris & fœminæ. Ius gentium est illud quod est propositum solis hominibus, & illis ferè omnibus commune est, vt cultus erga Deum, honor erga parentes, vim vi repellendi licentia, &c. Ius ciuile est illud quod est proprium alicui regno, seu reipublicę; vt v. g. ius Atheniensium, ius Lacedæmonum, ius Gallorum; sed præsertim ius Romanorum nomine Iuris ciuilis simpliciter gaudet. Quoad Theologos, alio modo leges diuidunt, quod explicabit

CONCLVSIO.

LEx primò diuiditur in legem naturalem & positiuam. Lex naturalis subdiuiditur in legem naturalem sacram, moralem, & politicam. Lex positiua in legem æternam, diuinam, & humanam.

Lex naturalis est iudicium naturale, quo ratio nobis dictat bonum esse faciendum, & malum fugiendum. Ex illo principio practico multa alia deducuntur, quorum alia sunt faciliora, alia difficiliora. Quòd si illa principia practica quæ dictantur à iudicio naturali, Deum respiciant, ad legem naturalem sacram pertinent; vt v. g. quando lex naturalis dictat Deum esse colendum & cum summa humilitate adorandum. Si illa principia præscribant homini modum, quo debeat mores componere in ordine ad finem vltimum, spectant ad legem naturalem moralem: Si denique illa principia lumine naturali cognita dirigant hominem in ordine ad societatem communem, legem naturalem politicam concernunt.

per

per quam v. g. vir & vxor sibi mutuam fidem seruare debent, ad prolis educationem & instructionem tenentur parentes, filij ad parentum reuerentiam, Reges ad conseruationem legatorum alterius principis, ciues permanere debent in facta agrorum diuisione, &c.

Lex positiua est ea quæ præscribitur à legislatore; & hæc, vt diximus, duplex est, diuina & humana; Lex enim æterna, quæ nihil aliud est, quàm decretum Dei æternum, quo statuit homines & Angelos, sic esse in tempore regulandos, nôn est propriè Lex; ab æterno enim non sunt subditi, & Lex dicitur per respectum ad subditos; vnde si vocetur Lex, hoc est, quia est regula practica, non actu, sed aptitudine. Lex positiua diuina est, ea quam Deus præscripsit ratione vtentibus, illis tradens modum quo possint peruenire ad cœlestem beatitudinem, quæ est finis hominis. Deus illam dedit vel per se, vt in nouo Testamento, in quo Deus homo factus multa præcepit quæ legem gratiæ integrant: vel illam contulit Angelorum ope, vt Lex vetus, quam Deus dedit Moysi in summitate montis Sinai per Angelos tradentes eam nomine Dei. Lex positiua humana est regula quædam præscripta ab homine habente publicam authoritatem, præscribens subditis aliquid faciendum, vel prohibens aliud. Alia est lex Ecclesiastica, quæ ad bonum supernaturale dirigit; alia est ciuilis, quæ tendit in bonum naturale. De his omnibus dicere conabimur.

QVÆSTIO VI.

De materia, proprietatibus, fine, & affectibus Legis?

QVantum ad materiam legis; quæstio potest intelligi, vel de materia *in qua*; idest, de subiecto in quo lex residet; vel de materia *circa quam* leges versantur.

CON-

CONCLVSIO PRIMA.

MAteria *in qua*, seu subiectum in quo primariò leges resident, est intellectus antecedenter, & formaliter voluntas; quando enim superior aliquis legem condere intendit, cognoscit primò id quod statuere vult, an scilicet sit bonum & vtile, & illud iudicium est in intellectu; deinde præscribit suis inferioribus id quod sibi congruum & illis vtile videtur, in quo stat formalis ratio legis; & hoc decretum in voluntate, tanquam in suo subiecto, remanet: & sic materia *in qua* legis, saltem primaria est intellectus & voluntas legislatoris. Legis materia secundaria *in qua*, est, vox, tabula, liber, scriptura, & alia id genus: postquam enim leges stabilitæ sunt in mente legislatoris, vt habent suam essentiam, non physicam, sed moralem, quæ consistit in vi obligatiua, debent inferioribus manifestari per talia instrumenta. Materia denique *circa quam* versantur leges, sunt actiones humanæ, quæ sub legem cadunt, vt bonæ fiant, & declinent à malo.

CONCLVSIO SECVNDA.

TRes assignantur communiter proprietates legis, nimirum authoritas, veritas & bonitas; lex enim habet principium, formam & finem. Ratione principij condentis legem, debetur legi authoritas; quia nullus potest legem edere, nisi authoritate polleat. Ratione formæ, debetur legi veritas, seu rectitudo; nam lex iniusta non est lex, sed tyrannis. Ratione finis, legi debetur bonitas, quia lex non ordinatur nisi in bonum commune hominum, & in bonum particulare Dei; si enim quæratur, quare punitur Petrus; aptè respondetur, vt obseruetur lex, si secundò quæratur, qualem talem punitionem lex præscribit? meritò, dicitur propter bonum communitatis, quæ detrimentum pateretur, & non puniretur malefactores; si perquiratur vlterius, propter quod est bonum communitatis? hoc est, propter bonum Dei, qui est omnium creatorum finis vltimus. Per hoc patet responsio ad tertiam partem tituli quæstionis,

nimirum de fine legis, qui alius non est, quam reipubl. vtilitas.

CONCLVSIO TERTIA.

EFfectus legis duplex est. Primò obligat, & secundò nata est subditoa reddere bonos. Quod leges naturæ sint reddere subditos bonos; hoc intelligitur de lege morali, quæ instituitur ad mores componendos: si aliquando subditi boni non efficiantur per legem, imò fiant præuaricatores hoc; est per accidens, contra naturam legis & legislatoris intentionem. Quod etiam leges obligent subditos; constat; quia essentia moralis legis est, quod obliget, & illa obligatio duplex est, vna sub peccato, seu in foro interno; alia sub pœna temporali, seu in foro externo. Obligatio legis supponit promulgationem, vt diximus; nullus enim tenetur ad id quod ignorat, nec scire potest; non est autem necesse, vt lex obliget, maximè in foro externo, quod singulis intimetur; sed suffic t, quod illius publicatio fiat in singulis Prouincijs regni; non obligat tamen in conscientia, nisi eos ad quorum aures peruenit, sed pro tunc ignorantia excusat, modò non fuerit crassa & vincibilis; ita quod subditus talem legem audire potuerit & debuerit, assistendo, v.g. missis parochialibus in quibus proclamantur præcepta Ecclesiæ, maximè circa festa & ieiunia. Quoad legis receptionem à subditis, hoc non requiritur; legislator enim vim obligandi habet independenter à populo, & populus maiori authoritate polleret, si legem principis posset impedire: si tamen non fuit in vsu per decennium, censetur abrogata per desuetudinem, modo cesus obseruandi legem aliquoties aduenerit intra illud tempus.

QVÆSTIO IV.

Quis leges condere valeat?

COnstat quidem, patrem posse imponere præcepta suis liberis, maritum suæ vxori, dominum suis seruis aut famulis, sicut & iudices inferiores intra terminos suæ iurisdictionis; quia omnes illi habent

habent potestatem œconomicam: cum tamen non habeant potestatem publicam, nec iurisdictionem vniuersalem super omnia membra reipublicæ, leges propriè dictas instituere nequeunt; nam legislatio est præcipuus actus, quo gubernatur respublica: ergo fieri tantum potest ab eo qui authoritate pollet publica super rempublicam; ideò erit.

CONCLVSIO.

ILle tantum habet authoritatem condendi leges, qui iurisdictionem publicam habet, qualem habet Deus super Angelos & homines, summus Pontifex in omnes Christianos. Respublica in suos ciues, & Reges in suos subditos. Deus habet à seipso suam authoritatem, Pontifex immediatè à Deo, & Reges iure successiuo, vel electionis; cùm enim communitas seu respublica sit corpus quoddam liberum, habet naturaliter ius regendi seipsam, vnde vel tale ius sibi reseruare potest, vel in alium transferre sine limitatione, vel cum limitatione. Ex hoc multa sequuntur.

Primò; Summus Pontifex potest leges Ecclesiasticas instituere in toto orbe Christiano, Christus enim absolutè dixit Petro, *Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis*, &c. Quantum ad leges ciuiles & politicas, nullas potest ferre, nisi in suo territorio, in quo potestatem politicam & Ecclesiasticam in eadem persona coniungit. Sic dicendum est de Archiepiscopis & Episcopis in suis Diæcesibus, & de Cardinalibus in subditos dependentes ab Ecclesia sui tituli. Concilia generalia si fiant authoritate Summi Pontificis, leges vniuersales totam Ecclesiam obligantes instituere possunt; & hoc iuxta potestatem illis traditam, & non amplius. Quod si celebrentur independenter ab illo, talem potestatem non habent; Christus enim non dedit illam potestatem cœtui Ecclesiæ sine capite, sed Petro; *Quacumque ligaueris*, &c. Concilia Nationalia, quæ fiunt authoritate Primatis vel Archiepiscopi, præsentibus Episcopis nationis, non possunt concedere leges, quæ obligent extra nationem; sicut nec Prouincialia extra prouinciam; nisi hæc Concilia generaliter approbet Summus Pontifex, & satis declare

se velle vt tales leges ad totam Ecclesiam se extēdāt. Quoad Generales Ordinum, leges condere possunt in Capitulo Generali, sicut & Prouiciales in Prouinciali, in his scilicet quæ obseruantiā regulæ spectāt

Secundò, Imperator legitimè electus potestatem obtinet condendi leges, in regnis & prouincijs sibi subditis tantùm. Dixi, *Legitimè electus*, quia si per viam iniustam & illegitimam imperium inuaserit, deest illi iusta authoritas, quę ad cōdendas leges requiritur, nisi paulatim populi consentiant; & ablata fuerit potestas legitimi Superioris, v. g. per mortē eius, & hæredū legitimorum carentiam, in quorum præiudicium nihil prodest subditorum cōsensus in fauorem vsurpatoris. Adiunxi, *In suis prouincijs tantùm*; obligare enim potest tantùm subditos: vnde si vocetur, v. g. Imperator Occidentis, non est quod ius habeat in omnia Occidētis regna; sed ideò taliter vocatur, quia est Imperator in Occidente, & aliquam præcedentiam habet in Concilijs ante alios reges & præsides.

Tertiò, Reges in suis regnis leges ciuiles & politicas ferre possunt; habent enim authoritatem publicam in suos subditos, sicque ius habent dirigendi illos & legibus coercendi. Sic dicendum est de alijs supremis principibus, qui in iurisdictione temporali superiorem non agnoscunt. Reginæ etiam regni dominæ leges possunt ferre; quia potestatem regiam habent; vnde si in lege habeatur, quòd fœminæ remotæ sint ab omnibus officijs publicis & ciuilibus; hoc verum est de fœminis ordinarijs, quæ publicam iurisdictionem non habent. An contracto Matrimonio reginæ cum aliquo, fiet potestas condendi leges apud reginam vel regem, quando iure hæreditario dominium pertinet ad reginam; controuertuntur Doctores, quorum maior pars sustinet remanere apud reginam; nec Matrimonium transferre dominium regni in maritum, nec tale ius posse dari in dotem, nec alienari posse. Quòd si vir sit caput mulieris, & mulier sit sub illius potestate; hoc est, quantùm ad vsum matrimonij, seu quantùm ad œconomicum regimen familiæ; non verò quantùm ad ius regium, & politicam administrationem regni.

Quartò, communitates perfectæ, quæ respublicæ vocantur, leges statuere possunt; ipsis enim competit suprema authoritas, quam vel apud se conseruant,

aut

aut magnatibus, aut duci transferunt, aut denique mediam faciunt inter ducem & ciues; ita ut nec dux sine communitate, nec communitas sine duce leges statuere possint, seu caput cum membris. Est autem magna differentia inter duces illos qui regulariter præsunt istis rebuspublicis, & reges qui suis subditis dominantur; quod tales duces in sua potestte limitati sint, tum quoad terminum, tum quoad qualitatem authoritatis; reges verò plenariam, vt plurimum, habeant authoritatem, & præsertim Rex noster Christianissimus, qui in omnibus, quæ iusta sunt, plenissimum habet imperium, & de omnibus quæ agit nullam aliam affert rationem, nisi solummodò hæc verba, *talis est voluntas nostra*. Porrò, licèt subditi authoritatem dederint suis principibus, illam tamen pro libito reuocare nequeunt; quia illam subditi concesserunt in perpetuum, & hoc repugnaret paci & tranquilitati regnorum, frequenterque motus & seditiones excitaret.

QVÆSTIO V.

Qui Legibus subijci possint?

QVantum ad legem naturalem & diuinam, omnes omninò homines, siue etiam sint iustissimi, illis subijciuntur, quicquid dicant Lutherus & Caluinus, putantes iustos & probos viros nulla lege, diuina aut humana constringi; quantùm ad reatum & imputationem, modò habeant singularem fiduciam in Deum, & credant seesse iustos, licèt multa peccata commiserint; quia, inquiunt, *iusto non est lex posit a*. Sed hoc est directè contra D. Paulum Roman. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*; & Hebr. vlt. *Obedite præpositis vestris*. Si ergo idem Apostolus 1. Timoth. 1. dicat, *Iusto non est lex posita*; id est, iustus non indiget coactione legis, sed obedire paratus est ex solo Dei amore. Non est ergo nobis quæstio de subiectione hominum, respectu legis diuinæ aut naturalis; sed respectu legis humanæ, siue sit ciuilis, siue Ecclesiastica; vbi difficultas esse potest respectu regum, infidelium, amentium, puerorum, indigenarum & peregrinorum.

modatam; sic quando prohibent, ne quis arma deferat, aut palatium ingrediatur cum ense, vel ceruos venetur in sylua, ad talia non tenentur; hoc est enim contra maiestatem & authoritatem principis. Respondent aliqui, legislatorem non peccare, dum legem infringit, quę materiam habet vniuersalem & legislatori accommodatam, vt quando Papa non jejunat, non recitat horas, aut committit simoniam iuris tantùm humani; sed longè melius tenent alij, ipsum peccare, non quidem directè ex efficacia propria legis, quia non potest se directè obligare, cùm habeat in se directam iurisdictionem; sed indirectè, in quantùm lex à seipso lata, est conditio, qua posita, lex naturæ obligat principem ad præstandum id quod alijs præscripsit.

CONCLVSIO SECVNDA.

PVeri vsu rationis carentes nullis legibus tenentur; ligantur tamen legibus ebrij, amentes, dormientes, & legem inuincibiliter ignorantes: Infideles verò & Catechumeni illis nullo modo subijciuntur. Probatur prima pars de pueris, quia leges imponuntur illis tantùm, qui possunt eas intelligere; ipsisque præbere obedientiam; hoc autem fallum est de pueris vsu rationis carentibus, ergo legibus non subijciuntur: vnde tempore ieiunij possunt vti carnibus; & adulti possunt illis carnes porrigere, modò non sit specialis prohibitio Ecclesiæ, quæ viget in Gallia; possunt etiam sacris interesse tempore interdicti: quod si priuentur sepultura Ecclesiastica, illo durante; hoc est in pœnam aliorum, vel ob incapacitatem loci; possunt etiam introduci in Monasteria Monialium; seclusa speciali prohibitione; vnde si Concilium Tridentinum excommunicationem pronuntiet in introducentes personas alterius sexus; intelligitur de personis ratione pollentibus. Probatur secunda pars; quia licèt ebrij, amentes, dormientes, & legem ignorantes nequeant per accidens intelligere legem, nec illam obseruare ex accidenti: per se tamen afficiuntur legibus, legesque ad illos, velut ad subditos diriguntur per se, quia de se sunt vsu rationis capaces: non peccant tamen actu, defectu aduertentiæ; sed quis illis porrigeret carnes tempore ieiunij, pecca-

ret mortaliter; quia concurreret ad actionem materialiter malam; sicque illas administrans peccaret formaliter; non verò ebrij aut amentes illis vtendo, ob defectum aduertentiæ. Tertia pars euidens est pro Insidelibus & Cathecumenis; non sunt enim subditi Ecclesiæ: ergo nec ligari possunt legibus Ecclesiasticis, vnde non peccant manducando carnes in ieiunio Ecclesiæ, nec illi qui eas administrarent ipsis, quia nō concurrunt ad actionem malam formaliter aut materialiter; peccarent tamen qui alimenta vetita porrigerent hæreticis, quia ratione Baptismi subditi sunt Ecclesiæ.

CONCLVSIO TERTIA.

CLerici primò non subijciuntur Principium sæcularium authoritati in causis Ecclesiasticis; idest, in illis causis quæ non pendent ex legibus ciuilibus, sed ex Euangelio, aut Concilijs, aut Pontificum Constitutionibus. Hoc asserit Iustinianus Nouella 83. & Concilium Mileuitanum Can. 3. & Matisconense Can. 8. quæ pronuntiant, puniendos esse grauiter Clericos, qui causam Ecclesiasticam ad iudicium Imperatoris deferunt. Secundò, clerici nullomodo sunt exempti à legibus ciuilibus quæ non sunt contra libertatem Ecclesiasticam, sed ordinantur ad bonum regimen Reipublicæ; vt cùm princeps pretia rebus venalibus constituit, prohibet nè quis noctu cum armis incedat, aut frumentum transferat ad inimicos; nam clerici, præterquam quòd clerici sint, sunt adhuc partes & ciues reipublicæ politicæ, sicque politicas leges obseruare tenentur. Tertiò, Clerici leges ciuiles violando, non possunt regulariter à iudice seculari puniri, ex Tit. *de foro competenti*, & Tit. *de immunitate Ecclesiarum*. Sic etiam Iustinianus in Nouellis Constitutionibus 79. 83. & 123. vnde Concilium Agathense Can. 32. habet, *Clericum nullus præsumat apud sæcularem iudicem, Episcopo non permittente, pulsare*. sic & Concilia Carthag. 3. Can. 9. & Tolet. 3. Can. 13. Dixi, *regulariter*; nam aliquando contrarium vsitatur per priuilegia, vt in isto regno, vbi vigent immunitates Ecclesiæ Gallicanæ. Quartò, bona clericorum non subijciuntur regulariter legibus tributarijs; sic in Conc. Lateran. part.

1. c.19. sic in cap. *Quanquam, de censibus in 6.* & in Tit. *de immunitate Ecclesiarum*; item ex *L. sancimus de Sacrosanctis Ecclesiis*. Vnde Genes.47. Ioseph voluit omnes Ægyptios certum tributum soluere Pharaoni, exceptis Sacerdotibus, quos immunes ab illis debere esse iudicauit. Hoc intelligitur adhuc, secluso priuilegio; per conuentionem enim factam inter summos Pontifices & Reges Galliæ, isti exigunt ius reale super quædam Ecclesiæ sui regni bona.

CONCLVSIO QVARTA.

QVando aliquis extra territorium suum versatur, non amplius tenetur legibus sui territorij; modò sint particulares pro illo; Sic habetur cap. *Vt animarum 2. Constit. in 6.* Vnde Augustinus Epist. 118. ad Ioan. cap.2. refert hæc verba Ambrosij, *Cùm Romam venio, Sabbato ieiuno; cùm Mediolani sum, non ieiuno: sic & tu, ad quamcumque Ecclesiam fortè veneris; morem illius serua, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi*. Ratio est, quia lex est quædam regula pro bona gubernatione territorij instituta, quæ proinde non inuoluit subditos in alieno territorio existentes. Ex quo sequitur, delinquentes extra Diœcesim non incurrere censuram annexam delicto in Diœcesi. Sic qui transit è loco in quo festum est, ad alium vbi non festiuatur; potest ibi operari, non ieiunare, & manducare carnes. Quantùm verò ad auditionem sacri, aliqui putant, quòd debeat illam præuenire, si exeat eodem mane quo festum agitur; quia, inquiunt, præceptum audiendi missam non est determinatum ad certam aliquam horam, & sic obligat vt quamprimum impleatur, si posteà implendum non est: alij sentiunt nullum ad hoc teneri, quia hoc præceptum non limitatur ad certam horam, sed se extendit vsque ad meridiem; vnde vt obliget, debet quis manere intra illud spatium in loco, vbi festum agitur: primum tutius est, & consulerem in praxi. An ille qui ex territorio suo, vbi ieiunium est, transmeat ad illud vbi non est ieiunium, peccet manducando carnes in isto, quando venit in illud cum animo eximendi se à lege ieiunij; controuertuntur Doctores; Suares, Sanches, Basilius, Pontius,

Bonacina, Lessius, hoc licitum esse tenent; quia eundo ex territorio suo, suo iure vtitur, & dum est extra territorium, licitè vtitur in priuilegio: alij tamen contrarium sentiunt, in quantùm talis exitus fit in fraudem legis, & scandalum generare potest; quod peccatum est saltem veniale, & necessariò vitandum.

Quantùm ad peregrinos & aduenas; tenentur primò legibus generalibus Ecclesiæ, quæ obligant fideles vbicumque sint. Tenentur secundò legibus particularibus loci in quo sunt pro contractibus faciendis; vnde contractus facti in tali loco sine formalitatibus, quas talis locus exigit, nulli sunt; sicque vir & mulier manentes in territorio vbi non recipitur Concil. Tridentinum, validè contrahunt in eo sine præsentia Parochi; si contrahant verò vbi receptum est, inualidè contrahunt, licèt sint in territorio, vbi non recipitur. Tenentur tertiò ad pretium taxatum in venditione & emptione, quia est quid sequens naturam contractus. Tenentur quartò legibus particularibus loci in quo sunt, v.g. ieiunio, festis, &c. statim atque ad illum accesserunt cum animo constituendi ibi suum domicilium; animum autem constituendi domicilium alicubi habet ille, qui actu in tali loco inabitat, & intendit ibi manere pro maiori anni parte, aiunt aliqui, vel pro mora notabili, aiunt alij; quòd si hoc desit, tales leges non obligant aduenas, nisi ratione scandali, quod vt vitetur, debet quisque se conformare legibus loci in quo est, iuxta illud Prouerbium, *Cùm fueris Romæ, &c.* Ex quibus patet, scholares posse & teneri Sacramenta recipere in loco, in quo sunt pro studijs faciendis, licèt nondum in eo manserint pro maiori anni parte, modò talem intentionem habeant.

Quantùm ad vagos, qui sine certa habitatione huc & illuc diuertunt, tenentur legibus loci in quo sunt; aliàs nullis ligarentur legibus, cùm nullum territorium habeant.

DISPVTATIO SECVNDA.

De qualibet Lege in particulari.

NOn pauca remanent dicenda de legibus in genere; sed quia vel de facili intelligi possunt, vel intelligentur ex ijs, quæ sumus dicturi de legibus in specie, quælibet à nobis examinanda remanet.

QVÆSTIO PRIMA.

De Lege naturali.

LEx naturaliter dupliciter sumitur, vel prout est in Deo, estque actus diuini intellectus & diuinæ voluntatis, quo Deus iudicat & vult homines viuere & regulari secundùm rationem: vel prout est in nobis, estque actus humanæ mentis, quo iudicamus nos debere viuere conformiter rationi. Ex quo patet, quòd si primo modo sumatur; idem sit lex naturalis, ac pars quædam legis æternæ, quæ se extendit ad omnes creaturas; at lex naturalis tantùm creaturas rationales respicit, prout à nobis hic spectatur, vt regulatiua actuum humanorum: secundo modo debemus illam considerare in presenti quæstione.

CONCLVSIO.

LEx naturalis est dictamen rationis practicæ, quo per lumen naturale euidenter cognoscimus facienda esse illa, quæ cum ratione conueniunt, & vitanda esse illa quæ rationi aduersantur; & sic ex conuenientia vel disconuenientia rei cum recta ratione oritur essentia legis naturalis, sicut ex conformitate vel difformitate actionis cum lege diuina oritur ratio legis diuinæ. Vnde distinguitur ius naturale à iure gentium, in quantùm ius naturale, vt hic à nobis sumitur, conuenit creaturæ rationali, vt sic considerate; ius gentium verò competit creaturæ rationali, quatenus in societate ciuili versatur. Quia diximus legem naturalem consistere in conuenientia vel disconuenientia cum ratione; ideò licèt multa præcipiantur & prohibeantur à Deo quæ sunt de iure

naturali, citra illam iussionem essent semper bona, vel mala: vnde pertinent ad legem naturalem, quatenus sunt conuenientia aut disconuenientia rationi; & ad legem diuinam spectant, prout à Deo expresse præcipiuntur, aut prohibentur.

Primum & generalius principium legis naturalis est, bonum esse prosequendum & malum fugiendum; sicut enim intellectus non potest assentiri nisi vero, sic nec voluntas potest aliud prosequi, nisi bonum sit. Ex hoc principio tanquam ex fonte deriuantur ista; *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*; *Deus est colendus, parentes honorandi, vita conseruanda, subleuandi miseri, adulterium vitandum, furtum non est committendum*; & in genere omnia Decalogi præcepta. Licèt lex naturalis habeat plura ista principia practica, manet tamen in se vna, vnitate saltem generica; in quantùm omnia illius præcepta ad generale istud reducuntur, *Bonum est prosequendum & malum fugiendum*; vnde aliæ dicuntur conclusiones deductæ ex illo principio, quarum aliæ sunt faciliores, aliæ difficiliores. Quia autem à principijs communioribus legis naturalis certæ quædam conclusiones sunt remotæ, quæ non possunt elici nisi cum difficultate; ideò dicitur: quod lex naturalis sit vna apud omnes, quantùm ad principia communiora & conclusiones faciliores; non tamen sit vna apud omnes, quantum ad singulares conclusiones.

Quod est de iure naturali tantùm permissiuè, mutari potest, introducendo scilicet contrarium illius, quod natura non præcipit aut prohibet: vnde quia natura permittebat tantùm omnia esse communia, & non præcipiebat, ideò potuit fieri agrorum diuisio; potest etiam quis propriam libertatem vendere. Quod autem est de iure naturali positiuè præceptum aut prohibitum, mutari non potest manentibus ijsdem circumstantijs; quia lex naturalis consistit in rebus ipsius qui habent conuenientiam, vel disconuenientiam cum recta ratione; si autem circumstantiæ rerum non mutentur, semper habent conuenientiam vel disconuenientiam cum ratione: ergo non mutatis circumstantijs, lex naturalis mutari non potest. Si autem circumstantiæ mutentur, mutari potest id quod aliunde erat de iure naturali: sic li-

cèt de iure naturæ honorandi sint parentes, potest hoc mutari, si sint iurati patriæ hostes : licèt homicidium prohibeatur, licitum fit, dum patratur authoritate Dei habentis ius in mortem & vitam; vel authoritate publica, cui tale ius per commissionem competit in subditos; vel denique ad conseruationem suæ propriæ vitæ, quæ aliter conseruari non potest : Licèt res aliena restituenda sit domino, non tamen gladius furioso reddendus est; licèt furtum prohibeatur, in extrema tamen necessitate constituto permittitur.

Deus non potest dispensare in vlla lege naturali, siue sit in Decalogo, siue extra; dispensare enim est concedere alicui, vt agat contra legem, etiam quatenus obligat: benè autem facere potest Deus, vt mutatis aliquibus circumstantijs, lex naturalis non obliget; sicque quando Deus dispensare videtur in aliquibus præceptis naturalibus; hoc est, quatenus declarat in talibus circumstantijs illa præcepta non obligare. Quando, v. g. lex naturalis prohibet homicidium; hoc est, quando fit priuata authoritate, non publica, aut diuina, aut in conseruationem suæ propriæ vitæ; sic Deus cum Abrahamo non dispensauit super præceptum, *non occides*; non obligat enim in eo casu vbi homicidium fit authoritate diuina. Quando etiam iussit Oseæ, vt adiret mulierem fornicationis, non dispensauit super præceptum, *non mœchaberis*; non iussit enim, vt illam cognosceret ante contractum, sed vt cum illa contraheret. Quando iussit Israelitis, vt auferrent bona Ægyptiorum, non dispensauit super præceptum, *non furtum facies*: non concessit enim vt acciperent bona illorum, tanquam aliena; sed tanquam sibi propria per donationem Dei, qui omnium bonorum Dominus erat, & qui poterat tale dominium transferre ad Israelitas, qui pro toto labore Ægyptijs reddito verbera solùm reportauerant. Quando Deus concessit Polygamiam, non dispensauit super legem naturalem, sed abstulit circumstantiam, qua ablata cessat obligatio legis naturalis, nempè inhabilitatem viri; inhabilis est enim, vt tradat dominium sui corporis secundæ vxori, postquam tradidit primæ: Deus autem vt supremus Dominus facit illum de inhabili habilem, permittendo, vt dominium corporis viri sit commune duabus

vxori-

naturali, citra illam iussionem essent semper bona vel mala: vnde pertinent ad legem naturalem, quatenus sunt conuenientia aut disconuenientia rationi; & ad legem diuinam spectant, prout à Deo expressè præcipiuntur, aut prohibentur.

Primum & generalius principium legis naturalis est, bonum esse prosequendum & malum fugiendum; sicut enim intellectus non potest assentiri nisi vero, sic nec voluntas potest aliud prosequi, nisi bonum sit. Ex hoc principio tanquam ex fonte deriuantur ista; *Quod tibi fieri non vis, alteri nè feceris*; *Deus est colendus, parentes honorandi, vita conseruanda, subleuandi miseri, adulterium vitandum, furtum non est committendum*; & in genere omnia Decalogi præcepta. Licèt lex naturalis habeat plura ista principia practica, manet tamen in se vna, vnitate saltem generica; in quantùm omnia illius præcepta ad generale istud reducuntur, *Bonum est prosequendum & malum fugiendum*; vnde aliæ dicuntur conclusiones deductæ ex illo principio, quarum aliæ sunt faciliores, aliæ difficiliores. Quia autem à principijs communioribus legis naturalis certæ quædam conclusiones sunt remotæ, quæ non possunt elici nisi cum difficultate; ideò dicitur: quod lex naturalis sit vna apud omnes, quantùm ad principia communiora & conclusiones faciliores; non tamen sit vna apud omnes, quantum ad singulares conclusiones.

Quod est de iure naturali tantùm permissiuè, mutari potest, introducendo scilicet contrarium illius, quod natura non præcipit aut prohibet: vnde quia natura permittebat tantùm omnia esse communia, & non præcipiebat, ideò potuit fieri agrorum diuisio; potest etiam quis propriam libertatem vendere. Quod autem est de iure naturali positiuè præceptum aut prohibitum, mutari non potest manentibus iisdem circumstantijs; quia lex naturalis consistit in rebus ipsius qui habent conuenientiam, vel disconuenientiam cum recta ratione; si autem circumstantiæ rerum non mutentur, semper habent conuenientiam vel disconuenientiam cum ratione: ergo non mutatis circumstantijs, lex naturalis mutari non potest. Si autem circumstantiæ mutentur, mutari potest id quod aliunde erat de iure naturali: sic li-

cèt de iure naturæ honorandi sint parentes, potest hoc mutari, si sint iurati patriæ hostes: licèt homicidium prohibeatur, licitum fit, dum patratur authoritate Dei habentis ius in mortem & vitam; vel authoritate publica, cui tale ius per commissionem competit in subditos; vel denique ad conseruationem suæ propriæ vitæ, quæ aliter conseruari non potest: Licèt res aliena restituenda sit domino, non tamen gladius furioso reddendus est; licèt furtum prohibeatur, in extrema tamen necessitate constituto permittitur.

Deus non potest dispensare in vlla lege naturali, siue sit in Decalogo, siue extra; dispensare enim est concedere alicui, vt agat contra legem, etiam quatenus obligat: benè autem facere potest Deus, vt mutatis aliquibus circumstantijs, lex naturalis non obliget; sicque quando Deus dispensare videtur in aliquibus præceptis naturalibus; hoc est, quatenus declarat in talibus circumstantijs illa præcepta non obligare. Quando, v. g. lex naturalis prohibet homicidium; hoc est, quando fit priuata authoritate, non publica, aut diuina, aut in conseruationem suæ propriæ vitæ; sic Deus cum Abrahamo non dispensauit super præceptum, *non occides*; non obligat enim in eo casu vbi homicidium fit authoritate diuina. Quando etiam iussit Oseæ, vt adiret mulierem fornicationis, non dispensauit super præceptum, *non mœchaberis*; non iussit enim, vt illam cognosceret ante contractum, sed vt cum illa contraheret. Quando iussit Israelitis, vt auferrent bona Ægyptiorum, non dispensauit super præceptum, *non furtum facies*: non concessit enim vt acciperent bona illorum, tanquam aliena; sed tanquam sibi propria per donationem Dei, qui omnium bonorum Dominus erat, & qui poterat tale dominium transferre ad Israelitas, qui pro toto labore Ægyptijs reddito verbera solùm reportauerant. Quando Deus concessit Polygamiam, non dispensauit super legem naturalem, sed abstulit circumstantiam, qua ablata cessat obligatio legis naturalis, nempè inhabilitatem viri; inhabilis est enim, vt tradat dominium sui corporis secundæ vxori, postquam tradidit primæ: Deus autem vt supremus Dominus facit illum de inhabili habilem, permittendo, vt dominium corporis viri sit commune duabus

vxori-

vxoribus; & in hoc casu lex naturalis non obligat, quoniam obligat tantùm personas inhabiles. Quando similiter aliàs vir repudiabat vxorem, Deo permittente, non contradicebat legi naturali; quia lex naturalis prohibebat tantùm eiectionem vxoris, & coniunctionem cum alia, stante priori vinculo; illud autem vinculum dissoluebatur authoritate diuina, mediante libello repudij, sicut nunc per mortem dissoluitur. Ex his patet, quod Deus non dispenset propriè in lege naturali, sed aduenientibus certis circumstantijs, lex naturalis non obliget.

Idem dicendum est à fortiori de summo Pontifice, quòd non dispenset in illis, quæ sunt de lege naturæ, sed aliquando tollit certas circumstantias, quibus ablatis, cessat obligatio legis naturalis, quod vocatur dispensare, sed largè, ob rationem anteà allatam. Redditio voti, v.g. & impletio iuramenti, sunt de iure naturali, quia supponunt promissionem Deo factam & non relaxatam, & manente illa promissione non relaxata, nec Deus, nec summus Pontifex dispensare possunt, quin impleatur; Deus autem, vel Pontifex eius vices gerens talem promissionem relaxat, & sic cessat obligatio voti reddendi; idem fit apud homines, vbi promissio est de iure naturali adimplenda, quamdiu non relaxatur. Eodem modo dispensare dicitur summus Pontifex supra residentiam pastorum, quæ est de iure diuino naturali, ex Concil. Trid. sess. 23. cap. 1. de *Reform.* non quòd dispenset propriè, sed remittit Pastori obligationem residendi nomine Ecclesiæ, cui per pactum ad residendum se addixit, saltem tacitè, suscipiendo curam animarum; sed hoc non debet fieri nisi ob magnam vtilitatem Ecclesiæ, aut grauem necessitatem Pastorum. Pariter agit Ecclesia, quando Matrimonium ratum dissoluit occasione ingressus religionis approbatæ; tollit enim nomine Dei vinculum Matrimonij; & tali vinculo ablato, ille qui antea coniugatus erat, religionem approbatam suscipere potest.

Porrò sciendum est, quod licèt aliqua legis naturæ præcepta non obligent in certis quibusdam circumstantijs, vt vidimus; sunt tamen aliqua quæ immutabiliter obligant, quibus contradicere nunquam licèt, & illa sunt, mendacium periurium, odium Dei & idololatria.

Q. V. E.

QVÆSTIO II.

De Lege diuina.

PRæter legem naturalem, quam Deus impressit ita fortiter menti hominum, vt nulla virtute expungi valeat; superaddidit multa præcepta positiua, quæ diuersa fuerunt pro diuersitate statuum, in quibus versati fuerunt homines. In statu innocentiæ præceptum fuit Adæ, Euæ, & vtriusque posteris, ne manducarent de fructu vetito. In statu legis naturæ viguit præceptum de vsu remedij contra peccatum originale, & de non comedenda carne cum sanguine, Genes. 9. Posteà præcepit Circumcisionem familiæ Abrahami. Deinde seligens filios Iacob, seu Israelitas in populum suum tulit illis certam præceptorum congeriem, quæ vocata fuit Lex vetus. Tandem per Filium suum, Legem nouam, seu gratiæ condidit. Diuina meritò dicitur vtraque, quia nomine Dei data est; prima Ministerio Angelorum, & per ipsum Deum hominem factum innotuit secunda. De qualibet dicemus.

CONCLVSIO PRIMA.

LEx vetus fuit bona, sancta, & iusta; contra Manichæos, volentes ipsam esse malam, non à bono Deo, sed à malo conditam. Nostra conclusio habetur ad Roman. 7. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, iustum & bonum.* Vbi dicitur *sancta*, propter præcepta ceremonialia; *iusta*, propter iudicialia; & *bona*, propter moralia. Triplex ergo fuit lex vetus; nempè moralis, cuius præcepta generatim continentur in Decalogo: ceremonialis, quæ determinabat ritus & ceremonias, quibus Deus esset colendus: & iudicialis, quæ dictabat quomodò iustitia esset reddenda proximo. Si contra conclusionem habeatur Ezech. 20. *Dedit illis legem non bonam*: hoc est comparatè ad legem Euangelij: Si 1. Corinth. 3. vocatur lex vetus, *Ministratio mortis & damnationis*: hoc est per accidens in quantum præbebat occasionem peccati, non per se, sed ex peruersa hominum inclinatione, qui concupiscentiam legi præferebant, & ob hoc dicit

Paulus

Paulus Rom. 4. *Lex iram operatur*; quod ipsemet explicat, ad Roman. 1. vbi habet, *Occasione accepta*, Si ad Hebr. 3. in Græco idiomate habeatur. *Vetus Testamentum non vacasse culpa*: hoc est, non vacasse defectu; licèt enim illa lex fuerit bona & sancta & vtilis, quia nos, tanquam Pædagogus, conducebat ad cognitionem faciendorum, non fuit tamen perfecta, quia non conferebat gratiam ex *opere operato*; vnde Paulus ad Galat. 4. vocat ceremonias legis, *infirma & vacua elementa*. Si dicant Manichæi, Deum permisisse vsuram saltem cum Gentilibus, Deuter. 23. *Non fœneraberis fratri tuo, sed alieno*: D. Thomas respondet 2. 2. quæst. 78. permissam fuisse vsuram, non quoad forum internum, quasi caruisset peccato; sed quoad forum externum, in quantùm non puniebatur: Alij respondent, posita illa permissione D. Iudæos potuisse accipere aliquid supra sortem, non ratione mutui, in quo consistit vsura, sed ratione donationis diuinæ, quatenus Deus dabat illis tale auctuarium, cùm sit supremus omnium Dominus: & hoc ita fecit Deus, nè Iudæi fratres suos per vsuram exhaurirent. Sic permisit libellum repudij, nè suas vxores, quas repudiare non possent, occiderent: fuit tamen talis libellus licitus, quia Deus suprema authoritate potuit soluere vinculum Matrimonij, vt habetur in quæst. præcedenti. Si addant Manichæi, talem legem fuisse tyrannicam, ob hoc quod habetur Exod. 21. *Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu*: ex hoc concludi tantùm potest; quòd fuerit seruilis & accommodata statui Iudæorum, qui cùm essent serui, debebant deterreri à peccatis metu pœnarum. Si denique Matth. 19. declaret Deus se odio habere sacrificia illorum; hoc non erat ratione sacrificij, talia enim præcipiebat; sed ratione offerentium, qui nolebant à peccato abstinere.

Lex vetus, sicut & noua Deum agnoscit authorem: Sic Concil. Trident. Sess. 4. vnde Matth. 4. lex Mosaica vocatur mandatum Dei, *Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras*. Ratio est quia lex Euangelica est finis legis Mosaicæ; & lex Mosaica est medium ad legem Euangelicam disponens, tanquam minus perfectum ad perfectius, & tanquam figura ad veritatem; eiusdem autem est proponere media & finem: ergo idem Deus qui dedit legem Euan-

Euangelicam, dedit & veterem. Neutram tamen Deus promulgauit per se, sed primam per Angelos ad Galat. 3. *Lex ordinata est per Angelos in manu mediatoris*; id est, Moisis: & secundam per Christum suum, ad Hebr. 1. *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in Filio*. Lex vetus data fuit in monte Sinai die 50. ab egressu filiorum Israel ex Ægypto. Et hoc latè describitur Leuitici 26. Sed notandum est, quod in illo die data fuerit lex vetus quantùm ad præcepta moralia contenta in Decalogo, & hoc in summitate montis Synai; præcepta verò iudicialia & ceremonialia data fuerunt in radice montis, successiuè per varios dies.

Lex vetus quantùm ad obligationem diuersimodè considerari potest; in quantùm enim continebat præcepta moralia, ceremonialia, & iudicialia, obligabat solos Iudæos, Deuter. 4. *Quæ est alia gens sic inclyta, vt habeat ceremonias, iustaque iudicia & vniuersam legem?* Psal. etiam 147. *Non fecit taliter omni nationi & iudicia sua non manifestauit eis*. Poterat tamen quilibet gentilis se adiungere populo Dei per Circumcisionem, quæ erat ianua veteris legis, sicut Baptismus ianua nouæ; & pro tunc obligabatur legi veteri. Exod. 12. *Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, circumcidetur prius omne masculinum; & tunc erit sicut indigena terræ*. Si autem lex vetus sumatur præcisè quantùm ad præcepta moralia, obligat etiam Gentiles, quia talia præcepta erant legis naturæ, & quilibet ad legem naturæ tenetur. Lex vetus obligabat Iudæos ex genere suo sub peccato mortali, non tantùm quoad præcepta moralia, sed & quoad ceremonialia & iudicialia; quia horum materia erat satis grauis, vt de se obligationem induceret; addunt tamen Doctores communiter, illam non obligasse cum periculo mortis regulariter nisi quoad præcepta moralia negatiua, quæ continentur in Decalogo, & quæ prohibent aliquid intrinsecè malum. Dixi, *regulariter*, vt significetur quòd si obseruatio legis ceremonialis aut iudicialis esset necessaria ad vitandum contemptum Dei, vel religionis, periculum mortis non escusaret; vnde 2. Machab. c. 9. & 7. Eleazarus, & septem fratres cum matre sua mori potius elegerunt, quã porcinas carnes mãducare.

Lex

Lex vetus abrogata est de facto, non quidem quantùm ad præcepta moralia, quæ adhuc perseuerant; sed quantum ad ceremonialia & iudicialia, quidquid dicant Cerinthiani, Ebionitæ & Nazaræi. Hoc probatur pluribus ex locis, sed præsertim ad Galatas 3. *Lex Pedagogus noster fuit in Christo; at vbi venit fides, iam non sumus sub Pedagogo.* Fuit autem abrogata, non per Ioannem, sed per Christum, fuit enim vmbra, & vmbra cessare non debet, nisi adueniente lumine, quod est Christus: vnde si habeatur Luc. 16. *Lex & Propheta vsque ad Ioannem*; non est quod pro tunc cessauerit, sed quasi mori inceperit; inchoatio enim Prædicationis Euangelij, fuit initium mortis legis veteris. Non est abrogata ante mortem Christi, ipse enim illam obseruauit; sed cessauit eius obligatio in ipsius morte, vbi dixit Christus, *Consummatum est*, & vbi scissum est velum templi: ad denotandum nullam posteà deberi templo reuerentiam, & omnia esse communia inter Iudæos & Gentiles. Quod si dicant aliqui, non cessasse illam legem, nisi in promulgatione Euangelij, facta die Pentecostes: Resp. quod sicut rex satis promulgare censetur legem, quando illam in palatio suis proceribus exponit; sic Christus in nocte cœnæ satis visus est promulgare Euangelium, dum illud proposuit Apostolis; vnde in tali tempore obligabat Euangelium, eos qui illud audierant; & promulgatio quæ facta fuit in die Pentecostes, non erat de essentia legis, sed tantùm conditio sine qua Euangelium non obligabat illos, qui de eo nihil audierant: sic Augustinus, Hieronymus, & multi alij, contra nonnullos. Aliqui putant, veterem legem non cessasse à morte Christi quoad vtilitatem, licèt cessauerit quoad obligationem; sed verisimilius est veterem legem cessasse quoad vtrumque; extinctum enim fuit Sacerdotium Aaronicum ad præsentiam sacrificij Christi, quod euacuauit omnem efficaciam sacrificiorum antiquorum. quod intelligendum est respectu eorum, quibus Euangelium promulgatum erat, quales erant Apostoli.

Lex vetus à Hieronymo creditur ab eo tempore mortifera & prohibita sub peccato, ac fuit mortua; ita quod sicut à morte Christi, vel vt dicunt alij, à die Pente-

Pentecostes, fuit mortua, seu cessauit; ita ab illo tempore fuit mortifera, & prohibita sub peccato mortali. Augustinus contrarium docet, affirmans quod licitus adhuc esset vsus legalium paulo post publicationem Euangelij, non animo ostendendi talem vsum esse necessarium aut vtilem; sed vt ostenderetur tales ceremonias fuisse bonas & à Deo institutas, non verò à dæmonibus, vt erant Gentilium ceremoniæ: & hoc est quod dicitur communiter, Synagogam cum honore debuisse sepeliri; & hoc ad differentiam Gentilium, quorum ceremoniæ nunquam toleratæ fuerunt post eorum conuersionem; vbi ceremoniæ Iudæorum fuerunt aliquamdiu permissæ, vt Synagoga sepeliretur cum honore. Augustinum sequuntur passim Scolastici, & iure merito, quia Paulus circumcidit Timotheum Act. 16. & cum Iudęis purificatus est Act. 21. Nec respondeat Hieronymus, Paulum hoc fecisse animo simulandi; simulatio enim est species mendacij, & mendacium est intrinsecè malum, vnde nunquam licitum est. Quod si Paulus reprehenderit Petrum, quia tales ceremonias obsruabat, vnde dixit ad Galat. 2. *Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem restiti ei, quia reprehensibilis erat*: hoc est, quia Petrus volebat vt Gentiles, antequam Euangelium susciperent, obseruerent ceremonias Iudæorum; addit enim, *Dixi Cephæ coram omnibus, Quomodo gentes cogis Iudaizare*? & in hoc potuit Petrus inconsideratè agere, & peccare mortaliter; licèt non potuerit peccare mortaliter, quia erat confirmatus in gratia, inconsideratè, inquam, egit, quia licèt essent adhuc licita Legalia pro Iudæis, vt Synagoga cum honore sepeliretur eo modo quo diximus, non tamen ipsis legalibus vti debebant Gentiles, qui immediatè transibant de lege naturali ad Euangelium; vnde Paulus Timotheum conuersum circumcidit, quia erat ex matre Iudæa; non Titum qui ex Gentilibus erat ortus, Hoc habetur in Conc. Ierosolomitano, vbi super quæstionem factam, an Gentiles conuersi deberent circumcidi, & obseruare legalia? Patres responderunt, *Visum est Spiritui sancto & nobis, non vltra vobis imponere oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione*, Hæc prima autem non prohiprobebantur absolutè, quasi retenta essent de lege

lege Mosaica sed vt faciliùs Gentiles coalescerent cum Iudæis, qui propter antiquatam suam legem abominabantur sanguinem & suffocata; ne etiam manducando carnes immolatas idolis, darent occasionem iudicandi quòd vellent ad sua idola redire. Porrò, si Gentilibus conuersis prohibeatur specialiter fornicatio; hoc est, quia non credebant illam esse peccatum.

Lex vetus Synagogam continebat, quæ licèt aliquando sumatur in Scriptura pro conuentu malignantium, aliquando pro ædificijs in quibus Iudæi solebant legere & explicare Scripturas: sumitur tamen communiter pro tota congregatione seu Ecclesia Iudæorum. Moises ædificauit Synagogam, sicut Christus Ecclesiam; illa tamen erat ancilla, & ista libera, ad Galat. 4. *Non sumus filij ancillæ, sed liberæ.* Synagoga continebat ministros ordinarios, nempè Leuitas, Sacerdotes, & summum Pontificem: continebat ministros extraordinarios, nempè Prophetas; continebat certos quosdam religiosos: continebat denique sectarios, scilicet Pharisæos, Saducæos, & Essenos; de his omnibus dicendum est aliquid. Primò, Leuitæ Sacerdotibus ministrabant; Sacerdotes offerebant victimas super altare holocausti, nutriebant ignem perpetuum, subministrando ligna, adolebant incensum super altare Thimiamatis, concinnabant lucernas iuxta illud existentes, singulis sabbatis ponebant panes duodecim calidos super mensam propositionis, & auferebant veteres quos comedebant; adiuuabant mulieres in casu Zelotypiæ, discernebant inter lepram & lepram, mundabant leprosos & seminifluos & puerperas & menstruatas, denique legem Dei interpretabantur. Quoad Pontificem, qui erat ex sola familia Aaronis consecrabat Leuitas & Sacerdotes, in controuersijs legalibus agebat supremum iudicem, & illius sententiæ tenebantur omnes acquiescere sub pœna mortis; in solemni die Expiationis Sanctuarium introibat & publicam expiationem instituebat super omnia peccata legalia populi & immunditias toto anno contractas; denique in rebus magni momenti Deum consulebat, & ab eo accipiebat respõsum: Aliqui dicunt per Angelũ quasi voce humana loquẽtem, alij per occul-

tam

iam Spiritus sancti reuelationem, & Iosephus cum alijs, per gemmarum splendorem in rationali existentium supra pectus Pontificis; ita quòd si gemmæ plus solito splenderent, signum erat fœlicis successus; si minus solito, signum erat mali; si more naturali, nec magis, nec minus, signum erat Deum non velle respondere. Secundò erant in Synagoga Ministri extraordinarij, nempè Prophetæ, qui erant certi quidam homines, vel ex sacerdotibus, vel aliunde assumpti à Deo, quorum officium erat docere populum & reformare in cultu veri Dei, illosque arguere qui à tali cultu & religione recedebant: ipsorum etiam erat prædicere futura, siue ad consolationem, siue ad terrorem populi; denique occulta reuelabant ordinariè, probabantque se esse à Deo missos ad reformandum populum; & hoc per miracula & veras prædictiones. Tertiò duæ species erant religiosorum, qui à communi populo distinguebantur, nimirum Nazaræi & Rechabitæ; quorum illi ex vtroque sexu erant qui se Deo consecrabant voto, siue in perpetuum, siue ad tempus, vt erant Samson, & Samuel, & similes. Dicebantur Nazaræi, quia erant separati, & nouacula non ascendebat super capita eorum, nisi quando cessabat illorum votum; abstinebant se ab omni potu inebriante, ab aceto, & à quibuscumque vuis; illorum institutum descriptum est Numer. 6. Rechabitæ sic dicti sunt à Rechab patre Ionadab, qui præcepit filijs & filiabus & cunctis posteris suis, vt non biberent vinum, vt manerent in tabernaculis, nec domos ædificarent; vt denique nec seminarent, nec meterent; quod exactè obseruarunt. Quartò denique, erant in Synagoga Sectarij, nimirum Pharisæi, Saducæi, & Esseni. Pharisæi sic dicti sunt à verbo Hebraico *Pharase*, quod significat diuidere; veste enim & modo viuendi ab alijs diuidebatur illorum secta. Sic orti sunt Pharisæi. Moises in monte Sinai nedum accepit legem quam scripsit, sed & intelligentiam legis quam non scripsit; illam autem tradidit Iosuè successori suo viua voce; Iosuè senioribus populi qui eum sequuti sunt, hi prophetis, isti viris magnis Synagogæ, ex quibus orti sunt Pharisæi. Dogmata Pharisæorum quæ acceperant à lege & Prophetis, alia erant vera; & de illis dixit Christus, *Quæcumque dixerint vobis, facite*; alia verò erant falsa

& erronea

& erronea, vnde etiam dixit, *Cauete à fermento Pharisæorum.* Docebant omnia fato euenire, traditiones antiquiorum præferebant præceptis legis, animas iustorum volebant transmigrare de corpore in corpus, vnde dicebant Christum esse Heliam, Ieremiam, aut vnum ex Prophetis, putantes animam alicuius istorum migrasse in corpus Christi. In hoc distinguebantur à Scribis quod Scribæ non constituerent sectam particularem, licèt vtique essent legis periti. Saducæi erant hæretici quidam, sic dicti à Sadoch eorum authore; solum Pentateuchum pro vera Scriptura admittebant, & nullam volebant traditionem, nec interpretationem factam à Moise, vel Prophetis, aut Doctoribus. In omnibus erant contrrarij Christo & aduersabantur Pharisæis in hoc, quod nec immortalitatem animarum, nec mortuorum resurrectionem, nec spiritum, aut Angelos crederent. Esseni denique componebant sectam omninò similem cœtui religiosorum; manebant enim cœlibes, bona habebant communia, albis vtebantur vestibus, sine viatico incedebant, accuratè seruabant silentium, nouitios probabant quadriennio, & similia faciebant pietati consona.

CONCLVSIO SECVNDA.

LEx noua, quæ lex Euangelij vocatur, à Christo Domino est instituta, iuxta id quod habetur canon. 21. *Si quis dixerit, Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse vt redemptorem, cui fidant, non etiam vt legislatorem, cui obediant, Anathema sit.* Illam instituit non tantùm pro Iudæis, sed pro toto mundo, Marc. vlt. *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ*: Et ratio est, vt qui erat omnium redemptor, legem institueret pro omnibus, per quam ad salutem peruenire possent. Quòd si Ioan. 1. habeatur; *Lex per Moysen data est, & gratia per Christum*: per hoc non est intelligendum quòd Christus sit tantùm collator gratiæ, & non institutor legis; sed quòd Moises dederit solùm legem & non gratiam, Christus verò & legem dederit & gratiam, per quam lex obseruari possit; per Sacramenta scilicet, quæ illam conferunt ex opere operato.

Lex noua triplicia continet præcepta; nempè Moralia.

ralia, Sacramentalia & Theologalia. Dedit, inquam, moralia, vt patet ex Matth. 5. 6. & 7. vbi præcepta Decalogi renouat & perficit, prohibetque diuortium, quæ omnia spectant ad mores. Dedit secundò præcepta Sacramentalia, de Sacramentis scilicet administrandis & recipiendis; v. g. de Baptismo, Ioann. 3. *Nisi quis renatus fuerit*; de Pœnitentia, Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata, &c.* de Eucharistia Ioa. 6. *Nisi manducaueritis, &c.* Tertiò, dedit præcepta Theologalia, quæ respiciunt actus virtutum Theologicarum, Marci 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur*: & Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum.* Præcepta Sacramentalia absolutè fuerunt à Christo instituta; de nostris enim Sacramentis nihil fuit præceptum in lege naturæ, aut veteri. Præcepta moralia, quæ sunt præcepta Decalogi, vel ad illum reducuntur, non sunt tam instituta à Christo, quàm explicata; quoniam erant de lege naturæ. Præceptum Theologale de fide fuit auctum; nam Christi Natiuitas, Mors, Passio & eius mysteria obscurè & implicitè tantùm credebantur à Iudæis; nunc autem distinctè & explicitè credi debent à Christianis.

Licèt ad hæc tria præceptorum genera teneantur Christiani, non minus tamen libertatem Christianam, quam introduxit Christus, conseruant; non consistit enim in hoc, quòd liberi sumus ab obseruatione mandatorum Dei, sed in duobus principaliter posita est: nimirum in libertate à seruili peccato. Ioann. 8. *Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati: si ergo vos filius liberauerit, verè liberi eritis*; & ad Roman. 6. *Liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ*. Posita est etiam in libertate à iugo legis veteris, quantùm ad ceremonialia & iudicialia, ad Galat. 4. *Quomodo iterum conuertimini ad infirma & egena elementa, quibus denuò seruire vultis?* Licèt ergo Paulus ad Rom. 6. dicat, *Non estis sub lege*, non minus tamen sumus in lege; imò ipsemet 1. Corinth. 9. dicit, *Se non esse sub lege, sed in lege*: vnde est differentia, inquit Augustinus in Psalm. 1. *inter esse sub lege, & in lege*. Iudæi erant sub lege, quia tanquam serui subditi erant pœnis legalibus; nos verò sumus in lege, quia tamquam filij obseruamus legem ex amore, per gratiam scilicet, quam confert ipsa lex Christi, & quam non conferebat

ferebat lex Mosaica; sic Augustinus lib. de Continentia cap. 1.

Sicut diximus ex mente Patrum, legem veterem cessasse in morte Christi, sic lex Euangelica pro tunc incœpit obligare vniuersum orbem, quoad authoritatem & vim obligandi; non tamen obligauit quoad reatum, seu sub peccato nisi post sufficientem Euangelij promulgationem, quæ in communi facta est in die Pentecostes, & particulariter dum Apostoli illud publicauerunt per totum mundum, iuxta id, *In omnem terram exiuit sonus eorum*. Quòd vim habuerit obligandi in ipsa morte Christi, constat per hoc, quòd desinente lege veteri, lex noua debuerit incipere, & aliàs sine lege positiua remansissent homines. Incœpit, inquam, illa lex Euangelica obligare illos quibus innotuit, non alios, quibus non fuit promulgata, sed in die Pentecostes sufficienter publicata fuit, maximè respectu Iudęorum, quorum aliqui ex qualibet tribu & natione conuenerant Ierusalem; respectu verò Gentilium, expectari debuit prædicatio Euangelij, vt posset obligare eos sub reatu peccati. Licèt lex noua sit duratura in æternum, vt patet ad Hebr. 13. & ex consecratione calicis, vbi regnum Christi & testamentum eius dicitur æternum; tamen abrogari potest authoritate Dei, quia sicut illam non dare potuit, ita & illam abrogare valet, demptis præceptis quæ sunt de iure naturæ: Abrogari tamen non potest authoritate humana; in illis enim quæ sunt à Deo, inferiores non possunt dispensare, nisi specialem habeant concessionem, quod non apparet de dispensatione Euangelij; vnde dictum Matth. 16. *Quodcumque ligaueris super terram*, intelligi debet de iurisdictione accommodata suo statui, non de potestate vniuersali. Porrò, licèt lex noua explicationem patiatur, non patitur tamen EpijKiam. Ratio primi est, quia lex positiua non est menti hominum inscripta quoad omnes eius circumstantias; vnde potest sensus legis verbis explicari. Ratio secundi petitur ex hoc, quòd Epijkia est emendatio legis generalis in aliquo casu, quem legislator iudicatus non fuisse comprehensurus, si illum præuidisset; Deus autem omnes casus præuidit: ergo in lege Dei non debet admitti Epijkia.

In multis lex vetus & noua differunt: primò, ratione

tione causæ, quia illa fuit data ministerio Angelorum, ista ex ore filij prodiuit. Secundò, differunt in materia; quia mysteria, quorũ fides præcipiebatur in veteri, erant imperfectè tãtũ cognita; in noua autem sunt apertè reuelata, & sacrificijs veteribus successit admirabile sacrificium crucis & altaris. Tertiò differunt in forma; illa enim gratiam non includebat ad obseruationem mandatorum, benè ista. Quartò, differunt in fine; quia noua erat finis veteris, & consummatio eius. Quintò, lex vetus erat seruorum, vnde Deus agit cum illis, quasi cum mercenarijs quibus promittit bona temporalia, Esai. 1. *Si audieritis me bona terræ comedetis*; lex verò noua est lex filiorũ, quibus promittitur hæreditas, Matt. 5. *Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Sextò, denique, lex vetus maximè rigorosa est, vnde ad Gal. 5. vocatur iugum importabile; noua autem vocatur Matt. 11. *Iugum suaue, & onus leue*, denique differunt in subiecto; vetus enim data est in tabulis lapideis, Exod. 24. & Deuter. 4. & 5. & noua ab Apostolo ad Heb. 8. dicitur scripta in cordibus nostris, *Dabo leges meas in mentem ipsorum, & in corde eorum superscribam*: non quòd lex Mosaica non fuerit scripta in cordibus Iudæorum, qui illius habebant notitiam; non etiã quòd lex noua non sit scripta in libris; sed noua dicitur scripta in cordibus, à gratia Spiritus sancti, quam confert ex operato, & quæ dicitur esse in nostris cordibus, Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*; lex autem vetus non sic continebat gratiam.

QVÆSTIO III.

De Lege humana.

De lege humana nobis superest loquendum, quæ diuiditur in temporalem seu ciuilem, & in spiritualem siue Ecclesiasticam. Illa procedit à temporali potestate, & ordinatur ad bonum politicum & temporale reipublicæ; ista emanat à iurisdictione spirituali, tenditque ad bonum spirituale. De vtraque erit differendum.

CONCLVSIO PRIMA.

AD legum humanarum cognitionem, præsupponendum est quid sit ius in se, quod à Iurisperitis definitur, *Ars & iusti & boni*; id est ars præscribens quod iustum & bonum est. Præcepta iuris in vniuersum sunt tria; nempe *honestè viuere, alterum non lædere, denique suum cuique tribuere*. Diuisio iuris fit in ius naturale, quod natura omnibus animantibus indidit, de quo anteà diximus; in ius gentium, quo omnes gentes vtuntur; & ius ciuile, quod legibus alicuius regni vel prouinciæ constat, de quo disserere intendimus. Nationes diuersæ sibi diuersas leges constituerunt; vnde aliud est ius Lacedæmonium, aliud Atheniensium, aliud Hispanorum, aliud Gallorum, & aliud ius Romanorum, quod per Antonomasiam ius commune vocatur, illud tamen non admittitur in Gallia, nisi in ijs quæ videntur rationi conformia.

Aliud est ius non scriptum quod in Consuetudinibus localibus consistit, quæ multis in locis in scriptis redactæ sunt; & aliud scriptum, quod apud Romanos *in legibus, Senatus-consultis rebus, iudicatis, authoritate iurisperitorum, plebiscitis, principum placitis, prætorum edictis & responsis, prudentum consistebat*. *Lex* est id quod populus Romanus constituebat, interrogante senatorio magistratu seu consule, penes enim populum stabat authoritas; vnde interrogabatur, an vellet hoc vel hoc fieri, & quando illud habebat ratum, vim legis habebat. *Plebiscitum* est id quod plebs, quæ erat tertia pars populi, constituebat, interrogante magistratu plebeio seu Tribuno, sine patritijs & senatoribus. *Senatus-consultum* est id quod senatus constituebat vice populi, qui suam authoritatem ad Senatores dimiserat. *Placita principum* erant principum constitutiones, seu edicta & rescripta imperatorum; quod enim placet principi vim habet legis, vt patet in nostris regibus, decretis suis addentibus, *Quia ita nobis placet*. Prætorum edicta emanabant; non à populo, sed ab ipsis Prætoribus vi authoritatis propriæ, qua poterant vti in vtilitatem populorum. *Responsa* denique *prudentum* erant sententiæ aliquorum iurisperitorũ, quibus authoritate principis licebat de iure respondere, itaut

ita ut iudices non possent à tali sententia recedere. His omnibus leges duodecim tabularum addiderunt Romani, quas per deputatos exquisierunt ab Atheniensibus, quibus tot successiuè addiderunt alias & diuersas leges, quòd tempore Iustiniani infinita propè volumina legibus referta extiterint.

Iustinianus tali legum multiplicitati remedium adhibere percupiens, tribus iurisperitis iussit, nimirum, Triboniano, Dorotheo, & Theophilo, vt iustas, & necessarias leges colligerent, supprimerentque superfluas; vnde volumen vnum composuerunt quatuor libris digestum, vbi compendiosè iuris elementa habentur, & illud vocatum *Instituta* vel *Institutiones Iustiniani*: sic verò citari solent illæ institutiones, *Instit. de iustitia & iure*, hoc est, in libris Institutionum sub titulo *de iustitia & iure*: & si titulus constet pluribus paragraphis, addi potest Paragraphus, citando prima illius verba. Aliud volumen composuerunt, vocatum *Pandectæ*, quia omni scientiarum genere refertum est; vocatur etiam *Digesta*, quia in illo digesta sunt præcipua capita veteris Iurisprudentiæ. Quinquaginta libri in eo continentur, in quibus sunt plures tituli, qui vocantur à veteribus *rubrica iuris*, propterea quòd minio notantur; vel croco. His additus fuit *Codex Iustiniani* duodecim libros continens, in quibus agitur de Constitutionibus imperialibus. Accesserunt *Nouellæ* Constitutiones Iustiniani, quæ vocantur alio nomine *Authenticæ collationes*, libros nouem continentes; *edicta Iustiniani* sub titulis tredecim: *Nouellæ Iustini* sub quinque titulis; *Constitutiones Tiberij* sub totidem titulis; *Volumen aliud* quatuor titulis digestum, in quo sunt Constitutiones Iustiniani, Iustini & Tiberij, *Nouellæ Leonis septimi Imp.* vbi repetiuntur 113. tituli vocati Constitutiones, *Constitutiones imperiales* 37. numero; *Tractatus denique de feudis* anteà incognitis. Porrò vltra præcedentia, quæ apud Romanos vim legis habebant, iuris adhuc duplex species admittebatur, nempe, *ius Quiritum*, seu ciuium, quo ciues Romani regebantur & distinguebatur ab alienigenis; & *ius Prætorium*, quod prætores introducebant in qualibet prouincia, vt suppleretur ius ciuile, vel adiuuaretur illius obseruatio.

Cum Gallia sit regnum, cuius princeps & impera-

CONCLVSIO PRIMA.

AD legum humanarum cognitionem, præsupponendum est quid sit ius in se, quod à Iurisperitis definitur, *Ars & iusti & boni*; id est ars præscribens quod iustum & bonum est. Præcepta iuris in vniuersum sunt tria; nempe *honestè viuere, alterum non lædere, denique suum cuique tribuere*. Diuisio iuris fit in ius naturale, quod natura omnibus animantibus indidit, de quo anteà diximus; in ius gentium, quo omnes gentes vtuntur; & ius ciuile, quod legibus alicuius regni vel prouinciæ constat, de quo differere intendimus. Nationes diuersæ sibi diuersas leges constituerunt; vnde aliud est ius Lacedæmonium, aliud Atheniensium, aliud Hispanorum, aliud Gallorum, & aliud ius Romanorum, quod per Antonomasiam ius commune vocatur, illud tamen non admittitur in Gallia, nisi in ijs quæ videntur rationi conformia.

Aliud est ius non scriptum quod in Consuetudinibus localibus consistit, quæ multis in locis in scriptis redactæ sunt; & aliud scriptum, quod apud Romanos *in legibus, Senatus-consultis rebus, iudicatis, authoritate iurisperitorum, plebiscitis, principum placitis, prætorum edictis & responsis, prudentum consistebat*. *Lex* est id quod populus Romanus constituebat, interrogante senatorio magistratu seu consule, penes enim populum stabat authoritas; vnde interrogabatur, an vellet hoc vel hoc fieri, & quando illud habebat ratum, vim legis habebat. *Plebiscitum* est id quod plebs, quæ erat tertia pars populi, constituebat, interrogante magistratu plebeio seu Tribuno, sine patritijs & senatoribus. *Senatus-consultum* est id quod senatus constituebat vice populi, qui suam authoritatem ad Senatores dimiserat. *Placita principum* erant principum constitutiones, seu edicta & rescripta imperatorum; quod enim placet principi vim habet legis, vt patet in nostris regibus, decretis suis addentibus, *Quia ita nobis placet*. Prætorum edicta emanabant; non à populo, sed ab ipsis Prætoribus vi authoritatis propriæ, qua poterant vti in vtilitatem populorum. *Responsa* denique *prudentum* erant sententiæ aliquorum iurisperitorũ, quibus authoritate principis licebat de iure respondere,

itaut

itaut iudices non possent à tali sententia recedere. His omnibus leges duodecim tabularum addiderunt Romani, quas per deputatos exquisierunt ab Atheniensibus, quibus tot successiuè addiderunt alias & diuersas leges, quòd tempore Iustiniani infinita propè volumina legibus referta extiterint.

Iustinianus tali legum multiplicitati remedium adhibere percupiens, tribus iurisperitis iussit, nimirum, Triboniano, Dorotheo, & Theophilo, vt iustas, & necessarias leges colligerent, supprimerentque superfluas; vnde volumen vnum composuerunt quatuor libris digestum, vbi compendiosè iuris elementa habentur, & illud vocatum *Instituta* vel *Institutiones Iustiniani*: sic verò citari solent illæ institutiones, *Instit. de iustitia & iure*, hoc est, in libris Institutionum sub titulo *de iustitia & iure*: & si titulus constet pluribus paragraphis, addi potest Paragraphus, citando prima illius verba. Aliud volumen composuerunt, vocatum *Pandectæ*, quia omni scientiarum genere refertum est; vocatur etiam *Digesta*, quia in illo digesta sunt præcipua capita veteris Iurisprudentiæ. Quinquaginta libri in eo continentur, in quibus sunt plures tituli, qui vocantur à veteribus *rubricæ iuris*, propterea quòd minio notantur; vel croco. His additus fuit *Codex Iustiniani* duodecim libros continens, in quibus agitur de Constitutionibus imperialibus. Accesserunt. *Nouellæ* Constitutiones Iustiniani, quæ vocantur alio nomine *Authenticæ collationes*, libros nouem continentes; *edicta Iustiniani* sub titulis tredecim: *Nouellæ Iustini* sub quinque titulis; *Constitutiones Tiberij* sub totidem titulis; *Volumen aliud* quatuor titulis digestum, in quo sunt Constitutiones Iustiniani, Iustini & Tiberij, *Nouellæ Leonis septimi Imp.* vbi repetiuntur 113. tituli vocati Constitutiones, *Constitutiones imperiales* 37. numero; *Tractatus denique de feudis* anteà incognitis. Porrò vltra præcedentia, quæ apud Romanos vim legis habebant, iuris adhuc duplex species admittebatur, nempe, *ius Quiritum*, seu ciuium, quo ciues Romani regebantur & distinguebatur ab alienigenis; & *ius Prætorium*, quod prætores introducebant in qualibet prouincia, vt suppleretur ius ciuile, vel adiuuaretur illius obseruatio.

Cum Gallia sit regnum, cuius princeps & impera-

rator supremam possidet authoritatem, iura Romanorum nullomodo agnoscit, nisi in quantum sunt conformia rationi, quę pro legum fundamento agnoscitur; plura tamen ius Gallicum continet iuribus Romanorum non dissona. Huiusce ergo regni iura, quæ apud omnes regnicolas obseruantur, Regum edictis & Senatus-consultis coalescunt sicut & cuiuscumque prouinciæ consuetudinibus de trium ordinum consensu introductis, & pro principem approbatis. Regis solius est iustitiam administrare, & hoc in signum supremæ suæ authoritatis; aliquando per se ius reddebat singulis, sed per rerum multiplicitatem, quæ augebatur in dies, Prominiſtros in qualibet prouincia & singulis oppidis regulariter instituit. Quod vt clarius pateat, sciendum est vniuersum regnum diuidi in tres ordines; primus Ecclesiasticorum est, secundus Nobilium, & tertius plebeiorum, qui tertij ordinis nomen retinet. Dum Franci in Galliam copias traduxerunt, de omnium militum consensu Pharamundum instituerunt in regem; Postquam verò ex Francis & Gallis vna gens resultauit, in duos ordines distincta est, quorum primus ex præcipuis belli ducibus componebatur, qui nunc vocantur Nobiles & apud Romanos Patritij; alius verò de Primatibus populi factus est, qui est secundus ordo, apud Romanos plebeiorum ordo vocatus: dum denique fidem Christianam susceperunt reges nostri, pro ordine primario sui imperij Ecclesiasticos instituerunt.

Omnia totius regni bona & possessiones à Rege dependent immediatè vel mediatè, singula enim vel sunt in manu regis, & sic regium patrimonium constituunt; vel possidentur à Proceribus regni, & tunc iure clientelæ Regi obstringuntur, vel denique pertinent ad tertij ordinis viros; tanquã plebeia prædia, quæ sub clientela Procerum existunt. Vnde duplex est dominium in prædia; vnum vtile, ad illos pertinens qui prædijs fruuntur; aliud directum; quod ad Regem spectat, vel Proceres. Quoad bona Ecclesiastica, quæ Ecclesiasticis donata sunt, eamdem naturam, sub qua erant in manu donatorum, retinent. Prædia nobilia, regni Procerum, vel sunt Ducatus, aut Marchionatus, vel comitatus, vel Baronatus, aut certa quædam feuda, quæ in Normania præser-
tim

r in feuda loricata nuncupantur, Gallicè, *Fiefs de Heubert*. His prædijs ordinariè coniuncta est dicendi iuris potestas; vnde apud nos reperitur iurisdictio duplex, quarum prima est regia, & si fari ita liceat, dominialis altera: hæc verò in superiorem, mediam & infimam subdiuiditur. Iurisdictio dominialis superior de omnibus ciuilibus & capitalibus iudicat inter subditos, demptis quibusdam casibus, qui regij nuncupantur. Media agit tantùm de rebus mobilibus inter clientes. Infima ius dicit super clientelarias functiones & obsequia solùm.

Quantùm ad iurisdictionem regiam, longè nobiliorem dominiali; Reges nostri causarum multitudinem videntes sibi sanctius Consilium referuarunt, & pro capitalibus & ciuilibus iudicandis certum quemdam Senatorum numerum præfecerunt, qui vltimæ cognitionis proferrent iudicia & horum iudicium congregatio, quibus Pares Franciæ adnumerantur, supremus Senatus, seu parlamentum dicta est. A Pipino an. Dom. 377. institutum est istud Parlamentum, sed deambulatorium, quia vbique sequebatur principem; fixum autem stetit Parisijs authoritate Philippi, dicti *le bel*, qui palatium in sedem iustitiæ construi iussit. Ille autem perillustris Senatus tantum sibi nomen vendicauit, tum apud exteros, tum apud indigenas; vt Papæ, Imperatores, & alij Reges & Principes, augustissimi huiusce cœtus sententijs se libenter subiecerint; teste Imperatore Federico cum Innocentio VII. summo Pontifice; teste etiam rege Castellæ cum rege Lusitaniæ, & similibus. Prædictus Philippus duos tantùm consessus quolibet anno instituit; quorum primus celebrabatur in diebus festiuis Natiuitatis Domini, alter verò die Purificatæ B. V. M. Senatum distribuit etiam in duo tantùm conclauia; in conclaue scilicet primum, seu *Grand'Chambre*, aliàs *Grand'-voufte*; & in Conclaue inquisitionum, seu *des Enquestes*; & in horum conclaui primo res maioris momenti agebantur.

Senatus ille Parisiensis, qui Parium Franciæ Curia vocatur, hisce temporibus decem conclauia obtinet. Hæc sunt: Conclaue primum, Capitalium causarum conclaue, seu ex circuitu; edictale conclaue, sic nominatum; quia per edictum pacificationis erectum

est in fauorem hæreticorum ; duo supplicum conclauia, & quinque inquisitionu m. In supremo conclaui sunt octo infulati præsides, & senatores quamplurimi. In capitalium causarum conclaui sunt duo præsides infulati, & sex vel octo Senatores ex primo conclaui assumpti, & duo ex quolibet conclaui inquisitionum, qui cùm ad hanc curiam vicissim accedant, ob hoc dicitur classis ex circuitu. Edictale conclaue duos habet infulatos præsides cum sexdecim senatoribus, assumptis ex conclaui primo & inquisitionum; & hi quolibet biennio à Cancellario regni & generali deputatio præsumptæ reformationis eliguntur. In quolibet requisitionum conclaui duo sunt præsides, & circiter decem senatores, à quorum iudicio ad superius conclaue prouocatio seu appellatio fieri potest; vnde non sunt vltimæ cognitionis iudices. Quodlibet denique conclaue inquisitionum duobus præsidibus & senatoribus triginta componitur. Prima classis appellationes iudicat, quæ procedunt ex sententijs super lites sine scriptis instructas ortis, & de abolitionibus criminum viris nobilibus concessis. Classis ex circuitu reos iudicat, demptis nobilibus. Classis edictalis lites in quibus vocantur hæretici, quos tollerat Gallia, componit. Classis inquisitionum appellationes sententiarum quæ ex rationibus tutorum oriuntur; vel litium quæ scriptis instruuntur, dirimit. Curia verò supplicum, priuilegiatorum causas iudicat.

Præter Senatum Parisiensem, sunt & alij nouem in Gallia. Secundus omnium est Tolosanus, quem erexit Philippus IV. dictus Pulcher, an. 1302. & stabilem esse iussit Carolus VII. anno 1463. Tertius est Rothomagensis, quem erexit Carolus VII. anno 1443. & fixum reddidit Ludouicus XII. anno 1503. Quartus est Gratianopolitanus per Carolum VII. erectus anno 1453. Quintus est Burdegalensis, quem creauit Ludouicus XI. Sextus an. 1476. à Ludouico XI. Diuione institutus est. Septimus Aquisextanus, sub Ludouico XII. an. 1501. Octauus Rhedonensis sub Henrico II. anno 1553. Nonus Palensis à Ludouico XIII. dum regionem adiuit Bearniam: anteà tamen Henricus primus Nauarræorum Rex, Henrici IV. tritauus sedem iurisdictionis supremæ in hac vrbe Palo instituerat. Tandem decimus fuit Metensis, Tulli olim

olim sedens, ab ipsomet Ludouico XIII. creatus. In qualibet vrbe repeniuntur vtplurimum diuersæ iurisdictiones inferiores; nempe Prætorialis. Tribunalis, Tributarij Iudicij Præfectura, Aquis regijs Præfectura, & Præfectura Capitalium, Prætores de rebus ciuilibus & capitalibus agunt inter Nobiles & Ecclesiasticos, & de ijs quæ spectant ab Beneficia, Decimas, Patronatus, regia Priuilegia, & de alijs rebus quæ ipsis attribuuntur per regum Edicta & Prouinciarum consuetudines scriptas. Tribunii de litibus in tertio ordine subortis iudicant. A Tribuno fiunt Appellationes ad Prætorem; & ab isto, ad Præsidiales iudices in ciuilibus tantùm: quando enim de criminibus agitur, ad supremum Senatum debet fieri appellatio, etiam à iurisdictione Tribuni, qui ex incidenti de crimine aliquando iudicat. Si res ciuilis, de qua agitur apud Prætorem, sit prouisoriè iudicata de mobilibus, quę non excedant quingentas libras, ad Præsidialem curiam debet fieri appellatio; sicut quando res definitiuè est iudicata in mobilibus & non excedit libras ducentas & quinquaginta: Aliàs si agatur de prędio, vel si prędictus pecuniæ numerus excedatur, ad supremam Parlamenti curiam debent appellationes deferri. Tributarij iudices agūt de Tributis, Subsidijs, Impositionibus, & Salarijs vectigabilibus; & huius curiæ appllationes ad rei tributariæ summum tribunal deuoluuntur. Aquis regijs Præfecti, nemorum & aquarum in quibus fiunt nauigationes, curam habent; & dum appellationes ab illorum iudicio fiunt, hæ ad sedem marmoream spectant. Quantùm ad capitales Tribunos, ipsis regiones latronibus & grassatoribus expurgate incumbit, de certis quibusdam criminibus iudicant, modò iudices præueniant ordinarios; illa crimina sunt furta quæ fiunt in vijs regijs, virginum stupratio, domorum infractiones, & ipsorum incendia.

Sunt & alia tribunalia, de quibus pauca tantùm referemus; nimirum, Magni Consilij Curia, Rationum Principis Curia, Tributarij Senatus conclaue, Monetalis Curia, Galliæ Marescallorum præfectura; præfectura rei maritimæ. Curia magni consilij præsertim agit de rebus quæ ad beneficia spectant, de subsidijs supra merces impositis, de Edictorum contrarietatibus, de controuersijs inter supre-

mos ſenatus obortis, & litigijs quę inter Caſtrenſium præfectorum capitales Tribunos, *Preuoſt deo Mareſchaux*, naſcuntur. Rationum Principis curiæ clientelæ profeſſiones accipit à Prælatis, Principibus, Ducibus, & alijs regni proceribus, qui ratione prædiorum regi obſtringuntur per clientelæ iura; de regio patrimonio, ipſius alienatione & conceſſione facta, aliquando iudicat; Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, regiorum Abbatum ſacramentum, iuſiurandum, & clientelæ profeſſionem in commentarios refert, modo iuri regio ſubijciantur, & pro tunc horum vacantia cenſetur à morte Prælati, vſque ad talem inſcriptionem iuris iurandi alterius, quo interuallo beneficiorum fructus ad Regem pertinent. Huius Curiæ iudices inſuper verificant officiorum & magiſtratuum creationes, priuilegia ciuitatum, & prouinciarum, nobilium titulos, Ducum, Marchionum, Comitum & Baronum dignitates creatas. Ad conclaue ſenatus Tributarij ſpectat iudicium de Vectigalibus ordinarijs & Tributis. Monetalis curia ſuper legitimam nummorum compoſitionem, valorem, & pōdus pronuntiat, de fabricatoribuſque improbę monetę ſine appellatione decernit. Mareſcallorum iuriſdictio exercetur per Prætorem, Proprætorem, & Prępoſitos generales, quorum ſententiæ feruntur ſub nomine Comitis-ſtabuli & Mareſcallorum. Horum primarius Comitis-ſtabuli vices gerit; de diſſentionibus inter Nobiles excitatis iudicant, de litigijs inter milites obortis ratione ſtipendiorum, de militari diſciplina decernunt; & ſuper crimina eorum qui caſtra ſequuntur, ſententias ferunt. Iuriſdictio denique rei maritimæ præfecti ſimiliter per Prætorem; Proprætorem, Tabularium; & Apparitorem adminiſtratur, ad quos ſpectat iudicium de rebus omnibus quæ nauigationem concernunt.

His omnibus adijciendum eſt vtrumque Regis Conſilium; quorum aliud vocatur publici ſtatus & regiæ pecuniæ conſilium, *Conſeil d'Eſtat & des Finances*, aliud verò conſilium ſanctius, *Conſeil Priué, ou des Parties*. In primo agitur de regia pecunia, & in eo aſſident Rex pro libito ſuo, regni Cancellarius, poſteà Principes, deinde duces regni, Pares, ærarij Tribuni, regiæ pecuniæ Directores, publici ſtatus Senatores, *Conſeilles d'eſtat*, ſupplicum libellorum

magi-

magistrorum Decanus actualis & anterior, duo summi Censores, regiæ pecuniæ Tribuni ordinarij, sanctioris ærarij Tribunus, *Tresorier de l'Espargne*, & supplicum libellorum Magistri; cum hac distinctione, quod præcedentes sedeant, isti verò stent à posteriori parte senatorum publici status, cooperto capite. Eorum officium est causas referre, & dum ipsas referunt, stant à tergo Regis, capite detecto: huiusce consilij secretarij eumdem locum habent ac supplicum libellorum Magistri. Sanctius consilium eodem modo componitur ac præcedens, demptis summo ærarij Tribuno, Tribunis ordinarijs, Directoribus & Censoribus, adesse tamen possunt in illo pecuniæ Directores, tanquam Senatores publici status. Eumdem locum obseruant supplicum libellorum Magistri, qui sunt numero duo & septuaginta, octodecim in quolibet trimestri; per tres menses in palatij supplicibus libellis exercent, & tribus sequentibus mensibus in vtroque præfato consilio: in prima classe Parlamenti locum obtinent post præsides infulatos, sed tantùm quatuor in qualibet vice: omnium Prætorum & Seneschallorum sedes occupare, & ius dicere possunt. In hoc sanctioris consilij tribunali præsertim agitur de euocationibus quæ fiunt ab aliquo senatu supremo, & ad alium accessus datur litigantibus.

CONCLVSIO SECVNDA.

IVs Canonicum est istud, quo vtimur in rebus Ecclesiasticis; & vocatur Canonicum à nomine græco, Κανων, quod est regula, in quantùm per tale ius, seu per talem legem viri Ecclesiastici regulari debeāt. Aliud est non scriptum, quod in consuetudine Ecclesiastica consistit; aliud est scriptum, quod vel ab Episcopis, vel à Summo Pontifice emanauit, siue in Concilijs, siue extra Concilia. Communiter ius Canonicum scriptum sumitur pro illo, quod continetur *in Decreto Gratiani, in Epistolis Decretalibus Gregorij noni, in sexto Decretalium Bonifacij octaui, in Clementinis & extrauagantibus Ioannis vigesimi secundi, & aliorum Pontificum.*

Decretum, quod Gratianus monachus, ex ordine Benedictinorum cōpilauit anno 1150. & quod approbauit Eugenius III. & confirmauit posteà Gregorius

XII. tres partes habet. Prima continet distinctiones centum & vnam, quæ subdiuiduntur in capita, seu canones; loca autem ex illa parte desumpta sic citantur. *Canon.* vel, c. *humanum dist.* 1. Secunda pars causas triginta sex complectitur, quæ diuiduntur in quæstiones, & quæstiones in capita, sic de illa parte fiunt citationes, *Can.* vel c. *Quicumque studet*, 1. *quæst.* 1. id est, capite vel canone qui incipit per illa verba, causa prima, quæstione prima. Tertia pars habet tractatum de Consecratione; qui diuiditur in quinque distinctiones, & quælibet distinctio in capita; & sic citari debent ista capita, *Canon.* vel c. *vasa, de Consecrat. dist.* 1. In prima parte agitur de iure in genere, in viginti scilicet primis capitibus, & de personis seu ministris Ecclesiasticis, in omnibus reliquis. In secunda parte; de ijs quæ concernunt formam iudiciorum Ecclesiasticorum agitur; in causa tamen trigesima tertia, quæstione tertia, continetur tractatus *de Pœnitentia*, diuisus in septem distinctiones, quæ subdiuiduntur in capita; & iste tractatus sic debet citari, *Can.* vel c. *reperiuntur*, *de pœnit, distinct.* 3. Tertia pars agit de Consecratione Ecclesiarum, de Missarum celebratione, de Eucharistia, Festis, Ecclesiasticis ceremonijs, Baptismo, Confirmatione, & Ieiunijs.

Decretales compilatæ fuerunt de mandato Gregorij noni, per Remundum de Pennaforti, Ordinis Prædicatorum, huiusce Pontificis Capellanum & Pœnitentiarium sanctæ Ecclesiæ Romanæ; exhaustæ autem fuerunt ex Gregorij IX. & aliorum Pontificum Epistolis & Constitutionibus; vnde vocatæ fuerunt Decretales Epistolæ, quæ distinguuntur in hoc à Decreto Gratiani, quòd multò magis compilatæ sint ex Epistolis Pontificum, quàm ex Concilijs; contra verò Decretum Gratiani plus nititur Conciliorum decretis, quàm Epistolis, aut Constitutionibus Pontificum. Quinque libros complectuntur Decretales, in quibus iuris Canonici materia exponitur. Primus liber agit de Personis quibus competit iurisdictio aliqua, & de iudiciorum præparatorijs. Secundus explicat iudiciorum Ordinem. Tertius agit de rebus Ecclesiasticis quæ in iudicium venire solent. Quartus de Sponsalibus & Matrimonio. Quintus de Criminibus & Pœnis. Decretales aliàs vocabantur, *extra*

quia erant extra Decretum Gratiani quod antea digestum erat; vnde apud antiquiores sic citabantur, *extra de Iudæis*, *cap. etsi Iudæos*: nunc autem, vbi ingrediuntur corpus iuris Pontificij citantur sine adiecto, sic scilicet v. g. c. *Tua, nos de iureiurando*, & pro tunc intelliguntur libri Decretalium per excellentiam, & non citantur distinctiones, nec causæ, vt in decreto.

His quinque Decretalium libris *sextum* addidit Bonifacius VIII. ex Concilio Lugdunensi, Decretalibus Epistolis Pontificum successorum Gregorij, nonnullis ipsiusmet Gregorij nouellis Constitutionibus, & multis etiam suis proprijs compilatum, & hic liber vocatur *sextus Decretalium*, constans etiam libris quinque, cuius citatio fit eodem modò quo citantur Decretales, excepto quòd capita & tituli huius libri citentur cum addito; dicendo scilicet, in sexto; sic v. g. *Volentes*; *de priuilegijs*, *in 6*. Clemens V. paulò post Constitutiones edidit, partim suas, partim ex Concilio Viennensi, cui præfuit, desumptas, quas ipso mortuo, absoluit & publicare fecit Ioann. XXII. Ab ipsorum authore *Clementinæ* dictæ sunt, sicque citantur, *Clem. dudum*, *de sepulturis*; idest, *Clementina*, quæ incipit per hanc vocem; *dudum*, titulo, *de sepulturis*, Posteà denique Ioannes XXII. Constitutiones edidit viginti; & post ipsius obitum diuersæ à diuersis Pontificibus exierunt; quæ *extrauagantes*; dictæ sunt; quia licèt nunc sint de corpore iuris, tamen aliquandiu extra illud, quasi sede incerta, vagantes extiterunt: illæ autem sic solent citari, *extrauag. vnigenitus*, idest constitutione extrauaganti, sub titulo, *vnigenitus*.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm Lex humana obliget in conscientia?

INtelligitur hæc quæstio tam de lege ciuili, quàm de Ecclesiastica, proponi etiam potest de lege pœnali, ac de præceptiua; vbi lex præceptiua est illa, quæ sancit aliquid esse faciendum, vel omittendum, nulla constituta pœna; & lex pœnalis est illa, qua aliquid præcipitur vel prohibetur sub tali pœna, quam iudex constituit, vt illi qui ad obseruationem

legis non trahuntur amore, timore pœnæ ad illam pertrahantur. Denique, quandoquidem lex ex dicendis, modò obligat sub peccato mortali, modò sub veniali; dicemus vnde cognosci queat legem obligare sub mortali, vel veniali tantùm.

CONCLVSIO PRIMA.

Leges ciuiles & Ecclesiasticæ habent vim obligandi subditos in conscientia, ita quòd eorum trangressio sit vel peccatum mortale aut veniale, etiam secluso scandalo & contemptu. Hoc habetur Roman. 13. *Subditi estoti, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam*: & antea eodem capite, *qui potestati resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*: damnatio autem non acquiritur, nisi propter peccatum mortale. Quòd autem hoc debeat intelligi, nedum de legibus Ecclesiasticis, sed etiam de ciuilibus, patet ex 1. Petri 2. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam à Deo missis, quia sic est voluntas Dei*. Ratio quam affert D. Thomas, est hæc validissima; quia leges humanæ, si iustæ fuerint, habent suam authoritatem à lege æterna, à qua deriuantur, ad Roman. 13. *Omnis potestas à Deo est, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*: atqui lex æterna habet vim obligandi in conscientia & sub peccato mortali: ergo & lex humana, siue sit Ecclesiastica, siue ciuilis. Nec dicant, omnia esse præcepta aut prohibita per legem æternam: ergo nil posse præcipi per humanam. Resp. licèt nihil præcipiatur aut prohibeatur, quod non sit consentaneum legi æternæ & diuinæ: tamen plura humanitùs præcipiuntur, vt ieiunia auditio sacri, obseruatio festorum, & plura prohibentur, vt cessatio ab opere manuali in die festo, & vsus carnium in Quadragesima, quæ tamen non præcipiuntur formaliter, nec prohibentur per legem æternam. Dixi in conclusione quòd leges humanæ obligent sub peccato, etiam secluso scandalo, contemptu, aut transgrediendi consuetudine, quamuis contrarium attribuatur Caietano; certum enim est, Catholicum peccare mortaliter, qui semel tantùm, sine contemptu & scandalo, voluntariè omittit communionem Paschalem; sicut & Sacerdotem, qui hora-

rum canonicarum lectionem prætermittit.

Obijcit Caluinus lib.4. Instit.c.10. non posse condi ab hominibus leges ciuiles, quæ obligent in conscientia; primò quia potestas principum sæculariũ est merè temporalis: ergo nullam habent potestatem super conscientias. Sed ad hoc respondetur quòd licèt illorũ potestas sit temporalis ratione obiecti, est tamen per accidens spiritualis, ratione obligationis; in quantùm pro eodem instanti quo aliquid præcipiunt quod pacem temporalem sui regni concernit, illicò Deus vult vt illis obediatur, sicut probat conclusio.

Obijcit secundò, principes sæculares non iudicare nisi de externis, & non de conscientia. Resp. quòd nõ judicent propriè de internis, sed solus Deus; attamen leges externas statuunt, quæ obligant conscientiam.

Obijcit tertiò, Regem non posse infligere pœnam spiritualem, nec ligare conscientiam, Resp. vt priùs, posse vtrumque facere consequenter; quia potest condere leges, quæ, si non obseruentur, ligant infractorum conscientiam; vtitur enim potestate quam indidit illi Deus, qui dicit; *Per me regnant, per me principes imperant, &c.* Prou.8.

Obijcit quartò, principem non intendere, quòd subditi ad peccatum obligentur. Resp. quòd intendat obligare simpliciter ad legẽ; & non potest hoc intendere, nisi intendat consequenter obligare ad peccatum.

CONCLVSIO SECVNDA.

NEdum leges præceptiuæ obligant in consciẽtia; sed etiam leges pęnales, quibus aliquid præcipitur, adiecta pęna transgressoribus: sunt tamen aliquæ leges merè pęnales, quæ nihil pręscribũt, nec imperãt, nisi solã pęnam, si quis hoc vel illud egerit; idest, non prohibet aliquid fieri, sed si factũ sit, illud puniũt, pro tũc enim, inquit Gamachæus, nõ cẽsentur legislatores obligare in conscientia, quandoquidẽ actũ non prohibent, sed tantùm actui pęnam præparant: sic quãdo in iure habetur, *Si per negligentiam custodum euaserint Rei, leuiter puniãtur*; ibi est lex merè pœnalis, quæ nõ obligat in conscientia, quoniam tales euasores nullo modo peccant: sic etiam, inquit D.Thomas, sunt statuta quorundam Religiosorum, quæ ex intentione expressa Fundatorum ad nullam obligant culpam, dempto

pto contemptu, vt habetur in nostra Religione; obligant tamen ad pœnam. Nec dicatur esse ridiculum, quòd vbi nulla est culpa, infligatur aliqua pœna: nam licèt in allatis exemplis & similibus nulla sit culpa moralis, quæ coincidit cum peccato; est tamen ciuilis, seu indecentia; decet enim & honestum est in vita ciuili, vt Superiori obediamus, qui præcipit aliquid sub pœna tantùm, & non sub culpa.

Probatur vtraque pars conclusionis, quòd scilicet & lex præceptiua, & lex pœnalis obligent in conscientia; quia vbi est iustum Superioris præceptum, ibi debetur obedientia, 1. Petri 2. *Subditi estote omni creaturæ propter Deum*: & alibi, *Obedite Præpositis vestris, etiam Discolis*: & hæc obedientia in conscientia debetur, ad Roman. 13. *Subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam*; sed tùm in lege præceptiua, tùm in pœnali interuenit præceptum Superioris: ergo, vbi iustum & legitimum est, interuenit obligatio in conscientia, sub pœna peccati mortalis vel venialis, iuxta qualitatem materiæ. Hinc sequitur præceptum recitandi horas canonicas, datum initiato tantùm tonsura clericali sub pœna amissionis fructuum beneficij, obligare in conscientia, sicut & præceptum regis de iustis vectigalibus soluendis. Sed quia anteà diximus, aliquas leges esses merè pœnales, quæ non obligant in conscientia, & hic dicimus, leges pœnales obligare regulariter in conscientia, licèt præcipiant tantùm sub pœna, & non sub culpa; dignoscendum est, quandonam leges pœnales obligent tantùm sub pœna, & quandonam obligent sub culpa & pœna simul: ad quam difficultatem soluendam, affert Gamachæus has regulas; *Omnes leges obligant sub culpa, quæ præcipiunt iustè aliquid fieri, vel fieri vetant*; quia ibi præcipitur actus, & tali præcepto debetur obedientia sub peccato. *Leges quæ nil prohibent aut iubent fieri, sed solùm decernunt pœnam, si hoc vel illud fiat, non ad culpam, sed ad pœnam obligant*; quia ibi non est mandatum Superioris cadens super actum, sed tantùm pœna irrogatur, actus si fiat; & sic debet tantùm subditus subire pœnam, & non tenetur ad actum sub culpa, modò non adsit scandalum aut contemptus.

Contrarium sentit Nauarrus, præsertim de lege pœnali ciuili, quam cum multis alijs, quos citat Bona-

nacina, putat non obligare sub mortali, quando decernitur in ea tantùm pœna temporalis aut corporalis, etiamsi grauis sit, vt pœna capitis & amissionis honorū: quia, inquiūt, lex pœnalis est odiosa, ergo restringenda est ad solā pœnam; quia deinde legislator apponens pœnam temporalem, censetur excludere æternam: ex regula iuris, *qui vnum exprimit & aliud tacet, censetur excludere quod tacet*, quia insuper subditi credere possunt, legislatorem contentum esse pœna quam expressit, & non exigere culpam de qua tacet. Bonacina autem, Suares, Toletus, & alij, tenent nobiscum, legem pœnalem, etiam ciuilem, obligare in conscientia, nisi aliter constet de mente legislatoris, propter rationem allatam, vel nisi cognoscatur, illam esse merè pœnalem per regulam præallegatam. Ad rationes aliorum respondet Bonacina; primò, legem rigorosam esse restringendam, nisi aliunde constet de mente legislatoris; constat autem, saltem implicitè, quòd mens legislatoris præcipiens actum sub pœna, sit obligare sub culpa; quia, vt diximus, præceptum est, & præcepto debent subditi obedire sub culpa. Ad secundum dico, qui vnum exprimit & aliud tacet; istud excludit, si istud non sit implicitum sub alio, concedo; cùm autem quis præcipit actum sub pœna, censetur illum implicitè præcipere sub culpa, ratione præcepti, cui subditus in conscientia obedire debet. Ad tertium; si parum instructi sint subditi, non debent credere quòd illud non obliget in conscientia, quod præcipitur simpliciter sub pœna; imò culpa infertur ex præcepto sub pœna, quia actus præcipitur, & præcepto debetur obedientia sub pœna peccati.

CONCLVSIO TERTIA.

VT cognoscatur qualitas peccati, sub quo lex obligat, recurrendum est ad voluntatem legislatoris; qui si intendat obligare sub peccato mortali, aut veniali, taliter obligat; modò voluntas illius iusta sit; non potest enim in materia quæ est leuis in se & in effectibus, obligare sub peccato mortali: licèt in materia graui possit obligare tantùm sub veniali.

Ratio

Ratio huius est, quia actiones agentium moralium non operantur vltra intentionem illorum. Et ratio primi petitur ex hoc, quòd lex esset iniusta, quæ leui materiæ pœnam æternam imponeret. Si dicatur quòd in Religionibus res leues (v.g. obseruatio silentij) præcipiantur sub peccato mortali; & esum pomi sub reatu pœnæ æternæ Deum prohibuisse Adamo: Respondendum est, res illas in se leues esse, & graues ratione finis intenti à legislatore; superiores enim religionum intendunt conducere Religiosos ad perfectionem, & hoc per diuersa media; quorum alia, licèt sint in se leuia, grauia tamen sunt ratione finis, quia ad illam perfectionem sunt maximè vtilia. Sic dicendum est de prohibitione pomi, quæ grauis erat ratione finis; nam præcepit Deus illam abstinentiam in tributum & testificationem humanæ subiectionis ad Deum, quam potuit Deus exigere ab Adamo sub pœna æterna.

Si autem non possit consuli voluntas legislatoris, vt sciatur sub quo peccato aliquid præceperit; hoc habebitur ex sequentibus. Primò, quando legislator, qui prudens esse debet, aliquid præcipit aut prohibet in materia absolutè leui; signum est, quòd obliget tãtùm ad veniale; quando verò materia est grauis, signum est quòd obligare intendat sub mortali; licèt enim materiam graue possit prohibere, vel præcipere venialiter tantùm; hoc tamen inusitatum est legislatoribus. Secundò, quando legislator prudens imponit graue pœnam, siue æternam, siue temporalem, aut corporalem transgressoribus, vt cùm v.g. illos capite plecti iubet, aut spoliari bonis, aut priuari beneficijs, hoc redolet mortalē esse offensam; pro leui enim culpa iniustum esset grauem irrogare pœnã; nisi hoc fiat in terrorem aliorum; v.g. quando princeps venationem leporum prohibet sub pęna capitis; tunc non cõmittitur peccatum mortale, nisi aliquando ex adiunctis circumstantijs. In materia graui obligatio censetur esse sub peccato, quando lex fertur sub verbis præceptiuis quali sunt ista; *Iubemus, obligamus, præcipimus, mandamus, prohibemus, interdicimus, debeant, teneantur non potest, non licet, faciant, caueant, audiant: dicant, abstineant*, &c. A fortiori cùm dicitur, *præcipia in virtute sanctæ obedientiæ; sub interminatione diuini iudicij, sub indignatione Dei aut sanctorum Apostolorum, sub pœna æterna, sub pœna* excom-

excommunicationis maioris. Quando lex fertur sub verbis istis, *moneo*, *hortor*, *rogo*, non contrahitur obligatio ad peccatum mortale; non enim sunt verba præcepti, sed potius consilij. Quoad verbum *oportet*; multi sentiunt illud non importare grauem obligationem, etiam in materia graui; nisi illa appareat ex antecedentibus & consequentibus: alij volunt rectiùs illud importare regulariter obligationem ad peccatum mortale, nisi aliud constet de mente legislatoris per antecedentia & subsequentia: est enim illud verbum nota præcepti; vnde in materia graui probabilius est, quòd obliget sub peccato mortali. Quando, attentis his omnibus, aliquis dubitat, an lex obliget sub mortali, vel sub veniali; probabile tenet Nauarrus, obligare tantùm sub veniali; sed probabilius tenent Toletus, Medina, Valentina & alij, taliter dubitantes obligari ad illam legem, ac si illa lex obligaret sub mortali.

QVÆSTIO V.

An Leges humanæ obligent cum vitæ periculo?

ALiqui putant omnem legem humanam obligare cum periculo vitæ: Sic Caietanus, cuius ratio est quod lex humana obliget sub pœna peccati mortalis, & potius moriendum est, quam peccatum admittere. Alij volunt legem humanam non posse obligare cum periculo vitæ; quia conseruare vitam est de lege naturæ: & lex naturæ præferenda est legi humanæ. Media est

CONCLVSIO.

ALiquando Leges humanæ obligant cum dispendio propriæ vitæ, aliquando non. Vtrumque patet exemplo; primum sciliet exemplo Ducis, qui in bello imperare potest militi, vt agat excubias in tali loco, nec stationem deserat, quocumque occurrente casu; etiamsi immineat periculum vitæ; lex autem illa est verè humana formaliter, licèt radicaliter emanet à lege naturali, ratione fidelitatis in obseruando pacto, quo se obligauit miles ad defendendam rempublicam,

etiam

etiam cum dispendio vitæ. Est, inquam, naturalis radicaliter, quia oritur immediatè à Ducis præcepto, sine quo non plus teneretur ille miles agere excubias, quàm alter; nec manere potius in hoc loco, quam in alio: Exemplificatur de secundo; in lege ieiunij & præcepto audiendi Sacrum, dispensamur ob necessitatem, infirmitatem & plurimas rationes. Nec dicat Caietanus, nunquam licitum esse peccatum; quia in his casibus transgressio legis non est peccaminosa: nam in his occasionibus cessat ipsius obligatio, nec censetur legislator istos casus comprehendisse sub præcepto. Hoc patet ex lege diuina; Christus enim v.g. præcepit integritatem Confessionis, à qua tamen dispensamur ob timorem legitimum reuelationis, & alias rationes de quibus egimus, loquentes de Confessione: à fortiori lex humana non censetur obligare semper cum periculo vitæ, vel alterius grauis damni, quod iudicari debet tale per prudentem virum: sunt v.g. amissio membri, iactura famæ, detrimentum notabile boni temporalis perturbatio pacis etiam inter priuatos; hæc omnia tollunt obligationem legis humanæ.

Si quæratur autem, ex quo conijci possit, legem humanam obligare cum periculo vitæ: Afferunt Doctores duas responsiones. Primò, leges humanæ obligant cum periculo vitæ, quando obseruatio legis est moraliter necessariá ad conseruandum bonum commune reipublicæ; naturalis enim ratio postulat vt quælibet pars exponi possit periculo ad conseruationem totius, vt patet de quolibet homine, qui exponit manus, brachia, & pedes, vt totum conseruet; vnde grauiter miles peccaret, nedum contra pactum, sed etiam contra præceptum Ducis, si stationem desereret in periculo subuersionis exercitus per hostes. Respondent secundò, legem esse seruandam cum dispendio vitæ, quando ipsius violatio cedit in contemptum fidei, aut legis & potestatis Ecclesiasticæ; ita vt, si quis Catholicus manducaret carnes in Quadragesima, vt mortem vitaret, quam ipsi minatur hæreticus, peccaret mortaliter; quia censetur contemnere religionem; quod est intrinsecè malum, & nunquam licitum; vnde Machabæi mortem prætulerunt manducationi carnis porcinæ.

Caietanus probare intendens legem humanam obli-

obligare cum periculo vitæ, affert plures leges, quæ taliter obligare videntur. Prohibetur, inquit, primò Sacerdoti, nè sine veste sacra & calice consecrato celebret; sed hoc non sic prohiberi respondeo, nisi hæreticus ad hoc cogeret in contemptum Religionis. Dicit secundò, absolutè prohiberi Matrimonium cum consanguinea, vbi dico licitum esse contrahere cum illa externo ritu; sed non licet consummare illud Matrimonium: primum inquam licet, quia tale Matrimonium in gradu prohibito ab Ecclesia prohibetur tantùm iure humano, quod non obligat cum periculo vitæ: consummare verò illud non licet; quia, cùm Matrimonium illud nullum sit, ob metum grauem, non potest consummari sine fornicatione. Vult tertiò, quòd miles teneatur manere in sua statione, vbi imminet mortis periculum; & Pastor in sua parochia tempore pestis, sed hoc verum est ob bonum commune, quod postulat, vt potiùs consulatur aliorum vitæ spirituali, quam suæ corporali, si alio modo ipsorum saluti succurri non potest; vnde Ioan. 10. habetur, *Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis*: de milite respondimus anteà. Adijcit quartò Innocentium III. declarare, ex metu non licere communicare cum excommunicato; sed Pontifex loquitur de metu leui: quòd si hoc intelligat de metu graui, hoc est de communicatione in crimine, quæ nunquam licet; non loquitur autem de alia communicatione, quoniam in multis hoc licet casibus, qui enumerabuntur, loquendo de censuris. Quintò tandem proponit, Carthusianos non posse carnes manducare ad suæ vitæ conseruationem; ad quod respondent multi, ad vitandam mortem Carthusianos non tantùm posse, sed debere carnibus vti, modò non esset periculum scandali; quòd scilicèt hoc fieret in contemptum religionis: sic Couarruuias, Azorius, Salas, & alij; quia inquit Nicolaus III. cap. *exijt*, ab omni lege exempta est extrema necessitas; & vt ait Azorius, in voto abstinendi à carnibus, subintelligitur naturaliter ista conditio, nisi esus carnium vitæ sit necessarius. Alij dicunt, & rectius, ni fallor, quòd licet ad talem carnium manducationem non teneantur; tamen possunt illis vti in tali occasione, licèt sanctius faciant, si abstinendo moriantur; quia non tenentur vitam quouis modo con-

conseruare, sed illam postponere possunt sanctitati suæ professionis, ad conseruandam vitæ disciplinam, & dandum virtutis exemplum.

Quæres, an aliquando liceat legem interpretari? Antea notandum est, duplicem esse interpretationem legis: Prima est simplex, qua in aliquo casu particulari explicatur mens, quam habuit Legislator in lege condenda: secunda vocatur ad æquitatem, seu per *Epykiam*, qua explicatur mens, quam legislator habuisset in aliquo casu, si illum præuidisset; & est ex Arist. 5. Etich. 1. c. 10 quædam emendatio legis vniuersalis, in aliquo casu particulari, in quo deficere videtur, & quem casum non præuidit legislator. Verbi gratia si lex prohibeat nè ciues noctu arma deferant per vrbem; potest aliquis audiens hostes conscendere muros ciuitatis ipsam deuastaturos, domo exire armatus vt hostes depellat, & in hoc legem non violat; sed illam exponit per *Epykiam*, seu emendat in hoc casu, ne summum ius sit summa iniuria.

Respondeo primò, in lege naturali, diuina & humana potest fieri simplex interpretatio. In lege Naturali constat, vbi Doctores interpretantur de homicidio prohibito iure naturali, quòd possit fieri authoritate diuina, & publica, sicut & ob conseruationem vitæ propriæ. De Lege diuina constat; per illam enim præcipitur integritas Confessionis, à qua quis censetur excusari, dùm adest periculum reuelationis peccati, quod fit per interpretationem. De Lege humana clarum est; quia si possit fieri interpretatio in lege diuina & naturali, à fortiori in lege humana.

Respondeo secundò, quòd interpretatio, quæ dicitur ad æquitatem, seu per *Epykiam*, locum non habeat in lege naturali, nec diuina, sed in humana. Non habet locum primò in lege naturali, quia interpretatio ex æquitate est emendatio legis in aliquo casu particulari in quo deficit, vt patet in exemplo præallato; sed lex naturalis non deficit, quia non præcipit aliquid absolutè, sed cum debitis circumstantijs, aliàs non obligat: ergo interpretatio per *Epykiam* non cadit in legem naturalem. Neque etiam in legem diuinam; quia talis interpretatio, seu correctio supponit defectum in aliquo casu particulari, què non

præ-

præuidit legislator; nullus autem est casus particularis, quem Deus præuiderit. Quòd verò cadat *Epÿkia* in legem humanam, patet; quia legislator humanus condens legem generalem pro tota communitate, non potest præuidere omnes casus particulares euenturos, nec proinde legem omnibus accommodare; vnde aliquando corrigenda est per *Epÿkiam*.

Respondeo tertiò, vt pateat ad quem spectet legem interpretari quòd si euidens sit legem aliquam in aliquo casu non obligare, non est opus ad Superiorem recurrere, sed subditus potest illam exponere, & agere in isto casu contra verba legis: Si non sit euidens, an lex obliget, & subditus maneat dubius, Superiorem consulere debet, si potest; si non potest, debet agere iuxta verba legis, nè agat contra conscientiam dubiam. Si subditus magis inclinet probabiliter in vnam partem, debet adhuc recurrere ad superiorem, si adiri possit; si non possit adiri, probabiliorem sequatur. Si quæratur, an liceat interpretari Concilium Tridentinum, cùm hoc prohibeat Pius IV. in Bulla confirmationis Concilij; Resp. affirmatiuè, vnde Pontifex intelligendus est de commentarijs authoritatiuè factis super Concilium; non de illis quæ reuerenter in re dubia fiunt communiter. Si quæratur vlteriùs, an declarationes Cardinalium Concilij interpretum habeant vim legis; Resp. negatiuè, nisi publicentur in forma; vnde Vrbanus VIII. decreuit die 11. Aug. an. 1632. nullam fidem illis esse adhibendam, neque in iudicio, neque extra iudicium, nisi solito sigillo, & subscriptione Cardinalis Præfecti, ac Secretarij eiusdem Congregationes munitæ fuerint.

Quæres, in quibus cesset obligatio legis? Respondeo, legem cessare vel ab intrinseco, idest cessante fine quæ est anima legis; vel ab extrinseco; & hoc fit pluribus modis; nimirùm per reuocationem, per contrariam consuetudinem, per dispensationem, & per priuilegium quibus addi potest non vsus; si lex enim per decennium non fuerit ad vsum reducta, cessasse videtur; modò intrà illud tempus casus aliqui interuenerint, in quibus lex potuisset vsitari. De his omnibus dicendum est

Primò, cessante causa finali legis, cessat ipsa lex; ces-

cessante enim causa, cessat effectus. Sed notandum est, quòd si causa & finis legis esset tantùm pro tempore aliquo, lex sopitur tantùm, & non desinit; sed elapso tempore, nouas resumit vires, & non indiget noua promulgatione. Si etiam sint plures causæ & fines legis, cessante vna non cessat lex; sed ratione causarum remanentium suum robur semper retinet. Quòd si causa legis cesset pro vno particulari, & maneat pro alijs, lex non minùs obligat illam particularem personam: Lex, v.g. prohibet certam vestium pompam, ne depauperentur familiæ; ille qui tali periculo non subest, non minùs legem obseruare debet. Sic ob periculum incontinentiæ prohibetur egressus monialium, & ingressus ad illas; & ob periculum peruersionis prohibetur vniuersaliter lectio librorum hæreticorum; hæ leges afficiunt illas personas & illos casus, vbi non subest specialiter periculum, quod generaliter natum est subesse, finis enim legis est tollere & vitare periculũ generale quod manet, & non tantùm speciale quod cessat: Vnde ridiculi planè videntur illi qui dicunt cessare legẽ ieiunij respectu eorum, qui non tot experiuntur motus concupiscentiæ manducando carnes, quot sentiunt piscibus vtendo: Ridiculi sunt, inquam; quia licèt in tali lege absit finis extrinsecus ieiunij, nempè carnis mortificatio; non tamen deest finis intrinsecus, nempè honestas Temperantiæ. Ad id quod allegant, vsum piscium augere concupiscentiam; respondendum est, illum in ieiunio non præcipi.

Secundò, per reuocationem, seu per abrogationem leges desinere solent. Abrogatio autem fieri potest per illum qui tulit legem, per successorem, aut illius superiorem; successor enim & superior legislatori æquiualent. Quòd Legislator legem abrogare possit, patet; quia lex, & vis obligandi legis pendet à legislatore, qui anteà voluit condere legem, & posteà illam reuocare peroptat. Reuocatio fieri solet ob ingenij humani imbecillitatem, subditorum mutationem, & legum multitudinem. Ob ingenij nostri tenuitatem; quia cùm omnia consideranda non perspicuè attendamus, temporis successu videmus aliqua esse inutilia, quæ anteà videbantur vtilia. Ob subditorum mutationes; illorum enim ingenia, inclinationes, occupationes, & negotia tot

mu-

mutationibus sunt obnoxia, vt leges modò illis prosint, modò obsint. Ob multitudinem denique legum, certas quasdam reuocant legislatores, nè populi onus nimiū sit & importabile. Licèt Legislator reuocare possit legem suam vel prædecessoris, etiamsi sit confirmata per superiorem, v.g. per Papam (quia talis confirmatio est tantùm regulariter accidentalis, ad legis maiorem authoritatem) non satis derogare censetur legi speciali, nec priuilegio concesso, per clausulas generales, vt patet ex hac regula iuris, *generi per speciem derogatur*, id est ex glossa & doctoribus, lex specialis præcedens derogat legi generali subsequenti. Hoc determinauit Bonifacius VIII. c.1. *de constit. in 6.* vbi expressè pronuntiat, statuta & constitutiones speciales non reuocari per legem generalem, nisi de illis fiat specialis mentio. Hoc notandum est contra priuilegiorum impugnatores.

Tertiò, per consuetudinem contrariam irritantur leges; consuetudo enim habet vim legis, *ff. de legibus lib.1. tit.1. lege 33. diuturna consuetudo pro iure & lege obseruari solet*: sicut ergo lex posterior priorem abrogat, sic consuetudo legem. Hoc tamen intellige de legibus humanis; si enim fuerit consuetudo contraria legi naturali aut diuinæ, est potius corruptela, quàm consuetudo, & tanto peior, quanto antiquior. Vocatur autem consuetudo ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex, inquit Isidorus apud Gratianum. Vel secundùm alios, est ius non scriptum, quod ex longo & continuo vsu receptum est. Tria facere potest consuetudo; nimirùm veterem legem abrogare nouam instituere, dubiam interpretari. Vt hæc omnia faciat, debet esse rationabilis, antiqua & aliquo modo obtinere consensum principis. Debet primò esse iusta, *c. finali, de consuetudine*; quia habet vim legis & lex iusta esse debet, sed quomodo iusta esse potest, cùm abroget legem principis, quæ iusta est? Respondeo, vtramque posse censeri iustam, propter diuersas rationes probabiles; deinde lex potuit esse iusta ab initio, & posteà propter varias mutationes potuit desinere esse iusta & vtilis; vnde iustior aliquando sequitur consuetudo, quæ etiamsi inceperit cum peccato, excusat tamen à peccato, quan-

quando legitimè & iustè introducta est: iusta autem censetur & rationalis, quando ex vna parte est vtilis Communitati, & ex alia non est contra legem naturalem aut diuinam. Quantùm ad tempus quo consuetudo vim acquirit, distinguendum est; si introducatur à populo cum consensu expresso principis, nullum tempus requiritur, quia sufficientem vim dat illi voluntas principis. Si introducatur de consensu tantùm tacito vel præsumpto principis, iura exigunt regulariter decem annos contra legem ciuilem & quadraginta contra Ecclesiasticam. Non tamen hoc sic intellige, quòd subditi peccent toto illo tempore quod antecedit illos decem vel quadraginta annos, si admittant actus contra legem, & consuetudo non sit perfectè introducta: Sed hoc explicari debet de foro externo, quod scilicet subditi subijcerentur pœnis, si ante decem vel quadraginta annos violarent legem; licèt in foro interno non peccarent, quando consuetudo ita inualuit, vt plerique viri iusti, docti, & prudentes illam sequantur. Porrò, lex prohibens consuetudinem, abrogari potest per consuetudinem; nisi illa consuetudo quæ prohibetur per legem, sit reprobata à lege, tanquam iniqua & irrationabilis, inquiunt Doctores; aliàs illa clausula quam addit legislator, *non obstante vlla consuetudine*, intelligenda est de præexistente consuetudine: quòd si loquatur de subsequenti, in hoc casu lex non prohibet consuetudinem, nisi quamdiu principi placet, & non ampliùs illi placet quando consuetudo contraria introducta est; quia censetur illam approbare tacitè, vel expresè.

Quartò, per dispensationem legis obligatio cessat, dispensatio enim est actus iurisdictionis, quo aliquis eximitur ab obligatione legis, perseuerante adhuc obligatione respectu aliorum; in quo dispensatio differt à legis reuocatione, in qua obligatio desinit quantùm ad omnes. Dispensatio aliquando fit ad tempus & tunc habet rationem suspensionis legis; aliquando in perpetuum, & tunc est exceptio legis. Aliquando fit in totum, vt quando alicui relaxatur culpa & pœna; aliquando tantùm in partem, vt cùm vnum solum remittitur, & retinetur aliud. Quòd rationabilis possit fieri legis dispensatio, patet ex praxi continua Ecclesiæ, quæ regulari-

riter dispensat; & ex vulgari vsu principum, qui respectu multarum suarum legum obligationem suspendunt. Patet denique ex Concil. Trident. *sess.25. cap.18. de Reformat.* vbi docet expedire, quod legis vinculum aliquando relaxetur. Soli Superiores habentes iurisdictionem in foro externo dispensare possunt; vti sunt Papa, Episcopi saltem confirmati, Prælati regularium, imò & ipsorum Confessarij, ex speciali priuilegio, & Principes sæculares; non autem Parochi regulariter, nisi ex commissione: quia non sunt Prælati, nec habent iurisdictionem in foro externo: possunt tamen aliquando declarare suas oues esse legitimè dispensatas propter necessitatem à lege ieiunij, auditionis sacri, & vacationis à seruili opere in die festo. Ad dispensationem requiritur voluntas interior dispensantis, quia actus agentium moralium non operantur vltra intentionem eorum; vnde cùm aliquis cognoscit se ficto animo esse dispensatum, non potest vti dispensatione, antequam renouetur seriò. Requiritur posteà, quòd voluntas interior dispensantis manifestetur exteriùs; non posset enim quis exercere actum prohibitum, nisi sibi constaret se dispensatum esse à lege prohibente. Dispensatio tacita superioris aliquando sufficit; vt si pontifex præcipiat irregulari vt Missam celebret, cognoscẽdo illum esse irregularem; censetur enim ipsum tacitè dispensare, iubendo actionem, quæ non potest fieri sine dispensatione & ablatione impedimenti. Vt superior licitè dispenset, iusta causa requiritur, ex Cõc. Trid. *sess.24. cap.5. de Reformat. Matrim.* vbi ordinat, dispensationes Matrimonij non nisi ex causa concedi debere, & cap.18. sess.25. docet, dispensationes concedere sine iusta causa, nil aliud esse, quàm vnicuique ad leges transgrediendas præbere aditum: vnde non sunt omittenda præclara D. Bernardi verba; lib.3. de Considerat. cap.4. in fine, *vbi necessitas vrget, rationabilis dispensatio est; vbi vtilitas prouocat, dispensatio laudabilis est: vtilitas dico, communis, non propria; nam cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio est, sed crudelis dissipatio.* Ratio huius est, quia dispensatio talis sine causa vergit in contemptum legis, in disciplinæ Ecclesiasticæ ruinam, & in iustitiæ distributiuæ detrimentum; distribuendo onera imparia; vnde hoc est nocere bono communi. Causæ quæ

iustæ censentur ad concedendam dispensationem, sunt gloria Dei, bonum commune vel proximi, reparatio honoris, vtilitas priuata animæ & corporis illius qui dispensatur, eiusdem fragilitas & similes, quæ iustæ censentur prudentum arbitrio; vbi attendendum est ad commune axioma, *Quòd sit melius de nimia pietate, quàm de seueritate redargui*. Addunt Doctores pro causa extrinseca, impositionem alicuius maioris pecuniæ pro bono communi Ecclesiæ distribuendæ; & hæc causa vulgò locum habet in dispensationibus circa Matrimonium. Quamuis illicita sit dispensatio quæ datur sine causa, & sine cognitione causæ, tamen valida est, quando fit in lege humana, à se lata, vel ab habente iurisdictionem æqualem; sicut enim lex à legislatore pendet in fieri, sic & in conseruari; & sicut illam non condere potuit, sic & de illa dispensare valet. Quia tamen hoc licitè facere non potest, non debet quis ab illo talem dispensationem exigere, ne ad peccatum proximum suum inducat. Quantùm ad potestatem dispensandi; diximus anteà quòd ipsa competat omnibus iurisdictionem externam habentibus; & apud illos etiam delegandi potestas residet, & non apud alios; *L. More. ff. de iurisdictione*, vbi habetur, *more maiorum ita comparatum est; vt is demum iurisdictionem mandare possit, qui eam suo iure, non alieno beneficio habet*. Potest ergo quilibet Superior ordinario iure dispensare super legem à se latam, idemque potest in iurisdictione successor, aut Superior. Dixi, Superior in iurisdictione; & ob hoc, quia Archiepiscopi non sunt suis suffraganeis superiores in iurisdictione; nisi in casu appellationis, sed tantùm in dignitate quadam; ideò super leges istorum non possunt illi dispensare. Vtrùm Papa dispensare possit super ea omnia quæ continentur in iure canonico, & quæ sũt Concilijs generalibus confirmata; hoc pendet ex illa quæstione, an Papa sit supra Concilium. An verò inferiores Prælati possint dispensare super leges Superiorum; hoc nequeunt regulariter, dispensatio enim est actus iurisdictionis, & nullam Episcopi, v.g. habent in Papam; vnde, si Episcopi dispenset regulariter in votis communibus; hoc illis conceditur ex vsu Ecclesiæ, quæ rectum iudicauit, vt Episcopi nomine Dei talia vota relaxent, ob frequentes casus qui euc-

eueniunt. Aliquando tamen in legibus Papæ possunt dispensare Episcopi: Primò, quando in iure conceditur indefinitè potestas dispensandi; hoc potest intelligi de Episcopis, quia fauores sunt ampliandi. Secundò, quando materia est leuis; non est enim verisimile quòd pro leuibus astringat S. Pontifex, vt Romam quis adeat. Tertiò, quando dispensandi occurrit frequens necessitas, vt in legibus ieiunij, festorum, & similibus; tunc enim ob bonum commune Papa censetur illam potestatem concessisse. Quartò, quando occurrit grauis necessitas, vt pauperies, periculum hostium, honoris periclitatio in mulieribus, &c. Nec in his casibus tenentur Episcopi procurare suis sumptibus dispensationem; vnde pro impedimentis occultis ante & post Matrimonium dispensare possunt in foro conscientiæ. Porrò, licet superiores suos subditos extra territorium dispensare possint; an possint alienigenas dispensare in suo territorio existentes, distingui debet, hoc posse quidem facere in legibus communibus & municipialibus; idest, quæ spectant ad talem locum, vt sunt ieiunia, festa, & similes; non posse verò in particularibus istis, scilicet iuramenti, voti, irregularitatis, ista enim omnia quasi personalia videntur, & super exterorum personas Episcopi non habent iurisdictionem.

Per priuilegium denique cessare videntur leges, vt patet per etimologiam nominis; priuilegium enim ita dicitur, quia priuat lege, vel quia est lex priuata, à lege communi dispensans. Priuilegium differt à lege in his; quòd lex ex sua natura sit perpetua, concedatur Communitati perfectæ, solemniter promulgari debeat, vergat in bonum commune, & subditum obliget; Priuilegium verò ad tempus concedi valeat, concedatur Communitati imperfectæ, v.g. religionibus, non sit promulgandum, vergat in bonum priuatum, & priuilegiatum non obliget (quia est gratia, non onus) nisi hoc præcipiatur in priuilegio, aut nisi per illud priuilegiatus habilis fiat ad actum lege præscriptum; & sic Regulares per priuilegium exempti à communi interdicto, tenentur vti illo, vt missam audiant die festo. Aliud est priuilegium contra ius, quod scilicet dispensat à lege imposita, vt quando quis dispensatur à lege ieiunandi; aliud verò est non contra, sed præter ius quod permittit aliquid

quod non erat ex iure concessum; vt facultas prædicandi, absoluendi, dispensandi, &c. Priuilegium ergo latiùs patet dispensatione; quia Dispensatio est contra ius, seu contra legem: dispensatio enim fit à lege obligante; & Priuilegium se extendit tùm ad ea quæ sunt præter ius; tùm ad ea quæ sunt contra ius. Forma interna priuilegij est intentio concedentis, externa verò regulariter est scriptura; vnde vocatur aliquando Rescriptum, vel Indultum, aut Breue, aut Bulla: hoc tamen non impedit quin concedi possint priuilegia verbo tenus, quibus vti possint priuilegiati in foro conscientiæ. Priuilegium est vel personale quod immediatè conceditur Personæ ratione sui, v. g. Petro, Paulo, &c. vel reale quod confertur directè alicui domo, templo, dignitati Episcopali, officio particulari, personæ fictæ, qualis est religio & religiosi, aut pupilli; pro tunc enim priuilegia conceduntur non tam personis ratione sui, quàm ratione qualitatis & conditionis in qua sunt. Si in forma priuilegij apponatur dignitas, & non fiat mentio personæ, vt quando dicit Sedes Apostolica, *concedo Episcopo Baiocensi talem gratiam*, illud priuilegium censetur reale, & transit ad successores; si verò dirigatur expresè ad personam, vel si innotescat, ad illam dirigi, per aliquas circumstantias præcedentes vel subsequentes, vt si habeatur, *tuam diligentiam agnoscentes, tibi Episcopo Baiocensi concedimus*; priuilegium est personale, & ipso mortuo, moritur. Quòd si hoc dignosci nequeat, Doctores respondent, priuilegium debere censeri tale, si non sit in præiudicium tertij, nec sit contra ius commune; quia tunc est beneficium ampliandum: si verò sit contra ius commune, aut tertio noceat, censeri debet personale & exspirans in morte priuilegiati: quia est priuilegium odiosum, quod restringi debet. Priuilegium ille solus concedere valet, qui authoritatem obtinet publicam; & ille solus potest illud accipere, qui est superiori subditus: pro tunc autem potest vti priuilegio extra territorium concedentis, vt patet de illo qui licentiam habet audiendi Confessiones in Diœcesi Baiocensi, & potest audire quoscumque huius Diœsis extra illam; intellige hoc, modò non limitetur priuilegium ad talem locum. Dupliciter conceditur priuilegium; nimirum ad instantiam, & ex motu

pro-

proprio. Primum innotescit ex narratione supplicationis, quæ solet præcedere; secundum patet ex his verbis, *motu proprio, ex mera nostra liberalitate, non ad instantiam*: quæ si non exprimuntur, priuilegium censetur datum ad instantiam. Quando datur motu proprio, sebreptitium nunquam censendum est; sed vt tale potest haberi, si detur ad instantiam; quia potest sub falsa enuntiatione postulari. Priuilegia non cessant per mortem concedentis, quia sunt gratia, & gratia semel accepta non dependet in conseruari ab influxu donantis, nisi hoc exprimatur in concessione. Non cessant etiam per cessationem causæ, sicut nec aliæ donationes; vnde donatio Decimarum alicui monasterio ob paupertatem, non cessat, cessante pauperie illius. Sed cessant priuilegia primò per renuntiationem exterius factam & acceptatam; vnde si quis renuntiauerit tantùm animo, vel non acceptetur renuntiatio externa, potest adhuc priuilegio frui, si velit: quòd si priuilegium sit in commodum alicuius status, non potest priuata persona renuntiare suo priuilegio; vnde qui percuteret Clerum consentientem, non minus excommunicationẽ incurreret. Priuilegium non cessat per non vsum priuatiuum, quia habens priuilegiũ non tenetur eo vti, nec vlli conceditur, sub hac restrictione; quòd si eo nõ vtatur, illud amittat; si sit tamen in grauamẽ alterius, potest cessare per non vsum, sufficienti elapso tempore, per quod præscriptio currere potest, sicut in qualibet alia seruitute. Ad prescriptionem contra Laicos, decem anni requiruntur inter præsentes, & viginti inter absentes; contra Ecclesiam requiruntur quadraginta anni, & centum contra Ecclesiam Romanam; contra Regulares iure communi requiruntur quadraginta anni, & ex priuilegio Eugenij IV. sexaginta; imò, in cõcessione facta Benedictinorũ monasterio sancti Pauli extra muros Romæ, centum requiruntur; illi autem priuilegio participant per communicationẽ alij Regulares. Amittitur priuilegium posteà per abusum; nam *ex cap. vbi, dist. 74. priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate*; sed ille abusus debet declarari per sententiam iudicis, qui respectu Regularium est supremus Pontifex. Tandem priuilegia cessare dicuntur per reuocationem succedentis, & ipsius successoris aut superioris, maximè

si sint gratuitò concessa; si enim sunt remuneratoria, absolutè quidem reuocari possunt, requiritur tamen grauis & vrgens causa, vt rationabiliter reuocentur; priuilegia autem Regularium remuneratoria sunt; vt patet ex Bulla Pij V. *& si mendicantium Ordines*, vbi habet, *pro suis sanctis studijs, honestisque laboribus, proque salute animarum ab Apostolica sede (cuius continuè pacem & dignitatem Ordines ipsi fortiter tutati sunt) tam spiritualia, quam temporalia subsidia acceperint*; sic etiam loquuntur alij Pontifices.

Quantùm ad priuilegia Regularium, dicam tantùm, illa non esse reuocata, quidquid dicant Antiregulares, hoc factum fuisse primò in Concilio Lateranensi, & deinde in Tridentino. Si enim in Lateranensi aliqua priuilegia modificata fuerint, præcipua tamen in eo confirmata fuerunt, v.g. quòd possint audire Confessiones sæcularium, etiamsi iniustè neget illis Episcopus approbationem, & hoc in omni tempore, etiam vt satisfiat præcepto annuæ Confessionis; imò & in infirmorum domo, dum ab illis postulantur, absque eo quòd Pastores hoc impedire valeant, nec alia Sacramenta ægrotantibus negare. Hoc habetur in Bulla, *dum intra*, in Conc. 5. Lateran. Sess. 11. Quoad Concil. Trid. verè quidem aliqua reuocauit, præsertim illa quibus ab Episcoporum examine regulares erant liberi, sicut à præsentatione sui coram illis, vt acciperent absoluendi potestatem, dum ipsi Episcopi erant vltrà duas diætas; posteà tamen Sess. 25. de Regular. addit Concilium, *in cæteris omnibus, præfatorum Ordinum priuilegia & facultates, quæ ipsorum personas, loca, & iura concernunt, fixa sint & illæsa.* Videant ergo aduersarij, quòd in prædictis Concilijs abrogata non fuerint, sed confirmata Regularium priuilegia. Quòd si Gregorius XIII. in Bulla quæ incipit *in tanta rerum*, certas quasdam gratias à Pio V. regularibus concessas reuocauerit; ipsemet paulò post in Bulla *quanto fructuosius*, quæ est 26. apud Rodericum generaliter confirmauit ex certa scientia omnia priuilegia anteà regularibus concessa, non obstantibus quibuscumque contrarijs Constitutionibus. Si etiam Gregorius XV. priuilegia regularium restringat in Bulla *inscrutabili*; illicò agnoscit, hoc non debere fieri; vnde Cardinalibus Concilij Tridentini interpretibus præcipit, vt Regulares conseruent in suis pristinis libertatibus

tatibus & priuilegijs ; hæ autem declarationes in Bullario Romano existunt post præcedentem constitutionem. Adde quòd Vrbanus VIII. in Bulla *aliat felicis* sub data 7. Febr. an. 1625. omnes & singulos articulos prædictæ constitutionis Gregorij XV. reuocauerit, in his quæ contraria sunt exemptorum priuilegijs: in bulla etiam *in plenitudinem*, ex certa scientia confirmauit Mendicantium priuilegia, & præ cæteris *Mare magnum*. Porrò, si alicubi per regulas generales, omnia ad ius commune reuocantes, videantur talia priuilegia abrogari: Notandum est, priuilegia particularia non censeri reuocata, nisi eorum reuocationis fiat expressa mentio, sub his aut similibus verbis; *non obstantibus quibuscumque priuilegijs, etsi in illis expressè caueatur, quòd non censeantur reuocata, nisi de verbo ad verbum fiat illorum mentio*. Hoc habetur *cap. veniens, de præscript.* vbi habetur, *priuilegijs non existit derogatum, cùm de ipsis nulla fit mentio*. Quod etiam confirmat regula iuris Canonici, *generi per speciem derogatur, non è contra*; hoc est, lex particularis derogat quidem legi vniuersali; sed lex generalis particulari non derrogat, nisi fiat de ista mentio expressa; cuius ratio esse potest, quòd legislator possit præsumi legem particularem ignorasse, & proinde non reuocasse, quando legem vniuersalem condidit. Si quærant aliqui, an Regularium priuilegia à Rege nostro recepta fuerint, respondebitur illicò, D. Ludouicum Religiosos Mendicantes Parisijs acceptasse cum omnibus suis priuilegijs; Ludouicum XIII. inter alios permisisse per sui Consilij edictum ann. 1634. vt Regulares Rothomagæi vterentur omnibus priuilegijs à summo Pontifice concessis; & nuper Ludouicum XIV. per Edictum, datum an. 1641. die 11. Martij executioni mandari iussisse Breue Innocentij X. quo Regularibus Burdegalensibus licet absoluere intra quindenam Paschalem; quod quidem Breue incipit: *exponi nobis nuper fecerunt*, 7. Febr. 1645.

DISPVTATIO TERTIA,

De Censuris.

QVoniam diximus aliàs, triplicem esse legem; præceptiuam scilicet, qua aliquid iubetur sub culpa tantùm, & non sub pœna; pœnalem aliam, quæ non præcipit actum, sed tantùm pœnam pronuntiat, si elicitus fuerit actus, vt cum dicitur, si quis hoc fecerit, tali pœnæ subiaceat; tertiam denique, quæ mixta dicitur, quia præcipit actum sub aliqua pœna, vel illum prohibet; & tunc qui talem violant, & culpam contrahunt, & pœnæ subijciuntur; Ex his sequitur, trasgressores legum aliquibus pœnis subiacere; ciuilibus nimirum, si leges, quæ infringuntur, ciuiles sint; & canonicis, si leges sint Ecclesiasticæ. Postquam ergo de legibus loquuti fuimus in vtraque disputatione præcedenti, in prima siquidem de legibus in genere, in secunda verò de qualibet lege in particulari; nunc de pœnis contra infractores legum dicere superest, maximè de Canonicis, quæ Censuræ Ecclesiasticæ nominantur; aliæ enim ad nostrum institutum non spectant. Dicemus autem de illis, & in genere & in specie, per multas inquisitiones, quas quæstionibus generalibus subijciemus breuitatis causa & claritatis.

QVÆSTIO PRIMA.

De Censuris in genere.

SIcut duplex est forum in Ecclesia, interius scilicet & exterius; sic duplex est potestas, quæ nomine clauium Ecclesiæ designatur; prima est potestas interna, quæ extenditur ad remittendum & retinendum peccatum in foro Pœnitentiæ; secunda est exterior, quæ extenditur ad ligandum vel soluendum per censuras Ecclesiasticas. Vt potestas vtraque ritè exerceatur, duplex requiritur actus, quorum vnus consistit in discussione causæ, & dicitur clauis scientiæ; alius verò consistit in valida, & licita pronun-

nuntiatione sententiæ, & vocatur clauis potestatis; Hoc posito.

Quæres primò, quid sit Censura secundùm nomen? Resp. nomen censuræ deduci à censorum munere: Censores autem apud Romanos erant morum magistri, à censendo & arbitrando sic dicti; ad illorum quippe officium pertinebat ciuium mores perquirere, malos emendare, & indignos ab honoribus deponere. Ab illo ergo munere vox censuræ deriuatur, quæ idem est ac seuera correctio, seu mulcta aliqua, quæ loco pœnæ imponitur ab Ecclesia, ad Ecclesiasticæ disciplinæ manutenentiam.

Quæres secundò, an sit in Ecclesia potestas ferendi Censuram. Resp. affirmatiuè; Matthæi enim 16. collata est potestas Apostolis ligandi, his verbis scilicet; *quodcumque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cœlis*: verba autem ista sunt generalia, inquit Bellarminus lib. 1. de Summo Pontif. cap. 15. & alij; ergo possunt extendi ad forum externum, in quo feruntur Censuræ, quando hoc exigit bonum Ecclesiæ regimen. Hoc confirmatur ex Concilio Constantiensi, in quo Vicleffus hoc negans condamnatus fuit; sicut ex communi vsu Pontificum; imò Vrbanus primus in Epistola Decretali ad vniuersos Episcopos, mentionem facit Excommunicationis; & ante ipsum Pontificem, Canon Apostolorum quartus decimus, vbi habetur, *si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, à communione excludatur*. Hoc & habetur in pluribus alijs Apostolorum Canononibus. Sic Patres tradunt, Paulum 1. Cor. 5. incestuosum excommunicasse, dum ibi dixit; *iudicaui, congregatis vobis in nomine Domini, & meo spiritu cum virtute Iesu Christi, tradere huiusmodi hominem Sathanæ in interitum, vt spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi*. Primæ etiam ad Timoth. 1. excommunicauit Alexandrum & Himenæum, dicens; *ex quibus* (qui circa fidem naufragauerunt) *est Himenaus & Alexander, quos tradidi Sathanæ vt discant non blasphemare*.

Quæres tertiò, quid sit Censura? Resp. quòd sit *pœna spiritualis, priuans hominem baptizatum vsu aliquorum bonorum spiritualium; non quidem perpetuò*;

sed qua posita emendatione, tolli debeat; & hoc in ordine ad salutem. Pœna tenet locum generis, quia omnis Censura est pœna, non tamen omnis pœna est Censura, vt patet de irregularitate, suspensione, degradatione, & cessatione à diuinis, quæ sunt pœnæ spirituales, non tamen sunt censuræ, vt diximus. Dicitur secundò, *spiritualis*; quia est pœna animæ, quæ nunquam imponitur, nisi ratione criminis. Dicitur tertiò, *priuans hominem baptizatum*; subiectum enim censuræ est fidelis, qui per Baptismum fit subditus Ecclesiæ; non infidelis, qui cùm non sit intra Ecclesiam, ipsius iurisdictioni non subijcitur. Dicitur quartò, *priuans vsu aliquorum bonorum spiritualium*; non tendit enim ad temporalia per se, vt leges ciuiles, quę pœnas temporales imponunt, pecuniarias scilicet vel corporeas; vbi leges Ecclesiasticæ priuant aliquibus bonis spiritualibus, vt vsu Sacramentorum, suffragiorum participatione, Ecclesiasticorum munerum exercitio, &c. non tamen omnibus bonis priuant, sed tantùm externis: non internis, qualia sunt caracter, gratia, virtutes, actiones meritoriæ; hæc enim omnia non possunt auferri ab homine inuito; vnde excommunicatus aliquis potest actum contritionis elicere circa omnia sua peccata, & circa illud propter quod excommunicationem contraxit; & pro tūc censebitur absolutus in foro interiori, eritque in gratia, & poterit mereri, licèt non sit absolutus in foro exteriori ab excommunicatione, quæ cùm remaneat aliquando post recuperatam gratiam, priuat adhuc hominem etiam iustificatum bonis spiritualibus externis. Quòd si illum priuet bonis temporalibus, nimirùm vsu beneficij, salutatione, honore, aliorum communicatione, hoc est semper in ordine ad spiritualia. Dicitur quintò, *non perpetua, sed quæ possit tolli, posita emendatione*, Censuræ enim sunt pœnæ medicinales, quæ relaxari debent posita sanitate; vnde depositio & degradatio, quæ de se perpetuæ sunt, non sunt Censuræ; quia priuant hominem, non tantùm vsu, sed potestate vtendi bonis spiritualibus. Subiungitur denique, *in ordine ad salutem*; vt ostendatur mens Ecclesiæ, quæ non intendit per Censuras animæ damnationem, sed resipiscentiam à contumacia, & abstinentiam à peccatis, in quorum pœnam iniungitur Censura.

Quæ-

Quæres quartò; quotuplex sit Censura? Multi sentiūt sex esse Censuras; nempe Excommunicationem, suspensionem, interdictum, depositionem, degradationem, & irregularitatem, maximè illam, quæ contrahitur ex delicto. Melius tamen est, si dicamus, tres tantùm esse; nimirum Excommunicationem, suspensionem, & interdictum; Innocentius enim III. *cap. quærenti, de verborum significatione*, interrogatus, quid nomine Censuræ in Pontificum rescriptis esset intelligendum, respondit, non solùm interdictum, sed & Excommunicationem & suspensionem intelligi debere; si autem præter has essent aliæ, non sufficienter Pontifex quæstioni propositæ respondisset. Dicendum ergo est quod irregularitas non sit propriè Censura; quia non tam est pœna, quàm inhabilitas & indecentia quædam ad Ordines suscipiendos, & exercendos, & ad Ecclesiastica munera obeunda. Depositio & degradatio non sunt etiam censuræ; nam censura ex sua institutione aufertur, posita resipiscentia: Degradatio verò & depositio carent spe remissionis, & si daretur cum spe, illas reuocandi ad tempus, essent aliquod genus suspensionis; sed communiter degradati & depositi non rehabilitantur, vnde istæ pœnæ vocantur vinculum indissolubile, & censuræ vinculum dissolubile. Distinguuntur depositio & degradatio secundùm magis & minus; si enim aliquis amoueatur à particulari & determinato gradu Clericali, alio remanente, illa pœna vocatur degradatio: sic quando quis priuatur celebratione Missæ, potest adhuc officium Diaconi exercere: si ab omnibus gradibus amoueatur, est depositio. Quoad cessationem à diuinis; non est Censura; quia non imponitur per modum pœnæ, sed per modum luctus ob iniuriam Deo vel Ecclesiæ illatam. Porrò, licèt Excommunicatio, Suspensio & Interdictum priuent iisdem bonis spiritualibus; diuersæ tamen sunt censuræ, quia diuersa subiecta respiciunt. Interdictum enim respicit loca sacra in ordine ad personas, quæ dum morantur in loco interdicto, arcentur ab auditione sacri v.g. vel celebratione; Suspensio respicit Clericos; & Excommunicatio tum Clericos tum Laicos.

Quæres quintò, quis possit ferre Censuras? Resp.

primò, quod poteſt ordinaria ferendi Cenſuras reſideat penes illos, qui habēt iuriſdictionem ordinariam in foro externo, quales ſunt Summus Pontifex, reſpectu omnium fidelium; Epiſcopi, reſpectu Diœceſanorum; Legati Pontificis, in prouincia ſuæ legationis; Vicarius Epiſcopi, quia habet idem tribunal cum Epiſcopo; Capitulum ſede vacante, quia Epiſcopo ſuccedit in iuriſdictione; Vicarius Capituli, eamdem cum Capitulo habens iuriſdictionem: Abbates & Archipresbyteri, quibus ex iure ſpeciali communicata eſt in certis locis iuriſdictio Epiſcopalis; Concilia Generalia & Prouincialia; Capitula Generalia & Prouincialia; Regularium Generales, Prouinciales, & Prælati locales, quales ſunt Guardiani, vt habetur in Statutis Generalibus noſtri Franciſcani Ordinis, cap. 6. ſſ.20. Parochi autem, qui non ſunt prælati, nec habent iuriſdictionem externam, ferre Cenſuras non poſſunt. Reſp. ſecundò, commiſſionem ferendi Cenſuras non poſſe delegari niſi viatori; quia Cenſura eſt gladius iuriſdictionis Eccleſiæ militantis, quo non poteſt percutere niſi ille qui exiſtit in Eccleſia militante. Nō poteſt etiam delegari illi qui caret vſu rationis, cùm non poſſit habere actū iuriſdictionis, ad quem requiritur cognitio cauſæ. Non poteſt deinde ad Cenſuram ferendam deputari infidelis: cùm enim non habeat Baptiſmum, qui eſt ingreſſus Eccleſiæ, iuriſdictione Eccleſiaſtica vti non poteſt. Nec Laicus, vt patet *ex cap. decernimus, de iudicijs*, ſicut *& ex cap. Eccleſia, de conſtitutionibus*. Nec fœmina, *cap. de monialibus, de ſentent. excommun.* vbi habetur, illas non poſſe à Cenſuris abſoluere ſubditas: ergo nec ferre Excommunicationem. Vnde ſi legatur, Abbatiſſas ſuſpendiſſe, reſpondet Bonacina cum alijs, non fuiſſe veram Cenſuram, qua violata, incurreretur irregularitas; ſed fuit tantùm quædam prohibitio emanans, non à iuriſdictione; ſed à quadam ſimplici commiſſione, quam habent ab Eccleſia in ordine ad correctionem & diſciplinam domeſticam ſubditarum. Ob hoc Doctores apud Bonacinam citati, ſentiunt Prælatas Moniatium non poſſe ſub peccato mortali præcipere id quod non eſſet aliàs peccatum, niſi ex poteſtate domeſtica, & œconomica gubernatione. An autem Summus Pontifex poſſit abſolutè iuriſdictionem illam conferre

fœ

fœminæ, affirmat Bonacina cum multis, aliqui negant. Resp. tertiò, quemcumque Clericum posse ex commissione ferre Censuras; habens enim tantùm primam tonsuram, est capax Ecclesiasticæ iurisdictionis; modò non sit coniugatus, quia coniugati non possunt admitti ad negotia Ecclesiastica. Idem dicendum est de Religiosis professis non clericis, ac de laicis sæculi, quòd non possint ferre censuras, nisi ex dispensatione Summi Pontificis, qui potest in iure humano dispensari, non verò Episcopi, qui non potest dispensare supra legem Superioris.

Quæres sextò, qui possit Censuris ligari? Respondeo primò, quòd debeat esse viator; vnde mortuus ligari non potest Censura, nam Matth. 18. habetur, *Quæcumque ligaueritis super terram, &c.* mortui autem non sunt super terram. Dùm ergo Ecclesia priuat peccatorem publicum sepultura & suffragijs, & eum absoluit post mortem ab Excommunicatione contracta ante mortem; non est quòd Ecclesia illum liget Excommunicatione directè, sed tantùm indirectè; non habet enim in mortuos, nisi iurisdictionem indirectam vnde mortuos non excommunicat; sed prohibet, nè viui pro illis orēt, aut donent illis sepulturam; nec etiam absoluit; sed concedit viuentibus, vt pro illis orent & ipsum sepeliant. Resp. secundò quòd debeat esse baptizatus; non baptizati enim non subijciuntur legibus, nec pœnis Ecclesiasticis, etiamsi Catechumeni sint, quia nondum sunt in Ecclesia: secus dicendum est de Hæreticis, quia manent sub Ecclesiæ iurisdictione, ratione caracteris, qui indelebilis est. Resp. tertiò, debere esse adultum; pro tunc enim peccare potest mortaliter: ergo & ligari Censura in pœnam peccati lata, siue sit lata à iure, siue ab homine; cum hac tamen distinctione quòd adulti impuberes, idest ante duodecimum annum pro fœminis, & quartumdecimum pro masculis; non possint licitè ligari Excommunicatione ab homine, illicitè possint validè sicut licitè & validè possunt subijci interdicto quod non est tam grauis pœna, ac Excommunicatio. Resp. quartò, Censuram Excommunicationis non posse ferri nisi in determinatam personam, non verò in Capitulum aut Communitatem. c. *Romana de sentent: Excommunicationis in 6.* Suspensio autem & interdictum in communitatem

ferri

ferri possunt. Ratio huius est; quia Excommunicatio est grauis pœna, quæ priuat suffragijs & auxilijs Ecclesiæ, animæ multum necessarijs: ergo non debet ferri indifferenter in reos & innocentes: Suspensio autem priuat tantùm ab officio & beneficio, & interdictum à celebratione & auditione diuinorum officiorum; vnde non est contra iustitiam, si per accidens ferantur in innocentes.

Quòd si aliquando feratur Excommunicatio in Collegium, semper exprimitur peccatum ob quod fertur Excommunicatio, & sic ligat tantùm reos, non alios; vt si v.g. ferretur Excommunicatio in Parisienses non obedientes Pontifici; hoc est excommunicare personas priuatas quæ parere recusant. Resp. quintò, quòd debeat esse subditus illi qui fert censuram; vnde habentes priuilegium à summo Pontifice, quo dispensantur ab Episcoporum iurisdictione, ab illis non possunt ligari censura, sed tantùm à superioribus suis, qui ligare possunt suos subditos per præceptum, vbicumque peccent, quia illorum potestas nullo loco arctatur, Episcopi verò subditum extra suum territorium peccantē innodare non possunt vlla censura, *c. 2. de Constitutionibus in 6.* Si tamen post reditum, ab Episcopo citatus non obediat, ligari potest. Resp. sextò, quod eamdem persona pluribus censuris ligari queat siue sint eiusdem rationis; v. g. pluribus Excommunicationibus, siue sint diuersæ, vt Excommunicatione & suspensione; quamuis enim vna censura priuet aliquando bonis omnibus spiritualibus, alia priuat virtualiter, & nouo titulo, sicut peccator per noua peccata actualia nouo titulo gratia priuatur.

Quæres septimò, quænam sit materia ob quam censura possit ferri. Resp. primò, debere esse peccatum mortale, vt feratur grauis censura, v. g. Excommunicatio maior, suspensio, & interdictum ad longum tempus; pro peccato tamen veniali ferri potest Excommunicatio minor, quæ contrahitur ob leuem in ciuilibus communicationem cum nominatim excommunicato; sic dicendum de suspensionē & interdicto ad breue tempus. Ratio vtriusque est, quia iustitia distributiua vetat, vt leui delicto grauis pœna infligatur. Resp. secundò, quod quando superior actionem ex se indifferentem prohibet sub Excommunica-

nicatione, censetur illam prohibere sub peccato mortali, cui pro pœna annectit Excommunicationem; non potest tamen illa actio prohiberi sub Excommunicatione, nec sub peccato mortali, si sit leuis in se, & leuis maneat in ordine ad finem; ius enim naturale aut diuinum non obligaut ad peccatum ob leuem materiam; ergo nec ius humanum. Resp. tertiò, quod peccatum debeat esse proprium, vt contrahatur Excommunicatio, quæ est grauissima pœna; licèt pro peccato alieno suspensio & interdictum ferri possint, & consequenter suspendi & interdici communitas, non verò excommunicari: in casu autem interdicti & suspensionis, quæ pro peccato alieno feruntur, non puniuntur propriè innocentes, sed delinquentes puniuntur in persona insontium. Resp. quartò, censuram non posse ferri ob peccatum merè internum, de occultis enim non iudicat Ecclesia in foro externo; potest tamen pro actu externo, qui debet informari essentialiter actu interno; sic possunt censura ligari qui officium non recitant cum attentione, qui non confitentur cum dolore, qui ex odio aut spe lucri puniunt innocentem; & tunc non ligatur censura actus internus per se, sed quatenus dicit ordinem ad actum externum quem informat. Quando ergo actus internus est de substantia actus externi, tunc ille qui omittit actum internum, & elicit externum, censura innodari potest, v.g. si esset lata Excommunicatio contra eos qui non audiunt Missam, aut non recitant officium; illi qui non audirent aut recitarent cum attentione, essent excommunicati, quia attentio est de substantia vtriusque: Quando verò actus internus non est de substantia actus externi, qui elicit actum externum sine interno, non incurrit censuram; vnde si ferretur Excommunicatio contra non communicantes & non confitentes in Paschate, indignè communicantes non incurrerent illam; nam substantiam præcepti adimplet indignè communicans; non sic autem de confessione, qui essentialiter requirit quod sit valida; & ideò qui confessionem non integram, aut alia circumstantia essentiali carentem ederet, incurreret Excommunicationem. Respondeo quintò, peccatum debere esse completũ, & effectum suum habere: leges enim pœnales benigniùs explicandæ sunt; vnde qui scienter indignum

eli-

quod non erat ex iure concessum; vt facultas prædicandi, absoluendi, dispensandi, &c. Priuilegium ergo latiùs patet dispensatione; quia Dispensatio est contra ius, seu contra legem: dispensatio enim fit à lege obligante; & Priuilegium se extendit tùm ad ea quæ sunt præter ius; tùm ad ea quæ sunt contra ius. Forma interna priuilegij est intentio concedentis, externa verò regulariter est scriptura; vnde vocatur aliquando Rescriptum, vel Indultum, aut Breue, aut Bulla: hoc tamen non impedit quin concedi possint priuilegia verbo tenus, quibus vti possint priuilegiati in foro conscientiæ. Priuilegium est vel personale quod immediatè conceditur Personæ ratione sui, v. g. Petro, Paulo, &c. vel reale quod confertur directè alicui domo, templo, dignitati Episcopali, officio particulari, personæ fictæ, qualis est religio & religiosi, aut pupilli; pro tunc enim priuilegia conceduntur non tam personis ratione sui, quàm ratione qualitatis & conditionis in qua sunt. Si in forma priuilegij apponatur dignitas, & non fiat mentio personæ, vt quando dicit Sedes Apostolica, *concedo Episcopo Baiocensi talem gratiam*, illud priuilegium censetur reale, & transit ad successores; si verò dirigatur expresè ad personam, vel si innotescat, ad illam dirigi, per aliquas circumstantias præcedentes vel subsequentes, vt si habeatur, *tuam diligentiam agnoscentes, tibi Episcopo Baiocensi concedimus*; priuilegium est personale, & ipso mortuo, moritur. Quòd si hoc dignosci nequeat, Doctores respondent, priuilegium debere censeri tale, si non sit in præiudicium tertij, nec sit contra ius commune; quia tunc est beneficium ampliandum: si verò sit contra ius commune, aut tertio noceat, censeri debet personale & exspirans in morte priuilegiati: quia est priuilegium odiosum, quod restringi debet. Priuilegium ille solus concedere valet, qui authoritatem obtinet publicam; & ille solus potest illud accipere, qui est superiori subditus: pro tunc autem potest vti priuilegio extra territorium concedentis, vt patet de illo qui licentiam habet audiendi Confessiones in Diœcesi Baiocensi, & potest audire quoscumque huius Diœcesis extra illam; intellige hoc, modò non limitetur priuilegium ad talem locum. Dupliciter conceditur priuilegium; nimirum ad instantiam, & ex motu

pro-

proprio. Primum innotescit ex narratione supplicationis, quæ solet præcedere; secundum patet ex his verbis, *motu proprio, ex mera nostra liberalitate, non ad instantiam*: quæ si non exprimuntur, priuilegium censetur datum ad instantiam. Quando datur motu proprio, sebreptitium nunquam censendum est; sed vt tale potest haberi, si detur ad instantiam; quia potest sub falsa enuntiatione postulari. Priuilegia non cessant per mortem concedentis, quia sunt gratia, & gratia semel accepta non dependet in conseruari ab influxu donantis, nisi hoc exprimatur in concessione. Non cessant etiam per cessationem causæ, sicut nec aliæ donationes; vnde donatio Decimarum alicui monasterio ob paupertatem, non cessat, cessante pauperie illius. Sed cessant priuilegia primò per renuntiationem exterius factam & acceptatam; vnde si quis renuntiauerit tantùm animo, vel non acceptetur renuntiatio externa, potest adhuc priuilegio frui, si velit: quòd si priuilegium sit in commodum alicuius status, non potest priuata persona renuntiare suo priuilegio; vnde qui percuteret Clerum consentientem, non minus excommunicationẽ incurreret. Priuilegium non cessat per non vsum priuatiuum, quia habens priuilegiũ non tenetur eo vti, nec vlli conceditur, sub hac restrictione; quòd si eo nõ vtatur, illud amittat; si sit tamen in grauamẽ alterius, potest cessare per non vsum, sufficienti elapso tempore, per quod præscriptio currere potest, sicut in qualibet alia seruitute. Ad pręscriptionem contra Laicos, decem anni requiruntur inter præsentes, & viginti inter absentes; contra Ecclesiam requiruntur quadraginta anni, & centum contra Ecclesiam Romanam; contra Regulares iure communi requiruntur quadraginta anni, & ex priuilegio Eugenij IV. sexaginta; imò, in cõcessione facta Benedictinorũ monasterio sancti Pauli extra muros Romæ, centum requiruntur; illi autem priuilegio participant per communicationẽ alij Regulares. Amittitur priuilegium posteà per abusum; nam *ex cap. vbi, dist. 74. priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate*; sed ille abusus debet declarari per sententiam iudicis, qui respectu Regularium est supremus Pontifex. Tandem priuilegia cessare dicuntur per reuocationem succedentis, & ipsius successoris aut superioris, maximè

si sint gratuitò concessa; si enim sunt remuneratoria, absolutè quidem reuocari possunt, requiritur tamen grauis & vrgens causa, vt rationabiliter reuocentur; priuilegia autem Regularium remuneratoria sunt; vt patet ex Bulla Pij V. *& si mendicantium Ordines*, vbi habet, *pro suis sanctis studijs, honestisque laboribus, proque salute animarum ab Apostolica sede (cuius continuè pacem & dignitatem Ordines ipsi fortiter tutati sunt) tam spiritualia, quam temporalia subsidia acceperint*; sic etiam loquuntur alij Pontifices.

Quantùm ad priuilegia Regularium, dicam tantùm, illa non esse reuocata, quidquid dicant Antiregulares, hoc factum fuisse primò in Concilio Lateranensi, & deinde in Tridentino. Si enim in Lateranensi aliqua priuilegia modificata fuerint, præcipua tamen in eo confirmata fuerunt, v.g. quòd possint audire Confessiones sæcularium, etiamsi iniustè neget illis Episcopus approbationem, & hoc in omni tempore, etiam vt satisfiat præcepto annuæ Confessionis; imò & in infirmorum domo, dum ab illis postulantur, absque eo quòd Pastores hoc impedire valeant, nec alia Sacramenta ægrotantibus negare. Hoc habetur in Bulla, *dum intra*, in Conc. 5. Lateran. Sess. 11. Quoad Concil. Trid. verè quidem aliqua reuocauit, præsertim illa quibus ab Episcoporum examine regulares erant liberi, sicut à præsentatione sui coram illis, vt acciperent absoluendi potestatem, dum ipsi Episcopi erant vltrà duas diætas; posteà tamen Sess. 25. de Regular. addit Concilium, *in cæteris omnibus, præfatorum Ordinum priuilegia & facultates, quæ ipsorum personas, loca, & iura concernunt, fixa sint & illæsa.* Videant ergo aduersarij, quòd in prædictis Concilijs abrogata non fuerint, sed confirmata Regularium priuilegia. Quòd si Gregorius XIII. in Bulla quæ incipit *in tanta rerum*, certas quasdam gratias à Pio V. regularibus concessas reuocauerit; ipsemet paulò post in Bulla *quanto fructuosius*, quæ est 26. apud Rodericum generaliter confirmauit ex certa scientia omnia priuilegia anteà regularibus concessa, non obstantibus quibuscumque contrarijs Constitutionibus. Si etiam Gregorius XV. priuilegia regularium restringat in Bulla *inscrutabili*; illicò agnoscit, hoc non debere fieri; vnde Cardinalibus Concilij Tridentini interpretibus præcipit, vt Regulares conseruent in suis pristinis libertatibus

tatibus & priuilegijs ; hæ autem declarationes in Bullario Romano existunt post præcedentem constitutionem. Adde quòd Vrbanus VIII. in Bulla *alias felicis* sub data 7. Febr. an. 1625. omnes & singulos articulos prædictæ constitutionis Gregorij XV. reuocauerit, in his quæ contraria sunt exemptorum priuilegijs: in bulla etiam *in plenitudinem*, ex certa scientia confirmauit Mendicantium priuilegia, & præ cæteris *Mare magnum*. Porrò, si alicubi per regulas generales, omnia ad ius commune reuocantes, videantur talia priuilegia abrogari: Notandum est, priuilegia particularia non censeri reuocata, nisi eorum reuocationis fiat expressa mentio, sub his aut similibus verbis; *non obstantibus quibuscumque priuilegijs, etsi in illis expressè caueatur, quòd non censeantur reuocata, nisi de verbo ad verbum fiat illorum mentio*. Hoc habetur *cap. veniens, de præscript.* vbi habetur, *priuilegijs non existit derogatum, cùm de ipsis nulla fit mentio*. Quod etiam confirmat regula iuris Canonici, *generi per speciem derogatur, non è contra*; hoc est, lex particularis derogat quidem legi vniuersali; sed lex generalis particulari non derrogat, nisi fiat de ista mentio expressa; cuius ratio esse potest, quòd legislator possit præsumi legem particularem ignorasse, & proinde non reuocasse, quando legem vniuersalem condidit. Si quærant aliqui, an Regularium priuilegia à Rege nostro recepta fuerint, respondebitur illicò, D. Ludouicum Religiosos Mendicantes Parisijs acceptasse cum omnibus suis priuilegijs; Ludouicum XIII. inter alios permisisse per sui Consilij edictum ann. 1634. vt Regulares Rothomagæi vterentur omnibus priuilegijs à summo Pontifice concessis; & nuper Ludouicum XIV. per Edictum, datum an. 1641. die 11. Martij executioni mandari iussisse Breue Innocentij X. quo Regularibus Burdegalensibus licet absoluere intra quindenam Paschalem; quod quidem Breue incipit: *exponi nobis nuper fecerunt*, 7. Febr. 1645.

DISPVTATIO TERTIA.

De Censuris.

QVoniam diximus aliàs, triplicem esse legem; præceptiuam scilicet, qua aliquid iubetur sub culpa tantùm, & non sub pœna; pœnalem aliam, quæ non præcipit actum, sed tantùm pœnam pronuntiat, si elicitus fuerit actus, vt cum dicitur, si quis hoc fecerit, tali pœnæ subiaceat; tertiam denique, quæ mixta dicitur, quia præcipit actum sub aliqua pœna, vel illum prohibet; & tunc qui talem violant, & culpam contrahunt, & pœnæ subijciuntur; Ex his sequitur, trasgressores legum aliquibus pœnis subiacere; ciuilibus nimirum, si leges, quæ infringuntur, ciuiles sint; & canonicis, si leges sint Ecclesiasticæ. Postquam ergo de legibus loquuti fuimus in vtraque disputatione præcedenti, in prima siquidem de legibus in genere, in secunda verò de qualibet lege in particulari; nunc de pœnis contra infractores legum dicere superest, maximè de Canonicis, quæ Censuræ Ecclesiasticæ nominantur; aliæ enim ad nostrum institutum non spectant. Dicemus autem de illis, & in genere & in specie, per multas inquisitiones, quas quæstionibus generalibus subijciemus breuitatis causa & claritatis.

QVÆSTIO PRIMA.

De Censuris in genere.

SIcut duplex est forum in Ecclesia, interius scilicet & exterius; sic duplex est potestas, quæ nomine clauium Ecclesiæ designatur; prima est potestas interna, quæ extenditur ad remittendum & retinendum peccatum in foro Pœnitentiæ; secunda est exterior, quæ extenditur ad ligandum vel soluendum per censuras Ecclesiasticas. Vt potestas vtraque ritè exerceatur, duplex requiritur actus, quorum vnus consistit in discussione causæ, & dicitur clauis scientiæ; alius verò consistit in valida, & licita pronun-

nuntiatione sententiæ, & vocatur clauis potestatis; Hoc posito.

Quæres primò, quid sit Censura secundùm nomen? Resp. nomen censuræ deduci à censorum munere; Censores autem apud Romanos erant morum magistri, à censendo & arbitrando sic dicti; ad illorum quippe officium pertinebat ciuium mores perquirere, malos emendare, & indignos ab honoribus deponere. Ab illo ergo munere vox censuræ deriuatur, quæ idem est ac seuera correctio, seu mulcta aliqua, quæ loco pœnæ imponitur ab Ecclesia, ad Ecclesiasticæ disciplinæ manutenentiam.

Quæres secundò, an sit in Ecclesia potestas ferendi Censuram. Resp. affirmatiuè; Matthæi enim 16. collata est potestas Apostolis ligandi, his verbis scilicet; *quodcumque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cœlis*: verba autem ista sunt generalia, inquit Bellarminus lib. 1. de Summo Pontif. cap. 15. & alij; ergo possunt extendi ad forum externum, in quo feruntur Censuræ, quando hoc exigit bonum Ecclesiæ regimen. Hoc confirmatur ex Concilio Constantiensi, in quo Vicleffus hoc negans condamnatus fuit; sicut ex communi vsu Pontificum; imò Vrbanus primus in Epistola Decretali ad vniuersos Episcopos, mentionem facit Excommunicationis; & ante ipsum Pontificem, Canon Apostolorum quartus decimus, vbi habetur, *si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, à communione excludatur*. Hoc & habetur in pluribus alijs Apostolorum Canononibus. Sic Patres tradunt, Paulum 1. Cor. 5. incestuosum excommunicasse, dum ibi dixit; *iudicaui, congregatis vobis in nomine Domini, & meo spiritu cum virtute Iesu Christi, tradere huiusmodi hominem Sathanæ in interitum, vt spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi*. Primæ etiam ad Timoth. 1. excommunicauit Alexandrum & Himenæum, dicens; *ex quibus* (qui circa fidem naufragauerunt) *est Himenæus & Alexander, quos tradidi Sathanæ vt discant non blasphemare*.

Quæres tertiò, quid sit Censura? Resp. quòd sit *pœna spiritualis, priuans hominem baptizatum vsu aliquorum bonorum spiritualium; non quidem perpetuò;*

sed qua posita emendatione, tolli debeat; & hoc in ordine ad salutem. Pœna tenet locum generis, quia omnis Censura est pœna, non tamen omnis pœna est Censura, vt patet de irregularitate, suspensione, degradatione, & cessatione à diuinis, quæ sunt pœnæ spirituales, non tamen sunt censuræ, vt diximus. Dicitur secundò, *spiritualis*; quia est pœna animæ, quæ nunquam imponitur, nisi ratione criminis. Dicitur tertiò, *priuans hominem baptizatum*; subiectum enim censuræ est fidelis, qui per Baptismum fit subditus Ecclesiæ; non infidelis, qui cùm non sit intra Ecclesiam, ipsius iurisdictioni non subijcitur. Dicitur quartò, *priuans vsu aliquorum bonorum spiritualium*; non tendit enim ad temporalia per se, vt leges ciuiles, quę pœnas temporales imponunt, pecuniarias scilicet vel corporeas; vbi leges Ecclesiasticæ priuant aliquibus bonis spiritualibus, vt vsu Sacramentorum, suffragiorum participatione, Ecclesiasticorum, munerum exercitio, &c. non tamen omnibus bonis priuant, sed tantùm externis: non internis, qualia sunt caracter, gratia, virtutes, actiones meritoriæ; hæc enim omnia non possunt auferri ab homine inuito; vnde excommunicatus aliquis potest actum contritionis elicere circa omnia sua peccata, & circa illud propter quod excommunicationem contraxit; & pro tũc censebitur absolutus in foro interiori, eritque in gratia, & poterit mereri, licèt non sit absolutus in foro exteriori ab excommunicatione, quæ cùm remaneat aliquando post recuperatam gratiam, priuat adhuc hominem etiam iustificatum bonis spiritualibus externis. Quòd si illum priuet bonis temporalibus, nimirum vsu beneficij, salutatione, honore, aliorum communicatione, hoc est semper in ordine ad spiritualia. Dicitur quintò, *non perpetua, sed qua possit tolli, posita emendatione*, Censuræ enim sunt pęnæ medicinales, quæ relaxari debent posita sanitate; vnde depositio & degradatio, quæ de se perpetuæ sunt, non sunt Censuræ; quia priuant hominem, non tantùm vsu, sed potestate vtendi bonis spiritualibus. Subiungitur denique, *in ordine ad salutem*; vt ostendatur mens Ecclesiæ, quæ non intendit per Censuras animæ damnationem, sed resipiscentiam à contumacia, & abstinentiam à peccatis, in quorum pœnam iniungitur Censura.

Quæ-

Quæres quartò; quotuplex sit Censura? Multi sentiūt sex esse Censuras; nempe Excommunicationem, suspensionem, interdictum, depositionem, degradationem, & irregularitatem, maximè illam, quæ contrahitur ex delicto. Melius tamen est, si dicamus, tres tantùm esse; nimirum Excommunicationem, suspensionem, & interdictum; Innocentius enim III. *cap. quærenti, de verborum significatione*, interrogatus, quid nomine Censuræ in Pontificum rescriptis esset intelligendum, respondit, non solùm interdictum, sed & Excommunicationem & suspensionem intelligi debere; si autem præter has essent aliæ, non sufficienter Pontifex quæstioni propositæ respondisset. Dicendum ergo est quod irregularitas non sit propriè Censura; quia non tam est pœna, quàm Inhabilitas & indecentia quædam ad Ordines suscipiendos, & exercendos, & ad Ecclesiastica munera obeunda. Depositio & degradatio non sunt etiam censuræ; nam censura ex sua institutione aufertur, posita resipiscentia: Degradatio verò & depositio carent spe remissionis, & si daretur cum spe, illas reuocandi ad tempus, essent aliquod genus suspensionis; sed communiter degradati & depositi non rehabilitantur, vnde istæ pœnæ vocantur vinculum indissolubile, & censuræ vinculum dissolubile. Distinguuntur depositio & degradatio secundùm magis & minus; si enim aliquis amoueatur à particulari & determinato gradu Clericali, alio remanente, illa pœna vocatur degradatio: sic quando quis priuatur celebratione Missæ, potest adhuc officium Diaconi exercere: si ab omnibus gradibus amoueatur, est depositio. Quoad cessationem à diuinis; non est Censura; quia non imponitur per modum pœnæ, sed per modum luctus ob iniuriam Deo vel Ecclesiæ illatam. Porrò, licèt Excommunicatio, Suspensio & Interdictum priuent iisdem bonis spiritualibus; diuersæ tamen sunt censuræ, quia diuersa subiecta respiciunt. Interdictum enim respicit loca sacra in ordine ad personas, quæ dum morantur in loco interdicto, arcentur ab auditione sacri v.g. vel celebratione; Suspensio respicit Clericos; & Excommunicatio tum Clericos tum Laicos.

Quæres quintò, quis possit ferre Censuras? Resp.

primò, quod potest ordinaria ferendi Censuras resideat penes illos, qui habẽt iurisdictionem ordinariam in foro externo, quales sunt Summus Pontifex, respectu omnium fidelium; Episcopi, respectu Dioecesanorum; Legati Pontificis, in prouincia suæ legationis; Vicarius Episcopi, quia habet idem tribunal cum Episcopo; Capitulum sede vacante, quia Episcopo succedit in iurisdictione; Vicarius Capituli, eamdem cum Capitulo habens iurisdictionem: Abbates & Archipresbyteri, quibus ex iure speciali communicata est in certis locis iurisdictio Episcopalis; Concilia Generalia & Prouincialia; Capitula Generalia & Prouincialia; Regularium Generales, Prouinciales, & Prælati locales, quales sunt Guardiani, vt habetur in Statutis Generalibus nostri Franciscani Ordinis, cap. 6. ff. 20. Parochi autem, qui non sunt prælati, nec habent iurisdictionem externam, ferre Censuras non possunt. Resp. secundò, commissionem ferendi Censuras non posse delegari nisi viatori; quia Censura est gladius iurisdictionis Ecclesiæ militantis, quo non potest percutere nisi ille qui existit in Ecclesia militante. Nõ potest etiam delegari illi qui caret vsu rationis, cùm non possit habere actũ iurisdictionis, ad quem requiritur cognitio causæ. Non potest deinde ad Censuram ferendam deputari infidelis: cùm enim non habeat Baptismum, qui est ingressus Ecclesiæ, iurisdictione Ecclesiastica vti non potest. Nec Laicus, vt patet *ex cap. decernimus, de iudicijs*, sicut *& ex cap. Ecclesia, de constitutionibus*. Nec fœmina, *cap. de monialibus, de sentent. excommun.* vbi habetur, illas non posse à Censuris absoluere subditas: ergo nec ferre Excommunicationem. Vnde si legatur, Abbatissas suspendisse, respondet Bonacina cum alijs, non fuisse veram Censuram, qua violata, incurreretur irregularitas; sed fuit tantùm quædam prohibitio emanans, non à iurisdictione; sed à quadam simplici commissione, quam habent ab Ecclesia in ordine ad correctionem & disciplinam domesticam subditarum. Ob hoc Doctores apud Bonacinam citati, sentiunt Prælatas Monialium non posse sub peccato mortali præcipere id quod non esset aliàs peccatum, nisi ex potestate domestica, & œconomica gubernatione. An autem Summus Pontifex possit absolutè iurisdictionem illam conferre

fœ

fœminæ, affirmat Bonacina cum multis, aliqui negant. Resp. tertiò, quemcumque Clericum posse ex commissione ferre Censuras; habens enim tantùm primam tonsuram, est capax Ecclesiasticæ iurisdictionis; modò non sit coniugatus, quia coniugati non possunt admitti ad negotia Ecclesiastica. Idem dicendum est de Religiosis professis non clericis, ac de laicis sæculi, quòd non possint ferre censuras, nisi ex dispensatione Summi Pontificis, qui potest in iure humano dispensari, non verò Episcopi, qui non potest dispensare supra legem Superioris.

Quæres sextò, qui possit Censuris ligari? Respondeo primò, quòd debeat esse viator; vnde mortuus ligari non potest Censura, nam Matth. 18. habetur. *Quæcumque ligaueritis super terram, &c.* mortui autem non sunt super terram. Dùm ergo Ecclesia priuat peccatorem publicum sepultura & suffragijs, & eum absoluit post mortem ab Excommunicatione contracta ante mortem; non est quòd Ecclesia illum liget Excommunicatione directè, sed tantùm indirectè; non habet enim in mortuos, nisi iurisdictionem indirectam vnde mortuos non excommunicat; sed prohibet, nè viui pro illis orẽt, aut donent illis sepulturam; nec etiam absoluit; sed concedit viuentibus, vt pro illis orent & ipsum sepeliant. Resp. secundò quòd debeat esse baptizatus; non baptizati enim non subijciuntur legibus, nec pœnis Ecclesiasticis, etiamsi Catechumeni sint, quia nondum sunt in Ecclesia: secus dicendum est de Hæreticis, quia manent sub Ecclesiæ iurisdictione, ratione caracteris, qui indelebilis est. Resp. tertiò, debere esse adultum; pro tunc enim peccare potest mortaliter: ergo & ligari Censura in pœnam peccati lata, siue sit lata à iure, siue ab homine; cum hac tamen distinctione quòd adulti impuberes, idest ante duodecimum annum pro fœminis, & quartumdecimum pro masculis; non possint licitè ligari Excommunicatione ab homine, illicitè possint validè sicut licitè & validè possunt subijci interdicto quod non est tam grauis pœna, ac Excommunicatio. Resp. quartò, Censuram Excommunicationis non posse ferri nisi in determinatam personam, non verò in Capitulum aut Communitatem. c. *Romana de sentent: Excommunicationis in 6.* Suspensio antem & interdictum in communitatem ferri

nicatione, censetur illam prohibere sub peccato mortali, cui pro pœna annectit Excommunicationem; non potest tamen illa actio prohiberi sub Excommunicatione, nec sub peccato mortali, si sit leuis in se, & leuis maneat in ordine ad finem; ius enim naturale aut diuinum non obligant ad peccatum ob leuem materiam: ergo nec ius humanum. Resp. tertiò, quod peccatum debeat esse proprium, vt contrahatur Excommunicatio, quæ est grauissima pœna; licèt pro peccato alieno suspensio & interdictum ferri possint, & consequenter suspendi & interdici communitas, non verò excommunicari: in casu autem interdicti & suspensionis, quæ pro peccato alieno feruntur, non puniuntur propriè innocentes, sed delinquentes puniuntur in persona insontium. Resp. quartò, censuram non posse ferri ob peccatum merè internum, de occultis enim non iudicat Ecclesia in foro externo; potest tamen pro actu externo, qui debet informari essentialiter actu interno: sic possunt censura ligari qui officium non recitant cum attentione, qui non confitentur cum dolore, qui ex odio aut spe lucri puniunt innocentem; & tunc non ligatur censura actus internus per se, sed quatenus dicit ordinem ad actum externum quem informat. Quando ergo actus internus est de substantia actus externi, tunc ille qui omittit actum internum, & elicit externum, censura innodari potest, v.g. si esset lata Excommunicatio contra eos qui non audiunt Missam, aut non recitant officium; illi qui non audirent aut recitarent cum attentione, essent excommunicati, quia attentio est de substantia vtriusque: Quando verò actus internus non est de substantia actus externi, qui elicit actum externum sine interno, non incurrit censuram; vnde si ferretur Excommunicatio contra non communicantes & non confitentes in Paschate, indignè communicantes non incurrerent illam; nam substantiam præcepti adimplet indignè communicans; non sic autem de confessione, quæ essentialiter requirit quod sit valida; & ideò qui confessionem non integram, aut alia circumstantia essentiali carentem ederet, incurreret Excommunicationem. Respondeo quintò, peccatum debere esse completũ, & effectum suum habere: leges enim pœnales benigniùs explicandæ sunt; vnde qui scienter indignum

eligit, non excommunicatur, nisi ad suum votum sequatur indigni electio; sic habetur *c. perpetuo de elect. in 6.* nisi aliud in lege feratur; vnde accuratè attendendus est legis tenor, ita quòd si excommunicetur in lege homicida, percutiens & vulnerans non continentur sub lege; si excommunicatur vulnerans, non ligatur ille qui sine vulnere percutit; si excommunicatur faciens, non innodatur mandans; si autem mandantes excommunicantur, & non sequatur effectus; distinguendum est; si enim effectus est principaliter prohibitus in lege, mandatum verò est tantùm accessoriè prohibitum, vt in Excommunicatione lata contra percussores clericorum, mandantes talem percussionem non excommunicantur, nisi sequuto effectu: vbi verò mandatum & consilium principaliter prohibentur sub Excommunicatione, vt in illa quæ fertur contra mandantes homicidium per assasinos, tales mandantes excommunicantur, etiamsi effectus non sequatur: si autem dubitetur, an mandatum vel actus æqualiter prohibeantur; credendum est, mandatum esse tantùm accessorium, & sic non incurri Excommunicationem, nisi effectus sequatur; quia rigores benignius sunt explicandi.

Quæres octauò, quænam forma obseruari debeat, dum censura fertur. Resp. primò, censuram ferri debere à iudice, non per solum actum voluntatis, sed per signa externa; quia quamdiu censura non exprimitur, ignoratur; ignorantia autem à censura excusat. Resp. secundò, censuram debere ferri, per verba quæ determinatam personam afficiant, si sit Excommunicatio; vel determinatam communitatem, si sit interdictum; vnde Excommunicatio lata sub his verbis, *excommunico, vel excommunicabo ex decem vnum, aut vnum ex illis qui arma deferunt noctu*, est inualida; cùm enim non constet de intentione Superioris, nullus censetur excommunicatus. Resp. tertiò, censuram latam sine scriptura aut sine expressione causæ, esse quidem validam, quia omittitur forma tantùm accidentalis; est tamen illicita, & peccat mortaliter qui taliter agit; imò incurrit suspensionem ab ingressu Ecclesiæ per mensem, *ex cap. 1. cum medicinalis. De sententia Excommunicationis in 6.* vbi etiam suspenditur pro tali tempore ille, qui

qui reo petenti exemplar scripturæ, non tradit intra mensem. Debet autem in scriptis ferri censura, quia per eam ligatus potest ad superiorem recurrere, qui non potest iudicare de censura, nisi illi nota sit. Resp. quartò quod admonitio debeat præcedere Excommunicationem, *ex cap. sacro, de sententia excommunicationis*; debet etiam præcedere suspensionem, *ex cap. reprehensibilis, de appellationibus*; debet denique præcedere interdictum, *ex cap. statutum, de sententia excommunicationis*. Sed notandum est quòd pro futuris culpis admonitio non sit distincta à lege; quia lex ipsa non ignorata admonet, aliàs nunquam incurreretur censura *ipso facto*, si admonitio à lege distincta requireretur. In censuris autem quæ feruntur pro culpis præteritis, requiritur admonitio distincta à lege; quæ debet fieri ipso reo; aut saltem tali modo, vt reus ad notitiam censuræ peruenire possit, hoc patet *ex cap. Romana, de sententia excommunicationis in 6. & ex cap. sacro, de sententia excommunicationis in 6.* Resp. quintò quod triplex admonitio requiratur ad ferendam censuram, *ex cap. constitutionem, de sententia excommunicationis in 6.* cuius ratio desumitur ex Matth. 18. vbi Christus iubet peccatorem prius corrigi debere secretò, deinde adhiberi testes, & denique denuntiari Ecclesiæ. Plura tamen notanda sunt in hoc. Primò, quod aliquando interdictum & suspensio sumantur, non vt censuræ, sed vt pœnæ vindicatiuæ delicti; & vt sic latæ fuerunt sine admonitione. Secundò, quod quandoque trina monitio virtualis sufficiat; & sic sufficit vna monitio ex sententia iudicis, modò inter illam monitionem & fulminationem censuræ tantùm spatium temporis detur, quantùm daretur, si esset trina monitio; modò etiam hoc exprimat iudex in sua admonitione, aliàs reus posset credere quod essent futuræ aliæ admonitiones, ante quas non esset verè contumax; *cap. constitutionem de sententia excommunicationis in 6.* Tertiò quod vrgente necessitate, vna monitio sufficiat *cap. constitutionem, de sententia excommunicationis in 6.* Quartò quod spatium intermedians duas monitiones, sit duorum dierum saltem, loco enim citato habetur quod obseruanda sint aliquorum dierum interualla, quæ tamen potest ampliare iudex.

Quæres nonò, quænam rationes impediant validitatem censuræ. Resp. primò quod licèt feratur à iudice ex praua intentione, v. g. ex odio & inuidia, non verò ex amore iustitiæ, valida sit; quia illa mala iudicis intentio nulli nocet, sed tantùm sibi. Resp. secundò esse inualidam, quando non seruatur ordo iuris necessarius substantialiter, vt iusta causa, iurisdictio, admonitio præcedens: non irritatur tamen ob defectum iuris tantùm accidentalis, vt quando non fertur in scriptis, nec exprimitur causa, vel quando præcessit tantùm vna admonitio; licèt enim in hoc grauiter peccet iudex, cùm extra necessitatem præmittit tantùm vnam monitionem, quia facit contra prohibitionem iuris in re graui; non propterea tamen inualida est. Resp. tertiò, censuram materialiter iniustam esse inualidam, licèt sit formaliter iusta: v. g. probatur per falsos testes aliquod crimen, propter quod iudex Excommunicationem tulit; illa sententia est inualida, quia est iniusta materialiter, cùm feratur in materiam iniustè imputatam; est tamen formaliter iusta, quia iudex sufficientia habet testimonia pro censura, licèt sint falsa. Resp. quartò, in hoc casu innocentem seruare debere censuram in foro externo, si sit periculum scandali, & aliàs videtur contemptor censuræ: vbi autem non daretur scandalum, potest illam seruare, & omnia facere in conscientia, quæ ante illam sententiam fecisset. Resp. quintò, quod si iudex non omninò voluntariè, sed per metum censuram ferat, non minùs valida sit; modò habeat cum illo metu intentionem illam ferendi, sine qua non esset valida; & in hoc casu metus non tollit simpliciter voluntarium, sed tantùm minuit.

Quæres decimò, an ignorantia excuset, ne aliquis censuram contrahat? Notandum est, ignorantiam esse triplicem; nimirum iuris, facti, & pœnæ. Quando nescituri lex, est ignorantia iuris, quando nescitur factum, est ignorantia facti; quando nescitur pœna alligata facto per legem, est ignorantia pœnæ: Petrus nescit, percussionem clerici esse prohibitam, adest ignorantia iuris; Petrus hoc sciens, percutit clericum, quem nesciebat clericum, adest cum cognitione iuris ignorantia facti; vtrumque sciens, ignorat, an illa percussio sit prohibita sub censura, adest ignoran-

rantia pœnæ. Ignorantia iuris est duplex; vel iuris communis; vel iuris particularis, Petrus ignorat percussionem clerici esse prohibitam sub excommunicatione, est ignorantia iuris communis, quia illa lex est vniuersalis; Petrus ignorat sacerdotes esse suspensos in Diœcesi Baiocensi, qui cauponas ingrediuntur, est ignorantia iuris particularis. Ignorantia tum iuris, tum facti, vlterius duplex est: nimirum vincibilis, & inuincibilis; prima est ea quæ vici potest per adhibitam diligentiam: sic quando quis dubitat, an tali peccato annectatur censura, debet de illa diligenter exquirere: secunda est quæ vinci non potuit, quia nihil aliquis vnquam audiuit de censura, nec vllo modo de illa dubitauit. Tandem alia est ignorantia antecedens, quæ si abesset, non fieret actus: v.g. Petrus percutit Paulum, quem ignorat esse clericum, & quem non percuteret, si ipsum clericum sciret: alia est concomitans, quæ si abesset, tamen actus fieret, v.g. Petrus percutit Petrum, quem putat laicum, & clericus est, attamen illum percuteret, etsi sciret ipsum esse Clericum. His positis, Resp. quòd ignorantia inuincibilis iuris, siue sit commune, siue sit particulare, excuset à censura; sic habetur *cap. 2. de Constitutionibus in 6.* talis enim ignorantia excusat à peccato: ergo & à pœna peccato annexa. Ignorantia etiam facti excusat à censura, *cap. si verò, de sententia excommunicationis*; non est enim contumacia, dum factum ignoratur; hinc Petrus percutiens Paulum, quem nesciebat esse clericum, non est excommunicatus. Ignorantia iuris aut facti quæ est crassa, affectata, & vincibilis, non excusat à censura, nam habetur *cap. 2. vt animarum, de Constitutionibus in 6.* quòd ignorantia, quæ non est crassa, excuset ab omnibus Ordinariorum sententijs: ergo ignorantia crassa non excusat: Hinc Petrus dubitans probabiliter, an ius decernat Excommunicationem contra percussores clericorum, & an Paulus sit clericus; si illum percutiat cum tali dubio, cuius per suam diligentiam cognitionem habere potuit, non excusatur à censura. Ignorantia inuincibilis pœnæ, seu censuræ annexæ facto, ab illa excusat, vt patet ex dictis; quod etiam ad irregularitatem extenditur; si proueniat ex delicto, quia talis ignorantia excusat à delicto,

cto, & sic ab irregularitate sequente delictum; aliæ autem irregularitates non impediuntur per ignorantiam; & iudex qui reum ad mortem condemnauit, non minùs fit irregularis, licèt ignoret talem condemnationem inuoluere irregularitatem. Ignorantia antecedens excusat à censura, quia excusat à peccato; ignorantia concomitans etiam excusat, & Petrus percutiens Paulum clericum, quem credebat laicum, sic tamen dispositus est, vt si illum sciret clericum, non minùs illum percuteret, non incurrit censuram. Ratio est, quia censura non incurritur, nisi per opus externum; externa autem illa percussio, non tendit nisi in laicum, vel saltem in clericum existimatum laicum; ergo non incurritur censura, ex omnibus Doctoribus. Non sic dicendum est in hoc casu, vbi Petrus dicit, loquens de Paulo qui clericus est: Volo occidere Paulum qui est laicus, & etiamsi sit clericus, volo adhuc ipsum occidere; in hoc enim casu contrahitur Excommunicatio, quia actus externus qui tendit in clericum, influitur ab actu interno actuali & voluntario actualiter, qui tendit etiam in clericum, vbi in suppositione casus præcedentis, actus internus actualis, & actualis intentio tendit in laicum, licèt tendere in clericum, si vt clericus cognosceretur. Quòd si Petrus lapidem proijciat vt percutiat Paulum clericum, & post adhibitam diligentiam Iacobum clericum percutiat, non incurrit excommunicationem; quia ad incurrendam censuram duo requiruntur, nempè voluntas & actus externus, vbi ad peccatum sola voluntas sufficit; sed respectu Pauli, fuit quidem intentio percutiendi ipsum, sed non fuit actus, quia non percussus fuit; & respectu Iacobi, fuit quidem actus, quia percussus fuit, sed non fuit intentio: ergo nullibi est excommunicatio: Petrus verò percutiens Iacobum clericum, quem credit esse Paulum etiam clericum, excommunicatur, quia & actus externus & actus internus tendunt semper in clericum.

Quæres vltimò, vtrùm impotentia, metus, & consensus partis impediant censuras? Resp. ad primum, impotentiam faciendi id quod præcipitur sub censura, excusare ab illa; excusat enim à peccato & à contumacia; quoniam ille qui non

potest

potest soluere debita, non peccat, nec est contumax, nec excommunicationem incurrit latam contra detentores boni alieni. Idem dicendum est, quando præceptum non potest impleri sine graui incommodo. Si tamen teneatur quis intra mensem soluere debitum sub pœna Excommunicationis, & initio mensis soluere valeat, præuideatque fieri impotens vt soluat posteà, incurrit excommunicationem, non quidem eo tempore quo consumit pecuniam, quam poterat reddere creditori, sed in fine termini. Resp. ad secundum, Metum grauem dispensare à censura incurrenda; excusat enim à peccato; quoniam Ecclesia non obligat cum tanto rigore; modò metus ille non incutiatur in contemptum fidei & religionis, tunc enim non est dispensatio à peccato aut censura, sed bonum commune religionis præferendum est bono priuato & propriæ vitæ; secus est, si actiones non fiant in contemptum religionis: Hinc Christiani apud Turcas detenti possunt naues remis ducere contra Fideles; & Clerici arma deferre metu mortis, in locis vbi hoc prohibetur sub pœna Excommunicationis: imò, si adulterium esset prohibitum sub censura, posset quis metu mortis illud committere & non ligari illa, licèt peccaret contra castitatem & iustitiam; sic Bonacina & alij, contra Suarem negantem adulterum pro tunc à censura excusari. Resp. ad tertium, illum in cuius fauorem concessa est censusura, posse per suum consensum suspendere ipsius effectum; hæc tamen suspensio & prorogatio temporis non est actus iurisdictionis directè, sed tantùm indirectè, per substractionem materiæ ad certum tempus; & hæc est mens interpretatiua iudicis, qui censuram fert in fauorem partis, & sic non intendit ligare, nisi ad mentem eius pro quo censura fertur.

Quantùm ad censurarum effectus & absolutionem, dicemus loquendo de illis in particulari.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

De Excommunicatione.

POstquam in quæstione præcedenti per multas quæstiunculas loquuti fuimus de censuris in se; nunc eodem stilo dicendum est de qualibet, & primò de Excommunicatione.

Quæres primò, quid sit Excommunicatio? Resp. quòd sit censura Ecclesiastica, qua homo Christianus authoritate Ecclesiæ separatur ab Ecclesiastica communione Fidelium. Hoc patet ex nominis significatione; excommunicatus enim idem est, ac extra communionem factus. Interdictum priuat tantùm diuinis rebus & officijs, vt dicetur; Suspensio priuat solùm Ecclesiastico ministerio; sed his omnibus priuat Excommunicatio, & insuper priuat communione fidelium; idest, priuat communibus illis bonis, quorum participatio pendet ex speciali intentione Ecclesiæ. Quædam enim sunt bona, quorum participatio non pendet à peculiari intentione Ecclesiæ, sed immediatè pendet à gratia; ita quòd eo instanti quo quis per gratiam est Christo coniunctus, tanquam capiti, & alijs iustis tanquam membris, illicò fit talium bonorum particeps, iuxta illud Psalm. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te*. Et patet etiam ex articulo fidei, qui admittit Communionem Sanctorum; illa autem bona opera sunt orationes particulares, ieiunia, satisfactiones, &c. & illis bonis communibus Ecclesiæ non priuat Excommunicatio, nisi ratione peccati mortalis quod inuoluit, & si quis post contractam Excommunicationem contereretur, gratiam recuperaret, & sic licèt esset adhuc excommunicatus, talium bonorum esset semper particeps. Sunt verò alia bona communia quorum participatio pendet ex speciali intentione Ecclesiæ, vt externa conuersatio, mutuum colloquium, conuentus in orationibus publicis, Sacramentorum passiua & actiua participatio, fructus orationum & suffragiorum quæ à ministris Ecclesiæ fiunt nomine eius, his omnibus priuat Excommunicatio, præsertim maior.

Quotuplex sit Excommunicatio. Resp. duplicem esse, maiorem & minorem. Excommunicatio maior

est

est ea, quæ priuat participatione actiua & passiua Sacramentorum, & communicatione hominum; ita quòd ille qui sic excômmunicatus est, non possit recipere, nec administrare Sacramenta, nec cum hominibus conuersari. Excommunicatio minor est censura priuans tantùm participatione passiua Sacramentorum, & vocatur minor; quia illa priuat minoribus bonis; excommunicatus enim minori Excommunicatione, potest administrare Sacramenta & conuersari cum alijs; licèt etiam non possit ea recipere, & recipiens grauiter peccet, non tamen recipiendo fit irregularis. Qui contraxit Excomminicationem minorem, non potest eligi ad gradus, dignitates, & officia Ecclesiastica; si tamen ad illa est electus, electio non est irrita, sed irritanda à iudice, vt patet *ex cap. si celebrat. fin. cit. de Clerico excommunicato ministrante*: vnde, si diximus anteà, & si habeatur *cap. à nobis*, quòd tantùm à participatione Sacramentorum sit remotus, hoc intelligitur de effectu principali, quod non excludit ea, quæ concomitantur. Excommunicatio minor potest ferri ab homine; hoc tamen non est in vsu; imò non incurritur, nisi ob communicationem cum excommunicatis maiori excommunicatione, *cap. nuper, de sentent. excommunicationis*. Quod ipsius absolutionem, dari potest per quemcumque, qui à mortalibus absoluere potest; nam *cap. nuper de sentent. excommunicat.* taliter excommunicatus absolui potest à proprio Sacerdote; & in hac materia proprius Sacerdos est ille, qui à mortalibus absoluere potest. Porrò, quando in iure, vel alicubi, fit mentio de Excommunicatione, hoc sonat de maiori, non de minori.

Quæres tertiò, an sit in Ecclesia excommunicandi potestas, quis possit excommunicationem ferre, quis excômunicari queat, & quid in Concilijs & iure intelligatur nomine Anathematis? Ad tria prima respondimus in quæstione præcedenti de Censuris in genere. Resp. ad quartum, quod nomen, Anathema, sit æquiuocum: Aliquando enim sumitur pro re aliqua ab vsu prophano separata, quæ Deo reseruatur & dicatur; sic Iosue 6. *Sit ciuitas hæc anathema, & omnia quæ in ea sunt, Domino*: Aliquando sumitur pro re aliqua execrabili, vt ad Galat. 1. *Licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis præter quod euangelizauimus, Anathema*

QVÆSTIO II.

De Excommunicatione.

POstquam in quæstione præcedenti per multas quæstiunculas loquuti fuimus de censuris in se; nunc eodem stilo dicendum est de qualibet, & primò de Excommunicatione.

Quæres primò, quid sit Excommunicatio? Resp. quòd sit censura Ecclesiastica, qua homo Christianus authoritate Ecclesiæ separatur ab Ecclesiastica communione Fidelium. Hoc patet ex nominis significatione; excommunicatus enim idem est, ac extra communionem factus. Interdictum priuat tantùm diuinis rebus & officijs, vt dicetur; Suspensio priuat solùm Ecclesiastico ministerio; sed his omnibus priuat Excommunicatio, & insuper priuat communione fidelium; idest, priuat communibus illis bonis, quorum participatio pendet ex speciali intentione Ecclesiæ. Quædam enim sunt bona, quorum participatio non pendet à peculiari intentione Ecclesiæ, sed immediatè pendet à gratia; ita quòd eo instanti quo quis per gratiam est Christo coniunctus, tanquam capiti, & alijs iustis tanquam membris, illicò fit talium bonorum particeps, iuxta illud Psalm. 118. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Et patet etiam ex articulo fidei, qui admittit Communionem Sanctorum; illa autem bona opera sunt orationes particulares, ieiunia, satisfactiones, &c. & illis bonis communibus Ecclesiæ non priuat Excommunicatio, nisi ratione peccati mortalis quod inuoluit, & si quis post contractam Excommunicationem contereretur, gratiam recuperaret, & sic licèt esset adhuc excommunicatus, talium bonorum esset semper particeps. Sunt verò alia bona communia quorum participatio pendet ex speciali intentione Ecclesiæ, vt externa conuersatio, mutuum colloquium, conuentus in orationibus publicis, Sacramentorum passiua & actiua participatio, fructus orationum & suffragiorum quæ à ministris Ecclesiæ fiunt nomine eius, his omnibus priuat Excommunicatio, præsertim maior.

Quotuplex sit Excommunicatio. Resp. duplicem esse, maiorem & minorem. Excommunicatio maior

est

est ea, quæ priuat participatione actiua & passiua Sacramentorum, & communicatione hominum; ita quòd ille qui sic excommunicatus est, non possit recipere, nec administrare Sacramenta, nec cum hominibus conuersari. Excommunicatio minor est censura priuans tantùm participatione passiua Sacramentorum, & vocatur minor; quia illa priuat minoribus bonis; excommunicatus enim minori Excommunicatione, potest administrare Sacramenta & conuersari cum alijs; licèt etiam non possit ea recipere, & recipiens grauiter peccet, non tamen recipiendo fit irregularis. Qui contraxit Excommunicationem minorem, non potest eligi ad gradus, dignitates, & officia Ecclesiastica; si tamen ad illa est electus, electio non est irrita, sed irritanda à iudice, vt patet *ex cap. si celebrat. fin. cit. de Clerico excommunicato ministrante*: vnde, si diximus anteà, & si habeatur *cap. à nobis*, quòd tantùm à participatione Sacramentorum sit remotus, hoc intelligitur de effectu principali, quod non excludit ea, quæ concomitantur. Excommunicatio minor potest ferri ab homine; hoc tamen non est in vsu; imò non incurritur, nisi ob communicationem cum excommunicatis maiori excommunicatione, *cap. nuper, de sentent. excommunicationis*. Quod ipsius absolutionem, dari potest per quemcumque, qui à mortalibus absoluere potest; nam *cap. nuper de sentent. excommunicat.* taliter excommunicatus absolui potest à proprio Sacerdote; & in hac materia proprius Sacerdos est ille, qui à mortalibus absoluere potest. Porrò, quando in iure, vel alicubi, fit mentio de Excommunicatione, hoc sonat de maiori, non de minori.

Quæres tertiò, an sit in Ecclesia excommunicandi potestas, quis possit excommunicationem ferre, quis excõmunicari queat, & quid in Concilijs & iure intelligatur nomine Anathematis? Ad tria prima respondimus in quæstione præcedenti de Censuris in genere. Resp. ad quartum, quod nomen, Anathema, sit æquiuocum: Aliquando enim sumitur pro re aliqua ab vsu prophano separata, quæ Deo reseruatur & dicatur; sic Iosue 6. *Sit ciuitas hæc anathema, & omnia quæ in ea sunt, Domino*: Aliquando sumitur pro re aliqua execrabili, vt ad Galat. 1. *Licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis præter quod euangelizavimus, Anathema*

thema sit: sic etiam 1. Corinth. 12. *Nemo dicit Anathema Iesu*. In vsu tandem Ecclesiæ, significat hominem, non minori, sed maiori excommunicatione ligatum; vbi enim in Concilijs habetur, *si quis dixerit*, &c. *Anathema sit*; hoc est sit maioris excommunicationis vinculo ligatus: interdum etiam nomen Anathematis sumitur pro ipsa excommunicatione maiori, vt quando habetur, talem hæreticum esse Anathema percussum; hoc est, Excommunicatione maiori ligatum. Non differunt ergo Excommunicatio maior & Anathema quoad substantiam, nec quoad vinculum, licèt differant accidentariò, penes grauitatem & solemnitates aliquas extrinsecas. Quoad solemnitates, inquam, differunt, quia Excommunicatio contrahitur, quoties fit peccatum cui annectitur censura, & cum quis Anathematizatur, hoc fit ab homine cum publicis denunciationibus ac ceremonijs exterioribus, quæ terrorem ac execrationem maiorem incutiunt; differunt etiam quoad grauitatem delicti, quia cum iura & Concilia pronuntiant Anathema; hoc est semper contra grauiora delicta, & præsertim contra Hæreticos.

Quæres quartò, quotuplex sit Excommunicatio maior. Resp. primò, aliam esse generalem, quæ fertur generaliter quoad personas, vt quando dicitur, quicumque incendiarius sit excommunicatus, illa fertur contra incendiarios omnes; & aliam particularē, quæ fertur in singularem personam, v. g. Petrum, qui tale delictum amisit. Resp. secundò, aliam esse à iure, aliam ab homine; prima est illa quæ fertur mediante Canone, vel lege aliqua permanenti, quæ habet rationem iuris; secunda est illa quæ fertur ab homine, vel per statutum aliquod transitorium; prima non desinit per mortem legislatoris, secunda cessat ipso mortuo vel amoto ab officio, modò non sit contracta ante ipsius mortem. Resp. tertiò, diuidi adhuc in iustam & iniustam; iusta illa dicitur quę nulla circumstantia caret essentiali aut accidentali; iniusta illa est, quæ habet aliquem defectum. Ista adhuc duplex est, nempè iniusta valida, quæ caret aliqua circumstantia tantùm extrinseca & accidentali; & iniusta inualida, cuius defectus est essentialis. Si v. g. Excommunicatio feratur ex odio iudicis, vel sine trina monitione, vel ob peccatum mortale sine

con-

contumacia, tunc Excommunicatio est quidem iniusta, & peccarent mortaliter iudices se excommunicãtes, quia regulas iuris violarent in re graui, non est tamen inualida, quia illæ circumstantiæ sunt tantùm accidentales. Si verò feratur Excommunicatione sine intentione iudicis, sine peccato mortali, & sine vna saltem monitione, est iniusta & inualida, quia hæ circumstantiæ sunt essentiales. Resp. quintò, quod alia sit excommunicatio latæ sententiæ, & alia ferendæ sententiæ, quæ aliter vocatur comminatoria. Prima exprimitur sub his verbis, *Pręcipio sub pœna excommunicationis ipso facto, ipso iure sub pœna excommunicationis lata sententia, sub pęna excommunicationis statim incurrenda*; vel sub his verbis, *Excommunicationi subiaceat, excommunicationem incurrat, sit excommunicatus*; quia talia verba redolent imperatiuum, inquit Baldus contra Nauarrum. Secunda significatur istis vocibus, *pracipio sub pœna excommunicationis*, ferendæ scilicet à iudice) *qui hoc fecerit, sic excommunicatus, excommunicabitur, communione priuabitur, sub pœna anathematis.*

Quæres quintò, quosnam effectus producat Excommunicatio? Multos certè, grauissimos, & multum timendos. Primò, priuat communione ciuili Fidelium. Secundò, priuat suffragijs Ecclesiæ. Tertiò, priuat receptione Sacramentorum. Quartò, priuat administratione illorum & celebratione Missæ. Quintò, priuat communione Ecclesiastica in diuinis officijs. Sextò, priuat Ecclesiastica sepultura. Septimò, priuat vsu iurisdictionis. Octauò, arcet à beneficijs & fructibus illorum. Nonò, ab actionibus forensibus remouet. Pauca tantùm de his omnibus dicere cogit affectata breuitas.

Quæres sextò, an Excommunicatio maior communione ciuili Fidelium priuet; Resp. quod excommunicatus duplex sit; alius est vitandus, alius toleratus. Vitandus est ille qui nexum est nominatim excommunicatus per sententiam iudicis, dicẽdo, Excommunico Petrũ vel talem Dominum, aut Pastorem talem, sed est insuper donuntiatus; hoc enim requirit Conc. Constant. in Constitutione *ad euitanda scandala*, & Lateran. constitutione *statuimus insuper*; vnde post fulminationem Excommunicationis; vbi aliquis nominatim excommunicatur, requiritur sententia alte-

municato, si sit vtilitas corporalis aut spiritualis alterutrius; vnde potest peti consilium ab excommunicato, si alteri desit; potest ab illo peti debitum, & ipse petere priuatim, non iuridicè, quia non admitti debet in iudicio, licèt contrarium fiat; licet petere medicinam à medico excommunicato; licet prosequi societatem anteà initam cum excommunicato; licet persuadere excommunicato, vt resipiscat. Ideò ponitur, *lex*; vt denotetur vxorem quæ est sub lege viri, cum illo posse communicare in debito reddendo, in cohabitatione, in mensa, in colloquijs familiaribus, non in diuinis; hoc vicissim licitum est marito; licèt non sit sub lege vxoris; quia *cap. si verò; de sentent. excomm.* licet communicare cum excommunicato in societatis contractu anteà inito: ergo à fortiori licet communicari in his, quæ sequuntur Matrimonium. Per *vtile*: serui, subditi, villici, filij, religiosi, milites possunt communicare cum dominis, heris, patribus, superioribus, ducibus excommunicatis. Quod dicitur de filijs, intelligitur etiam de nepotibus & pronepotibus & de filijs adoptiuis, & illegitimis, imò & affines qui sunt filiorum loco, vt gener, nurus, priuignus, priuigna, pupillusque cum tutore conuersari possunt; non verò filij spirituales cum patre, nec fratres cum fratribus, nec seruus cum alio seruo, nisi quatenus sunt in eadem domo: hi omnes non possunt communicare simul in diuinis, nisi in his quæ concernunt famulatum. Additur, *res ignorata*; vt pateat ignorantiam dispensare, nè aliquis Excommunicationem minorem incurrat ignorando, aut non aduertendo aliquem esse excommunicatum; quando verò aliquis dubitat, an alter sit excommunicatus, non debet illum à consortio arcere; nefas enim est illum priuare iure suo. Adiungitur, *Necesse*, quia metus grauis & necessitas excusant à peccato, & proinde, à præcepto cauendi ab excommunicatis; prohibetur enim tantùm communicatio peccaminosa, & stante necessitate aut graui metu in tali communicatione non esse peccatum, nec excommunicatio minor. Si quæratur, an vitari debeant Hæretici qui sunt excommunicati à iure, propter hæresim? Resp. negatiuè, præsertim in Gallia, Germania, & alijs locis, vbi simul morantur Catholici cum

Hæreticis. Ratio est, quia licèt contraxerint excommunicationem à iure, non tamen sunt nominatim excommunicati, nec denuntiati; quod vtrumque requiritur: Vnde Hieronymus à Sorbo, super compendium priuilegiorum Mendicantium Verb. *excommunicatio*, scribens, ait; *Sed num Catholici Galliæ, aut Germaniæ, aliorumque regnorum qui cum Hæreticis manifestis participant in externo conuictu, peccent, excommunicationem minorem incurrant, cùm tales Lutherani & Caluinistæ sint notoriè excommunicati propter hæresim notoriam, & propter bullam Cœnæ Domini? Respondetur, illos non peccare, & excusari propter consuetudinē, quæ dicitur optima legum interpres.* Quæ consuetudo cùm sciatur, & toleretur à summis Pontificibus, excusat Catholicos illa vtentes. Sic & Dominicus Soto, Petrus Soto, Suarius, Estius, Laimannus, & alij.

Quæres septimò, an excommunicatus priuetur suffragijs Ecclesiæ? Resp. non priuari suffragijs Ecclesiæ, quatenus fiunt ex intentione priuata & à priuata persona; sed priuari suffragijs cōmunibus, *ex c. sacris, & ex cap. A nobis, de sententia excommunicationis.* Quod intelligitur etiam de excommunicato contrito, nondum absoluto; quia pro tunc manet excommunicatus & excommunicationis pœnæ subditus. An autem hoc verum sit pro excommunicato tolerato, controuertuntur Doctores. Bonacina tenet excommunicatum toleratum non arceri quidem à communicatione ciuili, sed priuari communibus Ecclesiæ suffragijs; Alij autem sentiunt, non priuari etiam suffragijs Ecclesiæ, maximè à tempore Constantiensis Concilij; sed, salua pace istorum, constitutio Concilij Constantiensis nullo modo loquitur de participatione suffragiorum. Hæc tamen pœna suspenditur in die Veneris sancta, vbi publicæ orationes fiunt pro Hæreticis & Schismaticis, qui sunt excommunicati; non tamen loquitur de illis sub nomine excommunicatorum, ostendere cupiens, illos ficesse detestandos, vt ab Ecclesiæ ministris nominari noluerit, ex Bernardo tract. de gradibus humilitatis circa finem; *Viderint*, inquit, *in quanto periculo sint, pro quibus Ecclesia orare palā non audeat, quæ fidenter etiam pro Iudæis & Hæreticis & pro Gentilibus orat: cum enim in Parasceue nominatim oretur pro quibuslibet malis, nulla tamen mentio fit de excommunicatis.* Dicendum ergo

est, quod aliquis, vt priuata persona, priuatas preces fundere possit pro Excommunicatis, quia Ecclesia hoc non prohibuit, & nimis durum esset prohibere, prorsusque derogans charitati fraternæ: Idem dicendum est de sacrificio Missæ; quòd si primò spectetur, vt oblatum est in persona Christi à Sacerdote, vt ministro ipsiusmet Christi prosit excommunicato; quia hoc non impedit Ecclesia; si sumatur autem quantùm ad valorem prouenientem ex parte Ecclesiæ & sacerdotis, vt est minister Ecclesiæ, non prodest excommunicato; quia ipsum Ecclesia priuet communibus suffragijs: si denique consideretur sacrificium, vt à persona priuata oblatum, excommunicato prodest, vt diximus.

Quæres octauò an excommunicatur priuetur receptione Sacramentorum? Resp. ita priuari, vt si durante Excommunicatione, Saramentum recipiat, peccet mortaliter; quia *ex cap. cùm illorum, & cap. si quem, de sent. excommunic.* excommunicatus, prohibetur recipere Sacramenta; dum ergo illa recidit, peccat mortaliter, quia facit contra prohibitionem Ecclesiæ in materia graui, potest tamen ab illo peccato excusari, quando illa recipit ad vitandam infamiam, vel scandalum, vel periculum mortis; quia Ecclesia non præcepit cum tanto incommodo, & præceptum naturale præponderat Ecclesiastico. Licet Excommunicatus peccet recipiendo Sacramentum, nulla tamen afficitur pœna in iure, nisi recipiendo Ordinem, tunc enim fit irregularis. Licèt etiam Sacramentum non conferatur Excommunicato licitè, confertur tamen validè, quoad rem Sacramenti, estò non conferatur quoad effectum sacramenti, nempe quod gratiam; quoniam illud recipiens peccat mortaliter. Quòd valida sint Sacramento ab excommunicato ministrata, patet; quia adsunt materia, forma, & intentio ministri, quæ sufficiunt ad Sacramentum conficiendùm secundùm substantia. Quòd Sacramentum in hac occasionem non habeat suum effectum, constat, quia ex parte recipientis ponitur obex, nempe peccatum, vt diximus, nisi bona fide illud recipiat, ignorans inculpabiliter, se esse excommunicatum. Quantùm ad illos qui Sacramenta Excommunicatis admistrant; dicendum est quod illi

qui ministrant Excommunicato tolerato, peccent quidem mortaliter, quia Sacramentum ministrant indigno; qui verò ea ministrant Excommunicato vitando, nedum peccant, quia ministrant indigno; sed insuper incurrunt excommunicationem minorem, quia communicant in diuinis cum Excommunicato.

Quæres nonò, vtrùm excommunicato prohibeatur administratio Sacramentorum? Resp. primò, hoc illi prohiberi per se, *cap. illud, de clerico excommunicato*: per accidens tamen aliquando excusatur, v. g. dum in articulo mortis, deficiente alio, ministrat Baptismum & Pœnitentiam, quæ necessaria sunt ad salutem; sed, supposito quòd illa ministret extra illum casum, quæri potest, an illa Sacramenta sint valida; ad quod Resp. secundò quod si ministrentur ab Excommunicato tolerato, valida sunt; quia pro tunc constant materia, forma & intentione ministri. Hinc verum est quòd aliàs diximus, validum esse Matrimonium, cui assistit Parochus toleratus & vitandus: Pœnitentia etiam ab Excommunicato tolerato collata, valida est; quia ex parte ministri remanet iurisdictio, & ex parte pœnitentis licitum est communicare cum Excommunicato tolerato, etiam in diuinis. An peccet ille qui ab Excommunicato tolerato petit Sacramenta; respondent aliqui, non peccare; siue ille à quo petuntur sit Parochus aut non; siue sit extra necessitatem, siue in necessitate. Et ratio eorum est, quod Conc. Constant. in Constit. *ad euitanda scandala*, permittat communicationem in Sacramentis Excommunicato tolerato; ergo permittit ab illis peti possint Sacramenta: aliàs, si Fideles peccarent postulando, & excommunicatus toleratus peccaret administrando, tenerentur fideles abstinere à participatione Sacramentorum cum illo, vt vitaretur illud peccatum: vnde dicendum est cum Bonacina, illam constitutionem esse directè in fauorem fidelium, & indirectè in fauorem excommunicati tolerati, sicque nec iste, nec illi peccare debent in illa communicatione, modò excommunicatus non se ingerat se sponte sua illa ministranda. Hæc opinio mihi videtur probabilissima, licèt multi contrarium sentiant. Resp. tertiò, Sacramenta ab Excommunicato vitando collata, valida esse, vt diximus in præcedenti quæst. excommunicatus tamen vi-

vitandus qui illa confert, fit irregularis, vt habetur *cap. si Episcopus, & cap. 1. de sentent. & re iudicata in 6.* est enim suspensus ab actibus sui ministerij; & exercens actum sui ministerij, durante suspensione, fit irregularis. Excipiendum est Sacramentum Pœnitentiæ quod ad sui validitatem iurisdictionem exigit in ministrante; omnis autem iurisdictio aufertur ab Excommunicato vitando: ergo absolutio ab illo collata inualida est, excepto articulo mortis, in quo validatur, modò non adsit alius Sacerdos non excommunicatus, licèt approbatus non sit. Confessio ergo facta Excommunicato vitando iteranda est; & exprimendum peccatum quod peccator commisit, scienter communicando in diuinis cum excommunicato vitando, & explicanda est excommunicatio minor quam contraxit. Resp. quartò, petentem Sacramenta ab Excommunicato vitando peccare, & incurrere minorem excommunicationem, vt diximus, quæ incurritur per communicationem cum illo: excusatur tamen casus extremæ necessitatis, in quo Baptismus, v.g. qui necessarius est, conferri potest ab excommunicato tolerato, sicut & Pœnitentia: imò, aliqui sentiunt, posse conferri Eucharistiam ab illo, dicentes Ecclesiam nil prohibere cum tanto animæ detrimento; & addunt alij, Extremam-Vnctionem posse ministrari, quando moribundus potest tantùm atteri, nec aliud Sacramentum recipere potest; quo de attrito fiat contritus.

Quæres decimò, vtrùm Excommunicatus priuetur diuinis officijs? Resp. primò, ipsi prohiberi celebrationem missæ, *c. latores, c. illud, c. fraternitati, de clerico excommunicato*, etiam si sit toleratus; licèt excuset vrgens necessitas, vt metus grauis, periculum infamiæ, communio moribundi, cui non potest succurri per absolutionem Sacramentalem, nec alio modo, quippe qui est tantùm attritus & non potest recipere aliud Sacramentum, quo fiat contritus. Resp. secundò, priuari etiam auditione Missæ, *cult. de sentent. excom. in 6.* excusaretur tamen ab illa prohibitione per necessitatem, & sic non peccaret, inquit Bonacina, inseruiendo Missæ, vbi alius inseruire non potest, & necessariò celebranda est Missa. Non peccat ergo mortaliter, dum Missam non audit: si tamen absolutio de facili possit obtineri, & per ipsum

vitandus qui illa confert, fit irregularis, vt habetur *cap. si Episcopus, & cap. 1. de sentent. & re iudicata in 6.* est enim suspensus ab actibus sui ministerij; & exercens actum sui ministerij, durante suspensione, fit irregularis. Excipiendum est Sacramentum Pœnitentiæ quod ad sui validitatem iurisdictionem exigit in ministrante; omnis autem iurisdictio aufertur ab Excommunicato vitando: ergo absolutio ab illo collata inualida est, excepto articulo mortis, in quo validatur, modò non adsit alius Sacerdos non excommunicatus, licèt approbatus non sit. Confessio ergo facta Excommunicato vitando iteranda est; & exprimendum peccatum quod peccator commisit, scienter communicando in diuinis cum excommunicato vitando, & explicanda est excommunicatio minor quam contraxit. Resp. quartò, petentem Sacramenta ab Excommunicato vitando peccare, & incurrere minorem excommunicationem, vt diximus, quæ incurritur per communicationem cum illo: excusatur tamen casus extremæ necessitatis, in quo Baptismus, v.g. qui necessarius est, conferri potest ab excommunicato tolerato, sicut & Pœnitentia: imò, aliqui sentiunt, posse conferri Eucharistiam ab illo, dicentes Ecclesiam nil prohibere cum tanto animæ detrimento; & addunt alij, Extremam-Vnctionem posse ministrari, quando moribundus potest tantùm atteri, nec aliud Sacramentum recipere potest; quo de attrito fiat contritus.

Quæres decimò, vtrùm Excommunicatus priuetur diuinis officijs? Resp. primò, ipsi prohiberi celebrationem missæ, *c. latores, c. illud, c. fraternitati, de clerico excommunicato*, etiam si sit toleratus; licèt excuset vrgens necessitas, vt metus grauis, periculum infamiæ, communio moribundi, cui non potest succurri per absolutionem Sacramentalem, nec alio modo, quippe qui est tantùm attritus & non potest recipere aliud Sacramentum, quo fiat contritus. Resp. secundò, priuari etiam auditione Missæ, *c. ult. de sentent. excom. in 6.* excusaretur tamen ab illa prohibitione per necessitatem, & sic non peccaret, inquit Bonacina, inseruiendo Missæ, vbi alius inseruire non potest, & necessariò celebranda est Missa. Non peccat ergo mortaliter, dum Missam non audit: si tamen absolutio de facili possit obtineri, & per ipsum

ſtaret, quominus abſolueretur, non vellem ipſum excuſare à peccato; non quidem ratione omiſſionis præcepti, ſed negligentiæ notabilis & contemptus cenſuræ. Licet excommunicatus etiam ſurdus, cæcus, & mutus pecet mortaliter, dum aſſiſtit Miſſæ, quia eſt mortaliter præſens; Sacerdos tamen excommunicatus qui ſua authoritate eſt cauſa, vt in ſui præſentia Miſſa celebretur, aut aliud diuinum officium, irregularis eſt. Excommunicatus etiam admonitus à celebrante, vt exeat, incurrit nouam excommunicationem reſeruatam Papæ, ſi non exeat. Reſp. tertiò, quòd audientes Miſſam cum excommunicato vitando, peccent mortaliter, & minorem excommunicationem incurrant, quia participant in diuinis cum excommunicato: & Sacerdos ſcientèr celebrans coram illo, peccat, excommunicationem incurrit minorem, & vlterius interdicitur ab ingreſſu Eccleſiæ, *ex cap. Epiſcopum, de priuilegijs in 6.* Si adſit excommunicatus vitandus, dum Sacerdos celebrat, admonendus eſt vt exeat; ſi nolit, per vim expellendus eſt, quamuis ſit clericus; & in hoc non erit excommunicatio: ſi autem ſine periculo non poſſit expelli, deſerenda ſunt diuina officia, & Miſſa ante canonem: ſi poſt canonem, aſtantes exire debent, excepto inſeruiente, & Sacerdos debet proſequi ſacrificium, cuius integritas eſt de iure diuino; ſumpto tamen Sacramento, in Sacriſtiam ſe recipere debet, vt ibi, quaſi ab excommunicato ſequeſtratus, orationes perficiat. Hæc omnia non intelliguntur de excommunicato ingrediente Eccleſiam, vt per illam tranſeat, nec de excommunicato tolerato, poſt Conſtantienſe Concilium, nec quando excommunicatur vitandus in vna capella audit ſacrum, & alij in alio aliam Miſſam audiunt. Reſp. quartò, quòd etiam excommunicatus vitandus à diuinis alijs officijs arceri debeat, & per diuina officia, intelliguntur horæ canonicæ quæ publicè in choro perſoluuntur, oratio publica, benedictiones ſolemnes, & cantus ſolemnis Epiſtolæ, vel Euangelij: non tamen prohibetur auditio concionis, *ex cap. reſponſo, de ſententijs excommunicationis*; idem ſentiunt aliqui de lectione Theologiæ aut Scripturæ. Propter prædicta, non minus tenetur excommunicatus perſoluere horas canonicas, quia pœna non datur in commodum rei: non debet

tamen

tamen dicere *Dominus vobiscum*, quia sunt verba personæ publicæ, nempe Diaconi cur Sacerdotis; non fieret tamen in hoc irregularis; quidquid dicant Suares & Nauarrus, qui leuitas materiæ excusat à peccato & ab irregularitates. Potest insuper quis preces priuatas fundere in templo, vbi orat priuatim excommunicatus vitandus, & tunc non dicetur communicare moraliter cum excommunicato: nam præsentia materialis excommunicati non coniungit moraliter orationes per modum vnius. Resp. quintò, licèt participatione in diuinis priuetur excommunicatus, non tamen priuatur omni vsu rerum sacrarum; potest enim templum ingredi, dum diuina officia non persoluuntur publicè; vnde eiectio excommunicati ab Ecclesia, non est ab Ecclesia materiali, sed à formali, idest à participatione fidelium. Potest insuper benedicere mensæ, more Laicorum: Eucharistiam adorare & vti imaginibus; an verò possit vti aqua benedicta, hoc negant aliqui, dicentes esse quoddam Sacramentale.

Quæres vndecimò, an excommunicatio priuet Ecclesiastica sepultura, Resp. affirmatiuè, *c. sacris, de sepult. & Clemente I. eodem tit.* quod tamen intelligitur de vitandis communicatis, qui sepultura Ecclesiastica priuari debent: vnde sepelientes excommunicatum vitandum, peccant mortaliter, & incurrunt maiorem excommunicatione, ex Clementina prima *de sepulturis*. Sacerdos tamen qui inchoauit missam, non tenetur ipsam deserere, dùm affertur cadauer excommunicati in Ecclesiam; nec assistentes discedere tenentur, modo nec isti vllam actionem exerceant circa illud, v. g. ipsum aspergendo aqua benedicta, aut benedicendo, aut orando pro illo. Sepelientes excommunicatum toleratus non grauiter peccant; quia in Concil. Constant. tantùm prohibetur communicatio cum excommunicatis nominatim denuntiatis. Si excommunicatus vitandus sit in loco sacro sepultus, exhumari debet, si alijs discerni possit, *cap. consuluisti, de consecrat. Eccles.* & si discerni nequeat, nec consequenter exhumari, locus reconciliari non minus debet. Si excommunicatus ante mortem sufficientia signa doloris dederit, & ante absolutionē excommunicationis sepultus fuerit in loco sacro, potest sine exhumatione absolui, verberato sepul-

chro; si verò nondum inhumatum sit cadauer, ipsum verberandum est. Quamuis Hæretici non denuntiari possint citra violationem sacri loci in illo sepeliri, propter Constitutionem Concilij Constant. priuantur tamen aliundè Ecclesiastica sepultura; quatenus scilicet notoriè mortui sunt in statu impio, nempe crimine Hæresis.

Quæres duodecimò, an excommunicati iurisdictione priuentur? Resp. primò, excommunicatum vitandum carere omni actu iurisdictionis propriæ, *c. audiuimus dist. 24. q. 1. & cap. 1. de officio Vicarij in 6.* Ex quo sequitur excommunicatum vitandum non posse censuram ferre, nec ab ea absoluere, nec ferre sententiam in iudicio Ecclesiastico, siue interno, siue externo, neque delegare; imò cessat ipsius delegatio nisi delegatus rem iam anteà inchoauerit. Quantùm verò ad vsum iurisdictionis impropriæ, illo non priuatur; vnde potest assistere Matrimonio; & si sit Parochus, potest alteri talem facultatem delegare; potest etiam contractus facere. Matrimonium contrahere licèt cum peccato mortali; professionem emittere; & condere testamentum, nisi excommunicatus sit propter hæresim aut percussionem Cardinalium, *cap. felicis in 6.* Resp. secundò quòd excommunicati tolerati actus iurisdictionis sunt validi; grauiter tamen peccat, cùm sponte se ingerit illos exercere. Resignatio beneficij facta ab excommunicato tolerato est valida; & etiam talis putatur esse, si fiat ab excommunicato vitando. Electio etiam, præsentatio, & collatio beneficij, facta ab excommunicato tolerato, valida est; & inualida, si fiat ab excommunicato vitando.

Quæres tertiodecimò, an excommunicatio priuet beneficijs & eorum vsu. Resp. primò, inualidam esse collationem & præsentationem beneficij factam excommunicato; *cap. postulastis de clerico excommunicato.* Quod intelligitur etiam de tolerato, ex doctoribus; neque etiam ab illa inualiditate excusat ignorantia inuincibilis; licèt enim à culpa dispenset, non tamen supplet defectum conditionis requisitæ ad valorem actus; etiamsi Papa motu proprio illud conferret; nisi in illa collatione ad cautelam dispenset ad hunc effectum, quod nequeunt facere Episcopi ad effectum particularem. Resp. secundò, collationem

be-

beneficij factam ab excommunicato, esse inualidam, *cap. unico, nè sede vacante, in 6.* Idem dic de electione & præsentatione. Quòd si plures eligant, è quorum numero vnus excommunicatus sit, electio est valida, modò absque suffraggio excommunicati adsit suffragiorum numerus sufficiens; aliàs esset inualida. Resp. tertiò, inualidam esse collationem officij, tùm Ecclesiastici, tùm sæcularis, habentis annexam iurisdictionem, factam excommunicato; cùm enim prohibitum sit excommunicato actus iurisdictionis sæcularis exercere, quoniam iurisdictione priuatur, vt colligitur *ex cap. præsidentes, de hæreticis in 6.* sic etiam debet impediri, nè ad dignitatem perueniat, vbi est iurisdictio. Cum duplici restrictione, inquit Bonacina; primò, quod si Papa conferat illi quem scit excommunicatum, dignitatem cui annectitur iurisdictio, talis collatio est valida, quia censetur Pontifex cum eo dispensare: secundo, quando quis succedit alicui dominio temporali, cui annexa est iurisdictio, illam validè recipit, non potest tamen illa vti iurisdictione. Resp. quartò, validam esse collationem beneficij factam excommunicato; qui excommunicationem contraxit, antequam illud acceptaret, quia iura irritant tantùm collationem & electionem, non verò acceptationem, qui autem excommunicatus erat, dum facta est collatio, & anteqaum illud acceptet, absoluitur ab excommunicatione, illud retinere non potest; quia non habet titulum validum, & sine titulo beneficium retineri nequit. Si tamen in ipsa acceptatione collatores in sua voluntate maneant; tunc retineri potest beneficium. Resp. quintò, inualida censeri à maiori parte doctorum pensionem factam excommunicato; sicut enim est incapax aliorum priuilegiorum, sic & pensionis; vnde obtinenti pensionem a summo Pontifice solet absolutio censurarum concedi ad hunc effectum. Inualida etiam est permutatio beneficij facta ab excommunicato; nullum enim ius in beneficium habet. Qui beneficium, vel pensionem obtinuit, dũ est excommunicatus, debet petere absolutionem excommunicationis, & posteà procurare vt beneficium vel pensio sibi de nouo conferatur. Resp. sextò licèt non possit percipere fructus beneficij ille qui illud obtinuit dum esset

set excommunicatus; si tamen in excommunicationem inciderit post acquisitum beneficium, non amittis fructus eius ratione censuræ, nisi interueniat sententia iudicis: nam hoc ex nullo iure habetur; imò, *in cap. pastoralis. §. verum*, habetur, quod fructus subtrahuntur excommunicato; quod denotat, non priuari illis ipso facto, nec excommunicatum teneri se sponte abdicare à preceptione illorum; sed posse expectare iudicis sententiam. Dixi, *ratione censuræ*; quia si non exequatur munera sui officij, aut si Canonicus absit à choro, etiam propter excommunicationem, tales fructus percipere non debet; si tamen cogatur abesse à choro propter excomunicationem iniustam, illis non priuatur: non est enim pœna, vbi non est culpa.

Quæres quartodecimò, quid sit excommunicatio minor, & quos effectu producat? Resp. primò, esse censuram Ecclesiasticam quæ priuat Fidelem excommunicato participatione passiua Sacramentorum tãtùm; vnde illi qui administrant Sacramenta in tali excommunicatione non peccant mortaliter aut venialiter; sed illa recipiens peccat mortaliter, sicut & ille qui ea ipsi ministrat, Resp. secundò, licèt excommunicatio minor possit infligi ab homine, hoc tamen non fit; sed tantùm contrahitur per communicationem cum excommunicato vitando, excommunicatione maiori irretito: non incurritur ergo ab illo qui communicat cum excommunicato excommunicatione minori. Licet illa communicatio sit tantùm venialis, non minùs incurritur excommunicatio minor, inquiunt Doctores, *ex cap. nuper de sentent. excommunicationi*. Resp. tertiò, quod duos effectus habeat ista excommunicatio; primus est, priuare excommunicatum particidatione passiua Sacramentorum; vnde, vt diximus, peccat illa recipiendo, nisi excusetur per ignorantiam, aut scandalum, aut aliud malum imminens; & si recipiat absolutionem, inualida est, nisi anteà ab excommunicatione absoluatur, vt fit communiter à quolibet qui ab hac excommunicatione absoluere potest. Secundus est, quòd priuet electione, præsentatione, & collatione passiua beneficij aut dignitatis Ecclesiasticæ, quæ irritari debet à iudice, licèt præsentare, eligere, & conferre possit illa. Cùm excom-

communicatio minor habeat tantùm hos duos effectus potest taliter excommunicatus communicare cum alijs Fidelibus, diuinis interesse, & absoluere à peccatis & censuris, quia iurisdictione non priuatur.

Quæres quinto decimò quid dicendum sit de præcipuis excommunicationibus maioribus, & primò de illa quæ contrahitur ob percussionem clerici. Resp. primò quod in clericum manus violentas inijcientes maiorem incurrant excommunicationem Summo Pontifici reseruatam, *ex can. si quis suadente 13. q. 4.* Per violentam manuum iniectionem, intelligitur omnis iniuriosa violentia illata personæ clerici, aut monachi, vel rebus illi adhærentibus, quæ tanta sit, vt ablata excommunicatione, censeretur peccatum mortale. Vnde, qui clericum occidit, mutilat, vulnerat, percutit, sputum aut puluerem inijcit in faciem, vestimenta adhærentia dilacerat, violenter detinet, cingulum ephipij incidit, incurrit excommunicationem maiorem; licet his actionibus consentiant clerici, quia semper sunt iniuriosæ statui clericali, *ex cap. contingit 36. de sentent. excommunicationis*; & ob hanc rationem excommunicatur clericus se ipsum percutiens ex ira, modò illa percutio attingat grauitatem peccati mortalis. Resp. secundò, nomine clerici & monachi, qui ponuntur in capite præfato, *si quis suadente*, multa intelligi; primò, nomine *clerici* omnes saltem qui prima tonsura insigniti sunt, etiamsi sint coniugati: coniugati enim non bigami, modò deferant tonsuram & habitum clericalem, gaudent priuilegio Canonis. Qui percutit clericum degradatum realiter, excommunicatus non censetur; benè autem si fit degradatus tantùm verbaliter. Licet clericus sit suspensus, excommunicatus, & irregularis, ipsum percutiens excommunicatur, tunc enim non amittit nomen clerici, aut priuilegium Canonis. Nomine *monachi*, intelliguntur omnes religiosi & religiosæ, etiam conuersi & conuersæ. *c. Monachi, c. de Monialibus, de sentent. excomm.* immò & Nouitij; *cap. religioso. eodem tit. in 6.* Sicut etiam Tartarij, qui, etsi non sint religiosi, tamen assumpto habitu monachali, se mancipiant obsequijs religiosorũ, inquiunt Bonacina, noster Guillielmus Herinck, & alij. Hoc tamen nõ

est verum de Tertiarijs sancti Francisci, qui viuunt extra congregationem. Resp. tertiò, multos excusari ab illa excommunicatione; primò, illi qui percutiunt leuiter, ioco, ira ita subitanea, vt peccatum mortale impediat. Secundò, qui percutit clericum causa correctionis, modò hoc non faciat ex ira, nec odio, nec excedat ita modum correctionis, vt peccet mortaliter; *cap. 1. ex tenore, cap. cum voluntate, de sentent. excommunicationis*. Tertiò, quando clericus turpiter agit cum sua matre, filia, vxore, sorore; modò illum percutiat in flagranti delicto; *cap. si verò de sentent. excomm.* & ad hoc sufficit quilibet actus turpis. Ratio quare hoc permittit Ecclesia, est, quia hoc non censetur fieri suadente diabolo, sed ex iusto dolore: extra autem illos gradus non excusatur; imò, in istis non excusatur à peccato mortali, quia hoc facit authoritate priuata; excusatur tamen ab excommunicatione. Quartò, excusatur qui clericum percutit, quem inuincibiliter ignorabat esse clericum. Quintò, ille adhuc excusatur, qui cum moderamine inculpatæ tutelę percutit clericum inuasorem, vt defendat vitam, honorem, famam, pudicitiam, & alia bona sua, vel proximi. Denique excusantur illi qui percutiunt clericum non gestantem habitum & tonsuram clericalem, postquam ter ab Episcopo monitus est, vt illam deferat; vel clericum qui ter monitus non desistit à sæcularibus negotijs & procurationibus personarum sæcularium; vel clericum bigamum, quia bigamia priuat priuilegio canonis. Resp. vltimò, quantùm ad absolutionem huius excommunicationis, quòd triplex sit percussio; leuis scilicèt, mediocris, & grauis. Leuis non est ea quæ fit sine peccato mortali, sed quæ fit pugno, palma, pede, baculo, vel lapide; & fit sine vulnere, effractione dentis, suggillatione carnis, effusione multi sanguinis, & euulsione multorum capillorum: aliquando tamen ratione personæ læsæ, de leui fieret mediocris, aut grauis, v. g. si in faciem Episcopi aut Capitis monasterij impingeretur alapa. Mediocris illa est, quæ fit cum his omnibus Grauis denique illa est, quæ fit cum mutilatione, maxima effusione sanguinis ex membris vulneratis, vel cum notabili iniuria personæ notabilis. De excommunicatione ob leuem percussionē contracta potest absoluere Episcopus, *cap. peruenit,*

de

de sentent. excomm. de alis regulariter solus Summus Pontifex, *cap. si qu s suadente diabolo*, aut Legatus à latere; Episcopi verò, quando recursus ad Summum Pontificem est impossibilis, physicè, vel moraliter; vel quando delictum est occultum; Concilium enim Tridentinum sess. 24. capit. 6. concedit Episcopis facultatem dispensandi in censuris occultis.

Queres sextodecimò, quid dicendum sit de Excommunicatione, quæ contrahitur ex omissa reuelatione in monitorijs. Sunt multæ notatu dignæ excommunicationes, præter antecedentem. Prima est ea, quæ incurritur ob hæresim exteriùs manifestatam; si quis enim in mente tantùm de Fide malè sentiat, non est excommunicatus, quia Ecclesia non iudicat de internis. Illa iure antiquo reseruabatur Summo Pontifici, & Episcopi de ista tantùm absoluebant, tamquam deputati à Summo Pontifice: de iure autem nouo, hoc ad ipsos competit, & ad illam absolutionem deputare valent; & hæc censura extenditur ad fautores & defensores eorum, effectu sequuto. Secunda est illa, quæ incurritur à legentibus libros damnatos ob suspicionem hæresis, aut falsi dogmatis; & de ista potest quilibet Cōfessarius absoluere, quia non est reseruata in iure; modò non sint libri Hæresiarchæ, vel de religione agant, aut contineant hæresim, aut falsum dogma contra mores; si enim vnum horum in illis reperitur, excommunicatio regulariter Papæ reseruatur. Hoc etiam extenditur ad detinentes & legentes curiositatis gratia, & ad legentes libros qui continent diuinationes & sortilegia. Tertia incurritur propter duellum, quod qui committunt, excommunicantur illicò, vt habetur ex Concil. Trid. sess. 25. cap. 19. & ex varijs Summorum Pontificum Constitutionibus. Hæc excommunicatio, à qua absoluere possunt Episcopi, extenditur ad reges & dominos locorum, qui illud non prohibent; ad illos qui proponunt duellum, & illud acceptant; statim atque vtrumque fit; ad socios, patrinos, & spectatores ex industria. Quarta est contra cogentes fœminam, viduam, aut virginem, vt monasterium ingrediatur (supple, ad religionem amplectendam) vel habitum suscipiat, vel emittat professionem. Hæc excommunicatio habetur in Conc. Trid. sess. 25. cap. 18. & illa non exten-

tenditur ad illos qui ad hoc viros cogunt, de hoc enim nullam mentionem facit Concilium, & odia sunt restringenda; nec ad illos qui incutiunt tantùm metum leuem, aut grauem, ad quem non sequitur effectus. Ab hac excommunicatione nemini reseruata absoluere potest quilibet Confessarius; sicut & ab illa quæ habetur loco Concilij citato contra illos qui impediunt fœminas, nè monasteria ingrediantur, vt Moniales fiant. Quintam incurrunt *domini temporales & magistratus*, inquit Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 9. *quorum oculi mentis terrenis cupiditatibus ita affecti sunt, vt viros & mulieres sub eorum iurisdictione degentes, qui diuites sunt, minis & pœnis adigant cum illis Matrimonium inuitos contrahere, quos ipsi domini vel magistratus illis præscripserunt. Quare, cùm maximè nefarium sit Matrimonij libertatem violare, & ab eis iniurias nasci, à quibus iura expectantur; præcipit sancta Synodus omnibus, cuiuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant, sub Anathematis pœna, quam ipso facto incurrunt, nè quouis modò, directè, vel indirectè, subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quominùs liberè Matrimonia contrahant*. Hæc sunt verba Concilij notatu dignissima.

Aliud est solemne genus Excommunicationis, quam Concilium Tridentinum vocat *ad finem reuelationis, sess. 25. cap. 3. de reformatione*, vbi notandum est, quòd sicut ille qui aliena detinet, ea restituere tenetur, sic & ille ad quod bonum iniustè vsurpatum pertinet, iure merito per quæuis licita media contra detentores procedere valet, vt sibi fiat restitutio; cùm autem in foro ciuili testificationes illi desint, tanquam Christianus qui rem habet cum Christiano, ad Ecclesiasticam iurisdictionem recurrit: Ecclesia autem ius vnicuique suum reddere percupiens, Excommunicationem decernit contra iniustos detentores, & in eadem censura præcipit sub pęna excommunicationis ipso facto incurrendæ post tres monitiones, omnibus & singulis rei detentæ & detentorũ notitiam habentibus, vt factum reuelent; quod si exequi noluerint, excommunicationis vinculo ligantur; sicut & ipse iniustus detentor, qui non tenetur quidem se prodere, ne detrimentum famæ patiatur; sed partis læsæ damnum resarcire debet, aliàs excommunicationi subiacebit. Hoc vltimum habetur ex Nauarro, in

ma-

manuali, cap. 7. num. 100. *Author verò incendij, aut alterius delicti manifesti occultus, non potest pœna excommunicationis compelli ad se manifestandum, sed ad restitutionem debitam faciendam. Sic dicendum est de socio delicti.*

Quæres ergo decimoseptimò, qui sũ casus in quibus aliquis dispensari potest à reuelatione delicti? Resp. primò, ante reuelationẽ alterius, præmittẽda est regulariter correctio fraterna, modò speretur emendatio; præcipit enim Euangelium, vt antequam fratrem delinquentem Ecclesiæ deferamus, ipsum corripiamus secretò; & tunc si emendatus fuerit, & satisfecerit parti læsæ, vel ipsi satisfactionem obtulerit, non tenetur ampliùs reuelare; quia satisfecit intentioni Ecclesiæ, quæ tantùm requirebat partis læsæ satisfactionem & emendationem delinquentis. Aliqui dicunt, quando iudex Ecclesiasticus insuper intendit punitionem delinquentis, exigi vlteriùs reuelationem; sed faciliùs dicerem cum Bonacina, iudices Ecclesiasticos, per excommunicationem, quæ est medicina spiritualis, magis intendere emendationem, quàm punitionem delinquentis emendati; & sic posita emendatione & satisfactione partis læsæ, non requiri reuelationem; sed tenetur quis reparare iniuriam cum proportione ad partem læsam.

Respondeo secundò, neminem teneri ad reuelandum factum aliquod, quod scit sub secreto; siue hoc declaretur de amico ad amicum, siue declaretur sub ratione confidentiæ, qualiter fit Procuratoribus, Aduocatis, Sacerdotibus extra confessionem, Medicis & similibus, quibus fit consultatio ad remedium adhibendum pro salute animæ, aut corporis, aut defensione bonorum, imò in hoc peccaret. Ratio est, quia non potest aliqui præcidi nec fieri contra ius diuinum, vel naturale; ius autem naturale dictat vt seruetur secretum, nisi iusta & rationabilis causa contrarium exigat; quæ duplex est, inquit Bonacina, & Canonicus Andegauensis in Tractatu quem recenter edidit de excommunicationibus: Prima quando secretum est de crimine, non perpetrato, sed perpetrando, quod vergit in graue damnum reipublicæ vel personæ priuatæ, vt si quis v. g. confidentiam faciat amico, de intentione quam habet tradendi ciuitatem hostibus, regem occidendi, vel priuatam perso-

personam: amicus ille debet denuntiare, etiam extra monitorium, inquit D. Thomas, etiamsi mors denuntiati inde sequi debeat, & denuntiator sit clericus, modò protestetur se non intendere mortem rei. Sic *Nauarrus, super caput inter verba, numer. 222. Valentia tom 3. in summam Sancti Thomæ, disput. quæst. 10. puncto 5. Bonacina disput. 2. quæst 6 puncto 1. numer. 7.* Sic etiam *præfectus Canonicus, fol. 249.* In his tamen inquiunt, seruanda est prudentia Christiana, ita vt talis reuelatio non fiat, si aliter delictum queat impediri; & reueletur crimen, non persona, si hoc sufficiat; & semper correctio fraterna præcedat, excepto primò crimine læsæ maiestatis ait Lopes, vbi est periculum in mora. Secunda causa est, si quis sciret impedimentum occultum Matrimonij, tunc ad reuelationem teneretur, non obstante secreto, etiamsi solus hoc cognosceret; quia in hac materia vnus testis sufficit, vt habet glossa in Cap. *præterea 2. de sponsal.* sic omnes Doctores. Ratio fundans has exceptiones, petitur ex iure naturali, ex quo habemus, quòd obligatio minor de iure naturali, maiori cedere debeat; fortior autem est obligatio conseruandi bonum commune, aut impediendi graue damnum priuatum, quam obseruare secretum, cuius obseruatio cedit tantùm in vitam ciuilem & aliud in vitam realem & physicam. Hi duo casus non intelliguntur de secreto Confessionis.

Resp. tertiò, excusatur quis ab excommunicatione, & alij à reuelatione, quando in detentione boni alieni fit iusta compensatio; v. g. Petrus detinet decem nummos, qui sunt Ioannis; & Ioannes vi aut dolo detinet prædium Petri, vel aliam rem; Ioannes tamen obtinet excommunicationem in Petrum (quem dicit esse detentorem boni alieni) & in non reuelantes: in tali casu Petrus excommunicationem non incurrit, nec etiam illi qui non reuelant; modò certò sciant, hoc fieri per iustam compensationem. Ratio omnium doctorum est, quia sententia fertur tantùm in iniustum detentorem, & in non reuelantes illum, imò inquiunt, nulla esset excommunicatio: etiamsi Episcopus excommunicaret illos qui ad sui compensationem alienum detinerent; illa enim censura errorem intolerabilem contineret, ferendo pœnam grauem in illos qui non deliquerunt; & Episcopus

scopus in hoc peccaret, abutendo authoritate Ecclesiæ, quæ intendit præcipere, vt quisque habeat quod suum est. Caueri tamen debet, ne illa compensatio cum scandalo fiat, ne etiam fiat de bonis quæ deponuntur apud Ioannem, sed non sunt ipsius; nè eandem Petrus præuideat, quòd sine periculo, & sine pœna possit sibi reuendicare prædium à Ioanne vsurpatum.

Resp. quartò, quando aliquis parti læsæ satisfacere non potest, pars lædens non subijcitur excommunicationi, nec illi qui factum aut debitum non reuelant, hanc impotentiam agnoscentes; quia *cognoscentes, de constat rem qua culpa caret, in damnum vocari non conuenit*. Debitor tamen cautionem afferre debet, si possit; vel se obligare tenetur creditori, cum hac suppositione, quòd si solutionis capax efficiatur in posterum, solutu us sit reuera: ad hoc etiam procurandum tenentur illi qui debiti scientiam habent, aliàs & ille & isti excommunicatione ligantur.

Resp. quintò, illos à reuelatione dispensari, qui reuelare nequeunt sine graui damno, actuali vel imminenti; quod aduenire sæpissimè potest, quando excommunicationes feruntur in dominos, iudices, & talis authoritatis viros, qui reuelantibus mortem, percussionem grauem, aut bonorum vastationem minantur: si tamen hæc non immineant, subditi non excusantur à reuelatione contra dominos; contra illos enim recipiuntur in testes. Ratio huius exceptionis est, quia vnusquisque ad sui & suorum bonorum conseruationem tenetur, tum iure naturali, tùm ex motiuo charitatis cuius ordo exigit, vt Deum primò, nos posteà, & proximum denique diligamus & sic non intendit quòd nos exponamus periculo, vt vtilitatem temporalem aliorum procuremus. Si tamen per illam reuelationem graue damnum reipublicæ impediretur; aut notabilis illi afferretur vtilitas, tunc bonum publicum priuato præponderare debet, inquiunt Doctores.

Resp. sextò, à reuelatione excusari parentes intra quartum gradum inclusiuè, siue illi gradus sint consanguinitatis, siue affinitatis: sic Doctores, qui cùm loquantur indefinitè, intelligendi sunt de excusatione reuelationis, tùm in ciuili, tùm in crimine, si ex-

si excipiatur crimen hæreses & læsæ maiestatis in fieri. Ratio huius veritatis duplex offertur; primò, quia si parentes in se inuicem deponerent, ad familiæ suæ concurrerent detrimentum, quod est contra ius naturæ. Secundò, conseruanda est vnio inter parentes, & vitanda est inter illos discordia, ex præscripto naturæ; contrarium autem fieret, si in sese inuicem deponerent aut reuelarent. Hoc tamen intelligi vellem, si agatur de graui damno; secùs si de leui. Excusantur etiam domestici, vbi imminet graue damnum herorum, nè pax domestica turbetur; non tamen filij spirituales; quia possunt esse testes in patres.

Resp. septimò, non tenentur reuelare illi qui non sunt subditi Episcoporum, à quibus emanant excommunicationes. Nec illi qui audierunt delictum ab illo qui iam denuntiauit; ad inutile enim nemo tenetur. Nec illi, qui sciunt probabiliter nullum remedium esse adhibendum à iudice, facta reuelatione; secùs, si de hoc tantùm sit dubitatio. Nec illi, qui certò sciunt delinquentem se emendasse, aut parti læsæ satisfecisse. Nec ille, qui solus vidit delictum, cuius probatio haberi non potest, quia *testis vnus, testis nullus*; sed pro tunc tantùm correctionem fraternam admittere debet, quia si reuelaret delictum occultum, sine spe illius vtilitatis, infamia notaret proximum. Nec illi qui excommunicationem ignorant bona fide: non dicuntur tamen illi ignorare bona fide excommunicationem, qui absunt ex contemptu à Missa Parochiali, in qua monitiones excommunicationum publicantur nec illi, qui dicunt monitoria non fuisse publicata in sua Parochia; eo enim ipso, quo aliquis scit excommunicationem ferri, vt habeatur reuelatio delicti, tenetur reuelare, modo feratur infra Diœcesim; Episcopus enim hoc præcipit omnibus sibi subditis, siue sint ex illa, vel illa Parochia. Nec illis qui non verè sciunt delictum illi: autem non verè dicuntur delictum cognoscere, qui ilud audierunt à viris leuibus & fide non dignis, sed vt aliquis dicatur verè delictum cognoscere, illud vidisse debet, vel saltem audiuisse ab ijs qui ipsum viderunt.

Quæres

Quæres vltimò, quis possit ab Excommunicatione absoluere. Duæ sunt Censurarum species; aliæ enim sunt à iure, aliæ ab homine; illarum quæ sunt à iure, aliæ sunt reseruatæ in ipso iure, aliæ non. Hoc posito.

Resp. primò, à censuris latis à iure, si reseruatæ sunt, nullus potest absoluere, nisi qui eas tulit, aut eius superior, aut successor, aut ille qui de hoc per commissionem, aut priuilegium, specialem habet facultatem. Si sententiæ, quæ sunt à iure, nemini per ipsum ius reseruantur, ab illis absoluere possunt omnes, qui absoluere possunt à mortalibus; non quidem authoritate propria, cùm nullam habeant iurisdictionem externam, sed ex commissione iuris lata, *cap. nuper.* Excommunicationes denique quæ sunt ab homine, siue per generalem sententiam, quales sunt illæ quæ per monitiones in illos feruntur, qui tale delictum perpetrarunt, siue per particularem; possunt tantùm ab illo absolui, vel à successore, vel à superiore in dignitate.

Resp. secundò, in aliquibus casibus, illum qui excommunicauit, non posse absoluere; delegatus enim qui excommunicauit inobedientem, post annum non potest eum absoluere, sed ad illum est recurrendum qui delegauit. Incendiarius etiam excommunicatus ab Episcopo, post denuntiationem, à Papa absolui debet, *cap. tua nos, de sentent. excommunicat.* Quando Papa sententiam ab Episcopo latam certa scientia confirmauit, Episcopus non potest absoluere. Pontifex alicui præcipiens, vt alium excommunicet sine cognitione causæ, illa censura reseruatur Pontifici, quia Episcopus in hoc casu est purus executor. Quando denique Episcopus denuntiat spoliatorem Ecclesiæ cum effractione illius esse excommunicatum, talis excommunicatus à solo Pontifice absolui potest.

Resp. tertiò, alias esse censuras reseruatas Papæ, alias Episcopo. Illæ continentur in Bulla Cœnæ, quæ sunt contra Hæreticos, Apostatas à fide, fautores eorum, Legentes libros ipsorum qui agunt de religione, vel retinentes, contra Schismaticos, appellantes ad futurum Concilium à sententijs Summi Pontificis, Iudices sæculares trahentes Ecclesiasticos à sua tribunalia, contra Falsarios litterarum Apostolicarũ, contra

contra Impedientes prælatos, nè Ecclesiastica iurisdictione vtantur, contra surripientes Christianorum naufragantium bona, imponentes onera Ecclesiasticis, occupantes bona Ecclesiæ Romanæ, & similes. Aliæ excommunicationes, quæ Papæ reseruantur, continentur in Decretalibus (nam in toto corpore decreti quod à Gratiano congestum est, inueni tantùm vna excommunicatio reseruata Pontifici, quæ est contra clericorum percussiones) in Clementinis & in extrauagantibus. Quoad excommunicationes quæ reseruantur Episcopis, sunt illæ quæ feruntur in constitutionibus synodalibus, & quæ fulminantur ab ipsis Episcopis.

Resp. quartò, ex Concil. Trid. sess. *24. cap. 6. de Reformat.* posse Episcopos absoluere à censuris Papæ reseruatis, quando ortæ sunt ex delicto occulto & non deducto ad forum contentiosum. In varijs etiam casibus possunt absoluere ab excommunicatione contracta ob percussionem clerici: v. g. si quis sine periculo hostium non possit adire Summum Pontificem, si sint Pueri, si sint Monachi si sint Mulieres, si sint Moniales, aut alij qui aliqua impotentia notabili Romam adire impediuntur: si tamen impedimentum est temporaneum, Episcopus absoluens debet iniungere reo, vt cessante impedimento, se præsentet summo Pontifici, eiusque pareat mandatis; alias in excommunicationem reincidet, *cap. eos, qui de sententia excommunicationis, in 5.* Quando in iure reperitur excommunicatio reseruata, & non exprimitur cui reseruata sit; intelligi debet tantùm reseruata Episcopo; odia enim sunt restringenda. Quando etiam in Constitutionibus Synodalibus Episcopi aliquid præcipiunt sub pœna excommunicationis; & non sibi reseruant talem excommunicationem, quilibet sacerdos approbatus in Diœcesi absoluere potest; quia est censura iuris non reseruata.

Resp. quintò quòd licèt in foro conscientiæ ab Excommunicatione iuris occulta, non reseruata, possit absoluere omnis sacerdos approbatus; hoc tamen non impedit quin possit sic absolutus deduci in forum contentiosum, & pœnis à iure latis contra excommunicatos subiacere. Superior etiam qui iurisdictionem externam habet, potest quidem, etiamsi

non

non sit sacerdos, absoluere à sententia Excōmunicationis, in foro externo; non potest tamen absoluere à delicto, nec à contumacia, ob quam contracta est Excommunicatio. Vt ergo in foro conscientiæ & litigioso absoluere queat, debet habere vtramque iurisdictionem; internam scilicet, vt absoluat à peccato, & à contumacia; & externam, vt absoluat ab Excommunicatione contracta per peccatum; sed debet actus istius iurisdictionis præcedere, & absolui excommunicatus à censura, priusquam à peccato; nam ille qui non est liber à censura, incapax est absolutionis sacramentalis, & cuiuscumque alterius Sacramenti; vnde in forma absolutionis, absolutio censurarum præcedit absolutionem peccatorum.

Resp. sextò, Archiepiscopus non potest, nisi in duobus casibus, absoluere à censuris suffraganeorum, quia licèt sit illis superior in dignitate, non est tamen in iurisdictione. Sic habetur *canon. nullus, 9. quæst. 3. nullus primas, vel metropolitanus Diœcesani Ecclesiam, vel Parochiam, aut aliquem de eius Parochia præsumat excommunicare, vel iudicare, vel aliquid agere absque eius consilio*. Si autem non possit excommunicare, neque absoluere potest; *cuius enim est ligare, eius est soluere*. Primus casus in quo absoluere possunt Metropolitani, est in casu suæ visitationis, in quo casu Ordinarij vices gerunt, & absoluere possunt à censuris, & peccatis, *cap. perpetuo de censibus, in 6.* Indulgentiasque impendere, *cap. nostro de pœnitten. & remiss.* Secundus reperitur in causa appellationis; tunc enim si sententia Ordinarij sit iniusta, ipsum absoluere potest Metropolitanus, *cap. venerabilibus, de sentent. excommunic. in 6 §. sanè*, si verò iusta sit, non per ipsum absoluere debet, sed remittere ad Diœcesanum, à quo concedatur absolutio, *cap. per tuas, de sentent. excommunic*, si denique dubitetur, an sententia Ordinarij iusta sit, vel iniusta, potest absoluere Archiepiscopus, ex eodem *cap. venerabilibus*, honestius tamen est, si excommunicatori deferat in hoc casu. Si in aliqua Diœcesi esset aliquis Archidiaconus, aut Archipresbyter, qui ex iure, vel priuilegio excommunicare posset, *non minus tamen absoluere potest Episcopus*, inquit Glossa super can. *nullus 9. qu. 3. quia Archidiaconus est Vicarius Episcopi*,

Resp.

Resp. septimò quòd non obstante appellatione ab Ordinario ad Metropolitanum, Ordinarius appellantem adhuc absoluere queat, sic Innocentius IV. super caput, *qua fronte*, vbi habetur, *licèt iudex detulerit absolutioni, tamen adhuc se intromittit de iurisdictione, scilicet quia absoluit*. Ratio est, quia appellatio tantùm impedit ea quæ sunt in præiucidium appellantis, non verò illa quæ illius vtilitati cedunt. Quando aliquis ab Episcopo excommunicatus est ad instantiam partis, consensus ipsius partis facultatem non confert, vt ab alio quàm à iudice, absolutio conferri valeat. Licèt Vicarius Generalis commissionem generalem habeat gerendi vices Episcopi in omnibus, non tamen excommunicationem ferre potest, neque absoluere ab illa, nisi specialem habeat de his commissionem. Hoc habetur in Clementinis. *cap. non potest de procurat.*

Resp. octauò, vt aliquis possit absolui, debet priùs læsæ parti satisfecisse actualiter. Sic habetur *c. ex par. 1. de verb. signific. si offensa est manifesta, non credimus satisfieri congruè, vt relaxetur sententia: nisi priùs sufficiens præstetur emendatio.* Si facultates satisfaciendi desint, intentio exigitur, & cautio satisfaciendi, antequam detur absolutio; & si qui absoluant absque his conditionibus, peccant mortaliter ad restitutionem tenentur, & per annum suspenduntur ab officio, *ex can. pessimam, 23. quæst. 8. Si quis Archiepiscopus vel Episcopus hoc relaxauerit, damnum restituat, & per annum ab officio Episcopali abstineat.* Ibi fit quidem mentio de Incendiarijs, sed hoc etiam intelligi debet pro illis delinquentibus excommunicatis, quorum delictum vergit in damnum alterius. In extrema necessitate, non exigitur satisfactio præcedens, nec cautio, quæ reperiri sæpiùs non potest; sed exigendum est saltem iusiurandum quòd si aliquando satisfaciendi facultas suppetat, satisfactio fit reuera. In mortis articulo, si periculum sit in mora, sine præuia satisfactione, à quocumque sacerdote potest absolui moribundus, modò intentionem satisfaciendi & quantùm fieri potest cautionem præbeat. Licèt autem, morte imminente, quilibet sacerdos possit de omnibus censuris absoluere, iniungere tamen debet pœnitenti, vt accedente conualescentia, se, quamprimum commodè fieri poterit, iudici offerat;

rat; non quidem, vt de nouo absoluatur, quia censetur absolutus; sed vt mandatum ipsius recipiat, & satisfaciat, prout iustitia suadebit; aliàs in eandem censuram eo ipso reincidet, vt hæc omnia habentur *c. eos qui de sentent. excomm. in 6*. Porrò per articulum mortis intelligendi sunt alij casus, vbi mors probabiliter euenire potest, vt in ciuitate obsessis, mare conscendentibus, iter aggredientibus periculosum, se pugnæ committentibus, parturientibus fœminis in partu periclitari solitis, &c.

Resp. nonò requiri voluntatem pœnitentis, vt absolui queat. Hoc primò requiritur in foro interiori Pœnitentiæ, vbi peccator absolui nequit, nisi dolorem eliciat de peccato & absolutionem recipere velit. Hoc etiam in foro exteriori exigitur; debet enim Ecclesiæ suam obedientiam & conuersionem manifestare, quod fit communiter per genuflexionem, & prostrationem; sic habetur, *cap. cùm aliquis 11. quæst. 3. terræ prostratus veniam postulat, & de futuris cautelam spondet*. An autem aliquis possit inuitus absolui hoc insinuare videtur Diuus Thomas dist. 18. quæst. 2. art. 5. sed hoc debet intelligi, modò cessauerit peccatum & contumacia, & præcesserit satisfactio partis, aliàs absolui non potest, quia censuræ causa manet; nisi per talem censuram magis indurescat peccator, & pro tunc illam relaxare potest iudex, sed discretè, inquit D. Thomas, loco præcitato.

Resp. decimò quòd si aliquis multiplici excommunicatione innodetur, ab vnà absolui potest, & non ab alijs; quia ex Diuo Thomà hoc sentiente in 4. dist. 18. art. 5. nullam inter se excommunicationes habent connexionem: hoc ergo pendet ab intentione iudicis, & a formà pronuntiandi absolutionem. Vnde si pœnitens pluribus excommunicationibus per eundem iudicem ligetur, si talis iudex ab vnà absoluat, ab omnibus censetur absoluere; modò contrarium non constet, vel modò pœnitens non celauerit aliquam ex causis pro quibus aliquam excommunicationem contraxit, vel modò omnes excommunicationes exposuerit; secùs enim faciens ab illis non censetur absolutus, nisi absoluens illas omnes agnoscat, aut etiam non cognoscendo eas, absolutionem ferat sub his terminis generalibus, aut illis æquiualentibus, *Absoluo te ab hac excommunicatione*,

tisti: & hoc fit vt pœnitens sit capax absolutionis Sacramentalis. Aliquando denique datur in electionibus, illis scilicet qui electuri sunt, nè electio illorum sit inualida, si aliquà excommunicatione innodarentur; & in hoc casu absoluuntur *ad cautelam*, & ad hunc tantùm effectum; vnde posteà absolui debent simpliciter. Absolutio *cum reincidentia* est ea quà aliquis absoluitur sub aliquà conditione apponendà, quæ si non apponatur, in illam statim reincidit, vt quando in mortis articulo Sacerdos absoluit sub conditione, quòd posteà pœnitens, si conualescat, accedat superiorem & legitimum iudicem, vt illi pareat.

Ex his omnibus quæ excommunicationis absolutionem concernunt, cognosci possunt quæ de aliarum censurarum absolutione sentienda sunt, vnde pauca tantùm de illis dicere supersunt.

QVÆSTIO III.

De Suspensione.

SVspensio est censura Ecclesiastica, quà prohibetur personæ Ecclesiasticæ exercitium sui Ordinis, Officij, aut Beneficij, in totum vel in partem, in tempus certum, aut perpetuum, vel à iudice, vel à iure. Ex quo patet esse triplicem Suspensionem, Officij tantùm, v. g. prædicationis, Beneficij tantùm, & Officij & Beneficij simul; quæ omnia possunt cognosci videndo tenorem censuræ. Quia Suspensio est censura Ecclesiastica, ferri debet ab habente iurisdictionem Ecclesiasticam externam; vnde, Parochus suspendens Sacerdotem, nè Missam celebret in sua Ecclesia, talis Suspensio non est propriè censura, & qui illam violaret, non fieret irregularis, sed est simplex prohibitio quæ limitatur ad locum, idest, ne talis Sacerdos Missam celebret in Ecclesià Parochi. Suspensio vna non includit aliam, quia suspensus ab Ordine seu ab Officio, non suspenditur à Beneficio, nec è contra: Suspensus etiam ab vno actu, non suspenditur ab alio, & sic suspensus ab officio prædicationis, non suspenditur à celebratione Missæ: suspensus etiam à maioribus, non suspenditur à minoribus, benè è contra. Violando suspensionem, committitur,

peccatum mortale, & incurritur irregularitas. Quoad casus in quibus incurritur Suspensio, videndi sunt Casuistæ. Quoad absolutionem eius, dico quòd si sit lata ab homine, qui eam tulit, potest absoluere, vel superior, aut eius successor. Quòd si iudex tulerit censuram, donec peccator satisfecerit, vel pœnitentiam egerit, vel debitam ætatem attigerit, his impletis conditionibus, cessat. Quando etiam fulminatur Suspensio pro aliquo tempore, illo expleto, cessat. Quoad Suspensiones latas à iure, à quibusdam potest absoluere Episcopus, v. g. si crimina sunt occulta; ab alijs solus Summus Pontifex potest, v.g. vbi crimina sunt notoria. Videantur ea quæ diximus de absolutione excommunicationis.

QVÆSTIO IV.

de Interdicto.

INterdictum est pœna Ecclesiastica, quà in aliqua terra, vel Ecclesia, vel personis interdicitur administratio Sacramentorum, celebratio diuinorum Officiorum, aut executio aliquorum spiritualium, v. g. prædicationis. Interdictum vel est locale tantùm, vel personale tantùm; vel locale & personale simul. Primum est, quando prohibetur celebratio diuinorum in tali, vel tali loco. Secundum est, quando celebratio diuinorum prohibetur Ecclesiasticis talis vrbis, vel talis Ecclesiæ. Tertium est, quando celebratio diuinorum prohibetur personis huius loci, & simul in hoc loco. Quicunque violant interdictum, peccant mortaliter; & si sint clerici in sacris Ordinibus incurrunt irregularitatem: si verò sint in minoribus Ordinibus, non incurrunt, quia lex fertur tantùm in clericos maiores. Interdictum loci non includit interdictum populi; vnde solo loco interdicto populus potest audire sacrum alibi. Interdictum populi non includit etiam interdictum loci; vnde licèt sacerdos & populus talis vrbis interdicantur, externi possunt audire sacrum in eodem loco, etiam ianuis patentibus. Interdicto clero, non interdicitur locus, nec laici; nec interdicto populo, interdicitur clerus. Quando interdictum fertur pro vrbe, fertur etiam pro suburbiis, Quando fertur pro Ecclesià, fertur etiam

pro

pro sacellis & cæmeterijs contiguis, non tamen pro clero. Per interdictum prohibentur omnia diuina officia, sacramenta & sepultura Ecclesiastica. Plura non dicam de interdicto, quia conditiones eius communiter feruntur in literis in quibus fertur interdictum, deinde, non est sæpe in vsu.

QVÆSTIO V.

Quid sit Irregularitas.

IRregularitas non est censura Ecclesiastica, nec pœna canonica, sed est impedimentum, seu inhabilitas inducta à iure canonico, impediens receptionem Ordinum, vel vsum eorum, quia Irregularitas non est censura; ideò falluntur illi, qui in Iubilæo putant Confessarios posse absoluere ab irregularitate, quia in Bulla Iubilæi licentia datur absoluendi ab omnibus censuris. Falluntur, inquam, quia irregularitas non comprehenditur sub nomine censuræ, vnde nemo in Iubilæo potest absoluere ab irregularitate, nisi de eà fiat expressa mentio. Quoad diuisionem eius, quintuplex statuitur. Prima prouenit ex defectu Sacramenti. Secunda ex defectu corporis. Tertia ex defectu animę. Quarta ex homicidio. Quinta ex ea quæ annectitur certo alicui crimini expresso in iure canonico. De illis sigillatim agemus.

Quæres, quid sit irregularitas procedens ex defectu Sacramenti? Resp. esse eam quæ oritur ex bigamia: bigamia est autem status coniugati cum duabus coniugibus, siue simul, siue successiuè. Qui ergo duas vxores duxit, fit irregularis, & non potest Ordines Ecclesiasticos, aut officia, aut beneficia recipere. Triplex est bigamia. Prima est vera, quando quis cognouit duas vxores successiuè. Secunda interpretatiua, quando quis contraxit cum viduà, vel cum alià cum quà ipse commisit adulterium, vel alius. Tertia est similitudinaria, quando scilicet quis Ordine sacro insignitus, vel astrictus voto solemni, contrahit cum aliquà & consummat, licèt sit Virgo. In his tribus speciebus bigamiæ contrahitur irregularitas de quà solus Papa potest dispensare, imò in verà bigamià, non solet dari dispensatio, nisi magna ex causa.

Quæres, quando contrahitur irregularitas ex defectu cor-

corporis? Resp. in his casibus oriri. Primò, quando quis priuatur aliquo membro ob culpam suam, v. g. si sit in pœnam alicuius delicti, vel si ipse absciderit sibi membrum, ob indignationem, vt habetur *can. si quis absciderit*, dummodò hoc vltimum sit notorium. Si autem priuatio membri aduenit sine culpa, si ille defectus impediat vsum Ordinis, aut importet notabilem deformitatem in vsu, irregularitas incurritur, si neutrum facit, non incurritur. Sic qui habet tantum vnum oculum, propter deformitatem est irregularis, qui autem caret, non oculo, sed visu vnius oculi, non fit irregularis, nisi fuerit oculus sinister, vt dicunt canones, quia cum dextro non posset legere canonem sine indecorà conuersione faciei ad populum. Notat tamen Nauarrus, quòd si hęc deformitas posset vitari, impeditur irregularitas. Secundò, quando quis habet membrum superfluum, aut nimis grande, sic Canones. Quod tamen intelligitur, si impediat vsum Ordinum, aut afferat nimiam deformitatem, de qua solus Episcopus iudicare potest. Tertiò, quando quis est illegitimus, etiam occultissimus: si credat matri, debet occultè petere dispensationem, si non credit, non tenetur. In hac irregularitate ad minores & ad simplex beneficium potest dispensare Episcopus: ad maiores & curatum beneficium solus Pontifex. Dubium est, vtrùm infans, de cuius legitimatione non constat, possit promoueri ad Ordines. Duo Casuistæ citati à Binsfeldio affirmant, alij negant, præsertim Couarruuias, dicens quod nullus in dubio præsumitur legitimus, sed in tali casu potest dispensare Episcopus. Quartò, qui ante debitam ætatem Ordinem suscipiunt, suspensi sunt, & dum exercent, fiunt irregulares: Si quis tamen ex simplicitate & sine dolo hoc faceret, neutrum incurreret ex Nauarro. Qui infectantur leprà, vel habent alias infirmitates scandalosas, vt epileptici, obsessi à dæmone, phrænetici, & abstemii qui talem vini habent horrorem, quod ne guttulam quidem deglutire possint sine vomitu. Sextò, tandem hermaphroditi, infames & serui fiunt irregulares, isti tamen possunt ordinari cum facultate domini sui, & tunc fiunt liberi.

Quæres, in quibus casibus contrahatur irregularitas ex defectu animæ. Resp. primò, quòd sit irregula-

laris qui caret scientia necessaria ad vsum sui Ordinis, & hic defectus, quamdiu durat, tamdiu facit irregularem. Ad primam tonsuram requirit legere & scribere Concilium Tridentinum, & ad minores Ordines linguam Latinam. Secundò, hæc Irregularitas incurritur defectu iudicii, vnde idiota non potest Ordinari. Tertiò, non baptisati fiunt irregulares, quantumuis aliundè fidem haberent. Catechumeni, Hæretici, & fautores hæreticorum, item filii hæreticorum, vsque ad secundam generationem per lineam masculinam, & vsque ad primam per lineam fœmininam, similiter, Iudæi, Saraceni, & Pagani, & in his solus Papa dispensat.

Quæres, quid sit irregularitas ex defectu homicidii? Resp. duplicem esse, vna oritur ex homicidio iusto, & vocatur irregularitas ex defectu lenitatis, seu mansuetudinis: quia ille qui occidit & mutilat, etiam ex iusta causa, non censetur habere perfectam mansuetudinem, nec in hoc Christum imitari. Alia oritur ex homicidio iniusto, quæ vocatur irregularitas ex delicto. Irregularitas vtraque non tantùm contrahitur ex homicidio, sed etiam ex mutilatione alicuius membri, per membrum autem intelligitur ea pars quæ habet officium per se distinctum in corpore, vt sunt manus, pes, auris, vnde qui alteri amputaret digitum, non esset irregularis.

Homicidium duplex est, nempe voluntarium quod fit cum intentione occidendi, & innoluntarium quod fit præter intentionem agentis. Voluntarium duplex est, nempe iustum, quale committere dicuntur iudex, testis, tortor, & similes qui sunt iusta causa, cur morti reus tradatur: & iniustum quod committunt illi, qui sine iusta causà aliquem trucidant, ex odio & peruersà intentione.

Quicunque Christianus, vsu rationis pollens, committit homicidium voluntarium iniustum, fit irregularis, amentes, ergo, furiosi, & infantes non fiunt irregulares, concurrendo ad mortem, quia ratione vti nequeunt, nec etiam infideles, qui non sunt subditi Ecclesiæ à qua fertur & declaratur Irregularitas, nec etiam illi qui embrionem destruunt: quia embrio non est homo, nec destructio embrionis

hominis cædes. Illi qui dant causam propriam iniustæ occasioni aut mutilationi, illam committendo, vel consulendo, aut iuuando, aut imperando, sunt irregulares; nisi mandatum vel consilium reuocauerint, & illam declarauerint reuocationem mandatario. Faber qui arma cudit quibus mors illata est, non fit irregularis, quia est tantùm causa remota homicidij. Permittens homicidium non fit irregularis, nisi teneatur illud impedire ex officio vel stipendio; si autem ad hoc tantùm teneatur ex charitate, non fit irregularis, nec peccat contra præceptum, homicidium prohibens, sed solùm contra charitatem.

Quoad homicidium iustum; modò contrahitur irregularitas, illud committendo, modò non. Non contrahunt illi qui alios occidunt à quibus inuaduntur, modò hoc fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, etiamsi occasionem dederint inuasori, v. g. adulterando cum ipsius vxore. Quòd si fugere valens, non fugiat inuasorem, sed ipsum occidat, fit irregularis; quia non seruat moderamen inculpatæ tutelæ, nisi talis fuga ipsi cedat in notabilem infamiam. Idem dicendum est de illo, qui alium occideret ad deuitandam bonorum suorum deprædationem, vel proximi sui, maximè si sit ex amicis intimis: tunc enim deprædatorem occidere licere creditur sine irregularitate, si aliter furtum impediri non possit. Irregulares verò fiunt illi qui extra casum conseruandi vitam aut temporalia bona, siue sint propria, siue amicorum, aliquem, etiam iustè, occidunt; vnde iudices, accusatores, testes, proferentes sententiam, consilium præbentes, Notarij, Aduocati & Procuratores accusatorum, sequuta morte, irregularitatem eo ipso contrahunt. Non tamen Aduocati loquentes in fauorem accusati, nisi per eorum patrocinium iniustum sint causa, cur accusator iniustè tradatur morti, aut mutilationi; aut nisi imperitia Aduocati sit causa, cur accusatus quem defendere suscepit, ad mortem damnetur: quod idem dicendum est de imperito medico, cuius ignorantia mortem ægroti causat. Prælatus Ecclesiasticus iurisdictionem habens temporalem, potest quidem iudicem laicum instituere, & mandare illi, vt suo fungatur officio: nequit tamen præcipere in particulari, vt aliquem condemnet ad mortem; nec assistere debet iudicio aut executioni, ne videatur approbare talem condemnatio-

nem,

nem, aliàs fieret irregularis. Clericis sine irregularitate conqueri possunt de suis malefactoribus; modò protestentur, se mortem illorum non intendere, siue illa sequatur, siue non. Clerici non habentes iurisdictionem, adesse possunt iudicio sanguinis, & executioni; hoc tamen indecens est, & eos non vellem à peccato veniali excusare. Qui sunt causa propria, cur mors acceleretur, fiunt irregulares, sicut Confessor, qui obtineret à iudice, vt strangularetur ille qui comburendus erat, aut qui diceret patienti: ascende scalam citiùs, admoue caput stipiti, vel qui diceret tortori: fungere tuo officio; sicut etiam illi qui ligna ad comburendum hæreticos portarent, si illa ligna cooperata sint ad mortem. Non sunt tamen irregulares, qui ex accidenti mortem aliquando accelerant sine intentione, vt sunt illi qui infirmos mouent, aut vinum præbent ægroto, bona fide, licèt ex vtroque mors sequatur; nisi euidenter probabile sit, mortem ob hoc esse accelerandam. Si Laicus Medicinam aut Chirurgiam exerceat secundùm regulas artis, non fit irregularis, etiamsi propter sanitatem amputet membrum; quia non deest lenitas, quando præscinditur pars, vt totum seruetur. Si culpâ Medici aut Chirurgi pereat ægrotus, contrahitur irregularitas, censentur enim causa iniusta mortis. Clericus in minoribus existens, licèt sit beneficiarius, exercere potest Medicinam & Chirurgiam sine irregularitate, etiam abscindendo & adurendo: hoc enim talibus non prohibetur. Maioribus ordinibus initiati non possunt exercendo Medicinam aut Chirurgiam, amputare aut adurere, imò hoc faciendo, fiunt irregulares, nisi hoc faciant in extrema necessitate, v. g. tempore pestis, vbi alij desunt. Si tamen mors sequuta non fuerit, nulla est irregularitas, nam illa non consurgit ex quacunque mutilatione, sed tantùm ex illa in qua est defectus perfectæ lenitatis, vt quando amputatio præcipitur à iudice. Medicus porrigens ægroto Medicinam dubiam, relicto certo remedio, fit irregularis, si mors sequuta fuerit. Si desit certum remedium, & salus infirmi desperata est, non fit irregularis qui porrigit dubium, etiam sequuta morte; quia prudentiùs agit qui tentat viam dubiam sanitatem restaurandi, quàm qui infirmum deserit in statu insperatæ salutis. Si salus infirmi non est desperata, pharmacũ du-

dubium qui applicat, fit irregularis; nam fieri potest, vt ægrotus propter illud decedat. Sacerdos, qui per regulas artis applicat emplastrum mollificatiuum ex quo mors sequitur, absque illius culpà, non fit irregularis; quia non dicitur mederi per abscissionem. Clericus consulens, aut præcipiens abscissionem; aut adiuuans Chirurgum abscindentem, non fit irregularis, modò hoc faciat ex peritià artis, etiam sequutà morte; quia ius prohibet tantùm abscissionem, & pœna lata contra facientes aliquid, non ligat mandantes, nisi exprimatur. Clericus sacris initiatus aperiens venam ad emittendum sanguinem, fit irregularis, sequutà morte, quia hoc est propriè incidere; aliqui tamen contrarium sentiunt, dicentes venæ apertionem pertinere ad officium tonsorum, quod clericis non prohibetur à iure, & non Chirurgorum; sed hoc immeritò dicitur.

Quartum ad homicidium casuale; duplex est. Vnum simpliciter casuale, quod non est voluntarium in se, nec in causa, quale committitur ab ebrio, qui antequam se vino daret, nullo modo homicidium præuidit; tale homicidium nec directè, nec indirectè est voluntarium, nec in se, nec in causà. Non in se, quia quando ebrius occidit, hoc est sine aduertentià rationis: nec in causà, quia cùm se dedit vino, de homicidio non cogitabat: cùm ergo illud homidium sit purè casuale & nullo modo voluntarium, non est peccaminosum, nec irregularitatem inducit; vnde amentes, furiosi, ebrii, infantes, dum occidunt, non fiunt irregulares. Aliud homicidium est non purè casuale, quod scilicet est voluntarium in causà, licèt sit inuoluntarium in se; quando v. g. aliquis ante ebrietatem statuit inimicum occidere, deinde, cum ebrius est, ipsum trucidat, tale homicidium est quidem directè & in se casuale, quia est inuoluntarium, indirectè tamen & in causà voluntarium est, & sic qui illud committit, fit irregularis: modò ante ebrietatem diligentiam non præmiserit, vt impediretur homicidium, curando v. g. aliquos sibi assistere tempore ebrietatis, qui homicidium impediant; tunc enim homicidium redditur inuoluntarium. Qui dando operam rei licitæ, occidit, non fit irregularis; modò diligentiam adhibuerit. Dans operam rei illicitæ, censetur irregularis (licèt diligentia adhibita fuerit) ex Syluest. Toleto, & aliquibus, contra communiorem Docto-

rum

rum sententiam. Quod si res illa illicita sit periculosa de se, vna pars Doctorum sentit contrahi irregularitatem: qui dat enim operam rei illicitæ periculosæ, censetur homicidium velle ex ea sequens: altera contrarium tenet, quia periculum purgatur per diligentiam adhibitam: sed dicerem cum Bonacina irregularitatem contrahi reuerà, si ex tali actione mors communiter sequi soleat: secùs si tantùm rarò. Conficiens arma, aut chartas lusorias, ex quibus mors sequitur, non fit irregularis, quia est tantùm causa remota mortis. Tradens aliquid infirmo, vel tradi consulens contra præceptum medici, fit irregularis, si mors acceleretur: secùs, si quis hoc faciat bona fide, & non contra præscriptum medici. Pharmaci componentes medicinas ex rebus corruptis, incurrunt irregularitatem, si mors sequatur: quia dant operam rei periculosæ illicitæ, nec diligentiam adhibent. Qui alium casu occidit secans lignum in die festo, licèt det operam rei illicitæ, non fit irregularis: quia illa actio non est periculosa in ratione homicidij. Magister occidens vel mutilans discipulum, excedendo modum correctionis, & non adhibendo diligentiam, fit irregularis: non verò si leuiter tantùm vulnerauit, etiamsi mortuus fuerit ex imperitia Medici, vel ex intemperantià discipuli. Ecclesiasticus iudex præcipiens sæculari, vt reum puniat de crimine quod non meretur mortem aut mutilationem, non fit irregularis: estò sæcularis iudex excedat in punitione, & reus moriatur: quia est tantùm causa casualis. Qui præcipit Petro, vt Paulum occidat, fit irregularis, si ipse Petrus à Paulo occidatur, quia præcepit opus illicitum periculosum, & non adhibuit diligentiam: Hostiensis contrarium sentit. Qui consulit alteri actionem periculosam, ex quâ mors sequuta est, dolosè & non bona fide, fit irregularis: sic sunt illi qui duellum suadent, aut periculosum traiectum fluminis periculosi, vel viæ in qua inimici preparauerunt insidias. Qui proijcit lapidem in Petrum, & Paulum occidit, Petro declinante lapidem, irregularis censendus est communiter, quia non censetur adhibuisse sufficientem diligentiam: Petrus verò declinans lapidem non censetur irregularis, licèt illa declinatio sit causa mortis Pauli, quia vtitur iure suo. Qui choream ducit cum muliere prægnante, si saltatio immoderata sit, fit irregularis, abortu sequuto: quia sufficientem diligentiam

non adhibet, vt vitetur abortus; sic & ille qui vxorem prægnantem cognoscit, non addita præcautione. Qui inter dormiendum infantem in lecto susceptum interimit, non adhibens diligentiam, redditur irregularis. Qui lapidibus, aut hastis, aut gladijs certant, aut niveis pilis, & oculum eruunt, non adhibita sufficienti diligentia, fiunt irregulares; sicut & illi qui tectum reficientes, tegulas proijciunt, nec transeuntes monent, qui mutilantur. Super irregularitatem ortam ex quocunque homicidio potest dispensare Summus Pontifex; Episcopi autem possunt quidem dispensare super homicidium casuale, non verò super homicidium voluntarium, nec super casuale publicum; quia ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. facultas conceditur Episcopis dispensandi in irregularitate proveniente ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario. Episcopus ergo dispensare potest illum qui intendit leuiter percutere, attamen accidit homicidium; potest etiam illum dispensare, qui mandauit seruo alterum percutere tantùm leuiter, attamen occidit; sicut & illum qui alium occidit occultè ad sui defensionem, licèt non obseruauerit moderamen inculpatæ tutelæ, quia tale homicidium non censetur voluntarium; non verò potest dispensare cum illo qui alium ioco percutit leuiter, sed posteà seriò prosequitur, ex quo sequitur homicidium, licèt sit occultum; quia voluntarium censetur. Nec potest etiam dispensare irregularem ex occulta occisione in bello iusto; sed dispensare potest illum qui fecit mutilationem iniustam, modò sit occulta; quia ex Concilio dispensare potest super irregularitatem ex delicto occulto prouenientem.

Queres, quid sit irregularitas ex delicto. Resp. quòd sit illa quæ oritur ex certis quibusdam delictis, quibus ex iure annectitur irregularitas, & hi casus principaliores sunt. Primò, quando aliquis deformat alium, id est, mutilat aut occidit, de quo anteà diximus. Secundò; quando quis malè suscipit, aut exercet Ordines; ex primo irregulares fiunt ex communiori Doctorum sententia qui ligati maiori Excommunicatione scientes recipiunt Ordines maiores, *ex cap. cum illorum, de sentent. Excomm. in 6.* non verò suspensi aut interdicti, quia iura loquuntur tantùm de Excommunicato. Fiunt etiam irregulares qui eodem die, inscio Episcopo, recipiunt Minores & Sub-

Subdiaconatum, vel duos Maiores, *ex cap.* 1. & 2. *de eo qui furtiuè ordinem recipit*, de qua irregularitate dispensare potest Episcopus, modò delictum sit occultum: qui verò per saltum Ordines recipit, est quidem suspensus, sed non irregularis, nisi exerceat solemniter: sed ille qui furtiuè recipit, irregularis censetur à pluribus, & ab alijs tantùm suspensus, & furtiuè ille dicitur recipere Ordines, qui ordinatur nesciente Episcopo, vel non examinante, aut qui alium sub suo nomine examinandum sufficit, deinde vocatus proprio nomine suscipit Ordines. Irregularis etiam fit, qui coniugatus Ordines suscipit sacros, ex Extrauag. *antiquæ concertationi*: sicut & ille qui Ordines maiores suscipit ab Episcopo, quæ sui iurisdictioni renunciauit: aut qui suspensus, excommunicatus, interdictus, vel hæreticus est notorius, non verò ille qui sine Confirmatione Ordinatur nulla enim est irregularitas, si non sit in iure expressa. Ex secundo, seu ex Ordinum vsu, fiunt irregulares, qui Excommunicati mai. excom. suspensi, vel interdicti, exercent solemniter actu maioris Ordinis, etiamsi sint occulti, ex cap. *Si quis Episcopus in Concilio*; nisi excusentur ex necessitate, vel inaduertentia, aut occasione vitandi scandali. Qui cantat ergo vt Hebdomadarius in choro, (non alij) qui canit Epistolam aut Euangelium solemniter, hoc est cum manipulo vel stola, qui baptisat solemniter, qui consecrat aquam benedictam, qui absoluit sacramentaliter, qui benedicit sponsis, vel ministrat Eucharistiam, fiunt irregulares, quia exercent actum sui Ordinis, non verò sacerdos excommunicatus aut suspensus assistens Matrimonio, quia non exercet propriè actum Ordinis, nec iurisdictionis propriæ: si hæc delicta sint occulta, Episcopus dispensare potest. Porrò exercens scienter actum solemnem Ordinis maioris, quem non habet, fit irregularis, cap. enim 1. & 2. *de clerico non ordinato*, habetur quod nunquam Ordinetur, & hoc sonat irregularitatem, & pro tunc, si delictum sit publicum, solus Papa dispensare potest, vt ad vlteriores Ordines accedat, si verò sit occultum, dispensat Episcopus, & licèt sit publicum, dispensare potest, vt exerceat susceptum Ordinem.

Tertium delictum ex quo incurritur irregularitas, est Baptismi reiteratio culpabilis, quâ positâ

ptisans & rebaptisatus sunt irregulares, imò & Acolythus ministrans solemniter in reiteratione Baptismi, cap. *ex literarum de Apostatis*. Non tamen incurritur irregularitas ob reiterationem Confirmationis aut Ordinis: non incurritur enim nisi sit in iure expressa, & in censuris non licet argumentum ducere à simili. Qui differt baptisari vsque ad mortem vel ægritudinem, irregularis censetur cap. *si quis dist.* 57. Irregularitatem etiam incurrit qui baptisatur ab hæretico, modò hoc cognoscat & patiatur.

Quartum delictum est Hæresis, ex quà irregularitas contrahitur: vnde Hæretici, Apostatæ à fide, eorumque fautores, irregulares censentur, etiam si sint occulti; cap. *saluberimum*, *quæst.* 1. ad hoc tamen requiritur, vt hæresim externo signo indicauerint: Ecclesia enim non iudicat de internis. Qui exteriùs profert hæresim, & interiùs benè sentit, irregularis non est, nec Hæreticus: sed Apostata à fide, qui interiùs benè sentit de Deo, & exteriùs idolum veneratur, irregularitatem contrahit, cap. *Presbyteros*, dist. 50. quia peccat contra præceptum negatiuum Fidei. Pactum cum dæmone ineuntes, irregulares fiunt, quia sunt suspecti hæresis, & ex illà suspicione oritur infamia, quæ facit irregularem, Schismatici, quorum separatio non est coniuncta cum hæresi, non sunt irregulares: quia ex cap. *is qui*, *de sent. excom.* non incurritur irregularitas, nisi sit expressa in iure: Apostata à statu clericali, qui habitum non habet, nec tonsuram, non est irregularis: sed benè apostata à religione, quandiu manet in illà quo tempore ad ordines promoueri non potest. Filij hæreticorum sunt irregulares, cap. *statum* 2. *de hereticis*, sed hoc non est in vsu in pluribus locis.

Quintum delictum est infamia, siue sit infamia iuris, siue sit infamia facti. Infamia iuris oritur quando imponitur alicui à iudice pœna infamiæ, vel quando quis, per sententiam iudicis damnatus est crimine graui, infamiam inuoluente, vt sunt Furtum, Vsura, Simonia, Hæresis, Sodomia, &c. vel quando aliquis crimen infame confessus est in iudicio. Infamia facti oritur ex delicto commisso, infamiam inuoluente, modò sit publicum & notorium maiori parte viciniæ. Vbi attendi debet quod aliquis possit notari infamià iuris, licèt non notetur infamià facti: si scilicet per falsos testes damnatur à iudice pro crimine non commisso. Stante infamia

famia qualibet, nullus potest ad Ordines promoueri: sed infamia auferri potest per emendationem, scilicet manifestam, si sit infamia facti: vel infamia iuris, per declarationem Summi Pontificis, aut Episcopi in minoribus criminibus, si sit infamia iuris canonici: vel per abolitionem principis, si sit infamia iuris ciuilis.

Sextum delictum erat olim Pœnitentia solemnis, seu potius crimen ob quod aliàs pœnitentia iniungebatur solemnis: triplex enim erat Pœnitentia: Sacramentalis secreta, quæ imponebatur à sacerdote: Publica non solemnis, quæ iniungebatur ab Episcopo ob crimen publicum, non tamen enorme aut scandalosum, & Publica solemnis quę iniungebatur etiam ab Episcopo, initio Quadragesimę, cum illis cęremonijs quæ continentur in Canone, quibus v. g. pœnitentes tenebantur, cereis accensis præ manibus, & diademate imposito capiti, stare in foribus Ecclesiæ, dum persoluebantur diuina officia. Illi, quibus talis iniungebatur pœnitentia, erant irregulares: sed non est ampliùs in vsu.

Porrò, ex bello potest interdum oriri irregularitas: sed hoc distinguendum est. Primò, quicumque occidit aut mutilat in bello iusto, vel iniusto, fit irregularis, modò non occidat ad conseruationem suæ vitæ, quam, nisi occidendo, conseruare non potest. Aduerte tamen quòd si bellum sit iniustum, illa irregularitas vocatur ex delicto, & si bellum sit iustum, vocatur ex defectu lenitatis. Secundò, pugnans in bello iusto, vbi fiunt homicidia, non est irregularis, modò ille non occiderit aut mutilauerit: nec à fortiori consulens bellum iustum: nec clerici qui in genere hortantur milites ad pugnandum: sicut nec illi qui hortantur aliquem vt moriatur pro fide vel patrià, quia non est tam cooperari morti alterius, quàm cooperari ipsius charitati, aut amori patriæ. Tertiò, qui pugnat in bello iniusto aut illud consulit, aut hortatur milites, fit irregularis, si homicidium sequutum fuerit. Sic & illi qui suadent tentare periculum sine necessitate. In bello iusto contrahitur irregularitas ab illo qui suadet vt occidatur aliquis in particulari: non verò, si suadeat tantùm in communi. Quartò, qui dubitat probabiliter aliquem occidisse etiam in bello iusto, irregularis est, secùs si non dubitet; *ex cap. petitio*

tua

tua. Quintò, præbentes arma etiam offensiua, in bello iusto, non fiunt irregulares, ex cap. *petitio tua*, bene autem illi qui ea præbent in bello iniusto. Quando clerici se committunt bello ex consensu Summi Pontificis, non censentur irregulares etiamsi occidant; censetur enim Papa illos dispensasse. Quoad absolutionem irregularitatis contractæ in bello; solus Papa regulariter dispensare potest, quia licèt hoc homicidium posset esse occultum, & possint Episcopi dispensare de irregularitate occulta; hoc est semper exceptâ illâ quæ procedit ex homicidio voluntario.

Finis tertiæ Partis.

